Digitized by Google

Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
24 C
8

Digitized by Google

Digitized by

Digitized by Google

PRAXIS CENSVALIS

D. PETRI FOLLERII I. C. CLAR. PATRITII S. SEVER.

Super Pragma. de cenſibus,

In qua cenſuum materia abundatiſſimè deſcribitur, & miro ordine quicquid in Praxi, & in Regno, & vbique ſeruatur, poſitum eſt,

Hac poſtrema editione ab innumeris ferè mendis repurgata.

Cum Summarijs, & Indice locupletiſſimis.

13.2.5.A 8

VENETIIS, M D LXXXVIII.

Apud Marcum Antonium Zalterium.

D. HIERONYMO
ALBERTINO
PRIMO REGENTI REGIAM Cancellariam Neapol.

Petrus Follerius. S. D.

COGITANTI mihi, ac ſæpius mæmoria repetenti, cui Heroum(vt fit indies) vigilias meas, cuiuſmodi forent, nuncupandas curarem. Tu ante alios, Heros præſtantiſſime, non literis ſolum, & morum integritate, verùm etiam prudentia, miroque rerum vſu inſignis occurriſti. Quam ob rem tuo nomini dicare ſtatui, quòd de cenſibus, publicæ vtilitati conſulens, typis excudendum tradidi. Neminem profectò habui, quem tibi præferendum putarim, Mecænas optime, qui ſtudioſos non animo tantum beneuolo proſequeris, ſed etiam eoſdem tibi pleno fauore, ſummiſque beneficijs conciliare, ac deuincere ſtudes. Vnde effectum eſt, vt probi omnes te perpetuò colant, æque ac ſuſpiciant, admirentur, maximiſque efferant laudibus. Quocirca lucubratio-

nes meas, tuis fultas auſpicijs, prodire in manus hominum uolui, duabus potiſſimum de cauſis; vt tuo clypeo munitæ nullos formident maleuolorum ictus, & vt commoditas, quam non paucis me afferre poſſe exiſtimo, tibi uni, cuius authoritate ipſas ædidi, maximè accepta referatur. Interim igitur vir doctiſſime, munuſculum admittas oro, quod læta largior fronte. Et quamuis non ignorem, quàm amplitudini tuæ non conueniat, quamuè paupertate ſordeſcat ſua, ſi tamen ipſum probaueris (& detur mihi ſcribendi otium) alacriorem ad cætera perficienda animum feceris. Vale.

Actij Ludouici Paterni ad Lectorem.

Si relegent præclara virum monumenta nepotes,
Egregium cunctis hoc relegetur opus.
Accipe, nam dextro congeſſit numine, quicquid
Materiæ cenſus iura colenda docens.

Idem in maleuolos.

Quid ruis in doctos temeraria turba? venenum
Nunquam poſteritas officioſa bibet.

HIERO-

Digitized by Google

HIERONYMVS GIGAS
PETRO FOLLERIO
I. C. S.

CVM cupias à me ſcire, quid ſentiam de opuſculo illo tuo mihi elapſis menſibus (quod in materia cenſuali elucubraſti) oſtenſo, vt deſiderio tuo (vir doctiſsime) ſatisfaciam, laudo profectò acutiſsimum ingenium tuum, quod in tali materia non infructuoſas vigilias conſumpſeris, opus ſanè ipſum ingenioſum, elegans & ſucci plenum, eſſe perſpexi. Itaque non poſſum ipſum non laudare, tanquam fructuoſum, ac valde vtile iuris ſtudioſis, ac ingenij tui acumine dignum. Quodque ipſum ad communem ſtudentium vtilitatem, in medium emittere cupias, nec apud te diutius latere, & probo, & laudo; ingenui eſt enim animi, cum quid laude dignum, ac vtilitatem afferens, elaboraueris, id alijs impartiri. Habes, mi Petre quæ mea ſit ſententia de huiuſmodi vigilijs tuis, reliquum eſt, vt me ames, & ſi quid pro te poſſum, iubeas, & factum putes. Venetijs Calendis Martij, Milleſimo quingenteſimoquinquageſimooctauo.

CANDIDO AC ERVDITO LECTORI, OCTAVIANVS NIGER PARTHENOPEVS

I. V. P. Salutem.

SI Operis huiuſce laudes vellem canere, Lector benigne, aliud profectò non eſſet, quàm Cocodrillos (vt aiunt) Aegyptum ferre. Quid enim aliena indiget commendatione, ſi ſe ipſum ſatis ac ſuper commendat? Nam ſi Pragmaticæ huius ſanctionis inuentionem rectè conſideres, Maximum quidem Pontificem reperies inuentorem, illamque approbatione Clariſſimi Regis munitam. Si verò eius vtilitatem animaduertas vtiliorem mehercle non inuenies, quando quidem ad peccati, & vſuræ excludendam prauitatem ſanctiſſimè fuit inſtituta. Præterea quàm ſeſe commendet ob explanationem, & declarationem nunc demum à doctiſſimo noſtræ tempeſtatis viro PETRO FOLLERIO, *viro indefeſſis lucubrationibus tradita, tu ipſe facile cognoſces, in quàm nobili ac ſupra modum vtili, & adeò amœni atque fecundi ingenij ut quotidie nouos ædat partus. Cuius virtutem ſi prædicandi prouinciam aſſumerem, mens proculdubiò & manus deficerent, ſatius proindè facturum duxi ſi rem hanc ſilentij velo Inuoluam. In hoc itaque opuſculo Cenſuum, materiam nuſquam à quopiam hucuſque tàm doctè, ac eruditè, tàm clarè, & latè, tàm concinnè, & accurratè pertractatam habes, vt ne minimum quidem poſthàc deſideres. Alacri igitur animo accipito, illudque æqui, bonique facito, guſtabis etenim nouas quaſdam dulcedines pariter, ac peritè dictas, nondùm alibi ad huius materiæ propoſitum conſideratas, ita vt te omni gaudio refertum aſpiciam. Reliquum eſt, vt Tractatum iſtum manibus pertractes fautricibus, ac iuxtà Horatianum illud.*

Nocturna verſate manu, verſate diurna.

Authoremque ipſum à doloſæ ac peſtiferæ linguæ morſu, benignitatis tuæ clypeo audacter protegas atque foueas, facies (ita me Dij ament) non penitenda. Vale.

REPERTORIVM D. PETRI FOLLERII SVPER PRAGMATICA DE CENSIBVS.

A

ACCEPTIO perſonarum peccatum eſt, nu.4 fol.29
Acceptio perſonæ eſt iniuſtitiæ qua perſona perſonæ præfertur, nu 5 fol.30
Acceptio perſonarum ratione ſanguinis eſt habenda, nume.8 31
Acceptionem perſonę habentes puniuntur nume.6 30
Acceptionem perſonæ qui inter antiquos non habuerunt, nu.7 31
Accuſatio in meretricio ceſſat in regno nume.197 96
Acta pacis poſſunt fieri etiam diebus feriatis. nu 141 75
Actio inepte expræſſa an uiciet. nu.'6 204
Actiones quot oriuntur ex pacto de retrouendendo. nu.10 166
Additum nõ facit deſinere rem eſſe talem, licet faciat eſſe magis talem. nume.39. 224
Additum ſi eſt diuerſæ formæ facit rem deſinere eſſe talem. nu.43 fol.eo.
Additum ratione extrinſecæ potentiæ facit deſinere eſſe talem.44 19
Additio hæreditatis an debeat probari ut filius ad patris debita teneatur. nume.25 2:1
Additio inutilis non uiciat cætera. numero 25 204
Adulterium nullo iure poteſt permitti. numero 30. 39
Adulterium iure diuino inhibitum. numero :69. fol.85
Adulterium an poſſit permitti. nume.170 86
Adulterium nunquid cum meretrice nupta committatur. nu.138 96
Adulterium qualiter capiatur. nu.184 90
Adulterij deteſtatio ex Iſidoro, ex Platone, ex Ariſtotele, ex Apoſto. & ex. Io Chryſoſto. nu.171 86
Adulterij mala plura, numero 172. fol. 87. Idem ex Ouid. Oratio. Iuuenali. B Hieronymo, & idem ex B. Gregorio. nume. 172 87
Æquitas appellatur nominibus. nu.5: 111
Æquitas eſt ius. nu.10 112
Æquitas eſt ubique magnum bonum numero 13. 113
Æquitas dependet à ſola animi deliberatione. nu.14 113
Æquitas non eſt quælibet opinio hominis. nu.16 113
Æquitas neceſſaria eſt in interpretatione iuris. nu.17 113
Æquitas non eſt ea quæ uincuique uidebitur. num.19 114
Æquitas non ſcripta an ſit tanti effectus ut recedatur à iure ſcripto. nu.31 115
Æquitas non omni tempore & loco debet attendi. nu.32 120
Æquitas attendi debet plus cum hominibus unius loci, quam cum hominibus alterius loci. nu. 33 121
Æſtimatores ſunt eligendi ad pretium iuſtum definiendum nu.3 188
Æſtimatores an debeant iurare. nu 4 eod.
Æſtimatio ueri pretij habetur habitu reſpectu ad onera adiecta uenditioni. nume. 22. & 23 189

Alexan-

Alexander Imperator propter legem ſecũdum Cod. de reb. cred. occubuit gladio. num. 83 fol.57
In alienationibus rerum uniuerſitatis cur debet interuenire maior pars honoratorum.nu 37 fol.213
Alimenta in quibus ſunt priuilegiata, nume.83 144
Alimenta poſſunt relinqui incapacibus. nume. 83 eod.
Alimenta poſſunt relinqui filijs ſpurijs. nume. 83 fo.eod
Alimenta in teſtamento relicta an poſſunt remitti.nu 87 eod.
Alimentis legatis an agatur hypothecaria ad fundum.nu.78 181
Angelum non eſſe cuſtodem hominis ſunt qui dicunt. nu.11 8
Apocha an faciat plenam fidem.nu. 61.228
Apocha an contineatur appellatione inſtrumenti.nu.60 fol.eod.
Apocha ſolutionis quando executionem impediat.nu 62 fol.eod.
Appellare an poſſit tertius. nu 47 215
Appellari an poſſit à ſententia alimentorum.nu.86 144
Appellatio ab executione cenſus, an in totum repellatur.nu.42 214
Appellatio non admittitur ad impediendum executionem cenſus. nu.44 214
Appellatio tolli poteſt per principem. nu. 45. & 46 214
Appellatio an in totum hoc textu prohibeatur.nu 48 fol.eod.
Appellatione immobilium comprehenditur cenſus.nu.27 130
Aqua congelata eſt de per ſe tormentum, nu.39 113
Aragona progenies quam ſapienter dominabatur. nu.2 5
Aſſenſus an probetur per uerba enunciatiua. nu 63 20
Aſſenſus impetratus ſuper emptione an intelligatur impetratus ſuper pacto de retrouendendo.nu.nu.12 167
Auctoritas falſi tutoris non reddit falſam auctoritatem ueri tutoris.nu.16 204

B

Bartolus defenditur per D. auctorem num. 33 40
Barò an poſſit præcipere vaſallis quod in præiudicium ſuæ iuriſdictionis non agant alibi.nu 4 196
Baro non poteſt in caſu cenſuali petere vaſalli remiſſionem.nu.30 199
Beneficium cap.Odoardus.quando non decur clerico.nu.20 133
Beneficia principum non debent reduci ad vaſculum.nu 25 191
Blaſphemans calore iracundiæ.nu.56 50
Blaſphemans in ludo.nu 60 51
Blaſphemans per iram quando non punitur.nu.66 53
Blaſphemia de iure diuino prohibita.nume.42 45
Blaſphemia apud omnes prohibita. nume ro 43. 45
Blaſphemia Platonica lege punitur. nume. 44 45
Blaſphemia eſt valde deteſtabilis.nu. 45. 45
Blaſphemia an poſſit permitti.nu.48 47
Blaſphemia quid ſit nu.50 47
Blaſphemiæ deteſtatio.nu.49 47
Blaſphemiæ pęna cur immutata alia ratio nume.54 233
Bona propter delictum regulariter non publicantur. nu.2 233
Bona feudalia non confiſcatur.nu. 5.fo.eo.
Bona cenſualia non incidunt in commiſſum propter cenſum non ſolutum. nume.7 fol.eod.
Bulla quid ſit.nu 1 & 2 12

C

Caldaria vendita ad pondus, non debet ponderari manica. nu. 24 191
Canis fidelitatis exempla. nu.157 82
Canes cur hominibus.nu.156 82
Cauſa vrgens eſſe debet conſtituendi cenſum.nu.39 fol.132. Et cur ſufficiat cauſa maioris vtilitatis. nu.eod. fol eod.
Celeritas improbatur. nu.32 223
Cenſualia alienantur irrequiſito domino. num 49 136
Cenſuarius dans alij in cenſum an aliquid agat.nu. 48 135
Cenſuarius an teneatur edere titulum. nume 112 156
Cenſuarius an audiatur ſi vult dare fundũ in ſolutum.nu.49 215

Cenſua-

Cenſuarius ſi non ſoluit intra triennium, an cadat à iure ſuo. Vide Capy. decis. 103 ibi. nu. 76 fol. eod.
Cenſuarius an cadat à iure ſuo ob non ſolutionem. nu 91 46
Cenſuarius ſi non ſoluit cenſum in teſtamento relictum an cadat à iure ſuo nume. 92 fol. eo.
Cenſuarius negando eſſe cenſualem nunquid cadat à iure ſuo. nu. 93 fol eo.
Cenſus exigi poteſt à quocunque poſſeſſore. nu 27 211
Cenſus probatur per teſtes an habeat executionem paratam. nu. 57 216
Cenſus conſtitutus in aliqua re, an ſi deficit peti poſſit quod ſuppleatur. nu 61 f. eo.
Cenſus nunquam publicatur pro delictis. nu. 1 233
Cenſus quid ſit. nu 1 126
Cenſus & tributum qualiter differunt. nume. 2 fol. eod.
Cenſus tributum qualiter differant inter priuatum & fiſcum in ſolutione. nume me: 4 127
Cenſus quomodo & qualiter conſtituitur. nume. 5 fol. eod.
Cenſus an conſtitui poſſit ſuper feudis nume 6 fol. eod.
Cenſus an ſuper fructibus feudi conſtitui poſſit. nu. 11 fol. eo.
Cenſus an ſuper rebus eccleſiaſticis poſſit conſtitui. nu. 17 128
Cenſus an poſſit imponi per maritum ſuper fundo totali. nu. 22 130
Cenſus an conſtitui poſſit ſuper rebus reſtitutioni ſubiectis. nu. 23 fol. eod.
Cenſus an ſuper rebus vniuerſitatis conſtitui poſſit. nu. 25 fol. eod.
Cenſus an ſit inter immobilia computandus. nu. 25 fol. eod.
Cenſus an excuſet à ſatiſdatione. n. 28. 131
Cenſus eodem tempore uſu capiuntur ſicuti mobilia. nu. 31 fol. eo.
Cenſus perpetui ſapiunt naturam immobilium tantum. nu. 32 fol. eo.
Cenſus qui ex pacto poteſt redimi dicitur perpetuus. nu. 33 fol. eo.
Cenſus futuri imputantur inter immobilia & non præteriti. nu. 34 eod.
Cenſus merè perſonales non computãtur inter immobilia. nu. 35 fol. eod.
Cenſus qualiter conſtituatur ſuper rebus vniuerſitatis. nu. 36 fol. eo.
Cenſus ſuper rebus minorum quando & qualiter conſtituatur. nu. 38 33
Cenſus an poſſit conſtitui ſuper bonis prohibitis alienari per teſtatorem. nu. 41. eod.
Cenſus an poſſit conſtitui ſuper emolumẽtis officiorum. nu. 42 134
Cenſus an poſſit conſtitui ſuper proprietatibus nu. 44 fol. eo.
Cenſus quando conſtituitur ſuper re de qua haberi non poteſt quod remedium prodeſt. nu. 45 fol. eo.
Cenſus an ſuper certa re debet conſtitui. nu. 62 151
Cenſus ſuper cenſibus an conſtituatur. nume 63 fol. eod.
Cenſus an poſſit conſtitui non relatus ad certam rem. nu. 64 fol. eo.
Cenſus an debeat conſtitui antequam nen datur. nu. 65 142
Cenſus an conſtitui poſſit alio titulo quam emptionis. nu 65 fol. eo.
Cenſus conſtitutus in teſtamẽto an habeat priuilegia iſtius pragmaticæ nu. 68. eod.
Cenſus pro fabrica pia relictus an in beneficium conferatur. 69 fol. eo.
Cenſus vegetis unius uini. an poſſit fratribus ordinis minorum relinqui. n. 70 eo.
Cenſus frumenti legatur quando debetur. nume. 71 fol. eo.
Cenſus pecuniarius legatus quando debetur nu. 72 fol. eo.
Cenſus in contractibus quo nam tempore debetur. nu. 73 143
Cenſus legatus Titio an morte Titij extinguatur. nu. 73 fol. eod.
Cenſus annuus ſi legatur vxori pro alimentis, an ualeat donec receperit dotes. n. 77
Cenſus an debeatur deſtructa re ſuper qua fuit conſtitutus. nu 120 3
Cenſus qualiter probabitur. nu 98 147
Cenſus ad obtinendum in petitorio qualiter probabitur. 102 48
Cenſus ſi erat annuus ad decem & ſoluti ſunt quinque an in alijs quinque ſit præſcriptum. ibi, nu. 106 150
Cẽſus ſi ſemp fuit ſolutus per debitorẽ, an ſi poſtea denegat ſoluere, poſſit haberi recurſus cẽtra poſſidẽtẽ rẽ obligatã, ſi illa fuit empta, & poſſeſſa per 30. ann. pro

franca & libera. ibid. nu.108 151
Cenſus an poſſit pro parte ab uno hæredũ redimi.nu.37 176
Cenſus uenditus duobus au unus teneatur retrouendere cum. nu.43 179
Cenſus uenditus ſi fuit pluribus obligatus ſi poſtea redimitur omnes obligationes reſoluuntur.nu 45 f.eo.
Cenſus currit etiam facto depoſito non facta fide hæredibus de retrouendendo. nu. 47 fol.eo.
Cenſus non currit à tempore moræ in retrouendendo. nu. 58 155
Cenſus ſolui debet pro facta reemptione. nu.59 fo.eod.
Cenſus an præſcribi poſſit à tertio poſſeſſore ubi uendita fuerint bona cenſualia & à quo ſoluatur cenſus.nu.111 156
Cenſus an poſſit diuidi nu. 118 161
Cenſum qua actione petam ſi nulla cauſa appateat cur debeatur. nu.109 165
Cenſus quanto tempore præſcribatur nume.105 150
Cenſum redimere cogitur unus ex inſolidum obligatis.nu.38 178
Ceſſante ratione legis ceſſat lex. nu 42 124
Circuitus euitari debet nu 26 222
Clauſula uendidit uerè & non in fraudem vſurarum reddit contractum ſuſpectum nu. 19 15
Clauſulæ ſuperfluæ arguunt dolum. num. 16 17 14
Clementia debet eſſe in rege nu: 6 6
Clementia uti eſt proprium Dei & regnis. num.40 344
Clericus poteſt probare ſolutionem cẽſus etiam per teſtes.nu.64 186
Clericus pro cenſibus an poſſit ſe ſubmittere iudici ſeculari.nu.1 44
Clericus an regulariter poſſit ſe ſubmittere iudici ſeculari.ibi.nu. 2 195
Clerico an relaxari debeant tot bona ut uiuere poſſit nu.20 129
Citatio partis non requiritur quando aliqua fiunt ad liquidandum aliquod ante citationem. nu. 41 214
Citatio facit ut reſcriptum ſit commune. nu.55 184
Citatio inducit litiſpendentiam ut nihil innouetur lite perdente.nu. 56 fo.eo.
Cognitionis pœnas nemo patitur. & an ſola cogitatio quo ad homines puniatur. nume.228 109
Cognitiones non poteſt ius ciuile punire num:230 fo.eo.
Cogitatum crimen læſæ maieſtatis quãdo punitur.nu 229 fol.eod.
Coitus prorſus omnis eſt prohibitus numero 174 87
Coitus coniugalis quando illicitus numero 175. fol.eod.
Coitus præter vxorium per philoſophiam prohibitus eſt.nu.177 89
Item & lege naturæ.nu.188 93
Confutatur ratio quod permittitur minus malum ut euitetur maius.eo.nu. fol.eo.
Coitus unde dictus.nu.191 93
Collectæ an licitè imponantur per dominos.nu.221 29
Collegium ſi augumentetur eſt idem collegium.nu. 40.
Cometa apparet,& denotat mortem Regũ. nume.15 9
Compenſatio an opponatur aduerſos executionem cenſus.nu.52 182
Concedens rem ad cenſum pro duabus ſaluis uini ſoluendis Sempronio, & duabus ſoluendis eidem cõcedenti, an ſi reuertatur res conceſſa ad concedentem, teneatur in duas ſalmas in perpetuum Sempronio.nu 97 162
Concordia omnia recta fiunt.nu.192 94
Concubinatus de iure ciuili permiſſus.nume. 195 96
Concubinatus ut ſit licitus quæ requirantur.nu 200 eod.
Concubinatus de iure canonico improbatur.nu 202 97
Concupiſcentia alienarum mulierum prohibetur.nu 225 105
Concupiſcentia bonorum inhibetur. nume.226 fol.eo.
Confeſſata ſolutio an retardet executionẽ. nume.46 225
Confeſſio patris de recepto non prẹiudicat legitimæ filij.nu.47 fol.eo.
Confeſſio mariti de receptione dotis an alijs præiudicet.nu.48 cod.
Confeſſio tutoris & procuratoris de recepto, an præiudicet pupillis & dominis num.51 225
Confeſſio depoſitarij an ſufficiat, uel requiratur

ratur vera numeratio.nu.48 180
Confeſſio erronea in uno capitulo in cæteris erit erronea.nu.13 203
Cofeſſioni debitoris non ſtatur in præiudicium creditoris.nu.49.& 50 225
Conictura fraudis, ſumitur ex contractu cum pacto de retrouendendo. numc. 2 164.
Conſilia doctorum non ſunt ſimpliciter attenda.nu.92 64
Continentia quæ dicatur.nu 2
Cotneus parum conſtans nu.91 64
Correlatiuorum natura an ſit ut diſpoſitum in uno ex correlatiuis extendatur ad alterum nu.2 201
Conſenſus concubinarius requiritur in cōcubinatu.nu.201 97
Contractus cenſualis qualiter differat à contractu emphyteutico.nu.3 127
Contractus cenſualis an emphyteuticus præſumatur ſi non apparet quis contractus ſit, tamen facta eſt ſolutio num.93 146
Contractus quoties dubitatur quid ſit ille, cenſendus eſt qui ſi utiliter. numero 94. fol.eod.
Contractus cenſualis ap probatur, ita tamē ſi fiat pactum de retrouendendo. numero 1. 164
Contractus ſimulatus quibus concurrentibus indicetur. nu.4. fol.eod.
Contractus quando reddatur nullus promiſſione in eo contenta, quod ultra recéptum pretium, aliquid ſoluatur. numero 4. 202
Contractus principis continens magnam læſionem non ualet. nu.28 99

D

Dans operam illicitæ rei habet præſumptionem contra ſe.nu.64 52
Decretum pro parte latum in caſu verò & pro parte in caſu falſo non ualet.numero 8. 203
Defectus etiam uitium eſt.nu 24 16
Delictum ex quo magnum bonum ſecutum fuit punitur.nu 62 & 63 52
Depoſitum debet eſſe integrum ne cenſus currat.nu.49 181
Depoſitum ſi recuſatur recipi per emptorem & interim pereat debet perire riſico ipſius emptoris.nu.50. 178
Depoſitum quando dicatur legitimè factum. num. 51. fol.182. ubi defenduntur Bar.& Bal.per D auctorem. fol.eo.
Depoſitum non debet eſſe conditionale. nume.52 fol.eo.
Depoſitum quando poſſit repeti per deponentem.nu 54 183
Depoſitum repetens an uideatur renuntiare iuri redimendi.nu 57
Deteſtatio falſi iuramenti nu 73 54
Deus connertentes & pœnitentes admitti. num 39 43
Deus qualiter furore & pœnitudine ducatur.nu 41 44
Deum diligere eſt primum præceptum, aduerſus quod an poſſit lex fieri.num.37. 43.
Dictio tanquam, quid importet. numero 1. & 2 208
Dictio tanquam, qualiter in textu Pragmaticæ ſumatur.nu.3 208
Dictiones taxatiuæ ſi affirmatiuæ ponuntur omnes perſonas & caſus excludunt nu 28 133
Dies dominicus ſuccedit in locum ſabbathi.nu.136 74
Differre & tollere audicatur, & ſit idem. num 17 221
Differens accuſare eſt in dolo.nu.28 222
Dilatio non poteſt differri.nu.25. fol.co.
Dilarionem materia eſt amputanda num. 25 fol.eod.
Diſpoſitio generalis non extenditur ad iurata nu 14 197
Dolus non præſumitur ubi nullum eſt cōmodum.nu 46 46
Idem eſt ubi modica utilitas percipitur; ibid.& prædictorum ratio, ibi.nume.47 fol.eod.
Dominus directus an poſſit propria auctoritate cum cenſuario non ſoluente exequi.nu.112 157
Dominus pro cenſu prefertur omnibus creditoribus.nu.58 216
Domini hodierni ſunt mercatores & emūt & uendunt frumentum nu.224 104
Domus delinquentis an deſtrui poſſit. nume.3 233
Domus qualiter menſuratur.nu.14 199

Donatio facta de omnibus bonis præſentibus & futuris, etiam quoad præſentia, non valet.nu 9 203

E

EMolumentum quid ſit.nu.47 135
Emphyteuſis conceſſa conſanguineo valida eſt nu.10 32
Emphyteuta an poſſit conſtituere cenſum ſuper rebus emphyteuticis.nu 21 130
De eadem re opinio.D.aucto.
Emphyteutica bona non confiſcatur. nume.4 233
Emens bona cenſualia & mota lite per remedia l.ij.C.de reſcind.uend. aliud pretium refundat, an noua debeantur laudimia nu.61 141
Emptor rei cenſualis ſi alter ui oppreſſus vendat an duo debeāt laudimia. numero 60. fol.eo.
Emptor emens cum pacto quòd non ſoluto pretio teneatur reſtituere rem, an non ſoluto repetat quartatiam.nu.55 138
Emptor cenſus non poteſt vltra ſolutum pretium recipere.nu. 1 201
Emptor ſi ultra pretium ſolutum quid acci pit, quid erit nu.3 fol.eo
Emptor an poſsit paciſci quòd venditor teneatur ſi redimit ſoluere inſtrumentorum impenſas.nu.28 206
Emptor infra quantum tempus teneatur retrouendere ſi nullum tempus eſt adiectū nume.14 167
Exceptio euidens impedit executionem. nume.4 218
Exceptio incompetentiæ iudicis an opponi poſſit.nu.10 220
Exceptio petitorij an poſſit ad merita reſeruari.nu.19 fo.eo.
Exceptio incompetentiæ iudicis an per proceſſum ad vlteriora cenſeatur reiecta nume.22 fol.eo.
Exceptio quando poteſt ad merita reſeruari.nu.23 fol.eo.
Exceptio non oppoſita in principali cauſa, an opponatur in appellationis cauſa nume.27 222
Exceptio reiudicatæ opponitur contra cēſus executionem.nu.33
Exceptio ſolutionis impedit executionem nu.37 223
Exceptio quæ repellit quem à limine indicij non excluditur nu.53 226
Exceptio quæ reſultat ab ipſomet petente non excluditur. nu.54 fol.eo.
Exceptio acceptilationis an impediat executionem.nu.55 227
Exceptiones notoriæ non cenſentur excluſæ quouis ſtatuto.nu.5.6 219
Exceptiones euidentes & manifeſtè opponi poſſunt.nu.12 220
Exceptiones reſultantes ex facie pragmat. amittuntur.nu 13 fol.eod.
Eceptiones reſultantes ex capite alterius ſtatuti non cenſenture xcluſæ nu.14 eo.
Exceptiones non tolluntur ſed differuutur nume.16 fol.eod.
Exceptiones quando poſſunt reſeruari ad merita. nu.18 221
Exceptiones generaliter propoſitę non releuant.nu.20 fol.eod.
Exceptiones oppoſitæ reijci videntur per proceſſum ad ulteriora.nu. 21 fol.eo.
Exceſſus & defectus uitium eſt.nu.23 16
Excuſatio D. auctoris cur opus magis fœcundum reddit.nu.8 233
Executio cenſus non regulatur ab executione rei iudicatæ.nu.4 208
Executio contractus cenſualis non impedi tur prætexto nullitatis.nu.7 209
Executio cenſus fit contra poſſeſſores tertios.nu.12 210
Executio parata ex inſtrumento habet locum contra nominatum in eo.n:13. eo.
Executio ſententiæ qualiter fit contra hęredem.no.14 fol.eo
Executio cenſus qualiter fiat contra hæredem.nu.15 fol.eo.
Executio cenſus qualiter fiat contra tertiū poſſeſſorem nu.16 fol.eod.
Executio fieri non poteſt cōtra perſonam hęredis niſi facta excuſſione.nu.17 eo.
Executio cenſus qualiter fiat contra perſonas hæredum.nu.18 fol.eo.
Executio pro cenſu fieri poteſt contra tertium poſſeſſorem.nu.23 211
Executio parata an detur inſtrumento cenſus poſt uiginti annos.nu.37 213
Executio fit contra tertium poſſeſſorem ſi tenet rem cenſu oneratam, numero 39. fol.eod.

Executio

Executio an poſſit impediri per officiũ iudicis. nu. 41 fol. eod.
Executio cenſus an propria fieri poſſit auctoritate. nu 54 210
Executio cenſus an fieri debet uirtute inſtrumenti non roborat ſecundum cõſtitutionis regni diſpoſitionem inſtrumentorum robur. nu. 55 fol. eo.
Executio non impeditur quouis obiectu. nu. 1. & 2 218
Executio ſententię impeditur per exceptionem falſitatis nu. 3 fol. eod.
Executio non poteſt peti tempore feriato. nume. 11 220
Executio cenſus fit præſtita cautione de reſtituendo. nu. 34 223
Executio cenſus non impeditur per moratorias. nu. 6 233
Executio inſtrumenti cenſus proſſimi procuratori an poſſit peti ceſſione non aliter facta. nu. 51 215
Executio prompta & parata quæ nam ſit. num. 53
Executioni qualiter demandabitur res iudicata. nu. 8. 9. & 10 209
Executor teſtamenti an poſſit dare pauperibus legata, ſuis conſanguineis. nu. 9. 32

F

Facultas & emolumentum qualiter differant. nu. 46 135
Facultati de retroemendo an poſſit renunciare tutor uel curator abſque decreto. nume. 62 185
Falſa iuratio quadrupliciter dicitur. nume. 74. 55
Falſificans literas Papæ eſt excommunicatus. nu. 41 17
Falſitas bullæ qualiter cognoſcatur. nu. 4. 5 6. 7. 8. & 10 13
Falſum committit qui aufer plumbum de literis apoſtolicis. nu. 45 18
Falſum iuramentum de iure diuino inhibitum. nu 67 53
Falſum teſtimonium iure diuino prohibitum. nu. 121 72
Falſum teſtimoniũ qualiter apud phiſides tenetur. nu. 122 fol. eo.
Falſum teſtimonium an per leges poſſit permitti. nu. 130 73
Falſi teſtimonij pœna de iure noſtro. numero. 131 fol. eo.
Falſi pœna tenetur quid facit aurum de minori liga. nu. 29 17
Falſi crimine an teneatur ſcriptor apoſtolicus utens bullis imperfectis. nu. 44 8
Feriarum tempore licitè proceditur ad torturam latronum. nu. 137 75
Feriarum tempore poteſt manumitti & mãcipari. nu. 139 fol. eo.
Feudum non poteſt obligari neque uendi. nume. 9 127
Feudum non poteſt in emphyteuſim dari. nume. 8 127
Feudũ põt in cenſibus conſtitui. nu. 30. 131
Feudum primo loco uenditum cum pacto licet abſque aſſenſu in pacto, ſi vendatur ſecundo loco liberè an primus venditor poſſit reperere & retroemere feudum. nume. 13 167
Feuda ſunt excepta à qualibet generali diſpoſitione. nu 10 172
Feuda & iuriſdictiones pro defenſione cenſus, an poſſint obligari ſine aſſenſu. nume. 3 195
Fideiuſſor cenſus an poſſit agere priuſquã contra eum fiat executio. nu. 43 214
Fideiuſſores primi non liberantur per ſecundos datos. nu 32 224
Fides plus exuberat in contractibus principum quam priuatorum. nu. 9
Fides recta in principe requiritur numero 10. 197
Fornicatio ſimplex an ſit prohibita. numero 176. 88
Fœminæ ſuccedunt iuriſdictione. numero 12. 194
Foſſata debent menſurari uendito fundo. nume. 8 189
Foſſata qualiter & quando menſurantur. nume. 11 190
Furtum in iure diuino prohibitum. numero 203. 97.
Furtum apud Athenienſes qualiter punitur nu. 204 98
Furtum qualiter punitur apud Batrionos & Atrios. nu. 205 fol. eod.
Furtum rei paruæ & magnæ æquali pœna, lege Platonis punitur. nu. 207 99
Furtum in aliquibus locis an permittatur. nume. 208 100
Furtum magnum quale ſit. nu. 210. f eod.
Furtum permittitur in domo receptãtis latrones

dum.nu. 212. fol. 101. & quæ nam eſt ratio.nu. 213. fol.eod.
Furtum rei meæ uel æquiualentis permittitur.nu.216 eod.
Furtum permittitur in bello. nu. 217. 102
Furtum ratione famis permittitur. numero 218. fol.eod.
Furtum apud Scythas qualiter punitur, & in Lycia. In Gabinia lege. Apud feres. Apud ſarracenos, Apud Baoarios. Apud Riboarios, ex lege Platonica. numero 206 98
Furta domeſtica publicè non uindicantur. nu.209 100
Furta domeſtica quare publicè non uindicanda.nu 209 100
Furta hodie committuntur in curij & domibus magnatum nu.219 102
Fratres pdicatores ſunt incapaces cenſus. nu.26 130
Fructus decimæ poſſunt uendi.nu 14 126
Fructus eccleſiæ an poſſint alienari. nu.28. fol. 128. De eadem re opinio D.auctoris.
Fundus plus ualet in uno ſitu quando in alio. nu.'6 191

G

GAbella non ſoluta an ut faciat res licitè & illicitè confiſcentur numero 20. 204
Gallus gallinaceus quare ſic dicitur. numero 160. 83
Geminatio quid operetur.nu.45 224
Genius quis dicatur nu.86
Gloſ. in l. pen. de parricid.repræhenditur. nume. 161 83
Gradantis ius ſiue quartariæ an debeatur tradi one cauſa dotis.nu 58 140
Gradantis ius an debeatur ex conſtitutione ſeruitutis ſuper fundo cenſuali. numero 59. fol.eod.

H

HÆres poteſt capi pro debito defuncti ſtante ſtatuto quod debitor capiatur.nu.19 211
Hæres cum beneficio legis & inuentarij non poteſt de perſona capi.nu.20 f.eo.
Hæres debitoris in regno non capitur pro defuncti debito.nu.21. fol.eod.
Hæres opponere poteſt contra cenſus inſtrumenta nu 24 fol.eo.
Hæres uenditoris an excludatur per dictionem tantum.nu.27 173
Hæres hæredis an poſſit redimere. numero 31. fol.eod.
Hæres etiam extraneus poteſt redimere.nu me 32 174
Hæredes emptoris an in ſolidum poſſint conueniri ad retrouendendum. numero 42. 178
Hæredes uenditoris an poſſint redimere. num 26 173
Hæreticus ad fidem conuerſus an licitè nō puniatur.nu.38 43
Homicidium iure diuino omnino prohibitum.nu.162 83
Homicidium prohibetur lege Mahumetis. nu.163 fol.eo.
Homicidium apud Ægyptios prohibitum eſt.nu.164 84
Homicidium apud Græcos puniri ſancitum erat.nu.165 eo.
Homicidium an permitti poſſit. numero 166. fo.eo.
Homicidium commiſſum in furem qualiter punitur apud Baioarios.nu.167 eo.
Homicidium in furem cōmiſſum qualiter lege ciuili punitur.nu. 168 eod.
Hominum genera tria finguntur per Platonem.nu.181 89
Hominum differentiæ unde cauſatur. nume.34 89
Hominum genera tria finguntur per Platonem.nu.181 89
Humilitas præcipua uirtus.nu.19 34
Humilitatem qui adepti fuerunt. numero 21 35
Hypotheca haberi an poſſit in fundo conceſſo ad cenſum.nu. 115 160
Hypotheca an ſit conſtituta in cenſu conſtituto ſecundum terminos pragma. nume.116 fol.eod.

I

IMmunitas conceſſa per principem ex contractu non poteſt reuocari.nu.11. 197

Infamiæ

Infamiæ pœna eſt grauiſſima pœna numero 193 94
Inquiri ex officio an poſſit contra periurium.nu.89 74
Irà comparatur inſaniæ.nu.57 50
Iracundiæ tempore iudex non debet punitionem facere.nu.59 51
Inſtantia datur etiam in caſus executiuis. num.35 223
Inſtantia in cauſis executiuis quando incipiat currere.nu 36 fol.eo.
Inſtrumentum cenſus habens vitium non habet executionem paratam.nu.39 17
Inſtrumentum cenſus an executioni mandari debeat ad inſtantiam ceſſionarij.nume.26 211
Inſtrumentum cenſus an ſtatim executioni demandetur.nu.50 215
Inſtrumētaria pactio tantum an poſſit exequi.nu. 59 216
Inſtrumentum falſum in uno capitulo an ſit falſum in toto.nu. 5 203
Inſtrumento ſi dicatur concedo talem rem in emphyteuſim ſub annuo cenſu an eō tractus dicatur emphyteuticus. numero 90. 145
Intellectus. l. optimam. C. de contrahen. & commit.ſtip.nu.13 23
Intellectus.l:ij.Cod.de reb.cred.nu.87. 143
Intellectus ubi eſt dubius recurritur ad naturalem rationem.nu.41 144
Interdictum recuperandæ poſſeſſionis an competat pro cenſu.nu.110 154
Intereſſe mirabile eſt nō redimere rem patrimonialem:nu 23 171
Interpretatio legum fieri debet ſecundum æquitatem.nu.18 114
Iudex quid ſit & qualiter diffinitur. numero 13. 113
Iudex arbitrabitur quale ſit iuſtum pretium.nu.2 187
Iudex competens procedens cum incompetenti facit omnia nulla.nu.10 203
Iudex procedens ex capite in competenti cum poſſet ex competenti an uitiet quicquid facit.nu.18 204
Iudices hodierni malè faciunt noua reperire tormenta.nu.38 125
Iuramentum an ſit de ſe illicitum. numero 68 55
Iuramentum qualiter fieri debeat. numero 70. 54
Iuramentum quare debet habere tres comites, ueritatem ſcilicet iudicium & iuſtitiam.nu.71 54
Iuramentum prohibitum ſecundum Platonem.nu 81 98
Iuramenti improbatio.nu.82 56
Iurandi mos apud antiquos.nu. 76 56
Iurandi religio quam ſanctæ colebatur.numero 80. 56
Iuriſdictio dicitur eſſe in patrimonio. numero 10. 194
Iuriſdictio an ſemper ſit feudalis. numero 11. fol.eod.
Iuriſdictio conceſſa per principem poteſt per legem generalem limitari. num.29. 199.
Iuriſdictio conceſſa per priuilegium quando reuocari poſſit.nu.33 200
Iuriſdicti oconceſſa tendens in maximam læſionem regis poteſt reuocari. numero 38. eod.
Iuriſdictio poteſt reuocari ſi barones ea malè utantur.nu.39 202
Iuriſdictione obligata omnes reditus cauſarum ciuilium & criminalium ſunt obligati.nu 9 194
Iuriſdictiones regulariter non poſſunt obligari.nu 2 192
Iuriſdictiones in conſtitutione cenſus an obligari poſſint. nu. 43. fol.318. & nume.3 eod.
Ius diuinum quod propriè dicatur. numero 35. 42
Ius poſtliminij quare introductum. numero 111. 69
Ius quando dicatur rigoroſum.nu. 1 111
Ius quando dicatur ſtrictum.nu. 2 eo.
Ius ſtrictum propriè quod dicitur.numero 3. eod:
Ius rigoroſum ſummum ius vocatur. nume 4 eod.
Ius & æquitas an diferant nu.6 112
Ius quid ſit & qualiter diffinitur.nu.7 eo.
Ius redimendi,an facta diuiſione transferatur in unum,in quem ſunt traſnlata omnia bona quę ſunt in regione illa,ubi eſt conſtitutus cenſus.nu 40 178
Iure naturali erat prohibitum occidere hominem.nu.29 38
Iura diuina myſtica an mutari poſſint.numero

mero 28. fol.eo.
Iura an veniant appellatione bonorum.numero 1. 191
Iuſtitia in regibus debet eſſe.nu.23 36

L

LAtrones interficere eſt Deo gratiſsimum.nu.138 85
Laudum non ualet ſi unus arbiter eſt habilis,alter inhabilis.nu.11 103
Legatum annuum eſt purum pro primo anno.nu.75 143
Legatum factum eccleſiæ, vel ciuitati, an poſt annos centum debeatur.nume. 76. 143
Legatum ſi fiat de frumento ex certo fundo,& ibi uno anno non naſcitur, an alio in anno ſuppleatur?nu.79 143
Legatum an debeatur, ſi legatur quid annuum,& in cœpto anno moritur legatarius?nu.80 fol.eod.
Legatum factum annuum pauperi,uidetur factum pro alimentis.nu 81 eo.
Legata alimentorum non diminuuntur per clauſulam generalem.nu.84 144
Lex ueteris teſtamenti ceſſauit.nu. 55 49
Lex ciuilis an poſſit diſpenſare circa diſpẽſationem ſabbathi nu.135 74
Lex Platonica de uerberatione parentum.nume.152 80
Lex Platonica de occidente parentes.nume. 153 81
Lex ciuilis qualiter diſponit de patricidijs nume.154 fol.eod.
Lex ciuilis an poſsit diſponere ſuper præcepto quòd parentibus ſit parendum. numero 147. 77
Lex quid ſit,& qualiter diffinitur. nume. 8 112.
Lex omnibus caſibus adaptari nequit. nume 12 113
Legis officium quale eſſe debet. nume. 21 114
Leges ſolus princeps facit.nu 24 36
Legum cõditores omnia in Deum retulerunt.nu.18 11
Legum poteſtas eſt in pectore principis.nume.21 198
Liber mercatoris in uno reprobatus an uitietur in totum.nu.6 203
Litera ſine loco dicitur inuitiata, & idem ſi non eſt indictio.nu.25.16 16
Literæ apoſtolicæ tantum dicuntur bullæ. num.3 13
Literæ contra ſtylum non ſunt exequendæ nu.11 & 15 14
Literæ ſuſpectæ quę dicantur.nu.31 18
Ludus cur prohibitus.nu 62 52
Ludus eſt crimen nu.214 101
Ludus an indiſtinctè ſit prohibitus. numero 215. fol.eod.
Ludum inuenit diabolus.nu 225 fol.eod.

M

MEdiocritas ſemper laudanda. numero 7. 5
Mendatium prohibitum iure diuino. nume.103 68
Mendatium quot modis puniatur ex Bald. nu. 104 68
Mendatium uituperabile ex Ariſtotele. Io. Chryſoſt.& B Tho.nu.105 fol.eo.
Mendatium permittitur per leges. numero 106 fol.eo.
Mendatium in principali non punitur.numer 107 fol.eo.
Mendatium an potuit per leges permitti. nume.108 fol.eod.
Mendatium permiſſum in ueteri teſtamento.nu.109 69
Mendacio aliquando licet, uti.nu.113 70
Mendacium quando permittitur ex Auguſtino.nu.114 fol.eod.
Mendatium pœnitus inhibitum ex ſacra ſcriptura.nu.119 71
Mendacia permiſſa in bello ut milites confortentur.nu.115 70
Mendacia permiſſa vt arcana non pandantur.nu.116 fo eo.
Mendacia non laudanda ex antiquis. nume.117 fol.eod.
Mendaces qualiter puniatur. nu.120 72
Menſura ſuper terram non eſt poſsibilis quod fiat.nu.21 151
Meretricium quibus legibus permittatur. nume.182 90
Meretricium an permitti potuit. numero 185. 90
Meretricium tollerant etiam principes Chriſtiani nu.195 95

Meretri-

Meretricium tollerabatur apud Sanctos patres. nu 198 96
Meretricia cur permittantur & quis primo reperijt. nu 177 89
Meretrici mutuari non poteſt vltra ducatos ſex nu 196 95
Metus torturæ, non minus conſideratur in vno capite confeſſionis quam in cæteris num. 14 20
Minor ætas an ſit iuſta cauſa ut minoretur pœna nu. 35 122
Minor an poſſit facere pactum de retrouendendo ſine decreto curiæ. nu. 60 185
Minor an poſſit prorogare tempus ad retrouendendum. nu. 61 fol. eo.
Minor non poteſt alteri uendere facultatem de retrouendendo. nu 63 186
Modum alterare in feudo non eſt diſueſtire. nu. 22 198
Mora ſæpe periculoſa eſt nume. 29. 30. 31 222.

N.

NEgatio præpoſita uniuerſali ſigno cuius effectus. nu. 69 53
Nicolaus Papa quintus cur ſit uocatus & quid ſignificet hoc nomen. nu. 2 29
Nicolai nomen quod pontifices habuerunt num. 3 fo. eod.
Nomen pulchrum quam bonum ſit aſſumere nu. 13 32
Nomen bonum niſi ſequatur mætus mihi eſt nu 14 fol. eod.
Nomina electorum ad pontificatum cur mutantur. nu. 151 fol. eo.
Notarius ſi atteſtatur de raſura quid operetur. nu. 34 17
Notarius Simon maraſcalcus laudatur. nume. 118 71
Notario atteſtanti de non vitio literarum an credatur. nu 60. & 61 20
Notario atteſtanti de aliquo inſtrumento à ſe lecto an credatur. nu. 7 fol 21. & an credatur de inſtrumento à ſe facto. nu. 8 21
Nullitas proueniens ex defectu perſonarum non intelligitur remota. un. 7. & 8. 219.

O.

OBlatio verbalis uel realis ſufficit ad redimendum. nu. 46 179
Officia uendere eſt fructum committere. num. 220 103
Officia an liceat pecunia emere. nu. 221 eo.
Onus ſoluendi cenſum ſpectat ad poſſeſſorem. nu. 96 146
Opinio, D. Auctoris reiecta opinione aſſicti. nu. 54 50
Opinio quæ pro Deo eſt debet præferri quando plures ſunt. nu. 20 114
Opinio tutior pro anima ſemper eſt attendenda. nu. 21 fol. eod.
Opinio canoniſtarum præfertur opinioni legiſtarum. nu. 22 fol. eo.
Opinio dubia interpretari debet in eccleſiæ fauorem. nu. 23 fol. eod.
Opinio pro iuramento ſeruando præfertur num. 24 114
Opinio quæ eſt in fauorem uiduarum & miſerabilium perſonarum ſemper attendi debet. nu 25 fol. eod.
Opinio, quæ eſt pro religione & cauſa pia attendi debet. nu. 26 115
Opinio faciens in fauorem patriæ debet attendi, nu 27 fol. eod.
Opinio in fauorem parentum debet attendi. nu. 28 fol. eod.
Opinio quæ fauet reipubl. attendi debet. num. 29 fol. eod.
Opinio aut cogitatio ſola quo ad hominẽ punitur. nu. 227 109
Origo regis Alfonſi. nu. 1 5
Origo Papæ Nicolai quinti. nu. 1 29
Origo. D. Auctoris. nu. 50 80

P

PActum nudum reiteratum quid operetur. nu 45 214
Pactum quod quid non poſſit probari niſi per inſtrumentum an ualeat. nume. 58. 217
Pactum appoſitum quod ſi cenſus non redimatur infra triennium fundus ſit emptoris an ualeat. nu. 88 145
Pactum de retrouendendo an omni iure approbatum. nu 3 64
Pactum de retrouendendo ſi non apponatur an ualeat contractus. nu. 5 165
Pactum quod non poſſit quis propria auctoritate rem ingredi an ualeat. numero 13. 185

Pactum ne cenſus poſſit redimi, niſi poſt certum tempus an ualeat.nu.9 166
Pactum de retrouendendo eſt pars emptionis.nume.11 fo.eo.
Pactum de retrouendendo an extendatur contra ſecundum emptorem. nume 15 167.
Vide Aymon.Crauet.conſi 1.lib.2
Pactum de retrouendendo quandocunque an perpetuo duret.nu.6 168
Pactum de redimendo ſi ualuerit venditor an tranſeat ad ſucceſſores mortuo venditore.nu.30 173
Pactum de retrouendendo an ſi factum eſt in apocha valeat.nu.44 179
Pactum quod ius redimendi non poſſit vendi an valeat.nu 64 186
Pactum quod uenditor teneatur ad impenſas factas in emptione an ualeat.numero 32. 205
Pactum quod venditor redimens teneatur ad gabellam ſolutam an valeat numero 24. fol.eo
Pactum quod uenditor redimens reficiat expenſas factus in ratificatione an ualeat.nu.29 206
Pactum quod mora lite teneatur venditor ad omnes impenſas an ualeat. nume. 3 fol eod.
Papa unde dictus.nu. 16 33
Papa cur ſe uocat epiſcopum.nu.8 7
Papa cur ſe uocat ſeruum ſeruorum Dei. num.18 34
Parata & prompta executio quæ nam ſit. num 53 216
Parentes ſunt honorandi ex præcepto diuino, idem ex ueteri teſtamento, idem ex Paulo Apoſtolo, idem ex D. Ambroſio, idem ex Ariſtotele, idem ex Cicerone. Item idem ex Ariſtotele, Idem ex Pithagora, & idem ex Heliano. nume. 142 85.
Parentibus an in omnibus ſit parendum, ex Aul. Gell. Idem ex B Thoma. Idem ex B Ambroſio. Idem ex B. Hieronymo. idem ex Ghry oſt.nu.146 76
Parricidia, apud Aegyptios qualiter punitur.nu.143 fol.eo.
Apud Turcas. nume. 144.fol.144.& apud Athenienſes. 145 102
Parricidij lex.nu.151 80
Partes iudicantis quænam eſſe debent. nume.25 113
Pater rebellis an licitè occidatur per filios, item ex B.Thom.ex lib. Exodi. Iterum ex B·Thom. Idem ex Valer. Max.numero 32. 120
Patria cur ſic dicitur, ex Valer.Max. idem Cicer. Idem ex B. Thom. Idem ex Alb. de Roſat.nu.250 80
Patriç quantum ſit obtemperandum, ex Cicerone, ex Platone, & ex B. Thom. nume.149 78
Pecunia excæcat oculos iudicium numero 93 64
Pecunia Eſau uendidit primogenita.numero 64 fol.eo.
Pecunia eſt uita hominis nu 97 66
Pecunia eſt omnium regina.nu.98 eod.
Pecunia iuſtitiatus unicuique tribuit. nume. 100 fol.eod.
Pecunia datur officia & Aulæ regum aperiuntur.nu.102 fol.eo.
Pecunia mutuata an poſſit conuerti in emptionem cenſus.nu 95 146
Pecuniæ deteſtatio.nu.95 fol.eo.
Pecuniæ laudes.nu 96 107
Pecuniæ etiam caſtitas ſubijcitur numero 99 fol.eo.
Penſio quid ſit.nu.5
Penſio & cenſus an differunt.nu.6 232
Penſio debet ſolui in fine anni.nu.7. f.eod.
Penſio ſoluitur de re aliena & cenſus de re propria.nu.10 fol.eod.
Penſionem non ſoluens poteſt expelli.nume.8 fol.eod.
Penſiones cenſualium non poſſunt ſequeſtrari.nu.1 fol.eod.
Periurium eſt peccatum mortale. numero 72 54
Periurium qualiter puniatur.nu.75 55
Periurus qualiter puniatur apud Indos.nume.123 68
Et apud Mahumetanos quomodo punitur num.124 72
Et apud Baioarius qua pœna punitur. nume.125 73
Et apud Alemanos quæ pœna impoſita:nume.126 fol.eo.
Et apud tributarios quæ nam pœna ſit impoſita.nu.23 fol.eod.
Et apud Baioarios iterum. nu. 128 fol.eo.

Et apud Hebræos qualiter punitur nume-me.129 fol.eod.
Perſona poſſeſſoris ut ſit obligata eſt con-tra ius nu 28.cum ſeq.
Platæ & loca quæ uadunt ad agrum an mẽ-ſurentur.nu.13 190
Pœna blaſphemię cur diuerſa à iure diuino nu.51 47
Pœna minoratur propter multitudinem. nu.52.& 53 48
De eadem re cur puniantur peccata. ibid. num.53 fol.eod.
Pœna periurij ſecundum ius canonicum nu.78 56
Pęna periurij ſecundum Aegyptios nume-ro 79 fol.eo.
Pœna periurij iure Longobardorum.nume ro.48 57
Pœna periurij iure noſtro nu.85 fol.eod.
Pœna periurij de iure regni.nu.88 61
Pęna adulterij cur uariè ſtatuta. num. 87. 173
Pęna de parricidijs ſignificatio.numc. 81. 155
Poſſeſſorium non datur pro annuis præſta-tionibus.nu.34 213
Practica hodierna in cenſualibus. nume-ro 60. 211
Pręcepta euangelica quæ ſint.nu 230 109
Prædium alteri obligatum ſeu cum ſerui-tute minus ualet.nu.15 191
Præſcripto an currat contra cenſum. num. 35.36 233
Præſcriptiones an ſint tutæ in foro conſciẽ tiæ.nu.107 151
Pragmatica an concedat imponi cenſum ſuper feudo.nu.16 128
Pretium rei redemptę uirtute pacti an de beat remanere apud uſufructuarium.nu me.36 131
Pretium cenſus quod ſit iuſtum.nu.1. 187
Pretium corporis permanentis qualiter ſci ri debeat.nu.5 188
Pretium rei diſcernitur ex fructum quan-titate.nu.17 191
Pretium rei conſideratur ex, eo an fundus ſit arboribus plenus.nu 18 fol.eod.
Pretia rerum an caſſentur ex eo quia aliàs res uendita fuit pro tanto pretio. nume-ro 29 fol.eo.
Pretia poſſunt diſcerni ex eo quod ſolet ſi-milis res uendi.20 fol.eod.
Pretia rerum nõ conſtituuntur ex affectio ne ſingulorum.nu.25 fol.eod.
Princeps in omni congregatione debet eſ ſe.nu.16 10
Princeps mandans aliquid in ſolitum de-bet differri nu 58 50
Princeps uel Paba an poſſit contra iutamẽ tum diſpenſare.nu 90 61
Princeps tenetur cuſtodire iuſtitia in terra. num.222 104
Princeps non poteſt derogare priuilegio conceſſo per pecuniam.nu.25 197
Princeps non poteſt quempiam priuare do no rei ſuę.nu.16 fol.eo.
Princeps ſi aufert ius quæſitum dicitur ty-rannus.nu.17 fol eod.
Princeps poteſt uenire contra contractum ſuum in regalibus.nu19 198
Princeps poteſt conditionem apponere cõ tractui à ſe facto.nu 20 fol.eod.
Princeps poteſt apponere conditionẽ ſuo contractui in cuius defectum non valet contractus.nu.23 fol.eo.
Princeps poteſt reuocare iuriſdictionales conceſſiones.nu. 24 fol.eo.
Princeps utitur communi iure cnntracti bus.nu.26 199
Princeps an poſſit uaſallos alteri ſubijcere ipſis inuitis nu.27 fol.eod.
Principes tenentur de ſuo ſoluere prouiſio nes officialibus.nu.223 104
Principale debet attendi.nu.8 21
Prioritas an detur in cenſualibus reſpectu prioris ſolutionis cenſus.nu.33 213
Priuilegium confirmatum an debeat exhi-beri.nu.6 22
Priuilegium conceſſum per principem an poſſit reuocari.nu 32 204
Priuilegium conceſſum non ſubdito quan do lædit concedentem au reuocari poſ-ſit nu.36 200
Priuilegium conceſſum ſubdito quando poſſit reuocari.nu.37 fol.eod.
Probatio inſtrumentalis cuius efficaciæ.nu me 59 218
probationis facultas an poſſit arctari. nu-me.63 fol.eod.
Procurator an poſſit petere exequutionem cenſus.nu 52 216
Procurator ad lites an poſſit petere exequu tionem

tionem inſtrumenti cenſus.9 220
Prodigia quæ apparuerũt tempore Romanorum propter periurium.nu.77 55
Prohibitus uendere non prohibetur uendere fructus.nu.170 80
Promittens infra certum tempus retrouendere ſi nondum elapſo tempore dixerit ſe uelle retrouendere quandocunque, qualiter intelligatur. nu.19 169
Promittens retrouendere toties quoties pacto de retrouendendo eſſet præſcriptum an perpetuo teneatur.nu.17 eo.
Promittens retrouendere infra certum tempus an eo elapſo teneatur.nu.18 eod.
Promittens retrouẽdere tenetur ad id etiã elapſo termino conuento ſi res minori pretio fuerit uendita nu 20 fol.eo.
Prorogantes iuriſdictionem quando poſſunt ſe pœnitere.nu 31 29
Pupillus in poſſit abſque decreto retrouendere rem emptam per eius patrem. nume 33 174
Pupillus an poſſit intimari ut uendat, & fiat motoſis.nu.34 fol.eod.

Q

Quartaria ſoluitur quando uenduntur cenſualia.nu.50 136
Quartariam quis debeat ſoluere. numero 51 fol.eod.
Quartaria an ſoluatur ex retrouenditione. nu.52 136
Quartaria an ſoluatur ex contractu nullo. num 53 137
Quartaria ſoluta an repetatur uenditione declarata nulla nu.54 fol.eo.
Quartaria an debeatur iure redimendi uendito.nu.56 139
Quartaria an debeatur ſi fiat prorogatio pacti de redimendo nu.57. 179
Quo quiſque iuris in alium ſtatuit, ipſe eo iure vtatur.nu.30 115

R

Raſura an uitiet.nu.33 16
Raſura diligenter & bene facta quã do vitiat & quando non.n.34.36.37. 17
Raſura non uitiat ſi roboratur uiua uoce teſtimonium.nu.38 fol.eo.
Raſura unius inſtrumenti non vitiat alterum.nu 40 fol.eo
Ratio non ſuſpecta facit ut credatur rationi ſuſpectę nu.17 . 204
Recognitio ſola an probet cenſum.nu 100 fol.250.alius modus probandi cenſum. nu.101 147
Redimens uirtute pacti vnus ex inſolidum obligatis partem cenſus an cenſeatur liberatus à ſolutione cenſus pro reliqua parte.nu 41 178
Reemere an poſſit unus offerendo totum debitum nu.39 fol.eod.
Reſcriptum non ualet ſi omnia non exprimantur.nu.27 116
Reſcriptum principis non reſcindit eius ſtatuta.nu.13 197
Reſtitutio in integrum an concedatur minori aduerſus tempus præfinitum ad retroemendum.nu. 21 170
Reſtitutio datur propter affectionem rei minoribus.nu 22 171
Reſtitutio in integrum an concedatur militi, mulieri & ruſtico aduerſus depoſitum non legitimè factum.nu.53 83
Retrouenditio pro quo pretio fieri debet ſi non eſt dictum.nu 25 172
Rex debet ita ſe gerere ut diligatur à ſubditis.nu.4 6
Rex à Deo procedit.nu.8 7
Rex dicitur ſacer.nu.12 14
Rex vngitur.nu.13 fol.eod.
Rex habet poteſtatem condendi leges nume.19 45
Rex an poſſit ſtatuere aliquid cõtra ius diuinum.nu.27 38
Rex an poſſit ſtatuere quòd uaſalli baronũ in præiudicium eorum poſſint ſe ſubmittere iuriſdictioni alienæ.nu.5 196
Rex obligatur ex contractu.nu.6 fol. eo.
Rex eſt dominus legum non morum nume.7 fol eod.
Rex non poteſt ſuo contractui contrauenire.nu.8 197
Regis cor in manu Dei eſt. nu 9 11
Regi atteſtanti de non uitio literarum debebet credi.nu.12.46 14
Regi atteſtanti de facto alieno an credatur. nu.47.48 49.50.& 51 18
Regi atteſtanti de facto proprio an indiſtinctè credatur.nu. 53.54.55.56 19

Regi

Regi atteſtanti de rebellatione an credatur. nu 64 21
Reges habent duos Angelos cuſtodes. nume.10 8
Regis quomodo hominibus dati. numero 14 9
Reges ſunt dati nobis propter peccata. nume.17 11
Reges à quo habent auctoritatem legis condendæ nu 25 36
Reges debent defendere eccleſiam. numero 37. 43
Rigor nullis exemplis laudatur. nu 36. 122
Rigor vituperatur & quomodo. nu.37 41
Rigor iuris diuini relaxatur nu 40 113
Ripa an debeat menſurari uendito fundo. num 7 189
Ripæ montuoſæ qualiter menſurentur. nume.10 190

S

SAbbathorum ſanctificatio de iure diuino nu.134 74
Sæpes debent menſurari. nu.11. 190
Salernitana ciuitas cur male regatur. nume.37 132
Salernitana ciuitas quid in penſione domus ſeruet. nu.8 190
Sapientia debet eſſe in regibus. nu.2. & 3 5
Sententia exequi non debet ſi de nullitate opponitur & quando. nu.5 208
Sentenia poteſt exequi in debitorem cenſu. nu.26 130
Sententia lata ultra metam iuriſdictionis non ualet etiam quo ad concernentia iuriſdictionis iudicantis. nu.7 203
Sententiæ exequutio non poteſt fieri cōtra tertium poſſeſſorem: nu.22 211
Sententiæ enuncianti acta an ſtetur. numero.14 24
Sequeſtrum eſt regulariter prohibitum. numero 2. 232
Sequeſtra de partium voluntate eſt permiſſum. nu.3 fol.eod.
Sequeſtrum fit ubi eſſet inſtrumentum publicum. nu 4 fol.eod.
Sequeſtrum an poſſit fieri pro caſu priuilegiato nu 9 233
Seruitus conſtitui in feudo non poteſt. nume.7 127
Seruitus quando imponatur feudo. numero.15 128
Sillaba quælibet legis non cenſetur fruſtra poſita. nu. 23 fol 83 & nu. 4 194
Simia graſſatur in infantulos. nu. 209 81
Simulatio utilis quando permittitur nume.110 63
Simulatio præſumitur ex magnitudine pretij nu.18 14
Simulationes permiſſæ, ex nono teſtamento. nu.112 69
Soluens cenſum cum eſſet tutus exceptione remedio quali teneatur. nu 38 213
Solutio realis an quælibet admittatur. nume.38 223
Solutio poteſt probari niſi per ſcripturas. num 56 227
Solutio poteſt probari per quinque teſtes non obſtante ſtatuto requirente ſcripturam. nu 66 229
Solutio poteſt probari per teſtes inſtrumento de perdito nu 67
Solutio poteſt probari per teſtes legaliſſimos. nu.68 fol.eod.
Solutio facta pupillo quando liberet ſoluentem. nu 69 fol.eod.
Solutio cenſus facta tutori ſine iudicis decreto an liberent ſoluentem. nu 70 eo.
Solutio facta marito an liberet ceſſionarios vxoris. nu.71 fol.ed.
Statutum quod bannitus poſſit occidi nalet nu 31 39
Statutum quod ſingularis ſucceſſor teneatur de perſona ualeat. nu.31 212
Statutum tribuens executionem inſtrumēto, intelligitur ſi inſtrumentum eſt liquidum. nu.56 216
Statutum continens idem quod ius ciuile dicitur ius ciuile. nu. 41 224
Statutum ualet quod ſolutio non poſſit probari niſi per inſtrumentū. nu.57 227
Statutumquod non poſſint probari ſolutio niſi per inſtrumētū an ualeat. n. 65. 229
Statutum excludens omnes exceptiones qualiter intelligatur nu.73 fol.eo.
Statutum in præiudicium nō ſubditi quando poſſit tolli. nu 33.34 200
Statuta generaliter loquentia reſtringuntur ad id quod rationabile eſt. n.15 220
Subtilitatem iuris ſequi & æquitatem omittere error eſt. nu.11 111

Succeſſor principis tenetur contractum prędeceſſoris ſeruare.nu.12.
Summariè proceditur in cauſa alimentorum.nu.85 144
Summum ius & æquitas differunt numero 9. 111
Superbiam qui fuerunt unitati nnmero 20. 35
Superfluitas reprobatur. nume. 20.21.22 & 23. 15
Superficies qualiter menſuretur. nume. 9. 189
Suſpitio quid ſit.nu.32 16

T

Tenor quis dicatur.nu.1 21
Tenor bullæ an de neceſſitate debeat inſeri.nu 3 4 fol.eod.
Tenor inſtrumenti an ſi eſt incertus in inſtrumento referente debeat produci originale.nu.11.12 22
Tenor inſtrnmenti an poſſit per teſtes probari nu 25 24
Tenor exemplatus per notarium an probet inſtrumentum nu.16 25
Tertius ad impediendum executorem ſententię poteſt allegare nullitatem.numero 11. 209
Tertius poſſeſſor quando de perſona poſſit capi pro cenſu nu.32 22
Tertius poſſeſſor an ex perſona ſua poſſit opponere alias exceptiones quam ſolutionis nu.32 200
Teſtator ſi legat decem annna ſuper fundo an fundus cenſeatur hypothecatus. nu 67 142
Teſtis falſarius dicitur etiam ille qui diminutè loquitur nu 28 13
Teſtis falſis quot pœnis, eſt obnoxius. nume.133 69
Teſtes duo uel tres cur non ſufficiant in teſtamentis.nu.32 39
Teſtes qualiter debeant deponere de latitudine.nu 6 189
Tutoris dari pupillis pietatis officium eſt. num.140 76

V

VAſſallus unius an poſſit aſſumi in iuriſdictione alterius nu.3 195
Vendens rem cenſualem pro franca quid ſequatur ex hoc.nu.9 147
Vendita res cum pacto de retrouendendo eſt minoris pretij.nu.6 cum ſeq. 165
Vide Lanfred.conſi.52.nu 28
Venditor an ſtatim poſſit reemere. numero 24. 172
Venditor promittens de facto ſuo tantum an teneatur de facto ſui prædeceſſoris. nume.29 173
Venditor an teneatur ſoluere debita fiſcalia emptori.nu 25 206
Et teneatur ſoluere quod eſt ſolutum pro xenetis ibi.nu.26 fol.eo.
Venditor an teneatur ſoluere impenſas inſtrumentorum.nu 27 fol.eod.
Venus quam impudica.nu.178 89
Venus ex mare concepta dicitur numero 179. fol.eod.
Veneres duæ ſecundum Platonem. numero 180. fol.eod.
Verba enunciatiua quando dicantur emiſſa propter ſe & propter alud.numero 52. 19.
Verba enunciatiua inter priuatos an probent.nu.57 58 20
Verba enunciatiua incidenter prolata quid operentur.nu 59. fol.eod.
Verba priuilegij impropriantur ne inferāt tertio præiudicium.nu.18 198
Verba priuilegij quod Petrus ſupplicauit pro aſſenſu an probent ſupplicationem. nnme 62
Verba debent ſeruire rationi & æquitati. nume.43 124
Verba ſtatuti debent intelligi ut aliquid operentur nu.5 193
Verba ſtatuti debent intelligi cum effectu. num.7 fol.eod.
Verba ſtatutorum intelliguntur ſecundum communem uſum loquendi. numero 6. fol.eod.
Viduę & pupilli ſunt fouendi & defendendi.nu 40 133
Vipera occidit propriam matrem numero 58 82

Vis

Vis illata meretrici cur iure communi non puniatur. nu. 186 92
Vini inferre meretricibus eſt contra naturam, legem diuinam, & humanam. nume. 189. 93
Vim inferre eſt atrox malum. numero 190 94
Vim inferens meretrici capitaliter punitur num. 194 95
Vitiatæ quando dicantur literæ. nu. 30. 18
Vitiatum, & ſuſpectum qualiter differunt. num. 13. 14
Vitium qualiter fiat. nu. 14 fol eod.
Vſufructuarius, proprietatis an teneatur re trouendere. nu 35. 176
Vſufructus in re emphyteutica poteſt conſtitui. nu. 13. 218
Vſura non committitur, quando eſt conformitas unius ad alium, numero 26 192.
Vſura an poſſit permitti ad decem pro centenario. nu. 27. fol. eod.
Vſura quam ſit odibilis Deo. numero 231 109.
Vſura prohibita apud Ægyptios. numero 332.
Vſuræ an ſint iure diuino prohibitæ. num. 26. 36
Vtile quando uitiatur propter inutile. nume. 12. 203
Vtile per inutile non eradicatur. nume. 21. & 22 205

FINIS INDICIS.

PRAGMATICA

REGIS ALPHONSI PRIMI:

Cum inſertione Bullæ Papæ Nicolai Quinti.

SVPER CENSIBVS.

ALphonſus Dei gratia Rex Aragon. & Siciliæ, &c. Vice Rex in dicto Regno Siciliç. Vniuerſis, & ſingulis eiuſdem Regni Prælatis, officialibus, baronibus, & perſonis aliis: ad quos ſpectabit præſentibus, & futuris: oratoribus conſiliariis, & fidelibus Regiis dilectis ſalutem. Cum idem Sereniſſimus dominus noſter Rex prouiderit, & mandauerit ſub hac forma.

Alphonſus Dei gratia Rex Aragon. Siciliæ citra, & ultra pharũ Valentiæ, &c. Vniuerſis, & ſingulis p̄ſentiũ ſeriem inſpecturis: tam præſentibus, quã futuris notum facimus, & teſtamur. Quia externo die Santiſſimi domini noſtri Nicolai diuina ꝓuidentia Papæ Quinti literas recepimus, eius uerè bulla plumbea in filis ſerici rubei, croceiq; coloris, more Romanæ curiæ bullatas non uitiatas, neque in aliqua ſui parte ſuſpectas: ſed omni prorſus uitio, & ſuſpicione carentes, tenoris, & continentiæ ſubſequentis.

Nicolaus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ad perpetuam rei memoriam. ſollicitudo paſtoralis officij fores noſtræ ꝓuidentiæ pulſare non deſinit, ut indemnitati, ac ſtatui proſpero fidelis populi curæ noſtræ cœlitus commiſſi iuris moderando rigorem per optimæ prouiſionis remedia: quantum ex alto nobis ꝑmittitur ſalubriter conſulamus. ſanè, ſicut fide dignorum relatione didicimus, in Regno Siciliæ, ac certis aliis dominijs, & terris chariſſimi filij noſtri Alphonſi Aragoniæ, & vtriuſq; Siciliæ Regis Illuſtris. auaritiæ cœcitas, & damnandæ ambitionis improbitas quorundam oculos adeo excœcauit, vſurariaq; prauitas illis in partibus tantum excreuit, ꝙ incolæ, & habitantes partium illarũ pecuniis indigentes, eas uix aliter; quam fœneratorum opere, quaſi inauditum fœnus exercentium cõſequi poſſent, & cũ eas acceperint, ſi in tempore percepta non reſtituant, breui eorum bona inſatiabili uſurarum uoragine miſerabiliter conſumuntur, & quod in dominis, & terris ipſius Regis ultra montes conſtitutis, uidelicet in Regnis Aragoniæ, Valentiæ, & Maioricarum, ac Principatu Cathaloniæ, & Comitatibus Roſſilionis, & Ceritaniæ, uniuerſitates, & ſingulares perſonæ, tam eccleſiaſticæ, quam ſeculares huiuſmodi pecuniis indigentes, ut cum minori incommodo eas habere poſſint per uẽditiones annualium cenſualium, quàm mortua nuncupan-

tur ſuper domibus, poſſeſſionibus, & proprietatibus ſpecialiter vel etiam generaliter ſuper omnibus bonis, redditibus, emolumentis, iuribus,& rebus eorum, mediante tamen inſtrumento gratiæ, onera eorum ſibi, ut plurimum proſpicere, & conſulere conſueuerunt.

Quod in prædictis eiuſdem Regni partibus, & Regis ultra montes conſtitutis non ſolum in longam conſuetudinem: de cuius contrario memoria hominum non exiſtit, more utentium deductum eſt, ſed etiam per municipalia huiuſmodi Regnorum, & partium iura per Regẽ ipſum, ſeu eius prædeceſſorem cum cõſenſu trium bracchiorum, uidelicet ecclesiaſtici, militaris, & regalis promulgata ſpecialiter confirmantur.

Cũ itaque multis incolis,& habitatoribus partium, & dominorum eiuſdem Regis ultra montes conſtitutorum indigentibus per huiuſmodi cenſualiũ uenditiones ſubueniri, ipſique fœneratorũ uſuris eximi poſſunt: ſed quia in hoc pecuniis abundantes dubitant uſurariam prauitatem committere,& ſic eiuſdẽ indigentibus more præmiſſo ſuccurrere formidant in indigentium detrimentũ, & fœneratorum quorundam euidens incrementum, pro parte eiuſdem Regis aſſerẽtis,& ſubditos ſerenitatis ſuæ, quàm plures grauium uſurarum uoraginibus, magnis hactenus pecuniis exhauſtos exiſtere. Alios quoque indies pecuniis egetes fœnere magis, atque magis opprimi, & uexari, nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut eis paterno compatientes affectu in primis de opportunæ prouiſionis opere ſuccurrere, præfataſque cenſualium uenditiones cum clauſulis,& cautionibus ad earum ualitudinem inter uenditores, & emptores mutuo conſenſu ineũdis abſque læſione cõſcientiæ in Regnis Siciliæ citra, & ultra pharũ fieri poſſe, debere, decernere, & declarare de benignitate apoſtolica dignamur.

Nos igitur pro debito paſtoralis miſterij nobis diutius iniuncti ſuper his ſalubriter prouideri, ac ſtatui: & indemnitatibus incolarum; & habitatorum Regnorum, & terrarum dicti Regis citra montes conſtitutorum præſentium, & futurorum quantum cum Deo poſſumus ſubuenire cupientes, & attendentes, quòd clero terrarum, & Dominorum ipſius Regis citra montes conſtitutorum, in ſuis olim indigentiis per uenditiones prædiorum cenſalium authoritate Apoſtolica pluries conſultum, & prouiſum fuit præfati Regis in hac parte ſupplicationibus inclinati: tam eidem Regi, quàm huiuſmodi Regnorum Siciliæ citra, & ultra pharum: omnibus,& ſingulis incolis, habitatoribus, ac locorum, ciuitatum,& terrarum, uniuerſitatibus præſentibus, & futuris, huiuſmodi cenſualia ſuper rebus, & proprietatibus ſuis, ac facultatibus,& emolumentis eorundem inſtrumento gratiæ pro conſimili pretio illa redimendi mediante (dummodo annualis cenſus huiuſmodi cenſualium decimam partem principalis recepti, ſeu pretij eorundem non excedat) inter ſe contrahendi, uendendi,& emendi, cum opportuna contrahentium ſecuritate, tuitione,& indemnitate, ac cum poteſtate uendentes perſonas, eorumque proprietates redditus, iura, iuriſdictiones, cenſus, & omnia & ſingula mobilia, & immobilia bona obligandi,& obligari faciendi, ac etiam quaſcunque alias obligationes,& ſubmiſſiones cuicunque foro: nec non renunciationes, promiſſiones, ſtipulationes, pœnis, iuramentis, & aliis cautionibus uallatis: & alia quacunque, de quibus inter ementes,& uendentes, huiuſmodi cenſualium conuentum, & in pactum deductum fuerit, plenam licentiam, & liberam, authoritate Apoſtolica, tenore præſentium concedimus facultatem, decernentes, & declarantes eoſdem incolas,& habitatores ac ciuitatum,& terrarum uniuerſitates cenſualia prædicta modo præmiſſo in Regnis ipſis Siciliæ citra, & ultra pharum libere, & licite contrahere, ac emere,& uendere poſſe, neque propterea uſurariam prauitatem committere, dummodo aliàs quàm ut præmittitur, quodlibet annuũ cenſuale decimam partem recepti, ſeu pretij uenditionis ipſius non excedat,& pen-

penſionibs, ſeu annualitatibus illorum in ſortem non computatis pro totali redemptione præter principalem ſummã, nihil vltra percipiatur ab emptore, vel exhibeatur a uenditore, nõ obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus, ac priuilegijs Apoſtolicis: nec nõ ſtatutis etiam municipalibus, uel regalibus, & cõſuetudinibus ciuitatum, & terrarum: Regnorum prędictorum Siciliæ citra, & vltra pharum, etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quacunque alia firmitate roboratis, etiam ſi de eis facienda eſſet ſpecialis mentio, quæ hic haberi uolumus, & habemus pro ſufficienter expreſſis, cæteriſque contrarijs quibuſcunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis, cõſtitutionis, & declarationis, infringere, vel ei auſu temerario contraire. ſi quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationẽ omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorũ eius ſe nouerit incurſurum. Dat. Romæ. apud ſanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ. M CCCCLII. Pridie kal. Octob. Pontificatus noſtri anno ſexto.

Ex quibus in hac parte indemnitati, ac proſpero ſtatui incolarum, & habitatorum huiuſmodi Regnorum noſtrorum Siciliæ citra, & ultra pharum, rationibus, & cauſis in eis expꝛiſſis multis modis plene conſultum atque proſpectum eſt. Noſtra propterea laudatione, & acceptatione dignum. Quocirca ſcienter, deliberate, & conſulte huiuſmodi Apoſtolicas literas, & ſingula in eis contenta tenore præſentium laudamus, & acceptamus. Decernentes, & declarantes tanti roboris, & authoritatis exiſtere, quanti ea, quæ a noſtræ Maieſtatis prouidentia legem condendo decreta, & ſtatuta ſunt. Plane circa exceptiones vigore contractuum huiuſmodi cenſualium faciendas: & exceptiones aduerſus eas quolibet apponendas certum, & determinatum ordinem dare uolentes, Hac ædictali lege perpetuo valitura ſancimus huiuſmodi cenſualium cõtractus, ſeu inſtituta, tanquam res iudicatas nulla prouocatione ſuſpenſas promptam, & paratam executionem habere, & non ſolum cõtra perſonas, res, & bona illorum, qui originaliter cenſualia huiuſmodi uendiderint, hæredum ſeu uniuerſalium ſucceſſorum, ſed etiam abſque aliqua bonorũ principalis debitoris diſcuſſione, contra perſonas, & bona quorumcũque ſingularium detẽtarum rerum, iurium, uel bonorũ, ſuper quibus cenſualia ipſa fuerint ſpecialiter onerata, quamdiu apud eos illorum detentio fuerit. Quæ quidem executio nullo falſitatis, nullitatis, aut alterius cuiuſuis exceptionis obiectu impediri ualeat, quomodolibet uel differri, præterquam realis ſolutionis, ſi de illa ante captionẽ perſonæ debitoris, uel eius bonorum iudicialem diſtrictionem legitime conſtiterit, authenticis documentis, uel alijs ſcripturis plenam fidẽ facientibus. Sed in cauſa executionis huiuſmodi, in qua ſolum de allegata regalis ſolutionis exceptione de qua ſupra diximus conſtare habeat, tractari uolumus, & ſuper cauſa inuiem prouiſionis iudicialis, contra quem inſtabitur, non audiatur appellans, ſupplicans, uel recurrens. cognitione tamen ipſius allegatæ ſolutionis, ſi ea non obſtante ad ulteriora executionis proceſſum fuerit, & aliarum quarumuis exceptionum, ſeu iuriũ utrique parti in alia iudicij inſtantia reſeruata: Penſiones quidem huiuſmodi cenſualium: neque apud debitores, neq; penes curiam, ad cuiuſuis inſtantiã emparari, uel ſequeſtrari poſſint, niſi qui ſe queſtrum. uel emparam inſtituerit, de debito prius docuerit authentico documento. Neque aliqua ex cẽſualibus huiuſmodi, quæ pro redemptione rerũ demanialium quouis modo alienatarum, aut pro ſubſidio, uel dono nob s, uel noſtris ſucceſſoribus facto: & de cætero facienda uẽdita, ſeu onerata fuerint. Neque illorum anullitate, ſeu penſiones, per quæuis illorum emptorum, uel eorum etiam in rem ſucceſſorum crimina, uel delicta, præterquam pro crimine læſæ maieſtatis in primo capite confiſcari, ſequeſtrari, aut in cauſam pignoris, uel aliter fiſco etiam inſtante

deferri,apprehēdi,aut publicari poſſint. Et ſi forte a nobis, uel a noſtris ſucceſſoribus officialibus,ſeus miniſtris noſtris, ſeu eorum quouis officio, aut poteſtate fungentibus aliqua ſuperſedimenta gui daticа elongamenta moratorias, ſaluoſconductos, manda, inhibitiones, emparas,commiſſiones,euocationes,reſeruationes,prouiſiones,iuriſdictiones, abdicationes,uel ſuſpenſiones, aut alia quæuis reſcripta,ſub quauis forma, ſeu colore,etiam pro quibuſcunque cauſis publicam utilitatem regnorum noſtrorum, aut commodum curiæ noſtræ quomodolibet concernentibus, etiam pro eis, qui nobiſcum aut pro noſtra republica perſonaliter militant,aut alias actu ſeruirent, aut pro alijs quibuſuis conſiderationibus,ſeu cauſis,quæ dici exprimi,& excogitari poſſint, quantuncunque urgentibus ad alicuius inſtantiā impetrari, uel motu proprio concedi contingerit: quæ executionibus uigore contractuum huiuſmodi cenſualium faciēdis, directe, uel indirecte impeditiua eſſe poſſent, hac noſtra huiuſmodi ædictali lege uolumus expræſſe decernentes, qd propterea ſi uel aliter impetrata,uel conceſſa executiones huiuſmodi minime impediri, differri, aut retardari poſſint. Quinimo eis non obſtantibus executiones ipſæ ſuum debituum ſortiantur effectum pœna unciarum auri centum,quę neque remitti,neque componi poſſit ꝑ uiribus,inter fiſcum, & creditorem huiuſmodi executionem proſequentem diuidenda,tam impetrantibus,quā præſentantibus: & etiā iudicibus ſi illa forſitan admiſerint uicibus ſingulis imminente. Præterea diſpoſitionibus Apoſtolicis ſuperius inſertis inhærentes,uolumus,atque decernimus.res,bona, uel iura, ad præſtationem huiuſmodi cenſualium obligata propter penſiones eorum, ſtatutis terminis non ſolutas, uel huiuſmodi rerum,iurium,uel bonorum deteriorationem, aut eorum alienationem,uel alias minime incidere in commiſſum quibuſcunque pactionib.in contrarium initis:etiam pœna, aut iuramento firmatis poſſidentibus ullo modo. Et ut prædicta a nobis ſuperius conſulto, & deliberatè promulgata ꝑpetua ſubtilitate ſubſiſtant per nos, & noſtros hæredes & ſucceſſores quoſcunque huiuſmodi cenſualium emptoribus, & eorum in rē ſucceſſoribus promittimus: & fidem publicam pollicemur: ea omnia, & eorum ſingula tenere,& inuiolabiliter obſeruare,& obſeruari facere, nec contrafacere,uel uenire,aut quouis reſpectu, uel colore aliquo eorum ullo unquam tempore immutare. Atque ita uniuerſis & ſingulis Regis officialibus, tam ordinarijs,quam delegatis,& alijs quibuſcūque quouis nomine officio, iuriſdictione,& poteſtate fungentibus præſentibus, & futuris dicimus,& diſtricte præcipiendo mandamus ſcienter,& expræſſe, quatenus noſtram huiuſmodi ædictalem legem, atque omnia, & ſingula a nobis ſuperius acceptata, laudata, decreta, & promulgata,inuiolabiliter teneāt,& obſeruent,exequantur,& compleant,ac teneri,& obſeruari,exequi,& compleri faciant per quoſcunque omni obſtaculo, & quibuſuis impugnationibus reiectis, & funditus repulſis, & non contrafaciant, neque aliquem contraire permittant,quauis ratione,uel cauſa. Vt autem præſens ædictalis lex, omnia quoque & ſingula præſcripta omnibus innoteſcant. Iubemus ea in ciuitatibus huiuſmodi Regnorū inſignibus per loca ſolita uoce præconia,aut ꝑ ædictū publice diuulgari,in quorum teſtimonium præſentes fieri iuſſimus, noſtro communi pendenti ſigillo munitas. Dat.in Turri Octaui, die Vigeſimo menſis Octob. anno a natiuitate Domini M CCCC I I. Regni huius noſtri Siciliæ citra pharum anno X V I I I. Aliorum uero Regnorum noſtrum anno X X X V I I R.

ALPHONSVS Dominus Rex, præcedente eius Conſilij deliberatione mandauit mihi Aranaldo Fonoledam,& uiderunt Valentius Clauer. Vidi Rodoricus Falco. M. Ricius. Iacobus de Pilaya aduocatus fiſci. P.Regij patron. conſeruator generalis.

SVMMARIVM.

1 *Alphonſi Regis origo.*
2 *Aragona progenies quam ſapienter dominabatur.*
3 *Sapientia debet eſſe in Regibus.*
4 *Rex debet ita ſe gerere, vt diligatur à ſubditis.*
5 *Iuſtitia in regibus debet eſſe.*
6 *Clementia debet eſſe in rege.*
7 *Mediocritas ſemper laudatur.*
8 *Rex à Deo percedit.*
9 *Regis cor in manu Dei eſt.*
10 *Regis habent duos angelos cuſtodes.*
11 *Angelum non eſſe cuſtodem hominis ſunt qui dicunt.*
12 *Rex dicitur ſacer.*
13 *Rex vngitur.*
14 *Reges quomodo hominibus dati.*
15 *Cometa apparet, & denotat mortem regum.*
16 *Princeps in omni congregatione debet eſſe.*
17 *Reges ſunt dati nobis propter peccata.*
18 *Legum conditores omnia in Deum retulerunt.*
19 *Rex habes poteſtatem condendi leges.*
20 *Legis conficienda poteſtas, cur regi conueniat.*
21 *Regis officium quale eſſe debet.*

1 ALPHONSVS, Dei gratia Rex. Tria hæc uerba in textu poſita, & per nos principaliter aſſumpta, velut primaria Rubrica noſtri operis, non putes (diſertiſſime lector) abſque magna cauſa eſſe appoſita. Primum enim legislatoris proprium nomen proculdubio eſt: Sicut enim Græcorum leges conditorum nomina expræſſim continebant, qualia fuerunt, Minois, Lycurgi, atque Solonis, aliorumve cuiuſuis nationis legislatorum, pariter & nomina præmittebantur. ita & hic ſapientiſſime factitatũ uides. huius igitur ſapientiſſimi legislatoris nomẽ, Alphonſus appellatus, Aragonus, in filium autem adoptatus per Reginam Ioannam huius Regni tunc Dominam, & Reginam, & poſt aliquot annos mutabile, Reginę ingenium animaduertens, in arce Neapolitana eam obedit. Illa implorato Sfortiæ auxilio Alphonſum fugauit, tandem potita Ludouicum Ludouici Andegauenſis filium inſtituit hæredem: quam quidem inſtitutionem prius Alexand. quintus, & deinde Ioann 23 probatam, Martinus rurſus ratam habuit, reclamante Alphonſo. interim moritur Ludouicus, cui, Rennatus frater a Ioanna ſubrogatur, cum qua regnauit annos ſex. Taudem ab Alphonſo pulſus in arcem nouam primum ſe recepit. cumque Genuenſes amici aliquot nauibus fruſtra auxilium tuliſſent, Florentiam, deinde Piſas, inde Narbonam peruenit, ubi conſeneſcens non longe ante hoc tempus deceſſit, uir in omni fortune feſtiuus, uacuusque a curis, & qui quondam late dominabatur, nam præter Regnum Neapoli. Andeganenſib. Lothoringiæ, ac prouinciæ fere toti imperabat, ad extremum amiſſo filio Ioanne ſiue liberis moriens, titulum, iuſque regni Neapolitani Carolo ultimo eius nominis Gallorum Regis eius neceſſario reliquit: Alphonſus igitur inter noſtri ſeculi proceres maxime eminuit, non ſolum armis, ſed etiam ſapientia ſummis uiris comparandus, cuius dictis, factiſue priuatim uolumen dicauit Antonins Panormitanus: deceſſit iam ſenex anno regni Italici XXII. ſalutis. MCCCCLVII Ferdinandus eius filius nothus regno iam Eugenio inſtitutus ſucceſſit diadematis inſignibus a Latino Viſino legato ſuſceptus. ut legitur his uerbis apud Raphal. Vola. lib. 6. Geo & commemorat temporibus noſt. Do Mari. Fri in tracta. de ſubſc. ba-
2 to. libr. in titul. de Anti. ſtat. regni nu. ſſie 38. Multo deinde tempore Sereniſſima Aragona prognies, Regni huius regale ſceptrum tenuit, ſumma quidem cum ſapientia, quam quidem per neceſſariam eſſe regibus, Vegetius libro primo de re milit. apertis uerbis oſtẽdit. nullus (inquit) eſt cui ſapientia magis congruat, quam principi, cuius doctrina omnibus debet prodeſſe ſubiectis. nam ſapientia (vt inquit Policrates lib 4. & 7.) fecit Romanus deno-

minari. Romani, inquit, viguerunt quãdo literati fuerunt. Sed ex quo virus literarũ in eis lãguit, ex tũc manus armata
3 infirmata eſt, & cedit principatus. Idem enim Policrates libro ſexto refert, quòd ob id, Traianus olim hortabatur Regem Francorum, vt filios ſuos in artib. liberalibus erudire iuberet. Nã Rex inſipiens perdet populum ſuum, vt Eccleſ. decimo. & ſapiens multiplicabit, eum. Summa rurſus cum dilectatione erga
4 ſubditos, ꝙ quidem proprium eſt Regum, inquit enim Seneca, ſi vis amari, ama & Helinandus dicebat, quòd ita decet principem uiuere, vt a ſubditis diligatur, & ſic ſuos diligat, ut etiam pro ipſis mori non timeat, ſicut Codrus Athenienſium Rex, pro uictoria populi ſui, ſeipſum morti tradidit, mutato enim habitu Regio fragmenta colligens, caſtraque hoſtium ingreſſus, a milite interfectus eſt, obiæ diceie Troianus Romanorum Imperator ſolitus erat. Talem priuatis Imperatorẽ eſſe oportet, quales priuatos ſibi optat habere. de Alexãdro Magno legitur, quod uidens militem Macedonem præ nimia ſenectute frigore ſtupefactum, de ſede ſublimi deſcendit, & ſuis manibus eum in ſedem poſuit. Magna in ſuper cum iuſtitia (ut proprium Regum eſt) dicitur enim Sapientię. i. Diligite iuſtitiam, qui iudicatis terram. inquit enim Hieronymus, iuſtitia quaſi aurea uirtus curatiua eſt morbidarum ægritudinum, quia puniendo tollit ſcelera, & peccata, atq; putridas carnes, & ſcabioſas curando abradit. & Auguſtinus in lib. de duodecim abuſionum gradibus, ſic dicit, quantũ iuſtitia Regis ſeculo ualeat intuentibus perſpicue patet. eſt.n. pax populorum, tutamẽ patriæ immunitas plebis, munimen gentis, cura lãguorum, lætitia hominum, temperies aeris, ſerenitas maris, terræ fœcunditas, ſolatiũ pauperum, hæreditas filiorum, & ſibimet ipſi (ſcilicet principi) ſpes futuræ beatitudinis. apud Platonem autem lib. 3 1 Dialo. i. de repu. vel de iuſto. ſic ſcribitur (ſeditiones nanque trãſymache, iniuſtia, inimicitias, contentioneſque parit.
6 iuſtitia uero, concordiã, & amicitiã) nec clementiam defuiſſe in hac Sereniſſima progenie putandum eſt: Adeo enim leges, iudicia, cunctaque hiſce temporib. temperate clementerque fiebant (ut ſcripta undique fatentur) quod nec iuſtitia deeſſe uidebatur, nec clementia, & miſericordia deficiebant punctum enim & ſi cuncti philoſophi arbitrati ſunt perdifficile eſſe, aſtringere ſola hæc progenies faciliter adinuenit. Authore enim Ariſtotele, ſi quando medium conſequãtur homines, ius ſuum ſe putent obtinere poſſe. ac mediocritatem, quæ ab Homero demonſtrata eſt, maximopere extulerunt Peripatetici. omnia enim tẽperata introducit in fortibus uiris Homerus: & Vlyſſe plane reijcit nimia, ac mediocria probat, cum ſe Diomedem ualde, uel laudare, uel uituperare uetat, & ad propoſitum Ouidius in his carminibus inquit lib. 3. de triſtibus.

Qui cadit in plano (uix hoc tamen euenit ipſum)
Sic cadit, ut tacta ſurgere poſſit homo:
At miſer experior tecto delapſus ab alto
Occurrit regi flebilis umbra ſuo.
Quid fuit ut tutas agitaret Dædalus alas?
Icarus immenſas nomine ſignet aquas?
Nempe quòd hic alte, demiſſius ille uolabat.
Nam pennas ambo non habuere ſuas.

Semper enim rectum conſilium Senecæ, & laudabile omnibus uiſum fuit, atque uidetur, de mediocritate non deſerenda, quàm qui deſerent, malos exitus plerumque habent.

Quiſquis (inquit,) medium defugit iter
Stabili nunquam tramite curret.
Dum petit unum præbere diem,
Patrioſque puer concitat axes
Nec procul ſolitum percurrit iter
Sed phœbeis ignota ſecat
Sydera flammis errante rota.
Se cum pariter perdidit orbem.
Medium cœli cum peregerat iter.

Tenuit latias Dædalus oras
Nullique dedit nomina ponto.
Sed dum uolueres uincere ueras
Icarus auder, patriaſque puer
Deſpicit alas? Phœboque uolat
Proximus, ipſe didit ignoto
Nomina ponto
In Hercul. œteo

Quid uero dicam de bona uita, rectaq;
conſcientia, ac de charitate erga paupe-
res, & Deum? Si Neapolim inceſſeris
uidebis tot Eccleſias per hãc sereniſſimã
progeniem a fundamentis erectas, tot
loca pia ad uſum pauperum, tot mirifica
opera ad Chriſti cultũ ordinata, ut meri-
to ex his fructibus cognoſces hæc om-
nia, his enim temporibus ſemper tueba-
batur Eccleſia, infeſtantes eam ſubuerte-
bantur, pax ſeruabatur in terris, & ſi om-
nia uellem recenſere, utique non aliam
materiam aggredi oporteret.
8 Secũdum uerbum in noſtra rubrica po
ſitum eſt, Dei gratia, quod quidem, non
ſine cauſa, poſitum eſt, eo, quia reges nõ
niſi a Deo procedunt, iuxta illud Pro-
9 uerb. cap. 8. (per me reges regnant, &
legum cõditores iuſta decernũt.) Hinc
cor regis in manu Dei eſſe dicitur, &
& ubi uoluerit inclinabit illud, ut habet
in epiſtola, inter claras. C. de ſum. Trin.
10 & fi. cath. Hinc ẽt reges hñt duos ange-
los cuſtodes, unũ ratione ſuarũ ſingula-
rum pſonarum, ſicuti hñt cæteri hoĩes,
de quo Mat. 18. (uidete ne contemnatis
unũ ex his puſillis, dico.n. uobis, quia an
geli eorum ſemper uident faciem patris
mei, q̃ in cœlis eſt.) Adeo enim humana
natura digna fuit, ut ei ſeruiat angelica
natura. ſecundũ glo. in l. cognitionũ. ff.
de uar. & extraor. cogni. & glo. in c. Mat.
18. planius dicit (magna eſt dignitas aĩa-
rum, ut unaquæque ab ortu ſuæ natiui-
tatis in ſui cuſtodiam habeat angelum
deputatum) Item Eſa. 52. (ſuper muros
tuos Hieruſalem cuſtodes) item Eccleſ.
11 17. in unamquanque gentẽ præpoſuit
rector. i. Angelos, licet ex aduerſo ſint
qui dicant nec uerum eſſe, quod ange-
lus ſit deputatus cuſtos animæ, addu-
cuntque dictum beati Auguſtini in lib.
83. quæſt. 33. in his uerbis (mentem ſan-
ctam imaginem Dei dicunt, quæ nulla
in te poſita ſubſtantia a prima ueritate
formatur) ergo dicunt iſti, nec interpo
ſito angelo, ſed cuſtos huiuſmodi præpo
nitur cuſtodito: ergo angelus non eſt cu
ſtos animæ ſaltem quantum ad men-
tem. Item adducunt illud Iob 7. (quid fa
ciam tibi o cuſtos hominum) ita enim
dixit Iob. ad Deum, Deus ergo eſt cu-
ſtos hominum, & ſic non Angelus. Item
illud pſal. (niſi dominus cuſtodierit ci-
uitatem &c.) cum ergo Deus ſit ſufficiẽ-
tiſſimus cuſtos, non uidetur, quòd po-
natur alius cuſtos. Item dicunt, quòd ſi-
cut homo gerit imaginem Dei ratione
bonitatis, & ſapientiæ. ita ratione poten
tiæ. Vnde Geneſ. 1. poſtquam dictũ eſt,
faciamus hominem ad imaginem, & ſi-
militudinem noſtram. ſtatim ſubiun-
gatur de potentia. & præſit piſcibus ma-
ris. Sed inter imaginem, & illud cuius
eſt imago nihil interponitur, ergo inter
hominem inquantum gerit imaginem
Dei in potentia, & Deum, nihil eſt me-
dium: Imo immediate eſt ſub Dei pote-
ſtate: ſed cuſtos habet poteſtatem ſuper
cuſtoditum: ergo angelus non eſt cuſtos
hominis, ſiue non habet poteſtatem cu-
ſtodiendi, & ſi dicatur (dicunt iſti) quòd
angelus præeſt homini, ut cuſtos ex par-
te cognitiuæ, quia inſtruit eum, & do-
cet in multis; ſed nõ præeſt ex parte mo-
tiuæ. quia non dat ei ſuam perfectio-
nem, quæ eſt gratia, ſed Deus immedia-
te: & ſic intelligatur authoritas Aug. 83.
q. contra hoc eſt quod ſequitur in autho
ritate, ab ipſa ueritate formata, ut uis
ſit in uerbo. Veritas enim inquantum
huiuſmodi intelligitur de immediatio-
ne Dei ad mentem quo ad cognitiuam.
Præterea ſicut homo eſt imago Dei quo
ad potentiam motiuam, & ita ſecundum
cognitiuam, ergo ſi utrunque nihil eſt
medium inter mentem, & Deum. ergo
nec angelus. Item dicit Auguſt. ſuper
Gene. quod ſicut agricolæ non dicuntur
creatores frugum quamuis multas præ-
parationes faciant ad producendas fru-
ges: ita nec angeli dicũtur creatores, qa
ſcilicet nulli rei dant formã, quãuis ſæ-

pe ad formam ſua operatione præparát
& diſponunt. ſicut ergo angelus non dat
motiuæ potentiæ ſuam perfectionem,
uel formam completiuam . uel gratiam
ſiue Amorem ſummæ bonitatis : Ita
nec potentiæ cognitiuæ dat ſuam per-
fectionem uel completionem, ideſt ſum
mæ uirtutis cognitionem : ſed utrique
potentiæ datur perfectio a Deo imme-
diatè : ergo quo ad hoc æqualiter ſe ha-
bent immediatè ad Deum ambæ poten-
tiæ. Sed ad prædicta obiecta reſpondet
Alexan. de Ales par. 2. q. 41. titu. de cu-
ſtodia Angeli : ar. 1. & quo ad primo di-
ctum Auguſt. dicit ipſe quòd ſolet dici
quòd mens communiter accepta habet
duplicem uim : ſuperiorem quæ dici-
tur intellligentia qua cognoſcit creato-
rem . & de hac intelligitur authoritas
Aug & inferiorem ſcilicet intellectum.
ſcilicet qua cognoſcit creataras. & de
hac non intelligat:& quo ad iſtam, ue-
rum eſt quòd habet Angelum cuſtodẽ.
demum dic t quod aliter uidetur dicen-
dum, quòd ſecundum utranque uim
Angelus habet cuſtodiam hominis. ſiue
aliquam rationem cuſtodiæ : uerum eſt
tamen quòd ſecundum plus deſcendũt
potentię, ſecundum hoc plus eſt ibi de
ratione cuſtodiæ . ad authoritatem Au-
guſtini reſpondetur, faciendo uim in
hoc quod dicitur formata. dicimus quod
quælibet uis animæ, & motiua, & cogni
tiua, & ſuperior, & inferior, immediatè
a prima ueritate formatur ſcilicet for-
ma ultima, ideſt perficitur ultima com-
plectione, nihilominus tamen Angeli
habent potẽtiam præparandi & diſpo-
nendi aliquo modo quamlibet animæ
potentiam ad ſuam ultimam comple-
tionem : & quo ad hanc potentiam uel
poteſtatem habent ipſi cuſtodire ; & il-
lud plane habetur in gloſ. ſuper illud
manus tuæ fecerunt me & plaſmauerũt
me. Vbi dicitur ſolus Deus dat intel-
lectum. & ſi aliquando mediante An-
gelo, ut Danieli cui dixit Angelus, ego
ueni tibi intellectum dare, Deus tamen
qui lux eſt, per ſeipſum illuminat pias
mentes : & ſi aliquando utitur mini-
ſterio Angelorum . Ita enim dicitur in-
tellectum dare homini. ut quiſque di-
citur dare lumen domui cum feneſtram
facit ; cum eam ſua luce non illuſtret.
Ad aliud qđ objicitur de imagine, quæ
eſt in homine ratione potentiæ dicen-
dum eſt ; quòd quando dicitur præſit
piſcibus, &c. non loquitur ibi, niſi de
poteſtate hominis ſuper corporales crea
turas, ut patet ex textu: unde iſta poten-
tia quę eſt in homine ſecundum quod
eſt ad imaginem Dei, nõ dicitur qua poſ
ſit ſuper angelum. ſed ſuper irrationales
creaturas. Vnde non obſtat quia Ange-
lus habeat aliquam poteſtatem ſuper
eum. ſi autem iſta potentia eſſet, aliſqđ
per eam poſſet ſe homo cuſtodire & re-
gere, non habens indigentiam ut cuſto
diatur, ualeret ratio iſta, ſed non ſic eſt,
qui homo ſemper indiget dũ eſt in uia.
Ad illud quod dicitur, quòd inter ima-
ginem & illud cuius eſt imago nihil eſt
medium, ſoluitur per prædicta, dicendo
quod nihil eſt medium quo ad perfectio
nem ultimam: eſt tamen aliquod mediũ
præparans & diſponens eandem ima-
ginem adhuc informem ad ſuam ulti-
mam perfectionem : Dicimus etiam
quod animam cuſtodit & Deus & an-
gelus, ſed differenter. Deus quidem Au-
thoritate; Angelus uero miniſterio. ſecũ
dum illud Hæb. j. oẽs ſunt adminiſtrato
rij ſpiritus &c. & licet Deus ſit ſufficiens
ad cuſtodiendum ſine miniſterio: ange-
lus tamen cuſtodit propter ſeruandum
ordinem rerum, cuiuſmodi ordo eſt
Dei ad angelum, & angeli ad hominem
ſicque uerum eſt homini datum eſſe an-
gelum in cuſtodem. Alterum habent an
gelum Reges (redeundo ad rem unde
digreſſi ſumus) ratione dignitatis
uel officij regalis, ſeu prelaturę ; ut de
Heliſeo legitur. 4. Reg. quòd Angelo-
12 rum multitudinem ad ſui defenſio-
nem habuit. Sunt enim reges ſacri, &
more Aegiptiorum (ut refert Plato in
libro Ciuili uel de regno) non pote-
rant reges creati niſi eſſent ſacerdotes,
ſacrorumque miſteriorum antiſtites,
& utpote ſacris, ne quando contamina-
rentur, non pmittit eis in delictis ubi de
13 cędæ, exilio, & carcere agitur intereſſe,

Sic

Et ideo non ſine cauſa Rex ungitur, ut habetur in capit. 1. de ſac vn. & per Abba. in capitu. intellecto. de iur. iuran. ſic enim fieri præcepit dominus in creatione regum, ut Samuel libro primo capit. 9. (porro pridie quàm ueniſſet Saul, indicauerat dominus Samueli ad hunc modum: eras iuxta iſtud tempus mittam ad te uirum de terra Beniamin, quẽ unges in principem ſup populum meũ Iſrael.) & ideo non immerito dixit Ioann. Chriſoſtom. de ueib Eſai. vidi dominum Homilia quarta, (Rex quum eſſet ſacerdotij principatum vſurpat) hinc, & Gothi proceſſuri in prælium, equos ad aras immolare: quorum abſciſſa capita, contiſque excepta, ſubiectis ſtipitibus diſtentos faucium rectus ante acies, præferebant, nec tantum uictimas ante bellum, uerum etiam poſt ſuperatos hoſtes hoſtias immolabant, magnificoſque ludos in honorem Deorum faciebant: in quibus effœminati corporum motus, ſcænicique mimorum plauſus, ac mollia nolarum, fuit ærium crepitacula oſtendebantur hæc & alia eximia ſacrificiorum genera potiſſimum faciebant, ut dijs iuuantibus nulla bellorum ut ſuperari poſſent: præerant his ſacris diſparium graduum ſacerdotes, Pontifices, Archiflamines, flamines, ſalij, Augures: quorum primis, utpote pontificibus, permiſſa erat par cum regibus poteſtas, tantaque auctoritas, ut quicquid illi uel ſuaderent; uel inberent quaſi de Cœlo ſonuiſſet, mox ipſe populus exequeretur; ſicque & Gothorum ritu Reges quaſi a Deo miſſos creditur. Nec obſtat quod plures
14 ſunt qui dicant Reges, a iure gentium proceſſiſſe. Quia reges à Deo hominibus ipſis primo poſtulantibus dati ſunt; ut Samuel. capitu 8. libro 1. dixeruntque ad eum (ſcilicet Filij Iſrael ad Samuelem) en ut ſenuiſti, & filij tui non incedunt in uijs tuis, conſtitue igitur nobis regem, qui nos iudicet iuxta morem omnium gentium) ſicque & gentes petierunt reges, a Deo tamen dati ſunt. In principio enim dum natura humana non erat ita obſcurata conſuetudine peccandi, uiuebant homines in ſimplicitate, quibus non erat opus alia explicatione, nec vt conſtitutione ſcripta regerentur, creſcente tamen poſtea in dies malitia hominum, iam aliqui efficiebantur propter peccandi conſuetudinẽ ita proterua, ut ad eorum correctionem non ſufficeret ius naturale, nec etiam monitio ſeniorum, ſed cum deuenirent ad bella, lites, & libidines, erat opus diſciplina legum, & ob hoc incœperunt fieri conſtitutiones, ut dicit tex §. natura. in authent quibus mod natu. effic. ſui. & hoc tempore gentes cum pro maiori parte eſſent pronæ ad bonum, faciebat ſibi ipſis conſtitutiones ad cohertionem malorum & proteruorum & iſtud dicebatur ius gentium ſecundarium, ideſt, quo gentes conſtitutionibus ſua ſcripta gubernantur, & iſto tempore etiam quælibet ciuitas faciebat ſtatuta ſua particularia, iuxta mores ſuos & hoc dicitur ius ciuile ipſius ciuitatis uel populi. inſtit. de iure natur §. nam quod, ſed iuxta exemplum Auguſtini in primo libro de libero arbit. cum eo tempore populus & homines erant bene modetati & graues, communiſque vtilitatis diligentiſſimi cuſtodes, ideo per eos rectè lex fereba tur, per quam reſpublica adminiſtraretur. Sed eum poſtea gẽtes & populi effrenati, inceperunt uenale ſuffragium, & regimen flagitioſis ſceleratiſque committere, Deo permittente iuſtum fuit, quod iſta poteſtas ad paucorum veniret arbi-
15 trium. Hinc etiam adeo uerum eſt, Reges a Deo procedere, quod tempore mortis eorum datur in cœlo ſignum, quo ſignificatur eorum mortem cito debere eſſe apparet enim Cometa, quo fertur ſignificari mortem Principum. Sed alias ſignificationes habet apparitio Cometæ, nam Cometes eſt exhalatio terreſtris, calida & ſicca, pinguis, & uiſcoſa, uirtute aſtrorum ad ſupremam aeris partem eleuata, & ibidem incenſa, licet ſint qui dicant Cometam, exhalationem ſubtilem, non inflammationem, ſed lucẽtem, a lumine ſolis & aſtrorum in ipſa incorporato.

generatur

generatur hæc exhalatio actione aſtrorum in uiſceribus terræ: maximè dum pori per frigus aſtringuntur, & egrediuntur eum per calorem reſoluuntur, nõ autem tota ſimul eleuatur, ſed pars, poſt partem aſcendit, & nouæ continuæ generantur, à quibus etiam Cometes in ſuperioribus nutritur diutius, & ipſis impeditis deſinit citius, diuerſificantur autem in quantitate, figura, & colore, ſecundũ materiæ differentiam, vnde ſi materia in medio bene compacta, in extremitatib. verò circum quaque rara fuerit, videtur quaſi aſtrum crinoſum. Si autem materia equaliter ſpiſſa, ſed in longum protenſa ſit, vt caudata ſtella apparet, ſi autem cauda corpore rarior fuerit, cernitur vt ſtella barbara. Raritas etiam & dẽſitas materiæ colorem varian. ſecũdum Aſtrologos autem Cometa de natura Saturni, cerulei, aut plumbei coloris eſt, quæ autem de natura Iouis, alba ad inſtar argenti lucidi videtur, & quæ de natura Martis, rubea, quæ de natura Solis, vt aurum argento mixtum apparet: quæ de natura Veneris ſpiſſa, ut nubes cernitur. Mercurius autem Cometem ſuum ceruleum demonſtrat. Cauda etiam & caput draconis, & aliorum conſtellationũ naturæ mutationem in his facere dicũtur, mouetur Cometes ad motum continentis aeris, per diem naturalem circuendo terram. Significationes Cometarum (ut dixi) ſunt variæ, generaliores autem ſterilitates, peſtilentiæ, & ſeditiones, ſterilitas quidem maximè vbi ſiccitas, & caliditas inter ſe nocere poſſunt. Hæ enim Cometam & antecedunt, & ſequuntur: priuatur etiam terra eo tempore communiter omni ſecundo humore. in terris autem paludinoſis ſequitur quandoque fertilitas, peſtilentiæ autem ſequuntur, nam cum ſubſtantia Cometæ, quæ ſubtilis eſt, & bene digeſta, aliæ exhalationes ſegregarę tanquàm impuriores & venenoſæ eleuantur, vnde & tempore Cometæ ante aut poſt, ventus, terremotus, & ignitæ impreſſiones plurimæ fiunt, ex his itaque aer infectus & continuo inſpiratus, vitalem ſpiritum debilitat, & tandem extinguit, ratione etiam ſiccitatis homines incendit. Mortem autem principiũ (ut dixit) Cometa fortaſſe ex eo ſignificare dicitur, quod princeps, ut magis delicatè uel intemperati

16 ab aere corrupto citius inficiuntur. † Eſt enim ſummè neceſſarium & condecens, ut in omni conuentu atque communitate quarumcunque rerum gerendarum princeps ſit, ut teſtatur diuinus ille Plato in Dialo. 1. de legi. x. col. & idem Plato Dialo. 3. de legibus inquit adeo principatum eſſe neceſſarium, & ſecundum naturam, quod etiam in animalibus (ut experientia docet) principatus ipſe reperitur. Inquit enim apoſtolus ad Roma. omnis anima poteſtatibus ſubdita ſit,

17 non enim eſt poteſtas niſi à Deo † Sed licet uerum ſit, Reges à Deo hominibus datos, non eſt, quin noſtrorum peccatorum moles id efficeret, ut magis puniremur, indieſque perpetuis ærumnis ac nũquam ceſſantibus laboribus, & afflictionibus præmeremur, & affligeremur, ut legitur Samuel, eo. lib. 1. ca. 8. (hoc erit ius regis qui regnabit ſuper uos, filios ueſtros accipiet, & ponent eos ſibi in currũ ſuum, ut ſint equites ejus & currant ante currum eius, ponentque eos ſibi in tribunos, & quinquagenarios, & qui arent agros ſuos; & metant meſſem ſuam, atque qui conficiant arma bellica, & inſtrumenta currus eius, filias deinde ueſtras tollet, ut ſint unguẽtariæ, cupedinariæ, & piſtrices: agros quoque veſtros, uineta ueſtra, & oliueta veſtra optima tollet, & tradet ſeruis ſuis, ſemina veſtra, & vineas veſtras decimabit, dabitque eunuchis ſuis, ac ſeruis ſuis, ſeruos ueſtros, & ancillas veſtras, iuuenes quoque veſtros elegantes & aſinos veſtros accipiet, illiſque ſua opera conficient, quin & gregẽ veſtrum decimabit, eritisque ei ſerui, & clamabitis eo die propter regem veſtrũ quem elegiſtis vobis, & dominus nõ exaudiet uos illo die) uæ igitur & populis qui ſub Rege impio, & non conſcientiæ rectæ ſubſunt. ſed ſi uerum eſt & regem à Deo datum, habereque deeo ſpecialem curam, conuenienter duriores pœnas patientur ſi non bene datum gregem cuſtodiet, ſecundum Plato. in Gorg. uel de

de rhetorica. Alia etiam ratione, dicitur in textu, Dei gratia, quia uolens ſapientiſſimus hic legiſlator hanc legem condere, Dei nomē interponit, omnes enim illuſtres conditores legum, inuentionē legum in Deum, ſed per diuerſa nomina, atque media retulerunt Zoroaſter Bactrianis Perſiſque legem tradens, in Horomaſim retulit. Triſmegiſtus Aegyptijs in Mercurium. Moiſes Iudæis rectiſſimè in patrem totius naturæ Deum, Minos Cretenſibus in Iouem, charondas Cartaginenſibus, in Saturnum, Lycurgus Lacedemonijs in Apollinem, Draco & Solon Athenienſibus, in Mineruam, Pōpilius Romanis, in Aegeriam, Mahometus Arabibus, in Gabrielem, Zalmoxis Scithis. in Veſtam, Plato Magneſijs & Siculis, in Iouē, & Apollinem. Arcadibus autem, & Thebanis, & Cyrenaicis leges poſtulantibus denegauit, ut refert Marſi. Ficinus in argumen. Plato. in Minos. vel de lege nedum enim nomē Dei in quolibet opere interponi debet (vt hic) ſed ante omnia præponi & inuocari, ſecundum Platonem lib. 34. Critias uel Alanticus, inquit enim (Deum in primis ad ciuitatis conſtitutionem inuocemus, qui utinam audiat, exaudienſque propitius, & benignus nobis adueniat una nobiſcum ciuitatem, & leges exornaturus. Sequitur tertium uerbum, quod eſt Rex, nam ut omnibus pateat hanc legem. Ab habente poteſtatem legis Condendæ eſt ſe conditam regiam poteſtatem expreſſit, legum enim latio ad dignitatem regiam pertinet, ſecundum Plat. lib 6. de regno. & habetur inſt. de iure natura. §. Sed quod principi. nec immeritò poteſtas condendi legem translata uidetur. inquit enim ſatis pulchrè Marſi. Fi. in arg. Plato. in lib. 5. ciuilis vel de regno, quia abſoluta utriuſque uitæ perfectio, tot tantiſque & tam uarijs adminiculis indiget, ut neque à paucis quibuſdam, neque etiam à multis hominibus, ſed ab uniuerſo ſimul hominum genere duntaxat poſſit expleri; fieri enim non poteſt ut tam diuerſæ gentes per media tā diuerſa ad vnum omnium communemque finem perducantur, niſi ab uno, per unam quandam legem cunctos in unum pariter condicente, quemadmodum neque fabri miniſtrique genere ſimul atq; ingenio longe inter ſe diſcrepantes, materias admodum uarias ad formam unā ędificij conferentes, in vnum vnquam commodè congregabunt & conſtruent opportunè, niſi ab una quadam Architecti vnius lege regantur: quapropter non iniuria Plato cum regem quæreret mundi monarcham, principio Architectum produxit in medio.

18 † Legiſque inſuper regiæ officium quale eſſe debeat, ſatis bene annotatum reliquit diuinus Plato dialo. nono. de legi. in hæc uerba.) profectò legum optimarum officium eſſe dicimus, ita animos hominum inſtituere ut oderint in iuſtitiam: iuſti verò natura uel diligant, vel ſaltem non oderint: ſiue uerbis ſeu operibus legiſlator id aſſequatur, ſeu uoluptate ſiue dolore, uel honore, vel infamia aut pecunia mulctando aut donis, aut alio quouis modo id faciat. quos uerò inſanabiles legiſlator eſſe ſenſerit, vltimo ſupplicio hos afficiet, non ignorans ſanctius fore his qui inſanabiles ſunt mori, quàm uiuere, ac ſi uita priuantur, dupliciter prodeſſe cæteris, nam horum exempla, à peccato cæteri deterrentur, & improbis hominibus ciuitatis ipſa mundatur: hac de cauſa inſanabiles homines morte legis conditor plectet, alia minimè. legis enim huius officium tale proculdubio eſt, nam uidens legiſlator uſuram diſtrictiſſimè prohibitam, vt remoueret habenas ab alijs illicitis & uſurarijs contractibus permittit, ut cenſualem contractum facere poſſint,) licet nonnullis placuerit eſſe penitus uſurarium) hoc autem non ad alium finem, niſi quia permiſſa non illaqueant animas ad damnationem, & à nō permiſſis propter permiſſa abſtineant: fieri enim non poteſt ut in omnibus & quo ad omnia homines natura proni ad malum potius quā ab bonum, coerceantur à malo, ut pulchrè idem diuinus Plato in lib. 16. ciuil. vel de regno diſſeruit, quoniam lex (inquit) nequit quod optimum omnibus eſt & iuſtiſſimum ſyncerè comprehendendo,

dendo, ſemper ita, ut operæprecium eſt, præcipere quando hominum actionumque diſſimilitudo, inſtabiliſque rerum humanarum conditio, facit ut ars nulla ſimplex quicquam, & in uniuerſum de omnibus, perque omne tempus ualens conſtituere poſſit, quædam enim prorſus lege uetantur, quædam permittuntur, quedam ſilentio omittuntur, quædã enim partim uetantur, & partim permittuntur, permittitur igitur hac lege contractus cenſualis, ut de cætero homines eum celebrantes, non peccent, & ut hunc celebrantes ab alijs illicitis commercijs & contractibus vſurarijs abſtineãt, quod quidem an licitè fieri potuit, dicam latius infra in uerbo, Nicolaus Epiſcopus. dicit enim Cicero lib. 2 de legi. legem neque hominum ingenijs excogitatam neque ſcitum aliquod eſſe populorum: ſed æternum quiddam, quod uniuerſum mundum regeret imperandi, prohibendique ſapientia. ita Principem legem illam, & ultimam mentem eſſe dicebant omnia ratione aut cogentis, aut uetantis Dei.

SVMMARIVM.

1 Bulla quid ſit: & nu. 2.
3 Literæ apoſtolicæ tantum dicuntur bullæ.
4 Falſitas bullæ qualiter cognoſcãtur, & nu. 5. 6. 7. 8. 9. 10.
11 Literæ contra ſtilum non ſunt exequendæ & nu 15.
12 Regi atteſtanti de non vicio literarum credi debet & nu. 46.
13 Vitiatum & ſuſpectum qualiter differant.
14 Vitium qualiter fiat.
16 Clauſula ſuperflua arguunt dolum, & numero 17.
18 Simulatio præſumitur ex magnitudine ficti.
19 Clauſula uendidit uerè, & non in fraudẽ vſurarum reddit contractum ſuſpectum.
20 Superfluitas reprobatur & nu. 21. 22. 23.
23 Exceſſus & defectus vitium eſt.
24 Defectus etiam vitium eſt.
25 Literæ ſine loco dicuntur uitiatæ.
26 Idem ſi non eſt indictio.
27 Reſcriptum non ualet ſi omnia non exprimantur.
28 Teſtis falſarius dicitur etiam ille qui diminutè loquitur.
29 Falſi pœna tenetur qui facit aurum di minori liga.
30 Vitiatæ quando dicantur literæ.
31 Literæ quæ dicantur.
32 Suſpitio quid ſit.
33 Raſura an uitiet.
34 Raſura diligenter & bene facta quando vitiat, & quando non. 36. & 37.
35 Notarius ſi atteſtatur de raſura quid operetur.
38 Raſura non uitiat ſi roboratur uiua uoce teſtium.
39 Inſtrumentum cenſus habens uitium non habet exequutionem paratam
40 Raſura unius inſtrumenti nõ uitiat alterũ
41 Falſificans literas Papæ eſt excommunicatus & 42 43.
44 Falſi criminis an teneatur ſcriptor apoſtolicus utens bullis imperfectis.
45 Falſum committit, qui aufert plumbum de literis apoſtolicis
47 Regi atteſtanti de facto alieno an credatur & 48. 49. 50. 51.
52 Verba enunciatiua quando dicantur emiſſa propter, & propter aliud.
53 Regi atteſtanti de facto proprio an indiſtinctò credatur. & 54. 55. & 56.
58 Verba enunciatiua inter priuatos an probent & 58.
59 Verba enunciatiua incidẽter prolata quid operentur.
60 Notario atteſtanti de non uitio literarum an credatur, & 61.
62 Verba priuilegij quod Petrus ſupplicauit & aſſenſu an probent ſupplicationem.
63 Aſſenſus an probetur per uerba enũciatiua.
64 Regi atteſtanti, de rebellione, an credatur.

Hieronymus Gigas fecit tractatum de crimine læſæ maieſtatis.

REFERT hic dominus Rex Alfonſus ſe recepiſſe literas ſanctiſſimi quondam Nicolai diuina prouidentia Papæ quinti, eius uerba bulla in filis ſerici rubei, &c eſt enim bulla plumbum pendẽs
1 ſiue ſit ſigillum de auro, † ſiue de plumbo. ſecundum glo. iuncto tex. in Clem. 1.

de

de iureiutan.in uerbo,aurea bulla:& ꝓ-
bat text.in c.licet.§ 1.de cri.fal (& ibi ut
falſa bulla falſis literis apponat᷑) & ante
appoſitum plumbum bulla dici non po-
teſt;ut dicit Alex.in cõſ.215.uiſis proba-
tionibus.2 lib. & uoluit Gomeſ. in con-
pen. utri. ſigna. Aliàs bulla eſt inſigne
triumphantium,quia in triumpho præ-
ſe gerebant,incluſis intra eam remedijs,
quæ crede rent aduerſus inuidiam ualẽ
tiſſima Feſtus, bulla aurea inſigne erat
puerorum prætextratorum ; quę depen-
debat eis à pectore : ut ſignificaretur eã
ætatem alterius regendam conſilio. di-
cta autem eſt bulla à græco ſermone. ꝙ
conſilium dicitur latine ; uel quia eam
partem corporis cõtingat; id eſt pectus,
in quo naturaliter manet conſiliũ . Pli-
nius lib.33.cap. 14. ſed à Priſco Tarqui-
nio omnium primo filio,quum in præ-
textæ annis occidit hoſtem, bulla aurea
donatum conſtat:unde mos bullæ dura-
uit , ut eorum qui equo meruiſſent filij;
id inſigne haberent : cœteri locorum.
bullam etiam pro capite clauorum, qui
inualuis magnarum ędiũ honoris gra-
tia affigi ſolent, accepit Plautus in aſina
ria.q.20.iuſſinè in ſplendorem dari bul-
las hac foribus noſtris ? Cicero tradit
Verrem , bullas aureas ex ualuis templi
magnficentiſſimis abſtuliſſe. Item bulla
ſignificat tumorẽ illum inanem qui ui-
ſitur in aquis momento temporis ena-
ſcens ; ſimul & euaneſcens , unde pro-
uerbium , homo bulla : quod nos ad-
monet. Humana uita nihil eſſe fra-
gilius , nihil fugacius , nihil inanius .
Varro in præfatione quam ſcripſit in
libros de agricultura , cogitans inquit
eſſe properãdum: quod (ut dicitur) ſi eſt
homo bulla, eò magis ſenex . Annus.n.
octogeſimus admonet me , ut ſarcinas
colligam , antequã proficiſcare uita. Et
3 ad notandum quòd literę Apoſtolicæ
tantum dicuntur bullæ c. licet. & c.quã
graui.& c.ad falſariorum.de crim.fal.
4 Et quia multi ſunt caſus in quibus de-
prehenditur bullas fore falſas, & ſignan
ter ſi alter ſint plumbatæ, quam hic enar
ratur,ut habetur in c.licet. extra , de cri.
fal. nimirum ergo ſi Rex Alphonſus at-
teſtetur nõ fuiſſe dictas literas receptas,
5 uitiatas ſeu aliter ſuſpectas.Præcipuè au
tem deprehendi poteſt bulla falſa : quia
fit alia eiuſdem formæ : & ſic falſa bulla
in hoc falſo modulo impræſa falſi lite-
ris,apponitur. ſecundum Hoſti. in ſum.
de crim.fal.§ 2. & Spe.in tit.de reſcript.
6 præſenta. §. primo igitur.in prin. Item
ſi foramen ueræ bullæ ſubleuatur ſupe-
rius & inferius cũ aliquo ſubtili inſtru-
mẽto:& ſic extrahitur filum & bulla re-
manente foramine ſubleuato , per quod
filum falſarum literarum mittitur, & ut
nihil appareant falſitatis foramina ſub-
leuata , cum paruo malleunculo leniter
pertunduntur. Tertiò ſi ſcinditur filum
7 ſub plicatura ueræ literæ:& de ipſa lite-
ra excutitur, & poſt , uera bulla cum ip-
ſo filo falſis appenditur , & dictum filũ
ſub eadem plicatura cum filo ſimilis
canapis reſtauretur , ꝙ de facili coguo-
ſcitur ſi filorum adiunctio & æqualitas
8 oſtendatur ſecundum Spe. ubi ſupra. Itẽ
cum à ſuperiori parte bullæ altera pars
cordulæ ſub plumbo,reſeinditur , & per
idem filum literis falſis inſerta reduci-
tur infra plumbum ; ſecus autem ſi filũ
eſſet a muribus corroſum uel putrefactũ
cum priuilegia ſint perpetua.l.2.C.de di
uer.reſcript.Item ſi in literis bullatis ali
quid per raſuram tenuem immutatur,
dicit enim Spec ubi ſupra:quòd ſi unica
litera uel punctus corrigatur excommu-
nicatus eſt ipſo iure corrigens , & hanc
ſententiam innouat ſingulis annis Cur.
Roman. Item ſi ſcriptura, literæ bullatæ
deleta,& cũ calce dealbata iterum reſcri
bitur. Item cum chartę cui bulla adhę-
ret,abraſa,altera, charta ſubtiliter , cum
glutino adiungitur,& hę tres ſpecies fal-
ſitatis de facili poſſunt coguoſci, ſi quis
literam inſpiciat contra ſolem:ſecundũ
Spe.ubi ſupra.licet Io.And.in addit.dixe
rit quod in prima iſtarũ ſpecierum falſi-
tatis experientia poteſt eſſe uera,ſed in
ſecuada & tertia non ; & hoc ſi in tertia
glutiniũ ſit bene uniforme. poſita enim
inter Solem & oculos tota erit obſcura
uniformiter;ſed oportebit illud diſcerni
per latera literæ diligenter inſpecta,pro
pter ſuſpitionem obſcuritatis ꝓpter quã
dicit,

dicit quod modicũ abſcienderet de char
ta, per quod de facili diſcerneret, & re-
fert ſemel ita feciſſe. Itẽ ſi repetitur, cã-
cellatio uel raſura in loco ſuſpecto, uel
uituperato. cap. licet. §. quinta extra de
9 fid. inſtrum. & l. 1. § pẽ. ff. ſi tabu. teſta. nu.
exta. Item deprehenditur falſitas ſi Pa-
pa uocat Epiſcopos ſiue ſuperiores dile-
ctos filios, & ſi uocauerit Reges, & Prin-
cipes uel quoſcũque clericos inferiores
Epiſcopos uenerabiles fratres & ſi ſe po-
nat in ſingulari numero, uel uni ſcribẽs
cuicunque uoluerit eum in plurali nu-
mero ponat, quia tales literæ contra ſoli
tum ſtilum curiæ impetrantur, & ſic be
ne Rex Alfonſus nos attentos reddit,
ut tam in bulla quã in filio, & charta &
ſtilo curiæ taliter, intueantur ut ne ueras
pro falſis, uel falſas ꝓ ueris admittamus.
ut optime aduertit tex. in c. quam graui.
extra, de cri. fal. & late per Hoſti. in ſum
10 ma eo. tit. Item ad deprehendendam fal
ſitatem literarum Apoſtolicarum, ſtatu-
tum eſt in 14. reg Inno. Pa. 8. quod di-
ctiones numerales quæ in dictis literis
ante chalendas nonas, & idus immedia-
tè poni conſueuerunt per literas & ſylla
bas extenſæ ſcribãtur, ſicque dici debet,
octauo chalendas, & non 8. & ſic de ſin-
gulis, multis etiam alijs modis deprehẽ-
di poteſt falſitas dictarum literarum, ut
dicit Do. Abba. poſt gloſ. in d. c licet. &
11 Specu. ubi ſupra: Literæ enim emanã-
tes de cancellaria Papæ, contra ſtilum
curiæ non ſunt exequendę ſecũdum An
12 ge. in l. fi. C. de largi. libro 10. Creditur
enim Regi, ſeu Imperatori atteſtanti de
non uitio literarum, ſecundum gl. ordi.
in c. Romanorum. 19. diſt. in glo. pen. in
uerb. deſunt, eſt enim Princeps lex ani-
mata in terris. § pen. in authen de con-
ſu. gloſ. in l. & quia. ff. de iuriſ. om. iud. nõ
exhibeatur, ſecundum Bald. in l. 1. C. de
epiſc. & cler. quod qualiter procedat in-
fra uidebimus in uerbo tenoris ſequen-
13 tis. Et quia tex. dicit non uitiatas neq;
in aliqua ſui parte ſuſpectas, uideamus
quomodo inter ſe hæc duo differant, an
non. ſecundum grammaticos id dicitur
uitiatum ubi uitium apparet, corruptio,
uel diſtrutio, uitium namq; ſecundum,
Cic. 3. de finib. bonorum dicitur: omne
illud quod per ipſum uituperabile eſt,
& quod eſt uirtuti oppoſitum, uitiũ eſt,
ſecundum Hora. 1. Epiſt. 1. q. (Virtus eſt
uitium fugere) & Cic. pro Cluen. 105.
Nullam quidem (inquit) ob turpitudi-
nem, nullum ob totius uitæ non dicam
14 uitium ſed erratum. Fit quoque uitium
uel per defectum, uel per exceſſum ſecũ
dum phi. 2. Aethic. 5. & 3. Aeth. 9.
15 Hinc ut per noſtrates probemus, id
adeo procedit, quòd ſi literæ continent
aliquid contra conſuetudinem & ſtilum
præſumuntur erroneæ, & eis nõ creditur
l. fi. & ibi Bar. C. de cano. præſta lib. 10.
16 Item clauſulæ ſuperabundantes & in
ſolitæ ac contra ſtilum arguunt dolum.
l. ſi quis ſub conditione. ff. de cõdi inſti.
non ſolent. ff. de regul. iur. uide pro reſo-
lutione Tiraquel. de retro. retra. fol. 798.
nu. 16. & 17. & Bart. in l. quicunque. C. de
17 apo. pu & in conſ. 57. 29 col. 1. li. Caute-
la enim ſuperflua arguit dolum ſecun-
dum Bal in l. teſtamentum. C. de teſta. 3.
not. per l ſi quis ſub conditione haberet.
de cond. inſti. & per Bar. Socy. conſ. 215.
uiſa. & conſi. 11. 2. par. Bal. enim & Albe.
inter cæteros in l. pen. C. de euictio. di-
cunt abundantem cautelam nocere &
ſuſpicionem facere, ſed tũc demum quã
do alias eſt præſumptio fraudis: & idem
Bald. in l. teſtamentum in 4. nota. & ibi
Paul. Caſtr. C. de teſta. & in l. etiam col. 2.
uerſic. hoc modo dubitaſ. C. de exec. rei
ind. & in c. quia ueriſimiliter. col. 2. extra
18 de præſu. Item ex magnitudine prætij
præſumitur ſimulatio tanquam ea cau-
tius uideatur fuiſſe appoſita ad diluen-
dam pręſumptionem fraudis & ſimula-
tionis, quæ ex utilitate prætij alàs oritur
ſecũdum Soc. in conſ. 143. diu profecto
col. ult. ad fin. lib. 1. quod repetitur con-
ſilio 171. lib. 2. & in conſ. 225. lib. 2. &
cõſ. 90. in cauſa Magnifici col. 2. uer. ſed
ſi iſta lib. 3. & conſ. 126. niſi. ad fi. eo. lib.
3. Iaſ. conſ 170. nomine 1. lib. 2. Stephan.
Bertran conſ. 210. non ſolum col. 3 nu.
17. l. 1. Philipp. Dec. in l. quæ dubitatio-
nis nu. 4 ff. de reg. iur. & conſ. 448. uiſis to-
ta. col. 3. uerſ. & in primis: Et dicit Bald.
conſ. 487. apparet, poſt medium libro. 1.

quanto

quanto plus eſt cautelæ iu contractibus
ſuſpectis, tanto plus fraudis, doli, & ſi-
mulationis ineſſe præſumitur, & idem
in ca. 2. extra de conſu. ubi dicitur, ꝙ ubi
abundanrior eſt cautela, ibi euidentior
eſt fraus, & idem uoluit Iaſ conſil. 170.
quod prædictis colum. 2. l.b 2. pro qua
ſententia eſt tex. in l. ita fidei, ff. de iure
fiſc. qua probatur maiorem fraudem ex
hoc præſumi, quòd quis ita actum facit
ne fraudem feciſſe uideatur, & perſequi-
tur laté Tiraquel. in tracta. de utro. re-
tract. fo 799. numero 18. Hinc ſi fieret
contractus per hæc verba vendidit uerè
& non in fraudem uſurarum, reddere-
tur contractus ipſe ſuſpectior, ſecundũ
Saly. l. emptione. C. plus vale. quod agi.
poſt pri. & Pet. de Anchar conſil. 257. &
Anto & Imol. in cap. ad noſtram. & ibi.
Cardi. Flor. & Anton. de Butr. col. peu.
de emp. & ven. & Imo. conſi 137. viſa in
quiſitione. colum 2. uer. item illud non
videtur. Ambr de Vigna. in tract. uſura.
quem poſuit in cap. ſalubriter. colu 30.
de vſur. nume. 100. Baib. conſi. 77. Illud
in medium colum. 2. lib. 3. & Fely. in ca.
ſi cautio. col. 22. uerſic. & de materia. ex-
tra de fid inſtrumen. Caſſa. conſi 25. ex
multis colum 2. ver. ſeptimo. Item ſu-
20 perfluitas reprobatur & punitur ſecun-
dum Specu. in titu. de procura §. vt autẽ
in 6. col. veſic. ſed opponitur. & in titu.
de Aduo. §. nunc de exhor. uerſicu item
abſtineat. & per Socy. in l. 1. ff. ſi cert. pet.
21 num. 1. Item ſuperfluitas eſt reſecan
da ſecundum Specu. in tit. de teſte. §. iã
de interrogatorijs. 1. colum. in fin. uerſi.
habita. quod etiam verum eſt in rebus
diuinis & religioſis. Cle. exini quamuis.
& ibi. card. de verb. ſigni. Item procedit
etiam in legibus in quibus etiam ſyl-
laba non debet eſſe ſuperflua ſecundum
glo. in l. 1. ff. quod met. cau. & in c. ſolitæ
de maior. & obed. Hinc non immeritò
diuinus ille Plato dixi in dialo. 8 de Re
pu. vel de Inſt. (Ac ſummatim exceſſus
omnis verti penitus in contrarium con-
ſueuit, in temporibus, in arboribus, in
animalibus, & in rebus pu. maxime.
Nimia enim libertas haud in aliud vi-
detur quam nimiam in ſeruitutem con
uerti, & priuatim, & publicè.) Ariſto.
in primo omnium problematũ, inquit.
Quare magnæ exuperantiæ peſtilentes
ſunt, quoniam vt ille dicit, aut exceſſũ,
aut defectum faciunt, qua quidem in
re morbum conſiſtere certum eſt uide-
mus enim eum, qui ſupra modum bi-
bit, aut comedit, crapula & ebrietate
perire: contra qui nihil, aut minimum
edit, aut bibit, marceſcere, & in phtiſim,
hoc eſt tabem incidere. eodem modo,
qui nihil dormit; aut qui minimum, ne-
ceſſe eſt morbo perire, quod quidem
prius Hippocra. lib. 2. Aphoriſmorum,
ſomnus enim (dixerat) aut uigilia ſi al-
terutrum modum exceſſit, malum eſt:
neque repletio, neque fames aliquo mo
do bonum, & idem in lib. de natura ho-
minis. plura (inquit) in corpore ſunt,
quæ cum plus iuſto inter ſe calefiũt, aut
refrigerantur, aut ſiceeſcunt, aut hume-
fiunt, morbos pariunt, & paulò inferius,
corpus humanum habet in ſe ſanguinẽ
& pituitam, & bilem duplicem, tum fla-
uam, tum atram ex quibus & conſiſtit,
& ægrotat, & ualet. Valet quidem, cum
ea, inter ſe uim, & copiam mediocriter
temperatas maximeq; permixtas habue
rint: contra laborat cum eorum aliquid
eſt plus minusve iuſto) ſicq; uerum eſt,
quòd vbicunque datur, exceſſus. ibidẽ
datur. vitium, hinc Ariſto. 3. Aethicor.
12. inquit quòd ſi libidines magnæ ſint
atque vehementes, deturpant e mente
rationem. itaque moderatæ modicæq;
eſſe debent, neque aliqua ex parte ra-
tioni imperare, & eo. lib. c. 11. inquit qđ
ſi homo adeo per defectum peccat, ut
nullas uoluptates amet, is homo haud
quaquam dicendus eſt, item eo. lib. ca. 7.
dicit ꝙ qui nihil protſus timet vt celtæ
faciunt, eſt in extremo & ſic in uitio: &
qui nimis confidit audax dici debet, &
ſic in uitio eſt; & qui nimis timet igna-
uus dicitur vt ſi metuit non metuenda,
& eo modo quo non licet ſicq; in omni
bus rebus exceſſus & defectus vitium
eſt. Hinc etiam ſecundum Beat. Thom.
2. 2. quæſtione 126. ar. 1. peccatum com
mittit: qui nihil timet, & in q 127. arti.
primo inquit quòd nimia audatia pec-

catum

eatum eſt, nam audatia eſt quædam animi paſsio. paſsio autem quandoq; quidem eſt moderata ſecundum rationem quandoque autem caret moderatione: uel per exceſſum, uel per defectum, & ſecundum hoc eſt paſſio uitioſa. Item ſecundum eundem Beat. Thom. queſt. 131. ar. 1. appetitus boni debet regulari ſecundum rationem, cuius regulam ſi tranſcendat erit vitioſus, & hoc modo uitioſum eſt, quòd aliquis honorem appetat non ſecundum ordinem rationis, vituperationem autem qui non curant de honore ſecundum quòd ratio dictat, vt ſcilicet non uitent ea quæ ſunt contraria honori. Et vbicunque datur de-
24 fectus eorum quæ interuenire debent in actu aliquo, pariter dicitur uitium ibi ineſſe: hinc bulla imperfecta non continens ea quæ continere debet ſecũdum ſtilum & iuris diſpoſitionem non dicitur propriè bulla: ſecundum Alexã. in conſi. 215. uiſis probationibus. 1. col. libr. 2. pro quo allegar. l polla. C. de his quib. ut indig. cum alijs ut ibi per eum.
25 Item ſi reperitur bulla ſeu alia litera ſine loco ubi data eſt bulla ſeu littera, uitiata dicitur l. optimam C de contrahẽ. & commit. ſtipu. & 2. quæſt 8 libellorũ.
26 Item ſi ibi non eſt indictio neque data neque Anni domini, dicitur imperfecta, & ſic cum uitio. c. inter dilectos. extra de ſi. inſtrum. c eam extra de reſcrip. & c. conſtitutus & in authen de nup. in fin 25. q. 2. c. ſi quæ beneficia, in authen. vt præpo. no Imp l. ſi. C. de diuer. re. extra de præben. cap. dilectus filius.
27 Item ſi impetratur reſcriptum non facta narratione, & mentione omnium eorum quæ narrari debebant, quibus narratis reſcriptum non eſſet cõceſſum, ſeu non ita de facili, non ualeret. c ſuper
28 literis extra de reſcrip. Hinc falſarius teſtis nedum ille dicitur qui falſum deponit ſed ille qui ueritatem omittit, uel qui ex dolo loquitᷣ obſcure, ne varietas intelligatur ut 22. qõ. 2. ca. ne quis, cum glo. & per Bar. in l. ea quæ ff. de contrah. emp. & in l. presbyter. & ibi not. C. de epiſco. & cleri & ibi Bald. uerſi. ex prædictis etiam apparet, & in l. nullum 2. no. C. de teſt. l præſcriptionem. in fin. & ibi
29 Bart. C. ſi con. iuſ. Hinc etiam falſi pœna tenetur faciens aurum vel argentum de minori liga quam debeat ſecundum Bar. in l. lege Cornelia. ff. de fal. & ſic ex defectu, & exceſſu cognoſcitur & fit uitium, in bullis: hinc defectus ſolemnitatis facit totum teſtamentum deficere.
30 l. ſi unus. C. de teſt. Vitiatæ dicuntur illæ literæ, & bullæ quæ habent uitium uiſibile ſecundum Bald. in l. ſi C. de edi. di. adr. tollen. quæ aliquando dicuntur falſæ ſi habent falſitatem apparentem in eis, de quo in c. licet extra. de crim. fal.
31 At illæ dicuntur bullæ ſuſpectæ quæ nõ habent uitium, & falſitatem euidentem, ſed in aliquo diſcrepant a conſuetudine & ſtilo ſcribendi, ſeu aliquid aliud in eis depræhendimus quo ſuſpicamur an ueræ ſint uel falſæ, ut per Bal. ubi ſupra.
32 Nam ſuſpicio eſt paſſio animi non elicientis firmiter aliquam concluſionem ſecundum Bal. in rub. C. de proba. n col. ver ſuſpectio vero eſt, de quo per Bal. in l. ea quidem. 1. col. uerſ. 1. & primo quid eſt ſuſpectio. C. de act.
33 Nunquid enim raſura uitiet inſtrumẽtum, bullas, ſeu alias ſcripturas? & uidetur quod ſic, per text in cap. licet. de cri. fal. & per glo. in cap. cum olim. el 2. de priuile. Alex. autẽ in l. ſi unus. C. de teſt. dicit quòd non uitiatur inſtrumentum ſeu ſcriptura ex cãcellatione, interlineatura ſeu raſura, ſed bene redditur inſtrumentum ſuſpectum, & ideo recurrendũ tunc erit, ad ueritatis examen. Nam aut non eſt cancellatio in parte ſubſtantiali ſeu in capitolo de quo erat quæſtio, & tunc etiam in iudicio poſſeſſorio non nocet cancellatio, & raſura l. fin. cum gl. in uer. uitiatum C. de edi. di. Adr. tollen. quam glo. ſequuntur, Bar. & communiter omnes, & Bal. in d. l. ſi vnus licet. Bar. ibi aliter uoluerit, & male ſecundum Alex. ubi ſupra. Aut cancellatio ſine raſura eſt in parte ſubſtantiali, puta circa inſtitutionem hæredis, de qua dubitatur uel circa diem, aut alia quę ſunt de ſolẽnitate uel ſubſtãtia ſcripturæ, & tunc diſtinguẽdum eſt, quod aut nos loquimur in poſſeſſorio de quo tractat text. in d. l. fin.

fin.& tunc repellitur, illa ſcriptura; nec
proceditur ad inquiſitionem ueritatis p
d l.fi.in verbo vitiatũ. Aut nos loquimur
in petitorio puta in ordinario, & pleno
iudicio petitionis hæreditatis, & tũc pro
ceditur ad inquiſitionem ueritatis & idẽ
uidetur tenere Dec.in l.fi.C de ædi.diui.
34 Adria tollen.nu.37.vbi plenè. Et ſi ſcri-
ptura eſſet abraſa etiã in loco ſubſtantia
li, tamen eſſet adeò bene ſcripta quòd vi
detur manus eiuſdem Notarij nõ uitiat
tunc ſcripturam, ſecundum gl in dicta.
l.fin. in verbo ſui figura, quam Bart.not.
& Ang.dicit ſingulare.ſed ſecũdum Iaſ.
ibi eſt conſimilis in c. cum uenerabilis
35 in gl.fi.de relig. dom. Itẽ ſi Notarius in
ſua publicatione inſtrumenti atteſtetur,
ꝙ fecit talẽ abraſionẽ in tali linea (ſicut
fieri adſolet) tunc.n nihil nocet, ſecun-
dum Bar.in l.1 § fi.ff.de bon. poſſ. ſecun
dũ tab.& in d l.ſi unus, & ibi Alex.& Iaſ.
36 Item ſi ex præcedentibus, & ſequentib.
verbis inſtrumenti apparet quod uerba
abraſa conueniant, & quaſi neceſſariò
ſic eſſe debeant, tunc enim abraſio non
nocet ſecundum gl.quam dicit in termi-
nis Iaſ. ubi ſupra in cap. cum uenerabi-
lis de relig. domi. vltra Bart. in d.l.final.
37 Item ſi abraſio ſeu raſura inſtrumenti
etiam in loco ſubſtantiali reperitur in
eo inſtrumento, quod eſſet pęnes aduer-
ſarium, & iudicis officio fuiſſet coactus
ad exhibendum, quo exhibito reperitur
abraſam, talis abraſio non uitiat, ſed
ei præſtatur fides in omnibus; quia præ-
ſumitur, quòd aduerſarius dolosè abra-
ſerit ſecundum Bald.in l.1. C. de fin.in-
ſtrumentum, referens Hoſtien.& Ioan.
And.in ca. accepimus de fid.inſtrumen.
vbi etiam extendit hoc ad reſcripta, Pa-
pæ, ſed dicit ibi Hoſtie. quod totum hoc
bonus iudex arbitrabitur. Nam & ma-
litiosè potuiſſet una pars quæ abraſiſſet
inſtrumentum facere quod reperiatur
pœnes aduerſarium, ut ſic illa raſura
non noceret, in quo ſolicitudo boni iu-
dicis indagare poſſet. Item hoc uerum
eſſet in præiudicium eius apud quem
reperitur inſtrumentum? vt non noceat
raſura, ſecundum Dec.in dicta l. fin.nu.
38 38. . Item raſura inſtrumenti ſeu alte-
rius ſcripturę uitiat niſi roboretur viua
uoce teſtium, ſecundum Bald.in d.l.ſi ve-
ritas circa prin.C de fideicom. cuius cõ
trariũ dixit eſſe uerius Ia.in d.l.fi.p doc.
eiuſdem Bald. contrarium tenentis in l.
1. C. ut in poſſeſſ. leg. Sed primam opi-
nionem latius & indifferenter tenuit
idem Bald.in l.fin. C. de fideicom. quod
quidem non procederet in ſummarijs
(ut ſtante ſtatuto quod inſtrumenta ha
beant executionem paratam. Sed in or-
dinarijs benedicit procedere & ſic etiam
dicit in d. l. 1. C. ut in poſſeſſ. lega. vt in
iſtis ſummarijs requirentibus ſcriptu-
ram nullam habentem in ſe maculam
euidentem. Nam non poſſet teſtibus
ualidari. Sicque Bald. ſalua pace. Iaſo.
non ſibi contradicit, & teneo cum Bald.
Et ex eius dictis inferas ad pragma.no-
39 ſtrum, quod ſi inſtrumentum cenſus eſt
uitiatum non habet executionem para-
tam, nec vt habeat executionem para-
tam poteſt inſtrumentum ipſum teſtib.
coadiuuari. Sed benè ordinariè agendo
(ut ſupra) & pari modo quando præ-
ſentantur inſtrumenta ſecundum for-
40 mam ritus. Item ſi de eadem re eſſent
duo inſtrumenta confecta, & in uno ex
eis eſſet raſura in loco ſubſtantiali,
non uitiat illud aliud inſtrumentum ſe-
cundum Bald. in l.falſus.8.colum C.de
41 fur. & ſequitur Iaſo. ubi ſupra. Et falſi-
ficans aut mutans aliquid in literis Pa-
pæ eſt excõmunicatus, ſecundum Spec.
in titul.de reſcript.præſe.§ 3. & late per
Fely.in c.2.uerſic.ſtilus, in fi.de reſcript.
& priuatur commodo ipſarum literarũ.
42 Et adeò hoc procedit ut incurrat excõ-
municationem. & priuationem com-
modi literarum imponens manum lite-
ris Papæ, quod procedit, & ſi manum
impoſuerit circa non ſubſtantialia, uel
circunſtantias non neceſſarias, puta in
cognomine, uel agnomine, & ſimili-
bus, ſecundum Marian.de Se.in cap.fin.
3.colum.de crimin.fal pro quo uide Fe
lyn.ubi ſupra. Et ultra dictam pœ-
nam; Si clericus falſauerit literas Pa-
pę omnibus eccleſiaſticis officijs & be-
neficijs priuatus, & per eccleſiaſticum
iudicem degradatur, & traditur punien-

dus iudici ſoculati, ſecundum legitimas
conſtitutiones, per quas layci de falſitate
conuicti puniuntur, ut in c. ad falſario-
rum de crimi. falſ. laicus uero deportabi-
tur, & bona eorum omnia publicantur.
44 l.1. § ſi ff. ad l. Cor. de fal. Et an falſi cri-
mine teneatur ſcriptor apoſtolicus ad
cuius manus peruenerunt bullæ imper-
fectæ alterius ſcriptoris, qui illis ſic ute-
bat, ut celerius expediret bullas, ſi eas p-
fecit & ſuo nomine præſentauit? Vide
D. Pet. Philip. Cor. conſ. 81. in 4. parte.
45 Item in falſum incidit qui literis apo-
ſtolicis plumbum adimit ſecundũ Fel. in
46 c. cum olim. el. 2. in fi. de offi. deleg. An
autem credatur Regi, Imperatori, ſeu Pa
pæ atteſtanti de non vitiatione, & ſuſpi-
tione literarum? & uidetur quod ſic, ſe-
cundum gl. ordi. in c. Romanorum. 19.
diſtinct. in gl. pen. in uerbo deſunt. Nam
Princeps lex animata in interis § pen. in
auth. de conſuli. gloſ. in l. quia. ff. iuriſ.
om. iud & lex faciens mẽtionem inſtru-
menti probat, quamuis illud non exhi-
beatur. ſecundum Bal. in l j. C. de epiſ. &
cle. & hoc eſt verum in caſu noſtro, quia
atteſtatur de facto proprio cum. ipſe aſſe
47 ratuidiſſe. At ubi Princeps atteſtaretur
ſuper facto alieno, etiam ſi intentio ip-
ſius fundatur ſuper eo, & nõ eſſemus in
antiquis, non creditur verbis enunciati-
uis Principis, & Papę ſecundum Ant. de
But. & Io de Imo. in cle. 1. de prob. refert
& ſequitur Alex. conſ. 112. col. 1. ver. ac-
cedit ad confirmationem prædictorum.
lib. 7. Item firmat Arc. in c. cum a nobis.
de teſt. & in conſ. 163. ſicut Ioannes col.
3. ver. ſecunda ratio. & Deci. in cõſ. 198.
col. fi. idem tenet Cor. in cõſ. 22. col. 3. li.
3. Vbi dicit quod quando agitur de gra-
ui præiudicio nõ creditur aſſertioni Pa-
pæ etiam in qua fundatur eius intentio,
niſi aſſerat ſeu reſcribat de facto ꝓprio,
& ad longum proſeqitur Aymo. Crauet.
in ſuo ſolen. tracta. de antiquita. tẽpo. pri
ma par. nu. 3. quod quidem plures limi-
48 tationes recipere dicit. † Et primo ver
bis enunciatiuis, aut aſſertioni Princi-
pis ſuper facto alieno, & non antiquo
uidetur credendum quando Papa, aut
Princeps reſcribit, aut aliquid concedit
motu proprio, & ſuper tali aſſertione
eius fundatur intentio. Nam tunc uide
tur ita enunciare, & aſſerere tanquam
informatus de facti ueritate argu. clem.
ſi Sũmus Pontifex de ſenten. excom. ſe-
cundũ Socy. in conſ. 266. col. 11. uer. ſed
tamen ad præmiſſa. li. 2. idẽ tenet Ale. in
conſ 112. col. 1. poſt med. uer. accedit ad
confirmationem li. 7. Arc. conſ. 23 co. 3.
uerſ. eſt enim ſciendum. ſed hoc dictum
intelligit Crau. ubi ſupra in facto alieno
coram ipſo Principe, ſecus ſi non coram
eo, quia indiſtincte dicit non credendũ
ſecundum Areti. in d. conſ. 23 col. 3. Sed
talis aſſertio faceret præſumptionem? ſe
49 cundum Socy. in conſ. 226. col. 11. Item
quando Princeps aſſereret ſe informa-
tum ſuper facto tertij in non antiquis
creditur illi aſſertioni, ſecundum Imol.
in d. cle. 1. de proba. & Ang. in conſ. 368.
Sereniſſimus. col. 1. & Socy. in conſ. 276.
col. 11. uer. confirmatur quia ex narratio
ne. li. 2. & Cor. in conſ. 312. col. 5. circa
med lib. 1. ſed contrarium tenet Dec. in
cõſ. 544 col. pen. ſed dicit Craue. dictum
Deci. procedere in his quæ non depen-
dẽt a poteſtate Principis, puta quia teſti-
ficetur in cauſa eius propria in præiudi-
cium tertij; item ſi Princeps aſſereret fa-
ctum ſui genitoris creditur ei, quia præ-
ſumitur quod eſt informatus ſecundum
Ang in d. conſ. 368. col. 1. in prin. idem
eſt ſi aſſerat de facto aliorum prædeceſſo
rum, ſecundum Cardi. in d. clem. 1. col.
10. q. & ibi Io. de Imol. col. antepen. idẽ
refert & ſequitur Iaſ. conſ 65. col. 3. in fi.
50 li. 3. Item ubi agitur de læui præiudicio,
creditur aſſertioni Principis ſuper facto
alieno, etiam in non antiquis ſecundum
Arc. in conſ. 173. Sicut Ioãnis. col. 3 uer.
ſecunda ratio. & Cor. in conſ. 22 col. 3. li.
51 3. Item aſſertio Principis in non anti-
quis de facto alieno licet plene non pro
bet, facit tamen præſumptionem, quæ
præſumptio transfert onus probandi in
aduerſarium ſecundum Ang. in conſ.
378. col. 1. poſt med. Roma. in conſ. 379.
col. 8. in 9. dubio. Paul. de Caſt. in conſ.
414. In facto præſenti. col. 2. Socy. conſ.
276. col. 11. ver. Sed tamen ad præmiſſa.
Alex. conſ. 15. col. 2. lib. 5. quod procedit
etiam

etiam ſi Principis loquatur per verba ge-
neralia & incerta, ſecundum Bal.in cõſ.
328. quæritur ſi Rex.col.pen. circa med.
lib.1.quod non uidetur procedere quan-
do aſſertio Principis eſſet ſuper eo quod
veriſimile ignoratur à Principe , qa nec
transfert onus probandi in aduerſarium
ſecundum Bal.in conſil 159 proponitur.
52 col.1.in fin.lib.1. Quando autem uerba
enuuciatiua vel narratiua dicãtur emiſſa
propter ſe , & quando propter aliud in
quo dicendum eſt quod quando princi-
palis diſpoſitio enunciantis ſeu narran-
tis, fundatur ſuper narratis ſeu enuncia-
tis,dicuntur enunciata, & narrata ꝑpter
ſe principaliter,vel ſint neceſſaria,aut cõ
ferant ad id de quo agitur , & ſuper quo
enunciatur ſecundum Ang.in conſi.368.
circa prin.& ſequitur Alexã.in conſil.15.
col.2.uerſ.& dicitur in talibus verbis nar
ratiuis.lib.5.Aret autem in allegato con
ſil 23.col.2.in 2.dubio dicit quod tũc ſo-
lum dicuntur emiſſa principaliter ꝑpter
ſe quando ſunt fundamentum priuilegij
ſeu conceſſionis , & ſuper eis ſe fundat
enuncians ad concedendũ, allegãt Doc
in c.fi.de ſucceſ.ab intc. Bal.aũt in conſi.
263.uerba inſtrumẽti procura col.2. li.1.
dicit quod dicuntur principaliter emiſſa
propter ſe, quando non terminantur ad
aliud nec reſpiciunt alium finem niſi ſe
ſe , ſed tunc verba dicentur emiſſa pro-
pter aliud quando ſunt in præludijs præ-
cedentibus prolata ad effectum alterius
diſpoſitionis;& non ſunt principalia ver
ba orationis , ſed ſunt tranſitus ad aliud,
refert & ſequitur Alex.cõſ.81.col.5.uer.
præterea uerba dicti Campionis.lib.3.&
53 habetur per Craue.vbi ſupra . An autem
indiſtincte credatur Aſſertioni Papę,aut
Imperatoris ſi aliquid aſſerat in facto
eius proprio ſuper quo eius fundatur in-
tentio ? & in hoc Craue.in loco ſupra ci-
tato nu.5.dicit quod non,ſed ſolum cre-
ditur in his quæ dependent à poteſtate
Principis, at ſecus in alijs , exempli gra-
tia , Princeps non poteſt priuare vaſſal-
lum feudo ſine cauſa & ſine eius culpa ?
c.1 de feud.ſi cul.non amitten.c.1.de na-
tu.ſeu.cum alijs allegatis per eũ hoc igi-
tur præſuppoſito, pono quod Princeps
eũ priuet & in priuatione cãm exprimat,
quæ ſi uera eſſet ſufficiens diceretur ad
priuandum eum , an credatur aſſertioni
Principis,aut eius uerbis enunciatiuis ſu
per tali cauſa ẽt quod illa cauſa cõcerne-
ret factũ propriũ ipſius Principis, & ſup
ea Principis priuãtis fundetur intentio ?
& dicit quod non, quia cum priuatio nõ
dependeat ab eius poteſtate non debet
ſtari aſſertioni ipſius Principis ſecũdum
Abba.in conſ.3.col.pe.q 27.li.2. & Bal.
in conſ.273.col.pe.lib.2 & Dec. poſt Fel.
in c.quæ in Eccleſiarum col.13. verſi.ſed
circa iſtam concluſionem de conſti.cum
alijs allegatis copioſe per eũ , licet mul-
54 ta in contrarium alleget. Limitat tamen
hanc concluſionem , ut non procedat in
reſcripto motu proprio conceſſe in quo
præſumitur cauſa , licet nõ exprimatur ,
ſecundum Ro.in conſ.436 col.pe.uer.cũ
igitur prohibitũ ſit,& Soc.in conſil.273.
col.pen.uer & ſi dicatur.lib.2. & in cõſi.
62.col.fi.lib.3.cũ alijs ut ibi, ſi ergo cau-
ſa præſumitur , a fortiori ſi illa expreſſa
ſit,tali expreſſioni, & aſſertioni uidetur
ſtandum : ſed hoc dicit debere intelligi,
quando Princeps diſpenſat circa ea quæ
ſunt iuris poſitiui , & ita dicit fuiſſe de
mente Dec.in c.quæ in Eccleſiarum.col.
14.uer.ſupereſt tertium membrũ de con
ſti.Nam in caſibus in quibus ius tertij nõ
poteſt tolli ſine cauſa , iſtud dictum non
55 videtur tutũ . Secundo limitatur nõ pro-
cedere in antiquis , quia in his videtur
ſtandum aſſertioni Principis ſuper qua
fundatur eius intentio , ẽt in præiudiciũ
tertij,puta ſi aſſerat Prĩceps,uel Papa qđ
ciuitas commiſit rebellionem ſm Corn.
in cõſ 312.col.5.li.1. & Soc.in conſi.266.
col.11.ver.ad ſecundũ reſpondetur lib.2.
56 Tertio limitatur, ut non procedat reſpe
ctu declarationis uerbi ambigui quod a
Principe declarari põt , licet talis decla-
ratio tendat ad præiudiciũ alterius, ſi ex
tali declaratione non inducatur noua di-
ſpoſitio ſecundũ Paul.de Caſt. in l.hære-
des palã § & ſi quid poſt col.2.ff.de teſt.
ſequitur Dec.in l.1 C.de impu.col.1.& in
conſil.114.col.fin. Nunquid autem uer-
ba enunciatiua inter priuatos probent
ſi ſunt uerba enunciatiua propter aliud :

 & dicen-

& dicendum eſt quod ſi ſimus in anti-
quis probant alias non l. non nudis &
non Epiſtolis.C.de proba.l.ex his verbis
C.de teſtam mili.c.ſi Papa de priuile.lib.
6.Bal.& Doct in l. eum aliquis, C. de iu-
re delib.Alexan.in conſ.12.col.fi.& cōſ.
74.colum.2.libr.4 & conſilio 90.colum.
57 3.ad fin. lib.6. Sed uerba enunciatiua in
non antiquis inter contrahētes licet ple-
ne non probent inducunt tamen præſum
ptionem, cui ſtatur donec non probetur
contrarium.per l.quidā. ff.de proba.& l.
optimam.C de contr. & commi.ſtipul.&
ſequitur Socy.in conſ.213 col.4. lib.2.&
in conſil.68 col.4 lib 4 licet Socy.aliud
tenuerit ſibi contrarius in conſil.92. col.
10.circa me.uerſic. difficultas eſt lib.3.&
non ſolum probant inter ipſos cōtrahen
tes præſentes ſed etiam contra alios non
contrahentes ſecundum Socyn. in d.con
ſilio.266.col.4 uerſ. quod potius cenſeri
debeat li.2. & an procedat in fauorē ter-
tij, ut probent verba enunciatiua. Vide
plene in d.tractat.de antiquit.tempo. in
58 prima par.nu.48 Sed ſi proferuntur uer-
ba enunciatiua incidenter non confe-
rentia, aut conuenientia ad actum; non
inducunt ēt præſumptionem,ſecundum
Iaſ.in conſil.102.col.2.lib.4 vbi quando
quis nominatur filius incidenter in actu
indifferenti qui etiam non filio conueni
re poteſt,talia uerba nō inducūt præſum
ptionem: apparet enim quod quando
talia uerba prolata non conuenientia ad
actum proferuntur, quod ſine miniſte-
rio,ſolemnitate, ac animi deliberatione
prolata ſunt, & ob id operari nō debent.
59 Nam uerba quæ nō poſſunt prodeſſe nō
debent,obeſſe ſm Bal. in titu. de prohi.
feu.alien.per Federic. §.præterea col.1.
uer.ſed pone,de poſſeſſione, & late pro-
ſequitur Craue.ubi ſupra.num.51.uerba
enim enunciatiua emiſſa propter aliud:
etiam inter eaſdem perſonas,quando po
ſtea diſputatur principaliter de ueritate
enunciati non probant ſecundum Alex.
in conſ.136.uiſo & examinato proceſſu,
col.pen.poſt med.lib.1.cum alijs infini-
tis concordantijs allegatis per Craue.di-
cit tamen poſtea id non procedere in an-
tiquis,quia tunc dicta uerba enunciatiua
probat inter eaſdem partes, & aliter ibi
60 per eum. An aūt credatur notario atte-
ſtanti ſe uidiſſe bullas non uitiatas,neq;
in aliqua ſui parte ſuſpectas? (ut fieri
quotidie uidemus) & in hoc procul dubio
dicendū eſt quod non: ut concludit Bar.
& ſequuntur communiter Doc. tam an-
tiqui quā moderni in auth.ſi quis in ali-
quo.C de edē.& Bar.in l.item ſenatus.in
fi.priu ff.ad Turpi.Bal.in l.fi.col pe.uer.
reſtat quærere. de probat. ut tradit Ale-
xander in l.prætor.in princ.ff.de eden.&
61 ibi Paul.de Caſt. circa fin. Bene notarijs
hoc atteſtantibus, & deponentibus ut
teſtibus examinatis crederetur: quando
bullæ eſſent deperditæ, & teſtes eſſent
periti, (ut notarij) & literas cognoſce-
rent; ſecundum eundem Barto. ibidem
qui ad hoc allegat text. in capitulo cum
olim. el primo de priuile. ubi etiam Ab-
ba. hoc ſequitur columna penultima
poſt Anto.de But in primo notatione &
idem Abbas in capitulo Albe. columna
2.uerſiculo 2. de teſtibus & Bart. in lege
2. § diuus. columna 2. de iur. fin. quod
quidem proſequerent per Seyſel, & Ia-
co. Iaſon & alios in d. authent. ſi quis in
aliquo. Sed in omnibus prædictis uide
Socyn. in conſilio 120. columna prima
62 .& conſil.231. & conſil. 266 Quid enim
ſi dicatur in priuilegio aſſenſus quod
Petrus ſupplicauit Regi pro aſſenſu, an
illa uerba probent ſupplicationem fuiſſe
factam? hanc quæſtionem poſuit Mar.
Fric.in Tract.de ſub.Bar.in libro ſecūdo
quæſtionem 24 & dicit quod illa uerba
aſſertiua non probant contra tertium,
niſi aliter probetur,notatione per Barto.
in lege ex hac ſcriptura, de dona. & per
Docto. in lege his ſolis. C. de teſta.mili.
& per Gemin. conſilio 43. & Oldrad.
conſilio 136. & ex alij ut ibi per eum.
63 Sed pone quod notarius, & partes aſſe-
rant in contractu interueniſſe regiū aſ-
ſenſum an probetur re uera per illa uer-
ba aſſenſum interueniſſe? idem Do. Ma-
ria Fric.in loco citato, quæſtio. uigeſi-
maquinta, dicit quòd ſæpe in ſacro Re-
gio conſil. fuit deciſum quòd non pro-
batur aſſenſus ex illis uerbis? nam con-
trahentes non poſſunt libere diſponere

ſine Regio aſſenſu, ideo corũ aſſertio ve
luti ſuſpecta non probat.l.qui teſtamen-
tum de proba.& hoc dicit procedere etiã
ſi Notarius aſſerat ſe aſſenſum vidiſſe,
nam quia non eſt geſtus coram ſe neque
de eo rogatur, neque à partibus explica-
ri poteſt, ut not.in Authen.ſi quis in ali-
quo.C.de eden. vbi alij Doct. & habetur
C.M. in concil Pariſ.in 1.part. fol.47.&
per Tiraquell.de vtro.retra.fol.18.& fol.
64 127.& aliter, & ibi per eum. An creda-
tur Regi atteſtanti aliquem eſſe ſuum re
bellem? Dec.in conſil 544 3.volum.te-
net quòd non, & refert, & ſequitur Mo-
der doctor. Do.Hiero.Gig. in ſuo nouo
tracta.de crim.læſæ Maieſtat lib.3. q.14.
qui nouiter ad manus meas peruenit.

S V M M A R I V M.

1 *Tenor quis dicatur.*
2 *Continentia quæ dicatur.*
3 *Tenor bullæ an ad neceſſitate debeat inſe-
ri. & 4.*
5 *Principale debet attendi.*
6 *Priuilegium confirmatum an debeat exhi-
beri.*
7 *Notario atteſtanti de aliquo inſtrumento à
ſe lecto an credatur.*
8 *Et an credatur de inſtrumento à ſe facto.*
9 *Tenor inſtrumenti an ſi eſt inſertus in in-
ſtrumento referente debeat produci ori-
ginale. & 10.11.12.& 13*
13 *Intellectus l. optimam.C. de contrah. &
com. ſtipu.*
14 *Sententia enuncianti acta an ſtetur.*
15 *Tenor inſtrumenti an poſſit per teſtes pro-
bari.*
16 *Tenor exemplatus per notarium an probet
inſtrumentum.*

1 TEnor enim pro accentu propriè
capitur à Græco nomine, ſe-
cundum Quintil.libro primo
cap. 5. adhuc (inquit) diffici-
lior obſeruatio eſt per tenores (quos qui
dem ab antiquis dictos tenores compe-
ri videlicet declinato à Græcis verbo
qui τόνυς dicunt) vel accẽtus quos Gre-
ci . . vocant, aliquando etiam pro or-
dine, forma, vel continuatione capitur,
ſecundum Valer.Maxi. lib.1. quo minus
religionibus ſuus tenor ſuaque obſerua-
tio redderetur Virgil. 2. Geor. non alios
prima creſcentis origine mundi illuxiſ-
ſe dies aliumve habuiſſe tenorem credi-
derim. Liu.3 bell. pun. Hi mores eaque
charitas patriæ, per oẽs ordines velut te
nore uno pertinebat, Ouid.3 Metamor.
cætera paulatim, placidoque educta te-
nore, Eraſmus rurſus tenorem, rei pro-
greſſum uocat, vnde quæ ſui ſimilia ſibi-
que veluti perpetua quadam ſuccedunt
ſerie, horum eũdem eſſe tenorẽ dicimus
Ci.de Or. perſ.iſq; uno tenore, ut aiunt,
in dicẽdo fluit, nihil afferens pter æqua-
litatẽ & æquabilitatẽ loquitur de æqua-
litate dictionis, nulla uarietate reficiẽtis
auditorum aures, hic autẽ pro forma, &
2 ordine capitur. Continentia aũt proprie
temperantia dicitur, fit enim a cõtinens,
de qua Cicero libr.2. offic. Sed ualetudo
ſubſtẽtatur notitia ſui corporis & obſer-
uatione earum rerum, quæ aut prodeſſe
ſoleant, aut obeſſe; & continentia in om
ni uictu, omnique cultu corporis tuendi
cauſa, & in prætermittendis uoluptatib.
huic contraria eſt & in continentia, ali-
quando ſignificat id quod continetur in
oratione uel eo de quo ꝓprie tractatur.
aliquando continentia dicuntur, quæ
ſunt coniuncta; & contigua, ut continen
tia edificia, ut in l.eo iure § 1.ff.in quib.
cauſ.pig uel hypothe.ſol aliquando con
tinentia ſunt ea quæ cum ipſo negotio
ſemper affixa eſſe uidẽtur ad rem, ut ne-
que ab ea ſeparari poſſint ſecũdum Cic.
1. de inuent. 54. hic autem pro eo quod
3 continetur, & eſt, capi debet. Sed nũquid
neceſſarium fuit ut tenor, & continen-
tia bullæ in hac prag.inſereretur & an ſat
erat enunciare eam? & uidetur dicendũ
quod ſufficiebat, ipſam enunciare tan-
tum, ſiue eo quod totus tenor inſerere-
tur. Nam creditur regi atteſtanti de ori-
ginali, licet ipſum originale non exhi-
beatur ſecundum gl.pe.in uerbo de ſunt.
Nam princeps eſt lex animata in terris.
§.pe.in auth de cõſu.gl.in l.& quia. ff.de
iuriſ.omn.iudic.& faciens mentionẽ in-
ſtrumẽti ꝓbat, quãuis illud nõ exhibea-
tur ſecundum Bal.in l.1.C.de epiſ.& clè.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

8 Sed in contrarium facit, quia id quod
principaliter attendi debet. ut cõtractus
cenſualis non ſapiat uſurariam prauita-
tem, eſt declaratio & lex ſummi Pontifi
cis, (ut in ſuo loco dicetur) unde conue
niens uidebatur, ut id quod principale
erat per extenſum poneretur, & nõ enũ-
9 ciatiuè. Nam id quod principale eſt, in-
ſpici debet. l. rogaſti in prin. & ibi Alex.
ff ſi certum pet & in l. ſiquis, nec in prin
cipio eodem tit & hoc uerum eſt, etiam
ſi acceſſorium eſſet maioris ualoris. l. ſi
emptione. in princ. & ibi Bart ff. de con-
trahen emptione.

10 Confirmatur per ea quæ dixit. Spe. in
tit. de inſtru. edi. §. nunc autem uidendũ,
uerſi. item oppone, quatenus dixit, quòd
ſi Rex confirmat priuilegium ex certa
ſcientia, ſi priore conceſſionem narra-
ret, tunc non eſt neceſſe exhiberi primã
conceſſionem, ſed ſola confirmatio
ſufficit; ad ſecus ſi ſimpliciter ; uel gene-
raliter, fit confirmatio nõ inſerto tenore
priuilegij confirmari, & iſtam doctrinã
Spec. ſequitur Panormi. in c. inter dile-
ctos. 1. colum. de fi inſtrumen. & ſequi-
tur Lud. de Ro. in conſi. 336. circa propo
ſitã conſultationem de quo etiam per
Claud. de Seyſe. & Iaſon. in authent. ſi
quis in aliquo. C. de eden. & ibi Alber.
de Roſ. & Franc. de Are. in cõſi. 76. 3. col.
& per Iacob. de S. Geor. in d. auth. ſi quis
in aliquo & melius ibi p Philipp. Dec.
circa finem, & per Paul de Caſt. & Curt.
il l. admonendi. ff. de iureiuran. ne ergo
contingeret dubitari de bulla ipſa Rex
noſter tenorem ipſius per extenſum po-
ſuit, & hoc caſu non eſt amplius neceſſe
oſtendere originalem bulla, quia credi-
tur regi de ipſa bulla originali, & ita
procedãt allegata in cõtrariũ, quòd q dẽ
nẽ procederet ſi nõ eſſet inſertus tenor.

11 Si autem Notarius atteſtaretur de ali
quo inſtrumento à ſe uiſo & lecto, &c.
Nec inſeratur tenor, tunc non ſufficit il-
la aſſertio ad probandum, illud inſtru-
mentum, ſaltim quo ad præiudicium
eorum qui non interfuerunt, & ita fir-
mat. Alber. a Roſat. in authen. ſi quis in
aliquo. C. de eden. ſed ibi Alber. ſimplici-
ter format quæſtionem, an illa aſſertio
probet inſtrumentum relatum, & ſim-
pliciter reſpondet. quod nullam proba-
tionem facit, & ita refert ſe alias de
facto obtinuiſſe, per tex. in auth. ſi quis
in aliquo. nec diſtinguit an quo ad præ-
iudicium eorũ qui interfuerũt, uel alio-
rum, prout refert eum Alex. in conſ. 6. in
4. lib. incip ponderatis his nu. 13. prima
col. Ang. autẽ in d. auth. ſi qs in aliquo,
dicit quòd quò ad præiudicium rogan-
tis Notarium dẽ illo inſtrumento facien
te mentionem de alio à ſe uiſo, & lecto
bene probat illud inſtrumentum rela-
tum, ſine eo quòd exhibeatur. Sed quò.
ad alienum prędicium non probat,
exẽplum ponit de inſtrumẽto faciente
mentionem de inſtrumento procurati o
nis, & idem uoluit Pau. de Caſt. ibidem,
12 & Ang in rep. l. ſciẽdum, circa 9 uel 10.
col. ff. de uerbo. obliga. Vbi etiam plus
dicit quòd ſi Notarius, atteſtaretur de in
13 ſtrumento à ſe facto nec etiam probat.
Immo quod plus eſt refert Alex. in d.
cõſi 6 quod Io. And. in addit. Spec in ti-
tu. de. inſtrumen. ædi. §. 1. uerſi ſed obij-
citur, dicit quod etiam ſi totus effectus
inſtrumenti, & tenor eſſet regiſtratus in
iſto inſtrumento referente non faceret
adhuc fidem, niſi cõtra eum qui fuiſſet
præſens tali productioni, ſeu regiſtratio
ni, nihil oppoſuiſſet, quòd quidem cla-
rius uoluit, gl. in c. Abbate Santi Syluani
de uerbo. ſignific. in uerbo fiat fides ubi
uoluit quod niſi tale inſtrumentũ fieret
coram iudice, & eius authoritate, etiam
quod totus tenor eſſet regiſtratus nõ ꝓ-
baret illud inſtrumentũ regiſtratũ, & eſt
ratio quia in illo inſtrumẽto ſic regiſtra
to poſſet eſſe falſitas in originali, ſed q̃-
do tenor eſſet inſertus & regiſtratus au-
thoritate iudicis, tũc quia nõ eſt præſu-
mendum id factum abſque cauſæ cogni
tione, & legitime, bene probat, niſi pars
uellet illud inſtrumentum relatum ar-
guere de falſo, quia tunc exhiberi debe-
ret, & quod inſtrumentũ enunciãs aliud
inſtrumentum illud propter inter eaſdẽ
perſonas uoluit Dec. in cõſi. 36. in pri-
mo lib. ſaltim in caſu in quo illud in-
ſtrumentum enunciatum fuiſſet neceſ-
ſarium ad illum actũ Affl. autẽ in deciſi.

273. incip.

273.incip.in quadam cauſa ponit quæſtionem in termiuis, tādem refert quod diſcuſſis diſcutiendis, iu facto Regio eō ſil.fuit uotatum quod inſtrumentum referēs aliud inſtrumētum, per ipſum Notarium enuntiantem, uiſum, & lectum, non probat illud inſtrumentum enuntiatum, & tamen non diſtinguit an inter eaſdem perſonas, uel alias, immo relata opinione doctorum renentiū quod inter præſentes, & eaſdem partes probat illud inſtrumentum, dicit fuiſſe uotatū quod non probat, & ſic uidetur ſentire, quòd non probat etiam inter eaſdē partes, Purpura autem ſubtilis doctor.iu d. auth.ſi quis in aliquo facit concluſionē quod inſtrumentum referēs aliud nō probat illud enunciatum, quod quidē adeò dixit procedere, quod etiam ſi Notarius referret ſe de inſtrumentum a ſe receptū & factum, nec etiam illud probaret, pro quo allegat Ang.in l.ſi donatio.ff.de donatiō, & Iaſ. & Modc.in d.auth.ſi quis in aliquo, quod eſſe uerū inquit quoad præiudiciū tert j uon autem in præiudiciū notarij quia tunc creditur, ut poſſit cogi ad edendum.& hæc concluſio etiam procedit ſi eſſet inſertus tenor inſtrumenti relati, ſecūdum Abb.in c. Abbate de uerbo.ſignifi.& fuit de mente Bart.ſecundū eū in 1.q.primi articuli d.auth ſi quis in aliquo & Philip. Corn.conſi. 244. 2.lib. uidetur prima facie colum.2 limitat tamen hanc concluſionem pluribus modis, & primo uiſi aliud inſtrumentum relatum exhibeatur, uel aliter comprobetur.ſed hæc ſecūdum eum non eſt limitatio, quia tūc fides inſurgeret ex relato, & non ex referente. Secundo limitatur vt nō procedat inter has perſonas inter quas inſtrumentum confectum eſt, quia tunc probat quo ad præindicium earū.
10 Et hæc limitatio uidetur habere locum etiam reſpectu producētis tantum, quia uidetur fateri uerum eſſe aliud inſtrumētum relatum in producto per eum, pro quo allegat in terminis Socy.in conſ. 11. in cauſa dominæ Catharinæ lib. 3. Sed hæc limitatio procedit ſecundum eum pluribus requiſitis primo procedit quantum ad ea quæ potuerunt interuenire tempore confecti inſtrumenti. Item procedit iu his perſonis quę ſibi contrahēdo vel aliter præiudicare, poſſunt, ac ſecus iu ali js Item tertio principalis con-
11 cluſio ſupradicta limitatur, ut non procedat, quando diſponens in ſua diſpoſitione faceret mentionē de eo de quo haberet poteſtatem nunc diſponendi ſecūdum Alex. in d.auth.ſi quis in aliquo
12 colum. pen. Quarto limitatur in uerbis narratiuis Principis narrantis tamen id ſuper quo liberam diſponendi habet facultatem Clemen. prima de pro. ſuper quo dicit uidendum & diſtinguendum vt per Aquem.& Albet.ibi & dixi ſupra
13 in uerbo nou uitiatas. Quinto & ultimo limitat ut non procedat in antiquis in quibus (ſecundum eum) uerba narratiua ſeu relatiua probant etiam ſi non cōſtat de relato, & ita per tranſit Claud. de Seyſſe.in ea authent.Si quis in aliquo. ſimiliter tenet quod ad præiudicium partium inter quas factum eſt inſtrumentum referens aliud, probat quo ad ipſum inſtrumentum relatum, intelligendo quando actus relatus potuerit interuenire tempore inſtrumenti, & hoc etiam teuuit Dec.ibidem refereus ita teneri, per omnes nemine diſcrepante.
Quid igitur dicendum? Ego audacter puto indifferenter eſſe dicendum quod inſtrumentum faciens mentionem de alio non probat illud inſtrumentum in eo enunciatum ſeu relatum pręcipue tamen per tex.in d.authe. ſi quis in aliquo, qui quidem generaliter loquitur nulla facta diſtinctione an inter eaſdem pſonas, an inter alias, ergo generaliter debet intelligi, id dictante tex.iu l.de prætio.ff.de publi.& l.2. & ibi Bar.ff.de offic præſi.nec rectè dici poteſt, quod tex. in dicta auth ſi quis in aliquo.neceſſariò debeat ſic diſtingui propter tex. in in l optimam.C de contrah. & commit. ſtipul. quia ſecundum Dec.in d. auth. ſi quis iu aliqqo numero 34.ille tex euitari poteſt, quia loquitur quando uerba enunciatiua a contrahentibus ſimpliciter, & abſolutè proferūtur, ſecus uero in caſu de quo quęritur quia uerba prolata inter ipſos contrahētes ad aliud

inſtrumcutũ referuntur, quo caſu nõ ſimpliciter partes uidentur cõfiteri, ſed ſolum quatenus in inſtrumento continetur. Confirmatur huiuſmodi intellectus Dec. quia in ſecundo inſtrumento faciẽte mentionem de alio non eſt principalis intentionis contrahentium diſponere de contentis in inſtrumento relato, ſed tantũmodo de contentis in ipſo referente, exempli gratia Titius ut procurator Sempronij mihi uendit domum, intentio enim in caſu iſto Titij eſt uendere, & mei eſt emere & notarius rogatus cenſetur rogatus, ut cõficiat inſtrumentum emptionis, & uenditionis, & non ut faciat fidem de inſtrumento procurationis, & licet Titium tempore uẽditionis oſtenderit inſtrumentum procurationis Sempronij, ſi Notarius enunciat illud inſtrumẽtũ eſt quid incidẽter & non de principaliter diſpoſitis in iſto ſecũdo inſtrumẽto, & ſic in caſu iſto ſuccedit qđ illa dictio prout in tali inſtrumento continetur eum non ponatur in actu diſpoſitiuo: eo quia tunc non eſt p̃ſens Sempronius qui potuiſſet ipſum Titium procuratorem cõſtituere, ſed refertur ſuper eo de quo in iſto ſecundo inſtrumenro, referente per ſe & clare nõ cõſtat, neq; certè. non probatur illud relatũ, niſi illa relatio declaratur per illud ad quod fit relatio, ut eſt caſus expreſſus in l. ſi ſic § 1. & ibi per Dy. & Bart. ff. de lega. 1. & in l. legaui. ff. de. lib. leg. & habetur per Bar. in extrauagan. ad reprimẽdum in uerbo prout, & plene declarat Ioan. Aud. in cap. ex parte. numer. 5. extra de reſcript. Præterea teſta. in d. l. optimam, non obſtat alia ratione, quia ideo ſtatur & creditur uerbis enunciatiuis in caſu ibi propoſito, eo quia enunciãtur ea quæ tempore celebrati contractus interuenerunt & fuerunt uiſa, & cognita per ipſum notarium & fuerunt facta eò tunc quò contractus celebratur, nimirum ergo ſi creditur poſt quam non enuntiatur, extranea, & extra materiam contractus de per ſe poſita, notarius enim tunc aſſerẽdo, aſſerit ea quę eò tunc cum partibus fecit, ſed quando aſſerit ſe uidiſſe inſtrumentum, eſſet potius teſtimoniũ reddere de alibi, & alio tempore geſtis, quam de geſtis & diſpoſitis coram eo, nimirũ ergo ſi in caſu iſto etiam in præiudicium partium contrahentium aſſertio illa non probet, & hãc opinionem ſi recte perpendatur tenuit Dec. in d. auth. intellige enim tex. in d. authe. ſiquis in aliquo ut loquatur quò ad præiudiciũ earum perſonarum inter quas non eſt cõfectum inſtrumentũ, eſſet intelligere illũ tex. de caſu indubitabili cõtra. l. quod labeo. ad Carbo. & hãc opinionẽ tenuit Dec. in auth. ſi quis in aliquo & Fel. in c. fi. extra de fi. inſtr. ult. & pen. col. & eam etiam tenuit Alber. in d. authe. ſi quis in aliquo, & Afflict. in deciſ. ſupra allega uerum ſi enunciarentur, quæ potuerunt interuenire tempore confecti inſtrumenti, & ea in quibus partes poſſent ſibi præiudicare tunc enunciata probantur inter ipſas partes, & ita intelligendo uidentur tranſire omnes Mod. quos uidetim. in d. auth ſi quis in aliquo. Quid ergo dicendum de ſententia enunciante acta, & ſolennitates alias? Vide Docto. in d. authen. ſi quis in aliquo, & Dec. in c quoniam contra. & maxime Pari. num. 122. extra de probat. & pleniſſime per Crauet. in tract. de antiqui. temp. in 2. parte.

15 An autem tenor inſtrumenti ſeu alterius ſcripturæ poſſit p̃bari p̃ teſtes. Bar. in d auth. ſiquis in aliquo, dicit quod poteſt probari duobus concurrentibus, primo quod inſtrumẽtũ ſit perditũ ſecũdo qđ teſtes ſint periti qui cognoſcãt defectum inſtrumenti, & literas notariorum per c cum olim. el primo de pri. ubi per Abb. col. pen. & ante eum Anton. de But. in i uo. & idem Bart. in l. 2. § diuus, col. 2. de iur. fi & Bal. in cap. 1. col fi. qui teſti ſint nece. & hanc opinionem dicit communiter approbari per Doct. ſecundum Dec. in d. auth. ſi quis in aliquo, ſed Afflict. in deci. 274. quæſitum fuit in conſilio refert hunc caſum fuiſſe diſcuſſum in ſacro Neapol. conſi. & tandem fuiſſe deciſum, quòd cumulatiuè debent hæc probari, primo probari debet quod illa ſcriptura facta fuit in tali loco, & tali anno, & mẽſe. & die & de omnibus ſubſtan

tialibus

tialibus requiſitis in illa ſcriptura perdita. Itē debet probari aurhoritas inſtrumēti ſcilicet quod fuerit ſine aliquo uitio falſitatis, tertio debet probari perditio inſtrumenti, ne fraudulenter allegetur perditio, ut nō poſſit deprehendi falſitas, ſed ubi ſcriprura non eſt de ſubſtantia, & teſtes deponunt de geſtis contentis in iſtrumento, tunc non eſt neceſſe probari perdirionem inſtrumenti, uel ꝙ inſtrumentum fuerir ſine falſitate, ſed ſatis eſt quod deponant de ueritate rei, & perditio inſtrumenti probari poteſt per iuramentum præcedente cauſæ cognitione, hoc eſt, quod præcedāt alique cō-
16 iecturæ circa perditionem. An ſi tenor totus inſtrumenti, uel ſcripturæ ſit exēplatus per notariū, & regiſtratus in carta ꝓbetur tenor ille ita uel ne? Vide Bar & omnes doct. tam antiquos quam modernos in d. auth. ſi quis in aliquo, & Fel. in d. c. ſi. de fide inſtru. ubi de ueritate quæſtionis.

SVMMARIVM.

1 *Origo Papæ Nicolai quinti.*
2 *Nicolaus Papa quintus cur ſic uocatur; & quid ſignificet hoc nomen & 12.*
3 *Nicolai nomen quot Pontifices habuerunt.*
4 *Acceptio perſonarum peccatum eſt.*
5 *Acceptio perſonæ eſt iniuſtitia qua perſona perſonæ præfertur.*
6 *Acceptionem perſonæ habentes puniuntur.*
7 *Acceptionem perſonæ qui inter antiquos non habuerunt.*
8 *Acceptio perſonarum ratione ſanguinis habenda eſt.*
9 *Exequutor teſtamenti an poſſit legata pauperibus dare ſuis conſanguineis.*
10 *Emphyteoſis conceſſa conſanguineo valida eſt.*
13 *Nomen pulchrū, quàm bonum ſit, aſſumere*
14 *Nomen bonum niſi ſequatur virtus nihil eſt.*
15 *Nomina electorum ad pontificatum cur mutantur.*
16 *Papa unde dictus.*
17 *Papa cur ſe uocat epiſcopum.*
18 *Papa cur ſe uocet ſeruum ſeruorum Dei.*
19 *Humilitas præcipua uirtus.*
20 *Superbium qui fuerunt imitati.*
21 *Humilitatem qui adepti fuerint.*
22 *Auctoritas Papæ & Regis cur in hac pragma interuenerit.*
23 *Syllaba qualibet in lege poſita non ſine cauſa ponitur.*
24 *Legs ſolus princeps facit.*
25 *Reges à quo habent authoritatem legis condendæ.*
26 *Vſura an ſint iure diuino prohibita.*
27 *Rex an poſſit aliquid ſtatuere contra ius diuinam.*
28 *Iura diuina miſtica an mutari poſſint.*
29 *Iure naturaliter erat prohibitum occidere hominem.*
30 *Adulterium nullo iure poteſt permitti.*
31 *Statutum quod bannitus poſſit occidi ualet.*
32 *Teſtes duo uel tres cur non ſufficiant in teſtamentis.*
33 *Bar. defenditur per Dominum Authorem.*
34 *Diſpenſatio eſt quatruplex.*
Opinio Domini Authoris.
35 *Ius diuinum quod propriè dicatur.*
36 *Deum diligere eſt primum præceptum aduer. quod an poſſit lex fieri.*
37 *Reges debent defendere eccleſiam.*
38 *Hæreticus ad fidem conuerſus, an licitè non puniatur.*
39 *Deus conuertentes, & pœnitentes admittit.*
40 *Clementia uti eſt proprium Dei, & Regis.*
41 *Deus qualiter furore, & pœnitudine ducatur.*
42 *Blaſphemia iure diuino prohibita.*
43 *Blaſphemia apud omnes prohibita.*
44 *Plutonica lege blaſphemia punitur.*
45 *Blaſehemia eſt ualde deteſtabilis.*
46 *Dolus non præſumitur ubi nullum datur es modum.*
Idem eſt ubi modica utilitas percipitur.
47 *Ratio prædictorum.*
48 *Blaſphemia an poſſit permitti.*
49 *Blaſphemiæ deteſtatio.*
50 *Blaphemia quid ſit.*
51 *Pœna blaſphemiæ cur diuerſa à iure diuino.*
52 *Pœna minoratur propter multitudinem:*
53 *De eadem re cur puniatur peccata.*

54 Opinio

54 Opinio Domini Authoris reiecta opinione Afflicta.
Blaſphemiæ pœna cur immutata alia ratio.
55 Lex ueteris teſtamenti, ceſſauit.
56 Blaſphemans calore iracundiæ.
57 Ira comparatur inſaniæ.
58 Princeps mandans aliquid inſolitum debet differri.
59 Iracundiæ tempore iudex non debet punitionem facere.
60 Blaſphemans in ludo.
61 Ludus cur prohibitus.
62 Delictum ex quo magnum bonum ſequutum fuit punitur.
63 De eadem re.
64 Illicitæ rei operam dans, habet præſumptionem contra.
65 Redit ad primam quæſtionem.
66 Blaſphemans propter ream quando non punitur.
67 Falſum iuramentum iure diuino inhibitũ.
68 Iuramentum an ſit de ſe illicitum.
69 Negatio præpoſita uniuerſalis ſigno cuius effectus.
70 Iuramento qualiter fieri debet.
71 Iuramentum quare debet habere tres comites, ueritatem, iudicium, & iuſtitiam.
72 Periurium eſt peccatum mortale.
73 Deteſtatio falſi iuramenti.
74 Falſa iuratio quatrupliciter dicitur.
75 Periurium qualiter punitur.
76 Iurandi mos apud antiquos.
77 Prodigia quæ apparuerunt tempore Romanorum propter periurium.
78 Pœna periurij ſecundum ius canonicum.
79 Pœna periurij ſecundum Aegyptios.
80 Iurandi religionem quam ſancte collebant.
81 Iuramentum prohibitum ſecundũ Platonem.
82 Iuramenti improbatio.
83 Alex Imperator propter. l. 2. C. de reb. cre. occubuit gladio.
84 Pœna periurij longobardo.
85 Pœna periurij iure noſtro.
Opinio Angel.
Opinio Salice.
Opinio Bald.
Opinio Corne.
Opinio Iaſo.
Opinio Domi. Authoris.
86 Genius quis dicatur.
87 Intellectus l. 2. C. de re. cre.
88 Pœna periurij de iure regni.
89 Inquiri ex officio an poſſit contra periurium.
90 Princeps vel Papa an poſſint contra iuramentum diſpenſare.
Opinio Bald.
Opinio Bar.
Opinio Anton. de Butr.
Opinio dom. Alb.
Opinio Salic.
Opinio Alexan.
Opinio Iaſon.
Opinio Ioan. de Imo.
Opinio Roma.
Opinio Cornei.
91 Corn. parum conſtans.
92 Conſilia doctorum non ſunt ſimpliciter attendenda.
93 Pecunia excecat oculos iudicum.
94 Pecunia Eſau uendidit primogenita.
95 Pecunia deteſtatio.
96 Pecuniæ laudes.
97 Pecunia eſt uita hominis.
98 Pecunia eſt omnium regina.
99 Pecuniæ etiam caſtitas ſubijcitur.
100 Pecunia iuſtitia ius unicuique tribuit.
101 Pecunia dantur officia, & aula regum aperiuntur.
102 Reuertitur ad quæſtionem principalem.
Opinio Dom. Authoris.
103 Mendacium prohibitum iure diuino.
104 Mendacium quod modis puniatur ex Bal.
105 Mendacium uituperabile ex Ariſto.
Idem ex Ioanne Chri.
Idem ex beato Thom.
106 Mendacium permittitur per leges.
107 Mendacium in principali non punitur.
108 Mendacium an potuit per leges permitti.
109 Mendacium permiſſum in ueteri teſtamento.
110 Simulatio utilis aliquando permittitur.
111 Ius poſtliminij quare introductum.
112 Simulationes permiſſæ ex nouo teſtamẽto.
113 Mendacio aliquando licet uti.
114 Mendacium quando permittitur ex Auguſti.
115 Mendacia permiſſa in bello, ut milites confortentur.
116 Mendacia permiſſa, ut arcana non pandantur.
117 Mendacia non laudanda ex antiquis.
118 Notarius Simon mareſchalchus laudatus.

Men-

119 Mendacium penitus inhibitum ex ſacra ſcriptura.
120 Mendaces qualiter puniantur.
121 Falſum teſtimoniũ iure diuino prohibitũ.
122 Falſum teſtimonium qualiter apud piſidas punitur.
123 Apud Indos periurus qualiter punitur.
124 Et apud Maumethanos, quomodo puniẽ.
125 Et apud Payoarice qua pœna punitur.
126 Et apud Alemanos qua pœna impoſita.
127 Et apud Riboarios quenam pœna imponitur.
128 Et apud Boioarios iterum.
129 Et apud Hebreos qualiter punitur.
130 Falſum teſtimonium an per leges poſſit permitti.
131 De eadem re.
132 Falſi teſtimonij pœna de iure noſtro.
133 Teſtis falſus quot penis eſt obnoxius.
134 Sabbatorum ſanctificatio de iure diuino.
135 Lex ciuilis an poſſit diſpenſare circa obſeruationem ſabbati.
136 Dies dominicus ſucceſſit in locũ ſabbati.
137 Feriarum tempore licitè proceditur ad torturam latronum.
138 Latrones interficere eſt Deo gratiſſimũ.
139 Feriarum tempore poteſt manumitti, & mancipari.
140 Dutores dari pupillis pietatis officium eſt.
141 Pacis acta fieri poſſunt etiam diebus feriatis.
142 Parentes ſunt honorandi ex precepto diuino.
Ex veteri teſtamento.
Idem ex Paulo Apoſt.
Idem Ambr.
Idem ex Ariſto.
Idem ex Cicero.
Iterum idem ex Ariſto.
Idem ex Pithago.
Idem ex Aeliano.
143 Parricida apud Ægyptios qualiter puniatur.
144 De eodem apud Turchas.
145 De eodem apud Athenienſes.
146 Parentibus an in omnibus ſit parendum.
Ex Aulo Gel.
Idem ex bea.Tho.
Idem ex Ambro.
Idem ex Hie.
Idem ex Chriſo.
147 An lex ciuilis poſſit diſponere ſuper precepto iſto.
Deciſio principalis quæſtionis.
148 Pater rebellis an licite occidaẽ per filios.
Ex beat.Thom.
Ex lib.Exho.
Iterum ex bea.Thom.
Idem ex Vale.Max.
149 Patria quantum ſit obtemperandum.
Ex Cicero.
Idem ex Platone.
Idem bea.Tho
150 Patria cur ſic dicitur.
Idem ex Val. Max.
Idem ex Cicero.
Idem ex bea.Thom.
Idem ex Alberi.de Roſa.
Origo Domi.Authoris.
Redit ad propoſitam quæſtionem.
Idem ex Nello de ſan.Gemi.
Idem ex Vale.Maxi.
Opinio Domi.Authoris.
151 Lex parricidij.
152 Lex Platonica de verberatione parentũ.
153 Lex Platonica de occidente parentes.
154 Lex ciuilis qualiter diſponis de pari idijs.
155 Pœne de paricidijs ſignificatio.
156 Canes cur hominibus dari.
157 Canis fidelitatis exempla.
158 Vipera occidit propriam matrem.
159 Simia graſſatur in infantulos.
160 Gallus gallinaceus quare ſic dicitur.
161 Gloſſa in l.penul.de parrici.reprehẽditur.
162 Homicidiũ iure diuino omnino prohibitũ.
163 Homicidiũ prohibetur lege Maumethis.
164 Homicidium etiam apud Aegyptios prohibitum eſt.
165 Homicidium apud Grecos puniri ſancitũ erat.
166 Homicidium an permitti poſſit.
167 Homicidium commiſſum in furem qualiter punitur apud Baioarios.
168 Lege ciuili qualiter punitur homicidium commiſſum in furem.
Opinio Domi.Anthoris.
169 Adulterium iure diuino inhibitum.
170 Adulterium an permitti poſſit.
171 Adulterij deteſtatio ex Iſidoro.
Idem ex Platone.
Idem ex Ariſt.
Idem ex Apoſtolo.

Idem

Idem ex Ionne Chriſo.
172 Adulterij mala plura.
Idem ex Ouidio.
Idem ex Oratio.
Idem ex Iuuena.
Idem ex Hiero.
Idem ex Greg.
173 Pœna adulterij cur variè ſtatuta.
174 Coitus prorſus omnis eſt prohibitus.
175 Coitus coniugalis quando illicitus.
176 Fornicatio ſimplex an ſit prohibita.
177 Meretricia cur permittantur, & quis primo reperijt.
178 Venus quàm impudica.
179 Venus ex mare concepta dicitur.
180 Veneres duæ ſecundum Plato.
181 Hominum genera tria finguntur per Platonem.
182 Meritricium quibus legibus permittatur.
183 Adulterium nunquid cum meretrice nupta committatur.
184 Adulterium qualiter capiatur.
Redit ad principalem quæſtionem.
Opinio Glo.
Opinio Salice.
Opinio Ange.
Opinio Afflict.
Opinio Bar.
Opinio Capi.
Opinio Ioan. de Ana.
Opinio Io. Ber. Diaz.
Opinio Paul. Grillan.
Opinio Domi Authoris.
185 Meretricium an permitti potuit.
186 Vis illata meretrici cur iure communi nõ puniatur.
187 Coitus præter vxorium per philoſophiam prohibitus eſt.
188 Item & lege naturæ.
Cõfutatur ratio quòd permittitur, minus malum ut euitetur maius.
189 Vim inferre meretricibus eſt contra naturam, legem diuinam, & humanam.
190 Vim inferre eſt atrox malum.
191 Coitus vnde dictus.
192 Concordia omnia rectè fiunt.
Opinio Dom. Authoris.
193 Infamiæ pœna eſt grauiſſima pœna.
194 Vim inferens meretrici capitaliter puniť.
195 Meretricium tollerant etiam principes Chriſtiani.
196 Meretrici mutuari non poteſt vltra ducatos ſex.
197 Accuſatio in meretricio ceſſat in regno.
198 Meretricium tollerabatur apud ſanctos patres.
199 Concubinatus de iure ciuili premiſſus.
200 Cõcubinatus vt ſit licitus quæ requirañ.
201 Conſenſus concubinarius requirit in concubinatu.
202 Concubinatus de iure canonico improbañ.
203 Furtum iure diuino prohibitum.
204 Furtum qualiter apud Athenienſes punitum.
205 Furtum qualiter punitur apud bactrianos & atrios.
106 Furtum qualiter apud Scithas punitur.
In Lycia furtum qualiter punitur.
Gabinia lege qualiter.
Item apud ſeres.
Apud Saracenos quomodo punitur.
Item apud Baioarios.
Item apud Riboarios.
Item lege Platonis.
207 Furtum rei paruæ, & magnæ æquali pœna lege Platonis punitur.
208 Furtũ an aliquibus in locis permittatur.
209 Furta domeſtica publicè non vendicetur.
210 Furtum magnum quale ſit.
211 Furta domeſtica quare publicè non uendicanda.
212 Furtum permittitur in domo receptantis ludum.
213 Et quæ nam eſt ratio.
214 Ludus eſt crimen.
215 Ludum inuenit diabolus.
Ludus an indiſtinctè ſit prohibitus.
216 Furtum rei meæ vel equiualentis permittitur.
217 Furtum permittitur in bello.
218 Furtum ratione famis permittitur.
219 Furta hodie committuntur in curijs, & domibus magnatum.
220 Officia vendere eſt furtum committere.
221 Officia an liceat pecunia emere.
Opinio Domi Authoris.
222 Principes tenentur cuſtodire iuſtitiam in terra.
223 Principes tenentur de ſoluere prouiſiones officialibus.
224 Domini hodierni ſunt mercatores, & emunt & reuendunt frumentum.

225 *Concupiſcientia alienarum mulierũ prohibetur.*
226 *Concupiſcientia bonorum inhibetur.*
Cogitationis pœnam nemo patitur iure noſtro.
Opinio Bal.
Opinio Ioan.And.
Opinio Do.Fely.
Opinio Do.Authoris.
227 *Opinio aut cogitatio ſola quoad hominem punitur.*
228 *Cogitatio in crimine læſæ maieſtatis quãdo punitur.*
229 *Cogitationes non poteſt ius ciuile punire.*
230 *Præcepta euangelica quæ ſint.*
231 *Vſura quam ſit odibilis Deo.*
232 *Vſura prohibita apud Ægiptios.*

NIcolaus; hic enim. v. huius
nominis Papa fuit, natione
Lnnenſis ex oppido Saraxano,
Imper. Fede. 3. ſedit.
8 Ann. Thomas uocatus Artemedicus,
deinde ſubdiaconus factus ex humili
loco Bononię ſtudijs profecit, Adiutus
benignitate Nicolai Albergati Cardinalis
Sanctæ Crucis, miſſus deinde
cum Ioanne Cataualla Hiſpano ab
Eugenio in Germaniam Baſilienſis conſilij
ac neutralitatis (ut ipſi appellant)
tollendæ gratia fautorem tnnc Romani
Principis Aeneam Piccolomineum qui
poſtea Pius. II. fnit apud Federicum
Imparatorem, nactus omnia ex uoto reportauit,
redeuntibus honor adhibitus
roſeis obuiam miſſis ac Senatus ordinẽ
receptis, deceſſit Anno Pôtificatus. VIII.
Sal. M CCCCLV. IX. Kal. April. licet
enim ex humili progenie, hic Papa Nicolaus
fuerit uirtute tamen claruit.

Nicolai nomen Pontificatus culmine
adepto ſumpſit, quod quidem nomẽ proprium
eſt, quaſi victor populi denotatur,
græcum enim nomẽ eſt. Alter enim
fuit ab illo Nicolao, à quo Nicolaitæ hęretici
originem duxere, qui fuit cum Stefano
diaconus, huius rurſus nomini fuit
Nicolaus Damaſcenus Peripateticę ſectę
Philoſophns, Herodi Iudeorum Tetrarchę,
& Auguſto Cæſari familiaris,
qui uniuerſalẽ hiſtoriam libris. 80. complexus
eſt; Nicolaus alius fuit ex Myr
Lyciæ ciuitate, flagrantiſſimns Chriſtianæ
religionis propagator qui ſub Conſtantino
Cæſare uixit, fuit. Itẽ Nicolaus
quidem Sophiſta, ex eadem Myra, ortus
Dioſcoridis grãmatici frater, qui artem
Rhetoricam conſcripſit, & meditationes
quaſdam ſecundum Suidam, plures alij
ſummi uiri præclarique homines huius
nominis fuere quos recenſere inutile
erit. Iſtius nominis fuit primo inter Pôtifices
Nicolaus Papa primus, qui fuit filius
Theodoſij Romani, & propter eius
ſanctitatem ac miram virtutem electus
fuit ſummus Pontifex dum eſſet abſens
ab vrbe quod dum ſciuiſſet ad Montem
Vaticanum ſe contulit ibique occultè
ſtetit aliquot diebus, rogatus tandẽ Papatũ
acceptauit ſanctèq; vixit in Papatu
An. nouẽ, & mẽſes, duos. & viginti dies
& mita opera bona fecit, & ſub Imperatore
Ludouic. fuit ſub Ann. ſalutis. 863.
eiuſdem quoq; nominis fuit Papa Nicolaus
Sauonenſis, antea Gerardus Epiſcopus
Florentinus uocatus, vir quoq; virtute
& bonis moribus ornatus, qni dum
Benedictus Papa decimus Papatu deiectus
extitiſſet, quia potius factione, quã
electione enectus fuerat ipſe quoq; electus
Pontifex fuit in ciuitate Senẽſi, fuit
etiam eiuſdem nominis alter Nicolans
Papa tertius in vrbe natus Vrſinæ illuſtris
familiæ, antea Gaetanus vocatus q
fuit vir integerrimæ, & ſanctæ vitæ, &
amator virtutis, & dum uixit vitam religioſam
duxit alter prędeceſſor Papa Nicolaus
quartus fuit in ciuitate Aſcoli
natus in Marca. cuius proprium nomen
Hieronimus fuit, ordinis fratrum Minorum,
electus Papa ſub Ann. 1288. vir quoque
doctiſſimus ac bonę, & pfectę uitæ,
non minus exteris, quã fanere ſnis, dum
vixit curauit, quod quidem proculdubio
ſatis laudabile, & ſummæ virtutis dici
debet.

4 Immo contrarium facere, peccatum
eſt. Nã acceptio perſonarum opponitur
inſtitiæ diſtributiuæ Cõſiſtit enim ęqualitas
diſtributiuæ inſtitiæ in hoc quòd
diuerſis perſonis diuerſa tribuuntur ſecundum
proportionem ad dignitates
perſo-

perſonarum, ſi ergo conſideret aliquis illam proprietatem perſonæ ꝓpter quā aliquid quod ei confertur eſt ei debitū non eſt acceptio perſonæ, ſed cauſæ. unde gloſ. ſuper illud ad Ephe. 6. (acceptio perſonarum non eſt apud Deum) dicit quod Deus iuſtus iudex cauſas diſcernit, non perſonas, puta cum aliquis promouet aliquem ad magiſterium ꝓpter ſufficientiam ſcientię hic attenditur cauſa debita non perſona, ſi autem aliquis conſideret in eo cui aliquid confert, non id propter quod id quod ei datur eſſet ei proportionatum, uel debitum, ſed ſolū propter hoc quod iſte homo Petrus, uel Martinus eſt. hoc eſt accep. p. o pſonæ, qa non attribuitur ei aliquid propter aliquam cauſam quæ faciat eum dignum, licet ſimpliciter attribuitur perſonæ ad perſonam autem refertur quæcunque conditio non faciens ad cauſam propter quā ſit dignus hoc dono, puta ſi aliquis promoueat aliquem ad prælationem, uel magiſterium, quia eſt diues, uel quia eſt conſaguineus ſuus, eſt acceptio perſonæ. Contigit tamen aliquam conditionem perſonæ facere eam dignam reſpectu unius rei, & non reſpectu alterius, ſicut conſanguinitas facit aliquem dignū ad hoc quod inſtituatur hæres patrimonij, non autem ad hoc quod conferatur ei prælatio Eccleſiaſtica; & ideo eadem conditio perſonæ in uno negotio conſiderata facit acceptionem perſonæ in alio non facit, ſic ergo patet quod perſonarum acceptio opponitur iuſtitiæ diſtributiuę in hoc quod præter proportionem agitur, nihil autē opponitur v. rtu ti niſi peccatum. Vnde conſequentia eſt quod perſonarum accepto ſit peccatum. Hæc ſunt verba bea. Thom in 2.2 q 63. arti. primo, hinc Augu. in gl. ſuper illud Ia. 2 dicit, (quis ferat ſiquis diuitem eligat ad ſedem honoris, Eccleſiæ contemto paupere inſtructiore, & ſanctiore) & in Euangelio Marci. c. 3. legitur de Ieſu qui dum quæreretur à matre, & fratrib. & eſſet ei nunciatum quod mater & fratres ſororis expectabant eum, dixit quæ eſt mater mea; & fratres mei? qui fecerit voluntatē patris mei, hic frater, & mater ſoror eſt ſic ergo monemur cōſanguinitatem eatenus reſpiciendam eſſe quatenus meretur, habito reſpectu ad uitā, & perſonas conſaguineorum, hinc dicit Bal. in l. tutor. § qui tutoribus. ff. de excu. tuto. quod ſi Papa promouet conſanguineum ad dignitatem quod reuelauit ſibi caro & ſanguis, & non ſpiritus.

5 Et ſecundum Alex. de Ales. ſecunda ſecundæ. Trac. de accep. perſo. q 136. Acceptio perſonarum eſt iniuſtitia qua perſona perſonæ præfertur in conferendo ei aliquid quod ex debitò iuſtitiæ alteri eſt conferendum ratione alicuius conditionis tranſitoriæ, non conferentis ad ipſam rem, exiſtentis circa perſonam puta diuitiarum, poteſtatis terrenæ, vel cognationis carnalis, & non ob meritum eius

6 ad ipſam rem. Hinc non immerito inquit Iſa. capitulo decimo (veh his qui decernunt decreta iniqua & ſcribis, & qui ſcribunt moleſtiam, ut detrudant tenues a cauſa, & rapiant iudicium pauperum populi mei; viduas ſpoliant, & pupillos deprædantur.) & Hier cap. 5 inquit cauſam uiduæ non iudicauerunt, cauſam pupilli non direxerunt & iudicium pauperum non iudicauerunt Nunquid ſuper his non viſitabo dicit Dominus? aut ſuper gēte huiuſmodi nō vleiſcetur anima mea? (& Iaco. in Epiſt Cano. c. 2.) Nolite (inquit) in acceptione perſonarum fidem habere) & Hiero. in originali ſup Hamos. (Quicunque conſanguinitate aut amicitia, vel econuerſo hoſtili odio uel inimicitijs in iudicando ducitur peruertit iudiciū Chriſti, qui eſt iuſtitia) & idem ad fabiolam (multas non facere cogit affectus, dū propinquitatem reſpicimus corporis & animæ offendimus Creatorem) & Ambr. ſuper Malachiam (inter omnia peccata Sacerdotū eſt maximum, quod non cauſas, ſed perſonas conſiderant, & deſpecto iuſto paupere, iniuſtos diuites honorant (& Iſido. lib. 3. de ſummo bono cap 57. (Iudices iniqui errant a ueritate ſententiæ dum attendunt qualitatem perſonæ, & exulcerant ſæpe iuſtos, dum improbos defendunt iniquos (& Innocentius li. 2. de uilitate cōditionis humanæ (clamat paup. & nul

lus

lus exaudit, loquit̃ diues & quilibet applaudit, diues loquutus eſt & omnes tacuerunt, & uerbum illius uſque ad nubẽ producunt, pauper loquutus eſt, & dicũt quis eſt hic? & ſi offenderit ſubuertet eũ, clamat uim patiens, & nullus exaudit, uociferatur, & non eſt, qui iudicet, diuiti dicunt̃, tu ſede hic bene, pauperi uero tu ſta illic, uel ſede ſub ſcabella pedũ meorum, (& Caſſio li. 2. Epiſto. 13.) neſcit pſonas reſpicere qui merã cogitat æquitatem (& Cicero ſecundo de oratore) pluta multo homines iudicant odio aut amore, aut cupiditate, aut irracundia, aut dolore, aut letitia, aut ſpe aut timore, aut errore, aut aliqua præuaricatione mentis, quam ueritatis, aut pręſeriptio, aut in eis norma aliqua, aut iuditij formula, aut legibus (& Ouid. de amore li. 3.) curia pauperibus clauſa eſt. dat cenſus honores) & Auguſti. in quodam ſermone. (Abſit Domine, ut in tabernaculo tuo præ pauperibus accipiantur perſonæ diuites aut præ ignobilibus nobiles, quãdo potius in forma mundi elegiſti, ut confunderes fortia.) & Grego. in Homel. & in moralibus (perſonam hominis accipere eſt hominem non quia homo, ſed propter aliquid quod circa ipſum eſt honorare) & Hugo (acceptio pſonæ (inquit) eſt fatua reuerentia exhibita alicui, non cauſa debita, ſed propter timorem, uel utilitatem.) & Iſid. inquit (amore corrũpitur iudicium dum amico uel propinquis præſtare contẽdimus. (& Orige ſuper lib. numerorum) nulla eſt propterea acclamatio, nulla conſanguinitatis, ratio, nulla eſt habita contemplatio propinquitatis, & fit ſermo de Ioſue electione) ex quo patet p ſimile, ſicut in electionibus, ita in collationibus beneficiorum non attẽdendã rationem conſaguinitatis, item Bernar. inquit ò infinita ambitio, & inſatiabilis auaritia, cum primos honorum gradus meruerint: meruerint autem uitæ merita, uel merita pecuniæ, ſiue carnis, & ſanguinis quæ regnum Dei non poſſidebunt, prærogatiua non ideo corda quieſcunt (ex quo accipitur, quod illud meritum quod eſt ex prærogatiua carnis, uel sãguinis, eſt reprobabilis

apud Deum. ergo eſt cauſa indebita propter quam eſt præferendus conſanguineus, & ſic eſt acceptio perſonę. Hinc
7 legitur Philippum Mariam Mediolanẽſium Ducem, filiam, multosque alios eſt gente ſua in teſtamento præterijſſe, atq; Alphonſum Argoneum Sicilię Regem nõ modo affinitate nulla ei coniunctũ uerum etiam aliquando grauem hoſtem atque extra Italiam natum, hæredem inſtituiſſe, non conſaguinitatem intuens ſed moribus, & bono regimine Alphõſi ductus, & Pomponia Galla Romana fœmina exhæredato filio Aufidio Curiano, hæredẽ Pliniũ ſecundum inſtituit, & M. Antonius Carſcolanus (ut eſt apud Valer. Maxi. li 7. c. 7) filium a ſuffienate auunculo ſuo adoptatum in teſtamento prætereijt Iuliano magni Põpei familiari inſtituto hæte. & Ebucia, quæ l. Menenij Agrippe uxor fuerat, (ut eſt apud eũdem Val c 8.) cum duas haberet eiuſdẽ probitatis filias Pleioniã, & Aphroniã tantum hęredem inſtituit Pletoniam, & filijs Aphoniæ ex admodum amplo patrimonio uiginti nũmos legauit, & Q. Metellus poſtabitis alij celebrimis uiris, & Claudiorum familia quæ artiſſimo ſanguinis uinculo ſibi aſtricta erat, Carinatem ſolum hæredem inſtruit, uitam, & mores carinatis intuens, nõ ſanguinis uinculũ, & Q Cæcilius delnſo. l. lucullo Pomponium Atticum teſtamento ſibi moriens hæredem adoptauit, & l. Valerius cui cognomen Heptachordo fuit ſpretis aduocatis, & patronis ſuis a quibus maxime adiutus fuerat Corneliũ Balbum eius accuſatorem, & qui eum in diſcrimen uitæ adduxerat, hæredem ſcripſit, & Attallus Rex Aſię populo Romano, ſua legauit, ſuorum immemor. ſecundum eundem Valer. Maxi. lib. 5. c. 2. & Liuius li. 58. Traianus Imperator nũquam officia uoluit deſtribuere niſi bene merentibus. licet ex aduerſo dici poſſet; quod ordinata, Charitas magis diligit domeſticos quantum ad effectum, ſe
8 cundum illud ulti. ad Gala. (maxime autem ad domeſticos fidei) ſi ergo ex charitate id uidetur ordinatum, dicendum eſſet in collatione beneficiorum rationẽ

con-

conſanguinitatis habẽdã eſſe. Itẽ dicit.1. ad Thimot.5. (ſi quis ſuorũ & maxime domeſticorum curam non habet fidem negauit) domeſtici autem dicuntur, qui in conſanguinitate attinent, ergo ratio conſanguinitatis attendi poteſt, in bene ficijs conferendis; quare dicendum eſt, quod ſi conſanguinei pariter digni ſunt ut extranei aliquo officio, & dignitate, non eſt peccatum, tunc potius conſanguinei ipſis conferre quam extraneis, ſecundum bea. Thom. ſecunda ſecundæ queſti.63. arti.ſecundo. (inquit enim) ad primum ergo dicendum quod circa conſanguineos Prælati diſtinguendum eſt, quia quãdoque ſunt minus digni, & ſimpliciter, & per reſpectum ad bonum cõmune, & ſic ſi dignioribus præferantur eſt peccatum perſonarum acceptionis in diſpenſatione ſpritualium, quorum Prælatus eccleſiaſticus non eſt Dominus, ut poſſit ea dare pro libito, ſed diſpẽſator ſecundũ illud.1.ad Corinth.4. (ſic nos exiſt met hõ, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſarores miſteriorum Dei) quandoque uero conſanguinei Prælati Eccleſiaſtici ſũt æque digni, ut alij, & ſic licite poteſt abſque perſonarũ acceptione conſanguineos ſuos præferre, quia ſaltem in hoc magis præeminent quod de ipſis magis confidere poteſt, ut unanimiter ſecum negotia Eccleſiæ tractẽt, eſſet tamen hoc propter ſcandalum dimittendum ſi ex hoc aliqui exemplum ſumpſerit etiam præter dignitatem bona Eccleſiæ conſanguineis dandi. Alex. de Ales.titu.de accep. perſo.quæſti.136. ſecundo membro diſtinguit Latius, dicens quod ſunt beneficia ſpiritualia, & ſunt corporalia, ſiue temporalia, in collatione temporalium ubi ſpirituale non annexum licitum eſt conferre conſanguineo, ſi bonus eſt ex intẽtione conſanguinitatis, ſi uero temporale eſt annexũ ſpirituali licitum eſt ei conferre non ex ratione conſanguinitatis principali, ſed ſecundaria, ut non egeat, ſed non ita ut luxurietur, ſi uero eſt ſpirituale beneficium, non attendenda eſt ratio, conſanguinitatis uel ratio carnis, ſed ratio ſpiritualis. Si uero aliæ conditiones ſunt pa-

res poteſt ex illis conditionibus moueri ad conferendum conſanguineo, dummodo non ſit ſcandalum paſſiuum ex hoc; in huiuſmodi enim aliqua dimittãda ſunt propter ſcandalum, tunc autem ſolum eſt acceptio perſonæ, cum præfertur ratione conſanguinitatis in ſpiritualibus beneficijs, quia ſic eſt de cauſa in-
9 debita. E noſtratibus etiam Bal. in l. prima. C. de ſacroſant.eccleſ & in l.idquid
pauperibus.C.de epiſco.& cleric. format
quæſtionem in eo qui creatus fuit executor, & diſtributor Legatorum perſol
uendorum pauperibus an poſſit legata
diſtribuere alijs pauperibus alijsve conſanguineis pariter egenis, & finaliter decidit quod ſi elegit cõſanguineos abſq;
fraude palam, & bona fide, & uerè ſint
pauperes, licite hoc facere poteſt, & idẽ
uoluit in lege tutor. §. qui tutoribus. ff.
de excuſatione tutorũ. ubi uoluit quod
pater exequutor licite poteſt eligere filium abſque fraude, dummodo uere ſit
pauper; hoc tamen adiecto ne ſibi quæratur uſus fructus, & idem uoluit Pet. de
Anchara.in conſ.436 inci. in his dubijs
per textum in c.non ſatis. & ibi gl.86 diſtin. & idem uoluit ipſemet Bal. in l.illa
10 inſtitutio. ff.de hær.inſtit.& ibi etiã hoc
uoluit Ioan.de Imol & Ang. Et per hæc
alias in quadam conceſſione in emphytheoſim rerum Eccleſiaſticarum facta
per prælatum conſanguineo ſuo, dixi ꝙ
ex quo omnia ſolenniter interceſſerant
& ceſſauit omnis fraus, & conſanguineus cui fuerat facta conceſſio erat bonæ uitæ & famæ, quod talis conceſſio ualida erat & eſt, & hoc uoluit Federi. de
Sen.conſ. 210. caſus talis eſt, & obtinui
in facto in cauſam quodam Matthæi de
Roma cum Reueren. Abbate Thoma
12 de Iudice. Nimirum ergo (ut unde
digreſſi ſumus reuertamur) ſi Papa Nicolaus.5. prius Thomas uocatus in promotione ad ſummum Pontificatum aſſumpſit nomen Nicolai, cognouerat enim alios eiuſdem nominis Pontifices
uirtute & bonis moribus fuiſſe præcęteris decoratos, ideo nomen illud aſſum
13 pſit. Aſſumere enim pulchrum & honeſtum nomen, bonitatis & totius probi-

tatis

tatis inditiũ eſt, hac igitur, de cauſa Ac-
curſius legum ciuilium gloſſa. eximius,
gloriatur de nomine ſuo, ſic & Ioan. An
dr. in prolo. cle. in princ. more honeſto
& curiali nomen ſuum velut gratioſum
indirecte commendauit, ſic etiam facit
Ioan. Fab. in §. ex diuerſo de re. diuiſio.
14 Et licet bonũ ſit aſſumere bonũ nomen
(ut ſupra) attamen niſi ſequatur virtus
parum prodeſt ſecundum Ioan. Chriſo.
in caput Geneſeos quintum. Homil. 2 t.
in litera. b, inquit enim (nihil enim pro-
deſt alicui uocabulum, quo virtus non
commendatur, ſed habendũ eſt ſalutis
expectatio in omni uirtutũ operatione;
& neque in appellatione ſublime ſape-
re, neque in cognatione ſanctorum ui-
rorum, neque in aliquo ſed in fiducia
bonorum operum) bonum tamen eſſe
inquit bona nomina pueris imponere,
vt in eadem Homel habetur (Igitur nos
neq; vulgaria nomina pueris indamus
neque auorum & ab auorum, & eorum
qui genere clari fuerunt nomina; tribua-
mus; ſed Sanctorum uirorum qui virtu-
tibus fulſerunt, plurimaque erga Deum
15 habnerunt fiduciam. Mutantur enim
nomina in creatione Põtificum ad oſten
dendum permutationem nominis, factã
mutationem hominis; cum enim eſſet
prius purus homo; nunc vicem veri Dei
gerit in terris; vel ideo id fit quia Chri-
ſtus. ita fecit in promotione Petri, vel
quia poterit eſſe quod creatus Pontifex
haberet turpe nomem, ideo mutatur.
ſecundum gloſ. in probe. ſexti Ioannes
ueto Chriſoſt in ſermo. de conuer. Paul.
in litera e, quærens cur Spiritus ſanctus
mutauit nomẽ Sauli & vocauit Paulum,
ſic inquit (quemadmodum Dominus
qui ſeruum mercatus eſt oſtendere uo-
lens ſe Dominum ſerui, nomen illius im
mutat. Ita & Spiritus Sanctus fecit ubi
Paulum captiuum accepit vocabulum
eius mutauit, ut etiam inde diſceret Pau-
lus ſe habere Dominum. Nominũ enim
impoſitio dominij ſignum eſt, & præci-
puum & vnde hoc declarabimus? facile
ex his, quæ dominus cum Adam egit,
perſpicuum erit uolens enim docere
Adamum, quod cum Principem &
Dominum omnium feciſſet, adduxit
ad eum omnia animalia, ut videret quid
vocaret ea, quo monſtrat, quod nominũ
impoſito Dominium teſtetur.) & in ca-
put Ioan. primum Homil 18. in litera. f,
ſimiliter quærens, cur Chriſtus mutauit
nomen Petri cũ prius vocaretur Simon,
& Nomen Ioannis cum poſtea uocatus
fuit filius Tonitrui: ſic inquit (vt oſten-
dat ſe eundem eſſe, qui vetus dedit teſta-
mentum, ipſe eſt qui nomina apte impo
nit, qui Abram Abraham, & Saray, Sarã,
Iacob Iſrael vocauit multis a natiuita-
te nomina, impoſuit, vt Iſaac Sanſon, vt
ijs quorum meminit Eſayas, & Oſeæ.
quibuſdam, quam a parentibus accepe-
runt appellationẽ mutauit, vt prædictis,
& Ieſu. mos etiam antiquitus erat a re-
bus nomina imponi, quod & Helias fe-
cit, hoc autem non temere fit, ſed ut ea
appellatio imponatur, quæ ſit diuini be-
neficij perpetuum monumentum & me
moria, per prædicta nomina auditorum
animis imprimatur, ita & Ioanni cæli-
tus nomen impoſuit.) & idem voluit in
ſermone de nomine Abraam.
16 Cur ergo ſummus Pontifex commu-
niter appelletur Papa? Ioan. Cora. in lib.
Miſce. iuris Ciuilis lib. 5 cap. 15 tetigit
hanc quæſtionem & ibi refert quoſdam
dixiſſe dici Papam a Papilla mammarũ
apice, vnde lac extrahitur, quaſi quod
ſummus Pontifex debeat ſuaue illud &
mellifluum, lac verbi Dei fidelibus præ-
bere; Alij fuerunt qui dixerunt Papã di
ci a nomine Papus, quo mutuato a græ-
cis ſermone Acium ſignificari conſtat,
ſecundum Auſon. de ſtudio puerili ad
nepotem.

Qui refugit matrem, Papos Auiaſque
trementes,
Ante ferunt patribus, ſeri noua cura
nepotes.

Quaſi quod Papa omnium pater eſſe
debeat, alij a Papa Carduorum flore,
qui marceſcens in lanuginem Abit, ſe
ita per aerem diffundens vt veluti flo-
cculus euolare videatur. ſecundum Lu-
cre. lib. 3. 78 veſtem nec plumas auium,
papoſque volantes quaſi velint ſigni-
ficare quod Papæ æquiparantur huic

flori quod ſicut flos iſte cito deperit, ita Papę cito intereunt tandem (ne amplius in eius dictis in morer) putat ipſe Papā dici à Papo Papas, quod quidem pro patre accipitur ſecundum Iuuena. Satii 6. 63. timidus prægustet pocula Papas, & Perſ. 3.2. & ſimilis regnum pueris papare minutum poſcis? & iratur mammæ lattare recuſas? & Ita ante eum habetur in tra. ſomni uirida. c. 82.

17 Cur autem Papa dicitur Epiſcopus Ioan. in reg. cancella in regula ſeptima. fol. mihi ſupra dicit quod ideo dicitur Epiſcopus eo quia non habet Eccleſiam certam & dicitur Epiſcopus ratione ordinis, & cenſetur, habere dignitatem urbis Romæ uel vniuerſalis Eccleſiæ gl. ſ. in prohe. ſex dicit ꝙ ideo dicitur Epiſcopus quia in Eccleſia ſunt nouē ordines, & inter ipſos Epiſcopalis eſt maior, nō ergo a dignitate ſed ab ordine uoles nūcupari ſe nocat Epiſcopum.

18 Papa autem communiter ſe nominat (ut vides hic) ſeruum ſeruorum. Dei, ꝙ quidem ſecundum vltimam expoſitionem gl. in prohe. ſexti ex nimia humilitate ſecundum quam negat ſe vniuerſalem Papam 99 diſtinct. capitu. Eccleſi. & ſubmittit ſe iudicio ſeculari. 2 quæſt. 7 nos, & ſi & uoluntariæ purgationi. 2. q 5 mandaſtis.

19 De humilitate autem dicit Eſa. 66 a, (ad quem reſpiciam, niſi ad humilem & quietum, & trementem ſermones meos?) & Chriſtus in caput Matth 2 inquit (diſcite, a me, quia mitis ſum & humilis corde; & inuenietis requiem animabus veſtris) & Ioan. Chriſo. in caput Geneſeos primum Homil. nona inquit (nam qui vere ſeipſum humiliat nunquam poterit ira commoueri, & ꝓximo ſuccenſere, quia anima eius in ſui conſideratione occupata eſt & humiliata, anima autem quæ ſic ſe habet quid eſſe potes beatius? quicunque talis eſt, is portu continuo ſedet ab omni tempeſtate liber, & oblectatur in ſerenitate cogitationum, & Idem in Epiſt. ad popu. antiochenum homil. 39 in litera h, & ideſt inquit) Quid eſt humiliari? non ne vituperari? non accuſari? calumniam pati; exaltari uero, honorari, & glorificari? videamus igitur hoc quomodo fuit. Angel. erat ſatanas, ſemetipſum exaltauit. Quid ergo? Nonne plus omnibus humiliatus eſt? Nonne locum habet terra? Nonne ab omnibus excuſatur, & arguitur. Homo cum eſſet Paulus ſemetipſum humiliauit quid ergo? non admirabilis hī, nonne commendatꝰ nō laudatur? eſt Chriſti nō amicus? nonne maiora quam Chriſtus fecit? nonne diabolo frequenter imperauit tanquam ſeruo? nonne tanquam lictorem circunducebat? nonne deridebat eum? nonne illudebat? nonne contritum eius caput ſub pedibus ſuis habebat? nonne hoc, & alijs multum fideles precabatur? quid dico? extulerat ſe Abſalō, ſe Dauid humiliauerat, uter exaltatus eſt? quis glorioſos factus? quid enim his verbis humilius? quæ de ſe met beatus hic Propheta ꝓtulit, dicens, ſinite eum male dicere dominus enim præcepit ill? ut. 2. Reg. 16 6 At & in ipſis, ſi libet, factis examinemus. humiliauit ſe publicanus, licet nec humilitatis factum id erat. Sed iuſte ſe quodammodo diiudicauit, exaltauit, ſemetipſum phariſeus quid ergo? examinemus & facta ſint duo diuites vtruq; & honore multo ꝑditi, & in ſapiētia, potētiaq; & alijs ſecularibus excellentes altum ſapientes, poſt modum ille quidem, omnibus honores quærat, & non accipiens iraſcatur, & plus quam oportet exigat, & ſemetipſū exaltet hic autem huiuſmodi contemnat, in neminem propter hoc indignetur, & datum repellat honorem, nonne hic priori longe ſublimior? gloriam enim aliter aſſequi non licet, niſi gloriam fugiendo. Nā donec quidem eam ſectemur, nos fugit? Cum autem eam fugimus, nos ipſa ſequitur (& Idem in Pſalmum. 115. in litera. A. inquit) tātum enim bonum eſt humilitas, & dñs noſter humiliauit ſemetipſum, & vt in ſimilitudinē ſuæ humilitatis nos adduceret, dixit diſcite a me, quia mitis ſū, & humilis corde credidi ꝑp ꝙ loqnutus ſū, ego aūt humiliatus ſum nimis, ut Matth. 11. d. (& idē Matth. 11 homili. 39 in litera. M. inquit) humilitas quippe virtus eſt, & ſublimioris philoſo

phiæ

phiæ mater, eſt atque origo) & in cap. Matth. 19. in litera. h, Homil 65. inquit (humilitas ſimiliter uirtutis pars ẽ, ſine quam etiam ſi alia multa peragas, immundus eris apud Deum quod Phariſæus omnibus patefecit, qui mille uirtutibus affluens, propter arrogantiam ſupernam fęlicitatem amiſit (& iu c. Matt. 21. Homi. 66 in lit. k inquit) humilib. uero quid iuçundius? quid beatius? qui cũ Deo grauiſſimi ſint non paruam etiam ab hominibus, quam non quærunt, gloriam reperire ſolent, nempe ab hominibus; quaſi parentes coluntur quaſi fratres amantur quaſi propria membra fouentur, amplectamur igitur humilitatẽ, ſi ſublimes fieri deſideramus, præſertim cum uideamus ab inſolentia deijci homines necnon ad humilitatis barathrum Pharaonem detruſit, neſcire namque dominum dicebat, & ſoricibus, & rauis, ac muſcis deterior factus eſt, poſtremo cũ ipſis armis, & equis ſubmerſus fuit, Abraham uero ę contrario, Ego ſum terra & cinis, prędicabar propterea, & multa barbarorum milia uicit, & cum in mediũ Æhyptiorũ incidiſſet, maiori cum triũpho euaſit, cui virtuti ſemper inhærens ſublimior in dies reddebatur, immo uero ſublimior quotidie fit, cum eius laudes ubique decantentur. Pharao autem & terra & Cyn. & ſi quid humilius excogitari põt, factus cognoſcitur nihil certe magis Deus, quam arrogãtia auerſatur. & idem in ſermo. ex Var. in Matth. locis in lit. b, Homi. 6 (quoniam igitur hæc malorũ arxerat, & radix, omnisque fons nequitiæ remedium ægritudini præparans congruum, quaſi ualidum quoddã, tutumque fundamentum hanc legem iecit hac enim ſuppoſita firmitate ædificator omnia reliqua ſuperponit hac autem ſublata, licet ad cœlos uſque perueniat operarius omnia facile ſubruũtur, & in malum finem conuertuntur, ſiue ieiuniũ, ſiue orationem, ſiue elemoſynã, ſiue continentiã, ſiue quid aliud boni congregaueris abſque humilitate, defluit, & omnia pereunt) & paulo ĩferius (ſicut ſuperbia totius eſt fons nequitiæ, ſic humilitas omnis ſapientiæ principium) & Augu. in li. de ver. dom. (cogitas magnã fabricam conſtruere celſitudinis de fundamento prius cogita humilitatis) & in li. de vera religione (tota uita Chriſti in terris pro homine quẽ ſuſcipere dignatus eſt diſciplina morũ fuit præcipue humilitatem ſuam imitandam propoſuit dicens Matth. 12. (diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde) & Grego. dicit in paſtorali (quod argumentũ redẽptionis noſtræ inuẽta eſt humilitas Dei) & Hiero. in Epiſt. ad celantiam inquit (qđ humilitas eſt p̃cipua cõſeruatrix, & quaſi quædam cuſtos virtutũ oĩum nihilq; ita eſt quod nos hominibus gratos eſſe Deo faciat, quam ſi uitæ merito magni, humilitate infirmiſſimus (& Iſid. li. 3. c. 49.) Qui recte vtitur regni poteſtate, ita ſe præſtare omnibus debet, ut quãto magis honoris ſit celſitudine claret tanto
20 ſemetipſum mente humiliet. Nõ ſic legit feciſſe Domitianũ Imperatorẽ, qui in tantã ſuperbiã aſcẽdiſſe fertur, ut ſub grauiſſimis pœnis Deum ſe vocari iuſſerit Mundi totius dominum; ſed Dei iudicio a ſuis proprijs familiabus interfectus fuit in viliſſimoque loco ſepultus, & Commodus ſimiliter Imperator. 18. adeo ſuperbe vixit in omnib. ſuis actionib. quod nihil ultra dici poſſit, hic menſium nomina mutauit, & ſuo nomine nominari iuſſit, & ab imagine colloſij caput abſtulit, & ſui figuram impoſuit, aliamve lõge maiora ſup̃biæ ſigna fecit adeo quod Helio Spartiano teſte vrbs ſatis. Afflicta fuit eius nimia ſuperbia & peccatis propter quæ ſuffocationis mortem (Dei iudicio) in templo Deæ veſtalis pati meruit Caſſianus alias Antonius Caracalla Imperator ſup̃be nimis vixit propter quod dum bellum gereret cum partis miſerabiliter interfectus fuit, licet Lelius Lãpridius non in bello mortuum dicat. Sed dum excremẽta corporis eijceret, a quodam ſuo familiari interfectum fuiſſe aſſerit. Marcus Aurelius Antonius alias Heliogabalus Imperator, tam ſuperbe uixit quod dum Sabinus vir quidem præclariſſimus reprehendiſſet eum quod cum Matre propria coiret, eum in continenti interfeci iuſſit, Deus vero ad

21 tumultũ populi interfecei permiſit.† Le-
gitur de Filopemene Megalopolitano
Imperatore, & præclatiſſimo Philoſo-
pho ꝙ dum cuidã nobili mulieri Mega-
renſi relatũ eſſet ꝙ in eius domũ veniret
Acheorus Imp. ſatis ex hoc affligebatur
cum eo tpe non eſſet ibi maritus, nec ha
beret aliquem qui domũ mundaret, ꝙ
præſenties Filopemenes, uilibus ac ſer-
uilibus veſtibus induit ſe, & illius mulie-
ris domũ adiuit, & una cum alijs ſeruis.
mulieris domũ ſtudioſam & mundatã
reddere curauit, & adueniente Imp. A-
cheoro & cognito Filopemene dixit ei
22 cur id faceret? qui dixit ei, † Auxiliũ præ
bendo huic mulieri (ut vides) non facio
iniuriam niſi huic ſuperficiei mei corpo
ris, nec humilitate dehoneſtatur digni-
tas, ſed exaltatur potius, & quia eũ (ut vi
dere licet diſertiſſimè lector) duplicem;
Regalem. ſ. & pontificiam authoritatem
pragmaticæ huic cauſam dediſſe inſpe-
xerim non ſine vrgenti ratione id factũ
23 fore arbitrabar. †. Legis enim quamli-
bet ſillabam non fruſtra poſitam eſſe cer
ti iuris eſt. l. in prin. & ibi not. ff. ꝙ met.
cau. l. j. in fi. cum ibi not. ff. ad munic. cũ
concor. quos Aymo Craue. allegat in cõ-
ſil. 201. in ij. lib. & nihil eſt ſine cauſa, ſe
24 cundum Ariſt. ij. lib. Rethor. † Solum
enim Principem leges facere, nec dubi-
tatur l. fi. C. de legi. & §. ſed quod princ.
25 inſti. de iure natu. gen. & ciuil. † Habent
enim à Deo authoritatem legis conden
dæ Reges. ſecundum Bar. in l. omnes po
puli. ff. de iuſt. & iu. nec refragatur text.
in d. §. ſed quod principi, quatenus ibi
poteſtatem legis condendæ à populo in
principẽ eſſe translatã dicat, id enim ue-
rum eſt inſtrumentaliter, authoritatiue
tamen à Deo id proceſſit, omnis enim
poteſtas à Deo proceſſit, & ꝙ Reges ſoli
in regno eorum poſſint leges facere. te-
nuit Bar. in l. j. uerſ. idem in regibus, pri-
mo notab. ff. quod quiſ. iur. & per Oldr.
in conſi. 250. inci. factum tale eſt & Bal.
in l. ij. j. col. in tex. ibi tulerunt. ff. de orig.
iur. & latè proſequitur Gorſet. in tract. de
poteſta. regia. 47. q. nu. 21. in 4. par. puta-
bam igitur non abſurdum videri, & ex-
tra rẽ, huius cauſam, & rõnem ſpeculari.

26 † Quapropter illud præfandũ erit, nun-
qd iure diuino ſint vſuræ prohibitæ ita
uel ue? in quo gloſ. in auth. ad hæc. C. de
vſur. expreſsè decidit ꝙ ſic, quod probari
dicit ꝑ illud Luc. 6. mutuũ dantes nihil
inde ſperãtes, & Leui. 25 Pecuniã nõ da
bis fratri tuo ad uſurã, & frugũ ſuperabũ
dantiã non exiges, & Pſal. 14. Dñe quis
habitabit in monte ſancto tuo, cui reſpõ
det. Qui ingreditur ſine macula, & q pe-
cuniã ſuã non dedit ad usurã. quod ſim-
pliciter ſequutus fuit ibi Saly. Ambro. ue
ro de Vigna. in trac. de vſu. nu. 13. cum
ſeq nonnulla pro & contra adducit, tan-
dẽ concludit iure diuino uſuras procul
dubio eſſe prohibitas ꝑꝑ dictas authori-
tates, & altra per illud Exo. c. 22. Si pecu
niã mutuo dederis populo meo paupe-
ri Qui habitat tecũ. non urgebis eũ qua-
ſi exactor, nec uſuris opprimes. Itẽ Ezec.
18 D. Ant. Archiep. Flo. Similiter in trac.
de uſur. in prin. nu 4. cũ ſeq audacter te-
net uſuras fore prohibitas lege naturali
diuina ſcilicet, & humana. primo dicit
uſuras prohibitas ꝑ legẽ naturalẽ tripli
ci ſiquidem rõne, primo ratione inade-
quationis, ſecũdo rõne appropriationis,
tertio rõne fructificationis. quo ad pri-
mã rõnem probat ſic, illud quod eſt cõ-
tra iuſtitiã (quæ in æqualitate conſiſtit)
eſt contra legẽ naturalẽ, ſed uſura ſecon-
dũ bea. Tho. ij ij. q. 78. eſt contra iuſtitiã.
Nam res quæ in vſum noſtrũ ueniunt,
quædã ſunt quarũ uſus eſt ipſarum con-
ſumptio, ut frumentũ, uinũ, & oleũ, qui-
bus homo non utitur niſi comedendo.
Aliæ res ſunt quarũ uſus & ſi nõ ſit ipſa-
rũ rerũ conſumptio in ſe, eſt tñ earũ di-
ſtractio, ut pecunia numerata, q̃ princi
paliter eſt inuenta ad cõmutationes fa-
ciendas; ut dicit Philo. 1. Polit. & ſic uten
do diſtrahitur, cum in commutationes
expenditur, ſunt & aliẹ res quarum uſus
non eſt ipſarum rerum conſumptio uel
diſtractio, ſicut domus, ager, iumentum
uaſa aurea, & ſic de ſingulis, & in iſto ter
tio genere uſus ipſius rei ſeorſum poteſt
cõputari ab ipſis rebus, & unum cõcedi
ſine altero; At in rebus primi, & ſecundi
generis, quarum ſcilicet uſus eſt ipſa-
rum conſumptio, uel diſtractio, quod

non poteſt computari ſeorſum vſus talium rerum ab ipſis rebus, quia inſeparabilis eſt, & conceditur uſus taliũ rerũ eo ipſo conceduntur ipſæ res, ſicq́, tráſfertur dominũ, unde ſi quis uellet uendere ſeorſum uinum, & uſum uini uenderet eandem rē bis, unde & uendere id ꝙ non eſt propter ꝙ manifeſtè eſt contra æqualitatem iuſtitiæ, ſic eſt in pecunia numerata, qa ex mutuo peteret duas recompenſationes fieri, unam ſcilicet reſtitutionem æqualem rei mutuatæ, aliã uerò ut prætium uſus quod dicitur ultra quo uerò ad ſecundã rationē, inquit clarum eſſe ꝙ illud ꝙ gratias natura dat ꝓprium alicui, non debet ſibi illud ab altero uendi, ſed natura dat ei cui mutuatur pecunia aliquã induſtriã ut propriã, & hanc induſtriã, & actus ꝓprios ipſius recipientis mutuũ ſibi uendit mutuans dum ultra capitale mutuatum exegit? ꝙ eſt iniuſtum, & contra naturã appropriationis. quantũ ad tertiam rationē. ſ. fructificationis, patet quia per uſuram fit ut res mutuata quæ ex ſe non generat fructum, pariat lucrũ, quod eſt contra naturam: & aliter ut per eũ, probat etiã uſuras eſſe prohibitas lege diuina, & humana, ut ibi late p eũ nec lege humana eſſe prohibitas uſuras intelligas de ſola. l. canonica (ut ipſe dixit) ſed etiam intelligas ꝙ iure etiam ciuili ſunt uſuræ prohibitæ ſecundum gl. & Doct. in auth. ad hæc C. de uſur. & illã gl. uelut ſingularem ſequuntur Card. Pau. & Imol. in cle. 1. de vſur. & eam commendat Bald. in l. ſi eũ §. qui iniuriarum. ff ſi quis can. & latè p Guliel. Bene. repe c. Raynutius in uer. alteroch æ filię. nu. 8 fol. 171. & hoc etiam uoluit Dom. Ambr. de Vigna. in tract. de

87 uſur. nu. 33. Illud conſequens eſt nunc ut uideamus, nunquid Rex, ſeu Imperator poſſit aliquid ſtatuere, legéq́; generalem condere contra ius diuinum? ſeu ius naturale? & non deſunt qui dicant proculdubio poſſe ex cauſa, cuius opinionis fuerunt Inno. in c. quia plerique, de immun. eccl. & Bar. in. l. 1. ff. de conſt. prin. mouet Bar. quia ſicut ſe habet Princeps quò ad Deũ, ita iudex quò ad Principē: ſed iudex poteſt proferre ſentētiam cõtra ius Principis, errore non expreſſo in ſententia. & ualet. l. 2. C. qñ pro. nõ eſt nec. ita etiam debet eſſe reſcriptũ principis cõtra ius diuinum, & ſic ſi princeps uoluerit in partem iuri, diuino, interpretando & derogãdo, uidetur ꝙ poſſit, aut princeps vult derogare nulla ſubſiſtente cauſa iuri diuino & non poteſt aut aliqua ſubſiſtente, puta quòd tali decapitetur, quia forte facit delictum, & hoc poteſt facere: licet iure diuino caueatur non occides; Itē ſecundũ eundē Bar. poteſt etiã legē condere contra ius naturale, quia ſententia iudicis pōt libertatem tollere quæ eſt de iure naturali. ut ff de pœn. l. qđ ad ſtatum cum ſimilib. Hinc idē Fat. in auth. ad hæc. C. de uſur. infert principē poſſe uſuras permittere ut maius malum euitaret, exemplo Moyſis qui permiſit diuortium propter duritiem populi. Cuius illationē reprobat ibi Bal. dicens ꝙ eius opinio eſt communiter reprobata ab omnibus canoniſtis, quia qđ eſt prohibitum ex diuina inſtitutione & diuino iudicio non poteſt ratione humana pmitti (ut eius uerbis utar) & eſt cauſa ſecũdum eum, qa talis ratio nõ eſt ratio ſed abuſio, cũ nõ cõformet ſe uolũtati diuinæ: hanc quæſtionē tetigit latè Mich. Vleur. in trac. de regi. mundi. in 3 q. prin. qui dicit hanc quæſtionem eſſe arduam & difficillimam, quia omnes leges humanę dependent ab ea, & quia omnes Doctores ſecundum eum deuiarũt à uero, vñ pro cõſtanti tenet ꝙ nullo modo Princeps poteſt derogare iuri naturali ſeu diuino indiſtinctè, & tenendo hanc partem, id enim pręfandũ eſſe inquit ius naturale eſt à quo ius diuinum ſcriptũ & humanum deriuatur. & iſtud procedit deriuatiue. uel determinatiue: Nam ad dilectionem Dei & proximi, & conſeruationem noſtram a iure naturali inclinamur. & hæc ſunt principia communiſſima iuris naturalis & iura diuina omnia moralia deriuãtur a iure hoc naturali. c. ſi. § his itaque diſt. 6 & iura noſtra nihil niſi de moribus tractanr. hinc eſt ꝙ oē id ꝙ eſt cõtra ius diuinũ morale: ē cõtra ius naturale, & ſi contrarius naturale, eſt contra ius diuinum, hoc præmiſ-

ſo arguit contra præfatos Doctores, per
tex. in d. c. ſi. § his itaque ubi tex. dicit ꝙ
motalia mandata. ad ius naturale pertinent; Atque ideo nullam mutabilita-
28 tem recipiunt deinde dicit. Quod etiam
miſtica iura diuina ſecundum moralem
intelligentiam, mutabilitatem neſcire
probantur. hoc idem affirmat tex. inſti.
de iure natu. §. ſed naturalia diuina qua
dam prouidentia conſtituta; ſemper firma atque immutabilia permanent Item
ſecũdo arguit ſic, in actibus humani in
tantum eſt aliquid iuſtum, in quantum
eſt rectum, ſecundum regulas iuris, & rationis, ſed rationis prima regula eſt ius
naturale, unde omne ius humanitus poſitum in tantum habet de ratione iuris,
inquantum deriuatur a lege naturæ; ſi
in aliquo diſcordat non poteſt dici lex
iuſta teſte D. Auguſtino in libro de libe.
ar. (inquit enim in temporali lege nihil
poteſt dici iuſtum, ac rectum, quod homines a lege æterna non ſibi deriuarint
ſed parcat mihi Micha. ulen. quia Augu.
non loquitur ibi de iure naturæ, ſed de
lege æterna, & ſatis differt lex æterna, &
lex naturalis ſecundum Thelogos) igitur ſecundum eum, ſequitur quod non
poteſt contrariari per legem humanam
quia ſi contrariaretur non deriuaretur a
lege naturali, & ſic non eſſet iuſta ergo
Princeps non poteſt derogare iuri naturali, uel diuino. Adducit in ſuper quinque alia optima motiuaque breuitatis
cauſa omitto. reſpondentque ad motiua
Bartol. Nam illud idem argumentum
Bart. retorqnetur contra eum poſito ꝙ
antecedens ſeu maior ſyllogiſmi procederet, prout non procedit; Nam licet ſententia iudicijs contra legem non ualeat:
tamen contra ius litigatoris ualet. & ſic
tex. in dicta l. ſecunda. C. quando pro. nõ
eſt nece. facit contra eum, quia ibi ſentẽtia per iudicem lata (quo minor quatuordecim annis poſſit teſtari, & ualeat
eius teſtamentum) eſt cõtra legem principis; & ſic nulla, ſed ſi in ſententia dicit
quod ualeat teſtamentum, quia maior
quatuordecim annis conformat cum lege Principis: licet in facto ſit error; Ita ẽt
lex Principis contra legem diuinam eſt nulla, quia illico quod diſponitur per legem humanam, conſtat de errore ſiue
exprimatur error, hoc eſt quod contra legem diuinam, uel naturalem conſtituatur. (Adde quod Panormita. in conſ. 84.
1. li. n. 7. dicit quod licet Princeps nõ poſſit ſtatuere contra ius diuinum abſque
cauſa tamen ſi de facto ſtatuit præſumẽda in eo cauſa, unde dicit quod ſi Princeps mandat quem interfici aut bonis
ſpoliari ſibi parendum eſt:) Præterea ipſemet Barto. dicit quod debet exprimere
cauſam Princeps ſiue quod cum cauſa
poteſt derogare. & ſic etiam conſtat ex
hoc in l. humana quod vult derogare legi diuinæ: ſed ſententia iudicis hoc modo lata contra legem Principis non ualet, quia ſolus Princeps poteſt inuenire
cauſam, non ſolum ad derogandum ſed
etiam ad interpretandum & non inferior: ita etiam in lege diuina ſolus Deus
inuenit cauſam ad derogandum ſuæ legi diuinæ: & non alius & ſic Argu. Bart.
non ualet, nec etiam dicit ꝓcedere poſſe maiorem argumenti quod non eſt eadem ratio Principis quo ad Deum, ſicut
Iudicis quo ad Principem, immo eſt tanta differentia ſicut finiti ad infiniti tum
minimè etiam obſtare dicit tex in l. 3.
§ transfugas. ff ad l. Cor. de ſicar. cum ſimilibus quatenus & Bartol. & cæteri inquiunt quod iure iudicio cauetur nõ occides, & nihilominus Principes multis ĩ
caſibus ſtatuerunt hominẽ occidi. quia
reſpõdetur quod licet ſit lex Diuina quæ
dicat non occides, tamen eadem lex diuina interpretando inquit, Math. 26. c.
quod omnes qui acceperint gladiũ gladio peribunt & Ge. c. 9 Quicunque effuderit ſanguinem humanum fundetur ſã
guis illius & Apocalip c. 13 qui in gladio occiderit, oportet cum gladio occidi. & ſic Princeps talia ſtatuendo non cõ
tradicit legi diuinę? ſed conformis redditur ei. nam illud præceptum, non occides, & illud qui gladio percuſſerit, gladio peribit, non ſolum ſunt de iure diuino ſcripto, ſed deriuantur a iure naturali. quia licet non eſſet lex ſcripta, ſed
ius naturale tantum in 1. ſtatu. hominũ,
tamen illico quod Cayn. occidit Abel.
dixit

dixit dominus ad Cayn, uox ſanguinis
29 fratris tui clamat ad me de terra, nunc
igitur maledictus erit ſuper terram; Ge-
neſ. c.4 ergo ſequitur, quod tunc prohi-
bitum erat occidere, hominẽ. igitur hoc
procedebat à iure naturali, quia tũc nul-
la alia lex erat, & ſi non fuerat prohibi-
tum non peccaſſet Cayn. ſed peccauit oc
cidendo Abel, & ideo erat prohibitum
occidere iure naturali, deinde quod oc-
cidens occideretur erat etiam iure natu-
rali, Geneſ. c.4. dixit Lamech, quoniam
occidi uirum in vulnus meum, & ado-
leſcentulum in liuorem meum, ſeptuplũ
vitio dabitur de Cayn. de Lamech. vero
ſeptuagies ſepties, rationem prædictorũ
aſſignat pulchrior i modo ut ibi per eum
ſunt tamen qui dicunt Principem non
poſſe in totum tollere ius diuinum, ſed
derogare ſeu diſtinguere ac limitare, &
etiam reſtringere in aliquo caſu ſis ſecũ
dum gl. in l. fi. C. ſi contrarius vel utilita-
tem publicam. quod patet nam cautum
eſt quod in ore duorum uel trium ſtat
omne verbum, capit. nouit extra de iudi
cijs, & cap. in negotio extra de teſtibus,
& tamen ius ciuille limitat dictum ius
diuinum, ut non procedat in teſtamen-
tis, in quibus ſeptem teſtes requiruntur,
uel in alia vltima uoluntate, in qua re-
quiruntur ad minus quinque l. fi. in fin.
C. de codi. & l. fi. C. de dona. cau. mor. Bal.
vero in d. l. fi. dicit quod alij dicũt diſtin-
guendo quod aut loquimur de iure di-
uino dante formam in actibus hominũ,
& tunc poteſt diſtingui, & modificari p
conſtitutionem humanam rationabilẽ;
& ita procedere dicunt opin. gloſ. aut eſt
30 ius diuinum prohibitorũ & punitorũ
& tũc aut illud quod prohibetur in nul-
lo caſu reperitur permiſſum, puta nõ me
chaberis, tunc lex humana in contrariũ
lata non tenet, & ideo ſi ſtatuto cauetur
quod exbannitus poſſit impune offendi,
& aliqua mulier eſt exbannita, non ta-
men poterit adulterari quia adulterium
adeo eſt per ſe malũ, quod ex nulla cau-
ſa poteſt iuſtificari, ut c. & ſi Chriſtus ex-
tra de iur. iuran aut eſt taliter prohibito-
rium quod in aliquo caſu reperitur per-
miſſum: ſicut eſt illud non occides, nam
reperitur conceſſum. in hoſte & in dam-
nato ad mortem, tunc bene ualet conſti-
tutio humana cõtra illam prohibitionẽ
cã ſuffragante; hinc eſt quod ualet ſtatu-
tum quod bannitus poſſit impunẽ occi-
di, quo ad legẽ Corneliam, ff. ad leg. Cor. de
31 ſica. l. 3. § tranſfugas. Item eſt aliud exen-
plum in illo præcepto non furaberis, nã
reperitur furtum interdum permiſſum,
ut ſi quis furetur rem hoſtium, ut ff. de
dolo. l. 1. § non fuit, tunc ob ſimilẽ, cau-
ſam tenet. conſtitutio humana, & ita ui-
detur Bal. tranſire cum iſta opinione. Sa-
ly. in d. l. fin. ſimpliciter tranſit cum opi-
nione gl. Ita tamen ut intelligatur quã-
do talis diſtinctio quam facere conſti-
tutio humana non contineret euidẽter
peccatum, exemplum in ſpecie ponit de
vſuris, quas dicit ius ciuile non poſſe iu-
ridice permittere, ſequitur etiã opinio-
nem gloſſ. ſimpliciter Alber. de Roſa. in
d. l. fin. Sed do. Bar. in l omnes populi. ff.
de iuſti. & iur. aliter diſtinguit dicens, ꝙ
aut ſtatuta a iure diuino ſunt ſpiritualia
& tunc nec Imperator nec populus põt
concedere legem c. eccleſia ſanctę Marię
extra de cõſti. & auth. clericus. C. de epiſ.
& cleri. Aut ſunt temporalia & tunc ſi de
iure diuino non eſt ſimpliciter conſtitu-
tum ut in illo præcepto nõ occidens nã
alibi permittitur ex cauſa, cum dicit, qui
occiderit occidatur, & ex alijs cauſis, & tũc
ex cauſa poteſt permitti per leges ſtatu-
ta quod quis occidatur l. 1. & 2. C. quan-
do lib. fin. iu. uin. Aut de iure diuino eſt
ſimpliciter ſtatutum, nec alias repetitur
permiſſum; & tunc aut cauſa legis exclu
dit peccatum, & ualet lex, ſeu ſtatutum,
ut patet in teſtamento ubi ſunt ſeptem
teſtes neceſſarij, & non ſufficiũt duo, &
32 eſt ratio quare non ſufficere duos, leges
cenſuerunt, præſumitur quod doloſe &
fraudulenter fieret. leg. iubemus in fina.
C. de teſt. propter quam præſumptã frau
dem lex ciuilis merito addit iuri diuino
dicenti quod in ore duorum uel trium
ſtat omne uerbum ut eo caſu non ſuffi-
ciant duo uel tres, quod quidem ius ci-
uile & humanum ualet quia eo caſu ex-
cludit peccatum quod lex præſumit poſ-
ſe fieri, aut cauſa legis uel ſtatuti non ex-

cludit peccatum & non ualet, exemplũ ponit ipſe pone quod lex dicit non ualere alienationem fundi dotalis etiam cum iuramento factam, talis enim lex cum non tollat peccatum immo permirtit peccatum ſcilicet perutium, non ualet contra ius diuinum quod mandat ſeruari iuramentum. cap. & Chriſtus ver. & ſi rurſum, de iur. iuran. quia ſcriptum eſt, redde Deo iuramenta tua Deutero. c. 5. & Mathei. 5. Sed de hoc infra dicemus, do. Anto. de Roſel. in trac. de conci. in quęſtio. An Pontifex ha. po. le. cont. ius diui. relata opi. Bar. dicit quod dicta Barr. non ſunt vera, nec in regulis nec in exẽplis nam in primis dicta Bart. ſecundum eum uidentur implicare contradictionem. in eo quod dicit quod quãdo lex Papa uel Princeps ſub diſtinguit ius diuinum, nec tollit peccatum, quod talis lex non ualet, ſecundo dicit quod lex uel diſpenſatio poteſt permittere homicidium, quaſi permiſſio tollat peccatum, ſed iſtud (dicit) eſt contra gloſ. 33. q. 2. cap. inter hoc nam ibi dicit quod licet lex permittat uiro occidere adulterũ cum vxore repertum poſt tres monitiones, ut in auth. ut li. ma. & aui. §. pen. itẽ licet patri detur licentia occidẽdi inuentum fornicantem filiam, ut l patri & l. nec ea ff. de adulte. hæc tamen conſtitutio non tollit pecatum. Immo. de iure canonico viro interdicitur occiſio, ut in cap. ad monere. 23. q. 2. ad idem glo. in l. ut uim. ff. de iuſt. & iur. dum dicitur, qđ occiſio iure permittitur fori ſcilicet non poli ad defenſam, & tamen iſtæ leges nõ remoueant peccatum, tenent de iure ciuili & in foro ciuili, licet nõ de iure canonico. Item inquit ridiculum uideri, quatenus uoluerit Bar. quod lex præſumendo dolum in contractu interueniſſe, uel ex eo quod inducat præſumptionem ſimulationis tollatur peccatum, quia animus, & propoſitum peccatum, inducunt l. prima. ff. de Sicar. & ideo ſi Papa vellet me abſoluere in peccato perſiſtentem, non poſſet 24 q. 2. legatur, & ſic lex futurum peccatum non poteſt dimittere; Prætcrea ſecundum eum non uidetur verũ indiſtincte quod lex non ualeat inducens ueniam pœnæ temporalis, licet non tollat culpam, uel peccatũ immo interdum tenet, quando lex permittit aliquod peccatum remouendo pœnam temporalem propter maius bonum tex. eſt, & ibi not. 4 diſtin. c. deniq; & not. 31. diſtin. omnis lex ubi glo. dicit quod lex permittit adulterium, ut euitetur maius delictum homicidij. Item dicit quod Bar. in exemplis uidetur ſibi cõtrarius, nam dum dicit quod non ualet ſtatutum quod negligẽs per decem annos petere cadat a iure ſuo, ipſe idẽ notauit contrarium in l. ambitioſa de decere ab or. fa. In tertia regula, item in illo de fundo dotali prohibito per legem alienari etiam cum iuramento l. non dubiũ. C. de legib. quod valeat hodie de iure canonico ipſe idem Bart. non contrarium in l. ſi quis pro eo. ff. de ſi quãdo lex prohibens uenditionem direxiſſet uerba ad contrahentes, ſed parcat mihi reuerẽtia tanti patris, non recte ponderauit dicta Bar. qui facit plura mẽmbra in ſua diſtinctione, nam dicit quod quando per ius diuinum non eſt ſimpliciter & uno modo aliquid ordinatum, ſed aliquando reperitur aliter ſtatutum, & permiſſum, q̄ ſit ordinatum, ut in illo præcepto non occidens, & in quo licet ibi ita præcipiatur, tamen non eſt ſimpliciter taliter ordinatum, quod non ſit eodem iure diuino contrarium permiſſum, hac de cauſa lex humana ex iuſta cauſa poteſt ſtatuere ſuper eo iure, & ſic nõ vult Bar. quod in eo caſu propterea poſſit aliter quam ius diuinum mandat ſtatuere lex humana, quia euitatur peccatum. Sed ea ratione, quia ius diuinum quandoque, & ex iuſta cauſa aliter permitit. Si uero ius diuinum ſimpliciter aliq̄d ꝓhibet, ſeu permittit, nec aliter reperitur ꝙ diſpenſet, & eo caſu ſi cauſa legis excludit peccatum valet lex ut in teſtamentis. quaſi diceret quod licet ius diuinum ſimpliciter dixerit quod in ore duorum, uel triũ ſtat omne verbum, nihilominus lex humana uoluit quod in teſtamentis non ſufficiunt duo, ſed ſeptem requiruntur, iſta enim lex licet uideatur quod ſit contra ius diuinũ. Nihilominus ex quo lex

confi-

conſiderauit, quod poſſent fieri infinitæ fraudes, & periutia, & occupationes ſi ſtatetur ſimpliciter in teſtamento dicto duorum teſtiū. quia ut quis haberet hæreditatē defuncti induceret duos teſtes qui deponerent teſtatorem inſtituiſſe Titium hæredem, ideirco hoc conſiderans ex humana ſtatuit, ut ſeptem teſtes requirantur. quo caſu nō ita de facili poſſunt committi fraudes, quia difficilius eſt inducere ſeptem teſtes quam duos, ideireo cum lex humana obuiet per eius prouiſionē futuris fraudibus, quę poſſent committi, & ſic excludit peccatū, quod poſſet committi debet ualere, & ſic ſane intelligendo verba Bart non merentur repræhenſionem, nec in exemplis, Bar. ipſe uidetur contrarius recte ponderando eius dicta, nam id quod dicit in l. ambitioſa, quod valet ſtatutum quod qui non petierit debitum per decē annos excludatur à iure ſuo, quod videtur contrariari dictis in d. l. omnes populi, dico quod dicta in l. ambitioſa procedunt quando creditor eſt in negligētia, & culpa, aut dicta in l. omnes populi procedunt quando non eſſet creditor in culpa, tandem Do. Anto. ipſe dicit tenendum eſſe quod aut ius diuinum diſponit ſuper ſpiritualibus & tunc Princeps nihil poteſt ſuper eis ſtatuere, cap. nouit extra de ind. & de decim. cap. tua. ſunt enim iſta Pontifici reſeruata 96 diſtin. cum ad verum. Si uero diſponit ſuper temporalibus, & tunc dicit dicendum eſſe idem prout in Papa dixit, uidelicet, quod quatruplex eſt diſpenſatio, vna prout eſt iuris relaxatio ut prima quæſtio. 74. niſi rigor, ſecunda eſt interpretatio ſiue iuris declaratio, ex tra de teſtib. cap. in omni, & extra de iure iuran. cap. Quintauallis, & iſta dicitur impropriè diſpenſatio. Tertia eſt iuris diſtributio. Quarta in uno totum relaxatio. ſed in alio commutatio. cap. ſuper his extra de voto in prima ergo dicit in diſtincte Principem, neque Papam poſſe diſpenſare contra ius diuinum. ſecūdum glo. in v. diſtin. in ſumma in fin. loquens de iure naturali quod & ipſum ius diuinum dici debet, quia continetur in lege Euangelij. prima diſtin, cap. primo, & l. prima. in fi. ff. de furt. & eſt ratio, quia iura iſta ſunt immutabilia, ut d 5. diſt. per totam igitur non poteſt diſpenſari, bene tamen Papa pōt interpretari ipſum ius diuinum, eſt enim quatruplex interpretatio, & de quatuor Papa facit tres, eſt enim corruptiua, ſiue arrogatiua interpretatio, & iſtam nō facit ius humanum de iure diuino. Alias autem tres interpretationes facit, ut probatur in l. ius ciuile. ff. de iuſt. & iur. eſt & ſecunda expoſitiua ſiue declaratiua, & iſtam patietur, ut in illo iure, in ore duorum uel trium ſtat omne uerbum, declaratur, ut nō ſint pauciores ut not. in d. cap. in omni, declarat etiam, cum dicit Deus quos coniunxit homo non ſeparet, ut intelligatur de coniunctis coniunctione non ſolum animarum, ſed corporum, quia coniuncti ſola animarum coniunctione poſſunt ſeparari, de conuer. coniu. c. cum ex iniuncto, eſt & tertia generalitatis reſtrictiua, uel arctatiua, & iſtam interpretationē patitur quando ſubeſt cauſa, quæ tollat peccatum, uel ſaltim inducat maius bonum, uel euitat maius malum, & ideo illa uerba quos Deus coniunxit homo nō ſeparet, reſtringuntur præter quam quando interuenit etiam copula inter infideles, & unus eſt conuerſus, & non poteſt ſine contumelia alij cohabitare nam tūc poteſt fieri ſeparatio, ut in cap. quando. de diuor. Item patitur extenſiuam interpretationem, intellige ſemper quod poſſint fieri dictę interpretationes dummodo fiant cum cauſa, ut euitetur maius malum, uel inducatur maius bonum hoc probat plene, & bene. 13. diſt. per totam ſed intelligitur in una eadē perſona, ſed in diuerſis nō ita intelligitur, nā nos nō debemus facere peccatum ut alij euitent maiora peccata, & ideo lex dicit quod ius ciuile eſt quod a iure naturali uel gētium non recedit in totum, non tamen per omnia ei ſeruit, ideo cū aliquid detrahitur uel additur iuri naturali, eſt ius ciuile, ut l. ius ciuile. ff. de inſt. & iur. ſicque Princeps poteſt per ius ciuile addere, uel detrahere iuri naturali quod eſt ipſum ius diuinum. prima diſtinc. cap 1. & hoc eſt uerum niſi ius Diuinum, uel Na-

turale

turale ſit de neceſſitate, quia illud non
poteſt aliquo caſu tolli, nec diminui, te-
ſtringi ſeu ampliari directo. l. ſecunda.
uerſic. quod ſenatus. ff de uſufruct. éa re-
rum, quæ uſu. con. hæc ille. quid igitur
dicendum? ego puto neceſſarium eſſe,
ut uideamus nunquid omne quod ſcri-
ptum reperitur in teſtamento ueteri, &
nouo ſit ius diuinum?

35 In quo dicendum breuiter arbitror,
minime omne quod ſeriptum reperitur
in legibus Moſis, dici poſſe ius diuinum,
nam ea quæ ibi ſcripta reperiuntut alia
moralia, alia cerimonalia, alia ueto iudi
cialia ſunt, ut de ijs omnibus. Deuteron.
cap. 5 in his uerbis (loquar tibi omnia
mandata mea, & cerimonias, atque iudi-
cia) & in cap. 8. (caue ne negligas man-
data eius atque iudicia & cetimonias. &
3. Regum. 2. (ut cuſtodias cetimonias
eius, & præcepta eius iudicia,) de qui-
bus Marſilius Ficinus in eo libio quem
de religione Chriſtiana facit. c. 34. dicit
ea eſſe præcipua, quæ in decalogo conti-
nentur, data enim primum nullo medio
fuiſſe a Deo in tabulis lapideis populo
vniuerſo, deinde tanquam perpetua in
arca reſtamenti in Sanſta Sanctorum in-
cluſa Cętera vero minutiora eſſe ac data
per Moſem, & ab eo chartis inſcripta, at-
que extra Sancta Sanctorum poſita, in-
ter hæc autem alia ſimpliciter moralia
eſſe, quæ quoniam naturæ legem imitan
tur. ſempiterna ſunt firmè, ſicut pcipua
alia, ad iudicia pertinent, quæ in æquita-
tis aibitrio poſita, prout rerum uſus exi-
git, variantur, alias ueto ad cetimonias,
quæ ſunt parui momenti. hæc ille, idem
uoluit Pau. Rit. in lib. de Chriſtia uerita.
in tracta. ſecund. parte tertia, cap. item 3.
& Origine in Exodum Home l. decima.
Nume. Hamel. undeci. & Hieronymus
in Epiſto. ad Auguſtinum, & Auguſt. ip-
ſe in lib aduerſus Manicheum ſexto, &
libro decimonono capitulo 18. & id vo-
luit expreſſe Alexan. in conſi. 13. inci. At-
tent s his in 7. lib. in 4 col. mihi uer. Præ-
terea præcepta. ubi id ſpeciatim dicit uo
luiſſe Ioan. de Imol. in c fi. 3. col. de con-
ſu. per id quod habetur in c. tranſlato de
conſti. & dicit allegare S. Thom. in 1. 2. q.
99. artic. 2. & 3. & q. c. 3. arg. 4. & ita tenet
Ioan. de Imol. in l. ſtipulatio hoc modo
concepta. 4. col. ff. de verb. oblig. & Barb.
in conſ. 39. incip. clementiſſimi Dei. col.
1. libr. 2. & pleniſſime congerit Andr. Ti-
raq. in tract. de ueto retra. in præfa. nu. 8.
ubi expreſſe concludit cerimoniales, &
iudiciales leges Moſis non eſſe Diuinas
quæ deberent ſeruari, niſi quatenus repe
riantur per legem Euangelicam. confir-
36 matæ. Ad propoſitum ergo noſtrum in
decalogo continentur in primis, vnum
cole Deum, ut Exo. c. 2. c. in quo quidem
præcepto nunquid Princeps & etiam Pa
pa aliquid poſſit diſponere? & quidem
ita dicēdum puto, nam aut Princeps ſeu
Papa aliquid voluerit diſponere præ-
ter ſeu contra illud præceptum, & nulli
dubium eſt quod non poteſt aut vult
diſponere idem & poteſt, ut omnes ad-
mittunt, & pater in l. 1. & ij C. de ſum. tri.
& fi. cato & uidere licet in ſupra citatis
locis & authoritatibus an vult diſponere
circa impoſitionem pœnarum contrafa-
cientibus huic præcepto, & hic eſt aduer
tendum quia ſcriptum eſt libro Exod. c.
21. in litera G, quod qui ſacrificat Dijs
alienis, præterquam Domino ſoli exci-
datur. i. deletatur, & in Euangelio Io. 15.
c. uidetur impoſita pœna ignis, & concre
mationis ibi ſi quis in me non manſe-
rit mittetur foras ſicut palmes areſcet &
colligent eum & in ignem mittetur ſe-
cundum Hoſtien. Ioan. Andr. & Parnor.
in c. ad abolendam. 3. col. in gl. audienda
de hære & in c. excommunicamus. Io. 2.
de hære. Sed ibi loquitur de pœna ani-
mæ, & nō corporis, de iure autem ciuili
per Reges & Imperatores impoſita eſt
pœna ultimi ſupplicij, ut in l. Arriani
uerſi Manicheis, & l. ſequen C. de hære.
& hæc pœna ultimi ſupplicij in Regno
eſt approbata, & declarata, ut ſit pœna
ignis, ut habetur in conſtitu. inconſuti-
lem, eſt etiam pœna publicationis bo-
norum impoſita in alijs ut in dicta con-
ſtit. in conſutilem eſt uidere de iure uero
canonico uide. 14. penas. cumulatas per
Siueſt. in ſumma in parte hæreſis Io. i.
uer. 8. quęritur ſicq; ut uides tā Princeps
quam Papa leges condiderunt ſuper di-
cto.

cto.1.præcepto ſuper impoſitione pœna rum contrafacientibus, & tamen licite hoc faciunt inquit.n Apoſto.ad Rom.c. 13 omnis anima poteſtaribus ſupereminentibus ſubdita ſit, non enim eſt poteſtas niſi a Deo, quæ vero ſunt poteſtates a Deo ſunt. Itaque quiſquis reſiſtit poteſtati. Dei ordinationi reſiſtit, qui autem reſtiterint, ſibi ipſis iudicium accipient. nam Principes nō ſunt terrori bene agē tibus. Sed male uis autem non timere
37 poteſtatem? quod bonum eſt facito, & feres laudem ab illa. pertinet enim ad Reges vt temporibus ſuis paccatam uelint eſſe Sanctam Matrem Eccleſiam, vnde ſpiritualiter nati ſunt, & vt ſancta fides ab omnibus ſeruetur. 23.q 4 quando, & habetur in Pſal.& nunc Reges intelligit erudimini quid iudicatis terram ſeruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore, ſeruire domino in timore non eſt niſi quæ contra Matrem Eccleſiam, & iuſta domini fiūt religioſa ſæueritate ꝓhibere atq; plecti. 24. q.4.c.ſi Eccleſia nullum enim maius obſequium Princeps Deo poteſt offerre quam ſibi qui in ſuam, & aliorum perniciem debacchantur ipſorum Principum debeant competenti vigore compeſci. 23. quæſt. 5.c.
38 quali nos. Item vlterius ſuper hoc præcepto ſtatuitur, per ſummum Pontificē, quod dato quod quis in eo peccaſſet cōmittendo hæreſim, ſi tamen uoluerit ſe corrigere, & redire ad fidem minime debet deleri, & puniri, licet detrudatur in carcerem, ut c.pen.de hære. & not. Abb. in c.ad abolendam, & ibi Ioan. de Ana. & Abb in c.& ſi clerici de iudi.col.12. & idem Abb.& Io.de Ana.in d. cap. & domini in cap.1.5.not.de hære. in 6.& hoc non uidetur contra ius diuinum, quia licet in lib. Exo. dicatur quod qui taliter peccauit excludatur tamen in l. Euangelica cauetur, nolo mortē peccatoris, ſed vt magis conuertatur, & viuat, & alibi quodcunque ſolueris ſuper terram erit ſolutum in cœlis, quodcunque ligaueritis ſuper terram erit ligatum & in cœlis & alibi præcepit Ieſus Petro, ut nedum ſepties ſed ſeptuagies ſepties peccanti remitteret ſi pœnitebit, & alibi in lib. Iudicium.cap. ſecūdo. ſatis affixerat Deus populum Iſraeliticum ex quo ſectabatur Deos alienos, & cum uidiſſet eum pœnitentem pœnitudine ducebatur Deus propter ſuſpiria illorū (quæ emittebāt) metu opprimentium, & Affligentium eos, & iterum ibi c 3.dum iterū rediiſſet ad uomitum ac demum pœnituiſſet, ſic ſcriptum eſt, & cū clamaſſent filij Iſrael ad dominum excitauit dominus ſeruatorem filijs Iſrael atque liberauit eos; nē pe Othonielem filium renas fratris Caleb. qui illo minor natu erat, & cum rurſus recidiuaſſet, ibidem ſcribitur, in hæc uerba, quumque clamarent filij Iſrael ad dn̄um, excitauit eius dn̄us ſeruatorē ehud filiū gera, iemini, qui uir erat clauſa manu dextera, & li.1.c.21 Regum de Aba. Rege quid ſcribitur? nam eo quod ſequutus conſilium Iabelis vxoris abſtulerat uineam a Noboth dixit dominus ad Eliam in hæc uerba ſurge, deſcende obuiā Ahab. Regi Iſraelis qui eſt in Samaria, & in uinea eſt Naboth, In quam deſcēdit ut eam poſſideat, & loquere ad eū hiſce uerbis, ſic dicit dominus, interfeciſti ne, & poſſidebis etiā? tum rurſus loqueris ad eū hiſce verbis, ſic dicit dominus eodē loci quo linxerūt ſanguinē Naboth, lingent quoque canes ſangui-
39 nem tuum, tuum inquam. deinde Paulo poſt inquit, factum eſt autem quum audiret Ahab verba iſta, vt ſeiſſis veſtib. ſuis, & carni ſuæ ſacco impoſito ieiunaret, dormiretque in ſacco, & nudis pedibus incederet, tunc factus eſt ſermo domini ad Eliā tisbitem in hunc modum, an non uidiſti quod Ahab humilis ſit factus corā me? qn̄ quidē ergo humilis factus eſt coram me, non inducam afflictionē illam ſuis dieb. ſed in dieb. filiorum ſuorum adducam afflictionem ſup domum eius de Iona ſcribitur quod cū dominus præcipiſſet Ionæ ut accederet in Niniuem ciuitatem magnam, & prædicaret in ea quod poſt quadraginta dies ſubuerteretur, & ob id Ionas acceſſiſſet, & prædicaſſet, & cum hæc ad Regem ꝑueniſſent de ſolio ſuo conſurgens, paludamento ſuo a ſe poſito, ſaccum induit, & in puluere ſedit. Ad hæc quoque per urbem

vrbem Niniuem ex decreto Regis,& magnatum publico ædicto proclamauit in hanc ſententiam,ne que homo, neque iumentum,neque armenta, neque greges quidem guſtent,neque paſcãtur,& aquã ne bibaut,quin ſaccis operiantur,& homines,& iumenta, ſtrenueq; clamitent ad Deum, conuertatur denique quiſque à uia ſua mala, & a uiolentia ac iniuria quæ eſt in manibus eorum quis ſcit ſi conuetatur Deus & pęnitudine ducatur, auerſus a furore iræ ſuæ, vt non pereamus?uidit itaque Deus opera eorum,nē pe quod a vitijs ſuis malis auerſi eſſent, & Deus quoque pœnitentia ductus eſt ſuper malo quod illius inferre decreuerat,& nō intullit, & infinita ſunt de hoc
40 exēpla in ſcriptura ſacra. Eſt enim Dei, ut Regis ac Papæ proprium uti clementia atque miſericordia,vnde Demoſthenes ad Alexan. (nihil inquit habes Rex vel fortuna tua maius, quam ut poſſis, vel natura tua melius;quam vt velis ſeruare plurimos.nulla enim de virtutibus tuis generoſior miſericordia, vel admirabilior clementia, nec per aliud ꝓpior Deo accedere potes,quam ut ſalutē conferas hominibus uel dando ſi eguerint, vel parcendo ſi delinquerint, vel indulgēdo ſi ſupplicauerint, cum enim uincamur a Dijs in omni muneret ſola clemētia eſt quæ nobis Deos reddit equales,facit l. Imperialis C. de nup. & Tullius in libr. 1 de offi. (nihil, inquit laudabilius nil magno & præclaro viro dignius placabilitate, & clementia, nam ſi egregiū eſt hoſtem Abijcere, non minus tamen laudabile infęlicis ſciro miſereri (& Prouerbiorum uigeſimo,ſcriptum eſt, quod miſericordia & veritas cuſtodiunt Regē & roboratur clementia Thronus illius & inquit Seneca in li. 1. de clementia.c. 5.quod cum quidam Rex non poſſet potentia quendam ſuum inimicū deſtruere,Reginam) conſuluit coniugem ſuam quæ tali Regi dedit conſilium, fac Domine quod medici facere ſolent, quia vbi vſitata remedia minime proſunt,tētant contraria, ſi ſeueritate nihil profeciſti,nunc tenta quomodo cedat tibi clementia ignoſce illi, quod ille gauiſus annuit,factoque adimpleuit,& contulit ei conſulatu,ex quo habuit eūm amiciſſimum fideliſſimumq́ue hæredē, & hoc eſt, quod Diuus Bernardus conſuluit in Epiſtola de cura domus, & rei familiaris quod bladum tempore cariſtiæ minori præcio eſt uendendum vicinis,& inimicis,quia non ſemper gladio, ſed ſæpe ſeruitio vincitur inimicus quod probe monet Cato dicens.

Quem ſuperare potes, interdum uince ferendo.

Maxima enim morum ſemper pacientia uirtus.

Et Valer. Maxi. lib. 4 titu. de recōciliatis de Publico Vatinio ac Cicerone loquens (ſpecioſius aliquādo iniuriæ beneficijs vincuntur, quam mutui odij pertinacia penſantur) & Seneca in lib. de moribus in c. de continentia, ſic inquit (a uerbis turpibus abſtineto. cūctis eſto benignus nemini blandus, paucis familiaris omnibus æquus,ſed ad iram tardus ad miſericordia pronus,in aduerſis firmus in ꝓſperis cautus & humilis clementiæ ſis
4 cultor ſeuitiæ uero deteſtator). Et quia ſupra retuli pleraque dicta quibus innuitur Deum aliquando pœnitudine commoueri,qualiter id procedatur? vide gl. & doct. in c. ſi quis præsbyterorum extra de reb. Eccle. non alien. & ibi Cardi. & vide not. per glo. in c. incommutabilis. 22. q. 4. & beat. Tho de Aqui. in prima parte ſuæ ſummæ. queſt. 19. artic. 7. cuius dicta refert Calder. Car. & Ioan. de Imol. in d. c. ſi quis pręsbyterorū in gl. in verbo alienare in fi. & in effectu dicit Ioa. de Imo. ex mente diui Tho. quod aliud eſt mutare voluntatem aliud velle aliquantum rerum mutationem nam poteſt quis eadem voluntate manente velle q͞d quid non fiat,& poſtea velle contrarium,propter aliquod contingens, ſicut Papa quādo mandat iuxta facultates Eccleſiæ certum numerum clericorum inſtitui in Eccleſia, & tamen poſtea auctis facultatibus ampliatur numerus manēte eadē uoluntate Papę,extra de conſtitu. c. cum M. ſic & Deus eodem modo poteſt velle aliquam rerum mutationem voluntate nō mutata, & propter hoc dicitur quod

vult,

vult, ut peccator conuertatur & ob hoc
viuat,& non moriatur.26. q 6. c.cogno-
uimus; mutare autem uoluntatem, non
contingit in Deo. quia aut contigit ex
parte cogitationis, & hoc eſſe nō poteſt
cum eius ſententia ſit immutabilis aut
ex parte eius, & hoc etiam eſſe non po-
teſt quia eius ſubſtantia non mutatur,
& ideo eius voluntas dicitur immutabi-
lis quod autem dicitur pęnitere & iraſci
reſpicit potius ipſam operationē, & no-
ſtram ſimilitudinem, non autem ipſum,
& ſic metaphorice ea dicuntur, & ideo
interdum dicitur quod Deus mutat ſen-
tentiam ſcilicet quantum ad homines
& Ioan.Chriſo.in Tho.5 in ſermo.de ie
iunio primo ſic inquit loquens de Nini-
ue (at Deus mutata ſententia propria, il-
los ſeruare non dedignatus eſt, neque
Deus mendatij argui poteſt, ſed quæ di-
cit vere locutus eſt,& cum dixerit aduer
ſus gentem & Regnum, vt ſubuertatur,
& eradicetur, & à peccato pœnitentiam
egerit, agam, & ego pœnitentiam ſuper
his quæ decreueram, & non mentitus
eſt Deus reuocata ſententia neque enim
miſit Prophetam, vt ſubuerteretur Nini-
ue, alioquin quid neceſſarium erat ut
prædicaret? Sed quia ſubuertere uoluit,
minatus eſt ſe ſubuerſurum, ut reſipiſcē-
tes non ſubuerterentur. nonne comedit,
Adam de ligno, & tunc ipſum puniuit
Deus? uerū. Sed prædixit, ſi comedes mo
rieris, ut non comederet, non Audiuit
ipſum prædicentem comedit,& deuora-
tus eſt. Non eſt locus accuſationi ubi ꝑ-
dictio) uide Alex.de Ales.in prima par-
te ſuæ ſummæ.quæſtio.4.de diui.incom-
42 mutabilitate. Secundo in decalogo con-
tinetur, nec iures uana per eum, rurſus
contraria facientibus impoſita eſt pœna,
nam blaſphemantes puniuntur, ut, lapi-
dibus extra ciuitatem lapidentur, ut Le-
uit.c.24.& ibidē ſic ſcriptum eſt, (& qui
peruerſē expreſſerit nomē Domini mor
te mulctetur oīno lapidibus obruet eum
uniuerſus. Cætus ſiue indigena fuerit ſi-
ue incola, quum, peruerſè expreſſerit no
43 mē illud interficiatur.) Et ubi quę blaſ-
phemia Dei, ac apud omnes ſemp fuit,
& eſt prorſus inhibita, ac punibilis, Pla-
tonica primo lege,& ſic paganali id cau
tum redditur.ut apud ipſum Platonē,de
leg.lato.dial decimo lib.34. ſiquis enim
(inquit) impie quicquam agit, uel lo-
quitur, qui forte pręſens fuerit Deos de-
fendat magiſtratibus ſignificet, quorum
qui primi audierint, ad harum rerum iu-
dicium, ſecundum leges deferant, quod
ſi quis magiſtratus audierit neque detu-
lerit, ipſe impietatis reus fiat, & qui ve-
lit pro ultione legum proſequatur. & ſi
44 quis condemnatus fuerit, iudices hunc
pro ſingulis impie commiſſis, ſingulis
quibuſq; afficiant ſupplicijs, carceribus
quidem omnes coerceantur ibidemq́ue
ſubdit quod ideo pro prima uice blaſphe
mantes ſunt carcerandi, ad effectum ut
modeſtiores fiant, & abſtineant in po-
ſterum a blaſphemijs, & donec ſunt in
carcere, iubet ut nullus ciuium cum ip-
ſis colloquatur, præter eos qui nocturni
cœtus participes ſunt; Et illi colloquen-
tes ad ſalutem animæ admonere debent.
& cum uinculorum tempus exactū fue-
rit, qui modeſtior factus eſt, una cum
modeſtis habitet: quod ſi rurſus impie-
tatis crimine condemnabitur, morte ple
ctatur.& quod lege pagani eſſet blaſphe-
mia prohibita, patet Daniel.3.de Nabu-
chodonoſor qui uiſo miraculo triū pue-
rorum præcepitur quicunque blaſphe-
marent Deum; diſpartirentur, & domus
eorum uaſtarētur. reperio etiam quoſdā
aſſerentes Machometum in ſuo Alcho-
rano præcepiſſe, quod quicunque Deum
uel Chriſtum, uel Beatā Virginem Ma-
riam blaſphemat, medius diuidatur: &
Iudæi quando audiebant blaſphemare
aures obturabant, ne audirent blaſphe-
miam, ut habetur Act.7. ſcindebāt & ue-
ſtimenta in ſignum maximæ deteſtatio-
nis, ut fecit Cayphas, Matth.26.l. Moſay-
ca cautū erat, ut blaſphemantes Deū la-
pidari per diē ſuſpenderetur, & ſine ho-
nore turpiterq; ſepelirentur. Ioſeph. li.
45 antiqui.4 c 6. Io Bohemus. lib.2.c.3. Eſt
enim ualde deteſtabilis blaſphemia qđ
quidem pluribus rationibus probatur.
primo ratione cauſæ formalis; quia id
quod eſt ad maximā iniuriā diuinæ bo-
nitatis eſt maximum omnium peccato-
rum,

rum,vnam vnumquodque principaliter
& maxime tale dicitur tale ſecundū for-
mam.2. Phi.7.& 7. Metaph. ſed blaſphe-
mia eſt ad maximam iniuriam Dei,cum
ſit derogatio bonitatis diuinæ.2. S.Tho.
22.q.13. Ar.1.eſtque falſa impoſitio cri-
minis in Deum.2.Alb in 2.ſen. diſtinct.
35 ergo &c. ſecundo ratione cauſæ effi-
cientis, cum ſit directè contra Deum,
prohibet igitur Deus blaſphemiam,nam
Exo.mandatur(nō aſſumes nomen Do-
mini Dei tui in vanum) quāto magis ad
blaſphemandum,magis enim in vanum
aſſumit nomen Dei, qui de Deo aliquid
falſum aſſerit, quā qui per nomē Dei ali
quid affirmat falſum?ad Ephe.4 (omnis
amaritudo & ira & indignatio & blaſ-
phemia tollatur a uobis) & h.beiur. 2.
Pet.c.2 & Iudę c.1.non ſolum Deus præ
cipit ut non blaſphemetur, ſed præcipit
& vult qđ quælibet creatura ipſum lau-
det & benedicat; Eccleſ.c.39 (benedica-
tur Deus in omnibus operibus ſuis,) &
Tho.4. (omni tempore benedic Deum)
quod perpēdens Dauid Pſal.15. dicebat
(benedicam dominum qui tribuit mihi
intellectum) & Pſal.33 (benedicam Do
minum in omni tempore, ſemper laus
eius in ore meo) & Plato dialo.10.de le-
gib ſic (inquit) o filij iuuenis adhuc es,
nec dubito quin progreſſio temporis fa-
ciat ui de multis aliter quam nunc ſen-
tias. expecta igitur oro, ut tunc de rebus
maximis iudices maximum autem eſt
quod tu modo nihil arbitraris, ut recte
de Dijs ſentientes bene uiuamus.) Ter-
tio cauſæ finalis, quia in omnibus alijs
peccatis eſt aliqua delectatio, ſed in pec
cato blaſphemiæ nulla eſt delectatio,tra
hens uel mouens,nulla voluptas,ergo il
lud grauiſſimum: ea propter gloſſ ad il-
lud Eſaiæ.cap 18. ad populum terribilem
ſic dicit (omne peccatum, blaſphemiæ
46 comparatum leuius eſt.) Hinc licet ve-
rum ſit quod in delictis non præſumitur
dolum interueniſſe,ubi nullum commo
dum perueniſſet delinquentem, ſecun-
dum Paul.de Caſt.in l.fluminum.§ fina.
ff.de dam.infe & in l atius.C.de ſeruitu.
Roma.conſ.52.in fi.Imol.in l.ſi in meo.
ff.de aqua plu.arcen. Alex. conſ.174.li.2.
Iaſ.in conſ 32.in 2 dubio.lib.1.& in con
ſilio 150.col.fi.poſt med.lib.2 Ripa in l.
quo minus col.6. poſt med. ff. de flumi.
Et idem videtur dicendum quādo utili-
tas modica percipitur ex tali facto quia
parum & nihil æquiparantur. l. illud. §.
minus.ff.de tribu l.minus.ff.de uerb.ſig.
l.3.circa princ.ff.quod cum eo. Bal.& do
cto.in auth pręterea.ulti.q.C.unde uir.&
ux.Socyn.conſ.30 col.2.lib.4 Dec.cōſi.
573.col.2. circa fin.attamen id non pro-
cedit in blaſphemia, quia de ſui natura
nullam utilitatem aut commoditatem
afferre poteſt blaſphemanti,& ideo in eo
caſu præſumitur blaſphemādi animum,
& dolum interueniſſe,nō obſtante quod
nullam vtilitatem habeat blaſphemans.
47 Eſt rurſus (ut ad id quod digreſſi ſu-
mus reuertamur) ratio cur nō præſuma-
tur dolum in eſſe in eo cui nulla utili-
tas aut commodum ſeu alia quæuis dele
ctatio affertur ex aliquo per eum facto,
qui naturaliter homines tum boni tum
mali lucri cupidi ſunt teſte Platone in
dialogo de luc cupidi. & quia homo ſo-
lus animalium utitur ratione? ſecūdum
Ariſtotelem in quinto de Gene. anima.
c.7.& 1. Politi. ratio dictat ut quis non
moueatur ad aliquid mali faciendum ſi-
ne delectatione commoditate aut utili-
tate. homo autem cum conſiderat com-
modum, utilitatē aut delectationem &
uoluptatem, non timet quæ timenda
ſunt,ſecundum Ariſto 3 Ethicor.9.hinc
certātes propoſito ſeu promiſſo præmio
patiuntur uulnera & percuſſiones, & ta-
men iocunde cōtendunt,& hoc propter
præmium. quis ergo ſani capitis dicet
quem uelle aliquid facere ex quo nulla
utilitas, commodum, uoluptas, deſide-
riū libidinis expenſæ, aut aliquis fauor
poſſet facienti afferri? certe nullus nam
omnes homines quod agunt & contendunt aut eſt propter lucrum aut hono-
rem, & his contraria ſecundum Ariſto-
telem quinto Polit. primo ut inquit Fe-
ly.in cap.1.de offi.& po.ſu. dele.fit enim
adulterium deſiderio libidinis explendæ
fit homicidium uel quomodo uel pro-
pter fauorem alicuius uel lucro uel
alia de cauſa, & ſic de ſingulis & ſic lex
dicit

dicit quod nemo præſumitur delinquere l. merito. ff. pro ſoc. quanto magis id dicere oportet in caſu propoſito. in blaſphemia autem (ut dixi) totum eſt contrarium. Redeundo tamen ad id quod primo loco dicebã, quarta ratione blaſphemia eſt grauiſſimum peccatum, & hoc ratione cauſæ materialis, quia præſupponit infidelitatem, quæ eſt maximũ peccatorum, quia tollit beneficium totius beneficij ſpiritualis, & ſuper infidelitatem addit teſtationem uoluntatis, ut dicit San. Thom. 22 quęſtio 13. art 3 grauiſſimum eſt etiam & peccatum blaſphemiæ, quia excedit peccatum periurij ſcđm beatum Tho 22. q. 3. ar. 3. unde gl. ſuper illud, blaſphemia tollatur a uobis. Epheſ. 4 dicit peius eſt blaſphemare q̃ periurare grauiſſimum etiã eſt, quia excedit peccatum Idolatrię nam Idolatria honorem Deo aufert, blaſphemia uituperium Deo irrogat, & pluſquam homicidium; ut concludunt Theologi; & maxime San. Tho. 22. q 3. & Alex. de Ales in

48 2. ſent. Quid igitur poſſint Papa & princeps in hoc præceptio ſtatuere; & quidẽ eos non poſſe blaſphemiam permittere nemo eſt qui neſciat, nam quia in multo caſu reperitur per ius diuinum blaſphemia permiſſa nulluſque caſus dari poterit quo ex iuſta cauſa permitti poſſit, ſequitur quod lex humana non poterit hoc ius ſubdiſtinguere, adeo enim crimen blaſphemiæ de ſe malum eſt q̃d nulla ex cauſa poterit iuſtificari, Arg. 1. & ſi Chriſtus de iur. iur. inquit enim Io. Chriſo. in Homil. ad pſal. 95. in litera, I. (quod peccata quædã ſpectant. ad Deũ, quædam ad hominem, uelnti impietatẽ committere, blaſphemiam euomere, ac uiolare tẽplum Dei) aut Eccleſiam Dei, proſequi, aut ſacerdotes afficere contumelia, hæc omnia referuntur ad Deum; cæterum mæchari furari iniuriam facere; hæc intra conſuetudinem quæ nobis cum conſeruis eſt, conſiſtunt. multiplex autem eſt differentia eorum quæ committuntur in Deum, & quæ in homines nihil itaq; peius iniquitate nec quicquã infelicius iniquitate aduerſus Deum, neque quicquam magis impium quam aduerſus Deum blaſphemia. nihil ſceleſtius impietate, nihil ſceleſtius blaſphe-

49 mia) & alibi in Homil. 1. ad po. Aut oche. inquit (nullum gratiarum actioni par bonum, quemadmodum blaſphemia peius nihil) & ſecundum Auguſti. (omne peccatum blaſphemiæ cõparatũ mitius eſt. Ingratique homines, quibus Deus optimus maximus benedixit, tot tantaq; beneficia contulit, ipſum quotidie blaſphemant, haud conſiderãtes, impoſſibile eſſe, facinus tam magnum tamque impium ſcelus impunitum minime relinqui poſſe, nã dicit Heli j. filijs, ſi peccauerit quis in uirum, placari poteſt ei dominus, ſi autẽ in dominum quis placauerit, quis orabit pro eo? quaſi dicat nullus. 1 Reg cap. 2.) blaſphemia nihil aliud eſt ſecundum Theologos niſi con-

50 tumelia illata Deitati; & id contendere tribus modis poteſt; quã attribuit Deo quod ei non conuenit; quum negatur quod ſibi conuenit; & quum denique attribuitur creaturæ quod ipſius creatoris proprium eſt. & ſecundum noſtrates blaſphemia eſt omne quod in Dei communiſque iniuriam fertur, ſi quid in religionem diuinam blaſphemando committat. l. Manichæos, C. de hęre. & principis cura diligens omnibus modis mãdata etiam uidetur, eam pro poſſe tueri. l. 1. C. ne. li. Sig ſal ergo eam promittere

51 non poteſt. Circa pœnam autem blaſphemantibus ipſis imponendam, quam uarie per ius ciuile & canonicum ſtatuatur a pœna per ius diuinum impoſita, attende diligenter, tex. in c ſi quis per capillum. 22. q 1. contra clericum ſtatuit, ut ſi in aliquo ordine Eccleſiaſtico eſt, deponatur, quam pœnam ceſſare inquit Hoſtien. in ſumma de male blaſphemãtes, uerſ. grauior etiam, & hodie Arbitraria pœna cenſuit puniendum clericum blaſphemantem; quem ſequitur Ioan. And. & Abb in cap. 2. de maledi. & ſi ſæpius hoc crimen clericus commiſerit, tunc degradandum eũ, iuſta diſpoſitionem dicti canonis ſcripſit Hoſtien. ubi ſupra cui adhæſit Alex. in conſ. 72. in 1. uol. col 4. uer. prętcrea ubi plus dicit, q̃d nõ ſufficere ꝓbare quod bis, uel ter blaſphemauit,

phemauit, ut diceret cõſuetus blaſphemare, ꝑ quo allegat Cyn. in l. 2 C. de re. cre. & quòd talis cõſuetudo blaſphemãdi debeat probari per teſtes non ſingulares; pro quo refert Cyn Ioan. And Pau. de Elea. & Anton. in uarijs locis. demum refert Io. Ber. Diaz. in practi. Crim. canonica, in uerbo blaſphemantius quòd in concilio Lateranenſi ſub Leon. decimo celebrato, clericis blaſphemantibus pœna decreta eſt ut quicunque blaſphemauerit Deum, & Beatam Virginem Mariam, ſi clericus uel ſacerdos fuerit, eo ipſo quòd de delicto huiuſmodi fuerit conuictus etiam beneficiorum quæcunque habuerit fructibus applicãdo, unius anni mulctetur: pro. 1. tamen uice at pro ſecunda ſi ita deliquerit, & cõuictus fuerit, ſi unicum habuerit beneficium, eo priuetur, ſi autem plura, quod ordinarius maluerit id amittere cógatur & pro tertia uice dignitatibus & beneficijs omnibus quęcunque habuerit coipſo priuatus exiſtat, eaque ulterius retinenda inhabilis reddatur, & ea liberè impetrari & cõferri poſſunt; de iure uerò ciuili, Iuſtinianus uir utique catholicus & diuini nominis non modicæ zelotipus, pœnam mortis naturalis blaſphemãtes plecti uoluit. Vt in authent. ut non luxu con na §. 1. demum Imperator Federi. in conſti. blaſphemantes, in Regno iſto Neapo. taliter blaſphemantes linguę mutilatione plecti mãdauit. poſteaque Rex Ferdinandus in hoc eodem Regno ſtatuit. in Prag. hac perpetua, quòd pro blaſphemia quis puniretur amputatione & præciſione linguæ & publicatione tertiæ partis omnium bonorum; demum in Prag. in c. maxima, mandat inuiolabiter ſemper corporaliter puniri blaſphemantes, iuxta pœnam à conſtitutionibus & capitulis introductam. nihil tamen dicit de pœna publicationis bonorum, & pro certo nunquam talẽ publicationem uidi fieri. ſicq; (ut uides) di uerſimodè ſtatuitur à lege ab eo ꝙ erat ſancitum iure diuino, ſecundũ quod indiſtinctè eſt pœna mortis. ꝙ quidẽ uideamus ſi fieri potuit an ne, & quidem quia ſcriptum eſt in lege Euangelica, ꝙ Deus non vult mortem peccatoris ſed potius ut conuertatur & uiuat, & ſatis expreſſè id Ieſus declarauit, cum adultera accuſaretur, quando dixit mulier ubi ſunt qui te accuſant? quæ cũ dixiſſet, nemo adeſt, nec ego (inquit) te condemnabo, uade & noli amplius peccare. mouentur eas pœnas ac conſimiles impoſitas in lege Moſis non eſſe confirmatas ſed potius abrogatas in lege Euangelica, nimirum ſi diuerſimodè retrò Pontifices ac Imperatores receſſerunt ab ea pœna quæ in lege diuina imponebatur, id enim optima ratione ſancitum (inquit) Afflicta noſter Neapo. in d. conſtit. blaſphemantes, multitudo enim peccantium in id dedit cauſam minorationi pœnæ, utiq; ſi omnes deberẽt propter blaſphemiam mori, nul-
51 lus ſupereſſet. Nec ſine ratione id factum arbitreris, quia quando multitudo deliquit temperanda eſt pœna, ut habetur. 2. Reg 18. ibi uolens parcere multitudini &c. hinc Valer. lib. 5 titulo de ingratis populi inquit, mens in modum ſubitæ tempeſtatis cõcitata, leui querela proſequenda eſt ſingulorum autem ingrata facta liberiore dignatione proſcindenda ſunt, quia potens conſilij, cum utrunque ratione perpendere liceret, ſcelus pietati prætulerunt quaſi dicat quòd difficilius eſt multitudinem à delicto abſtinere quam ſingulos, quia multitudo cõcitata ut plurimum à maiori parte quæ ſtultorum eſt (ut dixi) non eſt potens conſilij, quia ut tempeſtas cito mouetur & plus more quàm iudicio; ideo leui querela proſequenda eſt, adeo quod decidit Bal. in l. prima. C. de ſer. fugi. quod ubi multitudo delinquit, ſoli caporales factionis & criminis puniendi ſunt pœna delicti perpetrati. & habetur in cap. ſane de tempo. ord. & in capitul. ea quæ. de ſimon. in cap. ex parte. de tranſact. & text. optimus in capit quotiẽs, prima quæſt ſeptima. &c dilectus. lo ſecundo. ubi plenè Fely extra de ſimo ſed & hæc procedunt quando multitudo inſimul deliquit, non autem quando multi ſolent interuallatim delinquere. Qua de re alia inueſtiganda eſt ratio, puniendis igitur peccatis tres eſſe debere cauſas, exiſtima-

exiſtimatum eſt (inquit Aul. Gel. lib. 6. noct. Acti. cap. 18.) vna eſt cum pœna adhibetur caſtigandi atque emendandi gratia, vt is qui fortitudo deliquit, attentior fiat correctiorque. Altera eſt, quam ij qui vocabula iſta curioſus dimiſerunt, ex cau ſa animaduertenda eſt, cum dignitas autoritasque eius in quem eſt peccatum tuenda eſt, ne prætermiſſa animaduerſio contemptum eius pariat & honorem eleuet, idcircoque id ei vocabulum à conſernatione honoris putant. Tertia ratio vindictæ eſt quæ à Græcis nominatur, cum punitio propter exemplũ eſt neceſſaria, vt cæteri ſimilibus a peccatis quæ prohiberi publicitus intereſt, metu cognitæ pœnæ deterreantur. Idcirco veteres noſtri exempla pro maximis grauiſſimisque pœnis dicebant, quando igitur aut ſpes magna eſt, vt is qui peccauit citra pœnam ipſe ſeſe ultro corrigat, aut ſpes contra nulla eſt emendari eum poſſe & corrigi, aut iacturam dignitatis eius, in quem peccatum eſt metui non neceſſe eſt, aut non ad peccatum eſt, cuius exemplo neceſſario metu ſanciendũ ſit: tum quicquid ita delictum eſt non ſanè dignum eſſe imponendæ pœnæ ſtudiũ viſum eſt. has tres vlſciſcendi rationes, & Philoſophi alij pluriſariam, & noſter Taurus in primo Commentariorum quos in Gorgiam Platonis compoſuit, ſcriptas reliquit, Plato autem ipſe verbis apertius duas ſolas eſſe puniendi cauſas dicit, vnam quam primo in loco propter corrigendum, alteram quam in tertio propter exempli metũ poſuimus hæc ille, alibi Ariſt. 2. Ethic 4. ſic inquit (oſtendunt animaduerſiones & pęnæ quæ doloribus ferendis ſuſtinentur, ſunt enim remedia quædam. Remedia autem ex contrarijs adhiberi ſolent (quaſi velit dicere quòd pęnæ inductæ ſunt vt bene viuat homo, & vt ſint ei remedia ad bonam vitam peragendam, nam legum latoris voluntas hæc eſt vt ciues bonos faciat, & ideo pęnas imponit, ſecundum Ariſtotelem ſecundo Ethic. primo, quandoque tamen pęnarum acerbitas (quæ propterea adinuenta eſt, ut homines terreantur & reſipiſcãt delinquere) minime cõſequitur finem optatum, ſicut in medicina contigit, nam medicinæ artis finis non eſt ad ſanandum omnino, ſed ad faciendum illud quod poteſt fieri, & in quantitate cõuenienti, & tempore conuenienti, & poſtea debetur expectari finis, ſicut eſt in arte nautarũ, & in regimine exercitus, vt eſt ſententia. Ariſt. in primo Topicorum. ca. 2. ubi dicit neq; enim Rhetor omnino perſuadebit, neq; medicus omnino ſanabit, ſed ſi ex contingentibus nihil omiſerit, ſufficientem eum dicemus habere diſciplinam, hoc maximè contingere uidemus in blaſphemia, quia licet ſæpius puniantur blaſphemi, ſæpius blaſphematur etiã idcirco conueniens fuit vt non exacta nec exigua pęna imponeretur blaſphemantibus ſed media, quia ex ſuperfluo & deficientia res perit, ſecundum Ariſt.

54 2. Eth. 2. Item alia ratione id factum videtur. (nec eſt contra ius diuinum ſed potius ſecundum ius diuinũ) quia vult Deus ut caſtigemur, ſed non mortificemur, inquit enim Apoſto. ad Roma. c. 8. (lex ſpiritus vitæ per Chriſtum Ieſum liberũ me reddidit à lege peccati & mortis. etenim qd lex præſtare non poterat, ea parte qua imbecillis erat per carnem, hoc Deus proprio filio miſſo in ſimilitudinẽ carnis peccatricis pręſtitit) & Io. in Epiſt. 1 cap. 2. (filioli mei hæc ſcribo vobis, vt non peccetis, & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Ieſum Chriſtũ iuſtũ, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris) ceſſauit igitur illa lex adeo ferox, tremẽda, horribilis & tam ſeuerè punibilis. & noua data eſt) inquit enim Io. Chriſ. in Homi. 1. ſuper Matth. loquens de differentia nouæ, & veteris legis (poſt Ægyptiorũ profecto pernitiem in Heremo, in monte Sinai, & fumo, & igne aſcẽdente de monte, & turba terribiliter ſonãte, & tonitruo crebrius comminante, & coruſcante fulgore, & Moſe in ipſam caliginem nubis intrante. In nouo vero non ita, non enim neq; in heremo neq; in monte, non cum fumo & caligine, nõ cũ tenebris & ꝓcellis ſed lucẽte ꝓrſus die, in domo ſedẽ ib. cũctis, multa cũ mãſuetudine vniuerſa fie-

bant, ſiquidẽ adhuc illis ferotioribus & efferatioribus humano quodam terrore opus erat, ut ſolitudine, monte igne fumo turbarum ſono, & cæteris ta lib. ſublimiores uerò, ac perfectiora doceri faciles, & qui iam corporalium intellectũ uſu uirtutis excellerant horũ quæ diximus non egebant) docet ergo legem veterem multum à ſecunda differte, illa enim ſeueritate plena hæc autẽ lænitate, clemẽtia atq; miſericordia replera; ſicq; non culpandus Feder. Imper. non etiam nãdus Ferdinandus Rex, non deniq; minus catholici, & zelatores nominis Dei retro Pontifices reputandi ſunt, eò quod pœnã mortis in blaſphemantibus abrogauere tãto magis, quia præcepta Moſis iudicialia (ut ſupra dixi) non faciunt ius diuinum, ideo potuerũt & poſſunt Principes Pontifices aduerſus ea ſtatuere.

56 Et licet verum ſit non poſſe lege aut ſtatuto fieri, ut permittatur blaſphemia attamen illud ne prætermittas ſcire quod tam Principes, quam Pontifices poſſunt diſpenſare, & ſtatuere quod aliquo caſu blaſphemia non imputetur ad peccatum, & ex conſequenti quod non puniatur; exẽplum ſi quis calore iracundiæ blaſphemauit Deum aut ex ebrietate, certè iſto caſu non erit puniendus de blaſphemia, nec blaſphemia imputatur ipſi blaſphemanti in l. ꝙ calore. ff. de iur. & voluit Hoſtien. in ſum. de male. §. 1. & probatur in 2. q. 3. §. notãdum, & c. ſiquis iratus. & 2. C. de re, cre. & l. ſi non conuitij. C. de iniur. & hoc fuit de mente Goffre. ſecundum Hoſti. vbi ſupra. licet ibi dicat Hoſt. quod nemo blaſphemat niſi iratus ergo nemo punitur, tandem dicit quòd attendenda eſt qualitas iracundiæ, nã tanta poterit eſſe, quòd dementiæ eſſet æquiparanda, & in ea verificatur dicta Goffr. & idem ſentit Abb. in ca. 2. de male. ſecundum Aſflict. in d. conſti. blaſphemantes, licet dicat ibidem Affl. quòd Bea. Tho. 2. 2. q. c. 58. art. 7. dicit, quod ſi quis calore iracundiæ blaſphemauerit Deũ, qđ erit blaſphemia, & incidit in pęnã blaſphemię. ſubdit tamẽ in ſequenti dubitatione ꝙ ſi aliquis ruſticus dixerit faciẽdo computũ cũ aliquo qđ Deus nõ poterat facere quòd ipſe teneretur ad tot operas ut prætendebatur, quòd eo caſu ſi hoc inconſiderate dixiſſet, non incidit in pœnam blaſphemiæ, & hoc dicit uoluiſſe Bea. Tho. in 2. 2 q. 13. & quod ita fuit concluſum in ſacro Regio conſilio. ratio quia primi motus non ſunt in poteſtate noſtra; & ſic non video quid differat an quis calore iracundiæ blaſphemaſſet an verò incõſideratè vtroq; enim caſu, uerum eſt dicere, quòd primi motus non ſunt in poteſtae noſtra, & ſic præſuppoſito qđ verũ ſit quòd blaſphemans calore iracundiæ nõ puniatur (prout uerum eſt & infra patebit) nunquid Princeps & Papa potuerit hoc facere? & dico qđ ſic nam habetur Leuiti. c. 5. in litera A, in hæc verba (aut ſi anima iurauerit effutiendo labijs, ut malefaciat aut benefaciat, iuxta omnia quæ temerè eſſutire ſo et homo iurando, idq; latuerit eũ ipſeque neſcierit ſe deliquiſſe in aliquo horum ſi ſcit aliquo horum deliquerit, confitearur quòd ea re peccauit, & adducat domino ſacrificium pro delicto ſuo, pro peccato inquam ſuo quod peccauit fœminam ex grege, ouem aut capram ad ſacrificium pro peccato & ex piabit eum ſacerdos à peccato ſuo) ſicque eodem iure diuino habes quòd ſiquis inconſiderate, & ſic efficiendo peccauit aduerſus ea quæ præcepit Deus nõ punitur pœna ibi ſtatuta ſed tantummodo pro pœnitentia debet facere id quod ſupra dictum eſt. inquit enim Ioan. Chriſo. in Homel. 3. cap. Ioan. primo in lite-

57 ra R, in hæc verba (de ira loquens) uidebis namque irato non ſecus ac inſanos turpiter in medium præcipites fieri. Cum enim circa præcordia ita efferbuerit, os ignem emittit, rea inflatur facies, incompoſitæ manuus mouẽtur, ridicule proſiliunt pedes, monitoribus & rixam dirimere conantibus inſultant, in eoſque nulla ab inſanientibus differentia irruunt, & cum hæc faciunt tanquam a mentes nihil ſentiunt, nihil intelligunt, ſed aſinorum more calcibus, morſibuſque inuicem inſultant, & profecto iracundia percitus, nullum neque decorem ſeruare poteſt, neque mode-

modeſtiam. Hi igitur homines poſt hāc
ignominiam & domum, & ad ſe reuerſi
dolore ſimul anguntur, & metu, cum in-
telligāt quos læſerint, quos furoris & in
ſaniæ ſuæ teſtes habuerit, quippè qui in
illo furore non ſecus ac mente capti,
quid faciant non aduertunt, cum ad ſe
redierint, tum demum omnia ſecum re-
putant, num inimici ei inſanienti aſſue
rint, num uiderint, pari enim ratione
vtroſque formidant, alios tanquam re-
præhenſores, & eos quorum præſentia
magis erubeſcendum ſit alios, tanquam
qui ipſorum malum & ignominiã plu-
rimum gaudeant) inquit etiam Philo.
in libro. 3. Ethico capit. ſecundo in hæc
verba (atque etiam minus eſt uis animo
ſa, quia quæ proficiſcuntur ab ea mini-
mè uidentur electione ſuſcepta) & in
ſeptimo libro capit. 5. inquit (quòd iræ
& concupiſcentiæ uenereorum tranſ-
mittant corpus, & quibuſdam inſanitas
faciunt) & ibidem in capit. 7. ſic dicit,
homo habet ampliorem poteſtatem ſu-
per concupiſcentias naturales, quam ſu
58 per iram.) Hinc ſi Princeps mandaue-
rit aliquid inſolitum, uel iracundum fie
ri, debet differri per xxx. dies l. ſi uendi-
cari. C. de pœn. & ibi Salycet. reddit ratio
nem, ne Princeps philoſophia plenus ca
lore iracundiæ motus dicatur iniurias
committere à quo non iniuriæ, ſed iura
debent emanere. l. meminerint. C. unde
59 vi. Et dicit dom. Ioan. de Ana. in cap.
illa præpoſitorum extra de accuſa. quòd
iudex tempore iracundiæ non debet fa-
cere aliquam punitionem, & ideo dicit
iuriſconſultus, quod iudex aduerſus eos
quos malos putat, ira exandeſcere non
debet l. obſeruandum. ff. de offic. præſid.
& facit tex. in d. l. ſi uendicari, pro cuius
intellectu uideatur tex. in cap. cum apud
theſſalonicam. 11. q. 3. quia ex his quæ
ibi habentur deprehendi poterit, quod
Theodoſius Imperator fecit illam legẽ,
quia propter deſtructionem ciuitatis
Theſſalonicæ aliàs Bononiæ, quæ vult
gl. in §. hæc aũt tria in pħe. ſtorum. ho-
die eſt Bononia, ſed hoc non eſt uerum,
ut per Paul. diaco. re. ro. libro. 13. cap. 1. &
Platinam in Innocẽtio primo, & hiſtor.
tripar. lib. 9. ca. 30. & ob dictam deſtru-
ctionem fuit excommunicatus Theodo
ſius, & iuſſu. Beati Ambroſij poſt peractã
pœnitẽtiam Bononiam conſtruxit, cum
prius eã deſtruxiſſet, & ſic oportet dice-
re, iuxta tex. dicti. ca. cum apud, quòd Bo-
nonia olim Theſſalonica uocabatur, &
ultra pœnitentiam illud mirabiliter
adiecit. Imperator, ut ſententiæ Princi-
pum capitales in diem trigeſimum ab
exequutoribus differentur, ut eſſet locus
miſericordiæ ac ueniæ, ſi calore iracun-
diæ aliquid ſæuetum iuſſiſſet Princeps,
ut etiam habetur per Paulum diaconum
lib. 13. rerum Roma. cap. 1. & in hiſto.
tripartia lib. 9. cap. 30. & inquit Valer.
Max. in lib. 4. cap. 1. in titulo de paternã
moderatione in liberos & animi mode-
ratione, Architam Tarentinum contra
omnem iram animo moderatum com-
mendans ſic dicit. Tarentinus Architas
dum ſe Pythagoræ præceptis metaponti
penitus immergit, magno labore, lon-
goque tempore ſolidum opus doctrinæ
amplexum, poſtquã in patriam reuerti-
tur, ac rura ſua reuiſere cœpit, animaduer
tit negligentia uillici corrupta & perdi-
ta intuenſque malè meritũ, ſumpſiſſem
inquit à te ſupplicium, niſi tibi iratus
eſſem. Maluit enim impunitum dimitte-
re, quàm propter irãm grauius iuſto pu-
60 nire. hæc ille. Sed unde digreſſi ſumus re
uertendo, illud huic noſtræ concluſioni
addendum puto, quòd & ſiquis ad ludũ
prohibitum ludẽdo ira commotus Deũ
blaſphemaſſet eo caſu puniendus eſt de
blaſphemia, eo quia rei illicitæ operam
dabat, à qua non niſi blaſphemiæ crimi
nationes, iniuriæ, rixæ, & maledictiones
cõmuniter oriri ſolent; & hoc eſt quod
uoluit Abb. in d. c. de maledi. ſecundum
Affl. in d. conſtit. blaſphemãtes pro quo
ad propoſitum noſtrum inquit Ariſt. in
lib. 3. Ethico. capit. 5. in hæc uerba (por-
rò autem legum cõditores eum qui per
imprudentiam peccat afficiunt pœna, ſi
uideatur ignorationis eius eſſe cauſa, ut
ebrijs. & temulentis duplice pœna con-
ſtitutæ, quia principium fuit in eius po-
teſtate qui ebrius factus eſt, quandoqui-
dẽ pœnes eũ poteſtas eſt fugiendæ uino

lentię quæ ertoris, & imprudentiæ cauſa eſt) & ſic vult ebrios puniri ſi delinquũt, eo quia ipſi dederũt cauſam illi ui nolẽtiæ ex qua ſucceſſit malũ, & Pitacus unus ex ſeptẽ ſapientibus ſtatuit ob hoc ut duplici pœna punirentur ebrij, & delicti & ebrietatis, & de hoc legis latores loquitur Ariſt. & hoc modo puto procedere tex. in c. inebriauerunt. 15. q. 1. licet gl. uoluerit Loth. nõ puniri de inceſtu, ſed de ebrietate tantũ. uolens enim euitare ne peccet & ne delinquat ſed debet abſtinere ab eo quod magis contrariũ eſt, ab eoque quod ad peccandũ magis proclinum reddere poteſt, ſecundum eundem

61 Ariſto. in eo. li. 3. ca. 9. alias non excuſabitur. Nam id pręcipuũ fuit ut ꝓhibere tur ludus, ut blaſphemijs quæ inde procliuius procedunt, locus nõ detur, ut inquit Imperator in auth. aleatum uſus, nam ut inquit Hoſt. in ſumma de exeõ. prælato. propter ludum efficiuntur adoleſcentes proprijs bonis amiſſis lugẽtes, de diuitib. pauperes ſacrilegij, falſarij, fures, raptores, quærentes alios ſpoliare, honeſtè non uiuentes, ac blaſphemantes, & refert quòd aliqui perditis ſubſtãtijs deſperati ueneno ſe occiderunt, aliqui laqueo ſe ſuſpendere, & aliqui proprio chirographo diabolo ſe uinos dederunt, & multos propter blaphemiam in ludo factam terram abſorbuit, & fulgure perierunt, ſecundũ Cano. in c. clerici de uit. & honeſte. cler. & in c. inter dilectos de excep. prælat. dicit enim Imperator in d. auth. qd plerũque ludentes propter bonorum perditionẽ ad blaſphemias prorumpunt, propter quas etiã cœlum efficitur peſtilens, ut in authẽ. ut nõ luxu. con. na. & refert Par a Put. in tract. vt lud. in prin. (licet uideatur quod ludus eſt neceſſarius, nam inquit Ariſt. 3. Ethi. quod requies & ludus in uita ſunt neceſſaria. Sed uide Marg. Philo. de prin. Philo. mora c. 47. Hinc ludentes propter eorum ſubſtantias in ludo perdiras, imagines Dei, & ſanctorum percutiens capitaliter puniuntur, argumen. l. qui ſtatuas. ff. ad leg. Iul. maieſta. commiſſum enim in Diuinam Maieſtatem, & humanam æquiparantur. l. 1. in prin. ff. eo tit. & facit tex. in l. prima. C. nemi. li. imagi. Salus ubi ille qui ad iniuriam diuinæ maieſtatis ſcribit ſignum Crucis in ſilice, ut ab omnibus pedibus cõculcetur pœna mortis tenetur, per quem tex. dicunt Doct. in l. data opera. C. qui accu. non poſ. & Ang. in l. 1. C. de rap. uir. quod percutiens Dei imaginem punitur grauiter, & g'o. in c. 2. ext. de offic. ordi. in 6. dicit quod quidam qui frieuit urticas in Cruce ad Dei uilipendium fuit ſuſpenſus, & quòd percutiens imaginem Dei debeat mori eſt tex. in cap. ſi canoci de hære. in 6. exinde dicit Par. de Put. in tract. de ludo in fine num. 62. quod quidam qui imaginẽ crucifixi. in aquis proiecerat, ut ceſſarẽt pluuiæ non fuit ſuſpenſus, quia non fecit ad iniuriam diuinitatis. Sed ſi feciſſet ad iniuriam diuinitatis deberet ſuſpendi non enim debet excuſari ille qui à principio dabat operam rei illicite.

62 Hinc eſt qđ ſi aliquis cõmittit aliquid illicitum, licet magnum bonum exinde ſequatur, non reſtat quin non debeat puniri etiam ſi bonus effectus Reipublicæ ſequeretur, ſecundum Pet de Ancha. in repe. ca. 1. de conſtitu. ubi dicit quod ſi ingreſſus domũ alicuius de nocte ſerineum ſurripuit, in quo erant literæ proditionis Ciuitatis aut Regni certè hoc patefacto non euitabit pœnam furti, cum intentionem habuerit furandi. Vnde fortuna quæ fęlix ciuitati fuit, nõ cõſideratur, ſed ſolus animus refert & ſequitur Guliel de Bene. in repetit. capit. Raynu. in quæſt. an hec. occi. pecca. nume. 39. quam magis puniendus eſt ille qui dabat operam rei illicitę propter

63 quàm blaſphemiam commiſerit. Et pro pędictis etiam facit tex. in l. deſerto rem. §. qui in bello. ff. de re milia. ubi habetur quod ſi quis rem prohibitam a duce belli fecerit etiam ſi Res bene geſſerit (ut utar uerbis iuris conſulti punien-

64 dus erit. Lex enim ſemper præſumit cõtra eos qui operam rei illicitæ dederint,

65 ut l. ſi ex plagis. § tabernarius. ff. ad l. Aqui. Concludendo igitur (ut ſcopum primæ difficultatis ponam) quòd ſi qui nõ operam rei licitæ daus ſed in conſiderate, & ꝓpter iram blaſphemaſſet illico ad

ſe reuer-

ſe reuerſus ſignum dederit feceritve q̃ ſe pœnituit blaſphemaſſe percutiendo manu pectus, ſeu labia ſeu aliter expreſſerit (ut fieri adſolet) qnod eo caſu non punietur de blaſphemia ex pœnitenti enim demonſtratur ludibrio linguæ dictum in l. famoſi. ff. ad l. Iul. Maie. Alex. cõſi. 15. 3. uol. nam inquit Ariſto. in lib. 3. Ethico. c. 1. in hęc uerba (quod fit ab inuito, dolorem parit, & uim pœnitendi nam qui per imprudentiam quidlibet admiſit, nec ægre fert illud admiſiſſe ſe is ſanè quod ignorauerat non egit uoluntarius, nec rurſus inuitus, quippe qui nullum capit dolorem, qui fecit imprudens ſi eum pœnit, fecit inuitus, ſi non pœnitet, quoniam alius eſt, ſit atque uocetur non uolens œdipus enim imprudens laicum patrem necauit, Matrē Iocaſtam duxit uxorem, quod ubi reſciuit, ſibi effodit oculos is planè fecit inuitus,
66 argumento ſi pœnitentia. † Tiberius imprudens hoſpitem Rhodienſem torqueri iuſſit errore detecto necauit, Scelus commiſſit non uolens ut inqnit commenta. Ibi (ſic ergo habes amantiſſime lector) ex huiuſmodi dictis quòd dicitur inuitus feciſſe, qui fecit aliquid, quo facto ſe pœnitet illa enim pœnitentia, ſeu ille dolor quem capit de eo quod imprudenter egerit eſt clarum teſtimoniū blaſphemiam non proceſſiſſe ex corde, & uoluntariè. Sed calore iracundię potius, quæ ſtateram geſtare hominibus non permittit, ut idem Ariſto. in eodem lib. 3. cap. 9 inquit non enim tam graue facinus eſt peccare, quam poteſt peccatum non pudere, & de proprijs malis accuſare Deum teſte Ioanne Chriſ. in Ser-
67 mo. tertio de prouiden. Thom. 5. in littera L. Secundo hoc eodem præcepto inhibetur falſum iuramentum, dicitur enim Ecc. cap 23. iurationi non aſſueſcat os tuum, multi enim caſus in illa, & paulo inferius, uir multum iurans implebitur iniquitate, & non diſcedet à domo illius plaga. Item Matthæ. 5. habetur, audiſtis quia dictum eſt antiquis nō periurabis, reddes autem domino iuramenta tua. Ego autem dico uobis non iurate omnino, neque per cœlum, quia Thronus Dei eſt, neque per terram, quia ſcabellum eſt pedū eius, neque per Hieroſolymam, quia ciuitas eſt magni Regis, neque per caput tuum iurateris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum, ſit autem ſermo ueſter eſt eſt non nō, quod autem his abundantius eſt à malo eſt, iurare enim eſt Deum in teſtem uocare, & eſt actus latriæ, unde Hier. ſuper Mach. qui iurat, aut ueneratur aut diligit eum, per quem iurat. cap. 6. Anima quæ iurauerit, & protulerit labijs ſuis, ut uel male uel bene quid faceret; & non fecerit, & ipſum iuramento & ſermone firmauerit oblitaque poſtea intellexerit delictum ſuum, agat pęnitentiam pro peccato, & offerat de gregibus agnam ſiue capram orabitque pro eo ſacerdos, & pro peccatis eius Leui. cap 5. Item Leui cap. 19. non periurabis in nomine meo, nec polllues nomen domini Dei tui, & Deutero. cap 6. non uſurpabis nomen domini Dei tui fruſtra, quia non erit impunitus qui ſuper re uana nomen eius aſſumpſerit. Itē Iaco. in epi. c. 5. Ante omnia fratres mei nolite iurare, neque per cœlum, neque per terram, neque per aliud quodcunque iuramentum, ſit autem ſermo ueſter, eſt eſt non non, ut non ſub iudicio decidatis. Item Auguſt. in lib. de mendac. non iurate omnino, ne ſcilicet iurando ad facilitatem iurandi ueniatur, de facilitate ad conſuetudinem, de conſuetudine ad periurium decidatur, & Iſidorus, lib 2. Soliloquiorum aſſiduitas iurandi periurij conſuetudinem facit, uſus iurandi ad periurium indicit, ueritas iuramento non indiget. Item Chryſoſt. ſuper illud Matthæ 5. dico uobis non iurate omnino (inquit) nemo eſt qui frequenter iurat, qui aliquando non periuret; Nec uolo uos latere quòd ex prędictis, & alijs nō ſit reprobatum omnino iuramentum, ut de ſe illicitum ſit,
68 uam Manichæi dicebant omne iuramentum factum, & per creaturam, & per Deum eſſe illicitum, & occaſionem huiuſmodi erroris ſumpſerunt ex prędictis maximè, ex uerbis Matthæi. 5. ego dico uobis non iurate omnino, Sed neſcie
69 runt diſtinguere quod aliū ſenſum facit negatio præpoſita uniuerſali ſigno, aliū

poſtpoſita præpoſita.n equipollere facit particulari negatiuæ poſtpoſita uerò ſuo contrario.c.5.uniuerſali negatiuæ unde differt dicere,non omnis homo non currit,& omnis homo non currit. Deus aũt non dixit omnino non iurabis, Sed dixit non iurabis omnino.unde nõ prohibuit omnem iurationem, ſed prohibuit ne iuraretur omni modo,& ſine omni cauſa, inquit enim Auguſti. in lib. contra mendacium quòd præceptum de prohibitione iuramenti ad hoc eſt poſitum, ut quantum eſt in te non affectes, nec quaſi pro bono cum aliqua delectatione appetas iuſiurandum, nam illud quod non quæritur niſi ad ſubueniendum alicui defectui, non numeratur inter ea quæ ſunt per ſe appetenda ſed inter ea quę ſunt neceſſaria,ut patet de medicina quæ quæritur ad ſubueniendum infirmitati.iuramentum igitur quæritur ad ſubueniendum alicui defectui quo. ſ.unus homo diſcredit alteri, & ideo nõ eſt habendum inter ea quæ ſunt per ſe appetenda,ſed inter ea quæ ſunt huic neceſſaria quib utitur indebitè quicunque utitur eis.ultra neceſſitatem, Vnde Aug. in lib. de ſermone Dom.in monte dicit, qui intelligit non in bonis, ideſt per ſe appetendis, ſed in neceſſarijs iurationẽ habendam ſe referent quantum poteſt,

70 ut non ea utatur niſi neceſſitas cogat, hæc Tho ſecunda ſecundæ queſt 89 art. 5.cap. Actus enim iurandi fieri debet cũ illis tribus.ſ. cum iudicio in diſcretione qui excluditur in cautela iurandi,& cum ueritate in aſſertione, & ex cauſa legitima utendi talis teſtis inuocatione, & ſic includit in ſe ſimpliciter ordinem rationis: & eſt latriæ actus qui enim Deum inuocat aſſertionis ſuæ teſtem: profitetur in eo infalibilem ueritatem, & omnium cognitionem, & prouiſionem & ſic Deo exhibet honorem ſibi ſoli debitum. Si uerò aliquis prædictorum trium comitum ibi defuerit includit aliquid incompaſſibile ordini rationis: & Ideo talis actus eſt illicitus, & ſimpliciter fugiendus. quia cum illo defectu non poteſt eſſe niſi malus Iuramentum enim habet & habere debet tres comites ſcilicet ueritatem iudicium & iuſtitiam: Hic

te 4. iurabis uiuit Dominus in ueritate, & iudicio & iuſtitia.& extra de iur.

71 iuran. cap. & ſi Chriſtus. §. quòd autem Iacobus.& §.Iacobus & 22.q.2.animaduertendum & 22.q.1.& iurabit,& eſt ratio ſecundum Bonauen. 3.diſtin. 39. in litera quæſto 1. quia iuramentum comparatur ad tria, ſcilicet ad iurantem à quo procedit: & ſic debetur ſibi iudiciũ ad rem de qua fit: & ſibi debetur ueritas, ut ſit adæquatio ſermonis & rei ad cauſam pro qua fit & ſic debetur ſibi iuſtitia. ſcilicet ut pro cauſa iuſta fiat, aliter uero diſtinguit prædicta tria Alexand. Aret. 3. tit. 1. in expoſitione præcepti in principio, debet ergo (ſecundum eum) ibi eſſe ueritas ſemper in conſcientia,ideſt ut firmiter ſciat ita eſſe debet etiam ibi eſſe iudicium, ideſt deliberatio diſcreta,ſcilicet ut non iuret etiam uerum quis, niſi propter neceſſitatem: ut quando perſuadet alicui aliquod uerum quod expedit ei uel eſt utile credere: & tamen non uult aſſertioni ſimplici credere.

72 Eſt enim periurium peccatum mortale,tum quia aduerſatur præcepto primę tabulæ non periurabis in nomine meo, Leuit.19. non aſſumes nomen Dei tui in uanum Exod.20. Tum etiam quia importat deſpectum & irreuerentiam Dei nam qui iurat,Deum teſtem inuocat,teſte bea.Tho.22.q.98.ar.2.ergo dum periurat dat intelligere uel quòd Deus non cognoſcebat ueritatem,uel quod uelit teſtificari falſum cum in ipſum teſtem inuocet, & quia periurium tenet ſecũdum locum poſt idolatriam, periurãdo enim

73 uidetur nomen † Dei abnegare Ideo per os Ezech. 17. pœnam comminatur dicens uiuo ego quoniam iuramentum quod ſpreuit, & fœdus quod præuaricatus eſt ponam in caput eius, & expandam rete meum ſuper eum & comprehendetur in ſagena mea, & adducam in Babilonem & iudicando eum ibi in præuaricatione qua deſpexit me, & omnes profugi eius cũ uniuerſo ſanguine ſuo gladio cadent, ſed Goffr. & Hoſt. in tit. de iureiur. dicunt quòd periurium quadrupliciter dicitur ſcilicet falſa iuratio iuramẽti, tranſgreſſio indiſcreta, iurati &

&mendacium iuramento firmatum primo modo periurium ſcilicet, prout eſt falſa iuratio poteſt eſſe tripliciter. Aut quia eſt falſitas ex parte iurati tantum, ut cum quis iura falſum quòd credit eſſe verum. Aut ex parte iurantis tantum, vt cum quis iura uerum quod credit eſſe falſum. Aut ex parte utriuſque, ut cum quis iurat eſſe uerum quod eſt falſum & credit eſſe falſum, & in his duobus modis ultimis eſt mendacium firmatum iuramento quod eſt quartum membrum primæ diſtinctionis. unde falſa iuratio prout eſt primum membrum primæ diſtinctionis erit ſolum quando falſitas eſt tantum ex parte iurati. primo modo falſa iuratio ſecundum Goffr. & Hoſt. & Bernar. ext. de iur. iuran. cap tua. 1. ſi ignoranter fiat, & habita omni diligẽtia nullum peccatum inducit. 22. q. 2. homines. Non adhibita uerò omni diligentia eſt peccatum ueniale. diſtin. 3 2 §. uerum in fin. Ray. dicit quòd iſta falſa iuratio ſi ſit adhibita diligentia debita eſt ueniale, ſi verò proueniat ex ignorantia iuris uel facti craſſa & ſupina eſt mortale. 2 2. q. 5. qui periurat ij. verò & iij. modo iuratio falſa ſi fiat iocoſè vel ſimulatoriè ſecundum Goffr. eſt peccatum ueniale. 22. q. 2. quod ait & c. nult ſecundum uero Tho. & Ray. eſt peccatum mortale propter reuerentiam Dei. Si autem fiat ſerioſè eſt peccatum mortale. ſecundum Goffr. & Thom. ſecunda ſecundæ q. 98. arti. e 3. c. 22. q. 2. homines, licet aliter ſentiat in hoc Richar. 3 diſtin. 39 9 & 3. Art. 2. cap. periurium verò ſecundo modo dictum ſcilicet quòd eſt tranſgreſſio iuramenti. Si ſit trãſgreſſio iuramenti illiciti, ſic eſt peccatum in iurando ſed non in contraueniendo, quin etiam nullo modo eſt ſeruandum. 77. q 4 c. 1. 2. & 3 ſi uerò ſit tranſgreſſio iuramenti liciti eſt peccatum mortale. 6. 8. 1. quicunque, periuriũ autem tertio modo. ſ. ſecũdum quod. eſt iuratio indiſcreta, eſt ſecundum Goffr. peccatum veniale. diſtinct. 25. § criminis. in fine. Berna uerò ex. de iur. iur. tua. 1. diſtinguit quod ſi fiat ex deliberatione eſt peccatum mortale extra eo. c. ſicut ex literis, ſi uerò iocoſè uel ĩcaute eſt veniale. diſt. 75. §. alias ea demum, & con-
cordant bona. 3. diſt. 39. q. 1. Ar. c 3. Richar. 3. diſt. 39. q. 3. Ar. 2. c & ita concludit Aſteſan. in ſua ſumma in tit. de periu
75 tio, tit 19. lib. 1. c. 1. † Punitur autem periurium primo ira Dei: nam legitur Ioſue 9. iurauimus eis in nomine Domini Dei Iſrael, & idcircò non poſſumus eos contingere ne contra nos ira Dei cõcitetur ſi peierauerimus, item propter periurium ſuperuenit ſterilitas terræ ſeu fames tempore Dauid, quæ per tres annos populum afflixit propter periurium Saulis; ſimiliter & Rex Sedechias captus eſt Hieroſolyma deuaſtata, quia Rex ipſe iuramentum fidelitatis Nabuchodonoſor non ſeruauit ut habetur 4 Reg. ulti. & legitur. 1. Regum c 2 quòd Solomon Rex propter iuramentum non ſeruatum per ſi mei de non recedendo ab eo, & de alibi non accedendo iuſſit ipſum occidi, & ſic occiſus eſt. & Leuit. 1. c. 5. in ſi legitur in hæc verba, aut ſi rem perditam inuenit & eam negauerit, iurauerítque falſo ſuper quapiam re. ex omnibus his quæ facere ſolet homo, inque hic peccare. ſi itaque peccauerit & deliquerit, reſtituat raptum quod rapuit aut quod per calumniam extorſit aut depoſitum quod illi fuit commiſſum, aut rem perditam quam inuenit, quin totũ illud. ſuper quo peierauerit reddet ſortẽ, addita ei quinta eius parte, reddat inquã ei cuius eſt in die quo expiat deli-
76 ctum ſuũ, † ſacrificiũ vero pro delicto ſuo adducat Domino, mos enim iurãdi apud antiquos legitur Gen. c. 24 (pone quæſo manum tuam ſubtus fœmur meũ iuramentoque te per Deum Cœli & terræ adigam, ne accipias vxorem filio meo de filiabus Chanaam inter quos ego ha-
77 bito) apud Veſtinos Picentes Marſos Pelig. Marrucinos Sannites & Lucanos, cum ad hunc non defeciſſent, & Gay. Sex. prætorum Romanorum Legatum ad ſe miſſum apud Aſculum omnesq; ciues occidiſſent contra fœdus & iuſiurandum pacis, continuò atrociſſimã pernicie, infamiſſima præceſſere prodigia, nã omnia animalia quę ſecura eſſe cõſueuerunt, relictis ſtabulis paſcuisq; cũ vlulatu hinnitu mugituque miſerabili ad ſiluas montesq; fugerunt, canes quoque

lachrimoſis vlulatibus luporum ritu ob errarunt, ſecundum Oroſium li.5.c. 18. vnde Ariſt.ad Alexandrum dixit, ſi quæreres quæ fuit cauſa deſtructionis Regni Barbarorum & Scitharum, reſponderem quia Reges eorum vtebantur iuramentis ad fraudem & deceptionem
78 hominum frangentes fœdera. Irrogatur & alia pœna periuris per ius canoni cum de qua habetur 6. quæſtio. 1. Quicunque ſciens periurauerit quadraginta dies in pane & aqua ſeptem ſequentes annos pęniteat, & nunquam ſit ſine pęnitentia, & nunquam in teſtimonium recipiatur. Idem habetur 22 q. 5 ſi quis
79 periurauerit; Ægyptij capite periuros mulctabant, tanquam qui duplici tenerentur ſcelere vt qui & pietatē in Deos violarent, & fidem inter homines tollerent, maximum vinculum ſocietatis humanæ. ſecundum Diodo. Sicul. lib.2. rer. antiquarum c. 3. & teſtatur idem lib. 11. bibliothecæ. in ſi quod palioti templū Siculi tanta veneratione proſequebantur, vt ſanctiſſima per illud ſummęq; ob ſtricta religioni iuramēta depromebāt, ideoque fides & integritas dictorum explorabatur. periuros namq; illico Deus
80 repentino corripiebat ſupplicio, nā non nulli ob periurium luminibus excæcatis ē templo diſcedebant; & in iudicio corporum ſi accuſatus criminali cauſa conuincitur degradabitur. diſtin.7 § §. criminis, quam enim ſanctē & quam inuiolatē iuris iurandi religio. apud illos Priſcos Romanos colebatur non modo, teſtis eſt M. Attilius Regulus, qui pęnorum ſeruitutem deductus, miſſus Romam vt ex ſe vno & ſene, complures Carthaginenſium iuuenes penſarentur, in contrarium dato con. Carthaginem petijt, non ignarus ad quam crudeles & ſibi infeſtos Deos reuertereiur, verum quia is iurauerat, ſi eorum captiui redditi non forent ad eos ſeſe reditutus, authore Liuio lib.18.& Valer. Max. lib.1. in c. de ſerua. reli. nec prætereundū eſt id quod idem Val. ait. in lib.2. in c. de cenſo, uo. Plato autem in dialo.12. de legib. inter alias a ſe latas leges ſanxit ut cauſæ in quib. vtilitatem quis ex periurio aſſequitur, ſine iure iurando iudicet & qui iudicaturi ſunt nullo modo litigantes permittant aut iurare perſuadendi cauſa, aut ſibi generique ſuo imprecari autem turpiter ſupplicare aut commiſeratione muliebriter vtilem peregrinis autem inter ſe litigantibus ſi uelint iurare liceat, nam cum in ciuitate conſeneſcere non debeant, non formidandum ne alios corrumpant. Sed quam varium & multiplex iuſiurandum apud diuerſas gentes fuerit & per quos Deos conſueuerunt & apud quos iura. inuiolabile habeatur. ſcribit Alexan. de Ales lib.5 dierum genialium cap.10. & multa de iuramento vide per Guliel. de Bene.
81 in c. Raynutius. in verbo teſtamentum. 3 num.42. cum ſequen. ſcribit enim Ioa. Chriſo. in acta Apoſto. c.3. in litera G. in hęc verba Abijce hominis iuramētū, & etiam quæ iræ ſunt abieceris iramq; extinxeris omnem, eſt enim ſicut ventus ira & iuramentum. Sinuamus vela, nulla vtilitas veli ſi deſit ventus, ſi igitur non clamamus neque iuramus ne tuos ſuccidimus iræ ſi autem non creditis, periculum facite rei & ſic ſe habere cognoſcetis. pone iraſcenti legem ne unquam iuret & non opus habebit illi de manſuetudine ſermonem facere & ſic totum pfectum erit, & paulo inferius dicitur, dic quam ob cauſam introductum eſt iuramentum & quare conceſſum? dicamus originem eius, & vnde natum ſit, iterum & quomodo & à quibus narrantes remunerabimus vos, fecit olium peccata Abraham & immolauit victimas & hoſtias obtulit, & nondum erat iuramentum. vnde igitur ingreſſum eſt? quando mala creuerunt, quando omnia ſimul ſurſum ac deorſum facta ſunt quando ad idolatriā inclinatū́t, tunc ſanè quādo infideles apparuerunt Deum vocabant teſtem, quaſi fideiuſſorem dantes dictis ſatisfacturum, iuramentum enim eſt fideiuſſio vbi mores fidem non habent vnde primum taxatur is qui iurat ſi ei fides nō habeatur abſq; ſi deiuſſore & fideiuſſore maximo, & quia tam parum homines ſibi mutuum credunt, non hominē quærūt fideiuſſorem, ſed Deum. Secūdo ideo crimen eſt eius qui iuramentum recepit ſi pro contractibus Deū ad fideiuſ

ſionem

ſionem trahat.& dicat ſe nõ erediturum nisi illum accipiat,ò eccellentem ſtuporem, ò contumeliam, uermis ac terra ac cinis exiſtens & fumus,audes talem dominum tuum in fideiuſſorem rapete, & illum cogis accipere?Dic oro mihi,num ſi filijs veſtris contendentibus inter ſe,& ſibi mutuam non habentibus fidem, dixerit conſeruus,nõ credendum,niſi communis Dominus fideiuſſor accedat, nõne illi irrogarentur plagæ multæ, ut diſcat quòd Domino in alijs, nõ hiſce uti oporteat? quid dico conſeruum. Nam ſi magis uenerandum voluerit virum, nõne contumeliam cauſa haberetur,& paulo poſt, ideo qui & cogit quàm qui iurat magis ineuitabile habet ſupplicium ſimiliter & qui nullo poſtulante iurat, etiam hoc difficilius eſt, quòd quis iurat pto unico obolo. pro paruo emolumento,pto iniuſtitia,& hęc ſic periculoſa quando non fuerint periuria ſi autem periuria committerentur, tunc omnia confunduntur. & in cauſa ſunt,tã is qui dat, quàm is qui accipit iuramentum, & hanc ob cauſam nunquam reis inquiſitis detuli iuramentum(prout multi faciũt) ſciẽs proculdubio eos peierare debere & idem ibidem ca. 5. inquit pottus enim ſecurus eſt non iurare. Portus in quo à uentis impetuoſis quis nõ ſubmergitur. Nam licet ita licet futor licet inſultus eſſe ruefcat, licet quidlibet ſit,anima in ſecuritate conſtituitur, & ita neq; eijciat aliquid eorum quæ nõ oportet dicta eſſe non enim ſibi neceſſariam putauit legem. Vide quid propter iuramentũ facit Herodes, caput præcurſoris amputauit propter iuramentum enim inquit ac diſcumbẽtes nolebat illam repulſam pati;Quid propter iuramentũ paſsè ſunt tribus in feſtæ tribui Beniamin? quid ꝑpter iuramentum paſſus eſt Saul? Nam ille quidem adiurauit Herodes etiam homicidium periurio peius commiſſit iterum Ieſus propter iuramentum Gabaonitis factum, qualia paſſus eſt cognouit,ſatanæ enim laqueus eſt iurare,diſrũpamus igitur funes,& facile contra omnem cuſtodiam conſiſtemus, liberemur à laqueo ſatanæ timeamus dominicum præceptum, conſuetudinem optimam nobis uendicemus, ut progredientes in uia uirtutum, & hoc & alia mãdata perficiamus, ac aſſequamur bona promiſſa ijs qui diligunt illum.Sed hęc quidẽ ſufficiunt. volui tamen hic referre ad effectum,ut iudices in quantum poſſunt abſtineant ne ſint proclivi, & faciles ad iu-

83 ramenti præſtatiorem. Pro certo neſcio quo ſpiritu ductus Imperator Alexand. (qui vt ſcribit Helius Lampridius hiſtoricus fuit homo exemplum uirtutis, & zelator ſummus iuſtitiæ ſtatuit in l. 2. C. de reb. cred.& iur. iuran. quod iuris iurandi contempta religio ſatis Deum habet ultorem,cum debuiſſet magna ſæueritate ſtatuere,quòd puniretur,& ideo nimirum gladio occubuit in Alemania, apud ciuitatem Maguntiæ, ut referunt canoniſtæ,ſecundum autem ius Longobardũ

84 pęna periurij eſt ampatatio manus cum qua iurauit, ut in lombarda de eo & l. de eo & l. is quæ fuit Imperatoris Papini,& quæ ſecundum Angel. in d. l. 2. omnes ligat,& ibi Auge. ex mente Iaco de Bel. diſtinguit quod ad ſacramentum eſt temerarium & non punitur, ut ff. de regul. iur. l quod calore, Aut eſt contra ius, & tũc idem,aut ſacramentũ eſt ſolenne, & tunc ſi præſtitũ eſt Deo, puta non comedere carnes,& non punitur in foro iudiciali,in foro pœnitentiæ, ſic ſi uero præſtatur homini & tunc ſi ad decidendas lites non punitur, nec retractatur ſi autem ſuper ualidando contractu, uel fide promiſſa ſeruanda,ſiquidem per Euangelia punitur periutos crimine ſtellio. Si uerò iurauit per Principem remittit ſe ad l. ſi duo. § fin. ff. eo ſi per capillos, uel caput Dei tunc in foro ſeculari capite punitur per tex. in auth. ut non luxu contra na. §. & quoniam ſed in foro pœnitẽtiæ imponitur pęnitentia 22. quæſt. 1. in princ. & ita reſidet ipſe, Saly. uero ibi aliter diſtinguit, uidelicet, aut quis iurat per ſacra prohibita aut permiſſa, primo caſu, aut habet ex cõſuetudine,& tunc ſiue uerum ſiue falſum ultimo ſupplicio punitur,quia in contemptum noſtræ fidei ſic iurare creditur.d § & quoniã. Sin autem hoc nõ habet ex cõſuetudine, tũc nõ ſic

atrociter

atrociter punitur, vbi plus dicit quod binus vel trinus actus non inducit conſuetudinem, quia hæc indilubrio linguæ conſiſtunt, & ſic facilè remittũtur, quod nota pro blaſphemantibus: aut iurat per ſacra licita. & tunc aut iurat verum. & non punitur, aut falſum, & ſic deierat, & tunc aut quæritur in teſte, & tunc aut in cauſa publici iudicij, & capitali, & tunc ſimilitudine ſupplicij. l. 1 §. 1. ff. ad l. cornel. de ſicar. aut in alia cauſa: & tunc eſt pœna falſi, aut quæritur de principali pſona ad quam res ſpectat & tũc aut quodam calore iracundiæ iurauit & Deum ſolum habet vltorẽ: aut ex deliberatione iurat, & tunc aut eſt iuramentum litis deciſiuum, & tunc aut quęritur de pœna retractationis, aut de alia pœna, & tunc aut iurauit per Deũ, & ſolũ Deum habet vltorem, aut per Principem & punitur ſecundum. l. ſi duo § ſi. ff. eo aut eſt aliud iuramẽtum quam litis deciſiuum, & tunc aut periurat quis ex cauſa legib. infecta & non punitur: aut non ex tali cauſa: & tunc aut iurat tale quid quod alterius non intereſt, ut non commederẽ carnes, & Deum ſolum habet vltorem, aut iurat tale quid ꝙ alterius intereſt: & tunc aut iurat de præterito in alterius deceptionem & punitur crimine ſtellionatus: aut iurat de futuro, & tunc aut cum debito efficaci, & punitur ſecundum formam l. ſi quis maior C. de tranſact. Aut debitum non erat efficax & tunc non punitur. hæc eſt ſua diſtinctio Bald. autem in dicta l. ſecũda dicit quod octo modis reperitur in iure ciuili puniri periuriũ, primo enim modo punitur ciuiliter per tex. in l. ſi legatat us ff. de dol. ſecundo punitur periurium pœna infamiæ per l. ſi quis maior. C de tranſact. Tertio punitur pœna remotionis a dignitate & teſtimonio. l quotiens de digita libr. 12. 4. punitur pœna exilij de crimi. ſtelliona. l. de periurio quinto punitur fuſtibus. l. ſi duo patroni §. fina ff. de iur. iura ſexto pœna capitis in authen. ut non luxu con. na. 7. mortu Principis. 8. pœna. l. Cornel. quandoque de fal. & quandoque de ſica. in diuerſis enim caſibus diuerſas inquit prodictas eſſe pœnas, ut patet in legibus ſupra allegatis, nam ſi eſt iuratum de futuro ad obligandum habet locum text. in l. ſi quis maior ſi de pręſenti, ad cõtrahẽtem circunſcribendum loquitur. leg. de periurio, ſinautem eſt iuramẽtum teſtis, & tunc ſi in cauſa capitali punitur ſimilitudine ſupplicij, in alijs uero cauſis punitur l. Cornelia. de falſis, deinde dicit quod iſti qui faciunt iuramenta ſcelerata deberent decapitari, ut in authent. ut non luxu. conſ. na. quod eſſer uerum ſecundum Perr. ſi ex conſuetudine haberent talia iuramẽta, ſic ſcelerata, ſed per ſtatuta terrarum detractum eſt huic pœnæ. Idem enim Bald. in l. ſi cum patruo. C. de commu. utri. iudic. dicit quod quãdo iuramentum non eſt periuratum in præiudicium alterius, Deum ſolum habet ultorem, & non poteſt agi criminaliter, ſed quando, eſt periuratum in præiudicium alterius debet & poteſt agi criminaliter, quia nedum habet Deum ultorem ſed iudicem Eccleſiaſticum, & temporalem, & debet tunc libellus concludi quod eſt periuratum in præiudiciũ alterius, licet Bal. in dicto loco infideliter referatur per Thom. Papa. in repe. l. ſi quis maior, poteſt tamen (melius cogitando) ſaluari quod Tho bene dicat ꝙ non poteſt fiſcus agere criminaliter de periurio, & ſic ex officio, quod probat ex doctrina Bald. dũ dicit quod de periurio agitur. per accuſationem, & ſic uidetur negare quod non poſſit ex officio agi, & hæc fuit intentio Thomæ Alberueto in d. l. 2. tenet illam diſtinctionem per formalia uerba quam Angel. (ut ſupra retuli) dicit eſſe ſuam. Cor autẽ in conſi. 214. in 2. li. nu 16. ſimpliciter dicit periuriũ. t. puniri pœna remotionis a teſtimonio, item pœna infamiæ quando iuramẽtum eſt de futuro & fuerit ſponte præſtitum, licet quando iuramẽtum ſit de præſenti vel de præterito perinrans non incurrat infamiam, ut dicit teneri per omnes doct. in d. l. ſi quis maior & per Bar. & Bal. in l. Lucius. ff. de infa. & communiter doct. in c. teſtimonium de teſti & hoc dicit procedere de iure ciuili, & quo ad infamiam ciuilem; quia illam (dicit) non incurrant omnes periuri. Item punitur

periurum

periurium ſecundum eum crimini ſtel-
lionatus per tex.in l de periurio Ludou.
Rom.in d.l.ſi duo § ſi ff.de iur.iurand.
diſtinguit ſic. quod aut quis iura per
ſacra illicita, aliquādo per ſacra illicita,
primo caſu dicit puniri vltimo ſuppli-
cio p d § quoniam 2.caſu quando per ſa
cta licita,& tunc aut iurat verum ,& tūc
aut loquimur de pſona, & acceſſoria , &
punitur pœna falſi. l prima.& l.Lucius.
ff. de his qui no. infa. aliquando loqui-
mur de perſona principali , & tunc ſi iu-
rat per Deum calore iracundiæ , & tunc
non punitur de iure ciuili, aliquando iu-
rat deliberate,& tunc aut iuratur de præ-
terito vel de præſenti, & tunc aut iuratur
nullo deferēte, & tunc punitur pœna ex-
traordinaria tanquam incidens in ſtel-
lionatum,aut iuratur parte deferente, &
tunc aut quæritur an puniatur vt iura-
mentum rettractetur, & non poteſt fallit
in tribus caſibus quorum duo not. in l.
admonendi. ff. de iur. iuran. aliquando
quæritur an puniantur quo ad pœnam
ciuilem?& tunc aut quæritur an punian-
tur pœna ordinaria, & dicendū eſt quod
non, Aut quæritur de pœna extraordina
ria;& tunc dicendum quod ſic, aliquan-
do iuratur de futuro , & tunc aut iuratur
fieri illud quod nullius intereſt, & tunc
talis nulla pœna punitur , aliquando iu-
ratur in præiudicium alterius, & tūc aut
iuratur ſuper obligationem, efficaci &
perpetua,& tunc punitur iuxta formam
l.ſi quis maior, Aliquando iuratur ſuper
inefficaci,& tunc licitum eſt non ſerua-
re,& hæc omnia(ſecūdum eum) proce
dunt niſi quis periurat ex cauſa, a lege
conceſſa, Angel.de Aret. in § Itē ſi quis
poſtulante inſtitu.de actio formaliter re
citat diſtinctionem Salyc.de qua ſupra
Iaſ. in dicto §. fina. faciat duos articu-
los primum de parte principali periura ,
ſecundum de teſtibus,circa primum,aut
loquimur de blaſphemante puta quia
iurat in contemptum Dei vel ſanctorū,
& ſiue ſit uerum ſiue falſum, quando ha-
bet ex conſuetudine blaſphemandi pu-
nitur pœna mortis, aut loquimur nō in
blaſphemante , ſed in iurante per Deum
vel ſacras ſcripturas uel aliter,& periurā
te,& tunc aut periurauit per iracundiā ,
& excuſatur , quod dicit eſſe verum , ut
non excuſetur a toto, ſed a tanto ſic, aut
pars periurauit deliberate,& tunc ſi nul-
lius præiudicium reſpicit (ut quia iura-
uit nunquam commedere carnes)& tūc
ſolum Deum habet vltorem,licet(ſecū-
dum eum) Aug. in auth. Scænicas non
ſolum fideiuſſorem.colum.5. teneat qd,
etiam iſto caſu debeat per iudicem ex-
traordinariè puniri , ſed in contrariū eſt
communis opinio , Aut pars deliberate
periurauit in præiudicium tertij, & tunc
puniri debet extra ordinem arbitrio iu-
dicis,& poterit iudex eū facere fuſtigari
vel facere mitriari uel poni ad chate-
nam , & hęc procedunt quo ad pœnam
criminalem , ſed quo ad pœnam ciuilē
ſeptem alias pęnas inquit eſſe proditas ;
de quibus per eum . ſecundus uero arti-
culus de teſtibus per iurantibus,& dicē-
dū eſt, quod ſi falſum deponatur in cau-
ſa publici,& capitalis iudicij eſt pęna ſi-
militudinis ſupplicij,& ſic pęna illa qua
puniretur principalis ſi eſſet uerum, aut
loquimur in alijs caſibus , & tunc habet
locum pęna. l Cornel æ de falſis quæ
eſt deportatio cū publicatione bonorū,
& cum hac diſtinctione reſidet ipſe,quid
igitur dicendum in tanta Doctorum &
diſtinctionum uarietate? Ego puto prius
eſſe inueſtigandum quæ nam ſint iura-
menta licita , & iure diuino approbata,
& quæ non? in quo quidem dicit Ioann.
Chriſo.in caput Matthei quintum hom.
13. in litera I , (Hæc de illis dicta ſunt ,
qui iurant per Deum eorum qui iurant
per elementa execrabiliori iniquitas eſt.
Cęlum enim & terram & cætera Deus
ad miniſterium ſibi creauit , non homi-
nibus ad iuramentum . Ecce enim in l.
pręcipitur,ut per nullum iuretur , niſi p
Deum,Exod.23.6. qui ergo iurat per cę-
lum, aut per terram , aut quicquid illud
eſt , per quod iurat, deificat illud , pro-
pterea idolatram ſe facit omnis, qui per
aliquid aliud a Deo iurat, etiam ſi iura-
re liceret: quia non reddit domino Deo
ſuo iuramenta ſua , ſed elementis , & ſic
dupliciter peccat . primū quia iurat, de-
inde quia deificat per quem iurat)ad p-

poſitum

poſitum ergo noſtrum. dicit. tex. in l ſi
duo. § fi. ff. de iure iura. ꝙ ſi quis iurane-
rit per geniũ Principis, & periurauerit,
fuſtibus caſt gari debet, propter quem
tex. cõmuniter uidetur cõcludere Doct.
ꝙ iurãs per Principem & piurãs fuſt. b.
punitur, & iurans per Deum non puni-
tur quando nullius intereſt, ut præcipue
dixit Bar. in. d § fin. quod quidem quam
abſurdum ſit dicere ꝙ iurans per Deum
non punitur, & iurans per Principem pu
niatur. de ſe patet, cum iuramentum il-
lud ſit pęnitus reprobatũ (vt ſupra dixi)
genius enim dicitur uniuſcuiuſque ani-
ma rationalis, ideoque eſſe ſingulis ſin-
86 gulos genius dicebant, aliqui etiam di-
cunt genios Deos, aquam, terrã, ignem,
& aerem, quæ rerum ſemina ſunt elemẽ-
taque appellata duodecim quoque ſi-
gna, Lunamque & Solem inter hos
Deos putabant. Cenſorinus ſcribit ge-
nios dictos, quia ut gignamur curent
ſiue quod una gignantur nobiſcum, uel
etiam quia nos genitos ſuſcipiant ac tu
eantur a gignẽdo genius appellatus, eũ-
dem eſſe genium, & larem, multi veteres
memoriæ prodiderunt. Euclides Socrati
cus duplicem omnibus omnino nobis
genium dicit appoſitum, hoc eſt duos la
res, qui etiam pęnates dici ſolent, & Dei
ad noſtri cuſtodiam deputari, hinc Te-
ren. Andr. 1 5 54 qđ per hanc te dexterã
oro, & genium tuum, per tuam fidem, ꝑ
quam huius ſolitudinem te obteſtor, ne
abs te hanc ſegreges, non deſeras, ſi te
in germani fratris dilexi loco, & Hora.
1. Epiſt 7. 19 per genium dexteramque
Deos pęnates obſecro, & ſic per illum
tex. & per prædicta dico quod iurans ꝑ
ſacramenta illicita & reprobata fuſtibus
caſtigari debet, non ob reuerentiã eius
quod iuratur, ſed ex quod per ſacramen-
tum illicitum iurauit, & demum periu-
rauit pro quo facit tex. in cap. & iurabũt
& cap. conſidera, & c. clericũ 22. q. 1. vel
poſſemus dicere quod hodie inter Chri-
ſtianos ille tex. non procedat ſi aliter vel
lemus tex. illum intelligere prout faciũt
Doct item poteſt dici quod tale iuramẽ
tum non eſt reprobatum, nam legitur
Geneſ. 42. quod Ioſeph iurauit per ſalu-
tem Pharaonis, nam ſecundum Thom.
2. 2. quæſt. 89. arti 6. duplex eſt iuramen-
tum, vnum quidem quod ſit per ſimpli-
cem conteſtationem, in quantũ ſcilicet
teſtimonium Dei innocatur, & hoc iura-
mentum innititur diuinæ ueritati, ſicut
fides, aliud iuramentum eſt, quod ſit per
execrationem, & in hoc iuramento indu
citur creatura aliqua, ut in qua diuinum
iudicium exerceatur, & ſic ſolet homo iu
rare per caput ſuum, aut per filium ſuum
aut per aliquam aliam rem quam dili-
git, ſicut Apoſ. iurauit. 2. ad Corin. primo
(dicens ego teſtẽ Deum in uoco in ani-
mam meã quod autem quis iurat per ge
nium Principis utroque modo poteſt in
telligi, uel per modum execrationis qua
ſi geniũ Principis Deo obligauerit, vel
per modum conteſtationis quaſi con-
teſtando veritatem diuinæ, ad cuius
exequutionem Principes terræ conſti-
tuuntur, Deus enim probibuit iura-
ri per creaturas, ita quod eis adhibeatur
reuerentia diuina, quod ſi ex conſuetu-
dine talia ſacramenta quis fecerit vlti-
mo ſupplicio damnabitur, ut conclu-
dunt omnes doct. intellige tamen de
ſacramentis illicitis habito reſpectũ ad
id ſuper quo fundatur iuramentum; non
autem de alijs ſacramentis illicitis de
quibus per tex. in. c. fin. 22 quæſt. 4 quia
illa non ſeruans non ſolum non puni-
tur, ſed non tenetur ſeruare, ut ibi ſi ue-
ro loquimur de ſacramentis licitis. & ap
probatis, & tunc ſi iuramentum ſeruari,
vel non ſeruari nullius interſit, ſed præ-
ſtatur inter Deum & iurantẽ. & iſto ca-
ſu, aut iuramentum fuit præſtitum in iu-
dicio & ſolenniter. aut extra iudiciũ &
ſponte. primo caſu putarẽ debere puniri
extra ordinẽ, & Deum etiam habet ulto
rẽ, & hoc modo bene poſſet procedere
dictum Angel. in authen. Scænicas non
ſolum fideiuſſorem collatio 5. & eſt ra-
tio, quia non ſolum Deum contẽnit, ſed
etiam Iudicem, & ſic ratione contẽptus
extra ordinem punitur ſecundum Paul.
de Eleaza. in capit. ſi celebrant. 4 colu.
de cler. exco. mini. quem refert Felyn. in
cap. 2. de maiori. & obedien. penul. co-
lum. propter contemptum tenetur quis,

qui alias non teneretur. Secũdo vero caſu quando quis iurauit ſponte, & extra iudicium, & iuramẽtum ſeruari nullius intereſt, dicendum eſt, quod ſolum Deũ habet vltorem, & aliter puniri à iudice non debet per tex in d. l 2. C. de reb. credi. & iur. iuran. & hoc modo procedere illum tex. intelligo, quo verò ad alia ſequor diſtinctionem Iaſo. quæ non contradicit communi opinioni. In Regno autem hoc Neapo. Imperator Federicus emanauit conſtitutionem incipientem eos qui ſcienter. qua ſimpliciter ſtatuit vt per iurantes in iudicijs, & extra, pęna detruncationis, manus plectantur, niſi
88 periurium inciderit in crimen læſæ maieſtatis, & in ritu magnæ curiæ Vicariæ incip. Item nota quod ille qui carceratur cauetur, quod ſicut ad præſentationẽ inſtrumenti liquidi proceditur extra ordinem, pari modo proceditur ad mutilationem manus via extra ordinaria, licet per aliam obſeruantiam caueatur ad mutilationẽ manus nõ poſſe ꝓcedi, niſi uia ordinaria, vt ẽ ritus incip. Item ſeruat ipſa curia, qđ ſi aliquis vel aliqua interrogat᷑, non tamẽ põt foriudicari quis propter periurium, vt in alio ritu incip. Itẽ ſeruat dicta curia, qđ pro periurio poteſt, tamen periurus manum ſibi redimere ſoluendo vnam libram auri ſecundum gloſ. in cõſti. ſummo periculo quã refert Barto. de c. in d. conſt. eos qui ſci-
89 enter. Item contra periurium ea officio procedi poteſt per text. in cap. Regni ad audiendum in fine. & firmat Barto. de cap in d. conſtitut. Ego tamen nũquã vidi talem pœnã fuiſſe manus exequutam contra periurantes extraiudicialiter teſtes vero falſarij puniuntur pœna falſi ordinaria, vt cauetur per Regiam Prag. incipien. teſtem falſum, verum ſi iterato teſtis fuerit conuinctus de falſo pœnam mortis naturalis incurrit vt cauetur per aliã Prag. incip. teſtes inſuper falſos nũc aũt in Regno nouiter facta eſt Prag. qua cauetur quod teſtes falſi, & inſtruentes
90 pœna mortis naturalis puniantur. Et ne amplius circa prædicta immorer, ad id quod principalis intentionis meæ eſt, deuenio, videlicet an Princeps ſeu Papa poſſint aliquo modo diſpenſare contra iuramentum? in quo quidem varij varia ſenſere. Nam in primis gl. in l. adigere § fina. ff. de iure. patro. dicit qđ lex habet vim. Apoſtolicam, ut remittat iuramentum, nam dicebatur in tex. illo, quod ſi patronus iure iurando aſtriuxerit liberum ſeu libertã de non nubendo lex remittit tale iuramentum ipſi liberto libertæq́ue, ideo dicit gloſ. quod ad remittendum iuramentum lex habet vim Apoſtolicam, idem etiã voluit glo. in l. ſi ff qui ſatiſda. cogã. Nã indiuiduo tex. dicit quod non videtur periurare ille qui promiſit in iudicio ſiſti ſi ex cauſa a l. conceſſa id non facerit, idem etiã ꝓbatur in l. ſi ff. ad municip. vbi ſi aliquis iurauit ſe nolle in conſilio interuenire ſi demum cõſul. iuſtitiæ eligitur qui ut cõſul, habeat neceſſe interuenire in conſilio remittitur ei iuramẽtum. & Bar. ſimpliciter in d. § fina. ſequitur opinionem gloſ. & per illam gl. idem tenet Bal. in l. non dubium. C. de legi ad quod allegat. l. ſi quis inquilinos. § vlti. ff. de legat. j. idẽ firmauit in l. nec patronus. C. de ope. lib. dicens quod ex cauſa lex ciuilis poteſt remittere iuramentum item interpretari iuramentũ & ſtatuere ne ſe extẽdat ad caſus illicitos, idẽ tenuit in lege ſecunda. C. de indi. vidu. tollen. dicens ꝙ ex cauſa rationabili poteſt diſpenſari ſuper iuramento. idem voluit in titulo de pace iuramen. firman. § item ſacramenta, quarta colum. na. in l. prima. C. ſi aduerſus dona. in l. ſecunda. C. de indi. vidu. tollen. idem Bal. in conſ. 147. in primo libr. diſtinguit quòd interdum iuramentum prohibetur præſtari interdum ꝓhibetur recipi interdũ prohibet᷑ vtrunque, & tunc aut conſideramus ciuile aut ius canonicum aut vtrũque canonicum ſcilicet & ciuile, ſi quidem conſideramus ius ciuile indiſtincte non valet iuramentum, quod iure publico prohibet᷑; ſecus ſi iure publico permitteretur, ſi vero loquimur de iure canonico; & tũc aut ſtatutum vult in totũ derogare iuramentis minorum caſſando authen. ſacramẽ. puberum (gratia exempli) & non põt in totum ſi vero diſtinguit & non ex toto

tollit

tollit, & tunc valet. Item iuramentum habet duo extrema, vnum ex parte iurantis & hoc pertinet ad religionem, aliud ex parte eius cui iuratur, & hoc eſt mere temporale & ſtatutum poteſt prohibere ne recipiatur. Item poteſt prohibere ne in publicam ſcripturam redigatur, quæ non poteſt confici niſi vtroque mandante, & mandatum non tenet. & in conſil. 148. eodem lib. tenet ſtatutum reprobans iuramentum cum cauſa & ratione bona & æqua aut generali vel pia validum eſſe, exemplum de generali habetur ſecundum eum in l. ſi quis inquilinos. §. ſi. ff. de leg. primo exemplum de pia ponit in minoribus, & indiſcretis qui non participant ſoliditatem conſilij. Idem Bal. in conſi. 178 tertio lib. ad euidẽtiam præmittendum eſt, dicit quod interdum ſtatutum prohibet contrahi (exempli gratia) cum minore abſque conſenſu coniunctorum & tunc iuramentum non facit actum valere aliter factum, interdũ ſtatutum non loquitur prohibendo ſed dicit quòd minor non poſſit, & tunc ſi ſtatutum facit mentionem de iuramento (quia dicit non obſtante quod iurauerit) & idem quia ius ciuile ex cauſa poteſt reprobare iuramentum, aut ſtatutũ non facit mentionem iuramenti & tunc non valet iuramẽtũ, nec dat robur. quia diſpoſitio auth ſacramenta puberũ, licet in totũ nõ poſſit tolli põt iñ modificari adhibita certa ſolennitate approbando contractũ & ea nõ adhibita reprobãdo, & ita dicit cõiter teneri, nam forma nõ ſeruata, vterq; cõtrahẽs peccata ĩ forma, & ſtatutũ dans formam contractũ impedit naturalem obligationem oriri non ſeruata illa forma, item idem Bal. in conſil. 94. in quinto lib. dicit quòd iuramentum non ſupplet ſolennitates à ſtatuto requiſitas, non enim valet actus non adhibitis ſolennitatibus etiam quòd interuenerit iuramentum. Item in conſil 250. in 5. lib. dicit, quòd interdum ſtatutum expreſsè reprobat iuramentum, interdũ ſtatutum reſiſtens actui non facit mentionem de iuramento. reprobando iuramentum primò caſu non decidit, ſecundo verò caſu dicit quòd aut lex prohibet conſenſum & nihil operatur iuramentum, quia annihilato conſenſu iuramentum non habet fundamentum de iure naturali; aut non damnat conſenſum ſed confert aliquod beneficium, vel priuilegium, & tunc aut illud eſt priuatæ vtilitatis & debet iuramentum ſeruari aut principaliter publicæ, & tunc ſecus. item in conſil 483. in 4. lib. tenet expreſsè quòd poteſt ſtatutum damnare & remittere iuramentum. Bar. autem in L. omnes populi. in 2. q. 3. q princip tenuit quòd ſi ſtatutum laicorum diſponat immediatè ſuper iuramento non valet, putà ſi ſtatutum diceret quòd contractus minoris etiam iuratus non valent. ſine conſenſu conſanguineorum bene tamẽ poteſt per indirectum fieri ſtatutum ſuper iuramento, & idem voluit Saly. c. in auth. ſacramenta puberum pen. column. C. ſi aduer. ven. licet Saly in fin. C. ſi contra ius vel vtilitatem public. tenuerit imperatorem non poſſe diſpenſare ſuper periurio, ſed ſolus Papa Ant. de Butr. in c. cum contingat. de iure iur. verſi. 3. caſus notabiliter loquitur, & finaliter dicit quòd lex ciuilis nõn poteſt annullare iuramentum, nec etiam poteſt addere ſolemnitatem iuramenti, quando ſcilicet lex habet fundamentum ſolius fauoris ipſius qui iurauit, at ſi in prohibitione ſit fauor publicus tunc nõ põt lex ciuilis diſponere ſuper iuramentis quia contra ctus facti contra prohibitionem ſtatuti in eo caſu cenſentur facti contra præceptum ſtatuti, & per conſequens illaqueãtur contrahentes ad peccatum, & ſic iuramentum non obligat, at quando ſolummodo ſtatutum contineret fauorem priuatum iurantis licet habeat conſequentias ad fauorem publicum: & non cenſetur præceptiua lex ſed conſultatoria, quo caſu contrahentes non ligantur ad peccatum nec etiam ſufficit ſecundum eum quòd ſtatuta ſeu leges ciuiles ad euertenda iuramenta præſumant fraudem dolum, vel deceptionem, quia niſi habeant aliam cauſam præſumendi, & cauſa ipſa eſſet prompta, non ex hoc iuramenta eſſent annullata, nec obſtaret quòd legis reſiſtentia impedit naturalẽ obli-

obligationem l. ſi non ſortem. §. 1. ff. de condi. indeb. quia illud eſt uetum (ſecundum eum) ſi illi prohibitioni conſonat ius diuinum, & licet leges ciuile & ſtatuta poſſent infringere naturalem obligationem inquantum obligantur contrahentes parti, & etiam poſſent infringere iuramentalem quò ad ſecundariam obligationẽ, quæ dirigetur in pattẽ non infringunt nec infringere poſſent obligationem iuramenti inquantum principaliter dirigitur in Deum; vnde tali caſu iuramentum obligat ſed non firmat cõtractum vt ex eo agi vel exceipi poſſit, effectus autem ualiditatis iuramenti erit quòd poterit cogi ſaltim uia denuntiationis, vel officio iudicis ad iuramẽti obſeruantiã, & hæc ſunt vera qñ lex dirigitur ad eum, & qñ dirigitur ad cõtractum licet contrahatur contra legem., tñ quia lex non reſiſtit perſonæ licet prohibeat contractum vel alienationem tñ ex iuramẽto obligatur & reſpectu obligationis quæ dirigitur in Deum, & ſecũdariè quæ dirigitur in partem ex quo in parte non adeſt alia turpitudo etiam ſi ſtatutum ſeu lex det ſolennitatem contractui & illum annullet ceſſante ſolẽnitate, ſed ſi iuramentũ annullatur impediretur ſecundaria obligatio quæ prætenditur in partẽ ſed non iuramentũ in quantũ dirigitur Deo, & ſic poterit denuntiari & officiũ iudicis exorari ad obſeruantiam iuramenti, ꝙ ſi iuramentum non eſſet annullatũ agi poſſet propter ſecundariam obligationẽ quæ dirigitur ſaltim de iure canonico in partem, & in ſpecie infert ad ſtatutũ annullans cõtractum factum per filiumfa abſque conſenſu patris, nam ex quo fit fauore perſonæ iurantis & ceſſat turpitudo in contrahente, & alia non apparet deceptio iuramentũ erit obligatorium & ſic nota pro edicto de filioſa. in Regno Neap. exiſtente de quo per Magnificum Carauitam acutiſſimum iuuenem. Panor. Abb. in d. c. cum cõtingat dicit nõ eſſe faciendam differentiã, an lex referatur ad perſonam an ad rem, ſecundum Bartol. in l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſſ. ſeu in authent. ſacramenta puber. Sed utroque caſu debet iuramentum ſeruari & lex ciuilis non extenditur ad iuramentum. Salycet. in d. authent. ſacramenta puberum. circa fin. poſt relatas opiniones dicit quòd ſtatutum annullans contractum & iuramentum ualidum eſt, quia non dicitur periurus ille qui ex cauſa conceſſa deierat. Item quia tale ſacramentum poteſt à parte remitti, ergo & per ſtatutum, licet ſimpliciter (vt ſupra dixi) in l. fin. C ſi contra ius uel utilita. public. tenuerit Imperatorem non poſſe diſpenſare ſuper periurio, ſed non eſt ſibi contrarius, quia intelligitur ibi quòd non poteſt remittere periurium poſtquam eſt commiſſum ut ſupra dixi, & dicam infra. Alexan. in conſil. 59. 1. lib. tenet tale ſtatutum non poſſe fieri etiam per legem ciuilem non poſſe ſuper iuramento diſpenſari. idem repetit in conſil. 39 in 4 libr viſo themate; & ſtatuto alias eſt conſil. 38. Idem firmatum reliquit Iaſo. in l fin. qui ſatiſda. cogan. ubi refert per extenſum in hoc quatuor opiniones, tandem ipſe dicit quòd tenenda eſt illa opinio quòd lex ciuilis uel ſtatutum laicorum non poſſint diſponere ſuper iuramento, nec illud remittere uel relaxare, etiam ex cauſa; & hoc tenet ex quinque primo per illud quod tenet Ioan. Andr. in cap. tua nobis el primo de deci. in noue. quòd omnes. ll ciuiles quæ ſtatuunt iuramentum non eſſe ſeruandum non ualent, neque ſunt ſeruandæ, niſi ita diſponerent, eò quia iuramentum fit contra bonos mores, uel quia nutriat peccatum, quòd ſequitur Franc de Aret. in conſil. 8 incip abunde, item quia iuramentum ſpectat ad Eccleſiam. capit. fin. de for. compet. in 6. & per conſequens non poteſt ſecularis ſuper eo diſponere, tertio quia iuramentum eſt de iure diuino cap. & ſi Chriſtus de iureiurand. & contra ius diuinum non poteſt aliquid ſtatim per ſeculares capitol. quamuis. de pact. in 6. 4. quia principaliter iuramenta diriguntur. in Deum capit. debitores &c & ſi Chriſtus de iureiuran. ergo non ſunt ſubiecta legi Ciuili. capit. 1. de regula. quinto quia ubi tractatur de peccato ſemper eſt ſtandum iuri canonico etiam in foro ciuili, & te-

& tenendo iſtam partem teſpondet mo-
tiuis in cōtrarium factis, nam licer pars
in cuius fauorem præſtitum eſt iuramen
tum poſſit illud iuramentum temittere
non ex hoc erit bona conſequenria, pro-
cedit in rebus ſecularibus non autem
procedit in ſpiritualibus prout eſt iura-
mentum, nam ſuper matrimonijs fiunt
per partes pacta & ſponſiones, & tamen
non poſſunt layci ſtatuta facere ſecundo
quia partes, ideo poſſunt remittere iu-
ramentum, quia faciunt authoritate iu-
ris canonicis volentis quod iuramētum
recipiat hanc tacitam conditionem Io.
de Imol. in l. ſi quis inquilinos. §. ſi quis
ſcripſerit. ff de leg. 1. dicit quod interdū
lex ciuilis diſponit ſuper iuramento an-
tequam ſit præſtitum, remittendo ipſum
vel prohibendo præſtari, & tunc etiam
lex ciuilis pōt facere, & ita intelligitur
glo. in l. adigere § fi. nam ex hoc nullum
videtur ſequi inconueniens, potiſſime
cum lex ex iuſta cauſa moueatur. quan-
doque lex diſponit ſuper iuramento iam
præſtito, ipſum inualidando. & tunc ſi
obſeruantia nutrit peccatum clarum eſt
quod poteſt, ſi uero poteſt ſeruari ſine
interitu ſalutis æternæ, tunc ſi reſpicie-
bat principaliter præiudicium publicæ
utilitatis & uidetur quod poteſt; quia
etiam per iuramentum non debet quis
iuri publico detrahere poſſe. cap. ſi dili-
genti extra de for. comp. Sed ſi principa-
liter reſpiceret priuatam utilitatem, ſe-
cundario publicam, & tunc aut eſt con-
tra bonos mores, aut non, ut ibi per eum
qui de hoc ſe remittit addicta in l. ſi quis
pro eo. ff. de fideiuſſ. & tum ibi nihil di-
cit, ſed pollicetur alibi plene dicere, ſed
mendaci ſemel non eſt credendum. Lu-
do. de Rom. in d. l. fin. ff. qui ſatiſ cogan.
ſimpliciter tenet Principem ſecularem
non poſſe remittere iuramentū, & idem
voluit Fran. de Aret. in conſ 8 & hanc te-
ſtatur communem opinionem Thom.
Fer. in cau. 16. Corn. in conſ. 287. in libr.
4. uoluit quod licet lex ciuilis uel ſtatu-
tum dirigantur in perſonam, nō arctant
ad peccatum, ſecūdum Bar. nec tollitur
virtus iuramenti, & ſic concludit per le-
gem ciuilem non poſſe diſpenſari ſuper
iuramento. Idem Cor. in conſil. 60. in 1.
lib. voluit Principem ſecularē non poſ-
ſe diſpenſare contra iuramentum, ſed be-
ne Papam poſſe ex cauſa per c. quanto &
ibi gl. de regu. iur. & in c. uenerabilem in
fi. de elect. & in c. propoſuiſti de conceſ.
præben. & Idem uoluit in conſi. 252. nu.
4. li. 4. ſed idem Cor. in conſ. 252. in 4. lib.
ſimpliciter tenet poſſe fieri ſtatutum per
laicos ſuper annullatione iuramenti, &
tunc iuramentum interpoſitum contra
ſtatutum non dat robur contractui, & di-
cit hanc eſſe communem opinionem,
idem Corn. in conſil. 135. 1. lib. uoluit quod
ſtatutum annullans contractum & iura-
mētum ualet, ſe præſumit dolum, uel ſi-
mulationem, ſi contra prohibitionem
ſtatuti contrahatur, item ſi annullatio
contractus fieret fauore tertij uel Reipu-
blicæ. Idem Corn. in conſi. 36 in 1. li. ſim-
pliciter tenet quod ſiue ſtatutum annul-
lans contractum dirigatur in perſonam,
ſiue in rem, ſemper iuramentum ualidat
contractum: & intelligitur illud ſtatutū
ſi præter iuramentum interuenerit; & ita
dicit ſemper legendo & conſulendo te-
nuiſſe, impugnat late rationem Barto. in
l. ſi quis pro eo. de fide. & ſic uides quam
parum conſtans fuerit Cor. ipſe, diſcant
igitur iudices moderni qui ſtatim uiſo
aliquo conſilio mouentur ad proferen-
92 dum ſententiā, attendantur ergo doctri-
næ doctorum in lecturis, & conſideren-
tur medullitus qua ratione mouentur,
pecunia enim ſæpe (& cur dixi ſæpe de-
ſunt duæ literæ M. & R. & uolui dicere
ſemper) excæcat oculos & mentem ac
rectum iudicium iudicium.

93 Pecunia enim Eſau uendidit primo
genita ſua Iacob; ut legitur Geneſ. cap.
24. Immo nō pecunia, ſed cibo tantum,
munere inſuper iram Eſau placauit Ia-
cob: ut legitur Geneſ. cap. 32. pecunia
94 Ioſeph a fratrib. Iſmaelitis uēditus fuit
ut ibi. capit. 37. Pecunia Chriſtus a Iuda
proditus. Inquit enim Ioan. Chryſoſt. in
caput Geneſeos 35. Homel. 59. in litera
H, (ſicut ignis cum formitem inuenit,
ualidioribus flammis exurgit.

95 Ita & quando iuuenem materia pecu-
niarum inciderit, tantam accēdit forna-
cem,

cem, ut Animam iuuenis tota flagrarè faciat.) & in expoſitione Pſalmi nonageſimi in litera A. (Malum negocium pecuniarum, quod animam inuiſcat, & captiuat) & in caput Matth. 16. Homelia 84. in litera R. (in pecunia quippè ſi amentē hominem inuenerit, inſanum omnino facit: ſi laſciuium in maiorem impellit luxuriam: pauperib. prædicare audet nullum eſſe ſapientiæ ac prudentiæ lucrum. Maxima enim ignorantia non iniuria tenetur. Nemo quippè captus luminibus, lucis iucunditatem cognoſcere pōt Salamonē dicentem audias: tanto ſapiētem inſipienti præſtare, quantum inter lucem, & tenebras intereſt, qua igitur ratione docere poterimus eum qui degit in tenebris pecuniæ nempe cupiditas tenebra eſt, qua efficitur, ut aliter quam ſe habeant res videantur) & in caput Matth 4 Home 12. qui (enim pecuniæ ſeruit & præſentibus compedibus ſtringitur, & futuris paratur) & in caput Matthei. 15. Homel. 52. in litera A, (nihil eſt quippe à mentius, nihil deterius eo, qui pecuniæ ſeruit. dominari uidetur cū ſeruiat. Imperare cæteris credit, cū à uiliſſima metallorū ſibi materia impleretur: vinculis ſeipſum vehemērius coarctādo gaudet, cū ferocior propter maiorem rerum copiam aduerſus ipſum beſtia inſurrexerit) & in caput Matt. nonū Hom. 9. (Qui etiam facetum ſe loqui aliquid arbitrantur, cū quaſi ludendo dicunt, iuuari quoque oculos quoties aureus nummus aſpicitur. Sed periculosè, ò homo in talib. ludis, nihil enim perindè, & animæ oculis, & corporis, vt huiuſmodi cupiditatis morbus incommodat. Hic quippè eſt Amor ille teterimus, qui lampades ſtultarum uirginum extinxit, caſque à ſponſo excludit Thalamo. Hæc enim ut dicis, ſpecies oculis accommoda, nō ſinit Iudam ad Domini reſpicere uoluntatem, quin etiam, ut cęcum duxit in laqueum, mediumq; dirupit, poſtquā illa omnia ad gehēnæ ſupplicia trāſmiſit. quid eſt hac igitur peſte iniquus, q́d ve pernitioſus, & in c. Ioannes decimum Hom. 58. in litera C, (omni enim Tiranno granior eſt pecuniarum cupiditas) & in c. Ioannis duodecimum Homel. 65. hæc Giezi pro diſcipulo, & propheta, lepra perfodit, hæc Ananiam & Saphiram perdidit, hæc Iuda proditorē effecit, hæc Iudæorum Principes corrit; cum dona acciperent, & furibus cōmunicaret, hæc innumera bella indit vias ſanguine fictibus, & lamētis ciuitates implet, hęc mēſas ſceleſtas reddidit, & cibos iniquitate aſperſit, Ideò idolatriam eam appellauit Paulus, nō tamen formidabilis eſt idolatria. Sed cur ita appellauit? habent nonnulli pecunias, & his uti non audent. Sed nepotibus reſeruant, & intactas ad alios tranſmittunt tūc, & tanquam dona Deo dedicata tāgere minime audent, q̄ ſi qñ coguntur tunc, & tāquam ad nephas aliquod timidè ueniunt, præterea tanquam quis Idolum lapideum Aurum & clauſtris & uectibus cohibent, pro templo arcam præparantes, & argenteis vaſis recōdentes, nonnè ita aurum adoras, vt ille idolū? & paulò inferius (demone.n. grauior eſt pecuniarum cupiditas, qua multi magis perſuaſi ſunt quā illi ab idolis, quibus non omnia parent, huic uerò omnia, & quodcunque faciendum ſuggerit obſequuntur) & in caput Ioannis 10. Hom 86. in litera F, (nam qui pecunias amat, innumeris malis proximum, & ſe ipſum cū illo afficit, & etenim iraſcetur facile; maledicet; ſtultum appellabit, peierabit, neque veteris leg s modū ſeruabit,) & in ſermone de auaritia Home. 14 in litera E, (qui heri adulabantur, qui blandiebantur, qui manus exoſculabantur, hodie repentè comperti ſunt eſſe lupi abiectisque perſonis facti ſunt omnibus accuſatoribus acerbiores, pro quibus externo die gratias agebant, pro his, nunc incuſant, & calumniantur quæ eſt igitur horum omnium cauſa pecuniarum amor ueſana diuitiarum cupiditas, morbus inſanabilis, fornax quæ nunquam extinguitur, Tirannis quaqua uerſum per totum orbem terrarum diffuſa) & in ſermo, quòd ob amorem Christi omnia ſufferenda. (Qui nanque pecunias diligit, & innumera proximo mala patrabit, & ſibi pariter cum
96 illo. Sed ex aduerſo Ariſtotel, in libr. 7.

Poli.36.c 8. loquens de rebus neceſſarijs ad conſeruationem ciuitatis ſic inquit (Primum igitur debent exiſtere alimenta deinde artes, multis enim inſtrumentis indiget vita. Tertium arma. nam qui ſimul in communione viuunt, neceſſarium eſt ipſis habere arma, quibus & magiſtratibus parere, inobedientes compellantur, & quibus uis propulſetur externa, præterea pecuniarum habendarum facultas quædam quò illas habere poſſint ad proprias indigentias, & ad bellū, quintum autem ac præc puum, circa ſē diuinam cultus, quòd uocant ſacrificiū, ſextum quòd eſt omnium ſummè neceſſarium iudicium rerum conducentium, & iuſtarum adinuicem;) ſicq; pecuniam ſummè neceſſarium fore ad cōſeruationem Ciuitatis ad notatum, uides ſummè neceſſarium fuit hoc genus pecuniæ reperiri, ut inquit idem Ariſto in eod. lib. Polit. lib. 1. cap. 6 nam cum à remotiorib. quæreretur auxilium, importando illa quibus indigebant, & ex portando illa quibus abundabant, neceſſarium numi introductus eſt uſus non enim facile fet ri poſſunt ſingula eorum quæ ſunt ſecundum naturam neceſſaria, quare ad permutationes faciendas tale aliquid cōpoſuerunt inter ſe dare & accipere quod vtilium quippiam exiſtēs haberet vſum cōmutandi facilem ad uitam (ceu ferrū, & argentum, & ſi quid aliud tale primo ſimpliciter definitum quantitate, & pondere, poſt modum uero etiam ſigno impræſſum, quòd à menſura liberi eſſent, nam ſignum poſitum eſt ad quantitatem demonſtrandam) hinc Bald. in l. ſi tuis.
97 C. de oper. libe. non immerito dixit pecuniam eſſe uitam hominis, quòd & repetit in l. 2. C. de conſti. pecu. ubi ſubdit quod habens pecuniam habet omnem rem quam deſiderat habere, & notatur in l. aduocati. C. de aduo. diuerſo. indi. & ibi notat Franc. de Are. item pecunia dicitur fideiuſſor. in neceſſitatibus ſecundum eundem Bal. in d. l. 2. & Eccleſia. c. 11. legitur (pecunia eſt omniū Regina)
98 quòd etiam uoluit Card. in cle. 1. de Bap. in 6. q. & idem Bald. in l. ſingularia. ff ſi cer. peta. in autepc. colum. mihi uerſ undecimo eſt ſpeciale, dicit quod pecuniæ omnia obediunt hinc uidemus pecuniæ caſtitatē ſubijci & omnia metiri & Regi: ab ea hinc. Io. Ludo. uiues. de fęmi. Chriſtia lib. 1. inquit, nunc pecuniæ nubitur, pecunia dicitur, & (ſicut non feſtiui terminus quam uere Seneca dixit) uxores d[i]g to ducimus propterea tā crebra connubia triſtitia uidemus & infęlicia, quū uterque coniugum pecuniæ ſe copulatum putat, non homini illamq́ue uelut legitimum comparem arctiſſime uterque complectitur, uxorem uero ceu pellicem maritus, & maritum ceu adulterū uxor, in uſum tantū libidinis cætera alteri inuiſus atque odioſus, qui propter diuitias coniunguntur ſimul habitant, non
100 ſimul uiuunt, propter pecuniam enim iuſtitia ius ſuum vnicuiq; tribuit, & cōſtans eſſe deſinit, officia non literis non utiq; probis uiri ſed pecuniæ dantur ho diernis temporibus, ſi pecuniam quis non habuerit Magiſtratus nūquam erit, ſi pecunia defecerit Aulas Regum vice Regū, & aliorum ſuperiorum non intrabit, ſi pecuniam dabit illico intrabit Aulæ enim per aſpectum Aureorum illico aperietur, dicet enim pecunia, Attollite portas Prīcipes ueſtras, & introibit-
101 que Rex gloriæ, & ſtatim apeṫerur ad hoc adduci poſſet id quòd uoluit Ambr. lib. 2. officiorum. cap. 21. ſcilicet hoc malum iam dudum humanis influxit mentibus, ut pecunia honori ſit, & animi hominum diuitiarum admiratione digni ut nemo niſi diues honore dignus putetur, uidi enim temporib. meis quoſdam magnates per maximum temporis ſpatium non potuiſſe intrare aulas iſtorum ſuperiorum de Regno, & demum vidi uenientes ruſticos & mercatores, & ſtatim aperiebantur ianuæ, & eam uoluiſſem inueſtigare cauſam cognoui pecunia id factum; & ſic nimirum ſi Cor. adeò paruum conſtans ſibi fuerit, Reuer-
102 tor igitur ad rē vnde digreſſi ſumus, reperio ſuper Alex. in conſil. 151. in ſeptimo uolumi. latè diſputantem ſuper hoc dubio, & Felyn. in cap. conſtitutus de reſcrip. num. 18. fol. 129. Item Ang in conſil. 160. incip. Domina Catherina, dicit q[uod]

que-

quotiens ſtatutum ſeu lex facit ſimilem prouiſionem, quod aliquis actus non valeat niſi ſeruata certa ſolennitate, ſi fit actus ſine ſolennitate iuramentum non roboratactū, immo actus eſt nullus, eò quia contrahentes ſine ſolemnitate ſtatuti peccant naturaliter, & ſic iuramentum tanquam reprobatum non eſt ſeruandum. Quid igitur dicendum in tanta Doctorum varietate? Ego autem pro tenui facultate mea ſic dicerem. quod aut nos loquimur virum Rex ſeu Imperator poſſint diſpenſare ſuper periurio, ſcilicet vt poſtquam quis inciderit in periurium abſoluatur, & tunc indubitanter tenendum eſt quod non, & ita procedit id quod dicebat Saly. (vt ſup. a dixi) hoc autem ſolummodo poteſt facere Papa, aut loquimur an Imperator poſſit diſponere ſuper iuramento antequam ſit peieratum, & tunc aut loquimur de iuramento aſſertorio, aut promiſſorio, primo caſu nullus poteſt diſpenſare qd de præſentibus vel præteritis aliquis iuret contra ueritatem, & eſt ratio quia iuramentum eſt de iure Diuino, & diſpenſatio ad hoc ſe extendit, vt id quod ſub iuro cadebat non cadat quaſi non exiſtēs debita materia iuramenti, materia aūt iuri aſſertorij quòd eſt de pterito vel de præſenti, in quādam neceſſitatem iam tranſit, & immutabilis facta eſt, & ideo diſpēſatio non refertur ad materiam, quia immutabilis eſt, eſſet ergo opus referri ad ipſum actum iurandi, & ſic talis diſpenſatio eſſet de directo contra præceptum diuinum (exempli gratia, heri fuit nauis Salerni) non poteſt diſpenſari quòd quis iuret non fuiſſe, quia verum eſt qd fuit, & ſic id immutabile eſt, neceſſariō poteſt fieri qd quis iuret falſum non enim poteſt fieri per legem ciuilem quod iuramentum licite poſſit ſperni, ſeu quod licite poſſit quis aſſerere cōtra veritatem de præſenti, vel de præterito, quia eſſet de directo cōtrauenire iuri Diuino (ut dictum eſt) ſecundo modo quādo loquimur de iuramento promiſſorio cuius iuramēti materia eſt aliquid futurum promittere fieri uel dari, & tractu temporis ſeu in aliquo futuro euētu id quòd promittitur poteſt eſſe illicitū & nociuum ſeu contra bonos mores, aut aliter non approbatum, & per conſequens non eſſet debita materia iuramenti eo tempore, & iſto caſu directè poteſt diſpenſari, quia talis diſpenſatio reſpicit materiā iuramēti, & nō cōtrariatur pcepto Diuino de iuramēti obſeruatione, nam ſi vxor mea promitti cū iuramēto ſoluere Titio hinc ad menſem, reperitur ſtatuto prouiſum qd uxor non poteſt ſe obligare abſq, interuentu mariti & caſu quo ſe obligauerit non teneatur, certe materia iuramenti eo tempore nō eſt debita, quia id quod promittitur reperitur phibitū, intētio enim legis non fuit nec eſt contrauenire præcepto diuino, & iuri diuino, ſed occurrere ex puidere utilitati publicæ, & ſuccurrere fraudib. dolis & deceptionib. quæ fieri adſo ēt in pernitiē ſubiectorū, qd quidē nulli dubiū eſt poſſe fieri, legitur enim nu. c. 30 qd eſt in poteſtate patris familias irritare iuramentum filiorum, & in poteſtate virorū irritare iuramentum uxorum, & in poteſtate dominorum irritare iuramentum ſeruorū, pari igitur ratione debet eſſe in poteſtate Regis irritare iuramentū ſubditorum, Rex enim non irritat iuramentum cum præſtitum ſit, ſed mandat non contrahi nec iurari, & ſic eſt conformis cum iure Diuino (vt non iuretur) ſubditi enim iurantes dupliciter peccant, & contra prohibitionem Regis & Dei, & ſi iuramentum non ſeruant ex diſpoſitione, legis, nō eſt vt lex pmittat periurium, ſed quia cum eſſent ſubditi domino Regi, debebat obedire (omnis enim anima poteſtatib ſubdita ſit inquit Apo. & aliter facientes poteſt repellere, & irritare promiſſiones, & ita tenet San. Th. 2. 2. q. 89. art 9 præterea dixi ſupra poſſe fieri legem circa ius diuinum quando eodem iure diuino reperitur aliquando diſpenſatum in eo quod diſpenſatur per ipſum Regem ſecundum Bal. in l. fi. C. ſi con ius vel vti pub. & ſic cum reperiatur eodem iure Diuino diſpenſatum. ſuper iuramento (ea ratione quia præſtitum eſt per eos qui alterius iuri ſubiecti ſunt) ſequitur quod non eſt mirū dicere

ecte ꝙ pōt p leges ciuiles diſpēſari ſuper
iuramento. reperitur etiam per ius Diui-
num diſpenſatum ſuper iuramento qđ
ſcilicet in conſiderate proceſſum erit ad
iuramentum, vt habetur Leuit cap. 5. in
litera. A. fateor tamen quòd lex non va-
let ſi prohibeat generaliter iuramentū
non ſeruari & ita procedat id quod dice-
bat Ioan. And. in capit. tua nobis de de-
ci. & ita teneo quicquid dixerint ſcribē-
103 tes. In hoc eodem met præcepto men-
dacium quoq; inhibetur, nunquid au-
tem leges poſſint illud permittere cauſę
quem eſt videre; & noſtris quoq; legi-
bus mendacium prohibetur, & tanquam
peccatum mortale reputatur, vt eſt text.
in c. quiſquis. vndecima quæſtione. 3. ha-
betur in capit. primo de crimi. fal. & ha-
betur per gloſſ. in cap. quia plerique, de
offic. ordina. in ſexto. dicitur enim in c.
nemo præteritorum ea. vndecima quæ-
ſtione tertia quòd melius eſt pro veritate
pati ſupplicium quā pro adulatione be-
neficium, & in capit. noli timere ea. c. &
q. dicitur ꝙ non ſolum proditor eſt veri
tatis qui tranſgrediens veritatem palam
pro veritate mendacium loquitur, ſed
etiam ille qui non libere veritatem pro-
nunciat, quàm libere pronunciare opor-
104 tet. Et Bal. Auriga noſter ſex modis
dicit puniri mendacium, in l. 1. C. de furt.
in 6. col. & Ariſto. 4. Ethic. c. 14 inquit
mendacium verò ipſum per ſe impro-
105 bum eſt ac vituperatione dignum. Ve-
rum autem probum ac laudabile, ita ve-
rax qui medius eſt laudabilis. Menda-
ces verò vtique vituperandi, ſed magis
oſtentator, hæc ille cum, verò ſimulator
ſit etiam mendax, merito ab Ariſtot. di-
citur. 6. Ethi. ca. 3. iuſtum eſſe eum accu-
ſare qui ſimulabat, & magis quam eos
qui nummos falſificant, quanto circa
nobiliorē rem adhibita eſt fraus, ex quo
ſatis infertur quàm deteſtabile ſit men
dacium, hinc Io. Chriſo. in Homil. 57. in
caput Ioan. nonum, inquit quod veritas
tam valida eſt, tam imbecille mendaciū
illa enim etiam imbecilles corrobo-
rat, & claros reddit, hoc etiā fortes depri
mit atq; debilitat, & alibi in Homil. 53.
in caput Io. octauū inquit mendacio pri-
mum diabolum vſum eſſe, homines nō
tāquā proprio ſed vt alieno vtuntur iſſe
vt proprio, & ſecūdum Bea. Tho. in 2. 2.
q. 11. artic. primo. mendacium eſt con-
tra naturam & eſt opponere veritati de
quo multa per Afflict. in cōſti. ſponte uo
lentibus circa fi. & per Sil. nupti. in ver-
106 bo nō obſtat ergo primum nu. 25. Nec
nouum eſt mendacium vt pote vtile eiſ-
dem noſtris legibus permitti, licet in fo-
ro cōſcientiæ non habet locum lex quę
fundatur in pręſumptionibus & fictioni
bus ſecundum Bald. in l. cum quis C. de
iuris & fac. ignoran. & reaſſumit Iaſ. in
rub. ff. de acquir. hæredit. & per Gomeſ.
in reg. de non iudi. iux for. ſup quæſt. 14.
fol. 115. lege enim Cornelia fingitur ab
hoſtibus captum ibiq; mortuum deceſſiſ-
ſe ea hora qua captus fuit, licet poſtea
diutius vixerit; & iure poſtliminij firma
tur ab hoſtibus reuerſum ſemper in ci-
uitate fuiſſe, licet apud hoſtes longo
tempore manſerit. vt C. de poſtli. reu. l. 1.
& ff. eo ti. l. in bello & in eſt quib. mod.
ius pat. pote. ſol § ſi ab hoſtibus: ut eiuſ-
dem pœnè verbis loquitur Placenti. in
tract. de re uendi. in tit 6 num 4. licet iu-
re canonū caueatur nō eſſe mendacium
proferendum, etiam ſi nulli obeſt & al-
teri prodeſt ad ſalutem vitæ vel aliter. ut
22. q 2. c. 1. & idem cauetur in c. ne quis
arbitretur. ea cau & q. & in cap ſi quis ad
107 te confugerit. Item mendacium in
principali non punitur, ſecundum An-
dr. de Iſer. in § ſacramentum: de conſu.
rec. feu. & extat de hoc ritus Magnæ cu-
riæ editus tempore Regis Ladiſlai inci.
quandocunque, & refert Paris de Put.
in lib. ſindica. in verbo tortura, verſi. vi-
ſo de inditijs indubitabis. final. col. nec
alia deeſſent exempla quibus mendacia
noſtris regibus permittantur, ſeu ſaltim
non puniātur ſed tollerantur, ſi quidem
ea recēſere voluerimus ſed prætermitten
da ſunt cum intentionis noſtræ illud eſt
108 vt inſpiciamus An id fieri poteſt? & fie-
ri poſſe recte dicimus, uā & multis quo-
que exemplis videre eſt mendaciū fuiſſe
permiſſum in veteri teſtāmento, nec pec
catum reputatum fuit, legitur enim in
lib. Gene. capit. 12. Abraam dixiſſe vxo-

ri ſuæ

ri ſuæ qđ diceret ſe eſſe eius ſororem ne Aegyptij interficerent eum propter eam ſicque factum eſt, propter quod raptus Sarai vxoris à Pharaone. inſequntus fuit, idem quoque legitur in eo. lib. Gene. ca. 20. dixiſſe Regi Abimelech, propter qđ etiam raptus factus fuit, licet ad hęc diei poſſet Abraham non dixiſſe mendaciũ ſed veritatẽ reticuiſſe cum re vera ſoror erat quia nata de eodem ſanguine, ut & ipſe dixit Regi Abimalech dum ab eo ex hoc argueretur, & ponitur in c. vtilẽ. 22. q. 2. legitur etiam in eodem lib. c. 22. Abrahamum dum immolaturus filium Iſaac ad montem accederet dixiſſe ſeruis quòd expectarent ibi, quia cum filio ad montem ibat ibi adoraturi & quòd demum cum filio reuerteretur, & tamen ibat imolaturus filium; legitur rurſus in eod. lib. cap. 27. Iacob. decepiſſe eum mendacio eius patrem, & Eſau eius fratrem deſtraudaſſe benedictione prima, & in cap 31 eo. lib Geneſ. legitur Iacob furaſſe cor Laban Syri. & percuntatus num illud furaſſet negauit, & ibi cap 34. legitur quod dum Sichem filius Nemor Principis Sichem quæ eſt in terra Chanaam ſtupraſſet Dianam filiam Iacob. Nemor poſtulauit à filijs Iacob in vxorẽ Dianam pro filio Sichem, filij uerò Iacob doloſè & fallendi animo dederunt eam in uxorem, circuncifis prius omnibus de regione, at poſtea filij Iacob trucidauerunt, & Sichem Nemor, & omnes de terra illa & cœperũt Dianam: & abierunt etenim c. 38. legitur Thamar doloſè & cum mendacio aſſerentem ſe meretricem cõcepiſſe ex ſocero ſuo, eo quod ei ſocer ipſe non ſeruaſſet fidem eam copulando cum Sela filio ſuo; & in ca. 44. legitur Ioſeph Sciphum quem ipſe poſuerat in ſacco Beniamin dixiſſet furtim ſubtractum fore. & ne immorer circa prædicta innumerabilia reperies de ijs exempla vetus teſtamẽtum legendo, quod quidem præuidens Gregor. ut habetur in c. ſi quis per vetus. vigeſimaſecũda q. 2. inquit non ex ijs exemplis veteris teſtamenti mendacia licitè fieri poſſe aſſerendum eſt. cum ea ſub vmbra poſita in vera declaratione, nobis declarata ſunt, & licet mendacia ſint penitus interdicta, aliquando tamen permittitur vtilis ſimulatio licet mendaciũ proferatur,
110 vt cauetur in c. vtilẽ. 22. q. 2. Iehu etenim Rex Iſrael dum uoluiſſet occidere ſacerdotes Baal, & non potuiſſet niſi ſe finxiſſet. Idolum velle adorare, dicẽs cõgregare mihi omnes ſacerdotes Baal, & ipſis per Regem Achab congregatis trucidauit omnes: nec Iacob aſſerẽdo ſe primo genitum peccauit, quia non dixit ſe primo genitũ naſcẽdo, ſed verum dixit quia primo genita emendo ab Eſau, primogenitus erat; ut legitur in c. quæritur. ea. cau. & quæſt. & glo. in c. primum, ead. cau. & quæſt. dicit quod poteſt alteri perſuaderi monacacio etiam cum mendacio. ad propoſitum igitur noſtrum re-
111 deundo. Ius poſtliminij introduxere iuriſconſulti ex quadam naturali æquitate, vt qui per iniuriã ab extraneis detinerentur hi vbi in ſuos fines redierint priſtinum ius eorum reciperent. l. poſtliminium ff. de capt. & poſtl. reu. idẽ quoq; dicemus de fictione legis Corneliæ quæ ſimiliter naturali æquitate introducta eſt ut latè per Docto. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſuc. aliquãdo etiã lex fingit aliquem natum cum non ſit. l. qui in utero. & l. pen. ff. de ſta. homi. Sed dicẽdum eſt quod is qui natus eſt ſuccedit ac ſi natus foret dum erat in vtero, & ita peccata procedunt ſecundum Alber. in d. l. qui in vtero, itẽ lex aliquando fingit eos qui mortui ſunt viuere, vt in his qui in bello deceſſerunt finguntur viuere & computantur in numero filiorum viuorum ad excuſationem patris ab onere tutelæ. l bello. ff. de excuſ. tut. fingit enim lex alijs quoque modis vt habetur per Doc. in d. l. ſi is qui pro emptore, & tales fictiones tollerari videmus, & meritò cum nihil improbi & peccati contineãt ſed prorſus vtiles & æque ſint, ſic etiam dicamus mendacium permitti ad euitãdum de duobus malis ma'us malum, vt
112 22. q. 4. non pierabis &c. ſequen. Et nõne etiam habemus in nouo teſtamento Luc. c. 24. qđ Ieſus ſimulauit & finxit ſe peregrinum, & finxit neſcire quæ geſta erãt in Hieruſalẽ demũ finxit ſe lõgius

itirum, & ſic nimirum ſi Iuriſconſulti
& Imperatores introduxerunt has fictio
113 nes etiam cum mendatio. † Inquit
enim Seneca in lib. 4 de uirtutib. in c. de
iuſt. in hæc uerba ſi aliquando coarteris
vti mendatio vtere non ad falſi ſed ad
veri cuſtodiam: & ſi contingerit fidelita-
tem mendacio redimi non mentieris
ſed potius excuſaberis, quia vbi honeſta
cauſa eſt iuſtus ſecreta non prodit; Et
æqualiter ex ſententia illius ſatis liquet
pro honeſta cauſa non ad falſi ſed veri
cuſtodiam, Mendacium non eſſe omni-
no improbatum; ſunt rurſus mendacia
quædam pro ſalute vel commodo alicu-
ius non malitia ſed benignitate: ut obſte
trices quæ dixerunt pro filijs Iſrael fal-
ſum Pharaoni; hæc autē mendacia non
re ſed in dolo laudantur, & qui ſic men-
tiuntur merebuntur aliquando ab om-
ni mendacio liberari, eſt ēt mendacium
ioco ꝙ non fallit, ſcit enim cui dicitur
cauſa ioci dici, & hæc duo genera non
ſunt ſine culpa. Sed non cum magna; p-
fectis non conuenit mentiri nec pro tē-
porali vita, cuius morte ſua uel alterius
occiditur anima, licet autem ſi non fal-
ſum dicere verū tacere, ut ſi quis nō uult
hominem ad mortem prodere verū ta-
ceat ſed non falſum dicat, nec pro corpo
re alterius animam ſuam occidat, ſecun.
114 dum Augu. in Pſal. quintum, inquit ēt
idem Aug. in Enchiridion in hæc uer-
ba, mihi autem abſurdum eſſe videtur
omne mendacium eſſe peccatū, ſed mul
tum intereſt quo animo, & de quib. reb.
115 quiſque mentiatur, non enim ita pec-
cat qui conſolandi, ſeu qui nocendi uo-
luntate mentitur, hæc ille, Sertorius in
tpibus difficillimis mentiebatur ad mi-
lites, ſi mendacium prodeſſet, & literas
compoſitas pro veris legebat, & ſomnia
ſimulabat, & falſas religiones cōferebat,
116 ut ijs reb. militum animos quoquo uel
let induceret, ſecundum Aul. Gel. legitur
enim aliquando mendacium dictū ne
arcana pāderentur, ut fecit Papirius præ
textatus qui ductus à patre in Senatum,
cum illic Arcana quædā audiſſet domū
reuerſus, & à matre interrogatus, quid
nā actum eſſet in Senatu, ad declinādas
importunas Matris præces, tādit conſti
tutum eſſe, ut uni uiro duæ nuberēt uxo
117 res, ſecundum Aul Gel & Plutar. de nu-
gacitate. Nec ex his laudo mēdacium ꝙ
Zopirus pſa dixit, qui Darij Babilonem
obſidentis Græciam aucupari volens, fa-
ciem & nares vulnere inhoneſto ſibi de-
formauit, ut Babilonijs (Ad quos recepe
rat) fidē facere, & ſe perpetuum inimicū
Dario mentiretur, à quo tā fide mutila-
tus eſſet quib. verbis Babilonij moti eū
vrbē admiſerint, quam paulo poſt ſuo
Regi prodidit, unde Dariū dixiſſe ferūt,
ſe vnum Zopirum integrū male, quàm
centum Babilonas capere, & oblato ma-
lo granato in tm̄ ſibi optauit Zopirorū
quantum illi granorū ineſſet, nec etiam
illud Sinonis qui ſuis mendacijs Troia-
nos cluſit, adeo ut fatalem machinam in
tra muros admiſerint, ſi Virgil. uerus eſt
author, uerba cuius hic apponere libuit.

Ta ib. inſidijs periuriq; arte Sinonis.
Credita res .. captiq; dolis lacrimiſq;
coactis,
Quos neque Titides, nec Lariſſeu,
Achiles
Non anni domuere decem, non mil-
le carinæ.

Vt ſecundo Aeneid. nec illud piſiſtrati
qui timens primiores Athenienſiū uolū
tarijs affectus plagis in publicum proceſ
ſit, ubi de Principum crudelitate quæ-
ſtus populum concitauit ad fictam iniu-
riam vlciſcendam. nec mendacium Ro-
ſimondę vxoris Alboini Regis II. Lon-
gobardorum laudo, quæ volens ſuæ la-
ſciuiæ ſatisfacere & contra uirum eius
ſe vendicare (qui eius patrem Gunimon
dum interfecerat, & de oſſe capitis ipſius
uaſe facto in eo bibebat) dum quædam
eius ancilla in eius cameram ſæpius ad-
mitteret quēdam Helmechildum Lon-
gobardum, cum quo coibat Roſimonda
illa quadam nocte veniente ad ancillam
Helmechildo fingens ſe eſſe ancillam
illam coiuit cum eo, altera verò nocte
ſe ipſam manifeſtauit Helmechildo,
qui perterritus roboratus & confortatus
extitit à Roſimonda, & cum rogaſſet vt
interficeret Regem Alboinum eius ma-
ritum, quod quidem pollicitus illico
exe-

executus fuit, & dum voluiſſet Roſimon
da copulari cum dicto Helmechildo;
tenuerunt Longobardi fraudi detecta,
ſed deliberantibus ambos interficere re-
ceſſerunt & Ravennam verſus acceſſe-
runt, vbi ambo veneno interiere ſecun-
dum Croniſtas, nec etiam mendacium
& aſtutiam Smerdi maghi laudo, qui
propter ſimilitudinem mentitus eſt ſe
eſſe Smerdem Cambiſis Aſſiriorum Re-
gis fratrem, quem is interfici iuſſerat, at-
que aduerſus Cambiſem Regnum occu-
pauit, & niſi fraus detecta eſſet, quia de-
ſectas habebat aures acquiſitum fraude
Regnum poſſediſſet ſed eum cum Re
gno vita Darius priuauit fraude detecta;
118 ſecundum Iuſtin. libro primo. nec ex
ijs approbandas dico infinitas, fraudes,
& mendacia, quæ priſcis temporibus fie
ri conſueuere (vt multa exempla alias
mihi enarrauit doctiſſimus Notarius Si
meón de Mariſcalchis de Salerno quem
ob eius ſcientiam vti patrem veneror)
eſt enim protſus mendacium inhibitum
vt Leuit. cap. 10. habetur (non facietis
furtum, non mentiemini Item ex Ho-
di. cap 23. (non ſuſcipies vocem menda
cij, nec innges manum tuam, vt pro im-
119 pio dicas falſum teſtimonium.) Item
Prouer. ca 6 habetur quod ſex ſunt quæ
odit Deus, & ſeptimum deteſtatur ani-
ma eius, oculos ſublimes, lingua menda-
cem, manus effundentes innoxium ſán-
guinem Cor machinans cogitationes
peximas, pedes veloces ad currendum in
malum, proferentem mendacia, & eum
qui ſeminat inter fratres diſcordias, &
Prouer. cap. 8. (os bilinguæ deteſtor) &
Prouer. cap. 19 (falſus teſt s non erit im-
punitus, & qui loquitur mendacia peri-
bit) & Dauid Pſal 5. (odiſti omnes qui
operantur iniquitatem, perdes omnes
qui loqnuntur mendacium) & inquit
Auguſt de conflictu vitiorum quod non
artificioſo mendacio, nec ſimplici verbo
oportet quenquam decipere, quia quo-
modolibet mentitur quis occidit ani-
mam & 22. q. 2. ca. nec artificioſo, & per
Auguſt. ad cauſulanum, & 11. q. 3 quiſ-
quis habetur quòd quis metu cuiusli-
bet poteſtatis veritatem occultat, iram
Dei ſuper ſe prouocat, quia magis timet
hominem quam Deum, & idem Augu.
ſuper Ioannem quomodo Deus pater ge
nuit filium veritatem ſic diabolus lap-
ſus genuit quaſi filium mendacium, &
Hiere. ſuper Michæam veritas pauperta
tem, mendacium diuicias patit, & Am-
broſ in ſermone de Abraham relato in
22. q. 5. cap. cauetè (dicitur) cauetè fra-
tres mendacium quia omnes qui amant
mendacium, filij ſunt diaboli. mendacij
quoque genus perfecti uiri ſummopere
fugiunt: ut nec uita alicuius per eorum
fallaciam defendatur, vt ne ſuæ animæ
noceant dum præſtare nituntur carni
alienæ, quanquam hoc peccati genus fa-
cillime credamus relaxari, verba ſunt
Grego. 8. lib mora & Augu. in lib de mē-
dacio dicit quòd ad ſempiternam ſalu-
tem nemo ducendus eſt, opitulante men
dacio, & ratio eſt ſecundum Alber. in 2.
ſen. diſtinct. 35. quia mendacium nun-
quam poteſt bene fieri, nam ſemper pri-
uat ordinem ſermonis ad veritatem ve-
rum ſecundum S. Thomam & Augu. 32.
q. 2. neque licet prudenter occultare ve-
ritatem, ſub aliqua diſſimulatione, non
tam mendacium dicendo, vt exempli
gratia, quæritur homicida à lictoribus,
qui fugiendo ante me tranſiuit quæritur
à me ſi fugientem viderim, ego ponens
manum, in manica dico tranſiuit hac,
vel ſubmouens me de loco in quo eram
quando vidi illum fugientem, reſpon-
deo poſtquam ſum hic minime illum
vidi; Adde quòd Aul Gell. libr. 2. capit 3:
no arti. pulchiè diſſeruit nunquid pro
vtilitatibus amicorum licèt falſum de-
ponere, & ſubire paruam infamiam &
dicit quòd ſic (eſt enim adeo grauè pec-
catū mendacij quod licet Deus in furto
poſſit diſpenſare, ſicut fecit filijs Iſrael
quando ſpoliauerunt Ægyptios, & in
aliquibus alijs præceptis, tamen vt dica-
tur mendacium quodcunque vel ioco-
ſum vel officioſum aut pernicioſum li-
centiam dare non poteſt, quia cum ſit
ſumma & prima veritas, contra ſe diſpē
ſarer, & ſe ipſum negaret ſecūdū Anſel.
vñ Pau 1. Thi 1 fidelis (inq̄r) eſt Deus &
ſe ipſum negare nō pōt & Homer. 4 Ilia

dos inquit exhoſus enim mihi ille
veluti inferni parte qui aliud quidem
occultum habet in mentibus aliud ve-
120 rò ore profert. Puniuntur enim men-
daces à Deo primo punitione ſpirituali;
nunquam enim poteſt dicere mendaciũ
quis quin efficiatur filius diaboli Ioan.
8. Mendax. ſ diabolus, & pater eius. ſ mẽ
dacij fuit enim primus inuentor men-
dacij, vt patet Geneſ. 4. punitur ſecundo
punitione temporali, nam ſicut menda-
ces mentiuntur Deo vel proximo eius
mentiuntur elementa campi, vineæ ar-
bores poſſeſſiones, animalia, &c. & quòd
verum ſit, audi Deum loquentem per os
Prophetarum, area & torcular non pa-
ſcet eos, vt vinum mentietur eis, Oſeæ,
9 mentientur opus oliuæ, & arua non of
ferent cibum, abſcidetur de ouili pecus,
& non erit armentum in præſepibus.
Abacuch. 3 ſubuertet grando ſpem men
dacij cùm proiectione aquæ inundabũt,
Iſaias 28. & Oſeæ 4 habetur non eſt ve-
ritas in terra, & infra mendacium, & ma
ledictum inundauerunt, propter hoc lu-
gebit terra, & infirmabitur omnis qui
habitat in ea, puniuntur etiam menda-
ces corporaliter, cuius enim ſenibus,
exemplum eſt qui lapiditati ſunt Da-
niel 13. Ananias, & Saphira mendacio
probato ſubitanea morte ceciderunt in
Acti. Apoſt. 5. & qui congregat Theſau-
ros lingua mendacij vanus eſt, & inco-
ſtans, mortemq; ſibi accerſit. Prouer. 21.
puniantur, & pœna æterna, unde Eccle.
20 opprobrium neque in homine men-
dacium pocior fur quàm aſſiduitas viri
mendacis, perditionem omnes hæreditata
bunt, & Dauid pſal. 5 perdes omnes qui
loquuntur mendacium. & pſal. 58. de
execratione, & mendacio Annunciabũ-
tur in conſummatione in ira conſum-
mationis & non erunt, & Sapien. primo
os quòd mentitur occidit animam, & Io
an. in Apoc. 12. omnibus mendacibus
pars illorum in ſtagnum ignis & ſul-
phuris. Vnde meritò Atthoxerſes mirifi-
cè mendacium auerſatus eſt, adeò ut mẽ
dacis hominis lingua triplici clauo affi-
ci iuſſerit, vt refert Alex. ab Alexan lib.
ſexto cap. decimo. unde Plato in dialo.
lib. 11. de legi. inquit nemo Dijs inuoca-
tis mendacium dicat, aut decipiat aut
adulterare verbo, vel re quiſquam au-
deat, niſi Deo velit odio eſſe, cui quidẽ
primum odio eſt falſum iurans, Deos
paruipendere, deinde qui corã maiorib.
ſe mentitur, noſtris ẽt legib. mendacium
multipliciter punitur, vt habes per Bal.
121 in l. j. ff. de fur. † Tertiò in decalogo cõ
tinetur (nec dicas falſum teſtimoniũ cõ-
tra proximum tuum) licèt in ordine ſit
octauum præceptũ, in quo quidem pri-
mo mendacium prohibetur, ſecũdo pro
hibetur falſum teſtimonium, teſtis enim
falſus non erit impunitus, vt legitur Pro
uer. c. 18 Item ibi c. 21. (teſtis mendax pe
ribit) falſum enim teſtimonium ab om-
nibus legibus prohibetur, quia Iſidor.
de ſummo bono lib. 3. c. 59 inquit (teſtis
falſidicus tribus eſt obnoxius, Deo quẽ
contemnit, iudici quem decipit, innocẽ
ti quem lædit. & idem legitur in c. 1. de
crimi. fal. & apud Iuuen. Saty. 8.

> Ambiguæ ſi quando citabere teſtis,
> Incertæq; rei, Phalaris licet imperet
> vt ſis
> Falſus, & admoto dictet periuria
> Tauro,
> Summum credo nephas animam præ
> ferre pudori
> Et propter uitam viuendi perdere cau
> ſas,
> Dignus morte perit.

122 Et apud Pyſidas q falſum teſtimoniũ
dixiſſe conuincebatur e ſaxo præceps da
batur, quod ab Ægyptijs ductum putat
Alexan. de Alex. lib 6. c. 10. quibus Aegy-
ptijs omne periurium & veri ludificatio
Dijs abiuratis morte luebatur, ꝙ Deus
vnà atq; homines offendiſſet, vt inquit
Diodo. Siculus lib 2. rerum antiqua. c. 3.
mox ſubſequutis legibus mitior pœna
periurio data eſt, quarum verba ſunt,
(periurij pœna diuina exitium, humana
123 dedecus violati iuriſiurandi eſt. (Apud
Indos verò de periurio conuictus, ma-
nuum pedumq; digitis, & extremis de-
124 currabatur. Strab. li. 15 Et Maumethis
lege teſtes de falſo conuicti, nudi facie-
que atramento vel fuligine tincta, aſino
auerſi imponũtur, & pro loco caudã ma
nibus

nibus habẽte, putridis pellib. ſiue equo-
rum ſiue boum amicti, quorũ interiora
nunc faciem nunc terga percutiũt, totã
urbem cornibus prætẽtibus oberrare co
guntur pueri in tereã ſordes in eos faciẽ
tes cõuicijs laceſſunt, aſellus inſcriptio-
nem fronti gerit qua ſignificatur illos
falſa depoſuiſſe, demũ frõti, & utrique
malæ igne notæ inuruntur, & de cæterò
teſtificari prohibentur, ut refert Io Auto
125 nius Menauinus ĩ li.2 c.6. Lege Theo-
dorici apud Baioarios ita cauetur in titu
lo ſacramenta ue cito fiant (ſiquis cõtra
caput alterius falſa ſuggeſſerit, uel qua-
licunque inuidia falſam accuſationem
cõmouerit, in ſe pœnã uel damnũ quod
126 alteri uoluit, excipiat.) Apud Alema-
nos, eiuſdem Theodorici lege ſub titulo
qui ſæpe interpellatus fuerit ante Ducẽ
ſancitũ eſt, ꝙ teſtis qui iã conuictus fuit
& qui mendaciũ ſemel dixit amplius ad
127 teſtimonium nõ recipiatur. Riboarij,
autẽ lex eſt, in tit. de teſtibus, (ſiquis te-
ſtes ad malũ ante Centenarium, uel Co-
mitem ſe ante Ducẽ Patritiem, uel Re-
gem neceſſe habuerit, ut donent teſti-
monium, & fortaſſe teſtes uoluerint ad
placitum uenire, ille qui eos neceſſarios
habet mandare illis debet, ut teſtimoniũ
quod ſciant iurati dicant, ꝙ ſi uoluerint
& falſum teſtimoniũ ꝓhibuerint, & hoc
probatũ fuerit, unuſqſq; de illis trib. te-
ſtib. xu. ſolidis multetur. Eſt & alia per-
128 iutij animaduerſio apud Baioarios, ꝙ
mendaciter iuraſſe conuictus, cauſam re
ſtituat 12. ſolidis componat, aut innocẽ-
tiã ſuam cãp:one defendat, ut habetur p
129 Io. Bohemum li 3.c.18. Apud Hebræos
autem lapidibus falſi teſtes plectebãtur.
ut Dan c.13 de ſenib. falſum teſtimoniũ
contra Suſanã dicentibus habetur, qui
lapidati fuerunt, eſt enim falſum teſti-
monium (ut uides) apud omnes, ſummũ
nephas, & ideò Seneca dixit, (teſtimo-
nium non amicitiæ reddes.) iaculum &
gladius & ſagitta acuta, homo qui loq-
tur contra proximum ſuum falſum te-
ſtimonium (Prouer. cap. 25. & in l. Moſis
Deut. c.19. legitur) ſi teſtis mendax fue-
rit mendacium reſpondens contra fra-
trem ſuũ, facietis ei quemadmodum ip-
ſe ſceleratè cogitauerat facere fratri ſuo,
& exures malum e medio tui, ut reliqui
id audiant, & timeant, neque audeãt am
plius deſignare rem hanc malã in te.) &
idem inquit Ioſeph in lib. antiquita. 4. c.
6. iure autem noſtro quid ſtatutum ſit,
& an id potuerit fieri ſatis ex prædictis
130 patet. Videamus igitur nunquid ali-
quo modo per Principes poſſit teſtimo-
nium falſum tollerari, aut impunitum
dimitti, uel aliter diſpenſari? & quidem
horum ueritatem percipere poteritis ex
131 dictis ſupra de iuramento. Poteſt tamẽ
lex ciuilis abſque dubio declarare ſeu di
ſpenſare, ꝙ quis non puniatur de teſti-
monio falſo niſi quando doloſè fecerit
dixeritve teſtimonium falſum, prout fe-
cit in Regia Pragmat. teſtem falſum, per
ea quæ habentur Leuit. c. 5. in litera. A
(ut dictum eſt ſupra de iuramento & de
132 mendacio.) Potuit etiam & poteſt di-
ſpenſari circa impoſitionem pœnæ, pro
ut iam diſpenſatum fuit, nam de iure ca
nonico per quadraginta dies in pane &
aqua & per ſeptem ſequentes annos de-
bet pro teſtimonio falſo quis pœniten-
tia ducere. 6. q. 1. c. quicunq; & ſi clericus
teſtimonium falſum dixerit fecerit ve,
ab officij honore depoſitus, in monaſte-
riũ detruditur, prout ita cenſuit Conciliũ
Agathenſe, ut habetur per Gratianũ in
c. ſi Epiſc. l. diſt debet tamen haberi con
ſideratio in qua cã ſit factum falſum te-
ſtimoniũ, an in ciuili uel criminali pro-
ut habetur per Io. Bernar. Diaz. in pract.
133 crim. cano. c 87. Aſteſa. in ſumma in ti.
de falſo teſtimo. art. 2. dicit ꝙ falſus te-
ſtis trib. eſt obnoxius, Deo cuius præce-
ptũ contemnit, propter quod imponitur
illa pœna ſeptennis ut ſupra dictum eſt
& iudici quem mentiendo fallit, prop-
ter quod efficitur infamis. ut 22 q. 5. ſiqs
conuictus, uel uerberibus caſtigabitur.
5. q. 5. illi qui, & proximo quem lædit, &
tunc pro eo condemnabitur ſecundum
modum læſionis, argu. l. 2. C. de pœ. iud.
qui ma. iud. & quod teneatur parti ad in-
tereſſe teſtis falſus, tenet Anto. de But. in
capitu. 1. de crim. fal. per text. in l. qui no
mine. ff. ad l. Corne. de ſicar. cuius con-
trarium tenuit Hoſtien. in cap. 1. de cu-

ſtod.

ſtod.euchariſt. & Ioan. Fab.in l.nullum. C.de teſtib. ſed illud dictum Hoſtien. nõ potui reperire in libro meo, prout allegat Ioannes Fab. Immo Hoſtien. ipſe in titulo de crimine falſi. § ſecundo in ſumma totum contrarium dicit, ubi habentur eadem uerba quę refert Aſteſa. ut ſupra dixi,& ita etiam tenet Ant. de But. in d.c.1. ubi quod ſicut teſtis falſidicus tres perſonas oſtendit in tribus pœnis debet puniri,de iure autem communi ci uili qualiter puniatur, falſus teſtis dictũ fuit ſupra, & habetur, & per Dominum Anton. de But. in dicto capitulo pri mo de cri. falſ.

134 Quarto ſabbatorum ſanctificatio præcipitur. (licet in ordine ſit tertiũ) eius præcepti uerba leguntur Exod. ca. 20 cap. Memento ut diem ſabbati ſanctifices ſex diebus operis & facies omnia opera tua: ſeptimo autem die ſabbatum Domini Dei tui eſt : non facias omne opus tuum) in hoc quidem pcepto duo ſunt conſideranda, quorum unum eſt ſicut finis: & hoc eſt ut homo uacet rebus diuinis , quod ſignificatur ibi Memento ut diem ſabbati ſanctifices, illa enim in l.ſanctificari dicuntur quæ Diuina cultui applicantur, aliud ex ceſſatio operũ quæ ſignificatur ibi:ſeptima die Domini Dei tui non facies omne opus tuum & intelligitur de opere ſeruili, ut Leuit. 23.omne inquit opus ſeruile non facies in eo. opus autem ſeruile a ſeruitute dicitur & triplex eſt ſeruitus. Vna eſt ſeruitus Dei & ſecundum hoc opus ſeruile diei poſſet opu s latriæ,quod pertinet ad Dei ſeruitium. Alia eſt,qua homo ſeruit peccato ſecundum illud Io 8 (qui facit peccatum ſeruus eſt peccati) & ſecundũ hoc , oẽ opus peccati dr̃ ſeruile . Tertia eſt , qua homo ſeruit homini eſt autem unus homo ſeruus alterius , non ſecundum mentem, ſed ſecundum corpus , & ſecundum hoc opera ſeruilia dicuntur opera corporalia in quibus unus homo alteri ſeruit primum enim opus ſeruile ſecundum primum modum dictum , nõ prohibetur in die ſabbati: quia hoc eſſet contrarium fini obſeruationis ſabbati ; Neq; lex ciuilis uel canonica poteſt aliquo modo illud prohibere. & hoc indubitatum eſt,& ſic nullus actus ſpiritualis exercitij poteſt prohiberi in die ſabbati: quia nõn eſt contra obſeruantiam ſabbati: opus aũt ſeruile ſecundo mõ & tertio mõ dictum , contrariatur obſeruantiæ ſabbati inquãtũ impedit applicationem hominis ad diuina .

135 Poteſt tamen per legem ciuilem uel canonicam diſpenſari ut in die ſabbatorum aliquid operis fiat quo puideatur uitæ hominis in neceſſarijs pro ſe & proximo,item in damno rerum uitãdo etiã diſpenſatur, ſecũdum illud Deutero.22. (non uidebis bouẽ fratris tui aut ouem errãtem & præteribis ſed reduces fratri tuo) Item opus corporale pertinens ad conſeruandam ſalutem proprij corporis non uiolat ſabbatum : & propter hoc Machabei non polluerunt ſabbatum pugnantes ad ſui defenſionem die ſabbati (ut legitur 1. Macha.ſecundo.) ſimiliter opus corporale ꝙ ordinatur ad ſalutem corporalem alterius non eſt contra obſeruantiam ſabbati . unde dicitur Ioan. 7 (mihi indignamini:quia totum hominem ſaluum feci in ſabbato) ſimiliter etiam opus corporale, quòd ordinatur ad imminens damnum rei exterioris ui

136 tandum:non uiolat ſabbatum unde dicit Dominus Matt.12. (quis erit ex uobis homo qui habet unam ouem & ceciderit ſabbato in foueam nonne tenebit & leuabit eam.) deinde in locum obſeruantiæ ſabbati in noua lege ſucceſſit obſeruantia diei Dominicæ,non ex ui præcepti legis, ſed ex conſtitutione Eccleſiæ & cõſuetudine populi chriſtiani: & hæc obſeruantia nõ eſt figuralis ſicut illa ſabbati,& ideo non eſt ita arcta obſeruatio, ſicut illa ſabbati,facilius enim diſpẽſatur in operibus prohibitis in hac obſeruatione quam in illa, quia figura pertinet ad proteſtationem ueritatis , quam nec in modico oportet præterire ſecundum beatum Thom 2. 2. q.122.artic 4. de præce. Inſti. ſic ergo habes quod poteſt lex ciuilis uel canonica diſpenſare ſuper obſeruatione ſabbati & dierum feſtiuorum.

137 Et ideo dicendum eſt quod Imperator

tor hono. & Theod. in l. prouinciarum. C. de fer. licite ſtatuerunt. ut in quæſtionibus latronũ nullũ quadrageſimę nec venerabilem Paſcharum diẽ exiſtiment Prouinciarum Præſides. Nam Exo. legitur. 22 (maleficos nõ patiaris viuere) & per os Dauid in Pſal. dictũ eſt (in matutino interficiebã omnes peccatores terræ (& Exo. 32. præcepi: Moyſes, occidat unuſquiſque fratrem ſuum & amicum & proximum ſuum pro peccato, uituli cõflatilis, præterea homo propter peccatũ beſtijs comparatur, iuxta illud Pſal. homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus & ſimilis. factus eſt illis. hinc Philoſ. 7. Ethicor. & lib. 1. Politic. (peior enim eſt malus homo quam beſtia & plus nocet.) Item Prouerb. c. 21. legitur (iuſtitiam facere & iudicium gratius eſt domino quã uictima) inquit enim Seneca in Tragędijs ſecundum Paul. de Caſtr. in l. nemo deinceps. C. de Epiſc. aud. quod non poteſt iudex maius bonum offerre Deo, quã occidendo uel aliter puniendo criminoſos, nec pinguior uictima mactari poteſt, quam homo iniquus unde olim

138 in Gallia (Cæſare de bello Gallico referente libr. 6. commenta.) alia gratiora dijs immortalibus non arbitrabantur, quam ſupplicia eorum qui in latrocinio aut aliqua alia noxa erant depræheuſi. Iudex enim qui malos percutit in eo quod mali ſunt miniſter eſt Dei. Vt dicit Barbatus ille Hieronymus ſuper Ezechielẽ libr 4 & ſuper Ieremiam. Homicidias inquit facrilegos venarios punire non eſt effuſio ſanguinis, ſed legum miniſterium. & ſuper Iſaiam dicit, non eſt crudelis qui crudeles iugulat, ſed crudelis ideo vocatur quia crudelis patientibus eſſe uidetur, & plura alia ad propoſitum enarrat Gul. à Beue. in repe. c. Raynutius in quęſtione an occidere li. peccata. & ſic patet id potuiſſe fieri per legem ciuilem & optima ratione id factum arbitratur (ut ex prædictis patet.)

139 Nec minus ualere dicendum eſt id quod ſtatutum in l. actus. C. de fer. reperitur quod diebus dominicis & etiam paſchalibus mancipandi & manumittendi licentiam habent omnes, & etiam ſuper prædictis acta fieri non prohibentur cum & manumiſſio & emancipatio non ſint opera ſeruilia, nec actus ſeruiles, imo potius actus pij.

140 Pietas etiam ſuadet dari tutores & curatores pupillis & alijs miſerabilibus perſonis, nimirum ergo ſi Vlpianus Iurec. in l. 2. ff. de fer. ſtatuit ut talibus feriatis diebus dari poſſint. & fieri ratione pietatis, omnes Doctor. admittunt in l. actus C. de fer. & Aſteſa. in ſua Theologica ſumma in tit. de fer. artic. 3.

141 Item talibus diebus etiam dominicis fieri poſſunt pertinentia ad pacem, & ideo tranſactiones & inſtr. fieri poſſunt. l. fin. C. de fer. hæc etenim pro exemplis ſufficiant.

142 Quarto in decalogo continetur honoris exhibitio circa parentes. ut Exod. 20. (honora patrem tuũ & matrem tuã ut ſis longæuus ſuper terram) & Leuit c. 20. (qui maledixerit patri ſuo aut matri morte moriatur, patri matriq́; qui maledixerit ſanguis eius ſit ſuper eum) & Eccleſ. 23. (Memento patris & matris tuæ cum ſedes inter proceres, ne tu quoque ab ipſis tradatis obliuioui, & aſſuetudine tua ſtultitiam cõtrahas, quamobrẽ te uelis non eſſe natum & natalem tuum diem execreris) & Exo. c. 21. (qui percuſſerit patrem ſuum aut matrem morte moriatur) & Leui. c. 19 unuſquiſque patrem ſuum & matrem ſuam timeat.) & Deuter 4 (honora patrem tuum & matrem ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, ut longo uiuas tempore, & bene ſit tibi in terra quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi) item Deuter. c. 21 (ſi genuerit homo filium cõtumacem & proteruum, qui non audierit patris ac matris imperium, & coercitus obedire contempſerit, appræhendent eum & ducent ad ſeniores ciuitatis illius & ad portam iudicij, dicentq́ue ad eos filius noſter ꝓteruus & contumax eſt, monita noſtra, audire contemnit commeſſationibus vacat, & luxuriæ atque conuiuijs. lapidib. eum obruet populus ciuitatis & morietur aut auferatis malum de medio ueſtri & uniuerſus Iſrael audiẽs pertimeſcat.)

Item Deuterono.c.27. (Maledictus qui non honorat patrem ſuum & matrem ſuam & dixit omnis populus amen) & Prouerb.c.19. (qui affligit patrem & fugit matrē ignominioſus erit, & infelix) & c.20. ibidem (qui maledicit patri ſuo & matri, extinguetur lumen eius in medijs tenebris) & c.23.(audi patrem tuum qui genuit te, & ne contempſeris quando ſenuerit mater tua)& 28.cap.(ibi qui ſubtrahit à patre ſuo vel a matre & dicit hoc non eſſe peccatum, particeps homicidæ eſt) & Eccl.c.3. (qui honorat patrē ſuum iucundabitur in filijs, & in die orationis ſuæ exaudietur)& ibidem (qui honorat patrem ſuum uita uiuet longiore) & ibidem (qui timet dominum honorat parentes) & ibidem (honora patrem tuū ut ſuperueniat tibi benedictio à Domino) & ibidem (benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta) & ibidē (quā malæ famæ eſt qui dereliquit patrem, & eſt maledictus à Deo qui exaſperat matrem) & Apoſt.ad Ephe.c.6 inquit (filij obedite parentibus ueſtris in Domino, hoc enim eſt honora patrem tuum, & matrem tuam, quod eſt mandatum primum in promiſſione; ut bene ſit tibi, & ſis longæuus ſuper terram) & propterea dicit Amb.ſuper illud Matth.19 honora patrē (primus gradus pietatis eſt iſte, ut quos authores tibi uoluit eſſe Deus, honores obſequijs, abſtineas contumelijs, nec vultu lædenda eſt pietas parentum.) hinc Ariſto.9.Ethic.in prin. (Dijs parentibus; & magiſtris nō poteſt reddi æquiualens, inquit) & idem 8.Topicor (qui dubitat utrum oporteat Deos uenerari, aut parentes honorare nō indiget ratione ſed pœna) hinc Cice. poſt reditum ad Senatum (parentes chariſſimos habere debemus, quod ab ijs uita patrimonium libertas ciuitas tradita eſt.) idē pro Cluētio (non modò reticere homines parentium iurias ſed etiam æquo animo ferre oportet) & idem 3.de Finib. (peccarū eſt parentes violare) & idem pro Roſcio (nullum ſupplicium ſatis acre reperiri poteſt in cauſa, qui mortem obtulerit parēti pro quo mori ipſum, res ſi poſtularent iura, diuina, atque humana poſtulant) & Ariſt.in Politicis (parentes nō ut Dominus ſeruis, ſed legitimi Regis more filijs imperare debent, liberis uero eos tanquam Deos colere & uereri oportet) & Pitha. in aureis carminibus (ipſe parētes atq; tuos uenerare propinquos.) Adeo enim honor in parentes debetur à filijs, ut etiam animalia parentib.ex quodam inſtinctu naturali honorem tribuunt, ut refert Elianus.li.15.c.4.de animalibus ubi uoluit quod Ciconiæ parentes in ſenectute alimentis ſuſtentant.

143 Hinc apud Aegyptios parricidiæ articulatim præ acutis calamis cæſi, uiui ſupra ſpinarum aceruum comburebantur. maximum inter mortales iudicantes ſcelus, eis mortem per uim inferre, à quo uitam accepiſſes ſecundum Diodo. lib.2.rer.antiquatum. cap.3.

144 Apud Turchas etiam filiorum in parentes obſeruatio magnopere laudatur, immo præcipitur iubeturque eis pro poſſe in neceſſitatibus ſubuenire, curantes ne maledictionem ſubeant paternam, Deus ut enim ut aſſerunt raliter maledictis non ignoſeit. niſi pater ſua ſponte filio indulſerit; referente Ioanne Antonio Menauino.lib.1.ca.4. Iacob.Machabæus ſupplicia ſibi per Antiochum cominatu ſubire non detractauit, dummodo matri mortem ſuadenti obſecūdaret. ut habetur Macha 2.cap.7 & per Ioſe.in libello de imperio rationis alias de Machabæis, parentes enim negligere nec Deus, nec homo mentis compos alicui unquam conſulat, ſecundum Plato. in dialo. 11. de legibus.

145 Apud Athenienſes enim parentum mali tractatores. & alias uitæ repræhenſibiles infames erant & concionibus arcebantur ſecundum Iul.Póllu. libr.8 c 5.

146 Quare ad rem de qua agimus redeundo, uideamus nunquid lex ciuilis uel canonica in hoc poſſit aliquid diſpenſare ſeu ſtatuere? & ante omnia uidendum eſt an in omnibus parendum ſit parentibus? in quo Gelli.lib.2.cap.7.refert ſuper hoc Græcos noſtroſq; qui de officijs ſcripſerunt, tres ſentētias tradidiſſe, quarum una eſt in omnibus quæ pater imperat,

perat. altera in quibuſdam parendum, quibuſdam non obſequeodum, tertia oihil neceſſum eſſe patri obſequi & parere, quas ſententias ſic diſcutiebatur, aut recte imperat pater, aut perperam, ſi recte nō quia imperat parandum, quooiā id fieri ioris eſt, faciendum eſt, ſi perperam nequaquam ſcilicet faciendum, ꝙ fieri non oportet. quid enim ſi ꝓditionem patriæ, ſi matris oecem ſi alia quædam imperat; turpia, aut impia? Media ſententia laudatur quibuſdam eſſe parēdum, quibuſdam non obſequendum, ſed ea tamen quæ obſequi oon oportet leniter ac verecunde, & ſine deteſtatione oīmia ſenſim declinanda & relinquenda quam reſpuenda, alia vero qua dicitur, nihil patri parēdum, imperfecta eſt, ſicque dilui poteſt omnia quæ iu rebus humanis fiunt, aut honeſta ſunt aut turpia, recta ſiue imperet, ſiue non, ea fieri oportet, his vero contraria quoquę turpia ſeu omnino iuiqua, ea ne ſi imperet qoidē, quæ vero in medio ſunt ut in militiam ire rus colere, honores capeſſere, cauſas defendere, vxorē, vti iuſſum proſiciſci & acceſſitum venire, quoniam & hæc & his ſimilia per ſeſe ipſa, neque inhooeſta ſunt, neque turpia, ſed perinde & à nobis aguntur ita ipſis actionibus aut probaoda, aut reprehendenda ſunt propterea in eiuſdem omuium rerum generibus, patri parendum eſſe cenſeot, velu ti ſi vxorem ducere imperet, aut cauſas pro reis dicere, cum hæc turpia uon ſint, nec indecora. Sed ſi imperet vxorem ducere iofamen aut pro reo Catilina, aut C. Bibulo, aut P. Clodio cauſam dicere, non eſt parendum, unde merito Muſonius Philoſophus Tirius interrogatus. quandiu patri obſequeudum, reſpondit donec Iuſta præciperet, & Sao. Thom. 2. 2. q. 101. ar 4 c. 4. dicit obediēdum eſſe pareuti quatenus Dei ſeruitio, ac diuinis præceptis, & iuſtitutionibus oon adverſetur, & in rebus licitis tantum. Vnde Ambro. ſuper Luc. neceſſitudini generis dioinæ religionis pietas anteſertur, ſi ergo cultus pareutum a cultu Dei nos abſtraheret Iam cultui pietatis parentū in ſiſtere, eſſet contra Deū. Ideo in tali caſu prætermittenda ſunt pietatis officia in parentes propter religionis diuioum cultum, & Hieron. in Epiſtola ad Heliodorum (ſi pater in limine faciat, ſi mater vbera quibus te lactauit oſtendat, per calcatum perge patrem, per calcatam pge matrem. & ſiccis oculis ad vexillum Crucis euola ſummum enim genus pietatis eſt, in hac re eſſe crudelem) & Ioan. Chriſo iu caput Matthæi. 10. Homil. 36. inquit (ſi autem Paulus multa diſputat de pareutibus, ſummam eis obedientiam voleos præberi, uō admiteris, in omoibus enim obtemperandum pareutibus eſt, præterquam his quæ pieta tis veritatem ſpectant, ita cum ſanctum ſit omnem honorem parentibus afferre cum pluſquam oporteat quærunt verita ti reluctantes, reſiliendum eſt) parentes euim tanquam Dei vicarios eſſe colendos, inquit Mar. Fiſ. in argu. Plato. lib. 34. de leg vel cumulator.

147 Ad propoſitum igitur noſtrum, dubitaudum non eſt, poſſe per l. ciuilem & Canonicā declarari, & diſtingui, quæ uā ſeruitia teneantur filij pareutibus exhibere, & in quibus parendū, & io quibus non, ita tamen ot io totum noo contrarietur præcepto diuino, ſed ſecundum 148 prędictas declaratiōes fiat. Sed ioſurgit dubium, ao licite potuit ſtatui per ius ciuile, ꝙ licite filij poſſint occidere parentes rebelles patriæ? prout ſtatutum fuit io l. minime. ff de religio. & ſum. funer. & videtur dicendum ꝙ ſic, per ea quę dixit. S. Thom. ſecuoda ſecundæ q. 64 articulo ſecuodo, de vitijs oppo. commuta. iuſtitiæ. Nam ſicut licet occidere animalia bruta, inquantum ordinantur naturaliter ad homioum uſum, ſicut imperfectum ordioatur ad perfectum, omnis autem pars ordioatur ad totū, vt imperfectum ad perfectum, & ideo omnis pars naturaliter & propter totum, & propter hoc videmus, quod ſi ſaluti totius corporis humani expediat præciſio alicuius mēbri, puta cū eſt putridū, vel corruptiuū aliorum mēbrorum laudabiliter & ſalubriter abſcinditur. Quælibet aūt pſona ſingularis cōparatur ad totam ciuitatē, ſicut pars ad totū, & ideo ſi aliquis

quis homo ſit periculoſus communitati, & corruptiuus ipſius, propter aliquod peccatum laudabiliter & ſalubriter abſcinditur, vt bonum commune conſeruetur, (modicum enim fermentum totam maſſam corrumpit) vt dicitur primo ad Corinth quinto. hæc ille, præterea. Exod 32. præcepit Moſes (occidat vnuſquiſque fratrem ſuum, & amicum, & proximum ſuum, pro peccato vituli conflatilis) ergo patet ex lege diuina ēt probari, hoc poſſe fieri, pro quo etiam facit id quod habetur per Beat. Thom in ead. quæſtio 64. art. tertio (occidere malefactorem licitum eſt, in quantum ordinatur ad ſalutem totius communitatis, & ideò ad illum ſolum pertinet, cui cōmittitur cura communitatis conſeruandæ, ſicut ad medicum pertinet præcidere membrum putridum, quando ei commiſſa fuerit cura ſalutis totius corporis, cura autem communis boni commiſſa eſt principibus habentibus publicam authoritatem, & ideò eis ſolum licet occidere malefactores, non autem priuatis perſonis) & paulò inferius inquit quòd licet rei ueritate non ſit licitum priuatæ perſonæ occidere malefactores, etiam pro vtilitate communitatis, & patriæ, tamen iubentibus ſuperioribus bene occidi poſſunt, quia tunc non priuata perſona occideret, ſed ille cuius authoritate occiduntur, ſecundum Diodo 12. cap. & Hiere. & Augu. in primo de ciuitate Dei vnde infert quòd illi qui occiderunt proximos & amicos ex mandato domini, non hoc ipſi feciſſe uidentur, ſed potius ille cuius authoritate fecerunt, ſicut & miles interficit Hoſtē authoritate Principis, & miniſter latronem authoritate iudicis hic ergo ex prædictis ſatis liquere poteſt, quòd licitè Principes poſſunt mādare, vt malefactores, (& maximè proditores patriæ) occidantur, & illi qui occidunt iubentibus ipſis Principibus non ipſi videntur occidiſſe, ſed illi quorum mandato id fit, ergo potuit lex ciuilis pro ſalute Reipublicæ mandare, vt proditores patriæ etiam per proprios filios impunè occiderentur, hinc Valer Max.
149 lib. ſexto. ca. ſexto inquit. (reſtat vt patriæ charitas exhibeatur. Cuius maieſtati etiam illa quæ Deorum numinibus æquatur, authoritas parentum vires ſibi ſubijcit, fraterna quoque charitas æquo animo atque libenter (edit) & Cic. in primo offic. c 18. dicit, (omnium ſocietatū nulla eſt grauior, nullaque charior, quā ea quæ in Republica eſt, vnicuique noſtrum chari ſunt parentes, chari ſunt liberi, propinqui familiares, ſed omnium charitates patria una complexa eſt, pro qua quis non dubitat mortem oppetere, dummodo ſit patriæ profuturus) inquit enim Plato in lib. 28 in crito, (an ſic ſapiens, vt te latuerit & Patri & Matri & progenitoribus omnibus patriam eſſe antè ponendam: atque eſſe uenerabilius quidam ſanctiusque & in ſuperiori ſorte, tum apud Deos, tum apud homines mentis compotes, eſſe patriam collocandam, colereque oportere eam magis, eique obedire) & paulò inferius (ac ſiue mandauerit verberari te, ſiue in vincula conijci, ſiue in prælium miſerit ad vulnera excipienda, mortemque ſubeundam, obediendum eſt omnino ius enim ita dictat, & neque tergiuerſandū, neque fugiendum, neque ordinem deſerendum: ſed & in bello, & in iudicio, & prorſus vbique ea ſunt quæ Reſpublica patriaque iuſſerit facienda) & ibidem (vi autem uti nefas eſt, vel contra Matrem, vel contra Patrem, maximè verò omniū contra patriam) ſed Beat. Thom. 2. 2. q. 122. arg 5. ſic inquit, (quod per prius aliquid debetur parentibus quam patriæ & conſanguineis, quia per hoc quòd ſumus nati a parentibus, pertinent ad nos & conſanguinei, & patria) & no glo. in cap. 1. de conuerſ. in fin. quòd filius debet pugnare contra Patrem, & conuenit vnicuique factum facere ciuitatis. in authen de defenſo ciuita. § pen eo quia naſcimur patriæ. l. prius § & generaliter de uen in poſſ. mitten Immo magis naſcimur patriæ quam patri; vt probatur in l. poſtliminium § filius ff. de ca. Et ideò concludit interepidè Socyn in conſil. 35. circa prædictam in 1. lib. quòd pro patria etiam contra patriam, & proprium ſanguinem ſuum pugnandum eſt, & ſunt

ſunt verba originalia Bald. in l veluti. ff. de iuſt. & iur. & ibi. per Bartol. Dicitur enim patria quaſi parans tria, primo enim parat neceſſaria ad ſubſtentationē vitę ſcilicet alimenta, ſecūdo neceſſaria ad dilatationē & cōſeruationem humani generis; nam in patria homines naſcuntur, creſcunt, & multiplicantur, quę ſucceſſiua multiplicatio conſeruat genus humanum: unde patria implet illud diuinum, creſc te & multiplicate, tertio parat nobis neceſſaria ad inſtructionem & educationem uitæ moralis, Rectores. ſ. Doctores & iudices per quos moribus informamur: & à vitijs refrenamur, & in ſcientijs promouemur: hæc omnia ſunt in patria bene diſpoſita, ad amorem autem & obedientiam patriæ nos inducūt authoritates Doctorum, nam Val. Max. in lib. 5. cap. 6 narrat de quodam in cuius capite quodam animal quod uocatur picus ſedebat, & affirmaſsēt aruſpices, eo occiſo, fore Reipublicæ ſtatum fęliciſſimum, ſuæ domus miſerrimum, & conſeruato Pico in contrarium utrinq; ceſſurum, & ille Picum in conſpectu Senatus morſu ſuo necauit. Item Tull. 3. de offic. inquirens ſi pater conabitur tradere patriam ſilibet ne filius? Reſpondet quod primo obſecrabit Patrem ne faciat & deinde ſi non proficiat accuſare debet: & ſi ad perniciem patriæ re ſpectabit, patriæ ſalutem anteponet ſaluti patris: Et hæc opinio confirmatur per ea quæ dicit S. Thom. 2. 2. q. 26. art. 8. ubi dicit amicitia conſanguineorum fundatur in coniunctione naturalis originis, amicitia conciuium in communicatione ciuili, amicitia commilitonum in communicatione bellica, & Ideo in his quæ pertinet ad naturam plus debemus diligere conſanguineos. In his quę pertinent ad ciuilem conuerſationem conciues, in bellicis cōmilitones. & ead. q. & art. 2. (amicitia politica principalius reſpicit Principem ciuitatis, à quó totum bonum commune ciuitatis dependet. unde & ei maximè debetur obedientia à ciuibus. Prætereà dicit Alb. de Roſa. in d. l. veluti. quód filius pugnando contra patrem impugnantem patriam, non pugnat ſimpliciter contra patrem, ſed contra hoſtem & ita obligatio qua filius tenetur patri, uidetur ceſſare hoc caſu. Nā Pater impugnas patriam, uocatur deſtruere eſſe filij & vitam quam ſibi dederat, & propter quę filius ſibi obligabatur, nam deſtructa patria filius eſſe ſuum bene conſeruare non poſſet: & ibi per Alber pulchrè habes cui magis ſit obediendum patri ſ. an. patriæ? & an teneatur pugnare contra patrem pro patria? & ponit etiam quæſtiouem de eo qui habet plures patrias, cui parendum eſſet (prout ergo habeo, nam ortus ſum in nobiliſſima terra Sancti Seuerini, at Pater meus nomine Antonius Follerius V. I D. eruditiſſimus, ortus fuit in præclariſſima ciuitate Partenopea, eiuſque prædeceſſores ex alma ciuitate Ferrariæ proceſſerunt de quorum & domus Follerioꝛum nobilitate atque eminentia, publica documenta ab annis trecentis retro confecta teſtantur, & conſeruantur in actis & ſeda doctiſſimi uiri Ioann. Simonis Mareſcalchi ciuis Salernitani, vbi etiam conſeruantur publica teſtimonialia & ſententia quibus conſtat á die quo anteceſſore mei in terram Sancti Seuerini ſe contulerunt, fuiſſe ſemper tē tos tractatos & reputatos ut nobiles & patritios tam in officijs dictæ terræ quā alijs actibus quibus nobiles ab ignobilibus ſecernuntur. nunc uero Salerni incola ſum.) & dicit Bal. in l. 2. C de infa. expo. per illum tex. quod ciues derelinquē tes ciuitatem periclitantem & eam nō defendentes, perdunt omne ius ciuitatis, & quód poſſit Pater ueniens contra patriam occidi impunè á filio tenuit Nell. de Sancto Gemin. in tract. bannito in 2. part. 2 tempo. q. 10. nu 10 Id etiā expreſſè firmauit Spec. in tit. de feu § 2. nu. 32 uer. nam pro defenſione. inquit enim Valer. Max. libr. 5. c. 6. in princ. (ſumma quidem cum ratione, quia euerſa domo, interdum Reipublicæ ſtatus manere poteſt, vrbis ruina pœnates omnes ſecum trahat neceſſe eſt) hinc legitur apud eundem de Curtio Romano, qui ut patriam liberaret, equum conſcendit, cumque vehementer ad

mortis calcaribus præcipitem in profundum terræ Romæ factum egit, legitur etiam de Genitio Cippo, qui cum per portam, quæ radufcula dicitur egreſſurus eſſet, in tranſeundo exorta ſunt eornua tantæ magnitudinis ut egredi non poſſet, Conſulto Oraculo, cognouit ſe futurum Regem ſi reuerteretur in urbẽ, maluit in exilium uoluntarium proficiſci quam patriam ſuam libertate priuari. ſimile de Publio Decio etiam legitur qui cum latino bello Romanam aciem inclinatam pœnæ iam & proſtratam uideret. caput ſuum pro ſalute Reipublicẽ deuouit, ac protinus ſalutem, ſibi mortẽ petens irrupit, factaque ingenti ſtrage; plurimus telli obrutus, ſupercorruit, & alia plura exẽpla ibi reperies aduotata.

150 Quibus omnibus uideatur concludẽdum, licite fuiſſe illam legem minime emanatam, ſeruandamque eſſe. pro quo vide Ioan. Neuiza. in conſ. 12. fol. 19. in uolum. conſ. Alber. Bru. At in contrarium uidetur facere quod ſcribitur Samuel. lib. 2. cap. 18. vbi legitur de Abſalon qui erat rebellis patri, eumque ut occidere perſeqnebantur, & tamen præcepit Dauid Rex pater eius, ſatellitibus & armigeris ſuis, ne occiderent Abſalõ, ſed quod læniter agerent cũ illo, & poſt quam nũciatum eſſet ei interfectũ fuiſſe fleuit amare. Debemus igitur etiam filium rebellem nõ occidere ergo, & pa.ri ratione patrẽ. Immo & multo fortius in contrarium etiam faciunt ea quæ ſuperius dicta ſunt de honoris, & obedientiæ exhibitione, circa parentes. Ego autẽ pro tenui facultate mea dicerem non eſſe ſimpliciter permiſſum filijs poſſe occidere parentes de proditione patriæ bãnitos. ſed ſi occiderit quod pater venerit ad ciuitatem ut ipſam deleret, & perderet, & nõ poſſet alia uia occurri defenſioni patriæ, niſi occidatur pater per proprium filium, & tunc poteſt occidi per illum textum in l. minime, qui ita intelligitur, defendendo patriam ea caſu licet filio occidere patrẽ, & intelligo ita opinionem gloſſ. quæ vera eſt, & eſt ibi ſuperflua illa dictio. ſe, dum ibi dicitur occidiſſet, ſcilicet ſe defendendo, vult enim dicere occidiſſet, ſcilicet defendẽdo intelligendo quando illa defenſio erat neceſſaria (ut dixi ſupra) qa niſi eo tũc occurreretur ad occiſionem patris, patria eſſet deuaſtata, prodita perdita. Semper enim quod filius poſſet alio modo denſendere patriam ſiue eo quòd occidat patrem, caueat ne occidat, alias punitur de parricidio & hoc teneo ex prædictis, & alijs quæ ſcribit Alexan. de Ales. art. 37. primo cap. de qua. præce. articu. ſecundo. in quæſtiuncula in fine, vbi ponit ſi filius accuſat patrem hæreticum, ſi contradicit præcepto diuino? & dicit quod ſi hæreſis eſt publica, & non poteſt aliter occultari quin alios corrũpat, debet, & põt accuſare, ſi uero eſt ſecreta. & ſibi tantum officit, nec alijs officit; non poteſt eum accuſare. hoc enim voluit dicere Rex Dauid, quando præcepit Ioab, Abiſai, & Ithai, ut læniter agerent cum filio Abſalon, id eſt ut ſi fieri poſſet, nec occideretur, id fieret. Et ita contremiſcens, & deterritus, ac corde lachrimãs teneo quicquid dixerint in cõtrarium ſcribentes. Quis enim non contremiſceret diſcutere patrem poſſe a filio occidi, a quo eſſe ſuũ tot erumnis, & laboribus habuit? quorũ amor eis natura ineſt, teſte Ariſto. 8. Ethic. primo (ineſſe etiam natura uidetur quod genuit, erga id quod genitum eſt, ei autem, quod erga id quod genuit, atque id non tam in hominibus, quam in auibus, & pleriſq; alijs contigit.) Hinc Solon nõ tulit legem de parricidio, quia nunquam credidis naturaliter euenturum, ut refert Sil. nup. in principio num. 61 ꝑ quo uideatur Angel. in l. propter inſidias. C. qui

151 accuſati non poſſunt, & Plato in Dialogo nono de legi. ſic inquit (quicunque igitur parentibus, aut auis, inferre manus auſus fuerit, nec ſuperiorum indi-

152 gnationem Deorum, nec inferorum ſupplicia uittus, ſed quaſi ſciat quæ neſcit dicta a priſcis omnibus deſpiciens, præuaricatur, is ultimo ut auertatur experietuique remedio indiget. Mors aũt vltimum non eſt, ſed extrema magis ſunt inferiorum ſupplicia, quæ licet ueriſſime narrentur, auertere tamen hu-

iuſmodi

iuſmodi animos nequeunt, quoniam ſi auerterenr, nulli qui parentes ſceleratè pulſarent, unquam reperirentur. Quare oporret horum flagitiorum ſupplitia in hac vita non inferiora illis quę apud inferos ſciant, ſed æqualia pro viribus ponere, ita igitur ſancimus. ſi quis non furioſus, patrem, aut matrem, eorumve ſuperiores, pulſare audebit, & incola quidem vel peregrinus, ſi opitulabitur, in publicis certaminibus tanquam Pręſes alijs præponatur. ſin minus à regione vniuerſa perpetuo exterminetur. Sin autem incola non ſit, auxiliatus quidem, laudem, non auxiliatus, vituperium cōſequatur, ſeruus opitulatus liberetur, non opitulatus centies publico cædatur flagello, & ſi in foro id contigerit. ibidem a uenalium rerum curatoribus puniatur. In alijs partibus vrbis ſimiliter ab ædilibus qui præſentes fuerint. eodem modo extra vrbem in agro ab his qui curandis agris tunc præſident. Quòd ſi ciuium aliquis (parentibus à filio verberatis) præſens fuerit, ſiue vir, ſeu mulier, ſiue adoleſcēs, ſeu ſenior, defendat, primus ſcelus conclamans, qui auxiliari noluerit Iouis patrij ac generis ſeruatoris in præcatione per legem præmatur. demum quicunque pulſaſſe parentes condemnabitur, primum perpetuò exul. deinde, & ſacris omnib. arceatur, quibus ſi minus abſtineat à principus agris verberibus & omnino vtcunque voluerint plectatur. Et ſi ab exilio reuertatur morte, peccata luat. Quiſquis verò liber cum huiuſmodi homine comedet, aut biber uel aliquo pacto una quicquam geret, aut tanget aut ſponte loquetur, is nec in templum ingrediatur, nec in forum, nec omnino in ciuitatem proficiſcatur antequā mundetur, putare namq; debet ſceleratò ſe commertio contaminatum. Quòd ſi non obtemperauit, ſed ciuitatem & tēpla coinquinet, quicunq; magiſtratus fieri hoc ſenſerit, niſi confeſtim punierit, maximarum iniuriarum reus eſt habendus. Sic enim uides quàm ſeuerè de ſola uerberatione patris plecti uoluit filium Plato. & quantum debeant puniri qui fuerint præſentes, & non auxiliati

153 qui fuerint patri, & idem Plato in co. dialo. 9. ſic inquit (ſi qui uerò in tam miſeram calamitatem inciderint, ut Patrem, vel Matrem fratrem, uel filiam, ſponte atque conſulto uita priuare audent, mortalis legum lator ſic de huiuſmodi ſcelere ſanciant ut & arceantur à publicis ſacriſque locis, ut ſupra dictum eſt, & vades ſimiliter requirantur, & qui Cædis huiuſmodi condemnatus fuerit, tam à iudicum miniſtris, quàm à magiſtratibus occidatur trahaturque extra vrbem in ſtatutum triuium nudus, vbi ſinguli magiſtratus pro vniuerſa ciuitate in mortui caput lapidem mittant, atque ita ciuitatem omnem purificent, demum ultra regionis fines portatum, ſecundum leges inſepultum eijciant.) Habuiſti ex Platonica ſententia in quo puniantur verberātes parentes, habuiſti in quam & in quo puniantur occidentes, & ſi apud gentiles & paganos ſeuerè puniebatur huiuſmodi ſcelus, quid fieri debet apud nos? diſce diſertiſſime lector dicit enim Hier. ſup Ezechie. (poſt Deū diligendus eſt pater) & Ambro. in Exomerō de ciconijs (inquit) quòd proprijs pennis parentes nudatos tegmine plumarum ſuarum fouent, collato cibo paſcunt, & fulcro alarum ſuarum ſubleuantes ad uolandum exercent. & idem Ambr. ait animalibus non eſt grauet qđ eſt pietatis plenum, non eſt oneroſum qđ ſoluitur debito naturæ, non recuſant aues patrem paſcere, quas non ſcripta lex ſed natura conſtringit. Ad hoc conueniunt non præcepto ſed gratiæ naturalis officio, eſt enim natura pietas apud eas, & ideo Romanorū uſu ciconia pia

154 auis uocatur) Noſtris autem legib. parricida virgis ſanguineis verberatus ſuitur culeo, id eſt ſacco corij cum cane & vipera ac ſimia & gallo gallinaceo, & proijcitur in mare uel in amnem uel in ſiluis à beſtijs comedēdus, ut l pen. ff. ad

155 l. Pompe. de parricid. Nec ſine ratione filijs occidentibus parentes, & ecōtra hoc pœnæ genus impoſitum credo, in primis enim flagellantur ſanguineis uirgis eo qđ filij occidētes parētes, corū car

F nem

nẽ pcuſſetũt, & ideo conueniens eſt ut
eorum caro virgis flagelletur, deinde ſu-
untur culeo id eſt ſacco corij, eò quia
pater fuit proxima cauſa, vt filij ad lucẽ
perducerentur, conueniens ſimiliter fuit
vt qui ad lucem deuenirent propter pa-
rẽtes, ad priuationem lucis propter mor
tem parentum redigerentur, & ſicut caro
parentum operata fuit tanquam cauſa
efficiens ad eorum fornicationem, ita in
eorum deteſtationem & vituperium car
ne animalis occidantur, ſuũtur culeo cũ
cane, quia canis & equus duo animalia
à diuino numine homini data fuiſſe le-
156 gitur, pro ſolatio, fidiſſimum, canẽ &
cuſtodem aduerſus latronem latrãdo &
reſiſtendo, equum pro defenſore, ut habi
to ſeſſore gaudeat exilire in hoſtẽ, canis
enim communiter pro domino aduer-
ſus latrones, ſiccarios, graſſatores, homi-
cidas, inſidiatores, fures, & contra alias
quaſcunque feras ſæuientes pugnare di
gnoſcitur, atq; plures Reges eius benefi
cio fuiſſe ſaluatos, vbi cuſtos honore-
157 petrus eſt peſſimus occiſor fuiſſe patro
ni. Maſſimiſſa Rex eo caſu à multis cita
tur euidens exemplum, ꝙ cum homi
nibus cuſtodiendum ſe non crederet, ca
num cuſtodiæ ſe permiſit quorũ latratu
ſæpe latentium inimicorum euaſit inſi-
dias, & venientes in ſe aduerſarios lõgè
ante perdidicit ac cauit, atq; eorũ benefi
cio pluries euaſit victor. Quinimò homi
nes inter herbas dormientes, non raro
canes ne ſerpentes os ingrediantur ob-
ſeruant; notat autem Pli. lib. 8. c. 40. ubi
de colophonijs non iniucunda recenſet,
ꝙ videlicet in magno ſtudio canes rei
bellicæ gratia inſtituebant, adeò ut ex il-
lis quaſi cohortes quaſdã inſtruerẽt, quę
in prima acie certarent mira quadã fero
citate, nec unquam prelium detrectarẽt.
hi in nocturnis cõgreſſionib. ſæpe victo-
riam eis præbebant. ſcribunt ẽt veteres,
Regem Garamantum per ſeditionem re
gno expulſum à ducentis canibus, quos
venationis gratia aluerat, fuiſſe reſtitu-
tum, cum mira ferocitate contra repu-
gnantes ſæuirent, iterq; per hoſtium cu-
neos patefacerent, doneceũ tutũ in Re-
giã aulã ſiſterent, & ſic pulſis cæſisq; ho-
ſtib. diutius regnauit. Hinc in cimbrico
bello cõtra C. Mariũ pro dñis ſuis atro-
citer pugnare canes, cimbrorũq; cadaue
ra cuſtodientes nunquã abigi potuerũt,
ſed eadẽ mira ſedulitate cuſtodiebãt, &
ut tutius illa à feris alitibusq; defende-
rẽt, paluſtris illic paſſim relictis infere-
bant, cuſtodias inter ſe partitas viciſſim
magna diligentia obſeruabant, canis la-
tratu interfectorẽ Dñi ſui in ſilua occiſi
in vrbẽ proſecuturus, dentib. laniauit, iſ-
que crimẽ cõfeſſus ſub torturis ſe ſocioſ
que ſceleris prodidit, lege interimẽdos.
canis aduhc alius ſcribitur dñm ſuũ lon-
gè diſtãtib famulis inſidiosè petitũ, uſq;
quo accurrerent, defendiſſe. Fides canũ
in hoc ẽt notatur Liſimacho exhibita,
ꝙ vnus eorũ mortuo cadaueri cõburẽdo
facto eiulatu & gemitu, cũctis ſpectanti-
bus ignis ſe ſe immiſit. Et idẽ feciſſe Hie
ronis Siracuſanorũ Regis canẽ, Pli. atte-
ſtatur. Itẽ canis mortuo dño ſe fame tã-
diu macerat, ut pariter cũ eo moriatur.
canis ẽt in Romanis hiſtorijs repertus
eſt cibũ portare ad os defuncti heri, eiuſ-
que corpus in Tiberim proiectũ adnatã
do ſuſtinere uoluiſſe, & hæc Pli. Ita quo-
que cum à diuino numine datũ ſit, ut pa-
rentes pro ipſorũ ſolatio, auxilio, tuitio-
ne atq; defenſione filios patiãt, gerãtq;
cum contrariũ euenerit, ut ab ipſis occi
dantur, æquũ eſt, ut & ipſi occidantur ab
eis in quib. magis fidendũ eſſet. Et ſic à
canibus, ſicut & ipſi parentes occiſi fue-
runt à filijs, in quib. magis confidendum
erat. hinc canis apud Aegyptios hac rõ-
ne adorabatur, ut refert Blondus in li. 1.
de Roma triumphante, ſuuntur ẽt ipſi par
ricidæ non ſolũ cũ cane ſed ẽt cũ vipera
quia partus viperinus in diſſolutione ma-
terni uentris propriã matrem occidit, &
ideo ad denotandum quod filius paren-
158 tes proprios occidit aſſimulãdo ſe uipe
ræ ſuitur in uipera, & ẽt quia uipera & ca
nis quam maximè inſidiantur ad inui-
cem, ut eorum morſibus & inſidijs miſe-
rabiliter parricida interimatur, ſuitur ẽt
cum eo ſimia, eò quia nulla beſtia quan-
tuncunque domeſtica, adeo graſſatur in
159 infantulos, ut ſimiæ & magnis accipi-
tres, qui aduolant cunabula, vngulasque
tam

tam fortiter imprimunt oculis & narib.
prœliũ, vt vix euolaturi eximant, & quia
parricidæ occidendo parentes vel econ-
tra, imitatur veſtigia ſimiæ quæ proprios
filios occidit, ideo ad id denotandum fa
ctum eſt, vt ſimia patricida ipſe occida-
tur, q̃a ſimia, canis, & vipera fortiter ad
inuicẽ pugnãt. ſuitur ẽt eodem culeo gal
lus gallinaceus (idẽ enim eſt dicere gal-
lus gallinaceus, quòd gallus ſimpliciter,
aut gallinaceus ſine adiuncto, nã gallina
160 ceus adiectiuum ſignificat ꝙ ex galli-
nis eſt, vt pullus gallinaceus. Varro de re
ru. lib.3. c. 9 gallinaceis enim pullis bis
deni dies opus ſunt pauoninis, ter noue
ni, & paulo poſt ſi oua gallinis pauoni-
na ſobijcies, quum iam decem dies pa-
uonina fouere cœpit. tũ deniq; gallina-
cea ſubijcere vt vna excudant. Cic. 2.de
diuina. 44. gallinaceum ſel. & gallina-
161 ceus ſine adiuncto, idẽ ꝙ gallus Plin.
lib.37.ca.10. 5.alectorias vocant in ven-
triculis gallinaceorum inuentas criſtal-
lina ſpecie ſic lib 8 c.16.11 gallinaceo-
rum criſtæ, & Pau Aul.14 6.condignẽ ẽt
meus me intus gallus gallinaceus qui
erat anni peculiaris, perdidit peniſſime.
& Cic. 1.de diuinat. 128. gallos gallina-
ceos in eo loco ſic aſſiduè canere cœpiſ-
ſe ſieq; non bene glo.in d.l.peuul. ſalua
pace exponit) gallus itaque hac ratione
etiam culeo ſuitur, quia ſicut gallus ſe-
metipſum ſuo cantu & voce prodit,
vt ſcribit Ola. Gotho. Archei. in libr.
de gentibus ſepteutrio. lib.de Auib.cap.
34. ita & parricida occidens patrem ſe-
metipſum prodit; & ea etiã rõne, vt ma-
gis illa animalia omnia adinuicem ſibi
ipſi contraria, inſidientur vitæ parricidæ
demum in profundum maris aut flumi-
nis proijcitur parricidia ipſe, ea quidem
ratione, vt ſicut indignum patre ſemetip
ſum fecerit, ita & corpus priuetur terra,
noſtra vniuerſali matre, & vt elementis
162 careat. Sextò homicidium fieri prorſus
inhibetur Exo.c.20 & Deute.c. 5.deniq;
facientib. pœna imponitur, ut Gene c 9.
(quicũque effunderit ſanguinem huma
num, effundetur ſanguis illius) & Exo.c.
21. (qui percuſſerit hominẽ volens occi
dere morte moriatur) & ibi (ſi quis ꝑ in-
duſtriã occiderit proximũ ſuum, & ꝑ in-
ſidias, ab altari meo euelles eũ vt morte
moriatur) & Leuit.c.24. (qui percuſſerit
& occiderit hominem, morte moriatur)
& numeri 35. (ſi quis ferro percuſſerit, &
mortuus fuerit qui percuſſus eſt, reus e-
rit homicidij, & idẽ morietur) & Matt.
5. (Audiſtis quia dictum eſt antiquis, nõ
occides, qui autem occiderit reus erit in
dicio) & per Ioſeph.li 4.Anti 6. habetur
(percuſſus in lite, vbi non eſt ferrum, re-
pente mactetur, idem patietur, & qui ꝑ-
cuſſit, quid fecit, ſi uerò portatus ad do-
mum publicam qui percuſſus eſt, ægro-
tet diebus multis, deinde moriatur, ſit
innocens qui percuſſit, ſanato autem il-
lo, & multas expenſas in ægritudine fa-
ciente, reſtituat vniuerſa percuſſor, quæ-
cunque in vulneris ſanandi tẽpus expẽ-
dit: & quæcunque medicis erogauit. Qui
mulierẽ prægnantẽ calce percuſſerit, ſi
quidẽ abortiuũ fecerit mulier, pecunijs
à iudicib. condẽnetur, moriente autẽ ea,
ex ea plaga, & ipſe moriatur, animamq;
pro anima cenſentẽ lege ponendam, ve-
163 nenũ parantes ad alterius internitionẽ
vel læſionem moriantur, hoc patientes
quòd erãt toleraturi illi contra quos ve-
nenum probatur eſſe confectũ) hæc ille.
Et nedũ apud Chriſtianos homicidium
prohibetur, ſed etiam apud maumetha-
nos, lege maumethis, inquiunt enim eſ-
ſe officium diuinæ prouidẽtiæ nos è me
dio tollere, tenentes ſatis abominabile
apud Deũ, fuiſſeq; ſecundum peccatum
in mundo à maledicto Caimo ob inui-
diam in perſonã fratris perpetratum, &
ob id pro uerò Caimum primũ in infer-
num condemnari debere in die tremen-
di iudicij, & cum eo oẽs homicidas, qui
pari maledictione, qua ẽ Caim illaquea
ti ſunt, nec unquam alicuius voti cõpo-
tes, vel fœlices aut læti eſſe poſſunt, ſed
continuè hoc ſcelus eos intus corrodit,
omnemq; eorum quietem perturbat, &
vt plurimum eidem mortis generi ſubij
ciuntur. ſanguis enim interfecti ſemper
clamat in conſpectu domini, putantque
ẽt quòd Deus homicidis non ignoſcit,
licet alijs omnib ſit clementiſſimus, ſed
ſi fortuitò, vel inaduertenter, aut pro tui

tione ſuæ, perſonæ, vel contra infideles
aut ob licitum bellum quis aliquem in-
teremit credunt Deum illi parcere, ut
164 tradit Ioan. Ant. Menaui. lib. 1. c. 6 qui
etiam c. 8. eiuſdem libri dicit quòd ho-
micidæ arceantur ab officijs & templis
eorum.

Apud Ægyptios, ſi quis ſpōtè aut libe
rū, aut ſeruū occidiſſet morte dānabatur
non fortunæ conditio, ſed conſiliū facti
penderetur, homines à ſceleribus deterrebāt
& ſimul uindicata ſerui morte reddeban
tur liberi ſecuriores, patrib. qui filios oc-
ciderent non erat pęna mortis indicta,
ſed trib diebus noctibusq; continuis edi
ctū, vt circa defuncti corpus aſſiſterent,
publica et cuſtodia aſtante, non enim iu
ſtum putabant eum priuari vita, qui vi-
tæ filijs author fuiſſet, ſed potius conti-
nuo dolore factiq; pęnitētia affligi quo
cæteri à ſimili facto auerterentur, parrici
dis exquiſitam impoſuerunt pęnam, uā
articulatim præacutis calamis cæſos, iu-
bebant uiuos ſupra ſpinarum acerum
comburi, maximum inter mortales iudi
cantes ſcelus, ei mortem per vim infer-
re, à quo vitam accepiſſes, autho Diodo.
165 ſicu in lib. 2. rerum Ant. c 3. Apud Græ-
cos autem (referente Platone in Dialo.
9 de leg) homicida interfecti hominis
gratia anno integro exul à patria, om-
niq; regione procul vitā ducat, ſin verò
qui interijt peregrinus fuerit à patria
quoque peregrini annuo tpe homicidia
appellatur, hinc legi ſi obtemperauerit,
genere proximus interempto, qui utrū
paruerit oſtendet, illi ueniam præſtet, q
etiam prece ipſi reconciliatus, & æquus
omnino erit ſin verò non obediuerit,
ſed cū immundus ſit, tēpla Deorum pe-
tere ſacrificareque audeat, vel ſtatuto tē-
pore uniuerſo non peregrinabitur, gene-
re proximus interempto, id iudicib. defe
rat, eumq; de cæde accuſet, & dupla oīa
ſumat ab eo ſupplicia: quod ſi proximus
ille neglexerit, quaſi ſcelere in ipſum re-
uoluto, ipſo videlicet īterēpto, paſſionē
in illum conuertente, à quolibet volēte
accuſetur, & quinq; annos Patria carere
cogatur. Si peregrinus non ſponte pere-
grinū in ciuitate occiderit, eadē leges vo
te quoque id iudicib. deferatur, & ſimili
ter iudicetur, ſin vero incola id fecerit,
anno exuler uno quòd ſi peregrinus om
nino peregrinū, ſiue incolam ſiue ciuem
necauerit, vltra purgationē tota, & à re-
gione in qua leges huiuſmodi domiuan
tur, p omnē exulet vitā: ac ſi cōtra leges
redierit, morte à legum cuſtodib puniā-
tur, & bona ſi qua poſſideat, p ximo in
terfecti tradantur (hæc ille ex eodem, &
Platone in phædro, vel de aīa habes pul
chrè quam pęnam patiuntur homicidæ
in inferno in hæc verba) q autē inſanabi
lia quidē peccata, ſed ingentia commiſe
runt veluti ſi qui cōtra Patrē, vel Matrē
irati p vim aliquid fecerint, ſed pœniten
tia ducti eos in cętera uita coluerint, vel
qui ſimili quoddā pacto fuerint homici
dæ, eos in Tartarū quidem neceſſe eſt ca
dere, ſed ibi per annum cōmoratī à flu-
ctu eijciuntur, homicidæ quidē per coci
tum parentum verò violatores per Pyri
phlegethontem, poſtquā uerò ab his de-
lati fluminib. ad paludē Acheruſiā perue
nerunt, clamāt illic vocitantq; eos, quos
vel necauerunt, vel iniurijs affecerunt,
ſuppliciterq; rogāt, atq; deprecantur, vt
eos permittāt progredi p paludē ibique
abſolui, ac ſi impetrauerint, penetrant il
166 luc, finemq; malorū accipiunt, ſin mi-
nus queāt perſuadere, referuntur in Tar
tarum, atq; inde rurſus in flumina, neq;
p hæc mala deferri prius ceſſant, qu am
ab his quos affecerant iniurijs, impetra
uerint.

Nunquid verò potuerit, & poſſit Ali-
quibus in caſibus permitti homicidium?
& concludunt omnes, quòd cum eodem
iure diuino non ſimpliciter dicatur, non
occides, ſed in aliquibus caſibus reperi-
167 tur diſpenſatum, vt Exod. 22. legitur (ſi
effringens fur domum, ſiue ſuffodiens
fuerit inuentus, & accepto vulnere mor
tuus fuerit, percuſſor nō erit reus ſangui
nis, quod ſi orto ſole hoc fecerit, homici
diū perpetrauit, & ipſe moriatur. Et hoc
protſus ſeruatur apud Baioarios, apud
168 quos ſi fur nocturno tpe captus in fur-
to, dū res furtiuas ſecū portat, ſi fuerit oc
ciſu s, nulla ex hoc homicidij q̄rela naſci
tur. ita cauet ſub articulo de furtis, & id
etiam

Et uoluit Plato. Dialo. 9. de leg. (qui no-
ctu furem domum ſuam ingreſſum in-
teremit, mundus ſit.) Et noſtris quoq;
legibus permittitur furem nocturnum
occidi, ſi parcere ei non potuit ſine peri-
culo perſonę occidentes & rerum ſuarũ
ſecundũ opinio. glo. in l. furem ff. de ſi-
cat. & multis alijs caſibus repetitur per
ius diuinum diſpenſatum ſuper homici
dio, prout latè habetur per Doct. allega-
tos in principio noſtrę principalis quę-
ſtionis, ergo cũ iſtud prçceptũ nõ ſit prę
ciſum ſequitur ꝙ lex ciuilis potuit & po
teſt diſpenſare ſuper hoc. Ego autem
in hac re puto conſiderandum eſſe, qđ
aut quęrimus an indiſtinctè poſſit pmit-
ti homicidiũ, ut rem licitam, & tunc ne-
gandum eſt poſſe permitti; dicitur enim
Matthæi. 5. (qui occiderit reus erit iudi-
cio, dictum eſt antiquis non occides.
Ego autem dico vobis nonreſiſtite ma-
los;) ergo pro uita propria defendenda
nec licet occidere, Item Paralip. 28 pro-
hibitus eſt Dauid ædificare domum Do-
mini, quia vir erat fundens ſanguinem.
Item Nu 25. ſurrexit phi nees. &c. ibi di-
cit Orige. (ędificauerunt Priotem popu
lũ Domino, tibi autem qui à Chriſto re
dẽptus es, gladius de manibus ereptus
eſt) ergo non licet Chriſtiano occidere,
& hoc nõ habet dubium, aut quærimus
an poſſit permitti homicidium contra
maleficos, & certis in caſibus ex cauſa;
& tunc dicendum eſt quòd ſic, habetur
enim Exod. 22. (maleficos non patieris
viuere) prçceptũ eſt igitur ut interficiã-
tur malefici, ſed prçceptum non eſt prę-
cepto contrarium ergo hic non prohi-
beutur occidi. Item 13. ad Rom de iu-
dice terreno (non ſine cauſa gladiũ por-
tat. Dei enim miniſter eſt iudex in iram
ei qui male agit) ſi ergo occidẽdo male
ficum, miniſter Dei eſt, non agit contra
hoc præceptum Item Bea. Cypri ſuper il
lud Deutero 13. (ſi audieris in una de ci-
uitatibus tuis dicẽtes, eamus ſeruiamus
Dijs alienis. interficiens necabis omnes
qui ſunt in ciuitate cæde gladij) cuius
pceptũ Macachias primo Mach. 2. inter-
fecit illud qui ſuper altare ſacrificabat.
ꝙ ſi ante aduentũ Chriſti hæc præcepta
ſeruata ſunt, quantò magis poſt aduentũ
Chriſti ſeruanda ſunt? quando ille ue-
niens nõ ſolum uerbis hortatus eſt nos,
ſed & factis. Itẽ Hier. ad Ripariũ. nõ eſt
credulitas crimina pro Deo punire, ſed
pietas. vnde Deutero. 13. (ſi frater tuus
& amica, & vxor quę in ſinu tuo dormit
damnare voluerint veritatem? ſit manus
tuas ſuper ipſos, & effundens ſanguinẽ
ipſorũ. Itẽ ad Ro 3. nũqd iniquus Deus
qui infert iram ideſt vindictã?) quaſi di-
cat, non, ergo nec ſimiliter iudex ſi infe-
ratur per ius miniſterium. Item ad Ro-
ma. primo. dicitur, (qui talia agunt di-
gni ſunt morte) & 2. dicitur. (iudicium
Dei eſt in eos qui talia agunt) ergo ſecũ
dũ iudiciũ Dei digni ſunt morte & 13.
dicitur. de iudice quòd Dei miniſter eſt
ergo quos Deus iudicauit ad mortẽ, de-
bet iudex interficere. & illos maxime ꝗ
per legẽ diuinam adiudicati ſunt mor-
ti, ſicut dicit, in Luc. 19 (inimicos meos
169 qui noluerũt me regnare ſuper eos ad-
ducite huc, & interficite.) ſicque lex po-
teſt priuatis licentiam dare ut malefa-
ctores occidantur. Septimo adulterium
inhibetur; ut originaliter habetur Exod.
cap. 20. & Deutero. 5. (nõ mechabetis.)
Rurſus adulterantibus imponitur pœna
Exod. d. cap. 20. & Deutero. capit. 22. (ſi
mæchatus quis fuerit cum vxore alte-
rius, & adulterium perpetrauerit cum
coniuge proximi ſui, morte moriatur;
& męchus & adultera) & Deute. 27. (ma
ledictus qui dormit cum vxore proxi-
mi ſui, & dicet omnis populus Amen)
& Sapien. ca. 3. (filij adulterorum in
conſirmatione erunt, & ab iniquo tho-
ro ſemen exterminabitur; & ſiquidem
longæ uitæ erunt, in nihilum compu-
tabuntur, & ſine honore erit nouiſſima
ſenectus) & ibidem c. 4. (ex iniqnis qui
naſcuntur teſtes ſunt nequitiæ aduer-
ſus parentes in interrogatione ſua) &
Eccleſia. c. 23. (mulier relinquens virum
ſuũ & ſtatuens hæreditatem ex alieno
matrimonio, primo in lege Altiſſimi in
credibilis fuit, & ſecundo uirũ ſuum de
reliquit, tertio fornicata eſt, ex alio viro
ſtatuit ſibi, hęc in Eccleſiã adducet; &
in filios eius reſpiciet, non tradent filij

eius radices, & rami eius non dabunt fru
170 ctum, derelinquent in maledictum
memoriam eius, & dedecus illius non
delebitur) Item Ioſeph. lib. antiquita. c.
14. Numer. capitu. 5. (Adulteri fœmore
dextro diſiuncto vtroque putrefacto mo
riebantur in legibus Moſaycis.) Nun-
quid autem leges poſſint aliquo caſu a-
dulterium permittere? & omnes Docto.
in principio noſtræ quæſtionis relati ui
dentur concludere quòd non, eò quia
adulterium eſt adeò de ſe malum, ut nul
la ratione colorari poſſit, ſicque permit
ti nequit, inquit enim Ariſto. 2. Ethico.
6. (adulterium ſemper peccatum eſt, &
delictum, nec conſideratur quo modo,
& quo tempore factum ſit, nec aliquo
modo poteſt colorari) in adulterio au-
tem dupliciter contra caſtitatem, & hu-
manæ generationis bonum aliquis de-
linquit, primo modo in quantum acce-
dit ad mulierem non ſibi matrimonio
copulatam, quod requiritur ad bonum
prolis æducandæ, alio modo, quia acce-
dit ad mulierem alteri per matrimoniũ
171 copulatam, & ſic impedit bonũ prolis
alienæ ſecundum S. Thom. 2. 2. q 9. cap.
53. artic. 8. de parti luxu. inquit enim Iſi
dorus in Epiſtola elementorum. (quid
in omnibus peccatis eſt adulterio gra-
uius? ſecundum namque in pœnis obti-
net locum, quem quidem primum illi
habent qui haberantur à Deo, & ſi ſobriè
vixerint) Ioſeph. lib. antiquita 3. cap. 14.
dicit quod Moſes inter alias leges, adul-
terium omnino prohibuit fœliciſſimũ
eſſe credens viros circa thorum eſſe ſecu
ros, & ciuitatibus ſimul & domibus ex-
pedire filios eſſe veraces, Nam inquit
Plato in ſuis legi. audacter manifeſteq;
dicamus nõ oportere, ut ciues noſtri aui
bus multisq; belluis ſint peiores, pmul-
tos. enim greges ipſarum uidemus inte-
grè ac caſtè antequam procreandi tem-
pus aduenerit uiuere, ſed cum hanc æta-
tem attigerint, fœminæ mari coniunctæ
iuſtę ſanctæque in prima perſeuerantes
amicitia, rel. quam peragũt uitam. hinc
Ariſto. Econo. 1. c. 2. (nihil uerò magis
ſuum eſſe uxoris, nec magis illi à uiro
præſtandum quam ſancta & intemerata
ſocietas: Quapropter non decet homi-
nem ſanæ mentis, ubicunque contige-
rit ſemen exponere, ne de uilibus & ini-
quis, ſimiles liberis legitimis procrean-
tur, ex quo uxor honore ſuo priuatur, &
filijs iniuria fit, ac ſibi pro his omnibus
dedecus incumbit. (& idem Ariſt. 7. Poli
tic. 16. inquit.) coitus vero omnis alte-
rius quam coniugis, pœnitus ſit interdi-
ctus; quãdoquidem ſit & appellatur cõ-
iux. Et ex hoc dicto infertur, q͂ ſi ab Ari
ſto. prohibetur coitus alterius mulieris
quæ non ſit coniux, ergo quanto magis
prohibetur coitus puerorum qui meritò.
ab eodem Ariſt. 7. Ethic. 8. & 2. P. 7. & 8.
vocatur libido irrationalis coitus. (& 5.
Ethi. 2.) Iubet lex ea quæ iuſta ſunt, & tẽ-
perantis, ut non committere adulteriũ
non flagitium facere, non eſſe falſidicũ)
& per Apoſt 1. ad Corinth 6. (erit pars eo
rum in ſtagno, ſulphure, & igne vrenti)
& Oſeæ. 7. (omnes adulterantes quaſi
clibanus ſucceſus.) Et plura incommo-
da quæ ex adulterio oriuntur, vide per
Sil. nup. in principio operis, hinc Ioan.
Chriſoſt in ſer. de verbis Eſaiæ vidit Do-
minum homil. 3. in litera L. & M. (nouit
& Solomon inquit) peccatorum diſcri-
men qui furtum cum adulterio confe-
rens, ſic alicubi loquitur, non eſt mirum
ſiquis depræhendatur in furto, furatur
enim ut animam expleat eſurientem. ſed
adulter ob inopiam ſenſus, exitium ani-
mæ ſuæ conciliat, & illud inquit, pecca-
tum eſt, ſed alterum minus, alterum ma
ius, quòd alteri præbuerit occaſionẽ pec
candi fames, alteri omnis adempta ſit ex
cuſatio. Verum hic quoque dixerit aliq̃s
compellitur naturali concupiſcentia. at
non permittit elabi vxor, quæ illi ſor-
te obtegit, ſed iuſſa eripiẽs illi ueniam
ob id enim matrimonium & huius legi-
timus vſus permittitur, ne quid horũ ex
cuſare poſſit maritus, hanc ob cauſam da
ta eſt illi adiutrix, ut efferueſcentem na
turam coerceat, & concupiſcẽtiæ fluctus
ſedet. Itaque quemadmodũ gubernator
in portu faciens naufragium, haud quã
quam vllam impetraret veniam. ſic nec
is cui conceſſum ſit quo lapſus effugiat,
tamen aliena perfodit matrimonia, aut
qui

qui quācunq; fęminam curioſis aſpicit oculis, habere quicquam poſſet quo ſemet excuſet, nec apud homines, nec apud Deum, etiam ſi decies millies allegarit naturæ voluptatem & paulo inferius inquit (malum eſt furtum,ſed adulterio minus, quamquam & ipſum eſt malum) & in ſermone carnis concupiſcentias ne ſectemur. in litera.Q (quid ſemen iacis unde nihil es demeſſurus? Quin etiam ſi meſſem feceris, ad ignominiam tibi nec mediocrem, futurus eſt fructus.Siquidem ex adulterio naſcitur, & tibi dedecus, & ſibi iniuriam parit,nothus effectus & degener, adeo vt ſi vel amplo per te relicto patrimonio abundet, tum domi, & vrbicis actionibus,tū in foro iudiciario ex adultera vel ſerua. natus honore carebit. quo item ipſe vel viuens mortuus priuabere, ſin mortem obieris, extabunt tibi ad ignominiam monumenta)& paulò inferius(hic poſtmodum idolorū ſeruitus emanat, cum plerę q; vt magis adamentur,& carmina machinatur, & vina ſacrificijs fundunt,

172 & amatoria medicamenta,& alia non nulla componunt. Cum hac tamen ac tanta rerum colluuione & fęditate his ędibus,hac demoniaca ſeruitute, quam multi ſibi ad vtilitatem cędere id negotij arbitrantur & hi maxime quib. vxores ſunt, quod minus eſt ex abundanti malorū & concurſu tollerabile, & mox etiam veneficia non in adulteratam, ſed in affectam iniurijs coniugem intentant.accedunt præterea inſidiæ plurimę, dæmonum inuocationes, deſumptaque ex mortuis vaticinia,quotidie diſſenſiones,& ſine inducijs bella,& propinquorū diſcordiæ)hinc Ouid de arte amandi.

Nupta virum timeat, rata ſit cuſtodia nuptæ.

Hoc decet,hoc leges, iuſque pudorq; iubent.

Et Orat.lib.3.carm Odæ.6.

Fœcunda culpæ ſecula,nuptias.

Primum inquinauere,& genus & domos.

Hoc fonte deriuata clades.

In patriam populumq; fluxit.

Et Iuuenal.Saty 6.

Turpe & adulterum mediocrib. hæc eadem illi.

Omnia,quum faciant hilates, nitidique vocantur.

Et Tibull.lib.3 Epiſt.3.

Ah pereat,didicit fallere ſi qua virum Et Hiero. matri & filiæ (qui luxuriatur viuens mortuus eſt, & ferreas mentes libido domat)& idem in Epiſto.eò quam acerbus fructus luxuriæ amarior felle, crudelior gladio.)& idem (ò ignis infernalis luxuria, cuius materia gula, cuius flamma ſuperbia, cuius ſcintillæ praua colloquia,cuius fumus infamia,cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna)& Grego. in moralibus (ex quo luxuria ſemel mentem alicuius occupauerit vix eum bona cogitare permittit. ſunt enim deſideria viſcoſa, quia ex ſuggeſtione oritur cogitatio, ex cogitatione affectio ex affectione delectatio,ex delectatione conſenſus,ex conſenſu operatio ex operatione cōſuetudo,ex cōſuetudine deſperatio,ex deſperatione, peccati defenſio, ex defenſione gloriatio, ex gloriatione dānatio)& 22.Moral.idē (quælibet alia fiant bona opera, ſi luxuriæ ſcelus non abluitur immenſitate huius criminis obruuntur)& multa quoque de grauitate huius ſceleris deſcribit. Tiraquel. in tracta.de legi.conu.in 1.2.lib. nu 8 & 9.

173 Circa pœnas imponendas adulteris quam variæ in diuerſis mundi partibus ſit ſtatutum,pulchrè habes relatum, per And.Tiraquel.in eod. lo.12. l.in prin.& quæ poſſint fieri circa mutationem pœnæ,ſatis ex prædictis perpendi poterit.

174 Nec credas adulterium ſolum hoc præcepto prohiberi,ſed omnem coitum prorſus vetari, atque inhibitum eſſe ſcias. ſecundum Auguſtin. omnem autem coitum per ſeptem differentias nota.ſ. fornicarionem,meretricium,adulteriū, ſtuprum,ſacrilegium,inceſtum,& peccatū ſodomiticū & ſecundum Aſteſ.in ſua ſumma. libro 1. titul. trigeſimoprimo poteſt addi octaua differētia.ſcilicet libi

175 dinoſus coytus cōiugalis. Qui quidem coitus coniugalis (ſecundum eundem alius eſt licitus,alius fragilis,alius impetuoſus. Licitus eſt triplex.ſ. uel cauſa ſuſcitandæ

ſcitandæ prolis ad cultum Dei, vel cauſa
redendi debitum, vel cauſa fornicatio-
nis vitandæ. primus eſt theuſebiæ virtu-
tis ſ. pietatis quę ordinat ad cultum Dei,
ſecundo iuſtitiæ, tertio cautelæ. & in his
dicunt omnes magiſtri, nullum eſſe pec
catũ, fragilis verò determinatur qui ex
fragilitate peruenit, & in uxorem fragi-
lem delectationem quærit, quia non
cauſa prolis, nec cauſa reddendi debitũ,
nec cauſa fornicationis vitandæ, ſed cau
ſa delectationis talis in coniuge, & in
hoc diſtinguũt magiſtri, nam aut amor
illius delectationis præponitur Deo, aut
poſtponitur, ſi præponitur conſtat eſſe
mortale peccatum, ſi poſtponatur Deo,
ita ꝙ Deus ſemper plus diligatur, & tũc
venialiter peccatur, impetuoſus dicitur
qui ea ſola libidine proueniens metam
honeſtatis, & rationis tranſcendit & ſic
ſemper eſt Mortale. Hoc autem quinq;
modis contingere poteſt. primo ſi ſit cau
ſa faciendæ libidinis propter blanditias
meretricias, ſecundo cum ſit contra na-
turalem modum, tertio cum ſit tempore
prohibito, quarto cũ ſit in loco prohibi-
to, quinto cũ acceditur ad prægnantem
partui vicinam, vel quæ eſt in fluxu
176 menſtruo. Simplicem autem fornica-
tionem eſſe peccatũ mortale, hac ſequẽ
ti ratione probat ſanc. Thom. 2. 2. q. 154.
arti, 2. omne peccatum (inquit) quod cõ-
mittitur directè contra uitam hominis
eſt mortale, fornicatio autẽ ſimplex im-
portat inordinationem quæ vergit in no
cumentum vitæ eius, qui ex tali concu-
bitu eſt naſciturus. videmus enim in
omnibus animalibus, in quibus ad edu-
cationẽ prolis requiritur cura maris, &
fœminæ, ꝙ in eis non eſt vagus concubi
tus ſed maris ad certam fœminam unã,
vel plures, ſicut patet in omnibus ani-
bus, ſecus autem in animalibus in qui-
bus ſola fœmina ſufficit ad educationẽ
fœtus, in quibus eſt vagus concubitus,
vt patet in canibus & huiuſmodi alijs
animalibus. Manifeſtum eſt autem qđ
ad educationem hominis non ſolum re-
quiritur cura matris, à qua nutritur, ſed
multò magis cura patris à quo eſt inſtru
endus & defendẽdus, & in bonis tam in-
terioribus quàm exterioribus promouẽ-
dus, & ideo contra naturã hominis eſt, ꝙ
vtatur vago cõcubitu, ſed oportet quòd
ſit maris ad determinatam fœminã, cum
qua permaneat non per modicum tem-
pus, ſed diu, vel etiam per totam vitam,
& inde eſt quòd naturaliter eſt maribus
in ſpecie humana ſolicitudo de certitu-
dine prolis, quia eis imminet educatio
prolis, hæc autem certitudo tolleretur ſi
eſſet vagus concubitus, hæc autem deter
minatio certæ fœminæ matrimonium
vocatur, & ideo dicitur eſſe de iure natu-
rali, ſcilicet quia concubitus ordinatus
ad bonum cõmune totius humani gene-
ris. vnde cũ fornicatio ſit concubitus va-
gus, vtpote pręter matrimoniũ exiſtens,
eſt contra bonũ prolis educandę, & ideo
eſt peccatum mortale, nec obſtat ſi quis
fornicando aliquã cognoſcens, ſufficien
ter, prouideat proli de educatione, quia,
id quod cadit ſub legis determinatione
iudicatur ſecundum id quod communi-
ter accidit, & non ſecundum id quod in
aliquo caſu poteſt accidere. Hæc ille. co-
gita ſi dici poſſet, quod attenta hac ratio
ne concubinatus non eſſet mortale pec-
catũ, quando retineretur concubina in
ſeemare concubinæ, quòd eſt falſum, nã
licet actus ſit naturalis, qui eſt in cocun-
te fornicario modo, ad differentiã eius
qui eſt contra naturam, nihilominus ꝓ-
ut eſt peccatum contra naturam, pecca-
tum enim eſt auerſio ab eo quod eſt ſecũ
dum naturam in id quod eſt præter natu
ram, vt dicit Dama. vnde contra naturã
dicitur dupliciter, contra naturalem cõ
cubitum, qui eſt maris cum fœmina, &
hoc modo poteſt dici ſecundum natu-
ram, alio modo dicitur contra naturam,
id eſt contra naturalem habitudinem
ad bonum gratiæ vel virtutis; & hoc mo
do dicitur peccatum mortale eſſe contra
naturam, corrumpit enim bonum natu-
ræ quod eſt ſpecie, modi & ordinis, ſecũ
dum Alex. de Ales. par. 2. q. 164. memb.
ſecundo, vt infra videbimus, & inquit
Auguſti. in Deutero. 32. c. 4. meretrices
(inquit) eſſe & ad meretrices accedere ꝓ
hibet, dominus quarum publicè venalis
turpitudo eſt, in Decalogo autem Mæ-

chię nomine non uidetur hoc apertè ꝓ-
hibuiſſe, quoniam mæcha non niſi adul-
terium intelligi ſolet (idem ſuper Exod.
Caius Mæchia etiam fornicatio dicitur
in ſcripturis. ſed utrum omnis fornica-
tio mæchia dici poſſit in eiſdem ſcriptu
ris nō mihi interim occurrit locutionis
exemplum, ſed ſi omnis fornicatio etiā
męchia dici nō poteſt, ubi ſit in Decalo-
go prohibita illa fornicatio quā faciunt
qui uxores non habēt cum fœminis, quę
uiros nō habēt? au inueniri poſſit igno-
ro, ſed ſi furti nomine bene intelligitur
omnis illicita uſurpatio rei alienæ, non
enim rapinam permiſit qui furtum pro
hibuit. Sic utique à parte totum intelli-
gere uoluit, quicquid illicitè rerum pro-
ximi aufertur, profectò nomine mæchię
omnis illicitus concubitus atque illo-
rum membrorum non legitimus uſus
7 prohibitus debet intelligi.) Cur ergo
canones & leges permittant meretriciū,
ſeu tolerant, (poſtquā ut uidere licet iu
re diuino prohibetur, ut peccatum mor-
tale.) an id quoque licitè fecerint face-
reve potuerit uideamus. & primo uidea
mus, quæ primo meretricia reperijt, &
ſunt qui dicunt, ſicuti ſunt Poetæ, Vene-
rē hæc meretricia reperijſſe, ut refert Gu
lie. à Bened in cap. Raynutius. in uerbo
duas habens filia nu. 29. hinc Auguſti.
in lib de ciuita. Dei. cap. 10. refert quod
mulieres phenices offerebant deæ Venē
ri de lucro & fructum ex coitu ipſarum
filiarum, quas in loco publico proſtitue-
bant, prius quàm maritarentur, & etiam
Cipriæ uirgines ad littoria mittebantur,
178 ut nauigantium uterentur conſortio
& concubitu, ut ſic futuræ caſtitatis ſuę
limamenta Veneri exolu iſſe uiderentur,
& ꝓ ſuis nuptijs quæſiuiſſe dotes in hoc
illam Deam ueneraudam, & quæ ex dea
bus gētiliū ueuerādiſſima habebatur, nō
ſolum apud Cipros, ubi orta & enutrita
fuerat, ſed etiā apud Romanos eo quod
formoſiſſima habebatur, quæ in tam grā
dem luxuriæ pruritum uenerat, ut omnē
decoris ſui claritatem crebris fornicatio
nibus, ut maculauerit: fiu endoque in ꝓ-
ſtibulo uoluptatibus erebatur.
179 Hinc Venerem ex mari conceptam
ſcriptores referūt, ut dicit Ouid. in Epiſ.
ad Helenam de Venere loquens.

In mare nil mirū. ius habet orta ma-
ri.

Et in Dido ad Aeneam,

Quia mater Amorum
Nuda cytheriacis edita fertur aquis.

Et in Epiſt. Herus ad Leandrum,

Quid timeas non eſt, auſo Venus ipſa
fauebit.
Sternet, & equoreas equore nata uias.

Et hoc ideo ſcriptores dicunt, quia Ve-
nus fuit libidinis appetentior propter
modum humidi, quod in ipſa erat quo
facile ad omnē formabuntur petulantię
180 cauſam, at Plato in conuiuium uel de
amore, in Pauſanię collauda. fingit duas
eſſe Veneres, unam quandam antiquio-
rum eſſe, & ſine matre Venerem Cœlo
natam, quę cœleſtis Venus, alteram ue-
ro iuuiorem & Ioue & Diana progeni-
tam, ex qua vulgaris communiſq; amor
procedit, ex prima amor honeſtus & li-
citus, ex ſecunda autem is amor proce-
dit quo praui abiectiq; homines amant,
amant porrò fœminas non minus quàm
maſculos & corpora magis quàm ani-
mos, & ſine mente homines, potius
quam prudentes. ad exemplum ſanè de-
181 ſiderium inhiant, honeſtè uerò nec ne
expleant, omninò non curant (ut uerbis
eius utar) idemq; Plato in loco de quo
ſupra in Ariſtophani lauda fingit, princi
pio tria hominum genera fuiſſe non ſo-
lum quę nunc ſunt mas & fœmina, uerū
etiam tertium quoque fuiſſe ex utriuſq;
compoſitum, Androginum tunc dictum
& ſpecie & nomine maris & fœminę ſe-
xu commixtum, quod quidem tertium
genus in duas partes Iupiter ſecauit, ad-
eo quiſque noſtrum dimidium hominis
eſt, utpote ſectus, quēadmodū piſciculi
qui pſectę uocantur, ſciſi ex uno duo ef-
ficiuntur, quęrit autem ſui quiſq; dimi-
dium. Quamobrē quicūq; ex uiris ꝓmi
ſcui generis proprio ſunt, ꝙ olim Andro
ginū uocabat, mulieroſi ſunt, adulteriaq;
ut plurimum ex his pariantur, ex hoc ſa
nè genere męchos originē ducere inqt,
rurſus quęcūq; mulieres uirorū cupidæ
męchęq; ſūt, hac ſtirpe naſcūt) hęc ille,
adde

adde quod And. Ale. in l. maſſurius. ff. de uerb. ſig. dicit, quod Solon primo meretricum uſum inſtituit, ut refert Hiero. Gig. in tract. de cri. leſę maieſt. li. 2 q. 13.

182 Lege autem & canones quibus meretricia permittantur, ſeu ſaltem tollerentur: ſecundo loco uideamus, & licet iure diuino prohibeatur meretricia, ut Deutero. 23. (non erit meretrix de filiabus Iſrael, nec ſcortator de filijs Iſrael) & Augu. ſuper illud Deute. dicit, quod ad eas prohibent accedere, quarum publice uenalis eſt turpitudo, & hę ſunt meretrices. tamen tex. in l. ſi ea quę. C. de adul-

183 te. uoluit non puniri quem de adulterio, ſi cognouerit mulierem, quæ paſſim uenalem formam exhibuit, ac proſtituta meretricio more vulgo ſe præbuit, licet text. in le. ſi uxor. §. nec enim ſoli. ff. eod. tit. uoluerit teneri illum ac poſſe de adulterio accuſari, licet uenalis fuerit coitus cuius timore. gl. in d. l. ea quæ dicit tex. illum nō debere intelligi de meretrice coniugata, ſed de alia, & licet ibi dicatur quod adulterij crimen ceſſat, & ſic prima facie uideatur text. intelligi de uxorata, quia adulterium non committitur niſi in nuptam, nihilominus intelligitur de ſtupro, quia quandoque vnum pro alio ponitur, & idem facit gl. 1. in l. quæ adulterium. C. eod. titu. ſed miror gl. non aduertiſſe quod adulteriū eſt quid generale nedum trahendum ad fornicationem, ſeu coitum qui commit

184 titur cum uxorata & uirgine, ſed cum quauis muliere de ſui proprio ſignificatu. Nam adulterare uerbum a nomine (adulter) deriuatum eſt; arte aliqua quid piam pro uero aſſimulare, atque ita rem ſinceram corrumpere, ſolent autem merces adulterari admixtione rei alicuius quæ ueræ rei ſimilitudinē habeat Plin. lib. 12. ca. 7 (piper longū facillime adulteratur Alexandrino ſinapi) & Plau. Bachid 5. 3. 4. 3. (adulterare reb. exteris adulterinum; & non eum eſſe ſimbolum, quotque innocēti ei dixit contumelias? Adulterare eū aiebat rebus exteris) ubi interpretes, adulterare reb. exteris, id eſt fraudem inijcere rebus alienis; adulterare etiam pertranſlationē dictū, ut adulterare iudicium pro corrumpere. Cicer. de amici. 77. quum autem omnium rerum ſimulatio eſt uitioſa (tollit enim iudicium ueri, idque adulterat) tum amicitiæ repugnat maxime. Adulterium quoque committere, quandoque ſignificat latrocinari & fraudare, ſecundum Ciceronc. 1. offic. 178. Adulterium etiam per Metaphoram dictum ſecundum Pliniū lib. 9 cap 40. iuuatque ludere impendio, & luſus geminare miſcendo iterum, & ipſa adulterare adulterio naturæ, ſicut teſtudines tingere, argentum auro confundere, ut electa fiat addere his æra, ut Corinthia. Eadem ratione dicuntur arborū adulteria, hoc eſt inſitiones. idē li. 17, cap. 1. 8 ob hoc inſita, & arborū quoque adulteria ſunt, ut nec poma pauperibus naſcerentur quod inſinita ꝓpriè dixerat, ſigur te dixit arborum adulteria lex Iulià inſuper ſtuprum & adulterium promiſcue, & Greci appellant. Sed proprie adulterium in nuptam committitur, propter partum ex altero cōceptum, cōpoſito nom ine, ſtuprum uero in uirginem uiduāq ue committitur, nec immerito lex Iulia hæc duo promiſcue appellat, non quod omne ſtuprum ſit adulterum, ſed quod omne adulterium ſit ſtuprum, ſieque dū tex. dicit ceſſare crimen adulterij, poteſt intelligi, ceſſare corruptionis crimen, de cuius ueritate infra diſcutiemus. Ad rem autem unde diggreſſi, ſumus reuertēdo gl. in d. l. ſi uxor. § nec enim ſoli, alio modo intelligit, nā dicit tex. in l. ſi ea quæ in l. quæ adulteriū debere intelligi de ea meretrice quæ fuit ante matrimonium meretrix, & facto matrimonio nec deſijt meretricari. tex. aūt in d § nec enim ſoli loquitur de ea meretrice quæ licet ante contractum matrimonium fuerit meretrix, tempore tamen contracti matrimonij deſijt meretricari, unde adulterium cum ea commiſſum puniri debet, & hūc opinionem uidetur tenere Saly. in d. l. ſi ea quæ ſed in d. l. quæ adulterium dicit poſſe concordari opiniones Doctorum tenentiū quod adulterium non committitur cū meretrice, & gloſſarum tenētium quod puniatur, ut opinio gloſſarum intelliga-

tur

tur in muliere quæ meretricio more incipit uiuere, & in ſciente eam coniugatam non ignorante, ſed poſt initiatum meretriciū quilibet debet excuſari, quia in meretricem nō dicitur commiſſum, & eo caſu procedat opinio. Doctor. ſed Ange. in d l. quæ adulterium, dicit quòd mulier quantumcunque vulgaris, & meretricio more uiuens in ſeipſa committit Adulterium punibile, ſi eſt nupta, quia non licet ſibi per aſſumptionem tam impudicæ uitæ, uitum ſuum affligere dolore, ut l ſi vxor §. 1. ff. eo. tit. non tamen eſt punibile in habente acceſſum, ad eā, quia Acceſſus ad meretricem non eſt reprobatus a iure l. uerum. ff. de fer. & ita tenet Boer. in libr. les coſtumes de tous. fol. 45. ſi uero nupta non eſſet, tūc excuſatur a pœna ſtupri. & iſte eſt intellectus, l. qui adulterium, & l. ſi ea ſecundum Angel. ſupra, & ſunt formalia uerba ſua & ita dicit quod obſeruat conſuetudo in d. l. ſi ea. & idem per omnia tenuit in l. unica. C. de rap. uir. quem ſequitur ad literam. Afflicta in conſti. legum aſperitate in 2 no. uer. & ſcias vnum no uerbū qui allegat per cōcordantia Bar. in l. mater. §. mulier. ff. de adulter. ſed ibi potius dicit contrariū, quia dicit, quod nō euitatur pœna adulterij, ſed ſtupri ſic, & idē Bar. in l. ſi uxor. § nec enim Saly. tenet ꝙ tex. in d. l. ſi ea quæ, & tex. in l. quæ adulterium procedit in ea quæ conſtante mātrimonio non deſijt meretricari, & text. in l. ſi uxor. § nec enim ſoli, loquitur de ea quæ fuerat meretrix, tamen conſtante matrimonio, effecta eſt honeſta. capit. autem in deciſio. 44. in cauſa conſtante, tenet opinio. Angel. ſimpliciter, & quod mulier meretrix poteſt a patre uiro, & alijs propinquis. accuſari non autem ab alijs, & hoc refert tenuiſſe Io. de Ana. in c. 1. de adul. Paul. uero Gril. in trac. de pę. om. co. in uerbo ſexto declaranda ſuccedit quæſtio adulterij, tenet opinio. Saly. uidelicet quòd ſi meretrix deſijt meretricari, & erat effecta honeſtæ uitæ, & tunc coitus habitus cum illa erat punibilis de adulterio, ac ſi nūquam fuiſſet meretrix, aut iam inceperat iterum meretricari, & reuerti ad veterem impudicam vitam, & iſto caſu non punitur de adulterio, ſed de ſimplici fornicatione, quæ etiam de iure canonico eſt punibilis, bene punitur. 22. q. 4 meretrices, cuius pœna erat ſolum ſuſpenſio in clerico. c. fraternita. 24. diſtinc. laicus autem excommunicatus quocunque modo illam cognouerit, aut in actu fornicationis, aut in forma adulterij, ut in c 2. de adulte. & 28 q. 1. ſi quis Epiſcopus, & ita etiam tenet Ioan. Ber. Diaz. Hiſpa. in pra. cri. cano. in uerbo adulterij, licet dicat, quòd credit eo caſu clericum non eſſe ita aeriter puniendum, ſed idem Paul. Gril. ibi in no. q dicit quod in foro, conſcientiæ meretrix illa punitur ſeptennali pęnitentia, uel forſan minori arbitrio ſacerdotis. 33. q. 2. hoc ipſum & 22. q. 1. prædicandum in foro contentioſo, de iure canonico clericus puniebatur prius pœna depoſitionis, & priuationis, ut 82. diſt presbyter. hodie tamen eſt minor. ſ. ſuſpenſionis, aut pecuniaria, ſecundum Abba. in c. ut clericorum de uit. & hone cle. 12. col. laicus aliter puniter arbitrio iudicis, q̄nq; pecuniaria, q̄nq; alia, & hoc de iure canonico, ſecundum Abba. in d c. ut clericorum ſed de iure ciuili eſt impunibilis ille coitus, ut ſupra dictum eſt, intelligendo ut ſupra. quid igitur dicēdum? v̄r dicendū, quod ſi meretrix ſit maritata, quod committatur adulterium punibile, nā idem iudicandum eſt, de meretrice, ſicut de quauis honeſta muliere, ut notabiliter dicit Ioan. Andr. in addi. ad Spec. in titu. de iniur & dam. da. in rub. per teſt. not. in l. ſi uxor § 1. ff. de adu't. quem ad hoc dicit ſingu. Lud. Ro. in l. ſi uero. §. de uiro in 2. fal. in prin. ff. ſol. mat. Alex. & Iaſ. in l. pleriqne in ſi. ff. de in ius uoc. Barb. in c. lator de pig cum quibus concordat Ang. in trac. male. in uerbo ehe hai adulterato ſo. antep. & Io. Bap. Caccia. in tracta. de fu. debito. q. 5. pro quo facit vna ratio, nam clarum eſt, quod propter conſeruandum pudorem mariti, & legem matrimonij, lex permiſit qnòd filij nati ex uxore adultera, cenſerentur geniti ab ipſo marito, & non ab amaſio propter uelamen, & fauorem ſacramenti matrimonij, quod omnia uetera crimina dicitur

tur delere, ut in c. quemadmodum de iur.
iur. & cap. inter de ſponſa. & eſt caſus ſin
gularis in l. miles. § defuncto. ff. de adul-
te. nam licet illa mulier eſſet meretrix,
& quis committat coitum cum ea, non
eſt quin non fiat iniuria marito, quæ in
tali caſu grauior quam mors reputatur.
l. iſti quidem. ff. quod met. cau. l. codicil-
lis. § matre, & ibi Bar. ff. de leg 2. pro quo
facit dictum Bal. in compendioſa ſua in
rub. de quæſtio. uerſicul. 14. ubi voluit quod
ſtatutum dicens quòd meretrix poſſit
impune offendi, nō habet locum in me-
retrice maritata & late habetur per Go-
meſ. in c. mulieres de iudi. nu. 14. cum ſe-
quen. nec eſſet ſatisfactum marito quòd
puniretur de adulterio, ipſa mulier, non
autem accedens ad eam, ut dicit Ang. ubi
ſupra, & fortaſſe de iure verior uidetur
opinio Saly. & niſi opinio Ang. fuiſſet ap
probata in ſacro Regio conci. Neap. tene
re eam pro nunc aūt tranſeo cum opinio
185 Ang. An autem (ut ad principalem no
ſtrum intentum reuertamur), fieri potuit
ut permitteretur meretricium? & certe
dicit Hoſtien. prout refert domi. Abba.
in cap. inter opera de ſponſa. quòd licet
meretricium ſit a iure diuino prohibitū
& ſit peccatum mortale, tamen ad euitā-
dum maius malum ab Eccleſia diſſimu-
latur. exemplo enim Loth. mouetur qui
(ut legitur Geneſ. c. 19) volentibus illis
de Sodoma coire cū Angelis qui in for-
ma iuuenum venerant ad eum, dixit (ne
quæſo fratres mei malum hoc commit-
tatis, en ſunt mihi duæ filiæ, quæ uiros
nondum ſunt expertæ, quas ad uos edu-
cam, agite cum illis quod libitum fue-
rit, modo uiris illis nihil faciatis) malo-
rū enim minima ſunt petenda, ut inquit
Ariſto. 2. Ethico. 9. & 3. c. 1. dicit non eſſe
voluntaria ea quæ fiunt ad euitandum
maiora mala, & licet lex non puniat, nō
186 tamen dicitur permittere. Illud idem
quidem mirandum eſt, de quo in tex. in
l. uerum. ff de fur. in quantum voluit eſſe
adeo impunitum concubitum cum me-
retrice, quod etiam ſi meretrix induce-
retur per uim, & uiolentiam ad concubi
tum non tamen punitur uis illa, nec etiā
datur iniuriarum actio, ut dicit tex. in l.
item apud labeonem. § ſi quis uirgines.
ff. de iniur. adde tamen quod Guliel. de
Bene. in re. c. Raynutius in uerbo qui cū
alia matrimonium contrahens. nu. 268.
tenet quod etiam de iure ciuili uis in
meretricem capitaliter punitur. in quo
quidem ſatis errare iure conſultos con-
ſtat. licet enim iureconſulti minime in-
ſtructi eſſent lege diuina & Euangelica,
in qua etiam ſimplex fornicatio eſſet pec
catum mortale, nihilominus creditur
187 eos fuiſſe philoſophia plenos, & edo-
ctos qua quidem concubitus omnis præ-
ter uxorium pœnitus improbatur, teſte
Ariſtot. Polit. 7. c. 16. & diuinus ille Plato
de leg. ſeu legum lator: hanc legem tu-
lit (ſi quis autem alijs mulieribus commi-
ſceatur quam cum his quæ cum alijs ſa-
cratiſque nuptijs domum venerunt, em-
ptis uidelicet, uel alio quocunque modo
acquiſitis, niſi uiros ſimul mulieresque
omnes lateat, infamis lege, omnibuſ-
que ciuitatibus honoribus, ceu peregri-
nus aliquis priuatus ſit) & Rex Abima-
lech nulla diuina lege inſtructus (cum
188 nec dum lata eſſet) nec humana alia
quauis edoctus, ſed natura cognouit pec
catum graue cōmitti ex coitu præter uxo
rium, ut legitur Geneſ. cap. 20. in hęc uer
ba (quid feciſti nobis, quid uero in te pec-
caui, quod aduxiſti ſuper me & Regnum
meum peccatum tam grande?) loquens
de peccato quòd conabatur committere
in uxorem Abraham, nec poſſunt iure-
conſulti ſoluere quod id fecerunt ad eui
tandum maiora mala, ſeu quia uidebant
nō in totum poſſe coitum cohiberi, quia
reſpondetur quod debebant ſaltim quo
ad ſeipſos erat, fere legem qua prohibe-
retur omnis coitus pręter uxorium, quia
ſic, vnum alterum ſequebatur, quod aut
homines abſtinerent ſe ab eo aut ſi non
abſtinerent, ſaltim tam ſecrete coirent,
ut nec alij homines ſcirēt, & eſſe minus
malum ut dicit idem Diuinus Plato in
loco ſupra citato.
189 Et ſi forte ſemetipſos defenderent, quod
licite permiſerunt ſeu tollerauerunt coi-
tum meretricū, quomodo ſe defendent
quod uis illata meretricibus ſit impuni-
bilis, cū id nec lege naturæ nec Diuina,
aut

aut humana colorari poteſt lege enim naturæ id nõ perſuaderi poteſt, quia uio lentum eſt prærer naturam, ſecundum Ariſto. in li. 5. de bene. anim. cap. ultimo uiolentiæ enim intenrio non eſt, niſi ut res moueatur contrario modo ſuæ naturæ. 3. Cœl. commenta. 18 & elicitur ex tex. Natura. n. nõ patitur coitũ fieri, niſi uolenre muliere: hinc animalia id natura habenti, ut prius quam ad coitum accedant inuicem oſculentur, & blanditis ad id inducãtur. ur eſt uidere in colũbis, quæ (ut experientia docet) antequã ad coitum procedant inuicem oſculantur? teſte Ariſtot. lib 6 de natu. anima. 2. canes uero ſexto menſe poſtquam peperũt coeunr nec antea canes mares ad coitum fœminas cogunt, teſte eodẽ Ariſtot. eod. lib 5 c 20. licet ex aduerſo dici poteſt quod lupi fœminæ natura libidinoſæ, & falaces, mares ad coitum frequenter alliciant, inuitent, cogant, atq; puniant etiam niſi pareant, ut per eundem Ariſto. lib. 6. cap. 2. de natu. anima. & tauri iuniores uaccam ſæpius legant, & pluries perant, ac ſuperueniant uigore ſuæ ætatis, teſte eodem Ariſtot. eo lib. 6. cap. 21. communiter tamen etiam generalirer animalia non coeunt niſi ſpõte & non per uim. Er quod id natura neceſſario dicter alia ratione id clarum eſſe conſtat, nam ius naturale, ſecundum Cicer. proprie & recte, eſt ratio ſumma inſita in natura. quę iubet ea quæ facienda ſunt, prohibet quæ contraria, & Apoſto ad Roma. 2. hoc modo collegit: eſt in gentibus conſcientia factum accuſans, uel defendens, eſt igitur lex. quaſi dicat. Conſcientia cuilibet indicat, num bene an male fecerit, etiã homini plane agreſti, & indocto. amicitia enim uel amor qui ex contrarijs proficiſcitur, dura eſt & aſpera, & ſæpe uiciſſitudinem in nobis non haber, quæ uero a ſimilibus placida, communisque per uitam, ſecũdum Plato. in Dialog. 8. de legi. nulla igitur ratione perſuaderi poteſt, quod licite fieri poſſit uis meretrici pro coitu, & quod id puniri non debeat. inquit enim idem Plato. li. 24. in Georg uel de Re-
tho. quod inferre iniuriam malorũ om-
190 nium maximum eſt, uim autem infer-
re iniuria eſt, ut l. lex Cornelia. ff de in
iur. & ipſimet iureſconſulti. in l. 1. ff. q̃d
ui aut clam. ſtatuerunt habere locum il-
lud interdictum, ſi aliquid factum eſt p,
uim ab aliquo habente etiam ius faciẽ-
di id quod facit, tamen propter uim illa
tam competit illud interdictum, conſi-
derantes uim inferre non eſſe de ſe ratio
ni cõſentaneum. Hinc Diuinus ille Pla-
to. Dialo. 10 de leg. in principio inquit.
(communis lex illa de omni ui ſancia-
tur, ur nemo ferat aſportetque rem alie-
nam, aut uicini re nulla utatur niſi poſſi-
denti antea perſuaſerit, hinc. n. mala om
nia dependerunt, dependẽteque iam, &
in poſterum dependebunt) Coitus enim
ex mutuo amore, mutuave affectione p
191 uenit, nec eſt rationi conſonum quod
quis amare cogatur ſit nolit, dicit, enim
coitus acoeo cois, coiui eitum, ideſt ſi
muliere conuenire ſecundum Teren. in
Eunuch. 3. 41. (heri aliquod adoleſcen-
tuli coimus in pirço) hinc Plato li. 25.
in conuiuium, uel de amore, in eryxima
chi collau. (nunquam enim ex graui, &
acuto dum diſcrepant, harmonia cõfla-
tur. harmonia namque concentus eſt, cõ
centus vero concordia quædam, concor
dia aũt ex diſcrepantibus donec diſcre-
panr fieri nunquam poteſt, quod uero
diſcrepat, neque eſt concors. concinere
nequit. Quemadmodum Rhithmus ex
ueloci, & tardo antea diſcrepantibus, po
ſtea uero concinentibus conſtituitur &
quemadmodum humorib. medicina cõ-
cordiã, ita uocibus muſica conſonãtiam
tribuens, amorem, cõſenſumque mutuũ
gignit) & Marſi. Fici. in ſuis cõmenta. in
conuiuium Plato. de amore cap. 8. & lib.
primo Epiſt. de amore loquẽs ſic inquit
ſi uſque adeo liberum prætioſum eſſe
ut neque uelint neque ualeat alio nullo
emi uendive pretio, quam ſeipſo, quod
intelligens Plinio in Panegirico, ha-
bes (ait) amicos, quia amicus ipſe es,
neq; te ut alia ſubiectis, ita amor impe-
ratu, neq; eſt ullus affectus tam erectus,
& liber. nulloque ſubijci iugo patiens &
domina-

dominationis impatiens, nec qui magis uices exigat (lege etiam diuina id perſuaderi nõ poſſe, ſat habes ex p̃dictis, lege etiam humana nec id rationabiliter fieri poteſt.

192 Concordia enim omnia recte fiũt, & in una quaq; re concordia requirit, hinc Marſi. Fici. in commen. Plat. in c. 3. ſic in inquit, (Accedit quòd artifices in artibus ſingulis nihil aliud quam amorem inquirunt & curant. Quid enim aliud medicina conſiderate, quàm quomodo humores quatuor corporis amici inuicem fiant, atq; permaneāt? Quos cibos ac potus, cæteroſq; uiuendi, aut medendi uſus amet natura atq; requirat (in gimnaſtica etiam exercitatione inueſtigandũ, qui corporis habitus, quos exercendi modos; quos geſtus amet, & poſtulet, in agricoltura quòd ſolum, quæ ſemina, qualemve culturam exigat? quiſque colendi modus a ſingulis arboribus dirigatur? idem in muſica obſeruatur cu.us artifices, qui numeri, quos numeros, aut magis, aut minus diligant, inueſtiganr, ij inter unum ac duo, atque unum & ſeptem minimum amorem inueniunr. inter unum uero, tria, quatuor, quinque, ſex, amorem uehemẽtiorem repetiunr, inter unum & octo uehementiſſimum, ij uoces acutas & graues natura diuerſas, certis interuallis & modulis ſibi inuicem magis amicas faciunt: ex quo armoniæ compoſitio, & ſuauitas naſcitur. tardiores etiam motꝰs & ueloclores ita inuicem temperaut, ut amici potiſſimum fiant, & rhithmum concinnitatemque exhibeant; ineſt ſideribus, & elemẽtis quatuor, amicitia quædam, quam Aſtronomia conſiderat. idem in cæteris artibus coniectari licet, atq; ſummatim cõcludere, amorẽ in omnibus ad omnia eſſe omnium Autorem, ſeruatotemq; exiſtere, & artium uniuerſarum dominum & magiſtrum) ſicq; (ut uides) concordia & amorem reciproco omnia reguntur, nõ ui, & uiolentia. Quarum ſatis defecerũt iure conſulti non punientes eo qui non amore, concordia, & circa naturã omniũ rerum quærunt per uim meretrices ad coitum attrahere, cum et ſi omni iure eſſet permiſſum, meretricium, non tamen eſt permiſſa uis Afflict. noſter. in conſtit. omnes noſtri, conatur defendere iuriſconſultos, & plures rationes allegat poteſt tamen dici, quòd non eſt uerum ꝙ iureconſulti permittant uiolentiam inferi meretricibus, non etiam uerum eſt ꝙ non puniant. Nam tex. in l. uerum ſolum decidit non commitit furtum per eum qui rapuit ſeu celauerit meretricem libidinis cauſa, & eſt ratio, quia principalis intentio rapientis non fuit, ut committere furtum, ſed potius ut libidinem expleret immo dicit tex. diuertendo ad alium caſum, ꝙ ſi effregerit fores domus meretricis, & fures, nõ inducti ab effringẽtes fores, furati fuerint res meretricis non tenetur ipſe effringens fores de furto, & eſt ratio, quia non ipſe commiſit & ſi effregit fores, nõ ideo effregit ut furtum commitreretur, ſed ut libidinem expleret cum meretrice illa, Demum tex. redeundo ad primum caſum, dicit an teneatur ille qui abſcondidit meretricem cauſa libidinis lege flauia qua tenetur ille qui celauit hominem liberum, uel teneatur de ui (& reſpondet text. quòd nõ tenetur nec lege flaui, nec de ui, primo de lege flauia, quia non occultauit, & celauit illam meretricem dolo malo, (fortè ut ſui luctũ faceret) prout tunc locum habet lex illa, ſecundo non tenetur de ui, alia pœna quã infamię, in quã incurrit ex hoc facto, ſatis enim iure conſulti potauerunt hac pœna infamiæ eſſe punitũ, & merito, quia pœna infamiæ eſt maxima pœna, nã melius eſſet alicui mori, quam dulciſſimum famæ honorẽ perdere, ut ita dicere ſolebat Ludouicus Groſſus Francorum Rex Pariſiorum, teſtante Guliel. de Benedi. in repe ca. Ray-

193 nutius in uerbo mortuo itaque teſtatore el primo nu. 312. & refert Gaguynus lib. 6. & Saluſt. in Catilinario. (emori per uirtutem præſtat. quam uitam miſeram atque in honeſtã p dedecus amittere) & idem in Iugurtin (nihil metuere quis debet, niſi turpem famam) infamia enim

eſt

eſt ſimilis morti,ſecundum Hugo.vt refert Bar.in l.tranſigere.C de tranſac.cum infames mortuorum loco habeantur. l. 1 § quidem filium ff. de bonorum poſſ. con.tab.vnde gl in l.nec timore. ff quod met.cau. dicit timorem infamiæ iuſtum cauſare metum,& eſt text in l.iſti quidẽ. § pen.eod.tit fama autem euacuata, ſolius Dei eſt,eam reſtituere,ſecundum gl. in c.ex tuarum de purga. cano. Et licet Princeps poſſit defectum infamiæ tollere, qui eſt de iure poſitiuo, & non naturali,non tamen infamiam tollit, ſecundũ Bal.in l.Caſſius.4.col. ff. de ſena.quia infamia facti quæ remanet, eſt irremediabilis, iuxta illud Gelaſij Papæ dicentis, quanquam animas per pœnitentiam ſaluare poſſimus, infamiam tamen abolere non poſſumus. ſ.illam infamiam de facto apud bonos & graues reſtantem, vt clare decidit Tho.in 2 2.q.68. artic 4. quia non bene detegi ſordida fama valet, etiam per Baptiſmum propter quod in c.2.de pur.can.dicitur quòd qui ſuam famam negligit, uidetur negligere vitã. Immo alias ſibi ipſi crudelis eſſe videtur. c.nolo.12.q 1. nec mirum eſt, quòd Eccle.c.7. dicitur ꝙ melius eſt nomen bonum,quam vnguẽta pretioſa,& Bal.in l. 1. C.de confe.dicit, ꝙ famam bonã quã multi populi amant, eſt theſaurus hominis inextimabilis;& iocundus,& ſicut lilium dat ſuauitatem odoris,& ſic nõ minor eſt amaſio famæ, quam oculorum iuxta illud Prouer.15.(lux oculorum lętificat animam, famam bona impinguat oſſa)immo maior eſt famæ perditio,quã perditio oculorũ, ut inquit Tul.in Orat. de reſpõſis auſpicum, miſerior (inquit) es cum in omni fraude oculis caperis. quam ſi omnino oculos non habueris. Nempè illi fraudant, & fraudantur,) & refert Tertul. ꝙ Democritus Philoſophus ob hoc,ne incideret infamiã, oculos ſibi eruit, eo ꝙ mulieres ſine concupiſcentia non ualebat aſpicere, pro quo facit illud Ouidij 2.Triſtium. (Heù mihi cur uidi, cur noxia lumina flexi? peccatumq́ue oculos eſt habuiſſe meum.)& multa ad propoſitum habes cumulatè dicta per Gulielmum de Benedict. in loco ſupra citato, & ſic non eſt uerum dicere quòd ex illo textu probetur, non puniri de uiolentia inferens uim meretrici,ipſi enim Ureſconſulti ad imponendam illam infamiæ pœnam, fortè moti fuere ex lege quam tulit ille diuinus Plato (ut ſupra retuli) quatenus uolebat accedentes ad aliam mulierem quam uxorem propriã,ſi hoc probaretur inter infames haberentur. Nec refert dicere quòd per illam pœnam infamiæ non eſſet ſatisfactum meretrici oppreſſæ,ut dicebat Affl. quia reſpondetur quòd ſic eſſet dicendũ in qualibet pœna corporali,ſat enim eſt, per impoſitionem pęnæ ſatisfieri Reipublicæ. Præterea nulla ſatisfactio competit meretrici,nõ ex cauſa uiolationis, cũ iam uioleta eſt,nõ ex cã uiolentiæ, quia nulla offenſio in perſonam ipſius meretricis facta fuit,ſed tantummodo pręſupponitur fuiſſe ſuppreſſam,& ſi abſconditam & celatam cauſa libidinis, dicebat Mattheſilan.ſingul.104.incip.nota vnũ, quod ſolẽt vulgares,quòd tales detinentes meretrices incluſas tenentur ſaltim actione iniuriarum,ſed Paul.Gril.in tractatu de pœn om coi. in nona quæſt nu. 25.reprobat dictúm Mattheſila & merito.

194 Vtcunque tamen ſit, hodie in regno hoc Neap. inferentes uim meretricibus capitali pœna plectuntur,ut habetur in conſtitu. Regni omnes noſtri, de

195 uiolen. mere. illata. Nec tantum ſcortum meretriciumq́ue publicum Iurecõſulti permiſerunt,ac tolerauerunt,ſed ẽt Principes Chriſtiani Pontificiſve hodie permittunt, atq; tolerant, & meretricib. priuilegia cõceſſerũt,& in dies cõcedũt.

196 Vt eſt uidere in Regia Pragma. ſeq. edita per Regem Ferdinandum primum qua prouiſum fuit,quod ad hoc ut meretrices publicæ indebitè non grauentur, nec uendantur, aut pignorentur per eorum lænones, eis a quacunque perſona non poteſt mutuari ultra ducato ſex pro quauis cauſa, & hoc etiam cum licentia Regentis, & non aliter & ſi contrafactũ fuerit, qui id patrauerit amittit id quod mutuo dedit aliave pœna arbitraria Regi plectitur,& ſic uides in quanta protectione tolerantiave fuerunt & ſunt me-

retrices penes Chriſtianos Principes.

197 Item in eodem Regno Neapolitano expreſſe ſtatutum eſt, quòd ſi aliqua publicè meretricatur, non poteſt de huiuſmodi crimine fieri accuſatio, ſed ceſſat accuſatio in tali crimine, ut habetur in conſtit. eiuſdem Regni inci. quæ paſſim, & intelligitur conſtitutio illa tam de ipſa meretrice, quam de accidentibus ad eam, quia loquitur generaliter, quòd illius criminis accuſatio ceſſat.

198 Non tantum apud Principes Chriſtianos poſt Chriſti aduentum meretrices fuerunt toleratæ, ſed etiam apud Patres Sanctos veteris teſtamẽti, ut legitur de Raab Hiericontina, quæ ſeruata fuit per Ioſue, ut non moreretur, ut 6 & ſecũdo Ioſ. & demum cõiugio copulata cum Salamone, ex eaque Chriſtus naſci dignatus eſt, de quo meminit Gratian. 32. quæſt. 1. cap. integritas, & de Gomer filia Diblaim quam poſtea in vxorem duxit Oſea Propheta, ut Oſe. c. 1. & habetur in d. c. integritas, & de illis duabus meretricibus diſceptantibus de filio mortuo coram Salamone, ut legitur Reg. 1. c. 3. tolerant etiam meretrices ſummi Pontifi-
199 ces ut habetur in d. c. integritas. Permiſerunt etiam Iuriſconſulti concubinatum, ut habetur in toto titulo de concubi. Id etiam permiſerunt Imperatores, ut habetur in l. prima. C. eodem tit. à contrario ſenſu, ut tamen licitus & approbatus eſſet concubinatus plura requirebantur. primo quòd ſi talis mulier cum qua non committatur ſtuprum. l. 1.
200 § 1. ff eodem. & ex conſequenti. Nec uirgo nec uidua honeſtæ uitæ, poterit eſſe concubina, quia cum eis ſtuprum committeretur, ex hoc enim multi decipiuntur, credentes ſufficere ad approbationem concubinatus, quòd ſit ſolutus cum ſoluta. Dicebat tamen Iacobus de Belui. in diſputa. incip Regia conſtitutione, ꝙ ſi à principio interueniſſet proteſtatio ꝙ uelit eã habere in cõcubinam, uel quod diu cohabitauerint, quod tunc purgatur uetus ſtuprum, & præſumitur concubinatus; ſed in contrarium arguit Do. Lud. à Sardis in ſuo tracta. de natur. lib. in §. de concubi. dicens quod poſtquã ab initio fuit delictum, ex ſola cohabitatione nõ purgatur, ſed augetur. c. noſtrates. extra de conſan. & affin. Item quia talis conſenſus concubinarius à principio debet interuenire, item debet eſſe cõſenſus manifeſtus; nec dicit obſtare gloſ. in auth. quib. mod. nat. eff. le. §. cos. collatio. 2. quia loquitur alio caſu, quãdo conſtabat quòd uoluerunt contrahere matrimonium, demum ipſe dicit pro ueritate eſſe aduertendũ, quod is qui dicit concubinatum interueniſſe, fundat ſe ex tacito conſenſu præſumpto à lege, & ſic aut allegans hunc tacitum cõſenſum probat ſolum diuturnum cohibitationẽ, & hoc non eſt ſufficiens ad præſumendum nouum conſenſum, ſed bene præſumitur antiquum durare. l. in uerbis. § ultim. ff. de præcar. Si uerò probetur quod diu ſe geſſit pro concubina eo ſciente & patiẽte, & hoc (ſecundum eũ) ſufficit, nec eo caſu putat admitti probationem in contrarium; & hoc caſu poteſt ſaluari opinio Iacobi de Belui. nec obſtat quod ab initio debet interuenire conſenſus, quia illud eſt uerũ ut ab initio dicatur concubina; ſed ad hoc ut poſtea tranſeat in cõcubinatum, ſufficit quod poſtea interueniat. Nec etiam obſtat ꝙ debet interuenire manifeſtus conſenſus, quia manifeſtus dicitur etiam ille cõſenſus qui procedit ex præſumptione iuris. l. manifeſtè. ff. de iureiuran & cũ hac opinione ꝑtranſit. Alber. uerò de Roſa. in rubr. ff eodem ti. dicit quod ſi præceſſit proteſtatio, ſiue ſit uirgo, ſiue uidua eſt concubina licita, & approbata per tex. in l. in cõcubinatu. & l. illibere. ff. de ritu nupt. ubi per glo. & ideo liberi ſunt naturales, & ita uidentur omnes tranſire quo ad iſtud caput, quando præceſſit proteſtatio. ſed quando ſola diuturna cohabitatio interuenit nihil. dicit Alber. de Roſa. & hæc hæſitatio eſt maximæ importantiæ, quia ſi præſumitur cõcubinatus, filij qui naſcuntur erũt naturales, & per cõſequẽs eſſent capaces ſucceſſionis paternę, repetio Alciat in tracta. de præſumption. in ſecunda regula in præſumptione quinta. dicẽtem quod ex cohabitatione non præſumitur matrimonium, ſed potius fornicatio,

éatio,per cap.aliter.30. quæſt.5. ſecus de
iure ciuili, & præſumitur talis fornica-
tio, quæ concubinatum non faciat, ſed
ſtuprum; & eſt ratio ſecundum eum,
quia ad hoc ut dicatur cõcubinatus mul-
te requiruntur. Et propterea concludit fi
201 lios natos dici debere ſpurios, & non
naturales. Nam ultra cohabitationem re
quiritur conſenſus concubinarius ex-
preſſus, ſi mulier eſt ingenua & honeſtę
vitæ.l.in concubinam.ff.co.tit.& tacitus
ſeu præſumptus, quando non eſt libera,
ſeu non honeſtæ uitæ, item requiritur
quod non ſit talis cum qua cõmittatur,
adulterium, nec inceſtus ex affinitate, itẽ
quòd ſit unica, & ꝙ in domo fuerit retẽ-
ta, itẽ requiritur ꝙ mulier ſit talis, ꝙ poſ.
ſit eſſe uxor, ut latè congerit Do. Ludo. à
Sar. ubi ſupra & Alcia. in loco proximè
allegato, & ſic concludit ꝙ ex ſola coha
bitatione non præſumitur cõcubinatus,
& per cõſequens filij nati cenſendi ſunt
ſpurij, & non naturales, & ſecundũ opi-
nionem Aleiati fuit olim deciſum in ſa-
cro Regio cõſilio Neapo. In cã Nagnifi
ci Domini Matthæi de Granira de Saler
no cum Magnifico Alphonſo Cauaſeli-
ce, ſed caſu ille deciſus per ſacrum Re-
gium conſiliũ erat minoris difficultatis,
quia ſolum producebatur teſtamentũ, in
quo pater inſtituebat filium naturalem,
nam ex hoc ſolo in dubio cenſeri debet
ꝙ ille ſit ſpuritus & non naturalis, ſed
qñ allegatur concubinatus, & ad proban
dum uerificatur diutina cohabitatio, eſt
202 aliud dubium, & pro nũc relinquo co-
gitandum. Iure uerũ canonum penitus
concubinatus prohibetur, ut 32. q. 2. per
totam, & q.3. & 4 & qua pœna puniãtur
clerici concubinarij uide Io Bern. Diaz
in pract. crim. cano. in uerbo concubina
rij, circa iſtam materiã plura alia potuiſ
ſem cumulare, ſed quia non eſt principa
lis materia noſtra, idcirco prætermitto
pro nũc, & an concubinatum potuerint
permittere Iuriſconſulti habes ex præ-
203 dictis. Octauo furtum prohibetur ut
Exod cap.20. (nõ furtum facies) & Deu
teronom.cap.quinto. & Leuit cap. deci-
monono. Rurſus imponitur pęna, ſecun
dum ſubiectam materiam rei furatę nã
qui furatus fuerit hominem, & uendide
rit, conuictus morte moriatur, ut Exod.
c.21. & ſi quis furatus fuerit, bouem, uel
pecudem, & hæc mactauerit, aut uendi-
derit, reddet quinque boues pro boue il-
lo, & quatuor oues pro una pecude, & ſi
depræhenſus fuerit fur cum inſtrumẽto
profeſſorio, & uerberatus mortuus fue-
rit, aduerſus percuſſorem non dabitur ca
pitalis actio. Si ſol. fuerit ortus ſuper eũ
capitalis erit in eum actio, omnino red-
det, & ſi non habet pro furto ſuo uenda-
tur: ſi uero furtum manifeſtum in manu
eius depræhendatur, ſiue bos fuerit, ſiue
aſinus, aut pecus illaque uiua fuerint, du
plum reddat, ut Exod.cap. 22. & Ioſeph.
lib. antiqua. 4. c 6. dicit ꝙ Moſes inter
alias leges Hebræis datas, ſanxit, in fur-
to hominis pœnam eſſe mortis, qui uerò
aurum, aut argentum abſtulerit, condẽ-
netur ad duplum, qui iumentum rapue-
rit, damno quadrupli condemnetur; pręs
ter bouem purum hoc enim quintuplũ
ſoluatur.. item punitur, furtum faciens
morte æterna unde Zacha. c.5. (hæc eſt
maledictio quę egredietur ſuper faciem
omnis terræ, quia omnis fur iudicabi-
tur,) & glo ibi dicit æternaliter damna-
bitur. & Eccl.5. ſuper furem enim eſt cõ-
fuſio, & pęnitentia, & Pau.1.Cor.6. (No
lite errare, neqe fures neque auari re-
gnum Dei poſſidebunt) hinc Tobias c.
1. (non licet nobis) inquit aut edere ex
furto aliquid, aut contigere) & Iſaias. ca.
33. (ueh qui prædaris nonne, & ipſe prę
daberis) & Auguſt. in ſermo decem pla-
gis (qui furatur acquirit ueſtem, ſed per-
dit fidem ubi lucrũ ibi damnũ lucrum
in arca, damnum in conſcientia) & Sene
ca ad Lucil. Epi. 75. (nulli uerò etiam cui
rapina ceſſit fœliciter rectè durauit gau
dium in poſterum.) & Ariſt lib.2. Rheto-
ricorum (omnis fur malignus eſt) & Cic.
offic tertio cap 5. (detrahere aliquid al-
teri alterius incommodo ſuum com-
modum augere, magis eſt contra natu-
ram, quam mors. quam dolor, & cætera
quæ poſsũt corpori accidere, (& Phoci-
lides A furibus ne ſuſcipias furtiuum ui
ris depoſitum. Ambo enim fures, & qui
recipit, & qui furatus eſt) & Plautus,

in penulo (malè partum, malè diſpergi-
tur & Seneca de 4. virtu. & iuſtitia (Ab
his ergo incipe ut non auferas, ut ad ma
iora proueharis, & alijs ablata reſtituas,
raptores quoque ipſos ne alijs timendi
ſint, caſtiga, & cohibe.) & Aug. de uerbis
Domini cap. 20. (ſi in igne mittitur qui
nō dederit rem propriam, ubi putas mit-
tendus erit qui inuaſit alienam. ſi cum
diabolo ardet qui nudum non ueſtiuit,
vbi putas arſurus eſt qui expoliauit) ex
Hiero. in lib. Leuit. de quo 14 q 5. nemo
qui. (nemo qui rapit, moriens ſi habet
vnde reddat ſaluatur, ſi eos quorum fuit
inuenire non poterit, Eccleſiæ uel pau-
peribus tribuat) & Fulgentius illud Mat
thæi omnis arbor, &c. (quid recipiet qui
alienum tulerit, ſi ſemper ardebit qui de
204 ſuo non dedit. Hinc Diacho Athenien-
ſibus legem tulit, qua fur cuiuſcunque
modi furti, capite puniebatur, & alia ple
raq; nimis ſeuerè ſanxit, eius leges quũ
uidebantur non attramento, ſed huma-
no ſanguine ſcriptæ non decreto, ſed il-
literato tacitoque Athenienſium conſen
ſu obliteratæ ſunt, alijſque poſt modum
mitioribus à Solone conditis uſi ſunt, ut
inquit Gellius lib. 11. cap. 18 Solon autē
ipſe ſua lege in fures non mortis, ſed du
pli pęna uindicandam fore exiſtimauit,
ut idem Gell. ubi ſupra decem autem ui-
ri qui poſt exactos reges in 12. tabulis le-
ges tulerunt, neque pari ſeueritate in
puniendis omnium generum furibus,
neque remiſſa nimis lenitate uſi ſunt;
ſed furem manifeſto pręhenſum, tum de
mum occidi permiſerūt, Si aut cum fur-
tum faceret nox eſſet, aut interdiu ſe te-
lo quando præhēderetur, defenderet ex
cæteris autem furibus liberos uerberari,
eique addici iuſſerunt cui furtum factū
eſſet. Si modo id luci feciſſent, neque
ſe telo defendiſſent, ſeruos autem furti
manifeſti præhenſos uerberibus affici, &
& è ſaxo præcipites dari. Sed pueros
impuberes Prætoris arbitratu uerberari
uoluerunt noxamque ab his factam ſar-
ciri, eaque furta quæ per lancem, & li-
cium, concepta ſunt perindè ac ſi mani-
feſta forent, uindicauerūt, ſed nunc à de-
cem uiralis illa lege diſceſſum eſt. Nam ſi

quis ſuper manifeſto furto experiri uelit
actio in quatruplum datur, in furtis con
ceptis. Item oblatis tripli pœna eſt, alij
deinde furtis omnib. quæ nec manifeſta
appellantur, dupli pœnam impoſuerūt,
ꝙ & Cœlius li. antiqua. lectio. lib 6 c. 6.
refert Sabinus legem ꝓtulit ſub his uer-
bis (qui alienam rē directauit, quum id
ſe inuito Domino facere, iudicare debe-
ret furti tenetur) idem alio capite, (qui
alienum tacens, lucrifaciendi cauſa ſu-
ſtulerit, furti obſtringitur, ſiue ſcit cuius
ſit, ſiue neſcit, & qui ſeruo uti furtum fa-
ceret imperauit furti cōdemnandus eſt)
Authore Gellio ubi ſupra, fures directa-
rij, ideſt homines qui in aliena ſe cœna-
cula dixerunt furandi animo, pluſquam
fures puniendi ſunt, ut refert Pet. Crin.
lib. 17. c 8. fretus authoritate Pauli iuriſ-
conſulti, ubi de extraordinarijs crimini-
bus agitur Apud Barrianos qui pauca fu
ratus, ſputis dehoneſtatur taliqùe igno-
205 minia decoratur. Apud Atrios item
qui minima furantur, lapidibus obruun
tur Petrus Crinitus de honeſt. diſciplina
lib. 3. c. 13. fretus ut ait authoritate Bar-
deſanis in libris de fato, & Pamphili Eu-
ſebij, quo in loco contra Caldeos de fa-
206 to diſſeritur, qui Euſeb. lib. 6. Euange.
præpara. c. 8. ſubdit apud Romanos vul-
neribus cædi, ab Euphratæ uerò fluuio
vſq; ad orientalem Oceanum, ait cui cę
des, uel furtū obijcitur, non magno mæ-
rore torquetur, Scithæ nihil grauius fur
to eſſe cenſabant, ſeueriſſimaque lege
apud eos plectebantur, qui turbato gen-
tium iure de poſſeſſione dominos euer-
terent. Inſt. lib. 2. inde quoque à rapinis
velut contra hominum ſocietatem, con
traque Diuinum & humanum ius, ma-
gnopere abſtinere, adeò ut ſi quis uecti-
gal furatus eſſe capite lueret, in lycia fe-
runt conſtitutum, ut ſi liber homo quip-
piam furatus libertate amiſſa ſeruus co-
gatur eſſe, & mancipium, Gabinia lege
furtiuę rei uſucapio, & dominium inhi-
betur: Axiacæ qui inter ſcythicos popu
los annumerantur, furari quid ſit igno-
rant, ideoque nec ſua cuſtodiūt, nec alie
na contingunt Pomp. Mel. lib. 2. c. 1. Saly
nus. c. 25. apud feres lex eſt nō furari, nō
occide-

occidere, non fornicati. Bardeſanes, quē
refert, Euſeb. lib. 6. præpa. Euan. c. 8. inter
alias Draconis leges, hoc & ſancitū erat,
vt is qui ſtercorandi cauſa ſtercus bubu-
lum abſtuliſſet, aut olera, capitis ſuppli-
cio afficeretur, cenſuitque etiam furto
teneri qui iumentum aliorſum quā quo
vtendum acceperat deduceret. Alex. de
Ales. li 6. cap 10. Alexāder Seuerus adeò
vindex furtorum fuit, vt præter Seueriſ-
ſimas pœnas, nullum raptorem aut fu-
rem ſalutationi admiſit, illoſque velut
nequiſſimos è conſpectu ſummouerit,
& vt de eo Eucolpius referebat, illum ſi
vnquam furem iudicem vidiſſet, paratū
habuiſſe digitum, vt illi oculum erue-
ret, adijtque Septimius, tanti ſtomachi
in fures fuiſſe, vt cū quidam Septimius
Arabinus famoſus crimine furtorum, &
ſub Heliogabalo iam liberatus inter ſe-
natores Principem ſalutatum veniſſet
exclamauit, ò Numa, ò Iupiter ò Dij im
mortales, Arabinus non ſolum viuit, ve
rum etiam in Senatum venit, fortaſſis
etiam de iure ſperat, tam fatuum tam
ſtultum eſſe me iudicat. Aelius Lam-
pridius in eius vita. Saraceni in furto
depræhenſos. 1. & 2. vice octingentis fla-
gellis mulctant, tertia manu, quarta pe-
de mutilant ſecundum Ioa. Bohe. lib. 2.
capit. 11. Theodorici Francorum Regis
apud Baioarios, ita lege ſancitur, ſub ti.
de furtis. ſiquis liber aliquid furatus fue
rit nouē capita reſtituat, ſi verò aliquid
tulerit de Eccleſia vel ex curte Ducis, vel
ex fabrica, ter nouem reddat capita, quia
hæ domus ſunt publicæ, & ſemper parē
tes & ſi negare voluerit ſecundum quali
tatem pecuniæ iuret: fur nocturno tem-
pore captus in furto, dum res furtiuas
ſecundum portat, ſi fuerit occiſus, nulla
ex hoc hominibus quærela naſcatur, ſi-
quis à fure neſciens aliquid compara-
uerit, requirat certo ſpacio venditorem,
quem ſi non potuerit inuenire, probet
ſecum ſacramento, & teſtibus innocen-
tem, & quod apud eum cognoſcitur, ex
medietate reſtituat, & furem quęrere nō
deſiſtat, ꝙ ſi furem celare voluerit, pœ-
nas, & poſtea detectus fuit tāquā fur ſit,
cōdemnetur. Siquis noctę vel in die oc-
culte caballū, aut bouē, aut aliud animal
occiderit, & negauerit, & poſtea probatū
fuerit tanquā furtiuū cōponat, ſi aūt ca-
ſu occiderit, & non negauerit, cadauer
mortuū accipiat, & ipſi ſimile reſtituat, ſi
quis tintinabulū de caballo furatus fue-
rit, vel de boue, ſolido cōponat, ſi de vac
ca duobus tremiſſibus, ſi de minutis pe-
cudibus tremiſſe componat, ſi quis in al
terius hortum furtum intrauerit tribus
componat, ita & de pomarijs ſeruanda
lex eſt, qui rem furtiuam cuſtodiendam
acceperit, quaſi conſcius furti, ita com-
ponat. Riboariorum autem lege cauetur,
ſiquis neſciente homine furtiuam rē in
eius poſſeſſionem introduxerit, & ibidē
inuenta fuerit. 50. ſolid culpa iudicetur:
vel quicquid ei damni acceſſerit tantum
reſtituat. Siquis autem rem furto ſubla-
tam ſciens, receperit, in eadem culpa ſit
qua ille qui furatus eſt: vt tradidit Plato.
dialo 12. de legibus. & in principio ſic in
quit. (Pecuniæ furtum illiberale profe-
cto eſt. rapina vero turpiſſimum. nullus
autem filiorum Iouis aut vi aut dolo de-
lectatus: quicquam huius modi vnquam
fecit. Ideo nemo vel a Poetis vel à fabu-
loſis alijs hominib. ita decipiatur, vt cre
dat ſi furto, aut ui vſus ſit nihil ſe turpe,
ſed ꝙ Dij quoq, fecerint, commiſiſſe.
Nam nec verum id nec veriſimile eſt.
& qui præter legem horum alterum fa-
cit, is nec Deus nec Deorum eſt filius,
hęc legum latori magis quam cunctis
poetis cognoſcēda ſunt. igitur quicunq;
huic noſtro ſermoni paruerit fęlix eſt, &
in poſterum ſemper erit, qui contra fe-
207 cerit: hac lege arcebitur. Si quis ali-
quid publicum furatus fuerit ſiue par-
uū, ſeu magnum id ſit, pari ſupplicio pu
niatur nam qui rem paruum ſuſtulit &
ſi minori ui, quam qui magnam rapuit,
ęqua tamen cupiditate furatus eſt. & qui
magnum aliquid inde remouit, ubi ipſe
non depoſuerat, is omnino iniquus eſt.
Lex igitur non furti paruitate, alterum
minus, quā alterum puniendum cenſet:
ſed eo forſitan intereſſe putat, ꝙ alter ſit
inſanabilis, ſanabilis alter: ſi ſeruus aut
peregrinus furti publici accuſatus & cō-
demnatus ſit, tanquā ſanari quodammo

do poſſe videatur, quid pati dareve debeat: iudicio ſtatuatur. Ciuem autem ita educatum vt ipſi inſtituimus, ſiquis publicum aliquid furatum eſſe vel violaſſe cōuincerit, ſiue in ipſo furto & ſcelere ſiue aliter quomodocūque deprehenderit, tanquam inſanabilem mortis ſuppli-
208 cio condemnamus.) Conſequenter videamus nunc, an aliquibus caſibus & locis furtum permittatur per leges, & an id licite factum videatur ita vel ne? & primo videamus an aliquibus caſibus, & locis furtum per leges permittatur, & de caſu ad caſum videbimus nunquid potuerit licite fieri? in quo Gell. lib 11. cap. 16. inquit (Lacedemoniis ſobriis, & acris viris vſum furandi fuiſſe perhibetur, idque a iuuentute, non ob turpia lucra, neque ad ſumptum libidini præbendum, comparandum ve opulentia. Sed pro exercitio diſciplinaque rei bellicę, factum, quod & furandi ſolertia, & aſſuetudo acueret, obfirmaretque animos adoleſcentum, & ad inſidiarum aſtus, & ad uigilantiam, & obrependi celeritatem.) & Aegiptijs etiam in artibus reperiendis, ſolertibus, & in cognitione rerum indaganda ſagacibus, furto omnia licita fuiſſe & impunita, ait idē Gel. vbi ſupra de mente Ariſtonis Iuriſconſulti, & ſcribit Diodo. Siculus lib. 2. rerum antiq. c. 3. (lex de furibus apud eos ſolos hæc erat iubebat namque eos qui furari volebant nomen ſuum apud Principem Sacerdotum ſcribere, atq; e veſtigio furtum ad eum deferre, ſimiliter quibus res furto erepta erat, apud eundem rei ſublatæ tempus, diem, & horā ſcribere tenebatur, hoc modo facilè inuento furto, qui rem amiſiſſet, quanta mulctabatur parte, quæ daretur furi ſatius eſſe legis duxit, cū impoſſibile eſſet furta prohiberi, potius alicuius portionis, quam totius rei amiſſæ homines iacturam pati,) & Dionifius Senior cum ſceleris conuictos grauius puniret, illos qui veſtes furabantur impune dimittebat ſecundum Plu. in Apophtegma. ſami Mercurio Charidote rem diuinam facientes, volenti & furari, & latrocinari permittebant, ſecundū Plut. in Proble. Perſis et videtur lege permiſſum furari, nam qui apud eos rapto viuerent cardaces vocabantur, quia carda uirilè ac bellicoſum ſignat, ſecundum Strabo. libr. 15. quod refert Cœlius. lib. 10. c. 1. & ut author eſt idem Cœlius. libr. 10. c. 1. apud Lacedemonios, ligna & olera furto quærebantur, quod ſiquis per incuriam deprehenderetur flagris inſigniter afficiebatur, ceu negligenter in eptēque furari uideretur, furantur, item ex cibarijs quicquid valent, & vt teſtatur Xenoph. lib. 4. de Cyri. mino expeditione eius vero negationis curam. nobile exemplū deteg it eum Leonis Catulum quidam ſurripuiſſet, & inuoluiſſet pallio, eiuſq; ventrem vngibus, & dentibus fera diſcerperet, latendi ſtudio pertinax ille ſilentium ſeruaret, ita perrexit, vt inde interiret. latini item rapto viuebant, vt Virgi. nono Aeneid. innuere videtur.

Canitiem galea præmimus, ſemperq; recentes.
Cōuectare iuuat prędas, & viuere rapto.

209 E noſtratibus autem Marcellus Iuriſcōſultus putauit furta domeſtica nō eſſe publicè vindicanda, nec oriri accuſationem in eis. Si leuia ſint ut adnotatum reperitur in l. 10. ff. orū ti. de pœn. l. reſpiciendū. § furta domeſtica, & dicit leue, uel magnum ſecūdū qualitatē perſonarū, ut dicit Bar. in dict. §. furta. & uoluit Ang. de Aret. in lib. male. in uerbo, & ueſtē cęleſtē abſtulit tamē Prouerbio. c. 28. ſcribit (qui patrē & matrē ſuā deprędatur dicitq; id nō eſſe trāſgreſſionē So-
210 cius eſt hominis Graſſatoris.) Sed in ꝓpoſito noſtro, puto hodie in Regno hoc Neapolit. furtum magnum dici debere quando excedit ducato ſex, quo caſu tūc in Regno ipſo reputatur furtum magnū adeo ꝙ pro eo habet locum pœna mortis naturalis, ut habet in c. regni ad hoc ꝙ noſtrū, prout ita conſiderauit. Alex. in cōſi. 135 circa primum dubium in 1 li. & per eadem verba conſuluit Cæpol. conſilio. 26. magnifice ac generoſe Prætor, ſed uide Boer. deciſio. 316. 2. parte numero 7. & omnino vide Caſſa. in conſil. Bur. in tit. des iuſtices, rub. 1. fol.
211 48. nume. 37. ubi plene. Nec abſque

ratio-

ratione id ſtatutum fore arbitreris, quia cum furtum domi ſit factum, & paterfamilias ſit dominus eius eſt pro libero arbitrio, familiam gubernare caſtigareve, atque punire domeſticos ſuæ domus, ut inquit Ariſt. in lib. Econo. el primo quare non eſſet conſentaneum, publicè domi facta uindicari, uindicatur tamen ab ipſo patrefamilias priuatim in domo, ut dicit tex. in d §. furta domeſtica ſicq; eo caſu non permittitur furtum nec impunitum dimittitur, ſed puniendum remittitur ad patremfamilianus. Vlpianus autem libro 11. ff. orum ſub titul de alee lu. & alea permittit furtum in domo receptantis ludum, & ibi declarat Barr. & Alberic. a Roſa. qui id ea ratione factum arbitratur, quia ludi ſunt ualde exoſi legibus, & Angel. ab Aret. in libr. male. in uerbo metitor de mal. da. 2. colum. in fin. dicit id procedere ſi furtum ſit factum eo tempore quo ludebatur, nō alias, & dixit unum uerbum Gramma. in deciſio. 40. numero 6. & uoluit Par. de Put. in tracta. de iu. in uerbo retinens, &
212 Coſta. in eo. tra. de ludo. Sicut enim aliquando lex permittit occidi aliquem propter aliquod eius crimen ſeu delictum, ſic in caſu iſto permittitur furari impune, contra eum qui ludum retinet in domo, cum ludus crimen ſit text.
213 & Bar. in § illud uero in 1. conſtit. ff. orum. Et adeo ludus crimen eſt quod dixit. Bar. in d. §. illud quod ſtante ſtatuto ꝙ bannitus propter crimen poſſit impune offendi, ſi aliquis erit bānitus propter ludum, poteſt licite, & impune offendi, & refert de facto uidiſſe ſeruari Pi-
214 ſis. Non enim dat Deus, ludere. ſed diabolus ſecundum Ioan. Chriſoſt. in ca. Matthæi. 11. Hom. 7. a ludo enim infinita mala proueniunt (ut ſupra dixi) nimirum igitur ſi licitè permittatur furari in domibus retinentium ludum, eum retineant quid reprobatum, & diabolicū, & id fieri poſſe oſtenditur; nam ſupra dictum eſt communi ſententia ſcribentiū, ꝙ quando ius diuinum non præciſe aliquid prohibet, ſed reperitur aliquando ſuper eo diſpenſaſſe, tunc licite poſſe ius ciuile diſponere, & diſpēſare ſuper eo; in caſu autem iſto licet furtū expreſſe prohibeatur iure diuino, reperitur tamen Deum aliquādo permiſiſſe in odiū gentium furari, ut legitur Exod. cap. 11. quando Deus præcepit ut filij Iſrael in exitu Aegypti acciperēt mutuo ab Aegyptiacis uaſa argentea, & aurea, & ſecum tulerent de quo habetur in c. dixit dominus. 14. q. 5. pari ergo ratione in odium retinentis ludum ac ludentium potuit permittere furtū fieri impune ius ciuile.
215 Sed utile eſt uidere an uerum ſit diſtincte ludum eſſe prohibitum adeo ꝙ in foro conſcientiæ peccetur ludendo ita, uel ne? de quo plenè per Stephan. Conſtan. in ſuo tract. de ludo. & per Bea. Thomam 2. 2. q. 168 ſub titul de mode. corporis, & per Marga Philoſ. lib. 12. cap. 47. de prine. Philo. Mora ad ibi dicta per
216 eos me remitto. Item permiſſum cenſetur furtum rei meæ, uel alienæ æquiualentis rei meæ, quando res mea reperitur penes alium & non poſſum per uiam iuris eam recuperare, ſecundum glo. ſingu. in c. ius gentium. prima diſt. & uide multa per Tiraq. in trac. de utro retra in præ. num. 67 & 70. fol. 29. quod & uoluit Vlpianus in libr. 4. ff. orum in titul. quæ in frau. cre. l. ait prætor. § ſi debitorem, & id uidetur uelle tex. in cap. 2. 23 q. 2. & not. Innocen. in cap. olim. el primo. extra de reſti. ſpo. & Flo. & in l. itaque. ff ad leg. Aquil & Alexand. in conſi. 135. circa primum dubium. primo volu. de quo plenè per Caſſan. in conſuet. burgun. in tit. des iuſtices. § quinto. fol. 48. numero 32. hinc autem qui furatur rem propriam, non peccat, ꝙ grauet eum qui detinebat illam rem, & ſic non tenetur ad reſtituendum, ſed peccat tantum contra communem iuſtitiam, dum ipſe ſibi uſurpat ſuæ rei iudicium iuris ordine prætermiſſo, & ideo tenetur Deo ſatisfacere, & dare operam, ut ſcādalum proximorum ſi inde exortum fuerit ſedetur, authore Bea. Tho. ſecunda ſecundæ quæſt. 66. artic. 5. Et ideo non peccat contra communem iuſtitiam ſi tunc furatur, quando per uiā iuſtitiæ non poſſet recuperare, ſi tñ ſcandalum eſſet ortum peccaret, in caſu autē ſuperiori non eſt dubitandum licite po-

ruiſſe leges ciuiles & canonicas permittere furtum. Nam dicit B. Tho. ubi ſupra quod uidens Deus quòd filijs Iſrael ſatis ab Ægiptiacis fuerãt ſuę cã afflicti permiſit furtum fieri in recompẽſationem, ut Exo. c. 12 ſic ergo pro recuperatione
217 rei propriæ licitè permittitur furtum. Permittitur etiam furtum in bello militibus, ut roto titu. ff. de cap. & poſtli. reuer & 23. q. 2 c. iuſtum eſt bellum. & c. ſequen & Ambro. in lib. de Patriarchis, inquit (cũ præda fuerit in poteſtate victoris, decet militarem diſciplinam, vt Regi ſeruentur omnia, ſcilicet ad diſtribuẽdum (ergo licita eſt præda in tali caſu. Hinc Bea. Thom. ubi ſupra q. 66. arti. 8. ſic inquit) rapina quandam violentiam & coactionem interpretatur, per quam contra iuſtitiam alicui aufertur, quod ſuum eſt, & in ſocietate autem hominũ nullus habet coactionem, niſi propter publicam poteſtatem, & ideo quicunque per uiolentiam aliquid alteri aufert, ſi ſit priuata perſona non vtens publica poteſtate illicitè agit, & rapinam committit, ſicut patet in latronibus: principibus uerò poteſtas publica committitur ad hoc quod ſint iuſtitiæ cuſtodes, & ideo non licet eis violentia & coactione uti, niſi ſecundum iuſtitiæ tenorem, & hoc uel contra hoſtes pugnando, uel contra ciues malefactores puniendo. Et quod per talem uiolentiam aufertur non habet rationem rapinæ, cum non ſit contra iuſtitiam (requiritur tamen ut nõ ſit rapina ſecundum eundem Beat. Thom.) quod bellum ſit iuſtum, licet poſſent peccare aliqualiter tales furantes in acceptione prædæ propter cupiditatẽ ex praua intentione, ſi ſcilicet non propter iuſtitiam, ſed propter prædam principaliter pugnent, ſecundum Auguſti. in libr. de uer. do. dum dicit quòd propter prædam militare peccatum eſt, & ita dicit Bear. Tho. ubi ſupra. Deus etiam præcipit Ioſue, in lib. Ioſ. cap. 8. in his uerbis (tu fac hęc atque Regi eius quemadmodum Ierico & Regi eius feciſti, prædam tamen eius, iumenta eius, diripietis vobis pone quoque inſidias ciuitati poſt eam) & ſic nimirũ ſi lex ciuilis, & cano-
218 nica permiſerunt talem prædam. Item permittitur furtum ratione famis, & neceſſitatis, & eſt ratio, quia de iure diuino & naturali res inferiores ſunt ordinatæ ad hoc, ut ex eis ſubueniatur hominum neceſſitudini, & ideo propter rerum diuiſionem, & appropriationem ex humano iure procedentem non impeditur quin ex eis ſit hominũ neceſſitati ſubueniendum, & ideo res quas ſuperabundanter habent aliqui, debentur pauperum ſubſtentationi, ut habetur 57. diſtin. ſicut hi qui per infamiam, & c. dilectiſſimis. 12. q. 1. & 24. d §. t. maximè, quia dominus rei tunc tenetur ſubuenire de iure; diſt. 86. c. paſcẽ, unde ſi non ſubuenit, furto ſubtrahens debuit credere Dominum permiſſurum, & ita non committit furtum, & ita inquit Aſteſa. in ſua ſumma titulo de fur. artic. 4. & Alexan de Ales in tertia parte. in tract. de præcep præcepto ſeptimo, & uoluit hoc etiam S. Thom. ſecunda ſecundæ. quæſt. 66 art. 7. & Caſſa. in conſuetu Burgu. in titu. des iuſtices § 5. Rubrica prima ſol 47. numero decimoquinto. caueant ergo extra prædictos caſus, & extra prædictas rationes & cauſas permittendi furtum, legumlatores ne furtum permittant, ſed ad punitionẽ latronum & forantium mox procedant, aliàs reos eſſe gehennæ procul dubio
219 ſentio. Sed de Reipublicæ expilatoribus, deque Tyrannis (nec dicam magnatibus) atque magiſtratibus noſtri temporis, cum Catone noſtro dicere poſſumus fures priuatorum furtorum in neruo, atque in compendibus ętatem agunt, fures publici in auro atque in purpura, ſimulque eis exprobrare, quę Chriſiphus Spartanus Xenophonti cum ab eo furandi caliditate taxatus eſſet, ſub his verbis obiecit, & ego uos Athenienſes audio ad publicæ pecuniæ furta egregiè eruditos eſſe, cum ea tamen res magnæ fraudi furi ſit, & quòd eſt magis mirandum optimi quique (nam apud uos qui optimi cenſentur, ij honores ſummos gerunt) hoc furti genere nequaquam abſtinent, unde non immeritò Dionides Pirata quum ab Alexandro Macedonum Rege obiurgaretur, quòd crebris incurſionibus

nibus nauigātes mare turbaretur, reſpōdiſſe fertur, ego quia paruo nauigio & non ſine vitæ diſcrimine victum mihi quæro, furi aſſimilatus ſum, at tu qui du centarum nauium claſſe, & tot uirorum millibus, & mari cum terra, totum diri pis orbē, Imperator appellaris; heū heū me miſerum, furti clades, & peſtis adeò noſtris temporibus pululauit, & pululat, quod non amplius iure diuino prohibi-
220 tum uideatur. Furantur domini uendendo officia, quę non niſi approbatis & conſcientias uiris committi deberent, inquit enim Ariſt. lib. Poli. 3. c 7. (uerum bonos & ęquos dominari oportet, autho ritatemq́; habere omnium.) & non ſolùm officia abſque pretio dari deberent, ſed etiam abſque precibus. Hinc ille Chriſtianiſſimus Iuſtinianus Imperator à Theodora eius coniuge conſultus, iudices ſine quoquo ſuffragio fieri ſtatuit. ex quo tempore eam nedum charā, immò reuerendiſſimam habuit, & in recipiendo iuramentum ab officiarijs, ſibi eam aſſociauit. ut in authen. iuſiurandū quod præſtatur in princip ut dicit text. in authen. ut illi. ſi quo, ſufficit §. hęc autem omnia. hinc Saluſtius in Iugurtino (tales prætetea qui officia emunt, communiter uendunt in minuto, quod emerunt in globo. at illis difficile eſt in pote ſtatibus temperare, qui per ambitionem ſeſe. probos ſimulauerint. & hinc eſt ꝙ videmus iuſtitiam auaritia ab hominū ſocietate pulſam, iuxta illud Ouidij lib. 1. Metamorph.

Victa iacet pietas, & uirgo cæde madentes
Vltima cœleſtum terras Aſtrea reliquit.

Quaſi dicat, uirgo Aſtrea, hæc eſt iuſtitia, quæ Aſtrei gigantis filia fuiſſe dicitur, reliquit terras: unde Valerius l b. 4. tutu de paupertate, dicit nihil eorū quæ virtuti debentur, emere pecunia licebat, inopiæq́; illuſtrium uirorū publicè ſuccurrebatur. & ſic honores & magiſtratus qui uirtuti debentur, pretio non redimebantur.) Dicit enim Gul. de Bened. in repet c. Raynutius. in uerbo duas habens filias. nu. 55. quòd teſte experientia quę eſt rerum magiſtra, infinita mala proueniunt ex hac officiorum uenditione, & ſi bonis uiris uendantur, quoniam principatus quem ambitus occupauit, etiam ſi moribus uel actibus non offendit, ipſius tamen initij ſui eſt perniciofus exēplo, & difficile eſt ut bono peragantur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio 1. q. 1. cap principatus pluraque exempla de his tradit ibidem.

221 Et ibi etiam diſcutit an licitum ſit dare pecunias uel recipere pro officijs habendis; & refert Bal. in l. Barbarius. ff. de offic. præto. dixiſſe quòd licitum eſt in principe, eo quia non inuenit prohibitum de iure diuino, ſed tantum ciuili, cui Cęſar non ſubeſt. l. princeps. de leg. & dicit etiam quòd Summa Roſella, in verbo reſtitutio 4 §. 5. refert Beat. Tho: per Duciſſam Barbantię interrogatum, ſi licitum foret officia ſecularia uendere, & ſic eidem reſpondiſſe, cum autem Baiulis & officialibus ueſtris nihil committatis niſi temporalis officij poteſtatē non uideo quare non liceat uobis uendere officia, dum cum talibus uendatis, de quibus præſumi poſſit quod ſint utiles ad officia huiuſmodi exercenda, & non tanto pretio uendatur officiū, quod recuperare non poſſint ſine grauamine ſubditorum. attamen talis uēditio expediens omnino non uidetur, cum frequēter contingat, quòd magis idonei ſint pauperes, nec officium tale emere nō poſ ſint. Quinetiā ſi tales diuites ſint tamen quia boni ſunt, officia non ambiūt, nec ad lucra inhiant, & ſic quia illa officia emunt ut plurimū hi qui peiores ſunt, & ſublitos opprimentes diuites facti, iuxta illud Iob. abundant tabernacula prædonum magis uidetur. ut bonos & idoneos ad officia ueſtra liberaliter eligatis. hæc ille; cui prudēs Duciſſa acqueuit. tenetque ibidē Guilel. ꝙ nedū officia uendi & emi nequeunt ſed minime abſq́; peccato debēt appeti & deſiderari; multaq́; pro his allegans. ſed ad propoſitum Diuinus ille Plato. li. 3 1. de Repu. uel de iuſto, ſic inquit. Sed quiſnā Reipu. modus? quive defectus ſunt, quos habere eam Rempubl. dicebamus? Principio qua-

lis ſit præſcriptus hic in ea terminus aſpi ce. Siquis in nauis gubernatione, a cenſus æſtimatiõe gubernatores eligat, pau perem uerò licet gubernãdi peritiorem haud quaquam admittat, quid ex hoc ſe quuturum cenſes? ut male nauem ducãt. An nõ eodem pacto in quouis alio prin cipatu? Sic equidem arbitror ſic ne in omnibus præterquam in ciuitate, An & in ciuitate? Præterea multo etiam magis, quoniam hæc grauiſſima eſt, & maxima gubernatio, unum quidem hũc & tantum paucorum potentiæ defectũ patitur.) Et ideo quicquid dicat. Bald. puto dicendum iure Diuino, prohibitũ eſſe officialia uendi & emi, & ex conſequenti peccatum committi emendo & vendendo, & quod hoc ſit uerum patet, nam in lege diuina prohibetur expreſſe acceptio perſonarũ, ut habetur Deuter. c. 1. ubi dicitur (non accipietis cuiuſquã perſonam) & ſic acceptio perſonarũ eſt peccatum, nam perſonarum acceptio opponitur iuſtitiæ diſtributiuæ. Conſiſtit enim æqualitas diſtributiuæ iuſtitiæ in hoc, quòd diuerſi perſonis diuerſa tribuuntur ſecundum proportionem ad dignitates perſonarum. Si ergo aliquis conſideret illam perſonæ proprieta tem propter quam aliquid quod ei confertur eſt ei debitum, non eſt acceptio p ſonę ſed cauſæ unde gloſſ. ſuper illud ad Ephe. 6. (perſonarũ acceptio nõ eſt apud Deum, dicit) qđ Deus iudex iuſtus cauſas diſcernit, nõ perſonas (puta cũ aliqs promoueat aliquẽ ad magiſteriũ ꝓpter ſufficiẽtiam ſcientiæ hic attenditur cau ſa debita non perſona, ſi autem aliquis conſideret in eo cui aliquid confert, nõ id propter quod id quod ei datur eſſet ei proportionatũ, uel debitũ, ſed ſolũ ꝓ pter hoc quod iſte homo, puta Petrus uel Martinus eſt, hæc eſt acceptio perſonę, quia non attribuitur ei aliquid propter aliquã cauſam, quæ faciat eum dignũ, li cet ſimpliciter attribuitur perſonæ. Ad perſonam autem refertur quæcunq; con ditio nõ faciens ad cauſam, propter quã ſit dignus hoc dono, puta ſi aliquis promoueat aliquem ad prælationẽ uel magiſteriũ, quia eſt diues, uel quia eſt conſanguineus ſuus eſt acceptio perſonę, ſic ergo patet quòd perſonarũ acceptio opponitur iuſtitiæ diſtributiuæ, in hoc qđ præter proportionem agitur, nihil autẽ opponitur uirtuti niſi peccatũ, unde con ſequẽtia eſt, quod perſonarum acceptio ſic peccatum hæc ſunt uerba Beat. Tho. in 2. 2. q. 63 ait primo. tit. de acce. perſona. Et ſic habes ex ſupradictis quòd conferre officium alicui, quia diues, uel pro pter pecuniam eſt peccatum, & non ſecũ dum proportionem diſtributiuę iuſtitię, quę conſiſtit, ut conſideretur dignitas & ſufficientia perſonæ, non autem perſona ipſa, ſeu alia conditio, non faciens ad eam, ꝓpter quẽ ſit dignus illo officio.

222 Præterea Principes tenentur cuſtodire iuſtitiam in terra, adeò ut ſi eam non cuſtodiant, & propter eorum defectum latrones increſcunt, ad reſtitutionem tenẽtur, quia redditus quos habẽt, ſunt quaſi ſtipendia ad hoc inſtituta, ut iuſtitiam conſeruent in terra ſecundum eundem Bea. Tho. 2. 2. q. 62. art. 7. titu. de reſt. & quia nõ in omni loco poſſunt eſſe Principes, ut cuſtodiant iuſtitiã, pmittitur eis Magiſtratus, & Poteſtates creare per loca & terras, & ſic recipere pecuniam de eo ad quod ex debito ipſi tenentur turpè eſt, & contra iuſtitiam.

223 Præterea Principes tenentur capitaneis, & officialibus de ſuo ærario ſoluere ſalarium, nec ad illud ſoluendum poſſunt de iuſtitia cogere incolas ciuitatis, ſecundum Luc. de Pen. in l. Annonas. C. de erro. mili. Anno. li. 12. & Iaco. de Gell. in tracta. de iure adohę. ergo recipere pecuniã pro eo, pro quo ipſi tenentur pecuniam ſoluere, turpiſſimum eſt, & contra iuſtitiam, & ſi peccatur ſolum appetendo officia, & ea deſiderãdo, vt per plura probat Gul. de Bened. ubi ſu pra quanto magis emendo, & uenden-

224 do. Furantur etiam quia facti ſunt mercatorem ementes frumenta, & in eo rum horrea reponentes, ut cariori pretio uẽdant, & facientes cauponationẽ de fru mento, cuius rei cauſa undique fames in ualuit, & infiniti pauperes fame pereũt, vnde miſeris populi eueniſſe ꝓpter eorũ peccata certũ eſt, id quod ſcriptũ eſt

lib.

lib. Deutero. 28 (excitabit contra te Dominus gentem e longinquo ab extremitate terræ, quæ inuolabit, vt Aquila, gente cuius linguam tu non capies, gentem impudentem facie, quæ faciem ſenis nõ reuerebitur, nec miſerebitur adoleſcentis, hæc comedet fœtum iumentorũ tuorum, & fructum telluris tuæ, donec te delat, vt nihil reliquum faciat tibi, neque frumenti, neq; uini, neque olei, neque fœtus boum tuorum, neque gregis ouiũ tuarum, donec te perdat. Hæc eſt illa cauponatio quam expreſſim inhibuit Plato. Dialo. 8. de leg. verſus finem, dum inquit (ne cauponatio in tritico, & hordeo circa farinam ac cætera alimenta, vlla fiat.) hæc enim cauponatio ſummè deteſtabilis eſt ſecundũ illud Prouer. 11. (qui annorum abſtrudit, execratur à populo, qui uerò diſtrahit laudatur.) Quã enim abſurdum ſit, ut hi qui prohibere omnino debent ne talia fiant, ipſi demũ eam faciant? vnuſquiſque conſideret. Sed quid plura? ſi vellem recenſere furtorum genera, quæ hodie committuntur, opus eſſet nõ aliam aggredi materiã idcircò prætermitto, & rogemus Deum vt miſereat noſtri, quia omnes egemus gratia ipſius, & quia ſunt duo alia præcepta in Decalogo ad ea deueniamus iuſta initiatum ordinem.

215 Nono concupiſcentia alienarum mulierũ, & vxorum proximorum prorſus inhibetur ſecundum illud Exod. ca. 20. (ne concupiſcas uxorem proximi tui, & Matth. capit. 5. (Audiſtis dictum eſſe antiquis, non committens adulterium. At ego dico vobis, quicunque aſpexerit mulierem, ad cõcupiſcendum eam, iam adulterium commiſit cum ea in corde ſuo). Sed eſt aduertendum qđ ſecundum Bea. Thom. 2. 2. q. 122. artic. 6. concupiſcentia dupliciter poteſt capi, vno modo ſecundum quod eſt actus voluntatis, vt dicitur Sapi. 6 concupiſcẽtia ſapientiæ perducit ad regnum perpetuũ alio modo ſecũdum qđ eſt actus ſenſualitatis ſicut dicitur Iaco. 4. (unde bella & lites in uobis, nonne ex concupiſcentijs, quæ militant in membris ueſtris) ꝓ præceptum ergo non prohibetur primus motus concupiſcentiæ, qui conſiſtit infra limites ſenſualitatis, ſed prohibetur directè conſenſus uoluntatis, qui eſt in opus vel delectationem.

216 Itẽ decimò inhibetur cõcupiſcentia bonorũ & rerũ proximi, per illud Exod. c. 20 (ne concupiſcas rem proximi tui. Iure autem noſtro nemo patitur pœnam cogitationis. l. cogitationis ff. de pœn. & idem eſt de iure canonico, ut cap cogitationis ff. de pœn. diſtin. prima de quo & in capit ſed penſandum 6 diſtin. vbi habetur qđ peccatum ſola cogitatione non dicitur perpetratum, ſed delectatione & conſenſu. gloſſ autẽ in l. præſenti C. de filijs qui ad Eccle. confu. diſtinguit quod aut cogitatio eſt adeò nuda, vt non tranſierit in aliquod conamen, & tunc non punitur, & ita ſecundum eam procedãt prædicta, aut tranſiuit in conamen, licet ad effectum minimè deuentum ſit, & tũc in grauioribus punitur, in minoribus autem non punitur, niſi ſequuto effectu, ea gloſ. in l. qui ea mente. ff. de furt. vltra addit quòd ſi ad actum non conſumatum, neque perfectum non eſt deuentũ, eo quia noluit cũ potuit, & tunc non punitur, ſi verò quia non potuit, ſed per ſe non ſtetit, & punitur, & per legem primam in fin. ff. ad l. Pompe. de Pari. Alber à Roſat. in d. l. cogitationis ſimpliciter dicit, quòd ſi per cogitantẽ ſteterit, quominus ad actum ſit deuentum non punitur in hoc ſeculo, ſed quo ad Deum tenetur, ſi cogitationi inhæſit, & aliqualiter aſſenſit, Bal. in l. ſiquis non dicam rapere. C. de Epiſco. & cler. diſtinguit ſic, ꝙ aut quis deliquit aliter quam cogitauit, interdũ minus quam cogitauit, interdũ plus cogitauit & minus deliquit; primo caſu punitur, ne delictum remaneat impunitum, ſecundo caſu punitur, ſecundũ quod cogitauit, & non plus, quod eſt intelligendum, ſecundum ea quæ dicit Cyn. in l. quoniam multa. C. ad leg. Iul. de adulte. tertio caſu quando deliquit quis minus quam cogitauit, & tunc quidam cogitant & non preſeuerant in cogitatione, & non puniuntur, nec à Deo nec ab homine, quidã perſeuerãt in moroſa cogitatione, & etiam in delibera-

tione mentis, & puniuntur in foro pœnitentiali, non in iudiciali. Fallit in hæreſi, quia illud delictum committitur intra ſe ipſum in mente, nec eſt opus actu exteriori, aliquādo cogitāt, & perficiūt, & tunc non habet locum pœnitentia, ſed puniuntur. l. qui ea mente. ff de furt. quod fallit vbicūque admittitur pœnitentia conſumato delicto, aut non eſt cogitatum neque actum, & regulariter nō punitur, ꝙ fallit in filio quādo pater eſt reus læſæ maieſtatis, aut cogitatum eſt, & ad actum eſt proceſſum, & tamen nō eſt conſumatum, & tunc aut ideo non eſt conſumatum quia non potuit, & tūc aut ſummus in leuioribus delictis, & excuſatur aut in grauioribus, & tunc aut eſt deuentum ad actum verbi, & non punitur pro delicto tanquam conſumato, ſed extra ordinem, id eſt minori pœna, aut proceſſum eſt ad actum facti, & tunc ſi ad proximum & immediatum, punitur pro delicto conſumato. Si vero ad remotum & tunc minus punitur quam ſi conſumatum eſſet, & hoc ſi agitur criminaliter, aut non eſt cōſumatum, quia voluit, & tunc non punitur, quod eſt verum in delictis in quibus nullus offendi tur niſi reſpectu conſumationis, ſed quādo ex tali delicto cœperit alius offendi, licet principale intentum non puniatur, punitur tamen acceſſorium ſeu præambulū, ut in eo qui fregit oſtia, cauſa committendi adulterium, nam licet pœniteat, tamen punitur de fractura oſtiorū & cum hac diſtinctione reſidet ipſe Ioan Andr. in regula in pen. de reg. iur. Formae quæſtionem in eo qui cogitauit delinquere, & aliquid egit, ſed nō perfecit; & ſi per ipſum non ſteterit, & tandē relatis pluribus contrarijs in vtramque partem dicit quod tam in grauioribus delictis, quam non grauioribus regulariter conatus non punitur ordinaria pœna bene tamen peccat, & arbitraria pœna minori, vel maiori debeiet plecti, habita conſideratione an per ipſum ſteterit an non. Ad contraria vero omnia reſpondet quod loquuntur in pœna quā non contrahit quis ipſo iure, ſed iure præcipiente per iudicem infligitur, diuerſitatis enim rationem per ſimile probant (quod eſt,) Nam ſi datur terminus a iure ſine iudicis, vel hominis miniſterio, illum iudex breuiare nō poteſt, niſi eodem vel alio iure permitteretur, terminum autem quæ ius præcipit dari p iudicem breuiare poteſt iudex. Idem nō eſt mirum (ſecundum eum) ſi deſideratur actus perfectus in pœna iuris, pluſq̄ in pœna iudicis, cum deſit, conſideratio & arbitratus legis mortue, quod nō deeſt in iudice. l. vltim. in princi C. de his qui ad Eccle confu. Ad iura vero contraria quæ pro delicto non perfecto etiam pænam ipſo iure infligunt ſicut infamię, & his ſimiles, de quibus cōmuniter dicūt Docto. quod loquuntur in atrociſſimis, ut in hæreſi, & crimine læſæ maieſtatis, reſpōdet ipſe aliter, videlicet quod hæreſis contrahitur, & perficitur hoc ipſo, quod quis cogitat, & credit errorem c. ad abolendam extra de hære. crimen vero læſæ maieſtatis contrahitur ex attentatione. Item attētare eſt ibi delictū quod expreſſe ius punit, cum igitur interuenit attentatio eſt perfectum delictum quod lex puniebat, ut eſt ſimile in eo qui locauit operas ſuas ut pugnaret cum beſtia færa, Nam ipſum locare eſt delictum conſumatū. l. prima §. beſtias. ff. de poſtu. idē eſt in eo qui occidit aliū per aſſaſſinium, nam incurrit pœnas ipſo iure, ſed ex mandato mandās non incurrit illas pœnas ex illa parte, qua punitur occidens, ſed ex qua punitur mandans ipſum enim mandare eſt ipſum delictum perfectū, quod ipſa conſtitutio punit ipſo iure, certis pœnis. Si ergo cogitaſſet mandare, & vocauit mādatariū, ſed non mandauit, non eſt perfectū delictum ex eo capite, & ſic nec erit locus pœnæ, & ſic omniū cōtrariorum breuis eſt ſolutio, quod non loquuntur de pœne quæ ipſo iure contrahitur, ſed quæ iudicis miniſterio infligitur. Ad illa vero quę loquuntur de pœna, quæ ipſo iure contrahitur reſpondetur, qod ibi attentatio, vel conatus productus in actū, eſt ipſum delictum perfectum, quod ius punit. Sandeus autem in ſuo ſolemni tractatu, quando conatus puniatur facit

regulam

regulam quod conatus ſine effectu pœnam mæretur per l. is qui cum telo. C. de ſica. & l. ſi quis non dicam rapere. C. de Epiſco. & cle & per ſimilia de quibus per eum quæ quidem regula (ſecundum eum) primo fallit ut non procedat in eo qui non impeditus impedimento facti deſtitit pœnitentia ductus ab illo ſuo conatu, nam talis non punitur l. qui ea mẽte & ibi gloſ. ff. de fur. Et hoc eſſe verum intelligas, quando ante conſumatum delictum deſtitiſſet. Secundo fallit quãdo conatus alicuius rei prohibitæ etiam ſi habuiſſet effectum nemini nocuiſſet. Tertio fallit quãdo conatus non habuit actum exteriorem, ſed ſtetit in ſola volũtate, etiam cum conſenſu rationis quia illa cogitatio non punitur, & ita loquitur l. cogitationis Sed ſunt quatuor caſus in quibus ſola voluntas habetur pro facto primus eſt in matrimonio, ut ſi quis dicat Bertę, volo te in uxorem, ſecundus caſus eſt in foro conſcientię, in quo ſi voluntas progreditur ad leuem conſenſum habetur pro peccato ueniali, ſi autem ad conſenſum plene deliberatũ habetur ꝓ mortali, ſicut ſi feciſſet per tex. in c. ſed peſãdum. 6. diſtin. tertius caſus eſt quo ad pœnam quæ imponitur in genere, ſicut eſt quod ea non ſuſpendit clericum pro peccato mortali, quartus caſus eſt in hæreſi, quia ſola uoluntas ſeu credulitas conſtituit aliquem hæreticum, per c. excommunicamus. § credẽtes de hær. Fallit quarto vbi lege imponitur pœna ipſo iure, quia ad eam incutiendam non ſufficit conatus qualiſcũque fuerit. quinto in delictis non atrocioribus, quia conatus in ipſis non habetur pro effectu, ſecundum Bald. in d. l. ſi quis non dicam rapere in 2. colum. Fallit. 6. in excommunicatione, & alijs cenſuris, quia ad eas incurrendas requiritur factum ſecundũ Cardin. in cap. præterea requiſiſti. ad fin. de appell. Fallit. 7. niſi agatur ciuiliter, quia in factis ciuilibus conatus non punitur pro effectu, ut ſentit gloſſ. parua, & ibi expreſſe Bald. in l. ſi conſtiterit. C. ſi. regun. Fallit. 8. in ſtatutis punientibus delicta, quia ſemper intelligũtur de delictis conſumatis ſecundum Bart. in l. 1. ff. ad l. Cor. de Sicar. quod procedit etiã in atrociſſimis dicit tamen Bal. in l. ſi fugitiui. 2. col. C. de ſer. fugi. quod etiam in caſu ſtatuti attentans delictum poterit puniri extraordinarie, & ita pertranſit Domi. Fely ubi ſupra, Roma. in l. 1. ff. quod quiſq; iur. in fin. dicit ſimpliciter quod de conſuetudine conatus etiam in atrociſſimis non punitur pro effectu cõſumato per doctri. Specu. in tit. §. primo, verſic. ſed pone. Item non punitur conatus in pœnis ſtatutarijs, quæ ipſo iure infliguntur, quid igitur dicendum? ego aũt pro veritate puto indagandum eſſe quid ſit cogitatio, & uoluntas, & quid ſit conatus. In quo ſciendum eſt quod animæ ſenſitiuæ inter cæteras potẽtias, duæ ſunt apprehenſiuæ ſcilicet, & motiua, apprehenſiua animæ, eſt per viſum qui eſt potentia apprehẽſiua uiſibilis in oculo mediante diaphano, obiectum nãque viſus eſt viſibile organum oculus, & medium diaphanũ, poſteaquam homo per apprehenſiuam potẽtiam agnouit, ſequitur ut per appetitiuam, & motiuã, appetat conuenientem, aut reſpuat contrarium? per progreſſiuam autem quod appetebat, proſequebatur, & fugiat quod reſpuebat. Eſt igitur appetitiua potentia qua animal inclinatur ad perſequutionem vel fugam eius quod cognoſcit, & dicitur etiam ſenſualitas, & appetitus animalis. huic rurſus abſunt concupiſcibilis, & iraſcibilis. Eſt enim concupiſcibilis illa quæ tendit in bonum, verum, vel apparens, maxime autem delectabile. Iraſcibilis vero eſt illa quæ contra malum inſurgit, & fertur in bonum, arduũ, vtile, vel honeſtum, etiam ſi delectabile non ſit, ut potio amara, qđ concupiſcibilis. reſpiciat per ſe bonum, vel malum, fugiendum, vel proſequendum. At vero iraſcibilis impedimentum proſequutionis mali & fugæ boni attẽdat, quod magis ꝓbabile videtur ſecundum Marga. Philo. li. 10. tract. 11. c. 30. imperat igitur concupiſcibilis moueri ad ea quę videntur bona & neceſſaria, iraſcibilis autem mandat fugam eorum quæ ſunt contraria, & nociuam, illa quietatur per coniũctionem boni optati, hæc perturbatur ꝑ eius

eius oblationem, & præſentiam contrarij, vnde & ab his affectiones animi oriũtur, quæ ſunt gaudium & ſpes a concupiſcibili, dolor & timor, ab iraſcibili, has Poeta 9. Æne. iuxta Platonicorum ſententiam, tanquam origines uitiorum ac cidere animæ ex corporis ſocietate prohibet dum inquit.

Igneus eſt ollis vigor & cœleſtis origo ſeminibus, quantum non noxia corpora tardent,

Terreniq; hebetant artus, moribunda que membra.

Hinc metuunt, cupiuntque dolentque, nec auras ſuſpiciunt clauſæ tenebris & carcere cæco, ſed non omnia uitia animæ ex carnis corruptæ ſocietate accidere, Diuus Aug. de Ciui. Dei. li. 14 c 3. manifeſtat organum vero concupiſcibilis & iraſcibilis, (ſecundum Philoſophos) citca cor vel ipſum cor eſt, eo quod cor in actib. eatum, & dilatatur & conſtringitur, & ſanguis ab exterioribus ad cor, vel a corde ad exteriora remitt.t. Hinc timidi pallent, & irati excandeſcunt, in his nempe animalis ſpiritus ad uitæ fontem, ut ſecretior ſit retrocedit, in illis anima ꝓ paruio videri deſiderat, ne uideatur form doloſa, & in vltionem ſe extẽdit, Potentia autem appetitiua quam voluntatem dicimus (ut inquit Auguſt. li. de duabus animalibus) eſt motus animi cogente nullo ad aliquid, uel non admittendum; vel adipiſcendum. Diuiditur autem bifariè in naturalem, videlicet & rationalem. Naturalem quidem vocant Philoſophi uoluntatem, qua volumus quæ non appetere non poſſumus ut ſunt eſſe, viuere, ſcire. Rationem vero appellant qua non naturalia, quæ & appetere & renuere poſſumus volumus. Hanc ſimiliter deliberatiuam dicunt, nam ex deliberatiõe id appetit, & aliud reſpuit ſecundum Marga. Philo. lib. 11. de poten. ani. intel. c. 14. quidam vero dicit, quod tres ſunt ſenſus interiores, ſenſus communis, videlicet ad quem proferũtur imagines ſeu vibrationes ab omnibus exterioribus ſenſibus, & qui actiones ſenſuum diſcernit, & obiecta diiudicat, deinde ſequitur cogitatio ſeu cõpoſitio, quam vim Galenus nominat, huius organum vulgo dicunt eſſe medium ventriculum, ſed aliud verius videtur eſſe organum media pars ciuitatum anteriorum, deinde ſequitur memoria, quę capax eſt tantæ varietatis, & tot imaginum, eaſque conſeruat, ſicque ex prædictis ſatis habes quid ſit concupiſcentia, cogitatio, ſeu uoluntas. Quãdo enim homo poſt cognitionem concupierit, ſeu deſiderauerit rem cognitam, & incęperit proſequi, tunc reſultat conatus, qui aliud non eſt, niſi potentia progreſſiua (ut ſupra dixi) & ſic etiam quid ſi conatus facile percipere potes. Iſtis igitur ſic ſuccincte præmiſſis, diſtinguendum eſt, quod aut quærimus, an cogitatio ſeu uoluntas, ut ſupra declarata. in aliquo puniatur ſecundo an conatus puniatur ut conſumatum? & quo ad primum ſub diſtinguo aut loquimur quo ad Deum, aut quo ad hominem, ſeu iuſtitiam humanam. Et quo ad primum. an quo ad Deũ ſola concupiſcentia cui voluntas conſentit puniatur ita vel ne? eſt mero materia theologica, & multa eſſent dicenda, & eſſet pertractare materiam liberi arbitrij, ideo pro nunc remitto me ad Theologos.

227 Sed quo ad ſecundum an ſola cogitatio, & voluntas quo ad hominem puniatur? quicquid dixerint ſcribentes in hoc teneo audacter ſolam uoluntatem, & cogitationem, eo modo, vt ſupra conſiderauimus vllo modo, & in vllo caſu puniri, nec obſtat id quod de hæreſi ſcribentes aſſeruut, quia ſola cogitatione, & voluntate non poteſt dici hæreſim contrahi, niſi ſubſequuta altera potẽtia animæ. ſ. progreſſiua, (ut ſupra declaraui) qua quidem id quod cogitatum eſt proſequitur, & demum opere compleatur, & eo caſu delictum non eſt ſolius cogitationis ſed exequutioni demandatum eſt. Exemplum in me ſunt motiuæ cogitationes non eſſe Deum, ſeu Chriſtum nõ eſſe filiũ Dei, ſeu aliter, ex hoc ſolo non contrahitur hæreſis, ut puniatur ab homine, ſed poſtquam talia cogitaui, ſi nõ credo in Deum, & nego Ieſum eſſe filiũ Dei, delictum nedum cogitatione eſt pa

tratum,

tratum,ſed opere perfectum, & exequutioni demandatum, & ideo nimirum ſi punitur, & ſic non poteſt dici quod ſola cogitatio in eo caſu puniatur, quia eo caſu delictum illud quantum in ſe eſt, eſt iam perfectum & conſumatum.

228 Minime etiam in crimine læſæ maieſtat. punitur ſeu puniri poteſt ſola cogitatio, & potentia animæ motiua ſeu appetitiua, niſi concurrat progreſſiua per actum facti, non verbi tantum, dummodo non eum pluribus admodum con iurationis, prout voluit gloſſ. in l. quiſquis. C. ad l. Iul. maieſta. & declarat pulchrè Andr. de Iſer. in ea p. t. § ſi uoluerit de c. qui cur. ven. & recolo dixiſſe in practica mea cauſa crim. in uerbo item commiſit crimen læſæ maieſt. & in fragmen. in tit. de cri. læſ. maieſt. de conatu autem remitto me ad ſupradictos Doctores, & Afflict. in conſti. ſiquis aliquem, & Gram. in voto 9.

229 Non enim poteſt lex ciuilis cogitationes punire ſicut Deus, quia ex cogitatione nemo offenditur nec grauatur, ſed tantum conſcientia male cogitantis offenditur ut pulchre dicit Io Chriſoſt. in caput Matth. 12. Homel. 29. in litera C, (qui enim malum cogitat, ſe perdit, alterum non grauat) & ubi actio ciuilis non oritur (quod eſt quando nemo offenſus eſt) non oritur etiam actio criminalis. uel inquiſitio Reipublicæ ſecundum Salycet. in l. eos. C. de fur. & Domi. Barthol. Cæpol. in conſil. 59 pen. colum. & plene dixi in addit. Maran. in 4 parte. in prima diſtin. iudi. nnmer. 1. Solus enim Deus eſt ſcrutator cordium, & punitor, ut per eundem Ioann. Chriſoſt. ubi ſupra & ſic non contrariatur ius ciuile iuri diuino, quatenus cogitationes non puniat, ſed optime ſancteque proceſſit.

230 Sunt rurſus ultra prædicta quæ ius Diuinum dicuntur, alia quoque Euangelica præcepta regulātia circa apponenda & uitanda, alia uero regulantia circa intentionem, quale eſt præceptū reconciliationis. Item concordiæ, itē patientiæ, reſpectu læſionis corporū, item patientiæ, reſpectu ablationis rerum. Item patientiæ, reſpectu angariæ operū. Item erogationis, itē dilectionis inimicorū, & ultimo præceptum mutuationis, & in hoc ultimo eſt materia noſtra cum illud præcipitur, mutuari indigenti abſque tā ſpe fœnoris & lucri, ut habetur per illud Matth. 5. & ſecundum illud Luc. 6. (mutuum date indigentibus, & Deuter. 23.) fratri tuo abſque uſura illud quo indiget commodabis. idcirco prætermiſſis alijs ut ſupra, uideamus de iſto, (vt ſic noſtrā

231 quæſtionem abſoluamus. Quare ſciendum eſt vſurarum uoraginem adeo Deo, & hominibus exoſam & odibilem eſſe, quod omni lege penitus improbatur, hinc Ioſeph. libro antiq 4. capit 6. nulli Hebræorū (inquit) ad uſuras liceat fœnerari neque cibum neque potum, non enim iuſtum eſt a contribule redditus ſubſtinere, ſed ſola tamen utilitatis eius lucrum eſſe decernere, & gratiari actionē, & recompenſationem a Deo referendam pro benignitate ſufficere, qui uero acceperint ſiue pecunias, ſiue quoſcunque fructus ſiccos uel humidos, reminiſcentes Deum, hæc cū dilectione reſtituant, tanquam reponentes in proprijs loculis, & iterū eum opus fuerit hæc tol-

232 lentes. Et Bocchoridis lex apud Ægyptios, fœnus quod ex ſcripto cōtrahebatur, prohibebat ultra contracti mutui du plum exigi ſolutio ex bonis debitoris ſolum fiebat, corpus nō poterat adduci creditori. Putabat. u. oportere bona tantum ſubdita eſſe debitis, corpora quorū opera & bello, & pace vterentur ciuitatibus addicta eſſe, hanc etiam legem Solon ad Athenienſes tranſtulit quē ſiſachthiam appellauit, decernens ne ob uſuras ciuiū corpora necterentur, unde non iniuria quæruntur, quidam de nonnullis Græcis legiſlatoribus, qui arma ant aratrum, aliud quiduis operi neceſſarium, creditori ob fœnus addici negant, corpora uero quæ ijs utuntur permittunt. Diodo. Siculus libr. 2 rerum antiquarum. cap. 3. Solonis legem laudat Plutar. in opuſcu. de uitam. vſu. Nam ſi corpora pro debitis pignori darentur, omnes in ſeruitutem redigerentur, eſſetque ſane grauiſſimum ſeruire tam iniquis barbaris ac agreſtib. ſeruis qualis Plato ait, ignitos

ac pœnarum exactores improborum animas apud inferos torquere, etenim illi quo forte impiorum ſedes debitoribus miſeris eſſe dimonſtrant, vulturum inſtat eos deuorantes, ac laniātes, ſuiſque uiſceribus roſtrum condentes cæteris autem velut Tantalo exiſtentes, eos ne ex proprijs quid guſtare, ſeu tangere valeāt arcent. Vnde Cato maior bene interrogatus, quid maxime in re familiari expediret? reſpondit bene paſcere, quid ſecūdum, ſatis bene paſcere, quid tertium bene veſtire? quid quartum? orare, & cum ille qui quæſierat dixiſſet quid fœnerari? tum Cato, quid hominē (inquit) occidere? ut eſt apud Cicer. lib 2. offic. in fi. ſimilis enim eſt pecunia uſurarij morſui aſpidis, percuſſus enim ab aſpide qui ſi delectatus uadit in ſomnum, & per ſuauitatē ſoporis moritur, quia tunc venenum latenter per omnia membra decurrit, ſic qui ſub vſura accipit ſub tempore, quaſi beneficium ſentit, ſed uſura per omnes ſuas facultates decurrit, & totum cōtrauertit indebitum ſecundum Ioan. Chriſoſt. ſuper illud Matth. 5. & uolenti mutare Hom. 12 & idem ſuper Matthæ. Hom 6 in fina (nihil uſuris turpius) nihil crudelius alienas hic negotiatur miſeria, & lucrum ſuum alterius aduerſitatem facit talis eſt quaſi manum ſuſcipiens, & in naufragium impellens (& Ambro. libro 3 offic,) cor in fraudē conuertis naturæ induſtriam (inquit) cur affectus inopiam? cur optari facis pauperibuus ſterilitatem, exploras quando ſterilior prouentus, hanc vocas induſtriam quæ eſt calliditatis uerſutia, fraudis aſtutia, & quod tu remedium uocas, eſt commentum nequitiæ, latrocinium autem fœnus appellem captatur tanquam latrocinij tempora, quibus in uiſcera hominū durus inſidiator obrepas: tu conditione fingis multiplicatur uſura, quid imprecari mala omnibus, lucrum tuum damnum publicum eſt, nimirum igitur ſi Principes ex ſe eas vſuras permittere nequit, & etiā Papa ſimpliciter eas permittere nequaquam poteſt, ſed in certo caſu propter maius malum euitandum, bene poteſt diſpenſare committi uſurā, nec mirandum eſt Iureſconſultos permiſiſſe uſuras, quia ſecundum Beat. Tho. 2. 2. q 78 artic. 1. leges humanæ dimittunt aliqua peccata impunita propter conditiones hominum imperfectorū, in quibus multę utilitates impedirentur, ſi omnia peccata diſtricte prohiberentur pœnis adhibitis, & ideo uſuras lex humana conceſſit, non quaſi exiſtimans eas ſecundum iuſtitiam, ſed ne impedirentur utilitates multorum. Sic igitur ex prædictis iam habes qua ratione Pragm. huic duplex poteſtas acceſſerit, Regalis, ſcilicet & Pōtificia, habes etiam in quibus caſib. Princeps poteſt diſponere contra ius diuinum, & ſi nimis a propria materia digreſſi ſumus non fuit ſine utilitate, ut arbitror.

SVMMARIVM.

1 *Ius quando dicatur rigoroſum.*
2 *Ius quando dicatur ſtrictum.*
3 *Strictum ius proprie quid dicitur.*
4 *Rigoroſum ius ſummum ius uocatur.*
5 *Aequitas appellatur diuerſis nominibus vt infra.*
6 *Ius & æquitas an differant.*
7 *Ius quid ſit, & qualiter diffinitur.*
8 *Lex quid ſit, & qualiter diffinitur.*
9 *Summum ius & æquitas differunt.*
10 *Aequitas eſt ius.*
11 *Subtilitatem iuris ſequi, & æquitatem omittere error eſt.*
12 *Lex omnibus caſibus adaptari nequit.*
13 *Iudex quid ſit, & qualiter diffinitur. Aequitas eſt vbique magnum bonum.*
14 *Aequitas dependet ex ſola animi deliberatione.*
15 *Partes iudicantis quā nam eſſe debent.*
16 *Aequitas non eſt quælibet opinio hominis.*
17 *Aequitas neceſſaria ē in interpretatione iuris.*
18 *Interpretatio legum fieri debet ſecundum æquitatem.*
19 *Aequitas non eſt ea quæ vnicuiq; videbitur.*
20 *Opinio quæ pro Deo eſt, debet præferri quando plures ſunt.*
21 *Opinio pro omnia ſemper eſt attendenda.*
22 *Opinio canoniſtarum præfertur opinioni legiſtarum. (fauorem.*
23 *Opinio dubia interpretari debet in Eccleſiæ*
24 *Opinio pro iuramento ſeruando præfertur.*
25 *Opinio quæ eſt in fauorē viduarū, & miſerabilium*

bilium perſonarum ſemper attendi debet.
26 *Opinio quæ eſt pro religione, & cauſa pia debet attendi.*
27 *Opinio faciens in fauorem patriæ debet attendi.*
28 *Opinio in fauorem Parentũ debet attendi.*
29 *Opinio quæ fauet Reipublicę attendi debet.*
30 *Quod quiſque iuris in alium ſtatuerit, ipſe eo iure vtatur.*
31 *Æquitas non ſcripta an ſit tanti effectus, vt recedatur à iure ſcripto.*
Opinio Bar.
Opinio Ang.
Opinio Bald.
Opinio Alb. de Roſa.
Opinio Salyce.
Opinio Pariſii.
Opinio Io. Roger.
Opinio Dom. Authoris.
Opinio Do. Authoris concluſio.
32 *Æquitas in omni tempore, & loco debet attendi.*
33 *Æquitas attendi debet plus cum honoribus vnius loci quàm cum hominibus alterius loci.*
34 *Hominum differentia vnde cauſantur.*
35 *Minor ætas an ſit iuſta cauſa vt minoretur pœna.*
36 *Rigor multis exemplis laudatur.*
37 *Rigor vituperatur, & quomodo.*
38 *Iudices hodierni maleſaciunt noua reperire tormenta.*
39 *Aqua congelata eſt de per ſe tormentum.*
40 *Rigor iuris diuini relaxatur.*
41 *Intellectus vbi eſt dubius recurritur ad naturalem rationem.*
42 *Ceſſant ratione legis ceſſat lex.*
43 *Verba debent deſeruire rationi et æquitati.*

1 IVS enim aliquando rigoroſum, ut hic, quod quando ſit aliàs dixi in addi. ad Dom.
2 Rober. Aliquando verò dicitur ſtrictum ius, quod aduerſatur æquitati, ut patet ex l. placuit. C. de iudi. & ex
3 l. 2 § quenquam. ff. de aqu. plu. arcen. Et propriè illud dicitur ſtrictum ius, quòd eſt regulare, & innititur regulæ l. pen. ff de conſti. pecu. hinc ad regulam dantur exceptiones, quæ ab æquitate procedũt. l. qui æquitate. & ibi gl. ff. de do. exc.
4 Aliquando etiam ſtrictum ſeu rigoroſum ius, ſummum ius uocatur, ſecundũ Teren. in Heauto. (ſummum ius, ſæpè ſumma malitia) & Tul. lib. 1. rei ruſticæ. c. 7. (ſummum ius antiqui ſummam putabant crucem.) Al quando ius rigoroſum & ſtrictum ſeuerum dicitur l. ſi cõpenſandi, ibi iuris ſeueritas. C. de hæred. inſti. & l. uulla. ff de legi. Et alibi dicitur ſæuera interpætatio. l. 2 in prin. ff de cuſto. reo. & aliquando dicitur ſæuera ſententia. l. 1. § caſum. ff de poſtulã aliquãdo dicitur ius ſubtile, quod etiam humanitati opponitur. l ſi ita ſcriptum. ff. de liber & poſthum & alibi mæra ſubtilitas dicitur. l. ſi fui. § 1. ff de uſucap. aliquando appellatur ius verſutum, & callidum ſecundum Cicer. pro Cecinna, (tum uociferatur ex æquo & bono, nõn ex callido verſutoque iure rem iudicari oportere.) Aliquando dicitur ius ſtrictum illud quod verbis innititur, ſecundum Cicero in ora. pro Ceci. (callide uerbis controuerſias dijudicas non æquitatem.) alibi uocatur ius ſcrupuloſum, id quod æquitati aduerſatur, ut habetur in l. poſthumus in prin ff. de iniu. reſtamen. alibi etiam ſtrictum & rigoroſum ius apices iuris dicitur ſecundum Bal. in cap. 1. colum. 2. verſicu. apices extra de conſti. per l. fideiuſſor. § quædam. ff. man. alijs etiam nominibus nuncupatur, vt annotatum habes per Tiraquel. in tractat. de vero. retra. in tit. de retraict lignagier. §.
5 35 Vbi etiam habetur per eundẽ, quòd ſicut diuerſis nominibus appelatur ius rigoroſum, & ſtrictum, ita etiam diuerſis nominibus nuncupatur æquitas, & hoc neceſſarium eſt, ſemper enim, quòd vnũ de contrarijs habet plura nomina & vocabula, alterum de contrarijs habeat ẽt plura uocabula, & nomina ſecundum Ariſto. in 5. Ethicor. primo. Aliquando enim benignitas nuncupatur, & aliquando benigna interpætatio, (quod idem eſt) vt l. penul. ff. de cond. & demõſtra. & l. 2. ff. de lib. & poſthu. Aliquando benigna opinio. l. is qui ſuis. §. ſiue autem ff. manu. & alibi benignè credere. l. in bello. § ſi ſtatu liber. ff de capti. & poſtli. reuer. & etiam benignè accipere. l. cum quidam.

dam. ff. de lib. & poſthu. item aliquando
bonum & æquum, & aliquando bonum
ſimpliciter, & aliquando bonum æquũ
ſine copula, & aliquando æquum ſimpli
citer, ſecundum Bud poſt prin. priorum
annora. item aliquando remiſſio æqui-
tatis ipſa appellatur, ſecundum Tull. in
Epiſt. ad Atticum lib 16. (ego ſi me non
improbiſſime Dolobella tractaſſet, dubi
taſſem fortaſſe, vtrum remiſſior eſſem
an ſummo iure agerem) item aliquan-
do facilitas nuncupatur, ſecundum eun-
dem Tulli. Philip 9. vbi loquens de ſer
uio Sulpitio inquit (quę proficiſcebãtur
à legibus, & à iure ciuili, ſemper ad faci-
litatem æquitatemq́ue referebat) aliquã
do fauor dicitur. l. ſi hæreditas in princ.
ff. de ſtatu lib. aliquando manſuetudo, ut
c. fin: extra de pœn. & Clemen. 1. de iud.
Aliquando miſericordia, & aliquan-
do mollities, & etiam diſpenſatio, vt la-
tè ibi per eum & aliquando moderatio,
ſeu moderamen iuris, vt hic habetur. in
tex. noſtro.

6 Et ſi ad inuicem pugnare ſcriptum ius
& æquitatem aliquibus forſan uideatur,
hoc tamen aliqua ratione fundari mini-
mè poteſt, nam & ius ęquitas eſt, & ęqui-
tas eſt ius, inquit enim Cicc. in Topi. in
princ. (ius ciuile eſt æquitas conſtituta
ijs, qui eiuſdem ciuitatis ſunt ad res ſuas
obtinendas) idque Vlpi. iurecon. in l. 1.
7 ff. de iuſt. & iur. annotatum reliquit, di-
cens (ius eſt ars boni & æqui, cuius me-
rito quis nos ſacerdotes appellat) hinc
Marſi. Ficin. in argumen. in lib. Plato. de
lege, ſic inquit.

8 Lex eſt vera gubernandi ratio, quæ ad
finem optimum per commoda media
gubernata dirigit, tranſgredienti pœnã,
obedienti præmium ſtatuens, & paulò
inferius (à lege namque legitimum à le-
gitimo iuſtum, à iuſto bonum, rectum,
verumque opus ſæpenumero nomina-
tur, propterea legem bonam, veramq́ue
eſſe neceſſe eſt,) & Ariſt. 5. Ethic. primo
dicit (ius ergo etiam ipſum legitimum,
9 & æquum erit.) Summum verò ius &
æquitas bene differunt, ſed nec diuerſi
generis ſunt, vt bene d iſſeruit Ariſto. 5.
Ethic. nono. nam ius omnia certa & in-
flexibilia exigit, æquitas eſt quæ ex iure
multum remittit, exempla ſunt Præto-
rum ædicta, quid enim aliud eſt reſtitue-
re in integrum, quam laſſare iuris ſtricti
rigorem? refert enim Marcellus in l. pe.
ff. de in integr. reſtit. Diuum Antoninum
dixiſſe Marco Auito Prætori, de ſuccur-
rendo ei qui abſens rem amiſerit, in
hanc ſententiam. (Et ſi nihil facilè mu-
tandum eſt ex ſolennibus, tamen vbi
æquitas euidens poſcit eſt ſubueniendũ.
nec deeſſent in corpore iuris alia exem-
10 pla de hoc. Eſt igitur (ut dixi) verum,
æquitatem ius eſſe, non illud quidem le-
ge ſcripta compræhenſum, ſed pręſtan-
tius, meliusq́ue, nam cum æquitatem ap
pellamus, ipſam iuris medullam, germa
namq́ue iuſtitiam intelligimus, quam
nullo ſcripto comprehendere, ſed cẽſen-
do tantum adſequi poſſumus: hinc ad
ſitum Ariſt. 5. Ethi 9. loquens de bono &
æquo, & in hæc verba ait. (Eſtq; ea æqui
& boni natura, vt legis qua parte deficit,
ob vniuerſalem, emendatio ſit, id. n. eſt
in cauſa, ut etiam non omnia ſecundũ
legem ſint, propterea quòd vt de quibuſ
dam lex ſanciatur, fieri nullo modo po-
teſt, quapropter decreto opus eſt) & pau-
lò inferius ſic inquit (quando igitur ex
in vniuerſum dixerit, & præter vniuer-
ſale poſtea quippiam contigerit, tunc re
ctè ſe habet, ſi qua legiſlator omiſit, ab-
ſoluteq́ue ac ſimpliciter loquendo pec-
cauit, corrigatur defectus, id quod legiſ-
lator etiam ipſe ſi adeſſet dixiſſet, & ſi
ſciuiſſet præſcribentem legem inſtituiſ-
ſet) & ideo Iulianus Iureconſultus in l.
non poſſunt. ff. de leg. dixit non omnes
caſus poſſe legibus comprehendi, & idẽ
qui iuriſdictioni pręeſt procedere debet
de ſimilibus ad ſimilia, & quia proceden
do etiam per ſimile poterit eſſe, quod du
rum ius ſtatuatur, ideo iudex æquitatem
cenſendo iſta ſtatuere debet, prout ſta-
tuiſſet legiſlator ſi de caſu illo interro-
gatus fuiſſet, quando condidit legem. ſe-
cundum Ariſto. vbi ſupra, & hæc eſt illa
æquitas, quam ſemper præ oculis habere
debet iudex, vulgara. l. quòd ſi Epheſi ff.
12 de eo quod certo loco. Immo error ma-
nifeſtus eſt ſequi ſubtilitatem iuris &
æquita-

æquitatem omittere, ſecundum Alexan.
in l. ſi ſeruum §. ſequitur. ff. de uerb. obli.
12 Et quod non poſſint legibus omnes ca-
ſus decidi ac determinari, ſitque prop-
terea æquitas p neceſſaria, ſatis pulchrè
inquit Plato in his uerbis in lib. 16. ci-
uil. uel de Regno) quoniam lex nequit
quod optimum omnibus eſt, & iuſtiſſi-
mum ſincere compræhendendo, ſemper
ita, ut operæ pretium eſt, præcipere, quã
do hominum actionumque diſſimilitu-
do, inſtabiliſque rerum humanarum
conditio facit utar nulla ſimplex quic-
quam, & in uniuerſum de omnibus, per
quæ omne tempus ualens conſtituere
poſſit (& pauló inferius ſic inquit) arbi-
trantur illi quidem fieri non poſſe, ut
quod ſigillatim, & unicuique ſeorſum
conuenit, præcipiatur. Itaque quod com
munis eſt, quoque, & plurimis & pluri-
mum conducere putant, inſtituendum
cenſent. (& pauló etiam inferius) legum
quoque conditorem putemus ſuis gre-
gibus præſidentem, deque iuſtis operi-
bus mutuisve commercijs iura dantem,
non poſſe dum cunctis in unum conſu-
lit, ad ſingulorum cõmoditatem iusve
proſpicere (quod autem Rex per ſuam
legem facere nequit, per ſuos iudices ne-
ceſſe eſt ut faciat, eſt. n. iudex legum cu-
ſtos, atque miniſter, ſecundum Platon.
vbi ſupra, iudex enim debet ſecundum
occurrentiam caſuum ita ius dicere, ut
ſemper ęquitate cuncta moderentur.
13 Eſt enim æquitas magnum ubique bo-
num, ſecundum Ioan. Chriſoſt. in Actu
Apoſtolorum cap. 5. homi. 32. in litera.
M. (licet ſi rectè inſpiciatur Ioan. Chri-
ſoſto. non loquatur de hac æquitate,
nam æquitatis uis eſt duplex ſecundum
Cicer. in patronibus. 71. altera directi,
& ueri, & iuſti, & (ut dicit ęqui, & boni
ratione defenditur, Altera ad uiciſſitudi-
nem referendæ gratiæ pertinet, quod in
beneficio, gratia, in iniuria ultio nomi-
natur: loquitur enim Ioan. Chriſoſt. de
æquitate quam adhibet quis non ulci-
ſcendo ſe de iniuria, ſed patienter tolle-
rando) prout ita accipit idem Cicer. pri-
mo de fi. 44.) dependet enim æquitas
ex ſola animi & iudicij deliberatione ſe-
14 cundum negotiorum formulas, teſte
Ioanne Roger. in tract. de offic iudi. in
cau. capi. in princ. & ideo inquit Cicero.
in lib. de offi. duo tantum uniuerſi iuris
ciuilis genera eſſe, quod in cognitione
alterum, alterum quod in interprætatio-
ne cõſiſtit: priori generi, quaſi materia,
quã tractar, & in qua uerſatur, ſubiectũ
eſt ius legitimum, quod certum Cic. ap-
pellat, in his enim potiores iudicis ſunt
15 partes, cognoſcere, & quod cognitũ eſt
iudicare, tum enim ſi rectè iudicatũ ſit,
id fuit ius quod iudicatum eſt, poſterius
autem genus uerſatur circa ius incertũ
& controuerſum, quod latens bonum &
16 æquum dicitur. Nec enim quælibet cen
ſura, & opinio hominis eſt pro æquitate
recipienda (quid enim unuſquiſque nõ
ſibi ſomniaret?) ſed ea tantũ quæ ex cer
ta rationis formula procedit, & duplex
eſt, altera communis ſeu naturalis, cui
omnes homines uelint nolint adſentiri
conſcientiam coguntur, propter apertã
ueritatem, qua Deus cuiusque animo in
ſculpſit, inquit enim Apoſto. ad Roma.
2. in nobis eſſe legem naturæ, á qua pe-
titur infalibile iudicium, quod conſciẽ-
tiam uocat. Altera uerò ratio eſt ciuilis,
quæ ex recepta legiſlatorum authorita-
te pficiſcitur, uel ex diuturnis moribus
conſenſu utentium approbatis, nec de-
bet ciuilis ratio prorſus à naturali rece-
dere, & multominus illi repugnare non
debet, alias æquitas aliqua ex ea minimè
poterit colligi, hinc Roger. in d. tract. de
offic. iud. in prin. inquit æquitatis uſum,
& in legis laboribus, & in iudicijs eſſe
maximum, ac omnibus humanis modis
neceſſarium, nulla enim iuris interpræ-
tatio rectè fieri poteſt, non adhibita bo-
17 ni & æqui cenſura. In legiſlatoribus (ut
dixi) eſt neceſſaria ęquitas, nam ſecun-
dum Ariſt. in 5 Ethico. 9 udi non eſt æ-
quum, & bonum, non eſt ius, neque lex
dici debet, idque iureconſulti paſſim &
vbique fatentur, debet enim eſſe lex ho
neſta, iuſta, & poſſibilis, ſecundũ naturã
& ſecundũ conſuetudinem patriæ, tẽpo-
rique conueniẽs, & utilis manifeſta, pro
communi utilitate ciuium conſcripta 4.
diſtin. c. erit autem lex, & 16. q. c. inter

H cætera,

18 cætera. Item interpretatio legum debet fieri ſecundum æquitatem, hinc Ariſt. 2. Ethicō.4.& in 5. Ethico. eum bonum uirum appellat qui legem æquitate moderatur,& qui non eſt in malum partem iudex durior. Hinc Modeſtinus in l. nulla. ff. de legib. nulla (inquit) iuris ratio, aut æquitatis benignitas patitur, ut quæ ſalubriter pro utilitate hominum introducũtur, ea nos duriore interpretatione contra ipſorum commodũ producamus ad ſeueritatem, tales autẽ perduri interpretes recte appellantur,& Menander leges (inquit) & opportunę sũt,ſed qui nimis eas acute inſpiciunt, fiunt ſycopantæ,& Cicer. in lib. 1. de offic. exiſtũt etiã (inquit) ſæpe iniuriæ, calumnia quadam & nimis callida iuri interpretatione. Licet (ut alias dixi) in addi. ad Rober. Maran. non quiſque ut ſibi uidebitur æquitatem introducere poſſit, cũ ex hac, quã forte putauerit æquitatem, ſumma iniuria procedere, ſed adhibitis nõnullis circunſtantijs conſideratis per Ioann. Roger. in tit. de offi. iu. in cau. capita. utendũ eſt æquitate, primum eſt ꝙ cõſiderandũ eſt, ꝙ ſi de negotio aliquo plures concurrerent ſententię, ſemper præferenda eſt illa quæ religioni proprius accedit, hoc eſt pietati & iuſtę erga Deum functioni, pro noſtro munere, inquit enim Cicero. in libro 1. offi ꝙ ſunt gradus officiorum, ex quibus, quid cuique præſtet intelligi poteſt, ut prima Dijs immortalibus, ſecũda Patrię, tertia parentibus, deinceps reliqua reliquis debeantur, & ſic ſemper quod eueniret & diſcutiendum cui potius opinioni ſit adhęrendum de pluribus, in primis præferenda eſt illa opinio quę pro Deo erit,& huius ratio eſt, (licet ipſe non dicat) quia leges de quibus rebus factę, atque in poſterum faciẽdę, non ad aliud quam ad ampliſſimã ſemper uirtutem reſpicere debent, ſi quid modo profuturę ſint ut utar uerbis Pla-
20 tonis in Dialog. 2. de legib. & Marſi. Ficin. in commen. Plato. c. 4. ſic inquit (Profectò nihil aliud leges & doctrinę omne contendunt, quam ita homines inſtituere, ut declinẽt à turpibus, agant honeſta) & idẽ in argu. eius de Platon. Epino. uel philo. in prin (pręcedeu tium legum cõſilium eſt, animos ciuium pro uiribus ita componere, ut expeditam adepti trãquillitatem diuinorum operum rationes, & cauſas perſcrutentur, & in his quaſi ſpeculis authorem Deum ſpeculẽtur,& colant. in ſpeculatione quidẽ ſapientia, in cultu uerò religio in ambou. tota conſiſtit humana fęlicitas, finiſque legum.) quare cum ad hunc finem ſint factę ſiat que leges, illa ſemper opinio pręferenda eſt, per quam ad hunc finem deueniatur.

21 Et ideo opinio tutior pro anima ſemp debet potius attendi. e le. exigui § . itẽ qa,& ibi Card. de uerbo. ſigni. 48 diſt. ca. presbiteri. c. iuuenis de ſpon. c. 1. deſcru. in or. fa. in gl. c. illud de ele. exco. de pen.
22 diſt 7. c. 2. Et propterea quia canoniſtę ſemper ſequũtur opinionem tutiorẽ pro anima, pręualet eorum opinio opinioni legiſtarum etiam in foro ſeculari, ſecundum Innoc. in c. 1. de ope. no. nun. & Raph. Fulgo. in l. pręſcriptione. C. ſi con. ius uel utili. pub & Lanfran. in capi. quoniam contra uerſic. teſtis in uerſicu. quæro nunquid in cauſa de probationibus.

23 Et hac ẽt ratione opinio dubia debet interpṭari in fauorẽ Eccleſię gl. in c. ſciãt
24 de elect. l ſexto. Itẽ ꝑpterea opinio quæ eſt pro iuramento ſeruãdo, pręualet illi quæ eſt, ne iuramẽtum ſeruetur, argum. capit. per uenerabilem in ſi. de electio. & gloſſ. in c. petitio de iure iurando. & per Doct. in cap. quanto. eodem titulo.

25 Hac etiam ratione, quia Deus uiduarum & pupillorũ defenſor eſt, ut Pſalm. 146. eo quia ſunt miſerabiles & infortunatę perſonæ ab ipſo Deo afflictę, iuxta illud Eſaiæ 47. ſterilitas & uiduitas uenerunt tibi, ſcilicet in afflictionem. ſunt enim uiduæ penè omnes deſolatę, & triſtes, primo quia ſępè decipiuntur iniuſtè, eo quia ſunt uiro priuatæ iuxta illud Matci. 12. deuorant domos uiduarum quos male dicit Saluator, & Matt. 23. ue (inquit) uobis, ſcribæ & phariſęi hipocritę, qui comeditis domos uiduarum, ſecundũ ſunt triſtes, quia ſępe moleſtantur, cum ſint uiris deſtitutę, qui ipſarum erant

erãt defenſores, iuſti. de priui. §. patitnt.
& Eſaiæ primo. Defendite uiduam, &
Ieremiæ. 32. facite iudicium & iuſtitiam
liberate vt oppręſſos de manu calumnia
toris, aduenam pupillum, & uiduam
nolite contriſtari, neque opprimatis ini-
què. Tertio ſæpè ſunt in triſtitia ui-
duę, quia maritos non habent eas con-
ſolantes. Quando dubio eſt opinio at-
tendi debet illa opinio quæ fauet uiduis
pupillis, & alijs miſerabilibus perſonis.
ſecundum Doct. But. & Ioan. And. in ca.
26 noſtræ de teſta. Eadem etiam ratione
ſemper attendenda eſt opinio quæ eſt
pro religione, & cauſa pia. l. ſunt perſo-
næ ff de relig gloſſ. in c. ſciant cuncti de
electio. in 6 & ſic prorſus dicendum eſt
in ſingulis caſibus in quibus tractatur
de beneficio animæ; ſeruitio Dei, atque
27 ſalute hominis. Secunda conſidera-
tio quæ fieri debet in eligendis opinio-
nibus, atque ad ſeruandam æquitatem
eſt, vt habeatur ratio Patriæ, & ideo iu-
dices in opinionibus dubijs potius ad-
hæreant opinioni quæ pro Patria facit,
ſicque rigorem iuris æquitate moderen-
tur, de Patria enim multa dixi ſupra in
verbo Nicolaus Epiſcopus, non repeto
28 hic. Tertia conſiderando eſt parentũ,
ſemper enim attendi debet illa opinio
quæ facit pro parentibus, potius quam
pro filijs, & ideo ſi rigor legis tendit in
præiudicium parentum æquitate mode-
rari debet. Item debet attendi potius
opinio quæ fauet obedientiæ paternæ,
quem illa opinio, per quam remouetur
obedientia filiorum in patres, & ſic de
ſingulis, rationem uide in his quæ dixi
ſupra in verbo Nicolaus Epiſcopus.
29 Quarta Reipublicę ratio proxima eſt,
ita ut ſemper id exiſtimemus æquius
eſſe; quod ad publicam utilitatem pro-
prius accedit, nã Quintus Fabius Maxi-
mus (vt eſt apud Cicero. in Dialo. de ſe-
nectute) cum augur eſſet, dicere ſolebat
optimis auſpicijs ea geri, quę pro Reipu
blicę ſalute fierent, quæ contra Rempu
blicã ferrẽtur, contra auſpicia, hinc Apo
ſtolus ad Rom 9 & 1. Corin. 10. optat pro
ſalute multorum anathema fieri nã Rei
publicæ conſideratio ęquitatem facit, vt

quod ſummo iure cenſetur homicidiũ,
puniturque pœna talionis, id per ęquita
tem reputetur honeſtum, quoties ad pu
blicum tendit commodum. Hinc ſum-
mum ius ordinat exequutionem pœnę,
& vult delinquẽtẽ tollere, interim ęqui
tas ſeruat eum, quem valde profuturum
Reipublicę putat. l. ad beſtias. ff. de pęn.
hinc Iuſtinianus l. 1. §. vltim. de cadu.
tollen. quod cõiter (ait) omnibus pro-
deſt, hoc rei noſtræ vtilitati priuatæ prę
ferendum eſſe cenſemus, noſtrum eſſe
proprium, ſubiectorum commodum im
30 perialiter exiſtimantes. Poſtremus gra-
dus eſt rerum priuatarum, in quib. ſem-
per imitari oportet anteſignanum illum
æquitatis Prætorem Romanum, longa
certa experientia prudentem, qui ſequu
tus eſt huius artis abſolutiſſimum perfe-
ctiſſimumque compendium iſtud, quod
quiſque iuris in alium ſtatuerit, ipſe eo-
dẽ iure vtatur, ꝙ & Chriſtus approbauit
inquiens. (omnia quæcunque volueri-
tis ut faciant vobis homines. ſic & vos
31 facite illis.) Eſt tamen bene verum
quod Imperator Conſtantinus in l. 1. C.
de legi. ſecundum lectu Bar. Pau. de Caſt.
& Saly. voluit quòd non debet recedi à
iure ſcripto propter æquitatem non ſcri-
ptam, & interpręetationem fieri ſecun-
dum æquitatem ad ſolum Regem ſpe-
ctare, & poſtea idem in l. placuit. C. de iu
dic. voluit in omnibus caſibus prępferen-
dam eſſe ęquitatem iuri ſtricto, quę qui-
dem iura aduerſari videntur tum maxi-
mè intelligendo ea prout Doctores in-
telligunt. nam in primis Bart. in dicta
l. prima, dicit quòd quotieſcunque lex
eſt ſcripta, & ęquitas nõ eſt ſcripta, tunc
lex illa non poteſt interpręetari etiam ſe
cundum ęquitatem, ſi tamen interpræta
tionem eam vellet quis generalem face-
re & neceſſariam, & in ſcriptis redigere,
ſed eam interpręetatione ſolus Princeps
facere poteſt, interpretationem autem
quæ non ſit neceſſaria, & in ſcriptis redi-
genda dũmodo nõ ſit generalis, põt qui
libet iudex facere, & proferre ſententiã
procedendo de ſimilibus ad ſimilia, vt l.
non poſſunt. ff de legi. Nam hæc inter-
pretatio licet ſit neceſſaria inter ipſas par-

tes, & in ſcriptis redigenda, non tamen eſt generalis. l. nemo. C. de ſenten. Eſt & alia interpretatio probabilis, tamen non eſt neceſſaria, & poteſt in ſcriptis redigi, vt eſt interpretatio Doct. nam nullus te cogit ſtare opinioni Docto. & de iſta interpretatione loquitur. l. prima. C. de profe. qui in ut. Con. lib. 11. Ange. autem in d. l. placuit, dicit quòd æquitas ſcripta præualet rigori ſcripto, vbi verò æquitas non eſſet ſcripta, tunc præualet rigor. Item ſi ius eſt rigoroſum, tamẽ an ſit æquum dubitatur, ſolus Princeps hoc interpretatur. Item ſi eſt rigor in ſpecie, vt vſucapio & præſcriptio, & æquitas eſt in genere, ſicut eſt illud, quòd nemo debet locupletari cum aliena iactura, ut l. nam natura de condi. indeb. & præualet rigor æquitati, licet vtrunque ſit ſcriptũ. Bal. in d. l. placuit diſtinguit quòd an rigor & æquitas ſcripta ſunt in genere, & præualet ęquitas. Idem eſt ſi utrunq; ſcriptum ſit in ſpecie. Sed ſi ęquitas eſt in genere, rigor in ſpecie, præualet rigor, ſi autem neutrum eſt ſcriptum, debemus ſequi potius ſimile æquitati, quam ſimile rigori, per l. nõ poſſunt. ff. de leg. Alb. de Roſa in d. l. prima. C. de legi. latius diſtinguit dicens quòd cauſarum quædam pertinent ad ius ſcriptum, (vt regulariter omnes) quædam ad ius non ſcriptum, vt feudales, in his quæ pertinent ad ius ſcriptum interdum concordat rigor & æquitas; & hoc ius appellatur bonum & ęquum, interdum interpretatur, & tunc aliquando prorogando, vt Macedonianum de filijs ad nepotes, aliquando arctando, interdum ęquitas contradicit rigori; & tunc dic quòd ſi eſt ęquitas rudis, & in hominis mente quieſcens non approbata ſcripto, vel conſuetudine, & tunc ſolus Princeps legis rigorem interpretari poteſt, ut d. l. prima. C. de legi. nam iudex debet iudicare ſecundum leges. Si uerò ęquitas ſit ſcripta vel cõſuetudine approbata, & tunc aut vtrumque ſcriptum. ſ. rigor, & ęquitas, aut utrunq; non ſcriptum, & vnum ſcriptum, & alterum non, primo caſu ſcilicet quando vtrunque ſcriptum, aut vtrunque in genere aut utrunq; in ſpecie, aut alterũ in ſpecie, & alterum in genere, aut ignoratur. Primo caſu quando vtrunque ſcriptum, & utrunque in genere ut quia rigor dicit pęna ſuos teneat authores. l. ſancimus C. de pœn. ęquitas dicit, verum eſt, in criminis capaces. l. 2. C. ne ſan. bap. itere. pręfertur ęquitas rigori. l. infans. ff. ad l. Cor. de Sicar. & hoc caſu poteſt intelligi. d. l. placuit. ſ. quando utrunque eſt ſcriptum in genere; nam pręualet ęquitas. Secundo caſu quando vtrunque ſcriptum, & utrunque in ſpecie, tunc etiam æquitas præfertur rigori., & hoc ẽt caſu poteſt loqui. d. l. placuit. Tertio caſu, quãdo vtrunque ſcriptum, ſed alterum in genere, alterum in ſpecie, aut rigor habet ſe per modum generis, & æquitas ꝑ modum ſpeciei, & præfertur æquitas, aut econtra, & tunc præfertur rigor. Secũdo caſu quando vtrunque non ſcriptum, & habet locum. l. de quibus ff. de leg. ſi autem de conſuetudine nihil appareat, tũc cum non ſit facta interpretatio, niſi in iuſtitiæ finibus, oportet adiri Principem propter interpretationem faciendam, licet in finibus iuſtitię ſit interpoſita. Imò licet poſſit dici per l. placuit, quòd in dubio intelligitur ſemper facta interpretatio ſecundum æquitatem in terminis, iuſtitiæ, nihilominus Princeps adẽdus eſt, vt in præceptis declaret, & tradet proponendo ęquitatem rigori. Vltimo caſu quando alterum ſcriptum, alterum nõ, ſemper pręfertur ſcriptũ, quod eſt verũ in caſibus ſcriptis, in alijs aut finibus, dicit debere attendi id quod habetur per Dinum in c. in argumentum. de reg. iur. in 6. ſemper autem, & in dubio iudex (ſecundum eum) debet ſequi potius miſericordiam, & ęquitatem, quam rigorem, hęc eſt diſtinctio Alberi. de Saly. in eadem. l. placuit. diſtinguit quòd aut rigor ęquitasque inuicem concordant, & utraque ſeruatur, aut inuicem diſcõrdant, & tunc aut vtrunque eſt ſcriptum aut neutrum, aut alterum tantum. Primo caſu aut ęquitas eſt ſcripta in ſpecie, rigor in gñe, & tunc pręfertur ęquitas, quia generi ꝑ ſpeciẽ derogatur, aut vtrũq; eſt ſcriptũ in genere, & ſemp ęquitas pręfertur, aut ęquitas e cõtrario ẽ ſcripta in gñe, rigor

in ſpecie,& præfertur rigor. Secundo caſu qñ neutrum eſt ſcriptum. tunc æquitas præfertur, ſic quando vtrunque ſcriptum. Tertio caſu præfertur ſcriptũ non ſcripto, hæc ille. & ita uidentur quaſi omnes tranſire, ut etiam noluit Pet. Pau. Pari. in conſ. c. 1. in 4 lib. nu. 196 & ſeq uide licet ꝙ ęquitas præfertur rigori iuris ſcripti, quando ipſa æquitas reperitur ſimiliter ſcripta, ſecundum tamen qualitates de quibus in dictis diſtinctionibus, ſed quando rigor eſt ſcriptis, & æquitas nõ, ſtandum eſt rigori, nec à rigore propter æquitatem non ſcriptam abſque permiſſu Principis recedendum eſt. Reperio tamen Ioan. Roger. Moder. Doctor. in tracta. de offic. iudi. in cauſis capit. circa princ. dicentem, quòd æquitas in ſcriptum redigi non poteſt, quanquam ius aliquid de caſu ſpeciali ad æquitatem redactum poſſit ſcripto comprehendi, æquitatis enim ratio (inquit) ex animi ſola deliberatione, ſecundum negotiorum formulas dependet, & quandoquidem rerum humanarum viciſſitudo non ceſſat, & incerta manet, ideo nec uſus æquitatis certo fine deſcribi poteſt. Quamobrem tota errant uia, ſecundum eum pariterque oſtendunt ſe uim & poteſtatem & boni & æqui non intelligere, qui diuidunt æquitatem, inſcriptam, & non ſcriptam, ſed magis qui interea diſtinguunt, fingentes pugnare inter ſe ſcriptum ius, & æquitatem ſcriptam, quorum neutrum probare vlla ratione rectè poteſt, id enim Scæuola in l. de acceſſionibus de diuer. & tempo præſcrip. (inquit) de acceſſionibus poſſeſſionem, nihil in perpetuum neque generaliter diffinite poſſumus, conſiſtunt enim in ſola æquitate, ergo æquitas non ſcripta. Et Marcellus in l. mora fieri. ff. de uſur. dicit quod Pomponius lib. 12. Epiſtolarum ſcripſit, difficilis eſt huius rei diffinitio. Diuus quoque Pius Tullio Balbo reſcripſit, an mora facta intelligatur, neque cõſtitutione vlla, neque iuris authorum quæſtione decidi poſſe, cum ſit magis facti, quam iuris, quaſi dicat facti circunſtantiam primum quidem deſcribere oportet deinde ſecundũ æquitatis regulam quæſtionem iuris diſſoluere. Quid ergo? inanis erit & ſuperflua interpretum diuiſio? ſanè ſi æquitate & ſpecialiter perpendamus, ut hic, perpẽdere neceſſe eſt, nulla eſt ſcripta, cũ de caſib. hodie incidentibus nulla ſcribi potuerit definitio ſpecialis, antequam eueniſſent nec minus (ſecundum eum) ridicula eſt Duareni. & recentiorum in l. prima. de pact. qui hoc putantes ſe euitare, in naturalẽ & ciuilem diuidũt. Quid. n. aliud eſt ciuilis illa de qua loquitur quam ſcripta à Barto. alijsq; veteribus excogitata? eſt ergo æquitas ſimplex, neque diuidi poteſt, definit eam, hoc modo, ut ſit nonnulla à iure ciuili & ſcripto declinatio, à ſumma quadã ratione petita propter circunſtantias incurrẽtes. Quid igitur dicendum? ego tamen puto opinionem Io Roger. eſſe in omnib. ueriſſimã, & iuri conſonam, nã qd aliud uoluit dicere Vlpianus in l. quod ſi Epheſi. ff. de eo quod cert. loco dũ his uerbis inquit, interdum iudex qui ex hac actione cognoſcet, cũ ſit arbitrariã abſoluere reum debet cautione ab eo exacta de pecunia ibi ſoluenda, ubi promiſſa eſt. Quid. n. ſi ibi uel oblata pecunia actori dicatur, uel depoſita, vel ex facili ſoluenda, nonne debebit interdum abſoluere? In ſumma æquitatẽ quoq; ante oculos habere debet iudex, qui huic actioni addictus eſt, quaſi dicat uarios eſſe caſus qui euenire poſſunt, qui deſcribi omnes nequaquam poſſunt, igitur æquitatem habebit iudex ſic ergo non ſcripta eſt æquitas, nec Princeps tantum ęquitate leges moderatur, ſed etiam iudex, itẽ idẽ Vlpia. in l. quæſtionis modum. ff. de quæſtio. quid aliud voluiſſe uidetur, dum inquit quæſtionis modum magis eſt iudices arbitrari oportere, quaſi dicat diceret ꝙ nõ certe ratione legibus deſcribi potuit, qualis forma ſit ſeruanda, in torquẽdo reos, idcirco iudex æquitate id moderatur, item ad quid Vlpia. in l. 1 §. diuus Adrianus. ff. de quæſtio. dixerit non ſemper ſtandũ eſſe confeſſioni factę in tormentis, ſed iudicis arbitrio committi, qñ ſtandum, niſi quia propter uarietates caſuum, id deſcribi nõ potuit. & idõ iudex æquitate id perpẽder,

ad quid enim Hoſt. in c. 1. quod met. cau. ſomniaſſet ꝙ tempus intra quod purgatur metus per actum ſpontaneum ſubſequentem relinquitur arbitrio iudicis? iudex enim aditus, conſideratis factorũ oc currentium qualitatibus ſecundũ æquitatem cõſideret, diffiniat, & decidat, hoc enim eſt illud quod voluit Martinus in l. reſpiciendum ff. de pœ. dum his verbis dixerit (reſpiciendum eſt iudicanti, ne quid aut durius, aut remiſſus conſtituatur, quam cauſa depoſcit, nec enim aut ſeueritatis aut clementiæ gloria affectanda eſt, ſed perpenſo iudicio, prout quæq; res expoſtulat, ſtatuendũ eſt, plane in lenioribus cauſis proniores ad lenitatem iudices eſſe debent, in grauioribus pœnis ſeueritatem legum cum aliquo temperamento benignitatis ſubſequi.) quid n. clarius & magiſtralius dici potuerit, quòd ad rem de qua agitur? patet enim per eã legem æquitatem non ſcriptam eſſe, ſed prout factorum diuerſitas erit, & eam conſiſtere in pectore & conſideratione iudicantium. Hoc etiam clarius probatur in l. abſentem. ff. de poen in fin. in hęc uerba. (refert & in maioribus delictis cõſultò aliquid admittatur, an caſu, & ſane in omnibus criminibus diſtinctio hęc pœnam aut iuſtam eligere debet, aut temperamentum admittere.) eſt igitur iudicis proprium, non Principis tantum, æquitatem admittere, quod voluit text. in l. interpretatione. ff. de pœn. (interpretatione enim (inquit) legũ pœnæ potius moliẽdæ quam exaſperãdæ ſunt) ſic enim iudices poſſunt æquitate leges moderare, lex enim eam poteſtatem (ut uides) iudicibus tribuit. Hoc etiam ſi rectè pondetetur) uidetur uoluiſſe Pau. Iurecon. in l. non eſt nouum. § quoties. ff. de reg. iur. cuius uerba ſunt. (quoties æquitatem deſiderij naturalis ratio, aut dubitatio iuris moratur, iuſtis decretis res temperenda eſt) patet ergo ex illo textu quòd quoties vnum dictat ęquitas, alterum ius, iudex id decernere debet, & moderate, & ſic de directo uidetur cõtra textum in dicta lege prima C de legibus ſecundum intelligentiam Docto. multa enim ſunt quæ non potuerunt ſibi certa regula tradi, ideo ea iudicis arbitrio cõmittuntur, qui ſecundũ æquitatẽ ea moderatur, ut eſt tex. in l. cõtinuus §. cum ita ff de uerbor. oblig. & habetur in c præterea. extra de teſt. ſed quid aliud & magis clarius voluit dicere Philoſ. in illis uerbis. 5. Ethic 9 (dubitatio autem hęc oritur, quia æquum & bonum ius eſt, non ſecundum legem, ſed legitimi iuris correctio, cuius rei cauſa eſt, ꝙ lex in vniuerſum omni ſtatuitur, nec fieri poteſt, ut rectè de quibuſdã in uniuerſum definiatur in quibus enim neceſſe eſt, ut in vniuerſum dicatur, rectè autem id non poteſt, lex id ſumit quòd ut plurimum fit, non ignorans ſane quòd peccatur, & nihilominib. rectè ſeſe habet, quippè cum peccatum in lege minimè, ſit neq; in legiſlatore, ſed in rei ipſius natura conſiſtat, ſtatim enim rerum agendarũ materiam eiuſmodi eſt, quando igitur lex in vniuerſum dixerit, & præter uniuerſale, poſtea quippiam contigerit, tunc rectè ſe habet, ſi qua legiſlator omiſit, abſoluteq; ac ſimpliciter loquendo peccauit, corrigatur defectus id, quod legiſlator etiam ipſe ſi adeſſet, dixiſſet, & ſi ſciuiſſet, ita præſcribendam legem inſtituiſſet, & cætera) hęc ille. Nihil enim aliud in his uerbis dicere uoluit Philo. niſi quia æquitas corrigit defectus iurium & legum, quia leges vniuerſaliter loquuntur, quia ea quæ procedunt ex mente humana non ſunt ſicut Diuina, quæ ſemper vno ordine & modo procedũt, ideirco de eis vniuerſaliter loquendo non poteſt ſemper determinari aliquod certum, & ſic neceſſarium fuit, quòd leges ordinatę propter actiones humanas (cum ſint variabiles, ut dicit Plato, ut dixi. ſupra numero 8.) in uniuerſum loquerentur, & fieri per leges nõ potuit, ut ſemper uerum dicant. Quare non ualens lex in uniuerſum loquens comprehendere omnes caſus particulares, ſi aliquid contrarium illi legi contigerit, uel ſi aliquid præter legem euenerit, tunc eſt condecens, ut ęquitate caſus ille moderetur, ſic ergo filius non potuit particulariter & in omni caſu ſcribi minimè potuit ſcripta æquitas tradi nullo. n. ſcripto iure cõprehẽdi æqui-

æquitas rectè poteſt, ſed cenſendo tantũ aſſequi poſſumus. vt ſupra dictum eſt, vt etiam Diuinus ille Plato In Dialogo. 9. de legi. dum voluiſſet ſtatuere pœnam contra homicidas in his verbis loquens dixit: (Nempè difficile eſt ſigillatim exactèque de his leges ponere. Aliquando enim quæ truculentior cædes lege ſtatuta eſt, leuior videtur, nonnunquam cõtra, quæ leuior, truculentior, prout attrocius; aut mitius geſta eſt, vt plurimum verò quemadmodum modo diximus, iſta contigunt. Sed hæc omnia legum cuſtodes cognoſcent.) ſileant ergò hi qui adinuenerunt dicere ęquitatem ſcriptam eſſe, ſolumque regem æquitate leges moderare poſſe, nec poſſe à lege ſcripta recedi propter æquitatem, niſi ea ſit ſcripta. Nam Per. de Anch. in c. canonum ſtatuta de conſtit. referendo Cyn. & Bald. in l. non dubium. C. de legi. dicit quod propter rationẽ non ſcriptã poteſt deuiari, & recedi à verbis legis, dum tamen talis ratio ſit naturalis, & naturaliter probari poſſit. l. ſcire oportet. §. ſufficit ff de excu tuto. & vol. Alexã. in addi. ad Bald. in d. l. non dubium, & San. Thom. 2. 2. q 40. tit. de iudicio. arti. 5. dicit quod ſicut leges iniquæ ſecundũ ſe contrariatur iuri naturali, vel ſemper, vt in pluribus, ita etiam leges quæ ſunt rectè poſitæ in aliquibus caſibus deficiunt, in quibus ſi ſeruarentur eſſent contra ius naturale, & ideo in talibus nõ eſt ſecundum literam legis iudicandũ, ſed recurrendum ad æquitatem, quã intendit legislator. Vnde iuriſperitus dicit nulla ratio iuris, aut æquitatis benignitas, patitur, ut quæ ſalubriter per utilitatem hominũ introducũtur, ea nos duriore interpretatione contra ipſorũ cõmodum perducamus ad ſeueritatem; & in talibus etiam legislator aliter iudicaret, & ſi conſideraſſet, legem determinaſſet (hæc ille, & ibidẽ art. 4. dicit quod ille q̃ in meliorem partem interpretatur frequentius fallitur, melius eſt, quòd aliqs frequenter fallatur, habens bonam opinionem de alliquo malo homine, quam quod rarius fallatur habens malam opinionem de aliquo bono homine, q a ex hoc fit iniuria alicui, non autem ex primo, & aliud eſt iudicare de rebus, & aliud de hominibus, in iudicio enim in quo de rebus iudicamus, non attenditur bonum uel malum ex parte ipſius rei de qua iudicamus, cui nihil nocet qualitercunque iudicemus de ipſa, ſed attenditur ibi ſolum bonum iudicantis, ſi uere iudicet, uel malum ſi falſo, quia uerum eſt bonum intelliges, falſum autem eſt, malum ipſius ut habetur. 6. ethi. & ideo vnuſquiſq; debet niti ad hoc ꝙ de rebus iudicet ſecundum ꝙ ſunt, ſed in iudicio quo iudicamus hominibus, præcipuè attenditur bonum & malum, & ex parte eius de quo iudicatur, qui in hoc ipſo honorabilis habetur quod bonus iudicatur, & contemptibilis ſi iudicetur malus, & ideò ad hoc potius tendere debemus in tali iudicio, quod hominem iudicemus bonum, niſi manifeſta ratio in contrariũ appareat, ipſi autẽ homini iudicanti falſum iudicium quo bene iudicatur de alio, non pertinet ad malũ intellectus ipſius, ſicut ue ad eius pfectionem pertinet ſecundum ſe cognoſcere veritatẽ ſingularium contingentium, ſed magis pertinet ad bonum affectum. Et interprætari aliquid in deteriorem uel meliorem partem contigit dupliciter, vno modo per aliquam ſuppoſitionem, & ſic cum debemus aliquibus malis adhibere remedium ſiue noſtris ſiue alienis expedit ad hoc ut ſecurius remedium opponatur ſupponatur id quod eſt deterius, quia remedium hoc eſt efficax contra maius malum. Alio modo interprætamur aliquid in bonũ uel malum diffiniendo ſiue determinando, & ſic in rerum iudicio debet aliquis niti ad hoc ut interprætetur unumquodque ſecundum quod eſt, in iudicio autem perſonarum vt interprætetur in melius, ſicut dictum eſt, hæc ille. Quare quicquid dixerint ſcribentes, teneo audacter quod propter æquitatem non ſcriptã poſſunt moderari leges ſcriptæ, ita tamẽ ſi illa ęquitas ſi fundata in ratione naturali, & naturaliter probari poſſit, & eſſet talis ęqtas, quæ ſi fuiſſet conſiderata per legumlatorem tẽpore legis cõdirę, ita ꝓculdu-

bio ſtatuiſſet, attamen talis moderatio non poteſt in ſcriptis redigi, vt ius generale faciat, hoc tatum ad principem ſpectat, & ita loquitur tex. in l. prima. C. de legi. prout ita aduertit Bar. ibidem & bene, ſi tamen eueniret caſus in quo quis verè deliquiſſet, & omnes circunſtantiæ legis delicta punientis concurrerent in eo, attamen æquitate ſuadente propter vtilitatem Reipublicæ, bonum eſſet pœnam delinquenti remittere; vt in l. ad beſtias, tunc talis æquitas conſiderari debet per ſolum Principem (vt ibi dicitur) non enim eſt ſimpliciter æquitas in eo caſu, ſed gratia quæ non poteſt fieri niſi per Principem, & idem dicendum eſt in omnibus illis caſibus vbi ius reperitur clarè apertè ſcriptum, habens promptã efficacem & manifeſtam rationẽ decidẽdi in ſe, nec dubitatur de mente, nec ẽt habet varios intellectus, & veniret caſus in facti contingentia cum circunſtãtijs, & qualitatibus in legiſlatione illa conſideratis. Nam eo caſu licet poſſet cõſiderari aliqua æquitas imaginaria, & cum aliquali ratione naturali, vt recedatur à iure ſcripto, nihilominus ſtandum eſt iuri ſcripto, de quo eſt gl. ſing. in cap. cum dilectus in verbo nec iuri de coſuetu. niſi aliud Princeps reſcripſerit, ad quem recurrendum eſt, & ita puto debere intelligi tex. in d. l. 1. C. de legi. & tex. in ca. fin. de tranſact. eſt tamen bene verum quod licet reperiatur lex decidens ſecundum rigorem aliquem caſum, licet ſuccedente caſu in quo poſſit adaptari legis diſpoſitio, tamen ſi aliqua qualitas poſſit conſiderari, vel ratione rei uel perſonarum, loci, vel temporis, ſeu aliter, ex quibus æquum eſt ceſſare illum rigo-
32 rem, poteſt licitè iudex diſpenſare. Eſt etiam inſuper aduertendum quod non ſemper, nec omni tempore, loco, & cum omnibus ſeruanda eſt æquitas, ſed quandoque laudatur, & ſeruatur æquitas, & quandoque laudatur, & ſeruari debet auſteritas, quòd quidem ſatis pulchrè annotauit Cice. in Verr. Act. 7. in his verbis, (vetus eſt quod dicam, & propter ſæueritatem exempli uemini fortaſſe verum inauditum. L. Domitium Prætorem in Sicilia, cum aper ingens ad eum allatus eſſet, admiratum requiſiſſe, quis eum percuſſiſſet, cum audiſſet paſtorem cuiuſdam fuiſſe, eum ad ſe uocari iuſſiſſe: illum cupide ad Prætorem, quaſi ad laudem atque præmium accurriſſe: quęſiſſe Domitium, qui tantam beſtiam percuſſiſſet? illum reſpõdiſſe, uenabulo, ſtatim deinde iuſſu Prætoris in crucem eſſe ſublatum. durum hoc fortaſſe uideatur, neque ego ullam in partem diſputo: tantum intelligo, maluiſſe Domitium crudelem in animaduertendo, quam in prætermittendo diſſolutum uideri) hinc Eraſmus Roterodamus in uita diui Ioãnis Chriſoſt. Ijs uerbis inquit, quod ſi quando ſęuerius ſe geſſit (de Chriſo. loquens) dubitandum non eſt, qui ille cõſiliterit ſui cõſilij ratio. Minatur & Paulus interdum uirgum: ac rebelles Euangelio tradit ſathanæ. nec ſtatim uituperandum eſt, quod à re laudata diuerſum eſt. ſunt uarij ingeniorum habitus, nec omnibus omnia congruunt. Dubitari iure poſſit, utrum plus contulerit Reipublicæ Romanæ, Catonis ſæueritas, an Lelij mitis, ut ait Flacus; ſcilicet ſapientia. Auguſtini ciuilitas multum profuit Eccleſiæ Dei, nec minus tamẽ utilis fuit Hieronymi auſteritas, uterque diuerſis uirtutibus Deo fuit gratiſſimus (item in eadem uita beati Ioannis ex Suidæ collectaneis, ſcribitur qualem oportet eſſe paſtorem, & inter cętera dicitur) uarium autem dico, non ſubdolum, non adulatorem, aut contumelioſum, ſed multa libertate & confidentia Plenum: qui norit in tempore, ut res quęque exegerit, nunc quidem ſuauis eſſe, nunc uero auſterus. Neque enim omnibus qui præſunt conuenit, uno eodem modo uti in agendis, quando ne experientiſſimis rei medicæ decorum cenſetur, unum idemque pharmacum omnibus male affectis adhibere, neque gubernatori uiam unicam noſſe aduerſus compugnantes uentorum flatus. Igitur animo concipe qualem oporteat eum eſſe, cui tantis eſt procellis, tam ſæuæ maris tempeſtati, totq; fluctibus inſurgentib. reſiſtẽdum. & paulò inferius, (& erga bonos) quidẽ ſubmiſ-

miſſiuè ſe gerat oportet : aduerſus uerò
præſidentes, animo neceſſe eſt, ſublimi
vt ſit: quia & illi uirtutem eſſe manſue-
tudinem reputant, hi autem temeritatē
exiſtimant fortitudinem. Illis itaque hu
miditatem inſinua his uerò grauitatem
virò dignam adhibe. quæ ipſorum extin
guat temerariā de ſe exiſtimationē:quo
te illis proſis, horum autem de ſe conce-
ptam magnificā opinionem extenues.
Tempus unicuiq; rei eſt commodum, ſe
cundum Salom. Eccl. 3. hoc eſt, humilia-
tionis, poteſtatis, cōſolationis, parcēdi,
audiendi, ſuauitatis, rigoris, atq; in uni-
uerſum rei cuiuslibet) & paulò inferius
(oporret iuſtum eſſe Principem, ſic ut ſit
terrori, quo qui probe uiuunt, confiden
tiam firmant bonā, qui peccarores ſunt,
ſuppudeſcant. Nam alterum ſine altero
Regnum durius cēſendum eſt, ſine Prin
cipe, quam legitimus Principatus (hinc
Solon dicere ſolebat, his duobus, ſcilicet
præmio, & pœna, omnem Rempublicā
contineri: qua de re qui bonus iudex ha-
beri vult, conſiderate debet, ut ne quid
durius, aut remiſſus conſtituat quā cau
ſa expoſcit: & Orat. Saty. 3 .lib. 2.

(Adſit, regula peccatis, quæ pœnas ir-
roget æquas,
Nec ſcutica dignum horribili ſedere
flagello)

Laudatur propterea Rex Ferdinandus p
Lauren. Vall. referēte Olao Archiepiſc.
Gotho : In hiſtoria de gentibus ſepten-
trionalibus lib. 8. c 4 quod aduerſus cō-
tumaces eſſet uehemens, ſed erga eos,
qui allegarent neceſſitudines, pauperta-
tes, morbum, ætatem, aliasq; miſericor-
diæ cauſas, Clementiſſimus. monemur
igitur non ſemper, ac omni loco, & tem
pore æquitatem ſeruandam.
33 Plus enim ęquitatis debent habere iu-
dices cum hominibus unius loci, quam
cum hominibus alterius loci, nam licet
omnes homines idem ſint, nihilominus
ex diuerſitate locorum & gentium diuer
ſum ius ſtatui debet, nec conuenit ea
æquitate uti cum hominibus terrę uaſti
Aymonis, qua uti debet iudex cum ciui-
bus Salernitatis & Sancti Seuerini, ac
ciuitatis Neapolis, illos enim æquitas fa
cit nimis arrogantes, ſuperbos, elatos
Prætorum contemptores, ac prorſus in
diſciplinabiles, ut & ipſi paſſim fatentur
& ego uti expertus loquor. Rigor autem
humiles, obedientes ac diſciplinabiles
reddit, nec inæqualitatem pariuntur,
ſcilicet ut plus honoretur unus quam
alter, aut minus puniatur, ſed omnibus
& dominis, ſeruis, probis, improbis, ru-
ſticis, & ciuilibus, ſeruanda eſt æquali-
tas ſicque in eis non uerificatur dictum
Plato. in Dialogo. 6 de legi. (ſerui enim
inquit) & domini, amici nunquam e-
runt. Nec probi & improbi, ſi æquali-
bus afficiantur honoribus. Inæqualia
enim ęqualia fiunt. niſi menſuram acci-
piant. Nam propter utraque ſeditioni-
bus replentur Reſpublicæ) hos autem
quos proximo loco diximus, ęquitas
meliores, modeſtiores, corrigibilioresq;
reddit, quam rigor. nec iſtud putandum
eſt eſſe abſque ratione, nam idem Pla-
to. in dialogo. 5. de legi. in fine his uer-
bis inquit. (nec enim illud ò Clinia &
34 megile nos fugiat, magnum eſſe loco-
rum adferendos meliores, peioresque
homines differentiam : quibus diuerſa
prout expedit, legibus facienda ſunt.
Quippe alij uarietate uentorum & tur-
bine, difficiles & proterui ſunt: alij pro-
pter aquas: alij propter cibos, qui ex ter-
ra non ſolum corporibus commodi aut
incommodi oriuntur, uerum animis
quoque non minus. Maximè autem lo-
ca regionis differunt, in quibus inſpira-
tio quędam diuina eſt: & quę dæmones
ſortiti ſunt : qui habitantes proprij, uel
contra ſuſcipiunt quibus pro humano
ingenio conſideratis, mentis compos le
gum conditor, ſe ad leges ferendas con-
uertet (& Auguſt. ad Ianuarium ſic in-
quit,) cum Romam uenio, ſabbathum ie
iunio, cum Mediolani ſum, nō ieiunio,
ſic & quācunque forte Eccleſiam uene-
ris, eius morem ſerua, ſi cuiquam non
vis eſſe ſcandalum ſicque ex diuerſitate
locorum diuerſa cenſeri & fieri debent.
Item tex. in c. ſicut quędam 14. diſt. dicit
quòd ſicut quædam ſunt quæ nulla poſ-
ſunt ratione cōuelli: ita multa ſunt quæ
aut per neceſſitatem temporum, aut pro
conſi-

conſideratione ætatum oportet temperari, illa conſideratione ſemper ſeruata: vt in his quæ uel dubia fuerint, aut obſcura, id nouerimus ſequendum quod nec præceptis contrarium, nec decretis Sanctorum Patrũ inueniatur aduerſum.

35 Et eſt notandus ille text ad illamque ſtionem, an iudex cogatur ratione minoris ætatis minorare pœnam, uel id ſit arbitrium; de qua abunde dixi in additio. ad domi. Rober. Maran. quibus dictis per me adde etiam id quod habetur per Plato. in dialog. 11. antepe. colum. de legibus, (inquit enim) (leuior quidem, ſi propter iuuentutis imprudentiam aliena malitia fuit, impulſus grauiore autẽ, ſi demẽtia ſua, aut immoderatis uoluptatibus & dolorib aut timore, aut inuidia, aut iracundia inſanabil) ſicque ex dictis iſtis colligitur non ſemper circa minores eſſe minorandã pœnã uno eodẽque modo, ſed conſiderata malitia grauiori uel minori pro quo etiam eſt tex. in c. non debet de conſan. & affi.

36 Multis quoque exemplis apud antiquos reperitur laudata ſæueritas & rigor. de ſeueritate enim in Spurium Caſſium legitur apud Valer. Max. li. 6. cap. 3. quod Populus Romanus non contentus capitali eum ſupplicio afficere, interempto, domum ſuperiecit, ut pena tium quoque ſtrage puniretur: in ſolo autem ædem tellnris fecit. Itaque quod prius domicilium potentiſſimi uiri fuerat, religioſæ ſæueritatis monimentum extitit, plus enim ei concupitæ dominationis noluit, quam tres magnifici conſulatus, ac duo ſpecioſſimi triumphi ꝓfuerũt. Eadem auſum Spurium Melium conſimili exitu Patria mulctauit: area verò domus eius, quod iuſtitia ſupplicij nocior ad poſteros puenire, ęqui Melij appellationem traxit. Quantum ergo odij aduerſus hoſtes libertatis inſitum animis antiqui habebant, pariatum ac tectorũ, in quibus uerſati fuerant, ruinis teſtabãtur. Ideoque & M. Flacci, & Saturnini ſeditioſiſſimum ciuium corporibus trucidatis, pœnates ab imis fundamentis eruti ſunt. Cæterum Flacciana area, cum pœnatibus uacua manſiſſet a Q. Catulo Cymbricis ſpolijs adornata eſt. Et de Tiberio, & Caio Gracchis legitẽ apud eundẽ Val. Maxi quod eũ ſtatũ ciuitatis conarentur conuellere, inſepulta cadauera tacuerunt, ſupremuſque humanæ cõditionis honos filij Gracchi, & ne potibus Africani defuit; quinetiam familiares eorum, ne quis Reipublicæ inimicis amicus eſſe uellet de robore præcipitati ſunt. De Caio etiam Vatieno legitur quod quum ſiniſtræ manus digitos ne bello Italico militaret, abſciderat, ſæueritas ſenatus nec ceſſauit: publicatis enim bonis eius, ipſum æternis uinculis puniendum cenſuit; effecitque, ut quem honeſtè ſpiritum profundere in acie noluerat, turpiter in catenis conſumeret. quod quidem factũ imitatus M. Curius conſul, cum delectum ſubditum educere coactus eſſet, & Iuniorum nemo reſpõdiſſet, coniectis in ſortem omnibus tribubus poliæ, quę proxima exire rar, primum nomen urna extractum citari iuſſit, neque eo reſpõdẽte, bona adoleſcentis haſtæ ſubiecit. quod ut illi nũciatum eſt, ad Conſulum tribunal cucurrit, collegiumque tribunorum appellauit. Tunc M. Curius præfatus non opus eſſe eo ciue Reipublicæ, qui parere neſciret: & bona, eius & ipſum uẽdidit. Ob ſolam enim inobedientiam quam ſeueriter pœnam irrogaſſet, iam habes, & ob hoc apud antiquos laudatur. Nec minus laudatur Senatus conſimili ſæueritate vſus. Spurio enim & poſthumio Albino, & Quinto Martio Philippo Conſulibus, mandauit, ut de iis, quæ ſacris bachanalium inceſtu uſæ fuerant, inquirerent: à quibus cum multæ eſſent damnatę, in omnes cognatas intra domos animaduerterunt: lateque patens opprobij deformitàs, ſęueritate ſupplicij emẽdata eſt: quia quantum ruboris ciuitati mulieres turpiter ſe gerendo incuſſerant, tãtum laudis grauiter punitæ attulerunt. Item de Publicia autem, quæ Poſthumũ Albinum Conſulẽ, & Licinia, quæ Glaudium Aſellum uiros ſuos ueneno necauerant, propinquorum decreto ſtrangulatæ ſunt non enim putauerunt ſeueriſſimi uiri, tam euidenti ſcelere longum

publice

publice quęſtionis tempus expectandū. Itaque quarum Innocentium defenſores fuiſſet, ſontium maturi vindices extiterunt magno ſcelere horum ſeueritas ad exigendam vindictam concitata eſt.

37 E contrario autem Cice. accuſat Verrē, eo quod fumo ex putridis lignis educto, vnum hominem innoxium perdidit: & Olao. Archiepiſco Gotho. li. octauo. de rerū nemo. C. de Tiran. ſæue. 27. accuſat quendam Præfectum cuiſcerandæ fueritæ qui noua tormentorum genera adinuenerat, nouaſque pœnarū ſpecies, fumo enim homines ſuſpendebat, & uxores ſic interemptorum, in locum iumentorum trahendis aratris applicabat, immo inter primas delitias ducebat, videre, & audire eas inter tantas anguſtias, fœtus ex ſe mortuos abijcere, & rurſus aratro apponi, donec mortuæ, aut ſemianimes collaberentur, & c. ſequenti, idem dicit, quod omnia uerba legis ita interprætabatur ut nihil prorſus ad legiſlatoris intentionem accedere uideretur, ſummum enim ius ſummam æquitatem eſſe dicebat, ſæueritas voluit iuſtitia videri, & idem libro. 14. capitu. 20. taxat eos Reges, qui impotenti ſuperbia in tantam crudelitatem, & iniuſtitiā erumpunt, ut mitius feras quam ſubditos homines alioqui obedientes, pertractent, nulla, vel læuiſſima cauſa audita, aut recto dictamine legis accepto, ſed ſui capitis furore ſubditis his quando, & quomodo uolunt ſine quauis æquitate mortem infligunt.

38 Qui igitur dicā de iudicibus hodierni temporis, qui in aliquo non ſtudent niſi noua tormentorum genera reperire lapides enim torquendorum pedibus imponunt, frigidiſſimas & cōgelatas aquas in dorſo proijciunt.

39 Quo quidem ſolo genere tormentorum infideles utuntur, vt latrones, fures cæterique malefactores confiteantur ſecundum Pau. Ioui. referente Olao Archie. Gotho. lib. 11. c. 31. proijciunt enim aquam frigidam guttatim ſuper colla eorū, ita n. in Sarmatia ſua teſtatur, Moſchouitæ vero aquam gelidam ſuper caput ex alto paulatim dimittunt. hocque habent pro intollerabili tormento, ſed idem Ola. ibi dicit quod Paulus Iouius vel ludubrioſe à verſuto Moſchouitici Principis nuntio Demetrio dicto, tempore Clementis. 7. informatus eſt Romę vel alijs rebus curioſioribus intētus, nō integre referentem patrios mores intellexit, hoc ſcilicet pro terribili tormento in ea duriſſima gente reputari, quæ flammis & eculeis adhibitis, vix ut acta reueler, tantillum commouetur, hos tamen Moſchos in robore exuperant Sueones, & Gothi, qui Calendis Ianuarij ſolum in rebelles diſcolos & Dominos ſuo in ſacris Chriſti Natalitijs primum nocte demum die accedentes ſequuti non fuerint, ac permanſerint, immo etiam quicunque in aliqua æde priuata, uel familia idem non fecerint, aut turpia uerba ſcandaloſaque facta commiſerint, hos ſocij teſtes accuſatores, & iudices ſonoroſo æris, tympanorumque ſtrepitu, longo ordine ad congelatas aquas eductos, genibuſque innixos nudato collo, & prone vultu ingenua præſſos, guttatim gelida aqua omnium applauſu perfundunt quibus tamen compendiariam pœnam (promiſſa erratorum emenda) celeriter infligere decreuerint, ea gratia conceditur, ut ſimul & ſemel toto nudato capite iuſtæ quantitatis, & menſuræ una totaliter perfundantur, ſoli æthiopes obuerticis nimiam nuditatem, hanc pœnā horreſcunt, hæc ille, & ca. ſequē. inquit) eſt & alius modus omni alio tempore hiberno contumacibus & obſtinatis a maioribus decretus, ſcilicet vt perforatis glacierum foraminibus. 20. vel 30 pedum ab inuicem diſtantibus, chorda ſub brachijs ligari, quod uno foramine ſubtus glaciem immiſſi, fune altero prætenſo ad aliam qui trahunt glacialem aperturam, ſi celeriter id factum fuerit, gratiam referunt amicis quod feſtinanter, & fideliter expedierint eorum cauſam, ſin autem protractius (ſic forte exigentibus demeritis animi pertinacioris) tunc extractus experitur ſe habuiſſe cēſores, & fautores rigoroſos, quia in graui periculo fuit ſuffocationis.)

40 Eſt inſuper notandum, quod licet regulariter

regulariter

gulariter diſpenſari non poſſit cōtra ius naturale, & Diuinum, tamen quandoq; relaxatur rigor iuris Diuini & naturalis, vt hic, & habetur in 14.diſt c. quod ait.§ vlt.iuncta gl.

41 Et quando intellectus eſt dubius recurrere debemus ad rationem naturalē l. ſcite oportet §. & ſi maxime. ff.de excu.tut.& l omnis diffinitio.ff.de reg.iur. hinc eſt quod ſi lex loquitur generaliter, debet tamen intelligi ciuiliter, & prout ratio, dictat, & non abuſiue. l. ſi cui.ff. de ſer. in leg. obligatione generati. ff de pign.

42 Item licet tex.uoluerit in l.proſpexit. ff.qui.& a qui.ma.lib.non fia. quod non eſt recedendum a uerbis legis, tamen dicit Bal.in l.ſiquis ſeruo.C de furt.ꝙ illa lex caret ſpiritu, & ideo ceſſante ratione naturali conſiderata per legem, ceſſat illa lex,pro quo uide Gomeſ. in regu. Cancel.20 uer.item hanc regulam.

43 Item dicit Abb.in c fin.in ulti.col.de iur.ꝙ verba debent deſeruire rationi,& æquitati etiam conſideratę, voluit Gomeſ.in regu. de non tollen.iur. quęſit.2. quęſto.

SVMMARIVM.

1 Cenſus quid ſit.
2 Cenſus & tributum qualiter differunt.
3 Contractus cenſualis qualiter differat a cō tractu emphytheotico.
4 Cenſus & tributum qualiter differant inter priuatum & fiſcum in ſolutione.
5 Cenſus quomodo & qualiter conſtituitur.
6 Cenſus an conſtitui poſſit ſuper feudis.
7 Seruitus conſtitui in feudo non poteſt.
8 Feudum non poteſt in emphytheoſim dari.
9 Feudum non poteſt obligari neque uendi.
10 Feuda ſunt excepta a qualibet generali diſpoſitione
11 Cenſus an ſuper fructibus feudi conſtitui poſſit.
12 Prohibitus uendere non prohibetur vendere fructus.
13 Vſusfructus in re emphytheotica poteſt conſtitui.
14 Fructus decimæ poſſunt uendi.
15 Seruitus quando imponatur feudo.
16 Pragmatica an concedat imponi cenſum ſuper feudo.
17 Cenſus an ſuper rebus eccleſiaſticis conſtitui poſſit.
18 Fructus eccleſiæ an poſſint alienari. De eadem re Opinio Dom.Autho.
19 An clerico debeant relaxari tot bona ut uiuere poſſit.
20 Beneficium c. Odoardus quando non datur clerico.
21 Emphytheota an poſſit conſtituere cenſum ſuper rebus emphytheoticis. De eadem re opinio Dom. Autho.
22 Cenſus an poſſit imponi per maritum in fundo dotali.
23 Cenſus an conſtitui poſſit ſuper rebus inſtitutioni ſubiectis.
24 Cenſus an ſuper rebus uniuerſitatis conſtitui poſſit.
25 Cenſus an ſit inter immobilia cōputandus.
26 Fratres prædicatores ſunt incapaces cēſus.
27 Appellatione immobilium comprehenditur cenſus.
28 Cenſus an excuſent a ſatiſdatione.
29 Sententia poteſt exequi in debitorem cenſus.
30 Feudum poteſt in cenſibus conſtitui.
31 Cenſus eodem tempore uſucapiuntur ſicut immobilia.
32 Cenſus perpetui ſapiunt naturam immobilium tantum.
33 Cenſus qui ex pacto poteſt redimi dicitur perpetuus.
34 Cenſus futuri computantur inter immobilia & non præteriti.
35 Cenſus mere perſonales non computantur inter immobilia.
36 Cenſus qualiter conſtituatur ſuper rebus uniuerſitatis.
37 In alienationib. rerum vniuerſitatis debet cum cauſa interuenire maior pars honoratorum. Salernitana Ciuitas cur male regatur.
38 Cenſus ſuper rebus minorum quando, & qualiter conſtituatur?
39 Cauſa urgens conſtituendi cenſum debet eſſe. An ſufficiat cauſa maioris vtilitatis eo. nume.
40 Pupilli & viduæ ſunt fouendi & defendendi.

Cenſu

41 *Cenſus an poſſit conſtitui ſuper bonis prohibitis alienari per teſtatorem.*
42 *Cenſus an poſſit conſtitui ſuper emolumentis officiorum.*
43 *Iuriſdictione in conſtitutione cenſus an obligari poſſint*
44 *Cenſus an poſſit conſtitui ſupra proprietatibus.*
45 *Cenſus quãdo conſtituitur ſuper rẽ de qua haberi nõ poteſt quod remedium prodeſt?* Opinio Dom. Auth.
46 *Facultas & emolumentum qualiter differant.*
47 *Emolumentum quid ſit.*
48 *Cenſuarius dans alij in cenſum an aliquid agat.*
49 *Cenſuaria alienatur irrequiſito domino.*
50 *Quartaria ſoluitur quando venduntur cenſualia.*
51 *Quartariam quis debeat ſoluere.*
52 *Quartaria an ſoluatur ex vno venditione.*
53 *Quartaria an ſoluatur ex contractu nullo.*
54 *Quartaria ſoluta an repetatur venditione declarata nulla.*
55 *Emptor emens cum pacto quod non ſoluto precio teneatur rem reſtituere an non ſoluto repetat quartariam.*
56 *Quartaria an debeatur ex iure redimendi vendito?*
57 *Quartaria an debeatur ſi fiat prorogatio pacti de redimendo.*
58 *Gradantis ius an debeatur ex traditione cauſa dotis.*
59 *Ius gradantis an debeatur ex cõſtitutione ſeruitutis ſuper fundo cenſuali.*
60 *Emptor rei cenſualis ſi alteri are oppreſſus vendat an duo debeantur laudimia?*
61 *Emens bona cenſualia, & mota lite per remedium L.2.C.de reſcin.uẽ.d. aliud pretiũ refundat an noua laudimia dẽat ſoluere.*
62 *Cenſus an ſuper certa re debeat conſtitui.* Opinio Dom. Autho.
63 *Cenſus ſuper cenſibus an conſtituatur.*
64 *Cenſus an poſſit conſtitui non relatus ad certam rem.*
65 *Cenſus an debeat conſtitui antequam vendatur.*
66 *Cenſus an conſtitui poſſit alio titulo quam emptionis.*
67 *Teſtator ſi legat decem annua ſuper fundo an fundus cenſeatur hypothecatus.*
68 *Cenſus conſtitutus in teſtamẽto an habeat priuilegia iſtius prag.*
69 *Cenſus pro fabrica pia relictus an in beneficium conferatur.*
70 *Cenſus vegetis unius uini an poſſit fratribus ordinis minorum relinqui.*
71 *Cenſus frumenti legatus quando debetur.*
72 *Cenſus pecuniarius legatus quando detur.* De eodem caſu
73 *Cenſus contractibus quo nam tempore debetur.*
74 *Cenſus legatus titio an morte titij extinguatur.*
75 *Legatum annuum eſt purum pro primo ann.*
76 *Legatum factũ eccleſiæ uel ciuitati an poſt annos centum debeatur.*
77 *Cenſus annuus ſi legatur uxori pro alimentis an valeat donec receperit dotem.*
78 *An pro alimentis legatis agatur hypothecaria ad fundum.*
79 *Si legatur frumentũ ex certo fundo, & ibi uno anno nõ naſcitur an alio anno ſuppleatur.*
80 *Si legatur quid annuum & incepto anno moritur legatarius an debeatur legatum.*
81 *Legatum factum annuum pauperi uidetur factum pro alimentis.*
82 *Alimenta in quibus ſunt priuilegiata.*
83 *Alimenta poſſunt relinqui incapacibus.* *Alimenta poſſunt relinqui filijs ſpurijs.*
84 *Legata alimentorum non diminuuntur per clauſulam generalem.*
85 *Summarie proceditur in cauſa alimentorum.*
86 *Appellari an poſſit a ſententia alimentorum.*
87 *Alimenta in teſtamento relicta an poſſint remitti.*
88 *Pactum appoſitum quod ſi cenſus non redimatur infra triennium fundus ſit emptoris an ualeat.* Opinio Dom. Autho.
89 *Cenſuarius ſi non ſoluit infra triennium an cadat a iure ſuo* Vide cap. deci 103 in cauſa. Mag. Vincentij.
90 *Si in inſtrumento dicatur concedo talem rẽ in emphytheoſim ſub annuo cenſu an contractus dicatur emphytheoticus.*
91 *An cenſuarius cadat a iure ſuo ob non ſolutionem.*

92 *Cenſuarius ſi non ſoluit cenſum in teſtamēto relictum an cadat a iure ſuo.*
93 *Cōtractus cenſualis an emphytheoticus præſumatur, ſi non apparet quis cōtractus ſit tamen facta eſt ſolutio.*
94 *Contractus quotiens dubitatur quis ſit; ille cenſendus eſt qui ſit vtilior.*
95 *Pecunia mutuata an poſſit conuerti in emptionem cenſus.*
96 *Onus ſoluēdi cenſum ſpectat ad poſſeſſorē.*
97 *De eadem re.*
Opinio Dom Autho.
98 *Cenſus qualiter probabitur.*
99 *Vendens rem cenſualem pro franca quid ſequatur ex hoc.*
100 *Recognitio ſola an probat cenſum.*
101 *Alius modus probandi cenſum.*
102 *Cenſus ad obtinendum in petitorio qualiter probabitur.*
103 *De eadem re.*
104 *De eadem re.*
105 *Quanto tempore præſcribatur cenſus.*
106 *Si cenſus erat annuis ad 10. ſoluti ſunt. 5. an in aliis. 5. ſit præſcriptum.*
107 *Præſcriptiones an ſint tutæ in foro conſcientiæ.*
108 *Cenſus ſi ſemper fuit ſolutus per debitorē an ſi poſtea denegat ſoluere, poſſit haberi recurſus contra poſſidentē rem obligatā pro cenſu, ſi illa fuit empta & poſſeſſa per 30 ann. pro franca & libera.*
Opinio Do. Autho.
109 *Cenſum qua actione petam ſi nulla cauſa apparet cur debeatur.*
110 *Interdictum recuperandæ poſſeſſionis an competat pro cenſu.*
111 *Præſcribi an poſſit cenſus a tertio poſſeſſore vbi vendita fuerint bona cenſualia & a quo ſoluatur cenſus.*
112 *Cenſuarius an teneatur edere titulum.*
113 *Dominus directus an propria auctoritate cenſuario non ſoluente poſſit exequi?*
114 *Pactum quod non poſſit quis propria auctoritate rem ingredi an valeat.*
115 *Hypotheca an poſſit haberi in fundo conceſſo ad cenſum.*
116 *Hypotheca an ſit conſtituta in cenſu cōſtituto ſecūdū terminos noſtræ pragmaticæ.*
117 *Cenſuarius negans rem eſſe cenſualē non quod conuictus cadat a iure ſuo.*
118 *Cenſus an poſſit diuidi.*
119 *Concedens rem ad cenſum pro duabus ſalmis uini ſoluendis Sēpronio, & duabus ſoluendis eidem concedenti, an ſi reuertatur res conceſſa ad concedentem teneatur ad duas ſalmas in perpetuum Sempronio?*
120 *Cenſus an debeatur deſtructa re ſuper qua fuit conſtitutus.*

1 CENSVS enim dici ſolet æſtimatio rerum ac bonorum facta, ſecundum quam tributa pendebantur, unde cenſum agere eſt recenſere hominum facultates, Leu. libr. primo ab Vrbe 185. cenſum inſtituit, rem ſaluberrimam tanto futuro imperio. Valla in Raudenſem, cenſus eſt id quod Principi per capita ſoluitur, ſiue per focos, vnde quis dicitur ſoluiſſe, aut non ſoluiſſe cenſum. Itē cenſus dicitur, quicquid fortunarū quis habet. Quintilia abiere uires, cenſus meus Iuuenalis, protinus ad cenſum, de moribus vltima fiet quæſtio Cicero. 2. de leg. 106 a quo iterum funerum ſumptus præfinitur ex cēſibus a minis quinque vſque ad minam, & ſic cenſus quandoque dicitur illa qui præſtatur præſtarique debet à ſubditis in ſignum ſubiectionis, vt legitur in cap. 2. de cenſ. & in
2 l. 1. & 2. C. eod lib. 12. Et hoc ſiquidem caſu tantum eſt dicere cenſum quam tributum. lex enim pro eodem habet, & nominat, cenſum, tributum, & publicam penſitationem. l. ætatem. ff. de cenſ. in princ. & habetur per Ioan. de Pla. in rubri. de anno. & tri. li. 10. & per gl. & Ioa. de Pla. in l. 1. §. 1. in verbo pendant, & ibi Bar. & Alexand. in auditio. ff. de publi. & Ioan. Fa in § adeo col. penulti. de loca hæc autem intellige quantum ad fiſcum attinet; ſed quantum ad priuatum cui debetur cenſus, vel annua præſtatio, eſt differentia, nam tributum a tribunis Varro dictum oſtendit, quod ea pecunia, quæ populo imperata erat, tributi a ſingulis pro portione cenſus exigebatur. Feſtus, tributum dictum, quia ex priuato in publicum tribuitur ſumi poſtea hoc vocabulum cœpit largius, pro omni munere quod a ſubditis ſoluitur, inquit enim Vlpian. in lege

ager. ff. de verbor. ſignifica. tributum appellari a contributione, uel ex eo quod militibus datur, & Cicero. 2. offi 109 danda etiam opera eſt, ne quod apud maiores noſtros ſæpe fiebat, propter, ærarij tenuiſſe aſſiduitatemque bellorum tributum ſit conferendum. Cenſus uero eſt quidam reditus qui iam vel conſtitutus eſt ſuper bonis alicuius, & alteri debetur, uel de nouo conſtituitur, ita quod conſtituens retineat bona, tantummodo teneatur annuatim ad illum redditum ſoluendum, fit etiam cenſus quãdo quis concedit omne ius quod habet in re, ita quod tantum modo ille recipiens rem teneatur annuatim ad certam penſionē.

3 Et hæc eſt differentia inter contractum cenſualem, & emphyteoticum, nam concedens rem in emphyteoſim reſeruat ſibi aliquod ius, concedens ad cenſum nil ſibi reſeruat, ſecundum gloſſ. Innoc. & Abba. in capit. conſtitutus de religio. do. & Bartol. in l. 1. § 1. ff. de pu & per Alex. conſil. 117. colum. penul lib. 4. & conſil. 14 lib. 2 & Io. Fab in § adeo. ff. loca. & Io. Pet. de Ferra. in for. libell. quo agi. ad fin. præſta. in gloſ. in uerbo. fictum colum. 2.

4 Item eſt differentia inter tributum & cenſum, quo ad priuatum & fiſcum, quia ſi debetur priuato, ſi non ſoluit cadit a iure ſuo, at ſi debetur fiſco neutiquàm, ſecundum Ioann. de Pla. in rub. de anno. & tri. lib. 10. & legitur & nota. in l. 2. & ibi Doctor. C. de iure. emphy. & infra ſuo loco larius dicemus. Item aliquando præſtatur cenſus in ſignum perceptæ libertatis, & aliquando in ſignum ſo ius protectionis de quibus uide gloſſ. in ca. accepimus in uerbo libertatis cum ſequen. ibi Abb. poſt Innocen. in fine. de

5 priui. Cenſus autem quo ad terminos noſtræ Pragma. conſtituitur, primo ut quis tradat rem ſuam alicui, & in eum transferat omne dominium directum & utile, cum onere, quod accipiens, rem, teneatur ſoluere certum cenſum (ut dixi) ſingulis annis. d. cap. conſtitutus cum gloſſ penul. extra de religio. domi. & Bar. in d. l. 1 § 1. ff. de pub. & Socy. in conſi. 167. columna 2. & de hac ſpecie multa dicam infra, cum ſatis differat à ſecunda ſequenti, quę eſt propria ſpecies & particularis noſtra Pragm. licet etiam & primam approbet, Secundo modo emendo ab alio annum cenſum ſuper re uenditoris, & uenditor promittit ſoluere annum cenſum, & obligando; & hipotecando rem certam pro ipſo annuo cenſu, ut optime declarat Cra in conſilio 217. in 2. libr. uterque enim modus per hanc noſtram Pragmaticam cenſe-

6 tur approbatus. Qu'd ergo ſit cenſus iam uidimus, reſtat ut uideamus ſuper quib. rebus conſtitui poſſit (& primo an ſuper feudis conſtitui ualeat) & uidetur quod non, ea ratione quia feudatarius tenetur meliorare feudum, non autem deteriorare, ſine uoluntate domini, aut agnatorum, ad quos uenire debet per ſucceſſionem ſecundum Iſer. in cap. 1. §. econtrario de inueſti. de re. alie. fa.

7 Item quia nec etiam in præiudicium domini ſeruitutem imponere poteſt, ut habetur per eundem Iſern. in d. cap. 1. §. quid ergo ſi pratio.

8 Item quia non poteſt nec ad longum tempus, nec modicum dari feudum in emphyteoſim, ſecundum Bal. in l. 1. 3. colum. de prohibi. feu aliena.

9 Item quia nec in partem, nec in totum poteſt alienari neque obligari, feudum neque in eo aliquod ius conſtitui, ut in c. imperialem de prohib. feu. aliena. per

10 Fede. & ibi per And prima colum. Item quia in qualibet generali diſpoſitione intelliguntur feuda excepta, ut in capit generali, & ibi Doctor. ſi feu. contro. ſit inter Domi. & agna. vaſſall. in capit. primo ad fin. & ibi gloſ. in ritul. de cap. qui cur. ven. & ita concludit per plura Tiraq. in tra. de utro. retr §. 1. gl. 3. pa. mi-

11 hi. 58. & 59. Sed puto eſſe aduertendum quod cenſus poſſit cōſtitui ſuper fructibus feudi, nam licet feudum non poſſit obligari & alienari ſine conſenſu domini, per ſupra allegata & vulgaria, poſſunt tamē fructus feudi uendi donari, & obligari, ſine conſenſu domini quandiu vixerit naſſallus, ſecundum And. de Iſer. c. imperialem. in prin. & ibi Bal. colum. 3. uer. quæro nunquid ſi ex cōſuetudine, immo Alua. & Marti Lau. col. 2. ibi uer.

quæro nunquid uaſſallus, Cardi. Alexan.
colum. 4 verſ. quæro an uaſſallus poſſit
titul. de prohi. feu. aliena. per Feder. di-
cunt quod licet vaſſallus non poſſit con
ſtituere vſumfructum in feudo l. arbori
bus § ultimo ff. de uſufru. poteſt tamen
uendere fructus totius illius temporis
12 quo feudum apud ſe futurum eſt. Quia
prohibitus uendere, non prohibetur uē-
dere fructus illius l. codicillis. § inſtitut.
ff. de lega. 2. & l. pater. in prin ff de leg. 3.
13 Pro quo facit quia poteſt conſtitui
vſusfructus in re emphyteotica ſine con
ſenſu domini, ſecundum Petr. Iac. in ti-
tul. de actio. in re pro emphyteo colum.
14. & Bald. in l. 1. §. idem in fundo quem
legit cum principio eiuſdem legi. ff qui.
mod. vſu. amitta. & Saly in l. ulti. colum.
pe. uerſi. nunc ſequitur & ibi. Iaſ. col. 34.
uer. nunquid autem emphytheota. C. de
iure emph Alex. & Iaſ. in l. 3. ex contra-
rio. ff. de acqui poſſ. Alex conſi. 120. ſuper
eo quod quæritur in fin. libro 1. & Carol.
Cot. in memo. in uerbo emphytheuta
non poteſt, & Steph. Bertran. conſil. 143.
14 pro faciliori. poſt princip. lib. 4. Item
quia licet decimę uendi, & pignorari, nō
poſſint tamen fructus, poſſunt uendi &
pignorari, per c. ueſtra. ext. de loc. & habe
tur per Specu. in tit. de pign. § 1. col. vlt.
uerſicul. quid de decima & habetur per
Alber. poſt Iaco. Aret. in l. in ædib. § 1 ff.
de dona. & per eundem Alber. in l. mo-
numenta. C. de legi, ſic ergo uidetur di-
cendum poſſe conſtitui cenſus ſuper fru
ctibus feudi etiam ſine aſſenſu & con-
ſenſu Domini, durante vita illius feuda-
tarij, ita quod aperto feudo Domino, uel
agnatis omnes obligationes pereunt. l.
lex vectigalis ff. de pigno. & ita tenuit in
indiuiduo Curt. in tract feudo. in titu. ex
15 quib. cauſ. feu. amitta. in 15. q. Sic etiam
dicimus in ſeruitute, quę licet feudo im-
poni nequeat, ut, ſupra, in præiudicium
Domini, tamen quo ad præiudicium ip-
ſius vaſſalli conſtituentis, bene imponi
poterit, ut plene habetur per Cur. in trac.
feud. in tit. ex quib. cau feu. amit. in 14. q.
16 Immo cogita ſi dici poteſt ex tenore
Regiæ. Pragmat. huius colligi, quod poſ-
ſit conſtitui cenſus ſuper feudo, nam
tex. illius Regiæ Pragma. dat poteſtatem
conſtituendi cenſum ſuper proprietati-
bus, iuribus; & emolumentis, & alijs fa-
cultatibus & quod poſſint obligari om-
nia iura & iuriſdictiones, ſicque in ſpe-
cie videtur decidere de feudis, ergo ceſ-
ſant in caſu iſto omnia allegata in con-
trarium, & dicitur quod in hoc datur ple
na licentia, & authoritas id faciendi,
quod licet ſint uerba Papæ, ea tamen
ad unguem ſunt recepta per Regem &
approbata, uide infra in uerbo iura iuriſ-
dictiones, &c.
17 Conſequens eſt ut uideamus an Præ-
latus, ſeu alius clericus, & beneficiatus
poſſit conſtituere cenſum ſuper reb. ec-
cleſiaſticis? & uidetur dicendum quod
non, ut habetur in Clem. prima §. nouos
cenſus extra de excep. Prælato. & ibi Car-
din. & cap prohibemus de cēſi. nec anti-
quus augeri poteſt. Sed in fructibus be-
neficiorū tum ex prædictis puto cenſum
conſtitui poſſe, tum etiam quia præben-
da, & bona eccleſiæ licet nō poſſint alie-
nari, poſſunt tamē eorum fructus uendi
& in cauſam iudicati capi per l. commo-
dis & ibi Bar. & ibi Imol. Alex. & alij. ff.
de exeq rei. iudi. & in cap. 2. ibi alioquin
extra de fide iu. gloſ. & Doct. in l. ſtipen-
dia C. de exequu. rei. iudi. Non enim di-
citur alienare qui fructus alienat ſecun-
dum Bal. in c. 1. § aut ſi libellari col 6. tit.
qui mod feu. amitta. l. 1. per illum text. &
18 l peto, §. prædium ff. de leg. 2. Et licet
magna ſit inter Docto. controuerſia an
Prælatus, ſeu alius Rector poſſit aliena-
re fructus ad longum & non modicum
tempus, tamen Cardi. in Clem. 1. de reb.
eccle non aliena. q. 27. ad longum diſpu
tat, tandem concludit quod in præiudi-
cium Prælati ſeu Rectoris alienari poſ-
ſunt, non autem in præiudicium ſucceſ-
ſoris, & hoc ex c. ſi. ne Præla. ui ſuas, & re
fert Genze. & Matth. dixiſſe, quod in tē-
poralib. ſucceſſionib. nō eſt forma neceſ-
ſaria. & hoc not. glo ſecundum eū in c. 2.
de his quæ fi. a Præla. & Inn. in unico. ut
eccleſ. bene: & Feder. de Sen. cōſ. 52. in ci.
quidā Prælatus conſuluit valere conceſ-
ſionē vſusfructus factam conſanguineo
ad uitam, licet in conſilio. 143. uoluerit
debere

debere interuenire authoritatem Papæ,
ſed Domi. Abba. in c.fi.ne Præla. ui.ſuas
notat poſſe Rectorem locare fructus pro
toto tempore uitę, ſuæ & hoc dicit nota
ri per gloſ.ibi.& hoc idem dicit uoluiſſe
Hoſtien. in ſumma titu.de hijs quæ fiũt
a Prælat.§ ſi ego autem tam in caſu iſto
quam ſuperiori dicerem poſſe conſtitui
cenſum ſuper fructibus, & redditibus
feudi, & eccleſiarum, ſecundum termi-
nos ſecundi modi, & formæ conſtituen-
di cenſum, non autem ſecundum pri-
mam formam, uidelicet, & Prælatus &
feudatarius uendant annuum cenſum
ſuper primis fructibus,& reditibus bene
ficiorum & feudorum, & ad hoc ipſi ſe
obligent ſoluere, nec non obligent om-
nes fructus & reditus feudorum & bene
ficiorum, iſto etenim caſu tam ipſe Prę-
latus, quam feudatarius remanent obli-
gati in uita eorum, & non poſſunt con-
trauenire, uidetur enim potius obliga-
tio perſonali, & ideo tenētur ad obſer-
uantiam contractus niſi Eccleſia eſſet lę
ſa, quia poſſet beneficiatus petere reſti-
tutionem in integrum (quod erit fortaſ-
ſe quia ſeruitores non haberent unde
uiuerent) & ideo ſubueniendum eſt eo
caſu Eccleſię ſecundum Hoſtien.in c.ve
niens extra de trãſact. & ibi Abb. & Frã.
de Aret conſ. 113. & tunc ſi beneficiatus
ille Rector,uel Prælatus haberent de ꝓ-
prio cõpellerentur ſatis facere contrahē
ti cum eis pro intereſſe,arg. in c.de mul-
ta uet. & ultra de præben.

19 Immo quod plus eſt, ſecundum Ho-
ſtien. ibidem poſſent capi id quod cede-
ret ad eorũ ſuſtentationem & de ſe ipſis
conquerãtur, eo quia dignum eſt ut ma-
le meriti egeſtate laborent. lege bona
fides. ff.depo. ſed in hoc contradicit do.
Abba.in d.cap.ueniens,eo quia quemad
modum miles ſeculi non compellitur
vltra quam facere poteſt,& ſemper habē
da eſt ratio ne egeat. lege miles ff de iu-
di.ita dicēdum eſt in milite Dei. ut no.
gl.in d. l. miles. & habetur in c. Odoar-
dus de ſolutio; & eſt aduertendum quod
Matth. de Affl. conſtit. ſi clericus in 6.
not.notat ex illo text. clericum non poſ
ſe capi uel carcerari pro debito ciuili,
etiam ſi bonis non cedat, nec poſſe cle-
ricum exigi ultra quam facere poteſt, &
dicitur (ſecundum eum) tunc clericum
ſoluere non poſſe quando non habet tã
tum quod ſufficiat pro alimentis ſuis,ut
dicitur not. in d. l. miles & l. ſunt qui.
ff.eodem titu.& in l.in condemnatione.
ff de reg.iur. ſecundum Ioann.de Imol.
in d.capit.Odoardus de ſolu.2.colum.&
ideo dat cautelam ut clericus actione ꝑ-
ſonali conuentus non dicat cedo bonis
quia tunc uſque ad interulam poteſt cre
ditor eum ſpoliare, uel ſaltim dimiſſis
ſibi ueſtimentis congruētibus,ſed dicat
opponēdo,ego ſum priuilegiatus ne ua
leam conueniri niſi relictis mihi alimē-
tis ſecundum Ioan. de Imol.in d.capit.
Odoardus immo fortius dicit quod tam
magnum eſt iſtud priuilegium clerici
& militis,quod non poſſet huic priuile-
gio in contractu renunciare, ſecundum
Hoſtien. & Ioan. And.in d.cap. Odoar-
dus, ſubdit tamen quod quando debitũ
eſſet iuratum tunc poteſt clericus incar-
cerari,eo quia periurium eſt graue pec-
catum, non tamen dicit Affl. eo caſu nõ
dari beneficium.d c.Odoardus(ut aliqui
20 intelligebant.) Beneficium enim præ-
dictum non datur condemnato per tres
ſentētias conformes. per not.per Bal.in
l.1.C.qui bo ced.poſſ. Aret.& Iaſ.in §.fi.
inſti.de actio. item nõ datur beneficiato
aduerſus penſionarium, quando debitor
penſionis conſenſiſſet eius impoſitioni
perſonaliter, nã tali caſu ex quo in eius
conſenſu ineſt iuramentum, & obliga-
tur in forma camerę, non eſſet honeſtũ
poſtquam habet beneficium, ad cuius
regreſſum ſe obligauit ob nõ ſolutionē,
quod iuuetur exceptione dicti c.Odoar
dus uel alia ſimili, ut uoluit Gomeſ. in
com.ad regu cãcell.in cõpen. utriuſq; ſi
gna in fi. Itē nõ datur illi qui in fraudē
creditoris bona ſua alienauit, & emptor
non reperitur, uel non ſoluendo, quia
tũc detrudetur in carcerē ſcdm Dyn.in
§ Itē ſiquis in fraudē inſti.de actio. Item
non datur ſi debitor doloſè contraxiſſet
cum creditor ſciens ſe non eſſe ſoluen-
do animo poſtea cedendo bonis ſe iuuã
di dictio beneficio.capitu. Odoardus,per.

l.pen.ff de iure doc. ſecundum Bal.in §.
fin. inſti. de actio. vide plenè dicta à me
21 in conſti.regni. ſi quis clericus.† Illud
etiam cōſequens eſt videre nunquid em
phyteuta poſſit conſtituere cenſum ſu-
per rebus emphyteuticis abſque conſen
ſu Domini directi? videtur quod ſit qđ
Bald. voluit in l.1 § idem in fundo, quē
legit cum principio eiuſdem legis, per
illum tex ff.qui.mo. vſu.amitta.vbi no-
tat quòd emphyteuta poteſt facere aliū
vſufructuariū, nec(vt eius verbis vtar)
credit requiri conſenſum Domini, &
idem voluit Saly.in l. vlt.col.penul ver.
nunc ſequitur & ibi Iaſo col.34. ve ſicu.
nunquid autem emphyteuta C. de iure
emphy.idem voluit Alexan. & poſt eum
Iaſ.in l.3.§.ex contrario col. 14. v: ſicu.
quærit Barto.ff de acquirend. poſſeſſ.&
Alex.conſi. 120. ſuper eo quod quæritur
in fin. lib. 1. & Catel. Cot. in memo. in
verbo emphyteuta non poteſt,& Stepha.
Bertrand. conſil. 143. pro fac.hori poſt
}r nc.lib.3.& Caro. Ruyn conſil.150 in
cauſa colum. 7. nume.14.libr.3. & latè
per And.Tiraquel.in tract.de utro.retra.
§ i glo.7 nume.48. ergo idem dicēdum
eſt in conſenſu, & ſic quòd poſſit emphy
teuta facere & conſtituere cenſum ſuper
ipſis rebus emphyteuticis ſed quòd non
poſſit conſtituere alium vſufructuarium
contra prædicta, tenuit Ludo Roman. in
ſingu.526.incip.ſcis quòd emphytheuta
moris per text.in l.vltim.C de re. alien.
non alienan. vbi prohibita alienatione,
intelligitur prohibitus omnis actus per
quem quæritur ius alteri in illa re,& idē
uoluit Fran.de Crem. in notab 85.incip.
emphyteutica non poteſt, ſed primam
opinionem tenuit Cot. ubi ſupra non
obſtantibus prædictis tenentibus con-
trarium,utcumque tamen ſit, tenendum
puto quod poſſit conſtitui cenſus ſuper
rebus emphyteuticis per emphyteutam
ſecundum prædictam formam, de qua
in præcedentibus caſibus. Quid igitur
dicendum de marito an poſſit impone-
re cenſum ſuper fundo dotali? & uide-
22 batur dicendum quòd non per text. in
l.lex Iulia cum l. non l. ſeq. ff. de fun.
dota. quod puto uerum, in perpetuum,

ſed ad uitam, & donec ipſe fundus dota-
lis erit pœnes ipſum maritum bene con
ſtitui poteſt, per ſupra allegata in præce
23 dentibus. † Idem dicendum eſt de re-
bus reſtitutioni ſubiectis,ut ſuper eis nō
poſsit imponi cenſus, ita quòd rema-
neat facto caſu reſtitutionis,ſed interim
bene conſtitui poteſt, nam etiam aliena
ri poſſunt res ſubiectæ reſtitutioni, ſed
adueniente caſu reſtitutionis alienatio
reuocatur.l.ult § ſed quia noſtra.C.com
munia de le.l ſeruo legato. §.1.& ibi Bar.
ff.de leg.1.& no.in l. cum pater.§ liber-
tis. ff. de leg & per Pau.de Caſt conſ 94.
lib.3 & Cor.conſ.234 uidetur in præſen-
ti lib.3.& conſ.294 uidetur prima facie
col.4 li.3 & Alex.conſi. 65. omiſsis lib.
5.& Guido Pa. deciſ 611. utrum aliena-
tio, & Tiraq.in tract de utroque retra.in
tit de retraict, conuentionel. §.1 glo.7.
24 nu.10 fol 857 † Poteſt etiam cenſus cō
ſtitui ſuper rebus, & iuribus uniuerſita-
tis,per ipſas uniuerſitates ſeu eorum ſin
dicos, vt expræſsè decidit tex.noſter,qđ
quidem intelligendum eſt, interuenien-
tibus debitis ſolennitatibus, quæ requi-
runtur in alienationibus rerum immo-
bilium ciuitatis per l.ult.& ibi Bar.& Io.
de Platea C.de uen re.ciuita.libr.11. Nā
licet cenſus annui non ſint neq; mobi-
les,neq; immobiles, ſed tertiam ſpeciē
conſtituant,ſecundum Panor.in c.nulli.
col.3.1 e ſi.quid autem, de reb eccl. non
alienan. quem ſequitur Alex.in addi. ad
Bar in l.mouentium. ff. de uerbo.ſignif.
25 & Maria.in tract. oblationum, in 8. li-
bello.6. q.tamen ubi trahendi ſunt ad al
terutrum eorum, ſequuntur immobiliū
naturam, per l. ſi quis inquilinos ff. de
lega.1.& l. iubemus nulli in princ & ibi
gl.in uerbo annonas, Bal. Pau. Caſtr. &
alij C.de ſacroſan.eccl.& l. hac edictali.
§ his illud.& ibi gl. Cy. & Bal. in utraq;
26 lectura C.de ſecūd. nuptijs. Hinc eſt q
fratres prædicatores ſunt eorum incapa-
ces, ſecundum Federic.de Sen in conſil.
120 fratres prædicatores col.2.& Alb.in
l.mouentium in fi.ff.de uer.ſig.& Bar.in
tract.mino.icarum.libro ſecundo diſt 6.
cap.1.Bald.in authen.ingreſſi colum.8.
uerſicu.ex quibus præmiſsis.C. de ſacro-
ſanct.

27 ſanct.eccel.† Hinc etiam eſt ꝙ appellatione immobilium compræhenduntur annui redditus ſecundum Aug. in l.ſi eô ſtante §.ult.ff.ſolu.matr.& in conſi.328. Anaſtaſius. col. v.uerſicu 5. propter importantiam & Fulgoſ conſi. 104 Imol. Roma.& Barba.in l Stichum §. 1. ff de
28 verbor.oblig.Hinc annui redditus non minus excuſant à ſatiſdatione quam immobilia,ut uoluerunt Gul.Cun Rayn.& Cyn.in l.ſciendum. in princ.& ibi Bart. colum.ult. uerſicu. quæro quid ſi iſte.& Bald.col ultim.Alber.colum.4 Auge.&
29 Moder.ff qui ſatiſd. cog. † Et ſicut exequutio ſententiæ poteſt fieri in bonis immobilibus, ita pariformiter in debitorē annuæ penſionis & cenſus, ſecundum Baldum in l.etiam.colum 4 de exequu. re.iudi.& ſequuntur Alexan. & Iaſ.in l.à Pio §.ſic quoque.colum.2.de iureiuran.
30 Hinc etiam feudum (quód non poteſt conſtitui niſi in rebus immobilibus) cōſtitui poteſt in cenſibus, ſecundum Bal. & Cardin.Alexand.in proœ.feud & Marti.Lauden.in §.1.col.2.uerſi quæro an in iuribus titu.qui feud dar.po. & pleniſſimè per Tiraquel.ī tract.de retro. retract.
31 gl 6.in uerbo Rentes,nu. 4. cum ſeq. Et quemadmodum immobilia uſucapiuntur,ita vſucapiuntur cenſus, ſecundum Bald.in c.de quarta.col. 2. uerſicu.item iſti redditus, extra de præſcrip.ſed hæc omnia intelligit Tiraquel. ubi ſuprà.
32 Primò quando iſti annui redditus fuerint perpetui,at ſecus ſi ad modicum tēpus ex ſenten Zenzel.in extrau. Io.xxij. c.ad conditorem.col.1.in uerbo, mobilium,& Bal.in l hac edictali §.his illud. co.1.in noua lectura.C. de ſecun.nup.& in c.cum M.Ferrarien.& ibi latè Barba.
33 col 41.de conſtitu.Et licet annui redditus ſiue cenſus ex pacto poſſint redimi intra aliquod tempus,non propterea nō dicuntur perpetui,per l ſufficit.ff.de cōdi.indebi.& ibi Iaſ & per gloſſ.in c ulti. paulò ante finem extra de ſolu. & in ca. vlt. in uerbo perpetuas, & ibi Io.And.& Dom. de reſcrip lib.6.& Caro.Ruyn. in conſ 82 circa primum.col.prima, nu.3. lib.2.nam licet redimi poſſit, attenditur tamen ſtatus præſens quo nondum res redempta eſt, & ſic interim non debet cenſeri mobilis, ſecundum Cynum.in l. vltima.colum. ſecunda. prima oppo C. de ſenten. paſſ. de quo pleuè per eūdem Tiraquellum in § 1.in gloſſ 14 nu.129.
34 Secundò intelligit uerum eſſe, annuos redditus putari inter immobilia,ut procedat pro tempore futuro, non quantū ad reliquias quarum iam, ceſſit dies, nam hę inter mobilia computantur ſecundum Andr. Alciat. in l.mouentium, ff de uerborum ſignifica. & Bald in cap. primo colum.ultima.uerſic.quid de penſionibus, & ibi Aluaro.in capitu primo. § ſi uerò pacis.co um ſecunda.uerſicul. quid de penſionibus.de pac.tenen. & Socin conſil.centeſimo. eum Baptiſtæ.colum.ſecunda, uerſicu.item ſi eſſemus.li-
35 bro primo. Tertiò dicit debere prædicta intelligi, ut procedant in præſtationibus annuis realibus uel mixtis, non in meris perſonalibus ſecundum Cynum in l. ſi certis C.de pactis, & Guliel. de Cun.in l.ſciendum. & ibi Barto. Alb. Bald.Alexand.& Iaſ.ff qui ſatiſd cogan. Ioan.And.& Panorm in capit peruenit. de cenſi. & Bald. in l. iubemus nulli. in princ.colum.prima.C de ſacroſanct eccleſ.& Signore.in conſi.222. in quæſtione.num 4. Pet.de Anchar conſi 346. in lite,col prima.Roma. conſi.211 in caſu
36 propoſitæ conſultationis in tertio dubio Vt autem redeamus ad rem unde digreſſi ſumus, tenendum eſt cenſus conſtituendos per uniuerſitates in rebus earum,non aliter poſſe conſtitui, niſi ſeruatis ſolennitatibus à iure requiſitis in venditione rerum immobilium uniuerſitatis, nam primo debet fieri decretum, ſeu ſtatutum per uniuerſitatem de uendi tione facienda, & qualiter,& quomodo, & quód ſit maior pars vniuerſitatis quæ hoc decernat, ſecundum Barto. in l pro hibere § planè ff.quod ui aut clam.quē ſequitur Fabia.de mon.ſin Seu.in tract. de empt.& uend.in quarta quæſt.principali,uerſicu. quinto quæro.item requiritur quòd fiat uenditio præſentibus omnibus ſeu maiori parte curialium,& honoratorū. Item requiritur quòd examinētur & iurēt illā alienationem fore utilē

& expedientē ciuitati, quibus peractis debet interponi decretum iudicis illam alienationem, ſeu conſtitutionem cenſus eſſe expedientem, & fieri poſſe ac debere, ut d. l. fin. de uen. re. ciuit. & ibi Luc. de Pen in urbe in prouinciis, uel requiritur ꝙ adſit authoritas conſilij, quia uicem imperatoris gerit, ſecundum Baldum in rubri. C. de contra. uendi. uerſic. tertio quæro quę res Capi. uero in deciſ. 93. in cauſa Athanaſij, enumerat quatuor requiſita, primo quod ſint præſentes in alienatione omnes ſiue pro maiori parte curiales, & honoratæ pſonę, ac poſſeſſores locorum & rerum immobilium quæ prætenduntur alienari, ſecundo ꝙ dictæ perſonæ iurent alienationem illā fore utilē ciuitati. Tertio quod interponatur decretum, quarto quod interueniant ſubaſtationes, licet iſtud quartum dicat requiri quando locandæ ſunt res reipublicæ, & ſic non dicit de decreto vniuerſitatis, ꝙ requiratur ſecundum doctrin. Barto. ſed tu dicas, quod cautius eſt quod interueniat, & ita uidi ſeruari, debent enim cenſuum conſtitutiones, & impoſitiones ſuper rebus uniuerſitatum

37 fieri, ut oīs fraus abſit. Et non ſine miniſterio lex riquirit debere adeſſe maiorē partem perſonarum conſtitutarum in honore, & dignitate etiam, quia non eſt præſumendum quod tales perſonę aliquid machinentur contra uniuerſitatem ipſas, immo præſumendum eſt quod taliter de bonis earūdem diſponatur & faciant prout de eorum proprijs bonis faciunt ac facere debent, ſecundum Ariſtotelem libro ſecundo Politic. cap 3. in ijs uerbis (eo autem modo quo nunc ſit, ſi inſup. morib. & moderatione legū rectatū honeſtetur, nō parū diſtabit habebit n. utriuſq; cōmoda, dico aūt utriuſq; videlicet eius quod cōmunes ſunt res, & eius quod propriæ, oportet enim omnino, ut res ſint ꝓprie, ſed quodāmodo cōmunes, curæ enim diuerſæ incuſationes adinuicem nō parient, immo ꝓficiēt vt pote ad proprium unoquoque ſedulo incumbēte. At uero ob uirtutem erūt ad uſum) ut eſt in prouerbio (amicorum communia.) non enim omnes de ciuitate præſumuntur ſcire quid ciuitati expediat, quid utile ſeu inutile ſit, immo qui talia recte cognoſcere uoluerit oportet ut prius cognoſcat ſuum proprium utile iuſtum & pulchrum, demū neceſſe eſt, ut aliorum bonum iuſtum vtile & pulchrum cognoſcat, ſecundum Marſi Fici. in argumen. in Alcib. 1. uel de natura hominis Plato. in hijs uerbis perfectum igitur, & abſolutum hominis officium eſt, primo quidem ut naturam ſuam animaduertat, deinde ab illa tāquam ab imagine, & affectu ad Diuinam mentem exemplar eius & cauſam conuertatur, a qua hominis animus illuſtratus, ipſum bonum, ipſum vtile, ipſum pulchrum, ipſum iuſtum intelligit, ſumque bonum, utile pulchrū iuſtum perfecte comprehendit, unde quid bonum, quid utile aliorum hominum quibus cum uerſatur, quibuſq; imperat, noſcit, cumque bonum abſolutum, bonum ſui, bonum aliorum cognouerit, ad ſeipſum iam & ad alium vnumquemque curandum ſecundū cogniti boni normam debet accedere; nō enim omnibus hominibus hę conſiderationes inſunt, utinā dicere poſſemus ineſſe, nec credendum eſt bona ciuitatū & ipſas ciuitates recte gubernari poſſe, niſi per publicam amicitiam, ideſt ut omnes de ciuitate ſub eadē lege & Principe libenter conueniant; & ad eundē finem reſpiciant, ſecundum eundem Marſi. Ficin. in ſupra allegato argu. Hoc enim proprium eſſe debet eorum qui in honore aliquo ſunt conſtituti, & eorū qui in ciuitate primatum obtinere uidētur, nihil enim aliud fuit quod Romanos priſcis temporibus pręcellere fecit, & cunctis nationibus dominari, quam ruitio Reipublicæ, nam quouſque Rem publicam magis dilexerunt quam priuatam utilitatem creuerunt etiā in priuata publica, poſtquam autem animum conuerterunt ad ipſa commoda, perdiderunt utranque. Hinc dicitur tria fuiſſe quæ Rempublicam Romanam deſtruxerunt, ſcilicet amor priuati commodi, occultū odiū, & Iuuenile Cōſiliū vt colligitur ex tex. in l. 1. C. de iuſti. C.

con-

confirmando & ibi pulchrè no. Caſtren.
Hodiernis autem temporibus uix repe-
ritur unus qui cogitet, non dico facit,
bonum publicum, vnuſquiſque enim ad
ſua commoda conuertitur, nihil aliud
quæritur niſi quomodo & qualiter miſe-
ræ,& infelices ciuitates deprędentur, ple
rique enim reperiuntur qui ſi uiderint
aliqua utilia & neceſſaria ad bonum uti
le & perfectum regimen ciuitatis propo
ni per aliquē ciuem, mox occulto odio
quo proponētem proſequuntur, contra-
dicunt, non curantes ciuitatem labefa-
ctari, ne dicatur ex dicto illius ciuitatē
reportaſſe commoda, vt ſæpe ſæpius cō-
tigit ubique.) Quid igitur dicam? dicat
Ioan. Chryſoſt. pro me, qui in caput Ge-
neſeos. 13. homi. 34. in litera G, dicit in
ijs verbis, (ſicut & neque miſerabilius
eſt aliquid ciuitate, quæ licet præſidijs &
muris bene ſit munita intus tamen ci-
38 ues fouent proditores.) † Similiter etiā
poteſt conſtitui cenſus ſuper rebus mi-
norum, & pupillorum, per regulam ge-
neralem in tex. traditam, quod eſt intelli
gendum, cōcurrentibus ſolennitatibus à
iure requiſitis non aliàs, ſecundum Bal.
in l. iubemus nulli poſt prin. C. de ſanct.
eccle. & in conſi. 518 lib. v. & Tiraquell.
in tract. de utroque retra. in verbo Ren-
tas. gl. 6. nu 6. Requiritur enim quod in
eorum conſtitutione interueniant requi
ſita poſita per Afflict. in deci. 249. fuit in
39 conſilio. † Requiritur. n. primo, ut ſit
cauſa urgens cōſtituendi cenſum, per l.
ob æs. C. de præd mino & in l. magis pu
40 to § ne paſſim ff. de re. eo. † Et ideo de-
bet eſſe urgens quod non ſufficit dicere
quod conſtituit cenſum pro habendo pe
cuniam, ex qua lucrari poterit in mercā
tijs, & ſic cauſa maioris utilitatis nō ſuf-
ficit, vt plenè congerit Capi. in deci. 113.
in cauſa baliorum. Secundo requiritur
quod aliunde neceſſitati pupillorū ſub-
ueniri nequeat. Tertio quod hoc lique-
at iudici. Quarto quòd ſi poteſt uendi
res minus damnoſa uendi debet. Quin-
to ꝙ pro pretio debito non conſtituatur
cenſus magnus. Sexto ut interueniat tu-
toris authoritas. Septimo quòd ſubſe-
quatur decretum iudicis. Octauo, ꝙ in-
teruenian t ſubhaſtationes vide Pari. cō-
ſil 98. 1. lib. & conſ 99 eo. lib. & cōſ. 100.
eod. li. & cōſ. 85. ibi. nu. 17. Pupilli enim
& uiduæ frequenter in ſacris ſcripturis
commendantur, eorumq́ue iudicium at
tentius iudicibus præcipitur tectum fie-
ri, vt Eſaiæ primo cap. iudicate pupillo.
iuſtificate viduam & uenite diſputemus,
& ideo iudices maximopere attendere
debent ne defraudentur, & ne eorum iu-
dicium peruertatur. Hinc Ioan. Chryſo.
in hom. de pœn. v. dicit (duo facit, & cle-
mentia oſtendit, & potentiam punit, ſeſe
patrem fatetur orphanorum, quo calami
toſos ſoletur, potenteſque deterreat ne
orphanis uiduiſq́ue moleſti ſint, quo-
niam quidem mors hunc patre, hunc
autem uiro nudauit, quos nunc lex cor-
rumpit, clementiæ decretum reuocauit,
at eadem gratia huic quidem iudicem,
orphano vero patrem dicit Regem ſan-
ctorum, itaque ò inique inquit ſi uiduā
læſeris, viduarumq́ue prouiſorem ad ira
cundiam prouocabis, ſi orphanos oppri
mes, filios Dei oppreſſeris. Ego ſum pa-
ter orphanorum, & iudex uiduarum.
(Hinc Diuinus ille Plato dialo. xj. de le
gi. lib. 34.) his omnibus (inquit) tutore
magiſtratibus commonitus, mentem ſi
quam habet, ad hanc rem adhibebit, ac
de diſciplina educationeq́ue orphano-
rum ita prouidebit pro uiribus, ut ſibi &
ſuis prouidere uideatur, quicunque hoc
ante legem exordio perſuaſus ab omni
in orphanos contumelia ſe continebit,
iram legum effugiet, atque præfationem
hāc aſpernatus, aliquē patre & matre p i
uatū iniurijs afficit damnū duplum reſti
tuat, ac ſi quem parentes ambos haben-
tem læſerit) & paulò inferius (qui femi-
nā marremve tutatur, & qui de legum cu
ſtodibus tutorem obſeruare conſtitutus
eſt, nō minus orphanos, quam ſi genuiſ-
ſet eos diligat, neque res illorum peius
quam ſuas gubernet, immò etiam affe-
ctu animi melius.) non mirum ergo ſi
magna attentione, & ſolennitate leges
præcipiunt bona pupillorum uendi &
41 alienari. † Nunquid autem cōſtitui poſ-
ſit cenſus ſuper bonis prohibitis alienari
per teſtatorem in teſtamento? in quo vi-

detur dicendum quòd non, ſecundum Bal. in c ad audientiam el 2 col. 2 in gl. 1. extra de reſcrip. & habetur in l. ult. C. de re. alie. non alienan. & c. non liceat in princip. ibi. nec in uſufructu rata dare. q. 2. & no. Bar. in l. codicillis §. inſtituto. ff de lega. 2. & Raph Fulgo in conſi 92. ſed dicendum eſt, prout in ſuperioribus eſt dictum, ut poſſit prohibitus alienari, conſtituere cenſum ſuper rebus prohibitis, id eſt ſuper fructibus eorundem bonorum non conſtituendo ius ſuper eis, ſed obligando ſe actione perſonali ad dandos cenſus, ſuper dictis fructibus, ſecundum eundem Bar. in d. l. codicillis.
42 §. inſt tuto ff de leg. 2. † An autem poſſit conſtitui cenſus ſuper emolumentis officiorum deputatorum ad iuſtitiam? & uidetur quòd ſic, nam expreſſè text. noſter diſponit poſſe cenſum conſtitui ſuper emolumentis ergo, &c. Sed in contrarium eſt veritas, quia hæc officia deputata ad adminiſtrationem iuſtitiæ nullatenus uendi poſſunt, neque in fauorem alterius renunciari interueniente pecunia, ut cautum eſt in multis capitulis Regni, & nouiſſime per Regiem Pragma. incip. mandamus etiam per præſentem. Et hoc optima ratione eſt ſtatutum per ea quæ ſupra dixi (an liceat uendi officia) bene tamen poteſt conſtitui cenſus ſuper alijs officijs non deputatis ad adminiſtrationem iuſtitiæ, ut in officijs magiſtratus, & emolumẽtis eius ac alijs officijs, nec non ſuper gabellis ciuitatum, ac alijs iuribus earundem, ſeruatis
43 tamen ſeruandis (ut dixi ſupra.) Et licet prohibeantur uendi iuriſdictiones, eò quia non recipiunt extimationem, reſpectu perſonarum in quibus exercentur. l. liber homo. ff. ad legem Aquil licet ex quadam conſuetudine contrarium ſeruetur, ſecundum Bald. in cap ex eadem. de leg Cotra. quamuis idem Bal. in cap. 1 in fi. de pac. iur. firman. dicat quòd nõ obſtante tali conſuetudine adhuc iuriſdictiones uendi nequeunt, tamen utcunque ſit (cum hęc non ſit materia noſtra) permittitur in text noſtro obligari iuriſdictiones in conſtitutione
44 cenſus. Item poteſt conſtitui cenſus ſuper proprietatibus (ut inquit tex. noſter) & ſic in ijs rebus in quibus habemus directum dominium. Nam proprietatis appellatióne uenit directum dominium, ſecundum Bal. in l. pen. C. ſi à non compe. iu. in penul. colum. verſic. & no quod nomine & Bald. in l. cum res. in fin. C. de proba & ſic per hæc uerba tex. datur intelligi quod poteſt conſtitui cenſus ſuper nuda proprietate, licet uſusfructus ſit alienus, ſed hoc verum intelligo in conſtitutione cenſus quæ nõ conſtituat ius in re, ſed fecit teneri conſtituentem ad cenſum actione perſonali, ſecundum ſupradicta. Nam quando cenſus non poteſt haberi de re ſuper qua conſtitutus
45 eſt, inſurgit obligatio perſonalis. cap. illo uos de pigno & ſic tenet Laurent. de Rodul in tra. de vſu. in cap conſuluit, nume 46 & eo caſu dicit ibi talem contractum non eſſe licitum, licet in terminis Regię Pragma poſſit dici quod ſi cenſus eſt conſtitutus ſuper re quæ non poteſt ſupportare cenſum, debet ille conſtituẽs ſupplere ſuper alia re, per l Lucius, ff. de alimen. & ciba lega. & tenet Ioan. Fab. in l. ſiquis argentum in princip. C. de dona. & dicit Guido Pap. in quæſtione ſua 8. quod ita fuit concluſum, de quo uide Caſſan. in conſuet. Burgund. fol. 349. & 354 numero primo, colum. ulti. ubi dicit hæc procedere in eo qui aſſeruit rem quam onerat redditu, aut penſione, eſſe ſufficientem mediante pecunia, aut alia re, ſecus ſi alicui daretur aliqua res mediante penſione ſeu redditu quolibet anno ſuper ea præſtanda, quoniam hoc caſu ſi non poteſt ſupportare penſionem, aut quia caſmate perijt, aut alio modo fuerit deteriorata, poterit renunciari domino, per l. 1. C. de iure emphyteo. & ſic ut uides ſecundus modus conſtituendi cenſum (vt ſupra dixi) melior & tutior eſt, mihi autem uidetur duo eſſe uidẽda hic, primum ſi contractus eſt licitus quotiens venditur, ſeu conſtituitur cenſus ſuper re ex qua nullus cenſus præſtari poteſt, ſecundum ſi conſtituitur & uẽditur cenſus ſuper re quæ non poteſt ſupportare cenſum an conſtituẽns teneatur ſupplere cenſum ſuper alia re? Et quo ad primum

mum videbatur dicendum quód licet
ſui prima facie inſtrumentum videatur
validum & efficax, nihilominus, cum de
ficiat hic ęqualitas iuris naturalis, quę
eſt vt tantum valeat res quę emitur, quã
tum valet id quod pro ea datur & econ-
uerſo, videtur dici poſſe eſſe illicitũ con
tractum ſecũdum Aſteſa. tit. de vſur. Ad-
de quod in ſumma conciliorum non ali
ter approbatur contractus cenſualis niſi
conſtituatur ſuper re ex qua poteſt habe
ri, vt in fo. 387. in paruo. vol. 6. cõcluſio.
Item quia ſimilis caſus eſt quando quis
emit pecudes ſeu oues à paupere, quem
ſcit nullas pecudes & oues habere, & de
mum ei relocat, & tamen tali caſu ſecun
dum Rodo. referentem Aſteſa. in ſumma
titu. de vſur. concluditur committi vſu-
ram, vel id fieri in fraudem vſurarum,
ſic ergò dicendum eſt de mente ſcien-
ter cenſum ſuper re ex qua nullus colli-
gi poteſt, ſi tamen emptor fuiſſet in bo-
na fide, quia fortè credebat cẽſum poſſe
colligi, tunc ceſſet omnis ſuſpitio, quo
vero ad ſecundum teneo cum prædictis
46 Doctoribus ſudra allegatis. Item ex ver
bis tex. apparet poſſe conſtitui cenſum
ſuper omnibus facultatibus, & emolu-
mentis, ſuper quibus verbis notandum
eſt, quòd facultates & prouentus diffe-
runt, vt in Clem. 2. & ibi Card. de relig.
domi. & etiam redditus appellatio gene
ralior eſt fructus appellatione, ſecundũ
Spe. in tit. de loca. § 1. & gloſ. pen. in cap.
generali de elect. in 6. gloſſ. pen. in Cle-
men. 1. de re. eccle. non aliena. & ibi Car
din. 4. notab. verbum autem prouentus
eſt generaliſſimum, ſecundum Innocẽ.
in cap. paſtoralis. de dona. ſicut uerbum
emolumentum, cuius appellatio eſt ge-
neraliſſima, ſecundum Raph. Cuman. in
conſil 162. poſt princ. & idem eſt dicere
prouentum quòd emolumentum, quare
non ſine miniſterio vt omnia compræ-
henderet hæc Regia Prag. vtitur vocabu
47 lo iſto emolumenti. † Nam emolumen
tum dicitur omnis commoditas, ſecun-
dum Card. in Clem. ſtatutum in prin. de
elect. dicitur etiam vtilitas quam ex ope
ra & labore & molimine noſtro aſſequi-
mur ſecundum Plau. trinum. fo. 67. &
ſine dote duxeris, ubi ſit emolumentum
honoris, mihi quod obiectant fiet.) &
prouentus dicitur redditus non ſolum
bonarum, ſed etiam malarũ rerũ, Plau-
tus, calamitatum, & miſeriarum tot prò-
uentus. Pli li. 8. c. 55. 2. certum eſt Balea-
ricos aduerſus prouentum eorum auxi-
lium militare à Diuo Auguſto petijſſe,
licet aliquando prouentus pro ſucceſſo
capiatur, Cęſar. lib. 2 bel. ciuil. multũ ad
hanc rem adiuuat adoleſcentia, magni-
tudo animi, ſuperioris temporis prouen
tus, fiducia rei bene gerendæ, hæc de ſi-
48 gnificatione vocabuli. † Nunquid aũt cẽ
ſus poſſit conſtitui ſuper omnib. bonis
conſtituentis, aliquib. tamen nõ ſpecifi-
catis, & videtur dicendum ꝙ ſic, per ver
ba generalia tex noſtri, licet in rei verita
te circumſcripta generalitate tex. noſtri,
non videtur conſtitui poſſe cenſum ſup
omnib bonis, niſi ſpecificentur aliqua
bona ſuper quibus ſpecialiter conſtitua-
tur cenſus. ſecundum Caſſa. in cõſue Bur
gun. in tit de cenſes. rub. 11. § 6. in text.
ibi de alcune coſe, & in catalo. gl. mun.
in ſi. parte in 99. conſideratione. verſ. pe.
xxv. limita aduerte (pro quo dicit facere
tex. in extrauag. regimini. 1. & 2. de emp.
& vend.) nam ante illas extrauagantes
erat dubiũ an tales contractus emptio-
nis annui redditus eſſent validi, an vſura
rij, & per illas extrauagantes permittun
tur cũ illis qualitatibus, ergo non ſerua
tis qualitatib videtur dicendũ cõtractus
non eſſe licitos. Sed Do. Lauren. de Ro-
dul. in repet. cap. conſuluit. 13. quæſtio-
ne. nu. 47 de vſur. dicit quòd contractus
cenſus conſtitui ſuper omnibus bonis
non eſt illicitus, cum hic ſit merces &
pretium, & talia iura realia licitum eſt
vendere, vt ff. de hęr. vel actio. vend. per
totũ, & maximè procedunt prædicta ſi le
gitimum eſt pretiũ, & ad obiectũ cenſus
relatum, cauendum tamen eſt ab inten-
tione deprauata, ſed in rei veritate ex cõ
ſuetudine paſſim conſtituuntur cenſus
ſuper certa re, alijs poſtea obligatis pro
euictione, quod poteſt probari ſumptũ,
eodẽ textu noſtro ibi (ſed etiam abſque
aliqua bonorum principalis & cætera)
dum ibi dicitur iurium vel bonorũ ſuper

quibus cenſualia ipſa fuerint ſpecialiter oneraia, ergo videtur debere cenſum conſtitui ſuper certis rebus. cogita ſuper prędictis, & adde q per Mar. & Caliſt. Pō tifices ſtatutum fuit, q cenſus debet conſtitui ſup certa re, & illa tantū debet obligari, ut habet in ſumma conci. fol. 387.

49 Nunquid autem cenſus conſtitui poſſit, ſup cenſibus? Bar. Caſſa. in conſuetu. Burgu. in tit des cenſes, rub. 11 in verbo le ſeigneur cenſier. nu 5. dicit, q non, & ex hoc dat differentiam inter cēſum & redditum, nā cenſum dicit non poſſe cō ſtitui ſup cēſum, ſed reddiū ſuper redditu bene (dicit) conſtitui poſſe, Sed Ioan. Fab. in §. adeo. inſtit. de locat tenet poſſe conſtitui, & idem tenet ipſemet Caſſan. in eodem tit. §. 3. bene tamē verum eſt (ſecundū eū) quod de conſuetudine Frāciæ non pōt cenſus ſuper cenſum conſtitui, at ſecus dicit de iure, & quod ſecunda cenſus cōſtitutio non præiudicet primę iu dic quod attenta Pragma. noſtra nulli dubium eſt quin poſſit vendi, & cō ſtitui cenſus ſuper cenſum, & an conſtituto cenſu ſuper cenſum, ceſſet primus cenſus? vide Caſſa vbi ſupra fol. 354 Sed ne equiuocemus, aduertēdum eſt quod ſi nos loquimur de cenſu conſtituto ſecundū vnum modū noſtrę Prag. videlicet qñ vendo tibi annuos ducatos decē ſuper tali fundo, tunc verum eſt, quod emptor talis cenſus abſque dubio poterit alteri vendere vel totum vel partem dictis cenſus. At ſi nos loquimur in alia conſtitutione cenſus, videlicet vbi tradiderim fundum meū ita quod mihi reddas cenſum annuorum ducatorum decem, tunc prima facie vr̄ idem dicendū. Nam feudatatio licitū eſt ſubinfeudare alteri. quali. olim. po. alie. feu. § 1. & de l. Cor §. 1. & per quos fiat inueſti §. ſ. eo tā men adiecto vt ſincere & abſque fraude fiat, & abſq; prejudicio directi domini, & hoc erit ſi ſecundo in cenſum concedens remanet cenſuarius primi domini vt prius? Ita dicendum eſt in caſu iſto. Secundo emphiteuta poteſt de con ſenſu domini ſecundum emphiteutam facere. teſte Spec. in titu. de locat. § nūc de aliqua verſiculo 105. Io. Fab. & Iaſ. in l. fi. col 11. C. de iur. emphi. Tamen contrarium eſt dicendum, diuerſum enim eſt in feudo, & cenſu rario cuim differētiæ eſt, quia in feudo cōſuetudo pmittit vaſallo retēta fide, ſicut libuerit diſponere de feudo, ita q ſubuaſallus cauſā habens a vaſallo non pōt inquietari a ſuperiore patrono, quandiu cōfidens remanet in fide, vel feudum ex eius perſona non aperitur, & prehenditur. Secus in cē ſu, ubi cōſuetudo non exprimit hanc licentiam, nec permittit cenſuarius facere ſecundum cenſuarium, & ita differētet ſeruari de conſuetudine in feudo & cēſu teſtatur Ioā. Fab. inſtitu. loca §. adeo. col. 3. ver. ſcio tamē. Facit quia in emphiteuſi vbique a Docto. concluditur, ſolū primum dominum requirendum, & illi ſoli iura & laudimia deberi. ut a Gul. Cun. Alb. Pau. & Bal. in l. filium. ad Maced Specu. in tit. de locat. §. nunc aliqua verſi. 105. G'o. & omnes in l. ulti. vbi late Iaſ. col. 11. & 24. C. de iure emphi. Bar. Alex. in l. ſi fini. §. ſi de u ectigalib. q 3 de dam. infe. Bal. Sal. in l. ſi pmittente. C. ad Mac. Io. An. Io. Imo. Car Flo. in c. potuit loca. Iaſ. l. 3. §. ex cōtrario. col. pe. de acq. poſ. & cōſ. 176. col. 1. & cōſ. 180. col. 1. lib. 1. Socy. cōſ. 261. 256. li. 2. & ſic licet plures domini feudales eiuſdē feudi poſſūt eſſe, non tamen plures cenſuarij eiuſdē pdij. ſed unus, aut plures proportionibus ſuis concurrentes.

50 Sed quid ſi de facto cenſuarius alteri dederit ad cenſū, an contractus valeat? in quo proculdubio dicendum eſt, quod cum fieri nō potuerit, cōtractus erit nullus, & corruit. l. cum emptor. ff de re. ven. l. quod ſi duo. de in di. adie. l. ſi quis aliam. de ſolu. Deci. in l. 1. col. 1. C. qui admi. niſi cēſus domini prioris interuenerit, nam eo caſu valet. Illud tamen ſciendum eſt, quod

51 in terra ſancti Seuerini patria mea, nonnulli nobiles tenēt & habēt huiuſmodi cēſuarios, & illis cēſualia ſūt vere patrimonialia; ita q libere alienāt irrequiſitis dñis directis, ſaluis tamen alijs pactis & iurib. dñicalib. & iſta ſunt cēſual a ſcdm vltimū modū, ut ſupra pixi. Eſt tamen

61 bene uerum, quod ex uenditione cenſualium, debetur dominis directis quarta-

ria ſeu gradans (ſic enim uocatur in terra S Seuerini,) quæ eſt quarta pars pretij; Et ideo ne tota quartaria ſoluatur, ſolẽt cenſuarij, & emptores cõuenire ante uenditionem cum dominis directis, & componere, ae limitare, & taxare dictã quartariam ad certam quantitatem. In aliis aũt locis appellatur laudimium.

Scire autem oportet quod domini directi non habent intentionem fundatã ut habeant laudimium, ſiue quartariã; niſi quatenus conſuetudinibus locorum caueatur, aut titu. particulari probetur. Nec etiam in uniformi ſolutione quartariæ, quia in dicta terra ſancti Seuerini ſunt nonnulla cenſualia, quæ tenentur ad tertiariam, & diuerſimode ſeruatur, ſecundum diuerſitatem conceſſionum.

53 Onus autem ſoluendi huiuſmodi quartariam ſpectat ad emptorem, licet ſecus ſeruetur in feudis. Regulariter.n. laudimia, gabellæ, & ſimilia onera ſpectant ad acquirentem, ut ipſe ſoluat, ut tenet Albe.in l. & ideo. ff de condi. furt. Bald.in rubr. C.de reb.cred.quæſtio.3. l. prædium.colũm.2.C.de ędi.act l ſi iuncta glo. in uerbo accipere, & ibi Iaſon col.9 q.1.C.de iure emph.Deciſ.Tholo. 451 .Socyn.in conſ.247.lib 2.

54 Quartaria an ſoluatur ex retrouenditione. Vide ſi fiat uenditio iſtorum cenſualium cum pacto de retrouendendo, an debeatur quartaria non ſolum de cõtractu emptionis, & uidetur dicendum quod nõ ex pluribus primo quia lex uel ſtatutũ de laudimiis, aut ſimilibus iuribus debet intelligi de uẽditionibus, ceſſionibus ſeu alienationibus uoluntarijs, non autem de neceſſarijs, hæ, enim ſemper cenſentur permiſſę, & exceptæ a generali diſpoſitione prohibitiua. l. per diuerſas, uerſicu. exceptis. C.man.l.fina.in fi.C.de litigo & ita dicit Bar.in l.& ideo ff.de cond.furt.Deciſ. Tholo. quæſt.75. & ibi late Aufre. in addi. Alber. Bru. inter conſilia feudalia conſ 44.col. fin.ſed retrouenditio fit ex neceſſitate, ergo &c. Secundo quia non uidetur hæc noua uẽditio, ſed ſimplex reſtitutio ſeu retraditio rei facta ex pacto appoſito in prima uenditione, ſecundum Aret.in conſilio 6.uiſo inſtrumento, col.2.in fi.primi dubij. In tantum quod nulla iura debentur ex retrouenditione, quæ fit neceſſario ex pacto appoſito a principio, uel re integra uenditionis, ſecundum Guliel.Cu. Alber.Bald in l.ab emptione, colum.fi. ff.de pact. & dicit Ioan.Fab.in l.1. in fi. C.commu lega.quod ex uenditione facta ſub pacto de retrouendendo, nulla laudimia uel iura debentur. ſequitur Nicol Boer.in cõſ Bituri.titu.de conſ. feu. §.18 & Caſſan.in conſue.Burgun.ti. des cenſes § 3.licet hæc opinio non ſit ſimpliciter uera, ſed procedat in iſta ſecunda uẽditione, ut declarat Maſſuer.in tit. loca.& iure emphi § 1. Poſſet tñ in contrarium argui, ut etiam debeatur quartaria ex iſta ſecunda emptione, quia nulli dubiũ eſt, quin ſit noua uenditio, quia prima non ipſo iure reſoluitur, ſed per uiam, & modum noui contractus, & nouæ uenditionis, vnde Bart.& communiter ſcribentes in l.ab emptione, de pa. in fina.diſtinguuntur ſi prima uenditio reuocetur per uiam meri diſtractus, uel ipſo iure, ſine noua retrouenditione, an uero reuocetur per uiam noui contractus, ſeu retrouenditionis, ut primo caſu quãdo ipſo iure reſoluitur per pactum. l.commiſſorie, uel additionis in diem, vel aliter, & tunc non debentur noua gabella aut quartaria, ſecundo caſu, in terminis. l.2. C. de pact. inter empto. & uendi. & iterum debeatur gabella, & ita dixit Paul. Caſtr.in l.prima, col.1.C. de pact.inter emp.& uen. Iac.de S.Geor. in tract.de oper.col.10.uerſ.per prędicta infertur.Hier Cagno.in repeti.d.l.2.q. 25.col.16.& in q.35.col.18.& ita ſentit And.Alciat.in l.ecpiſſe. in fi. ff. de uerbo.ſign.tamen prima opinio uidetur uerior, & tenenda per ſecundã rationẽ; ex quo iſta reſolutio primæ uenditionis nõ cauſatur a cauſa noua, ſed a cauſa antiqua, & neceſſaria inexiſtẽti primæ uẽditioni, uel re integra adiectæ-tũ e.n.huiuſ modi reſolutio eſt pars primæ uenditionis, & illius exequutio. unde ex ea non inſurgunt noua iura. Si autem uenditio reſolueret uel beneficio reſtitutionis in integ.uel læſione p remediũ.l.2.C.de reſcin.

ſcin. uendi: quia non eſt reuenditio, nec proprie noua mutatio, ſed annullatio p̄teritę mutationis, nulla iura, uel laudimia debentur. Sed ſoluta repetuntur. Verum ſi uoluntariè diſſoluitur emptio, & tunc aut erat perfecta, & conſumata hinc inde, uidelicet pretio ſoluto & tradita, aut nō; primo caſu duplicia iura debentur patrono, & hoc habet locum etiam ſi contrahentes per actus retroſimiles, ſeu formulam diſtractus diſcendant a contractu: huiuſmodi enim uerborum commentum non immutat ueritatem. l. ſi ancillam C de contrah. empt. & uere eſt ſecunda noua, & ſpontanea uenditio, remanente prima, quia cū fuerit perfecta, pro infecta haberi non potuit l. in b. l o § f. ctę. ff. de c. & po· li reuer. & ex rex. in particulari in l. 2. & 3 ff. de reſcin. uend. Item prædicta procedūt etiam ſi ille diſceſſus à contractu, fuiſſet occaſione ſub ortæ hipotecæ, uel alicuius iuris euidentis, uel pactionis nō impletæ, dummodo contractus tenuerit, quia ſatis fuit, ꝙ impletus fuit, quò ad ſubſtātialia, & principalia, licet deficiāt aliqua acceſſoria. Secundo uerò caſu qn̄ contractus non erat ex toto perfectus, puta quia pretium non erat ſolutū, quāuis res realiter eſſet tradita, & iſto caſu licet recedi a contractu minimè poſſit in præiudicium iuris iam quæſiti domino directo, tamen reſpectu iuris de futuro ex nouo contractu, benè poſſunt recedere per uiam diſtractionis & receſſus ab illa uenditione, non autem per uiam noui contractus; & quòd receſſus fiat p̄ actus retroſimiles, retradēdo rē animo diſtrahendi. Et iſto caſu nulla laudimia ſeu quartaria ſoluentur ipſi patrono. Iura enim permittunt diſceſſum à contractu ex mutuo conſenſu contrahentium, quando non per omnia contractus eſt perfectus. Interuenientibus enim actibus retroſimilibus. tex. eſt in l. 1. in fi. C. quādo li. ab em. diſce. nec iſto caſu erunt cenſendi duo contractus, ſecundum gl. & docto. ibi quia actus ultimus non eſt nouus contractus: ſed diſceſſio á primo contractu a iure permiſſa, teſte Fab. a mo. ſan. ſa. in trac. de emp. & uen. q. quinta princ. q. 8 Et ſecundū prædicta debet intelligi dictum Io. a Firmo in trac. Gabel. par. 5 q. 5 & in 3 parte octauæ partis q. 12. inquantum facta concluſione, ꝙ de diſtractu non debeatur noua gabella, illam limitauit non procedere, quando res iam tradita, retro traditur: limitatio enim rectè procederet, ſi poſt contractū hincinde ex omni parte impletum data, & accepta hincinde reſtituuntur. tunc. n. neceſſario eſt nouus contractus, non autem in caſu propoſito. In quo (ut dixi) licitum eſt, diſcedere, & non dicitur nouus contractus. Rurſus non bene ſentiit idem Firm. a. in d 5. q. inquantum conatus, fuit opi. Ang. in l. cum eiuſdem. ff. de edi. actio. in eo quod rectè ſentijt, quòd ſi fuiſſet dos promiſſa in pecunia, & poſteá datur res in ſolutum, quòd unica debetur gabella; reprobare, dicens, quòd cum ſint duæ res diuerſæ, duo ſint cōtractus, duplex ſit ſoluenda gabella, quia licet ſint duæ res diuerſæ, tamen una ſubrogatur loco alterius, quod fieri poteſt re integra: & ſemper non eſt niſi unica obligatio, & unus contractus, & non plures. Imò non cenſetur eſſe, niſi una res, & aliud pro alio ſolutum reputatur idem, conſenſu creditoris, Nec per hoc multiplicatur, ſed ſoluitur eadem obligatio. l. inuito. C de ſolu. facit. l. cùm incertus, & ibi uo. ff. de leg. 1. Ubi res ſoluta cenſetur
55 ab initio fuiſſe debita. Sed quid ſi contractus ex omni parte fuerit perfectus, & abſolutus, uerū poſtea declaratur nullus, nunquid quartaria ſolui domino directi cenſus, debeatur: In quo dicendum eſt, ꝙ ſecuta declaratione nullitatis, nulla iura debentur patrono, quia cenſualia non fuerunt alienata, & conſuetudo loquens de uenditione, intelligitur de ualida lib. 1 §. condemnatum. ff. de re iudi. l. non putauit. § non quę uis. ff. de bo po. contra. l. 2. in fi. ff. quemadmo. teſta. aperia. & tenet in terminis. Pet. a Bell. pet. Io. Fab. & Alber. in l. fi. § ſin autem. C. cō munia dele. Hinc rectè dicimus, gabellas non deberi ex contractibus nullis, & inualidis. Et ſtatutum imponens gabellam ſuper contractibus, non intelligitur loqui niſi de actibus ualidis, non inualidis,

lidis, ſecundum Cy. Bart. Bal. Saly. & Iaſ. in l. fi. §. ſi autem. C. communia de lega. Bal. & Salye. in l. 2. in fi. C. de emu. Bart. Bal. in l. non dubium in princ. C. de leg. Ang. in l. Marcellus §. res. quę. ff. ad Treb. Roma. conſ. 78 Iaſ. in l. 3. §. nerua. tertio not. ff. de aequiren. poſſeſ. Ante tamen declarationem nullitatis. intentio domi

56 ni eſt fundata. Sed pone quartariam fuiſſe ſolutam, nunquid debeat reſtitui a domino, declarata dicta nullitate? & dicendum eſt quod ſic: locus enim eſt conditioni indebiti. Non enim debebatur quartaria iſto caſu, ergo ſi ſoluta fuerit, repetetur. Et ſententia nullitatis lata contra emptorē præiudicat ipſi domino; ex quo fuit lata cum habēte inter eſſe principale. arg. l. Papinianus. §. ſi ff. de inoffi teſta l. 1 § denunciato. ff. de uē. inſpic. l. ex contractu ff de re iud gl. 2. in l. de unoquoque co. tit. Ang in l. in cogni tione. ff ad ſyll. in l. cum filiusf. in prin. ff. de uerbo oblig. maximè ſi lata eſſet ſē tentia cum cauſæ cognitione & in iudicio contradictorio: quoniam tunc lata eſt cum legitimo contradictore, nec erit admiſſibilis patronus, ſi uelit controuertere iuri alterius, ſiue appellando, ſiue opponendo, aut alia quacūque uia, niſi col luſionem in facto proponat, & probare offerat. Poteſt tñ lite pēdente, ne partes colludāt, ꝓ eius intereſſe, adeſſe iudicio,

57 & ꝓbare ad fidē ualiditatis contractus. Nō longè differt, uidere, nūquid ſi quis uēdiderit, habita fide de pretio, & tradiderit, eo adiecto pacto, ꝙ infra bienniū ſoluatur pretium, & in caſu ſolutionis non factæ, propria auctoritate, poſſit uēditor fundum uenditum re accipere, & contingat quod ſolutione non facta, uēditor & emptor fuerit concordes ut fundus reacciperetur, & ſic contractus reſol ueretur, an patronus directus teneatur reſtituere quartariam habitam? Et dicendum, eſt quod ſic; ea potiſſima ratione, quia uenditio uidetur facta ſub clauſula reſolutiua cadente in pactum legis commiſſoriæ, quo caſu non ſolueretur in termino, & ſic reſoluto contractu, omnia dependentia cenſetur reſoluta. Et licet formula adiectionis in diem, quę habetur in l. ſecunda & per totum de lege commi. per glo. & doct. in l. prima. ff. de donatio. uidelicet ſi ad diem pecuniam ſoluta non ſit, res ſit inempta, Nihilominus non obſtat, quoniam illa uerba non ſunt de forma; ſed ſufficiunt æquipollentia, ut ſunt omnia illa quæ important reſolutionem directò ex ipſo iure text. eſt in l. fi. § primo. ff de reſcin. uend. ubi nor. Bald. quod iſtud pactum legis commiſſoriæ ita fit per pactum, & uerbum habeatur pro infecto, ſicut per uerbum res ſit inempta, quia utrunq; uerbum eſt directum. Pariter etiam ſufficiunt uerba importantia executionem facti. & ſic præſupponunt reſolutionem ipſo facto quia non eſt imponenda nudis uerbis. l. 2. C. comm. de le. hinc generaliter dixit Bal. in l. ea lege col. 2 uer. ego dico. C de condi. ob cau. quod quidem eſt in omnibus pactis habentibus uim reſolutionis principij contractus & traditionis. & ſequitur Paul. in d. l. ab emptione. Pau Rapha. Cuma. in l. 1. ff de dona. Pau. Alex. in l. qui abſenti § 1. ff de acquir. uel ammi. po. Corn. in conſi. 90. in cauſa. col. 2 lib. quarto. Philipp. Deci. conſ. 187. nu 4. Iaſ. conſil. 128. col. pe. lib. 4. Verborum enim directorum & ipſo iure reſolutiorum, quædam ſunt directa & reſolutiua ex propria, ſui forma & figura, ut illa ſit res inempta, uel inuendita, uel uenditio habeatur pro infecta. de quibus in lege ſecunda. & per to ff de le. commi. in l. fin. ff. de reſcin. uen quædam uerò ſunt directa & reſolutiua per antecedens neceſſarium: ut ea quæ executionem facti important, & ſic neceſſariò reſolutionē ipſo iure præſupponunt, & inducunt Hinc eſt quod uerba etiam futuri temporis quæ ſonant in executionem facti, pręſupponunt & inducunt diſpoſitionem de præſenti, & operantur ipſo iure, tanquā directa. tex. eſt in c. ex literis c. ex parte & ibi Card. Panor. de ſponſa. & plura cumulat Fel. in c. Rodulphus col. 18 de reſcri. & eſt ratio, quia q vult conſequens, vult etiam & diſponitur omne antecedēs neceſſarium ad illud l. illud. ff. de acqui. vel omit. hære. cum vulga. & in ſimilibus terminis decidit quæſtionem noſtrā Bald.

Bald.in repe. l.Emilius in princ.col.3 ff. de minor.uerſic quid dices ubi ſimilem
58 quæſtionem firmat. Sed quid ſi uenditor eum pacto de retrouendendo, non ipſe redimat,ſed alter,cedat ius redimendi,an debeatur ius gradantis ſeu quartariæ? Dicebant quidam quod ſic; quia illud ius redimendi eſt uelut pars fundi. l.fundi partem.ff.de eon.emp.l ſi ſterilis §.ſi tibi ff.de actio emp.c. eum Ioannes & ibi Panor.in 5.nota.de fid.inſtru.e.cũ in aliquibus 2.not.per illum rex.de dec. Immò habitualiter uidetur ineſſe dominium utile fundi huic iuri redimẽdi; qa etiam utilis rei uendicatio ad hoc competit.ſecundum Paul de Caſt.in l ſi eum uenderem.ff.de pigno.actio.& ſic per uẽditionem iſtius iuris, uidetur fieri uenditio ipſius fundi, uel utile eius dominiũ. Sed contrariam opinionem tenendam: aſtruebant, quam & nos approbauimus. Ea ratione, quia iſtud ius non debetur, niſi quando fundus uenditur, ſed ius redimendi fundum, non eſt fundus: ſicut etiam actio ex empto,uel conditio ex l.ſi quis argentum. C. de dona. competens preciſè ad feudum non eſt feudum. Et ſic ſiue huiuſmodi facultas uendatur aut donetur, non habet locum ius gradantis, ſeu quartariæ. Nec obſtat quòd retractus proximitatis habeat locum in uẽditione iuris redimendi rem antequam, quia ille retractus eſt fortior, fauorabilior, & latior retractu cenſuali,ſeu feu-
59 dali. Sed pone factam eſſe uenditionem cum pacto de retrouendendo,hinc ad decem annos & antequam ex toto labantur decem anni,facta eſt prorogatio ad alios tres annos, an ex iſta prorogatione debeatur iſtud ius gradantis, ſeu quartariæ? & uidetur quòd non ea ratione quia licet hæc prorogatio ſit merè uoluntaria, tamen quando fit pendente prima facultate, non cenſetur noua facultas redimendi, ſed cõtinuatio eiuſdem: Nam ex quo emptor prorogans ſcit ſe poſſe cogi, cum promptam reuenditionem non cenſetur mere uoluntariè prorogare, ſed metu ne cogatur ſtatim reſtituere.Secus ſi de redimendo conuenirent elapſo termino,& expirata prima facultate, quia tunc eſſet noua, & merè uoluntaria facultas. Et non diceretur inde ſequi redemptio ſed noua emptio. & ſic dictum ius, & omne ius retractus deberetur, text. eſt in ſimili, in l Sed & ſi manente.ff.de pręca.& faciunt no.per Bald.conſi. 321 uerba compromiſſi lib. 5.Ang.Paul.& alij in l. fin. de fer.Filipp. Franc.in cap. eum appellationibus in fi. de appel.in ſexto.Alexand.in l.dies cautioni.in princip.ff.de dã.infe. Corn.cõſi. 92.placet mihi,conſil. 235. de pluribus ſub litera.C,lib. 2. Dec. in capit.perſonas col. fina.de appella. Poſſet tamen allegari in contrarium doctri. Bald. in repeti. lege Aemilius colum. 5.in 5.no. ff.de min. ubi quòd ſtante ſtatuto, quod de quolibet contractu ſoluatur gabella, ſi locatur fundum ad annum, & ante finem anni prorogaui ad alium annũ debetur noua gabella, quia licet inter ipſos prorogantes uideatur unus & idem contractus, tamen non reſpectu tertij, & ſic domini directi. l.ſi eum heremes. C. loca. licet rectè intuenti hæc doctr. nihil in contrarium faciat, quia Bald. loquitur in gabella impoſita ſimplici contractui, & nudum actum cuiuſuis contractus concernente. Sed onus gradantis,ſeu quartariæ reſpicit ipſam mutationem & effectualem uenditionem fundi, & non nudum actum cuiuſuis contractus. Item Bald.loquitur in prorogatione reſpiciẽte ſubſtantiam ipſius contractus: nos autem loquimur in prorogatione reſpiciente ſimplicem qualitatem ſeu certam acceſſoriam contractus,nihil addendo,uel extendo,in ſubſtantia ipſius contractus. Prorogatio enim locationis æquè implicat & conſenſum,& ſimilem penſionem & omnia ſubſtantialia in locatione requiſita, ac ſi noua locatio de integro contraheretur. Et ſic ſaltem reſpectu tertij cuius intereſt,uidetur nouus contractus,quin omnia requiſita ad nouum contractum interſint. Sed quando fundum uendo in perpetuum,cum facultate redimendi infra nouennium, & pendente nouennio prorogatur, hæc prorogatio non reſpicit eſſentiam cõtractus,ſed eius qualitatem:

tem: nec in ea implicatur nec repetitur
eadem uenditio, ſed ſola qualitas vel cō
ditio facultatis redimendi. Et huiuſmo
di uenditio non eſt propriè & ſtrictè con
tractus, eſt ſolus prorogans, non autem
is cui fit prorogatio obligatur. Sed pro-
rogatio de qua loquitur Bal proprie &
ſtrictè eſt contractus, cùm ſit ultro citro
que obligatoria.l.labeo § cōtractum.ff.
de verbo ſign. Dicebant quidam, nō ob-
ſtantibus prædictis conſiderationibus,
deberi ius quadrantis, ſeu quartariæ, aut
laudimiorū, quia reuenditio quæ fit poſt
terminum primæ facultatis, in uim pro-
rogationis, non procedit à uirtute & po-
tentia primi contractus & uenditionis,
nec ex cauſa ueteri & neceſſaria illi exi-
ſtente: ſed ex noua & uoluntaria ex in-
teruallo ſuperuenta. Igitur ſaltem reſpe-
ctu tertij habētis intereſſe, reputatur no-
ua, & libera uenditio. Ego tamen licet ri
goroſè poſſet hæc contraria opin. defen-
di, nihilominus quia non fit mutatio ex
tali prorogatione in alienas manus, ſed
fundus peruenit ad eaſdem, & facilius
ad primeuam naturā.l.ſi unus. § pactus
nè peteret de pact. gl. & do in c. ſtatutum
de præb. in 6. & priſtinam formam iura
cōdeſcendunt, concludo nō deberi illud
ius quadrantis, ſeu quartariæ aut laudi-
miorum.

60 Sed pone rem cenſualem extimatam
in dotem filiæ à cenſuario tradi, an ius
gradantis vel quartariæ debeatur: & di-
cendum eſt, quòd non: quia illa extima-
tio non fit cauſa venditionis, ſed cauſa
deſignandi valorem. Et ideò non debe
tur, cùm tantum debeatur ex uenditione
facta. Item quia cenſetur data in antici-
61 pationem ſucceſſionis paternæ. Illud
in mentem venit, pone cenſuarium non
vendidiſſe proprietatem rei cēſualis, ſed
tantum ſeruiturem, vel ius reditus ſuper
re cēſuali, an debeatur ius gradantis ſeu
quartariæ? Et licet hæc ſint onera, tamen
quia non ſunt pars rei, niſi ficte, aliud.n.
eſt fundus, & aliud ſeruitus, vel ius ſu-
per fundo, ideo dicendum eſt non debe-
62 ri ius gradantis. Nec lateat uos quòd
ſi res cēſualis ſit vēdita & tradita non ta
men adhuc pretium ſit ſolutum, & ante
ipſius pretij ſolutionem hic emptor non
longo interuallo interiecto ueteri ære
alieno oppræſſus, ſiue alia antiqua cauſa
quæ forſan latebat uenditionis tempo-
re, alteri uendidit non ualens pretium
ipſum ſoluere, quia illa acquiſitio prima
habebat tale morbum implicitum & la-
tens, ꝙ ſtare non potuiſſet, ſed diſceden-
dum ex nouo ſumpto diſtrahendū fuiſ-
ſet, niſi opportunè reperiſſet, quē ſui lo-
co ſubrogaſſet, iuncta temporis breuita-
te, & ꝙ primus emptor non fuit, nec po-
terat diu manere dominus, inſpecto illo
ab initio implicito rerum non ſtatu non
eſſet æquum duo iura gradantis deberi.
Non enim uoluntariè uel cauſa alicuius
commodi noui, vel nouæ cauſæ ſuperuē
tæ feſtinauit vendere; quo caſu benè di-
cta duo iura deberentur p l. in ambiguis.
§ quotiens. & l. nō ſine § quamuis C de
63 bo quæ. libe. Quid ſi quis emit bona,
cenſualia pro certo pretio, & ſoluta ſunt
laudimia, ſeu ius gradantis, demum mo-
uetur ei quæſtio a uēditore vel alio præ-
textu læſionis ex capite.l.2. C. de reſcin.
ven. emptor ad euitādas moleſtias & ex-
penſas tranſegit cum uenditore, & ſibi vl
tra primum prætium, dedit ei certā ſum-
mam, & ille ceſſit omne ius, an noua lau
dimia debeantur domino cenſus? & di-
cendum, quòd aut bona illa uerè & ma-
nifeſte fuerint uendita uiliſſimo pretio,
& tunc debentur noua laudimia, tanquā
pro iuſto pretio, ſeu ſupplētur de nouo,
habita ratione ad uerum ualorem; aut
non apparet, & tunc nulla noua laudi-
mia debentur, quia iuſto pretio ſemel
emit, & tali quo res deberet eſſe ſua per-
petuò, & incōmutabiliter, & quod nunc
aliud pretium addat, cēſetur cauſa uexa-
tionis redimēdæ feciſſe. tāto magis quia
manus non mutatur, nec ex cauſa de no-
uo illi acquiritur, ſed ex ea quam habe-
bat. Ex prædictis & no. quia nunc eſt in
facto.

64 Nunquid poſſit conſtitui cenſus non
relatus ad rem, ut quis ſe obliget ad unū
florenum quia decem das, & uendit hoc
ius percipiendi non relatum ad rem?
Dicas quòd non, per tex. iſtum qui vult
cenſum conſtitui debere ſuper rebus, fa-
cultatibus,

cultatibus, & emolumentis conſtitué.lis
tamē eriam per doct. Lauren. de Rodul.
in repet.c.conſuluit. extra de uſur. 12.q.
nume 46

65 Nunquid neceſſarium ſit conſtitui cē
ſum antequam vendatur? in quo dico
quòd ante hanc Pragma. dum hæſitare
tur inter Doct nunquid contractus cen-
ſuales eſſent validi ita vel ne, tenebant
nonnulli, non aliter eſſe validos niſi cen
ſus eſſent conſtituti antequam uenderē-
tur, prouit habetur per Inn. Hoſt & poſt
eos Io. And. in c. in ciuitate. extra de vſu.
& alios relatos per Lauren. de Rodul. in
repe. cap. conſuluit. extra de uſur. in 11.q.
nu 42. hodie autem non eſt neceſſe con-
ſtitui antequam uendantur ſed unà inſi-
mul poſſunt vendi & conſtitui, ſecundū

66 hanc Prag. Nunquid cenſus conſtitui
poſſit alio titulo quàm uenditionis &
emptionis? in quo proculdubio dicen-
dum eſt quòd ſic, nam cenſus conſtitui
poteſt per uiam legati, in teſtamento do
nationis inter uiuos, & cauſa mortis, da
tionis in ſolutum, & alijs quoq; modis;
vt ad propoſitum not. Crauet. in conſil.

67 217. nu. 4. 2. lib. Qua de re illud inue-
ſtigatione dignum eſt, an ſi teſtator dixe-
rit lego. 10. Annua Titio ſuper tali fun-
do, ille fundus intelligatur obligatus, &
hipotecatus? in quo uidetur dicendum
quòd ſic, quia tantum eſt dicere lego. 10.
annua ſuper tali fundo, quantum obli-
go talem fundum pro decem, ſecundum
Bar. in l. ſundus quem. ff de ann. legat. &
in l. codicillaris § inſtituto. ff de lega. 2.
& Ioan. Fab. in §. item Seruiana. vlti col.
inſt. de act. nam per iſta uerba fundus eſt
obligatus actione reali, quę ſequitur fun
dum ad quemcunq; peruenerit, & ita te-
net Specul. in tit. de loca. § nunc aliqua.
verſ. 86 de quo uide Caſſan in conſuet.
Burg. in titul. des cenſes. fol 357. & 358.
ubi id idem latius & expræſſius firmat,
& idem voluit Alberi. da Roſa. in l. Ga-
ius. ff. de annu. legat. vbi id expræſſius fir
mat ſtante iure nouiſſimo, de quo in l.
1. C. commu. de leg. ſecundum quod om
nia bona teſtatoris ſunt obligata pro le-
gato, præter alia bona legata alteri quæ
non ſunt obligata pro alijs legatis, ut d.

68 l. 1 C. commu. de leg. An autem cenſus
taliter conſtitutus in teſtamento habeat
priuilegia iſtius Pragma. & dico ꝙ ſic,
quia teſtator fingitur cogitare idē quod
ius ſecundum Bald. in l precibus. 14. col.
de impube & al. ſub. & in l. cum patrem.
in ſi C. de cōd. inſer. & præſumitur ſuam
diſpoſitionem velle intelligere, & modi
ficare ſecūdum iuris municipalis diſpo-
ſitionem ſecundum Alexan. in conſi. 14.
in 4. par. & Io. de Imol. in l. ſi ff. de cond.
& dem. item præſumitur uelle quod le-
ges habeant locum in teſtamento ſuo,
niſi conſtet de contraria uoluntate, ſecū
dum Bal. in l. quædā. in ſi col. verſi. ſi au-
tem non dixit. C. de iure de libe.

69 Pone quod teſtator conſtituit cenſum
ſuper bonis ſuis illumque legauit. ita ꝙ
conuerteretur ad fabricam piam, an poſ-
ſit cōferri in beneficium rigore literarū
Papæ de prouidēdo alicui de beneficio?
hanc quæſtionem poſuit Card. in Clem.
2. de præben. 15. quæſt. vbi arguit pro &
contra, tandem uidetur tenere quod nō.

70 Quid enim ſi teſtator reliquerit an-
num redditum ſiue cenſum religioſis
incapacibus acquirere, puta fratribus or
dinis minorum, fortè uegetę unius uinū
pro ſacrificio miſſæ, vel oleum pro lumi
naribus, uel aliquid aliud pro paramen-
tis, & cultu diuino, an ualeat tale legatū?
& dicēdum eſt quòd ſic, quia, per huiuſ-
modi relictum non releuatur mendici-
tas, quam tales fratres pr fitentur, nec ta
le legatum contradicit mendicitati ſecū
dum Feder. de Sen. in conſil. 12. incip. fra

71 tres prædicatores. Pone teſtator reli-
quit Titium decem corbes frumenti ex
tali fundo, an tale legatum debeatur ſta-
tim in principio anni, an uerò eo tempo
re quo (recolligitur? in quo) dicendum
eſt tale legatum deberi eo tempore quo
frumentum recolligitur, vt l. firmio § pa
ter. & ibi not ff quando dies lega ced. &
expreſsè decidit Bar. in l. ſi legaturus. §.
cum ita. ff. de lega. 3. & Bal. in l. 1. in ter-
tia oppoſitio. C. quando dies lega. ced. &
per Iaſ. in l. 1. in principio. 11. col. ff. de
iuſti. & iure.

72 Licet ſecus ſit in ſimplici annuo cen-
ſu pecuniario legato, qui debetur in

prin-

principio anni, per l. qui hoc anno. vbi gl & Doc inſt.ff de uerb.ob.& § qui hoc anno.inſtit.de verbo. oblig & volũt Doɫo.ſupra allegati. Et ſimiliter eſt diceudum quod ſi teſtator reliquerit decem corbes frumenti & decem ducatos anno quolibet, illi decem ducati debitur etiã tempore m ſſiũ propter copulam, ſecũdum Bart.& Iaſ. in locis ſupra allega & ſequitur Lud Rom.in d l.qui hoc anno, & ibi etiam Iaſ.in fi. Sed quid in contractibus an redditus ſiue cenſus annuus vbi nihil dictum ſit, de tempore debeatur in princ.pio anni? dicas quod ſic, ſecundum Bar. in d.l.qui hoc anno quem ſequuntur Doct niſi quando deberentur fructus annuum, per ſupra allegata Item niſi præſtatio, & cenſus ſolutio deberet fieri ob aliquam nec ſſitatem, quia tunc inſpicitur tẽpus neceſſitatis, vt l nec ſol. §.ſi in habitatione ff. quando dies legati cedat, ſecundum Bart.in d.l. qui in hoc

73 annuo. Quid enim ſi relinquatur triũ vegetum vinum anno quolibet Titio ex tali terra, an morte Titij extinguatur relictum? videtur quòd ſic.l. Caius. & ibi Bar.ff.de annu.legat.licet non extinguatur per mortem hęredis debentis pręſtare legatum annum, vt eſt tex.in l.annua. ff.de annu.lega. etiam ſi nomen hæredis nominatim fuerit in legato adiectum, ſecundum Pau.de Caſt.in conſi 367 ſuper eo quod quæritur.in primo lib.

74 Item aduertendum eſt quod legatum annum eſt puũ pro primo anno,& proſequentibus annis eſt conditionale. l.ſi in ſingulos.ff de annuis legat. & ibi Doctores.

75 Quid ſi teſtator in perpetuum reliquerit ciuitati, vel eccleſię anno quolibet ducatos decem, an poſt centum annos debeatur tale legatum? & videtur dicendũ quòd non, per l. pen.eum gl ff.de annu. lega.& conſuluit latè Alex.conſ.50 omiſſo multiloquio primo li.de quo per Ioan. de Anau.in conſi.39 & Barba. cõſ. 20.in 4. lib.

76 Quid enim ſi teſtator reliquerit vxori ſuæ annuum redditum, ſiue cenſum pro alimentis, donec dotem receperit ab hæredibus, an valeat tale legatum; in quo Alex conſi.26.in 4.lib.viſo themate, tenuit quòd non, quia tale legatum ſapit vſurariam prauitatẽ, ideo non tenet. & Bart.in l. 1.ff de his quæ pœn.not.Pet.de Anch.in conſi 79 verba ſtatuti, & conſ. 139 & quod ſit inclitum dare certum ꝙ pro retardata ſolutione dotium, voluit expreſſe Io.And in c ſalubriter de uſur. & Pet.de Anch.conſ 149.& licet nonnulli teneant contrarium, tamen hæc opinio tanquam ſecurior videtur tenenda, ſecundum domi Laur.de Rodul.in trac. de uſur & maximè procedat hæc opinio in non ſolito negociari, ſecundum dom. Abba.in d.c.ſalubriter,& ſequitur Socy. conſi.130.verſ.cõfirmatur. num.10.in 4. lib & Deci.in conſil 119 in 1.par. pro tenui facultate, ſed quicquid prædicti Doɫo loquuntur quãdo hoc deducitur in pactum inter ſocerum,& generum, at ſecus in caſu noſtro, vt per Cramin in deciſi.70 & 101. quia in exactione dotis poſt d ſſolutum matrimonium permittuntur uſuræ tanquã intereſſe, tanto magis quia hoc procedit ex mæra liberalitate teſtatoris in caſu propoſito,& ſic nõ

77 eſt dubitandum Et an tali caſu uxor habebit fundum obligatum? & videtur quòd ſic, p tex. in l.hactenus. ff.de uſuf. ubi tex.ęquiperat tributum & alimenta, & dicit ea eſſe onera fundi, quod quidẽ firmat Caſſa.in conſue.Burg in titul.des cenſes in tex ibi contra Paſſignal. rubr. 40.§ 6.fol 360. verſi.ſecũdo limita, vbi pro hoc dicit facere text.in l. 2.ff. de alimen.& ciba.lega. facit etiam tex. in l. 1. C. commu.de lega quatenus voluit pro omnibus legatis dari hipotecariã actionem.

78 Quid enim ſi legatur anno quolibet certa quantitas frumẽti ex certo fundo, euenit aũt qd vnus annus eſt ſterilis, taliter quòd non potuit præſtati illa quantitas legata, ſeu non tota, an in ſequentib. annis fertilibus debeat ſolui? & videtur quod ſic. l.legatum. § vini falerni. & ibi Dy & Docto ff.de annu.lega.& not in l. ſi vno.in princ.ff locati.

79 Quid enim ſi legatarius cui fuerit relictum annuum legatum moriatur incepto anno, an debeatur totum legatum

pro

pro ipſo anno incepto,& nō completo? & dicas qd ſic.l.arbor quoque. ff. de annu.legat adeo quod tranſmittitur ad hæredes.l.In ſingulas.la grande. ff.de annu. lega.& per Ludo.Roma.in ſingu.in uerbo legatum annuum, ſed pro alijs annis non tranſit ad hæredes (ut ſupra dixi) niſi ex coniecturis & uerbis legati vel aliū de appareret quòd voluit tranſire etiā ad

80 hæredes. Et ſi ſit legatum annuum perſonæ pauperi,intelligitur factum pro alimentis,ſecundum Bart.in l.codicillis.in prin.ff.de ann.lega.& in l.cum hi.§.ſi in annos.C.de tranſact.& ibi Alex. & Bald. in l in annalibus. C.de leg. & in auth. ingreſſi.1 1. col.C de ſac.ſan.eccl. quod eſt, uerum , habito reſpectu ad qualitatē rei legatę.ſecundum Bal.in l.Stichum.§.ſtipulatio.ff de verb.oblig. Eſt enim ma-

81 ximè vtilitatis dicere, quod dictum legatum cenſeatur factum pro alimentis,nā multa priuilegia alimentorum fauore ſunt tributa,ſecundum Barrol.in l.mela. ff.de aliment.& ciba.lega.& inter cætera priuilegia dicit eſſe,quia ex minus ſolēni voluntate debentur in futurum , probata trienali præſtatione.l. 1.C. de fidei-

82 commiſſ. Item quia alimenta relinqui poſſunt etiam perſonis non capacibus. l.is.cui.& l.ſeruos.ff.de alim.& ciba.leg. hinc eſt , quod legatum factum fratrib. ſancti Franciſci pro alimentis,licet ſecūdum Bar. in l. legatum. ff de capi.di.& p Card.in Cle exiui.§ cumque.& per Lud. Rom poſt Bal.in l.Stichū. §. ſtipulatio. ff.de uerb. obli. videatur ſapere aliquid proprietatis,& ſic non uideatur ualere tamen ſi ad modicum tempus fieret, valet & tenet fauore alimentorum,ſecundum Fed.de Sen.in conſil.1 ſ & Pet. de Anch. & Card.in d.Clem. & per Bal. in l.priuileg & in auth.ingreſſi. C. de ſacroſ eccl. & per Franciſ.Aret in l.pen.C.de neceſſ. ſeru.

83 Item quia alimenta poſſunt relinqui filijs ſpurijs. c. cum haberet. extra de eo. qui du.in matri.non tamen debet excedi modus,ſecundū Bal in l.id quod pauperibus.C de epiſ.& cle.& in l. eam quam. C de fideicommiſ & hoc verum de iure canonico, ſecundum Bal.in l.ius ciuile. de iuſt & iure,& ita tenuerunt Bar. Bald. & Sal.in auth.ex complexu. C.de inceſt. nupt.& ita conſuluit Soc.conſ.161.1.lib. pro deciſione præſentis,vbi etiam plene diſcutit an teneatur pater alere nedum filios,ſed etiam nepotes & neptes.

84 Item per clauſulam generalem diminuentem legata, non iminuuntur legata alimentorum.l.libertis § poſthumus.ff. de alimen.& ciba lega.

85 Item in cauſa alimentorum dantur breuiores dilationes.l.2.de reg.iu.& p-ceditur ſummariè ſi petuntur alimenta futura,vel præſentia at ſecus,ſi petuntur præterita, ſecundum Bal.in l.1. C. de fideicommiſ. per l.alimentis. C.de trāſac. pro quo uide etiam eundem Bal. in l. ſi quis ſuo C.de inof.teſtam. vbi ſimpliciter dicit in cauſa alimentorum procedi de plano & ſine figura iudicij, & etiā die feriato,& idem quod voluit Bald.in d.l.3 C.de fideicommiſ. voluit Bar.in d. l.de alimentis,& ibi Iaſ.num.6 eſt enim ratio in promptu quare magis ſint priuilegiata alimenta futura,& præſentia, eo quia ex alimentis dependet vita hominis,ſecūdum Bal.& Saly.in d.l. de alimētis.quod quidem de futuris & præſentibus intelligendum eſt.

86 Item quia à ſententia lata in cauſa alimentorum non appellatur ad effectum impediendi exequutionē.l.ſi.ff.de appe. recipien. quod quidem intelligitur de futuris alimentis,& præſentibus,non autem de præteritis ratione ſupra allegata, ſecundū Io.And.in addi. Spec in titu.de appell § in quibus verſ. ſed nouquid. & Franciſ de Are.in cōſ.97. in cauſa & pūcto. vlti.col. & ſequitur Iaſ.in d.l de alimentis.

87 Item alimenta non poſſunt remitti pacto contrahentium abſq; authoritate iudicis, vt d.l.de alimentis,quod procedit de alimentis futuris & relictis in vltima voluntate, ſecus ſi inter viuos,ſecundum Doct. & maximè Iaſ. in d l de aliment s, & an iuramentum aliquid operetur?vide per Doct.ibi alia etiam plura priuilegia tribuuntur fauore alimentorum per legem , quæ hic recēſere ſiuſtra torium ſtāſcribere eſſet, & quatenus ſupra

pra dixi non poſſe tranſigi abſque decre
to ſuper alimentis futuris procedit, ut
etiam alimentarij inter ſe non poſſint
tranſigere per l. cum hi §. ſed ſi pluribus
88 ff.de tranſac. Quidem enim ſi quis eme-
rit annuum redditum ſiue cenſum ſuper
aliquo fundo, cum pacto de retrouendē
do, ita quòd ſi infra triennium non redi
matur fundus ſit in ſolutum, & ſoluti no
minc dicti emptoris, an hic contractus
ſit licitus? in quo de iure communi dicē
dum eſt, quod aut dicatur, quòd fundus
ſit emptoris pro iuſto pretio, & tunc id
prohibitum non eſt, ut probatur in l. ſi
fundus. § ulti. & ibi gl. & Bar. ff. de pign.
Alber. in l. emptione. in fi C. plus uale.
quod agi & in l. vlt. in prin. ff. de contra-
hen. emp. Bal. in repe. l. Æmilius, col. an-
tepen. uerſ. in glo. 1. ff de minorib & in c.
1. col. 1. uerſi. quæro utrum ualeat, tit. de
feu. ea. in 6 le. commi. Alex. conſil. 178.
viſo proceſſu, col. 3. nu. 8. lib. 7. aut nihil
dictum eſt de pretio, ſed ſimpliciter di-
ctum fuerit, quòd nō facta reemptione
infra triennium fundus remaneat em-
ptoris, & tūc intelligitur de iuſto pretio,
ſecundum Hoſt. in c. ſignificante. col. 1.
in uerbo in pignoribus, & ibi Io. Andr.
col. 2. de pignorib. & ita intelligitur. l. ſi
fundus. ff. de pignorib. vt ibi etiā uoluit
Bar. & Alex. conſi. 178. lib. 7. Steph. Ber-
tran. conſi 98. puto. col. ult. lib. 2. ſi uerò
dicatur ſimpliciter quòd pro eodem pre
tio, & tunc contractus erit illicitur, ut la
tè proſequitur Tiraquel. in trac. de utro.
retra. in tit. de retraict. conuentionel, in
fine, in 24. q. num. 118. quid ergo erit in
terminis iſtius Pragm. & uidebatur poſ-
ſe dici tale pactum eſſe reprobatum ſe-
cundum terminos iſtius Prag. nam di-
ſponitur in ea, quòd ſi fieret pactum, ꝙ
ob non ſolutionem cenſus, aut propter
deteriorationem ſeu alienationes, uel
alias, res obligatæ ad cenſum inciderent
in commiſſum, ꝙ ea pacta non ualent,
ergo dicendum eſt idem in pacto propo
ſito, ꝙ ſi non redimatur cenſus infra triē
nium, ꝙ eo caſu fundus ſit emptoris, (&
licet diſtinctio prædicta ſit æqua, ut in-
telligatur pro iuſto pretio in dubio, & ꝙ
quando expreſſum eſt in pacto, quòd
fundus ſit emptoris pro iuſto pretio, ꝙ
cōtractus eſt eo caſu licitus, ſed inclitius
ſit, ſolum quando dicatur pro eodē pre-
tio, & quod ratio huius Prag. fuit, ne fun
dus efficiatur emptoris pro eodem pre-
tio pro quo emptus eſt annuus cenſus, &
per dictam diſtinctionem ſatis cauetur
venditori, & uidetur ceſſare ratio prohi-
bitionis Pragma.) tñ vtcunq; ſit mēs cō-
trahentium debet eſſe recta, & nō debet
ad aliud tendere niſi realiter, & eum effe
ctu emere cenſum, quod non eſſet appo
ſito dicto pacto. Præterea uenditor nun-
quā cogitauit uendere niſi cenſum, & nō
proprietatem, ergo &c. Cogitare tñ, qa
realiter appoſito pacto, quod pro iuſto
pretio ſit emptoris fundus obligatus pro
cenſu ſi non redimatur infra triennium
non poteſt conſiderari aliqua deceptio,
ſeu fraus, & uendens, rem quantū ualet,
89 non pōt dici circunuentus, & deceptus.
Vides iam cautū eſſe in hac Regia Prag-
ma. non ualere pacta, quòd ob non ſolu-
tionē cenſus, ſeu alienationē rei obliga-
tę pro cenſu factā aut propter deteriora-
tionem, res incidat in commiſſum, &
quòd ob non ſolutionē factam res cēſua
lis non incidat in cōmiſſum, licet ſecus
ſit in emphyteuſi, concordat tex. in c. cō
ſtitutus de religioſis domib. & licet Ang.
Are. in §. adeò inſti. loc. voluerit cenſua
rium ob alienationem factam cadere ab
re in commiſſum ſicut emphyteuta, tñ
maturius habita conſideratione ſup hoc
in ſacro Regio conſilio Neápolitano
concluſum fuit non cadere cenſuarium
a re obligata pro cenſu propter eius alie
nationem irrequiſito eo cui cenſus debe
tur, referente Domino Capi. in deciſio.
196. in cauſa, dubitatū eſt, & miror quòd
90 non alleget hanc Pragmaticam. Quid
enim ſi in inſtrumento diceretur, conce-
do tibi talem rem iu emphyteuſim pro
annuo cenſu, & omne ius quod habeo
in ea re, an iſte cōtractus dicatur emphy
teuticus, uel cenſualis? in quo Imo. in c.
ad audientiam in 2. colum. extra de re-
bus eccle. non alienandis, dicit quòd iſte
non eſt cōtractus emphyteuticus, ſed po
tius cenſualis, & illa uerba concedo in
emphyteuſim ſtant impropriè, qđ quidē

multum notādum reputat, quem ſequitur Iaſ in l. 1. C. de iu. emphir. num 45 & ibi dicit, ꝙ idem formaliter tenuit Ioan. Fab. in § adeo in pen col. inſt. loc. & hoc ē uoluit Bar. Caſſ. in conſuet. Burg in ti. des cenſes in prin. nu 2. fol 347.

91 Et licet ſupra dixerim cenſuarum non incidere in commiſſum ob nō ſolutionē factam infra triennium, tamen Bal. in ti. de pace conſtan. in 29 col. in uerſic. perſoluere fictum, dicit hoc procedere, qn̄ conſtituitur cenſus ſuper re propria ſecus ſi ſolueretur cenſus in recognitionē dominij exiſtentis penes illum cui ſolui debet, quia tunc non ſoluendo cenſum tempore à iure ſtatuto, perderet dominium, ꝙ haberet in re, ſed forte hoc poſſet procedere attento iure communi, ſed attentis terminis Regiæ Prag. dicendū eſt hoc non procedere modo aliquo.

92 Sed pone, ꝙ teſtator reliquit in ſuo teſtamento modium unum frumenti annuatim ſoluendum Titio ſuper tali ſeu ex tali fundo, an ſi hæredes ceſſant ſoluere per triennium poſſint, & debeant priuari iure, & proprietate illius fundi? & Alber. de Roſa. in l. 2. C. de iure emph. in 10. colum. tenuit quod non, & idem ſequitur Iaſ. ibidem num. 48 & hoc tantò magis procedit attenta prouiſione iſtius Pragm. quæ (ut dixi) habet locum etiam in cenſu conſtituto, in teſtamēto, & ſimiliter ibidem Iaſ. concludit minime hæredes cadere in commiſſum propter alienationem fundi irrequiſito eo cui cenſus fuerit legatus.

93 Quid enim ſi non apparet quis contractus ſit an cenſualis, vel emphiteoticarius? apparet tamen fuiſſe factam ſolutionem cenſus nonnullos annos, an præſumatur potius contractus cenſus quam emphiteoſis, vt ſic non cadat a iure ſuo non ſoluendo? Alber. de Roſa. in l 2. C. de iure emphyt in 8. colum. tenet quòd præſumitur contractus cenſualis; in tantum quód non ſoluens cenſum nō cadit à iure ſuo, quod quidem dicit procedere Iaſo. ibi num. 157. ſi in illa regione frequentantur contractus cenſuales,
alias ſi frequentaretur contractus emphi-
94 teoticus non præſumitur contractus cē-
ſualis, & ibi num. 44 dicit contra determinationem Alb. multum facere ea quæ dixit in ea l. in verbo repellere. Pro quo facit, quia cum dubitatur quis contractus factus ſit, eū accipere debemus, qui ſit utilior contrahentibus, gl. in l. ſi quis nec cauſam in princip. ff. ſi certum petatur, Bald. in l. incendium ad fin. C. eodem titu. & conſil 4 iſta quæſtio. in fi. lib 4. & late congerit Andr. Tiraquel in tract. de utroque retract. in titul. de Retraict. lignagier. §. 30. glo. 1. num. 32. fol. 651.

95 Quid enim ſi quis mutuauerit pecuniā Titio, demū Titius non habens pecuniam præ manibus pro eadē pecunia vendit ſeu dat in ſolutum annuum cenſum ſuper eius bonis, an poſſit, & ualeat hic contractus? & dicendum eſt, ꝙ ſic, vt in facto conſultus reſpondit Stephanus Bertran. conſi 91. ex propoſitis, num. 7. lib 3. & ita ſequitur, & firmat And. Tiraquel. in tract de utroque retract. in fin.
96 num. 135. Nunquid onus ſoluendi cenſum ſequatur quencunque poſſeſſorem? & breuiter dicendum eſt, quòd ſic, Clem prima, de cenſi. & ibi glo. l. reſcripto. § ſciendum. ff. de munc. & honorib. imò ſi ad eccleſiam uadit res cenſualis tranſit cum onere ſoluendi cenſum, ſecundum Innocen. in cap. uerum de foro competen. Hoſtien. in ſumma in titu. de iure immun. § à quibus propè prin. Iaſ. in l. placet in ſecunda lectura in gloſſ. fina. C. de ſacroſanct. eccleſ Idem eſt fiſco, ut ad eum tranſeat res cum onere ſuo, l. 2. C ad l. Iul. de ui. pub. Abb. in cō ſil. 14. colum. 2. lib. 2. & tradit Specul. in terminis cenſus in titu. de loca § nunc aliqua uerſic. 86 Corne. in conſilio 264. colum. 2. circa medium lib. 4 vbi loquitur in eccleſia, quòd ad eā tranſit res cenſualis cum ſuo onere, & ita per multa firmat Aym. Crauet. in conſil. 217. in ſecunda parte fuit in rerum natura ma-
97 giſter Petrus. Et adeò hæc uera ſunt, vt nedum poſſeſſor teneatur pro cenſibus futuris, ſed etiā pro præteritis, ſecūdum Auchar. in conſil. 386. in lite col. 1. & uoluit ubi ſupra Crauet. & ita poſt multa fuit cōcluſum in Sacro Regio cōſilio.

ſilio Neapolitano, referente Affl in deciſio 95. Angelus Galiota, ĩtelligit tamẽ vt agatur hypothecaria contra poſſeſſorem, non autem act one perſonali, ut in dictis locis continetur putarem tamen, quòd ſi ille qui debet conſequi cenſus præteritos potuiſſent exigere dictos ceu ſus, & non exigit, (ut puta quia adminiſtrauerat res & bene debentis cenſum, vel fructus peruenerunt ad eum, uel eius procurator aut factor fuit, uel alio modo potuerit apparere, quod negligen tia ſua non exegit (cum in poteſtate ſua erat exigere) quòd eo caſu nouus poſſeſſor nou tenetur, ſed ei ſit imputandum per tex. in l. iure ciuili. ff de condi. & de monſtr. & in l. in excequutione § penul. ff de uerbo. obligatio. & ad propoſitum noſtrum in magis dubitabili caſu conſuluit Socyn. in conſ. 273. ſecundo libro, quod ſiquis fideiuſſit pro Titio in eo quod alteri debet, & in eo quod non exegerit ab illo debitore, quod tãc ſi cre ditor potuit exigere & non exegit. ſed fuit negligens, ad nihil, tenetur, fideiuſſor ille, Non enim ferendum eſt, quòd negligentia illius noceat nouo contra-

98 ctus poſſeſſori. Quid enim ſi de cenſu nullum inſtrumentum apparet, qualiter ergo probabitur ut poſſit licitè cen ſuarius aſtringi ad ſoluendum? Aymo. Craue. in d conſ. 217. dicit ꝙ ſi fortaſſe in uenditione rei cenſualis uenditor dixiſſet ſe uendere cum onere ſoluendi cẽſum, uel in extimo, aut cataſto hoc di xiſſet illa profeſſio probat cenſum, adeò vt nedum ipſe profitens, ſed ſingularis ſucceſſor habens cauſam ab eo, teneri debet, & obligatur, & hoc etiam ſequitur Bar. Caſſan. in conſt Burgun. in titu. des cenſes rub. 11. § 3 in tex ibi cenſe tur cenſe nume. 5 ubi inquit hoc teneri per Fran. de Aret. conſ. 36. colum. 2. & per Guliel. de Benedict. in reper. cap. Raynutius in uerbo & uxorem nomine Adelaſiam numero. 104. ſed corrupte allegat, uoluit enim allegare in nume. 444. ubi latiſſimè ultra omnes hanc rẽ tetigit, & finaliter ex doctrin Guid. Pap. quæſtione. 14 dicit quòd ſi ſolus uenditor in uenditione aſſerat rem quam uen dit eſſe affectam onere cenſus, talis aſſeueratio ſeu recognitio de per ſe ſola nõ ſufficit adhoc ut poſſeſſor & emptor teneatur ad cenſum, & probetur rem illã cenſualem, ſed concurrentibus alijs (ſecundum eum) ut quia probatur anteà venditorẽ cõſueuiſſe ſoluere, uel quia venditor alias diſpoſitiuè recognoueerat & profeſſus fuerat rem illam cenſualem in præſentia partis cui debetur cenſus, uel notario ſtipulante & acceptante pro eo. Iſtis. n caſibus bene proba tur rem illam cenſualem tam in præiudicium uenditoris quam quorumcunq;

99 ſucceſſorum. Addit etiam ibi Guliel. vnum notabile uerbum, quòd ſi aliquis eſt emphitota alicuius, & uendit rẽ pro franca, & libera, quod talis declaratio & aſſeueratio operatur, ut emptor non cadat in commiſſum propter non ſolutionem, deteriorationẽ, aut aliam cauſam, per doctrin. Guid. Papæ in dicta quæſtione. 14 & ibi per Guliel. nume. 489. quod eſt notandum quia alias fecit mi-

100 hi honorem. Si tamen eſſet recognitio facta formiter in præſencia partis cui debetur cenſus, uel notario ſtipulante pro eo (ut fieri adſolet in iſtis recinte grationibus) tunc illa ſola probat rem illam cenſualem, & cẽſum deberi, & hoc nedum in præiudicium recognoſcentis, ſed etiam omnium ſucceſſorum generalium & particularium allegat Guido, in dicta quæſtio. 14. & 272. & quęſtio

101 ne. 42. Probatur etiam cenſus probata ſolutioue duo um anno um ad obtinendum in poſſeſſorio ſecundum Pet. Iaco in peti. redditus uerſic. item credo, ubi dicit, quòd in acquirendo quaſi poſſeſſionem annuæ præſtationis duo ſufficiunt anni, aliter non conſtito de titulo, qnod quidẽ dicit, Guliel de Bened. vbi ſupra nu. 438. etiam notandum, in materia, l. ſi certis annis. C. de pact. & l. de in rem uerſo. ff de uſuris, & capitulo quærelam de electionibus, ubi pro talibus præſtationibus competunt remedia poſſeſſoria, licet non appareat de titulo, & idẽ dicit uoluiſſe Guido Papæ, quæſt.

102 407 in fine. Ad obtinẽdum autẽ in petitorio, dicit dẽ Guliel. ubi ſupra. n. 439.

quòd eſt diſtinguendum, quod aut domi nus prætendi eius ruſticum eidem teneri ad annuum cenſum, & eo caſu probata præſtatione. 30. annorum obtinebit, minor enim præſtatio non ſufficit, eò quia præſumitur uiolentia facta per dominum ruſtico ſuo, ſecundum Specu. in titu. de reſtitu ſpoliatorum § nunc dicamus uerſicu. ſed ſiquis ibi, ponc ruſticus idem tenet Innocen in c. bonæ el ſecundo, de poſtula præla Ioan. And. in c. 1 de
103 de præſcrip. lib 9. Præterea iſtud tempus 30. ann. conſonat rationi, quia cõtrario lapſu eiuſdem temporis, quicunque cenſus, & quæuis præſtatio tollitur etiã contra Principem l. plures apochis. C de fide inſtru. & iur. ha. fiſc. l. b. x. ſecundum Bar. in l malè agitur, & l. competit C. de præſcrip. 30. uel 40. annorum, & ita cõſuetudine dicet obſeruari Manſuer. in titu. de præſcr. § item per lapſum, & quòd per tale tempus probatum debet obtineri in
104 petitorio. † Aut loquimur in alijs quã ruſticis debentibus cenſum eorum dominis & tunc ſufficiunt decem anni, ſecundum Specu. ubi ſupra per d. l. cum in rem uerſo. ff. de uſuris, de quo in d q Gui do. 407. & ita firmat Guli. ubi ſupra. Domi. Bartho. Caſſa. in conſuetu. Bolgun. in tit. des cenſes. § ij. fol. 1350. nume. 9. latiſſimè tetigit hanc quæſtionem, tandem uidetur etiam eiuſdem opinionis quo ad præſcriptionem non minoris tẽporis. 30. annorum, non tamen diſtinguẽdo, ut procedat reſpectu ruſtici & uaſalli quo ad dominum, ſed indiſtinctè, quo uerò ad præſcriptionem decem annorum, & tunc dicit ipſe ꝙ aut quis fun dat intentionem ſuam ex illa præſcriptione decennali tantum, non allegando titulum, & nihil facit, & dicit hanc eſſe communem opinionem in c. cum de in rem uerſo. ff. de uſuris, & in l. ſi certis an nis C. de pactis, & hoc eſt ſanè (ſecundũ eum) intelligendum, ut procedat quãdo tractatur de inducendo obligationem, videlicet, ut quis ad cenſum propterea teneatur, quo uerò ad liberationem inducendam, ut per probationem nõ ſolutionis cenſum per decem annos, ſit liberatus ne amplius teneatur, tunc aut ius cõmune reſiſtit, & tunc ex ſolo curſu temporis põt induci liberatio, ſecundum diuerſas naturas actionũ, quia quædã ſoluuntur minori tempore, quędã maiori. l. ſicut & l. omnes. C. de præſcr. 30 uel 40. annorum. aut quis fundat intentionẽ ex titulo & præſtatione decennali, & tũc diſtinguit quòd aut ille titulus eſt inualidus, aut ualidus & legitimus, primo caſu, quando quis fundat intentionẽ ſuam ex titulo inhabili, & præſtatione, & in hoc Bar. in d. l. cum de in rẽ uerſo, diſtinguit, ꝙ aut titulus eſt inualidus fauore præſtantis, aut fauore eius cui pręſtatur, vt ibi per eũ, aut titulus præcedẽs eſt inhabilis authoritate iuris publici, puta ꝓpter ſolennitatẽ deficiẽtem, uel quia ius ei non aſſiſtit, & tunc aut loquimur de inducenda obligatione, aut de inducenda liberatione, primo caſu, aut ibi uerſatur fauor ultimæ uoluntatis, uel alimentorum aut ſimul & tunc per præſtationẽ trium annorum cõformium. l. 2 C. de fideicom. & dicit Bar. in d. l. cum de in rẽ verſo extendit. d. l. primam, ut procedat in alijs caſibus habentibus ſimilem fauorem, ut eſt cauſa dotis, uel ad diem refectionis, & idem (ſecundum eum) tenent Bald. Alexan. & Iaſ. in l. ſi certis annis C de pact. licet. Ang. uideatur tenere contrarium in d. l. ſi certis annis, tamen in repetitione extendit. d. l primam, in legato facto pro redemptione captiuorũ vel alijs pijs cauſis, aut uero loquimur de inducenda liberatione, & tunc Bar. diſtinguit, ut per eum, ſi uero allegatur uerus titulus & probatur, & in hoc non eſt dubium, ſi uero allegatur titulus, & non probatur, ſed tantum præſtatio decennalis, & ex hoc dicit pendere leges & prophetas, & eſſe aduertendum plenius, nã videtur quòd probata decennali præſtatione præſumendus eſt titulus, ita quod debitor poſſit in futurum compelli ad dictam præſtationem annuam, & ita tenẽt omnes in d. l. ſi certis annis (ſecundum eũ) ſed Bar. in d. l. cum de in rẽ uerſo diſtinguendo dicit, quòd aut ius cõmune reſiſtit, & non præſumitur titulus ex pręſtatione decẽnali. l. cõpetit. C. de præſcr. 30. vel 40. annorum, ut eſt uidere in decimis,

mis, ſi vnus Epiſcopus colligere in Epiſcopato alieno decimas, vel ſi laicus poſſideret ſimiliter decimas, quòd eſt contra ius commune, tunc hoc caſu ex diuturnitate temporis, non pręſumeretur titulus, aut ius cõmune non reſiſtit, & tũc quæritur vtrum præſumatur contra facientem, vt puta contra ſoluentem, aut contra patientem, primo caſu, ſcilicet contra ſoluentem præſumitur titulus, vt eſt tex. in d. l. cũ de in rem verſo, & hunc dicit eſſe caſum qui magis prædicatur, quã quicunq; alius, iſto tamẽ caſu debet allegari titulus, aliàs preſtatio decennalis ſola non ſufficeret, vt ibi, aduertit tamen aduocatos ne allegent titulum quẽ non viderunt, quia ex hoc damnatent animam ſuam, & debet allegari in libello, & non ſufficeret nunc probari titulus ipſe ſecundum Salyc. in d. l. ſi certis annis in penultima col & Iaſ in ſecũda limita. dicit tamen quod legiſtæ tenent hoc caſu ſufficere pręſtationem decennalem, ſed canoniſtæ tenet, ꝙ non ſufficiat, ſed quod requirantur. 40 anni, remittit ſed tamen ad deciſionem Guid. Pap. q. 407. vbi concludit ꝙ allegato titulo ſufficit probare decẽnalem præſtationem ſecundum legiſtas, vel tẽpus 40 annorum ſecundum canoniſtas, & prędicta procedunt etiam in eccleſia quo ad res temporales, ſecundum Salyc. in l. cũ de in rem verſo, in ſeptima quęſtione, & Iaſ. in d l ſi certis annis. C. de pactis, ſed tamen non procedit (ſecundum eum) ſi fieret in piam cauſam. item dicit prędicta procedere etiam in fiſco, ſecundum Iaſ. in d. l. ſi certis annis, limitat tamen prędicta multis modis de quibus per eũ, Reperio Franc. Bal. in tract. de pręſcrip. in 3 parte. q x num. 20. poſt multa hinc inde confusè dicta collegiſſe plures cõcluſionis in prędicta materia, prima concluſio eſt, vbi interuenit diuturna præſtatio cum curſu longis temporis pręſumitur titulus, ſiue tractetur de magno, vel modico pręiuditio, quæ concluſio limitatur pluribus modis primo limitatur nõ procedere, vbi conſtare poſſet aliquem ſoluiſſe non animo ſe obligandi verè vel pręſumptiue, vt contingit in illis perſonis quę ſemper ſoluũt cum proteſtationibus, vel aliter, quia eo caſu diutina præſtatio non obligat in futurũ, ſecundum Bal. in l. fi. C. ne de ſtatu defun. quo ſequitur Alex. conſi. 190. maturè digeſtis ad fi. 2. volu illa enim pręſumptio quæ reſultat ex illa diutina pręſtatione, nõ eſt iuris, & de iure, & ideo recipit probationem in contrarium, vel ſi per aliquas alias coniecturas, & præſumptiones apparere poterit, quod pręſtatio fuerit facta non animo obligandi. Secundo limitatur vt procedat ita tamen ſi capituletur, & probetur per actorem quod ſingulę pręſtationes dicti longi temporis factę fuerint ex cauſa & titulo allegatis in libello, in quo debet in ſpecie allegari, & exprimi cauſa valida tituli, & obligationis annuę pręſtationis vt voluit Alexand. conſil. cxxiiij. prima columna, tertio libro, & voluit Saly. in dicta l. ſi certis annis, prima quæſtio. & clarius in dicta. l. cum de in rem verſo, in prima, & quarta quęſtio. & refert, & ſequitur Alexand in conſil. 114. ſuper primo dubio volumine primo, & in conſil. 108. in cauſa & late vertente inter dominos circa finem, ſecun. volumine, & conſil. 75. viſis & ponderatis colum. 3. circa finem, quarto volumi. Tertio limitatur dicta concluſio vt procedat dummodo non probetur de contrario, ſecundum Cyn. in d. l. ſi certis annis in 12. Bald. & Paul. de Caſt. in l. ſecunda. C. de dot. promiſſio. Quarto limitatur vt non procedat quando ageretur de mutatione ſtatus, vel ſubiectione perſonæ, quia eo caſu licet interueniſſet præſtatio, non tamen ſufficeret longum tempus, ſed requiruntur. xxx. anni. Quinto limitatur, vt procedat ita, & taliter ſi præſtationes factæ per decenniũ fuiſſent ſeparate, & ſic vbi pręſtatio fuit annua, ſecus ſi fuerit facta ſolutio pro decem annis, vel pluribus ſecũdum Cyn. in d. l. ſi certis annis, Cyn. & Bal. in l. 2. C. de dot promiſſio de que etiam articulo habes per Petrum Paulũ Pariſ. in conſilio. 13. in quarta parte.

105 An autem, & quanto tempore præſcribatur annuæ preſtationi ſeu contractui

cēſuali? & in hoc vide Caſſa in conſue. Buig in rit. des cenſes §. 2. ſol. 352. num. 33. vide Cor. in conſi. 268 4. lib. dicendum eſt, quod aut loquimur de annuo cenſu qui debetur ex contractu, & eo caſu, dicendum eſt, quod præſcribitur. xxx. annis, & incipit currere præſcriptio ab initio cuiuſque anni vel menſis, aut alterius ſingularis temporis, quo ceſſatū eſt, & ſufficit vna præſcriptio pro omnibus annis etiam ſequentibus, & ſic nedū aduerſus præteritas, ſed etiam futuras præſtationes, de quo eſt tex. in l. cum notiſſima. § in his. C. de præſcrip. triginta annorum, & bene facit text. in capit. de quarta de præſcriptioni. quē pro illa opinione adducit Panormi. in capit. auditis colum. fina. eod. titul & Iaſo. in § ſi pluribus colum. prima ff. de operis noui nunciatione, & plenè per domi. Anto. de Burr. in repet. capit. peruenit colum. 25 & ſeq. de cenſi. Aut loquimur de annua, præſtatione ſiue cenſu qui debetur ex vltima volūtate, & tunc quia in legatis annuis tot ſunt legata, quot ſunt anni, quia legatum annuum pro primo
1 anno eſt purum, & pro ſequentibus conditionale. l. ſi ſticum. § ſtipulatio. ff de ver. oblig. & ſic quod ſunt anni, tot ſunt actiones, præſcriptiones, nec ſufficit vna præſcriptio pro oīb annis, & ideo nō præſcribitur annis legatis niſi de anno in annum, & pro illis annis pro quibus ceſſatur. xxx. annis, ſed pro ſequentibus annis non currit præſcriptio. hoc enim tenent communiter Doct. & gloſ. in d. l. cū notiſſimi § in his. C. de preſcrip. xxx. vel. 40. annorum, & hoc firmant Bar. Alexand. & Moder. in dicta l de pupillo, § ſi pluribus colum. 1. vbi Alexand. latius examinat, & plenè conſuluit Corn con ſil. 22. videtur in hac conſultatione. 2. colum. in princ. & conſil. 44 & conſil. 181. uiſis nonnullis colum. 29. 2. volum. & conſil. 22 in præſenti conſultatione per totum 4 5. & 6. colu 4 lib & Fulgo conſil. 164. circa princ. per totum, & ita etiā in omnib. prędictis tenet, & firmat Bal. in tracta. de præ. in quarta parte, queſtio. 4. limitat tamen primam concluſionem, vt non procedat quando in promiſſione annua eſſet adiectum diſtributiuū quādocunque, tunc enim cēſetur plures diſpoſitiones, & ex conſequenti requiruntur plures præſcriptiones ; ſecundum Angel. in l. ſi ſtichum. §. ſtipulatio quem ibi ſequuntur Alexand. & alij ff. de verb. obligatio. ſecundam concluſionem de legato annuo limitat, vt non procedat quando alimenta ſimpliciter eſſent legata alicui, vel vſusfructus ſimpliciter legatus abſque diſtributione temporis. quia tunc vnum eſt lagatum, & ex conſequenti vna currit præſcriptio. ſecundum Bal. in l 1. circa fin. in penul. quæſt. C. de ſenten quæ ſi cer. quant. & ſequuntur Alex. & Moder. in dicta l. ſi Sticum. § ſtipulatio col. 1. eſt etiam aduertendū; ꝙ ſicut in legatis annuis non currit præſcriptio, niſi de tempore ad tempus, ita in ſtipulatione conditionali, quæ ſub cōditione multiplicatur, prout latè declarat Pet. Philip. Cor. conſi 44. in hac con-
106 ſultatione 2. & 3. colum. in 2. lib. Sed pone aliquem teneri in annuo cenſu ad decem, ſoluit tantum quinque ſpatio triginta annorū, an præſcribat in alijs quinque? gl in l cum notiſſimi § in his glo. 1. in fine C. de præſcriptio. triginta annorum dicit quod non, ea ratione quia ſoluendo partē videtur agnoſcere totū debitum, per l cum fidē. C. de non num. pecu. ſed Salyc. ibid. colum 1 circa medium diſtinguit, quod aut debitor ſoluit minorem penſionem, vt partem debiti, & tunc nullo modo præſcribit, quin teneatur ad ſolidum, quia ſoluendo partē omni anno recognoſcit debitum, & ſic tempus non currit creditori d l. cum fidem, immò ſi aliquod tempus cucurriſſet, p recognitionē debiti interrumpitur prçſcriptio d l. cum notiſſimi. § ſed ſi quis, aut verò ſoluit minorem penſionē, nō ut partem, ſed vt totū, quaſi vltrà nō teneatur, & tunc ſecundum Sal. debitor præſcribit in alijs quinque, tam de iure canonico quā ciuili, ſi putat vltra nō debere, ſed ſi ſciebat ad plus teneri nō prçſcribit, propter malam fidem, de iure canonico, cap. fi. de præ. licet de iure ciuili præſcribat, intellige tamen hanc concluſionē Saly. ſecundū Bald. in loco citato

proce-

procedere in tertio ad quē peruenit res obligata pro cenſu, non autem in debitore principali qui tenebatur, & ſe obligauit ad cenſum, vel qui grauatus eſt à teſtatore de ſoluēdo cenſum, vel in eius hærede qui teneatur exonerare conſcientiam defuncti, quia hi ullo unquam tempore præſcribere poſſunt. Adde plenè Balb. in tract. præſcrip. in 4 parte quartæ partis in q 5 & uide quæ dicant infra.

107 An autem in foro conſcientiæ ſimiles præſcriptiones ſint tutæ, Ioan. Scot. 4 diſt. 15. quæſt. 2. ar. 1. dicit quod ſic, potuit enim (ſecūdum eum) licitè ſtatui ꝙ præſcribatur, primo reſpectu pacificę cōuerſationis, nam niſi dominia rerū quæ tanto tempore negligunrur non transferentur in occupante eſſent incerta & confuſa, & ex hoc poſſet ſequi multa mala, & hęc ratio tangitur in c. placuit. § poteſt. 16. q. 3. Item ratione iuſtę puuitionis, nam poteſt legiſlator iuſtè punire tranſgreſſionem quæ vergit in perturbationē pacis ſubditorum, ſed talis tranſgreſſio eſt negligere tanto tempore rē ſuam ergo, &c. Tertia ratio eſt congruitatis, ſcilicet bona fides poſſeſſoris, ſi ergo Papa & Imperator quibus Deus regnum mūdi commiſit, ſtatuerūt pręſcriptionē pro utilitate Reipublicæ, quis audet contradicere? tenet igitur ꝙ etiam ſi completa præſcriptione incipit quis habere conſcientiam rei alienæ, ꝙ in foro conſcientiæ licitè poteſt retinere rē præſcriptā, ut etiā habetur in d. § poteſt, nā completa præſcriptione tutus eſt pręſcriptor ſecundum vtrumque ius, extra de præ. capi. de quarta, & cap. ad aures, & 16. quæſtio 3 cap. 1. & 3 ergo poſſidet iuſtè, & ſi iuſtè bene, ergo non poſſidet alienū ſed ſuum, & ſic retinendo illud non peccat. 15 quæſtio 4 quid dicam, qui enim peccat legis authoritate, non peccat. 23. quæſtio 4 qui peccat in prin. Adde Bald. conſi 195. primo libro, fama uicinę ubi voluit quod quis non debet habere conſcientiam adeo ſcrupuloſam, ſed eā debet conformare cum iis quæ diſpoſita ſunt de iure ciuili, & canonico, ſi tamen habere adeò cōſcientiā ſcrupuloſam tutius eſt, vt reſtituat, quàm retineat, & illud conſ nō eſt Bal. ſed Gual de Saza. uide Fran. Bal in trac. de prę in ſecūda parte tertiæ partis, quæſt. nona vbi plene ad de quod contra præſcriptionem ſi cōperta eſt veritas cuius ſi res præſcripta poſſet opponi de tex in cap. ſi. ueritate cum ſequentibus, octaua diſtinctio uide Alanus vero diſtinguit, nam aut poſſeſſor habuit rem ex cauſa lucratiua, & tunc in foro conſcientiæ tenetur reſtituere, aut ex cauſa non lucratiua, & non tenetur, ſed hæc opinio ſecundū Hoſtien. reprobatur. l pe C de præ. lon. tēpo. Ray. vero diſtinguit, nam aut talis poſſeſſor habet conſcientiam remordentem, ſcilicet qđ non poſſit rem præſcriptam retinere ſine peccato mortali, aut non primo caſu debet reſtituere eam, quia qui facit contra conſcientiam etiam erroneam ædificat ad gehennam ſecūda quæſtione tertia cui eſt illata. ſecundo caſu conſuluit ꝙ reſtituat eam ſaltim propter ambiguū duplicitatis, ſcilicet ne cupiditas excecauerit eum quod ſi nō vult reſtituere non diffinitur præciſe eū in ſtatu ſalutis, vel damnationis eſſe perpetuæ Goffre. verò dicit, ꝙ facere ſecundū primam opinionem eſt conſilium, & arbitrium non neceſſarium, & facere ſecundum ſecundā, non eſt malum, & ita concludit Aſteſa libro tertio titul. ſecundo argumen. 6. in ſua ſumma. Item ſancti Thomę quę. 66. artic. 5 de peccat. Inſti. oppo. in ſumma ſecundæ dicit quòd accipere rem alienā authoritate iudicis hoc decernentis nō eſt furtum, nec peccatum, quanto magis qui ſibi appropriat res alienas authori-
108 rate legis, non peccat. Sed ponamus caſum quòd fuit conſtitutus cenſus ſuper quadam maſſaria ſeu fundo, demum venditur ille fundus pro franco, & libero Petro, qui poſt emptionem tenuit, & poſſidet dictum fundum ſic francum, & liberum per 30. Annos, quo quidem tēpore cenſus ille conſtitutus fuit ſemper ſolutus per principalem debitorem, demum mortuo principali debitore hæredes noluēt ſoluere annuum cenſum, quo caſu habetur recurſus ad poſſeſſorem illius fundi qui dicit ſe præſcripſiſſe, an bene dicatur hanc quæſtionē poſuit Dom.

Barto. Caſſa in conſu Burgun. in tit des cenſes. §. ſecundo. fol. 352. nu. 36 vbi refert quod Henri. Boye in capitu. vigilanti extra de præſcrip. & Specula. in titu. de loca. verſicu. 43 & in titulo de præſcriptione, uerſic pone. colonus, poſuerunt hanc quæſtionem, & tandem concluſerunt quòd talis poſſeſſor liberatur propter illam præſcriptionem, adeò ut amplius conueniri non poſſit: ipſe tamen dicit ſe conſuluiſſe contrarium; nam dicit ipſe, quòd præſuppoſito quòd annuus cenſus fuerit ſemper ſolutus per debitorem principalem, non debebat nec poterat cenſuarius, & ſic ille cui debetur cēſus habere contra rem obligatam, cōtra quam poterat & debebat habere recurſum in defectum ſolutionis, interim vero quo fuit facta ſolutio, non erat nec poteſt dici nata actio realis ad rem, & ſic non ualenti agere non incurrit præſcripto. l. j § ſi quis autem propter inūdationem. ff de itin. actuque priuato, & ideo dicit Bal. in l. prima in quarta oppo. C. de bon maternis quòd ſi quis impediatur rem in iudicium deducere, non currit contra eum præſcriptio. nam impoſſibile, & præpoſterum eſt prius præſcriptionem currere quam poſſit agi ſecundum Bal. in l. in rebus ſecunda col. C. de iur. dot. & ſi diceretur (ſecundum eum) quòd potuit agi contra tertium poſſeſſorem pro cenſu infrà illos annos 30. nam erat ſibi permiſſum agere contra principalem debitorem, & contra poſſeſſorem rei obligatæ proceſſum, & ſic quia potuit agere, ſi non egit. Currit præſcriptio inchoata, & inchoanda ſecundum Albe. de Roſa. in l. Senatus. ff. de offic. præſi. in fine ſecunda colnmna reſpondet ipſe tripliciter. primo quòd cum ſit facta ſolutio debiti principalis, non poteſt creditor intentare actionem hypothecariam contra tertium poſſeſſorem. l. ſoluitur cum l. ſequēti. ff. quibus modis pign. vel hypothe. ſolui, quia eatenus extinguitur actio hypothe. quatenus ſolutum eſt gl. in l. intelligere. C. de tuitio. pigno. item ſecundo quia ſicut impeditio non currit præſcriptio, ita nec illi qui ſi ageret repelleretur exceptione ſecundum Felyn. in capitulo ex tranſmiſſa in penult. colum. in fin. extra de præſcripto. allegat Petrum de Ancharano in conſilio quinto item, & tertio (dicit ipſe) in hoc caſu non poteſt imputari creditori, quare non petierit ſuum annuum redditum à poſſeſſore hypotecę; quia negligentia non poteſt allegari contra aliquem, quādo eius diligentia nihil ſibi profuiſſet. l. finali. verſicu. ſed quid noceat ff. quis ordo in bon. po. ſer. quem ad hoc adduci. Paulus de Caſtro in l. ſecunda §. finali. ff. ſi quis cautio. Sed in caſu noſtro non profuiſſet creditori agere contra poſſeſſorem hypothecæ, ut patet ex ſuperius dictis, igitur, &c. Nec etiam dicit obſtare, ſi dicatur quòd debebat creditor aliquando ad conſeruationem iuris ſui non accipere ſolutionem ſibi oblatam, ſed petere debitum ſuum à poſſeſſore hypothecę, quia (dicit ipſe) quòd creditor inuitus tenetur accipere ſolutionem factam nomine debitoris à quocunque ſibi oſſeratur ſolutio text. & ſi quem ad hoc notat Iaſ. in l. tale pactum § poſt diuiſionem. ff. de pact. item vlra prædicta (dicit ipſe) optimè facit, quia ad confirmationem iuris realis non refert à quo ſoluatur, aut quomodo, aut cuius nomine ſolutio fiat text. eſt in l. qui fundum. ff. quemadmo. ſer. amitta. & in l. forma §. ſi eum ego. ff. cenſi. per quos text. Iaſ. in l. prima. 23 colum. 25. q C. de iur. emphyt. tradit quòd ſi quis extraneus ſoluit canonem emphyteuticum ſuo nomine, tamen per illam ſolutionem uerus emphytheota retinet ius ſuū, nec poteſt dominus directus eum expellere quaſi ipſe non ſoluerit, ergo in caſu propoſito ad confirmationem iuris hypothecæ quòd eſt ius reale §. item ſeruiana inſti. de action. ſufficit ſolutionem eſſe factā per principalem debitorem, & tantum debet operari ac ſi fuiſſet facta per ipſum poſſeſſorem. ſecundo dicit facere tex. in l. finali. C. de Ann. excep. vbi interruptio præſcriptionis in actione perſonali prodeſt, & ualet reſpectu actionis hypothecariæ: ſed in caſu noſtro ſemper fuit interruptio præſcriptionis in actione perſonali, imò ſemper fuit impedita

ne

ne intraret per realem ſolutionem prin-
cipalis, ergo interim non cucurrit præ-
ſcriptio in actione hypothecaria. Tertiò
dicit quòd præſcriptio ſuper annuo red-
ditu non incipit currere niſi ab eo tem-
pore quo ceſſatum eſt in ſolutione. l. cũ
notiſſimi, § in his. C. de præſ. 30. vel 40.
anno ſed ceſſatum in ſolutione dici nõ
poteſt, quando aliquis etiam non princi
palis ſoluit. l. ſoluendo. ff. de neg geſt. l.
ſolutionem. ff de ſolut & ſic cum princi-
palis debitor ſoluerit, non potuit tertius
poſſeſſor hypothecæ præſcribere libera-
tionem à præſtatione annui redditus,
pro hoc dicit facere, quia ſolutio ſimpli-
citer facta per principalem debitorem
in dubio cenſetur facta nomine omniũ
qui conueniri poſſent, ut ſic omnes libe-
rentur. l modeſtinus, & ibi no. ff. de ſolu.
iuſtit. quib. mod. toll. obli. in princ. Item
quarto facit, quia licet ad præſcriptionẽ
rerum corporalium non requiratur ſciẽ
tia aduerſarij, currit tamen talis præſcri-
ptio cõtra ignorantes. l. fi. C. de lon. tẽp.
præſcrip tamen ad præſcriptionẽ incor-
poralium (vt ſunt iura) requiritur ſciẽtia
aduerſarij, aliàs præſcriptio ipſo iure nõ
curret. l. 2 ubi gl. & Bal. C. de ſer. & aqua.
ergo ad pręſcribendum ius libertatis cõ-
tra conſtitutionem hypothecæ requiri-
tur ſcientia aduerſarij ſcilicet creditoris
ſcilicet ut ſciat quis velit præſcribere
iſtud ius contra eum, ſed in caſu propoſi
to ignorabat ergo) Et ita cõcludendo di
cit, reſpondendo ad omnia contraria, &
ita refert fuiſſe deciſum. Ego autem pro
culdubio adhæreo huic opinioni, & con
cluſioni uelut iuri & æquitati conſonæ.
hoc tamen addito, uidelicet ſi tempore
alienationis rei hypothecatæ nullam no
titiam habuit creditor cenſus de dicta
alienatione (quod in dubio præſumitur.
l. verius. ff. de pro) aliàs ſi ſciuiſſet, & ta-
cuiſſet, permiſiſſetque labi tantum tem-
pus, eſſet ſibi imputandum, & eo caſu pu
to factam eſſe pręſcriptionem. licet Bal.
in conſil. 342. ſuper eod. 1. lib. uoluerit
præſcriptionem fieri contra eum qui po
tuit impedimentum remouere & agere,
& non egit, & latius habetur per Franc.
Balb. in tract. de præ. in 5. par. 3. q. ubi uo
luit præſcribi actioni nondum ortæ, ſi
tamen in facultate partis fuit illã oriri
facere, quia ad hæc bene reſponſum fuit
per Caſſa. Sed rectè intuenti aliud uide-
tur dici poſſe, quòd poſito quòd credi-
tor ſciuiſſet rem fuiſſe alienatam, ſi cen-
ſus fuit ſemper à principali conſtituen-
te ſolutus, non propterea dici poterit fa-
ctam pręſcriptionem. ex rationibus Caſ-
ſa. Eſt tamen benè verum quòd ſi ſciuiſ-
ſet terras cenſuales alienatas francas &
liberas, & abſque onere, & tacuiſſet per
dictum tempus uidetur acquieuiſſe & in
ducitur liberatio Nã licet non debuiſſet
agere contra tertium poſſeſſorem pro
cenſu, poſtquam principalis ſoluerit, ta-
men debuit proteſtari de iure ſuo, ut illi
non inferatur præiudicium propter di-
ctam uenditionem factam abſque one-
118 re. Sed pone aliam quæſtionem huic
longè aduerſam, pone quod principalis
debitor cenſus uendat bona cenſualia pa
cto expręſsò quòd teneatur & debeat ſol
uere cenſum ei cui conſtitutus fuerat cen
ſus, & eueniat per xxx. annos fuiſſe ceſ-
ſatum in ſolutione cenſus, tam per prin-
cipalem debitorem, quàm peremptorẽ
bonorum oneratorum cenſu, nunquid
poſſit prætendi fuiſſe factam pręſcriptio
nem? & uidetur dicendum quòd licet in
annuis pręſtationibus pręſcribatur an-
nis 30. vt ad hoc probandum allegatur
tex. in l. cũ notiſſimi § in his. C. de pręſ.
30. ann & ſuperius dictum eſt; tamẽ hoc
in caſu, cùm ex promiſſione facta p em-
ptorem ſoluendi cenſum, ſeu receptione
illorum bonorum cũ illo onere, habue-
rit notitiam illa bona eſſe affecta onere
cenſuali, quolibet anno, uidetur interpel
latus tacitè ad ſoluendum, & non ſoluen
do proculdubio uidetur conſtitui in ma-
la fide: Quo caſu, licet a iure ciuili ĩ pręſ-
ſcriptionib. 30. vel 40. anno: non conſide-
retur mala fides. l. ſicut l omnes & l cum
notiſſimi. C de pręſc 30 anno. iũcto tex.
in l 1. § ad hęc. C. de anna. exce. tñ à iure
canonico aliter inductũ conſtat: nã illo
iure, nulla pręſcriptio cuiuſcunq; tẽpo-
ris procedit cum mala fide. c. vigilanti. &
c fi. de pręſcrip & c. poſſeſſor de reg iur.
in 6. & ideo eo iure nec incipi põt pręſ-
ſcriptio

ſcriptio cum mala fide, nec incepta perfi ci. immo quocunque tempore ſuperueniat, interrumpitur ipſa præſcriptio, licet incepta bona fide. cap. fin. allega. ſuperius. & notant ibi plene Gloſſ. Innoc. & omnes cano. Glo. Dyn. & Ioan. Andr. in d. c. poſſeſſor, & Bar. in l. naturaliter. colum. 2. verſicu. quæro vtrum ſuperueniens. ff. de vſu. Bald. & Ang. in l. ſuper longi. colum. 2. verſicu dixi ſecundo. C. de præſc. lon. tempo. & cum in materia præſcriptionis agatur de materia peccati ſtandum eſt etiam in foro laicali ipſi iuri canonico ut habetur per Glo. & Io. And. in mercurialibus in d. c. poſſeſſor. in gloſ. 2. in ulti. oppoſi. & communiter Cano. in d. cap fin. & maxime Panor. & Imol. columna 2. expreſſe enim dicunt quod iura ciuilia in hoc correcta ſunt per iura canonica & not Hoſtien. in ſũma in titu. de præſcrip re. Imo. § vetum. colum. 1. & 2 & not. Bald & Angel. in dicta l ſuper longi. colum. ſecunda & Mathei. in ſuis not. In dubio enim ea opinio eſt amplectenda, per quam omne peccatum euitatur Cle. exiui. de uerbor. ſignific. & cap iuuenis. de ſponſa. ſciebat enim emptor illorum bonorum ſe teneri ad cenſum, & non ſoluendo eſt in peccato & mala fide. & ullo tempore poteſt præſcribere. ut late Alexan. conſil. 51. in quinto libro incip. uideretur pro deciſione. Bart. enim qui in conſil o 59 commune Spoleti. column. 2. uerſic. prætcrea hoc certum eſt. audacter tenuit aduerſus huiuſmodi cenſualia præſcribi ſpatio quadraginta annorum. voluit id procedere quando præſcribens iuſta ratione motus non ſoluiſſet, & iuſta putatur ratio, vbi non eſſet ei facta fides de obligatione, prout idem uoluit Bal. in conſi. 112. de generali. colum. fina. in 4. pũcto. & in conſ. 257 quæſtio vertens. lib 2. & conſil. 315. punitur quod antiquitus. & Cra. conſi. 57. in 1. libro in caſu autem propoſito, nulla iuſta ratio poteſt conſiderari, ergo ceſſat omnis præſcriptio. Et quod attendatur ius canonicum in foro ciuili in præſcriptionibus conſuluit Socyn. in conſil. 98. nume. 17. 1. lib. Nec tantum præſcribere non poterit ipſe emptor cum dicta qualitate, quia eſt uerus debitor cenſus, per ſupradicta, ſed minime eius hæres cum ille teneatur exonerare conſcientiam defuncti. ita Alexan. conſ. 60. in 4. libro & in conſ. 39 6. lib & in conſi 97. 7. lib. & conſi. 69 in 3 libr. & conſ. 34 in 3. lib. & in conſ 84 in 1 libro & conſil. 110. in 1. lib & conſil. 182. in 2. lib. & conſi. 330. eod. lib & conſi. 51. in 5. libro & conſi. 11. circa fi. 6 libro & conſi. 46 eod. lib. circa fin. & conſi. 77. eo. libro & conſi. 172 circa fi. eo. lib. & in l. Pomponius § cum quis de acq; poſ. 12 col. & ibid. Iaſon & Fel. in cap. ſi diligenti. de præſcri. & Deciſ. in conſil. 272. & Affl. in conſti. durum conſuetudinẽ. Ponit Balb. in trac. præſcript. in 1. par. tertiæ partis in 11. q. & in 13. q. in d. par. diſputat late nunquid iura canonica etiam corrigant iura ciuilia circa præſcriptiones actionũ perſonalium, & tenet opin. prædictam.

110 Nunquid cenſuarij præter formam noſtræ pag. ſed ſecundum modum de quo ſupra diximus, ut ſunt cenſuarij terræ ſancti Seuerini, qui tenentur ad cenſum propter fundos eis traditos ad cenſum teneantur dominis exhibere titulũ poſſeſſionis? & licet regula ſit quod non l. cogi. C. de peti. hæred. tamen hoc in caſu bene tenentur & cogi poterunt, tũ quia domini prætendunt ius in re quam fatentur de directo dominio petentis. ſecundum Bald in l. 2 C. quo. & quando iud. & Philip. Deciſ. conſil. 61. tum quia inter illos eſt mutua etiam antiquorũ titulorum editionis obligatio probatur in l. Titius hæres. & ibi Albe. ff. de acti. empt. in l. creditor. in fin. princ. ff. eo tit. in l. inſtrumenta & ibi Bald. C de fide. Bald. in l. 2. C. quo. & quan. iu. Iaſ in l. 2. q. 15 C. de iur. emph. Nec obſtat regula prædicta. l. cogi. quia limitatur in prætẽdente titulum in re aliena, ut in eo qui fatetur ſe cenſuarium ſeu uaſſallum ſecundum Doct in præfactis locis. & Dec. in conſi. 61. Nec obſtat doctri. Pirrhi in conſue Aurelia. § 63. in quantum voluit non teneri originalem infeudationem, feudatarium oſtendere; quia hoc debet intelligi quo ad neceſſitatem probationis feudi, vel emphiteuſis, quæ ſufficienter

ter ſit per inſtrumenta ultimarum renouationũ. Secus tñ ad utilitatem alterutrius parium habentium cauſam ad inuicem, quo certior fiat dominus, uel cẽſuarius de conditionibus & oneribus conceſſionis, & an quid indebite addatur, uel detrahatur in ultima, renouatio nc, quia tum nedum ultima, ſed etiam omnia originalia inſtrumenta edenda ſunt, & exemplum ſeu copia danda erit, poteſt tamen peti quod iurent cenſuarij & tenentur iurare quod non animo calumniandi petant exhibitionem. ſecũdum Spec. in tit. de loca. §. nunc aliqua. uerſic. 141. per tex. in l ſi quis ex argentarijs. §. exigitur. ff. de eden. ſequitur Angel. in prætor ait § primo, eodem titulo Iaſon. in lege 2. eodem. Quod ſumme nota contra nobiles ſancti ſeuerini qui nolunt edere cenſuatijs inſtrumẽta. Eſt tamen bene uerum quod prædicta intelliguntur in habentibus facultatem edẽdi at illi qui dolo non deſierunt habere facultatem poſſunt ſe purgare iuramento. Et ita habetur a Bal. & alijs in c. 1. §. vaſſallus. el pri. in fin. ſi de feu. defunct. cont. ſi inter do. & agna. & Iaco. in ſua inueſti. in uerſic. dictique uaſa. pro. reco. col. 6. & habetur per ſcriben. in l. ſi quis ex argentarijs. § fin. ff. de eden. in l. fina. de fid. inſtru. Paul. in l 2. in fi. & ibi A exan. & Philip. Corn. C. de teſta Aret. conſ. 110. procedendo. Ita & cenſuarij tenentur demonſtrare eorum inſtrumẽta, immò ad claram & particularem declarationem rerum cenſualium tenentur de iure. ſecundum Gloſſ. in l. penul. in uerſic. iurata. C. quando & quibus prima pars. libro decimo & ibi Par. Lu. Ioã. de Plate. in fine Hoſtien. in ſumma in tit. de feu. § quib modis feud. amitt. uerſicu. quid ſi uaſſallus. Alberi. in l. ſi certis annis. colum. 3. numc. 10. C. ſe pa. & in l. Titius. la ſecunda, de actio. emp. Angel. in l. ſi rem. ff. de rei uend. Iacob. in inueſti. uerſicu. dictique uaſalli. colum. 5. 6 & 7. Præpoſ. in §. uaſallus colum. ſecunda. ſi de feu. fuer. contro. inter domi. & agna. & ſi cenſuarij noluerunt demonſtrare, omnes p̃ſati doctores poſt Spec. in tit. de loca. §. nunc aliqua. uerſicu. 69. tenent omnia eorum bona præſumi cenſualia. & ſequitur Iaſ. in l. ſecunda. quæſti. 13. numero. 173. C. de iur. emphi. Frãci. Cur. in ſecunda parte ſecundę par. feu. queſtio. ſexta. Sed iſtud ultimum nõ uidetur procedere, ut etiam uidetur ſentire Bald. in addi. Specul. in tit de loca in uerſicu eccleſia conet ſtit Sed eo caſu p̃dia pignoranda ſunt, & ſi cenſuarius neget & conuincatur de mendacio, cadet a iure ſuo, ſi autem coſiteatur cogetur recognoſcere, ſecũdum Bald. & Prępoſ. in d §. uaſallus. el primo, ſi de feu fue. cõtrouer inter domi. & angat. ſic etiã ecõuerſo tenetur dominus directus oſtendere ipſis cenſuarijs res cenſuales, earũ fines & in quibus conſiſtat, ſecundum gloſſ Aluaro P. ępoſi in l. i mperialem. § i lud de pro. feud aliena. per Feder. Quod quidam intelligunt in cenſibus de nouo conſtituis. uel iamdiu poſſeſſis per dominum forte ex defectu cenſuarij, quia nouus cenſuarius obſequia & iura præſtatus, iuſtè petit oſtendi quibus in rebus conſiſtant bona cẽſualia. Secus in cenſuarijs exiſtentibus in poſſeſſione qui quum ad rerum cenſualium curam & cuſtodiam teneatur, non debet eandem requirere a domino argumen. l. ſiquid ex argẽtarijs. § prohibet. ff. de edé. & hoc niſi ex iuſta cauſa, puta propter abſentiam, uel inſtrumentorum amiſſionem, notitia obſcurata, uel ſi ſit hęres p̃babiliter hæc ignorans. Tunc enim domini tenentur facere quod ſibi minime nocet Quod ſi forte patronus ęque ignorabit, iuro ſe purgabit, ut ſuperius dixi

111 An dominus directus, in iſtis cenſibus ſit conſtitutis per traditionem proprij fundi, ita quod tantum annuarim reddat, cenſuarijs exiſtentibus in mora ſoluendi cenſum, poſſit propria auctoritate impedire fructus tam pendentes quam ante recollectos, & etiam fundũ(& dicendum eſt quod cum dictum ſit ſuperius, iſta cenſual a bona eſſe hodie proprie patrimonialia noſtra, nõ poteſt in eis quicquam fieri, præter illud quod a mero iure & cõſuetudinem eſt introductum in locis, & ideo in regno iſto Neapolitano, & præſertim in patria mea ubi multa

multa cenſualia huiuſce naturæ exiſtũt, non obſtanre quod in inſtrumenris con ceſſionum inſint plures clauſulæ quod propria auctoritate nullo iudicis decreto requiſito poſſit exequi &c. nihilominus non poteſt aliquid fieri abſque iudicis licẽtia. Imo licet olim per deciſionem Affl. dẽ. 316. concedebatur familia ad aſſociandum partem uirtute dicti pacti adhibiti inſtrumenta abſque citatione partis, & poterat pars capere & ingredi bona obligata, tamen hodie etiam talis licentia non conceditur, nec datur familia abſque citatione partis in bonis tribunalibus licet multa tribunalia ſeruent ad unguem dictã deciſio uide quæ infra dicã. Ius enim diſponit nihil poſſe fieri propria authoritate ut in l. nulla ff de re iudi & l. 1. & Rub. C. ut ne li. ſi. ſine iu. autor. imp. & ꝓbatur & in l 2. etiam ptatextu plenæ proprietas aut alterius iuris in re. Imo licet in aliquib. locis ſi forte conſuetudo poſſ: ptopria authoritate dominos apprehendere poſſeſſionem, intelligi debet ut id fiat mandato & authoritate iudicis ordinarij & per publicum executorem, qui executionis ſuæ copiam authenticam dare poſſit, & det. & iſto caſu illam rem quam capit ad manum domini directi debet ponere, non autem ad manum iudicis, ſi tamen ſi dominus ipſe cẽſualium iuriſdictionem haberet in illo loco, illa conſuetudo in eo intelligitur libera, ut propria authoritate poſſit ingredi, ſed ubi nullam iuriſdictionem haberet in illo

112 loco opus eſt ut interueniat iudicis authoritas. Nunquid autem retentis terminis iſtis, ſi pactum ſit appoſitum in ſpecie in contractu cenſuali, quod cẽſuario non ſoluente in termino, poſſit dominus directus propria authoritate capere ad ſe fundum cenſualem, uel impedire fructus & cætera facere uſque quo integre ſibi ſoluatur, ualeat iſtud pactũ ſicque exequendum; præſertim ubi cenſus ſit conſtitutus a recipiente a me fundum meum? Et uidetur dicẽdum quod non, quia iura prohibẽt incipi poſſe ab exequente, quibus renunciari non poteſt. gloſſ. magna. in fin. doctor. in l. 1. C. ne. ſi. do. dentur: Andr. Alcia. in capi. cum contingat. numero 311. ſextra de iur. iuran. Item poteſtas incipit. Tum ꝙ poteſtas incipiendi ab exequutione publici iuris eſt, nec eſt in cõmertio priuatorũ, ne hoc ſingulis idest priuatis concedendũ eſt l. nõ eſt ſingulis de reg. iur. ſed prædictis nẽ obſtãtib. aliter dici poſſe uidetur ex plurib. & primo propter uirtutem non ſolum directi, ſed etiam dominicalis domini retenti. ſecundo propter poſſeſſionem ciuilẽ imo quaſi poſſeſſionẽ ciuilẽ & naturalẽ iuris dominicalis, & huius redditus ꝑcipiẽdi retẽtam a domino directo. Itẽ qa redditus iſte eſt coæquæuus cenſui, & ſimul natus. Item quia publica iuriſdictio nõ lęditur, quia põt actus appellatione ſuſpendi. Item quia de iure ualet pactum iniectionis manus ẽt nullo dominio, & nulla poſſeſſione in re alienata retentis. l. pen. C. de pigno actio. l. creditores. C. de pign. ubi ualet pactum iniectionis manus in ſimplici creditore hypothecario, & fortius etiã in eo qui nullum ius in re retinuit, ut ẽt contra tertium emptorem, uel detentorem poſſit quis exequi pactum iniectionis manus. l. j. & 2. C. ſi ſer. expor. uẽ. l. Tirius. ff de ſer. expor. l. ſiquis ſub hoc pacto de con. emp. & Alexand. & alij in l. traditionib. C. de pa. Igitur multo magis ualet, retentis domino directo & poſſeſſione ciuili, ſaltem contra eundem obligatum, uel eius hæredem, uel detentorem qui emit ad idem onus, uel illud recognouit. Item quia ſicut colonus non facit fructus ſuos niſi mercede ſoluta, uel habita fide de pretio. ut tenet gl. in l ſi ſeruus communis. § locaui in uerſi. facere & ibi expreſſe Bar. de furt. ſicut in emptore Inſti. de re. nen. §. uẽditę quem tex. ad alios contractus extendũt Gloſſ in l. cum proponas uerſicu. remanſit. C. de dol gloſ penul. in lege cum precibus. C. de re. permu. Ioan. Ro. in repe. nu 46. Alex. & Io. Rimi. Philip Dec ĩ d. l. traditionibus col. 2. Fran. Are. conſ 632 Ludo Roma. conſ 86 col. 2. Ita cenſuarius nõ uidetur facere fructus ſuos, niſi cenſum & tributũ ſoluerit. fructus enim quandiu in fundo ſunt, de fundo uidentur

tur eſſe, & conſequenter in dominio locatoris; ideo colonus non facit ſi os niſi quia uoluntate domini eos percipere uidetur ſecundum tex. in d. l. ſi ſeruus communis. §. locaui. ff. de fur. ergo ubi dominus declarat uoluntatem ſuam, colonus non facit fructus ſuos. ſic ergo uidetur in cenſuario. fructus enim pendentes ſunt in dominio directo, poſſeſſione uel quaſi, domini cenſualis, igitur & impediente, & uoluntatem declarante cenſuarius non poteſt illos tollere. nec ſuos facere.

112 Item in fortioribus terminis locator qui non eſt dominus illatorum & inuectorum, quæ è re ſua non proceſſerunt, ſed tantum in illis habet tacitam hypotecam, poteſt propria authoritate illa retinere, ſi colonus vel inquilinus non ſatisfacto de penſione præterita, diſcedere velit. l. utiq; ff. de dan. infe uel ſi nõ diſcedit, ſed eſt in mora ſoluẽdo põt ea includere. l. eſt differẽtia & ibi Batt & Angel. quæ reſ pigno. obliga po. Docto. in l. item quia in princ ff. de pa. & in l. certi iuris in prin. C. lo. igitur multo fortius hoc poteſt dominus cẽſualis in fructibus pendentibus qui ſunt in ſuo dominio directo, & poſſeſſione ciuili vel quaſi, & pluſquam fortius concurrente pacto expræſſo ab ipſo poſſeſſore conuento uel recognito. Nec hoc redundat in damnum cenſuariorum, quia ad eorum commodum potius ſpectat, ita enim euitatur ut dominus qui habet inſtrumentum forte authenticum ex guarentigiatum non mittat apparitorem iudicis cum literis exequutorialibus ad capienda & diſtrahenda bona ipſorum, & fiant proinde uariæ & multę expenſæ, ſed contentetur ſolo impedimento fructuum pendentium, & ſic res expediatur modico ſumptu. eſt & hoc de mente iuris in lege ſi ſeruus. de pignor. actio. ibi neque delicatus debitor neque oneroſus creditor audiatur. Dicunt quidam, quod adhuc p huiuſmodi pactũ uidetur induci quodammodo quædam nouitas in iſtis cẽſualibus bonis: nam melius uidetur (ſecundum eos) ſi ſtamus terminis & remedijs a lege inductis; niſi quatenus a conſuetudine vel communi obſeruantia ſaltem interpretatiua appareat, & in reliquo ſtare regulæ iuris communis de qua in l. negantes. C. de act. & oblig. de l. unica. C. de pro. ſeque. pecu. in l. ulti. C. de exeq. rei iudi. & tenendo hanc partem non obſtant text. in l. pen. C. de pig. act. & l. creditoris. C. de pign. Nam inquiũt, falſum eſſe quod omnes putant valere pactum, quod propria authoritate in creditore etiam hypotecario poſſint inuadi bona debitoris. hoc enim nullo iure probatur ſed eſt contra tex. l. extat. de eo qđ met. cau. & cõtra d. l. creditores. & cõtra. l. pen. ad l. Iuli. de ui. priua. ea enim lex penul. C. de pigno. actio. non loquitur in creditore auferẽte rem ipſam, uel poſſeſſionẽ, ſed in auferẽte dominiũ debitoris & transferente in alium uendendo rem ſibi prius traditam a debitore, ut patet ibi in uerbo reſtitui, ergo iã creditor erat factus poſſeſſor; & adhuc ait tex. quod talis creditor & legitimus poſſeſſor non poteſt pro ſuo arbitrio auferre, ideſt uendendo in alium transferre, & reſtitutionẽ perimere ſine permiſſione iudicis, vel ex conuentione expreſſa. Nõ ergo ea lex loquitur de pacto ut non ſoluto debito, liceat creditori authoritate propria rem obligatam accipere. ut omnes Glo. & Doct. vbique hactenus intellexerunt: ſed loquitur de pacto & facultate diſtrahẽdi pignus ſibi traditũ, quod poſtquam ex lege conuentionis fecit, non tantum vẽditio valet, ſed etiam dominium aufertur a debitore, & in emptorem transfertur, re illi tradita, per ſolum creditorem, l ſi conuenerit in prin. ff. de pigno. act per quam d. l. pen. debetet gloſſari quanquam ex ipſius met uerbis ſatis iſte intellectus congruat. alloquitur enim debitorem qui pignora tradiderat creditori, & quod contra eum ſoluto debito pignoratitia agere poteſt, ut reſtituantur. Quod autem ſubdit text. nec creditor citra &c. non mutat caſum ſed continuat, prout eſt idem reſtrictum eidem ſuper eodem reſtitutionis pignorum libello directum: ut ſi ea creditor interim alienauerit; aut in alios tranſtulerit, nihilomninus procedat actio ad reſtitutionem, niſi id permiſſione conuentionali

à fundo ſeparati. l. in prædijs. in quibus cauſa. pign. vel hypo. ta. con. Quoties. n. aliquod onus apponitur ſuper certa re, vel paciſcitur de percipiendo aliquo iure ſuper ea, eo ipſo cenſetur pro illa præſtatione hypotecata. l. codicillis § in ſtituto, ibi neque fœnerari ſuper eas, & & ibi Bart. Bald Paul. & alij de legat. ſecundo. & Bart. in l fundus quem. & ibi Lancello. De. ff de ann legat Ioan. Fab. in §. item Seruiana colum penultima & vltima. inſtitu. de action. Affl. in deci. 162. num 6. Alciat. in plebs. § pignus de verborum ſignifica. Roma. conſilio. 188. Alexand. conſilio 156. numero. 3. libro ſexto. Hieronym. Cig. in tractatu de penſio. quæſtio. 51. Nec obſtat l. vl ti. in fine. de contrahen. empt. & uendi. quia perſonalem tantum obligationem negat, de qua ibi tantum quæritur. non autem hypotecariam, ut ibi Bartol. & alij. Congruit enim reſponſa Iuriſconſultorum ad punctum interrogationis reſtringi; nec vltra extendi. leg Fulcinius. §. Celſus. quibus ex cauſ. in poſſ. ea. Non enim retentio directi dominij impedire habet, quin dominus ipſum utile dominium ſit hypotecatum ipſi domino pro canone & alijs iuribus cenſualibus, quia quod attinet ad utile dominium, res non eſt propriè directi domini. Sed prorſus aliena. Et ſic nihil eſt; quod repugnet hypotecę. imò etiam ſi res ſit pleno iure noſtra, videlicet reſpectu dominij directi & vtilis, ſi tamē ſit reuocabiliter noſtra, tunc illo, reſpectu quo poteſt auocari poteſt nobis eſſe hypotecata. l. ex ſextante. §. latinus. ff. de excep. rei iudi. etiam ſi ſola poſſeſſio iudicis officio reuocari poſſit. ut decidit Bar. in l ſi fini:a. §. Iulianus col. vlt verſ. ſed circa ff de dam infec. Et quod etiam res emphiteutica ſit hypotecata, pro canone & alijs iurib. firmat Bal. in auth. ſi quas ruinas. columna tertia, in fine. C. de ſacroſanc. eccleſ. per textum in §. ſcire in authen. de non alienan. aut permut. colum na ſecunda. cum quo tranſit Io. de Imol. in l. quod dicitur. in princi. columna ſeptima. verſic. dicit Bald. ff. de uerborum obliga. licet Iaſ. in l. i. colum. 14. nume. 70 C de iur. empt. Contrarium ſentiat dicens nihil probare d. § ſcire, ſed licet ille § non dicat ſimpliciter de re emphiteutica, quaſi quód illa ſit hypotecata, nihilominus dicens de rebus emphiteutæ quod ille ſunt hypotecatę, ſentit etiā de re emphiteutica, quia appellatione rerum venit utile dominium, & quicquid eſt in iure aut ære noſtro. l. rei appellatione cum ibi nota. de uerborum ſignification. & ſic vera eſt opinio Baldi, quam ſequitur Alexan. conſilio ſeptuageſimonono. num 9 l b. 1. loquens etiā in feudo. Affl. decif. 95 Ipſa enim rei conceſſio operatur non ſimplicem deſtinationem ſolutionis ſuper ea, vel ex ea; ſed obligationis & præſtationis limitationem & aſſignationem ſuper re conceſſa, & conſequenter hypotecam,

114 etiam ſi aliter non exprimatur. Sed quid in cenſu conſtitutio ſecundum terminos noſtræ pragma. ecce quòd quis vendit annuos ducatos decem ſuper fundo ſuo & non hypotecat, an tacitè ille fundus, cenſeatur hypotecatus pro illis decem? Hoſtienſ. in ſumma. tit. de loca. § nunc aliqua. verſic. 86 Ioan. Fab. in § quæ actio. ad finem. Specul. in t tulo de locat. § item Seruiana columna vltima. inſtitu. de actio. Guid. Pa. deciſio. 431. in fin. diſtinguunt an præſtatio ſit ad certum tempus, vt tunc non ſit hypotecata, an verò ſit perpetua, & ſic hypothecata. Verum hæc diſtinctio Videtur confundi per textum in l. vlti ff. de con. empr. & ven. Vbi nulla ſit mentio quód præſtatio ſit temporalis vel perſonalis, ſed text. generaliter loquitur. Conſideranda igitur eſt mens & veriſimilis contrahentium intentio, vt ſi ex forma contractus appareat partes voluiſſe redditum conuentum limitare & aſſignare per modum taxationis & ſpecialis aſſignationis ſuper certo fundo ſpecialiter nominato, & tunc dicendum eſt, ſuper eo inductam eſſe hypotecam etiam ſpecialem: ſiue redditus ſit perpetuus, ſiue ſit temporalis, ſiue dictum ſit ex fundo, vel ſuper fundo, quāuis Alciat. in l. plebs § pignus de verb. ſign. & cōmuniter doc. faciant differentiam an ad tempus, vel in per-

in perpetuum ſit conſtitutus cenſus. Si verò non appareat de huiuſmodi ſpeciali & limitata aſſignatione: ſed inchoatur à conſtitutione certi annui redditus in genere, poſteà dicitur quòd ſoluetur & capietur de fructibus talis fundi, & ex hoc ſolo non eſt inducta hypoteca. Videtur enim dictum cauſa deſignandæ ſolutionis, & nõ cauſa inducẽdæ nouæ diſpoſitionis l. quidã in teſtamẽto in prin. de leg. 1. & in dubio quod minus eſt, accipitur. l. ſemper in obſcuris de reg. iur.

115 Illud quidem animaduertẽdum eſt, quòd licet de ſtricto iuris rigore, cenſuarius ſecundum prædictum modum, conuentus, ad cenſum, negans cenſualem eſſe rem, & cenſum deberi ſit puniendus in ipſa re, ut illam amittat; nec poſtquã dominus probauerit rectè intionem & ſuam, uolens allegare conceſſionem & inueſtituram cenſualem quàm negauit, ſit audiendus, uelut contraria allegans. l. 1. C. de ſur. c. ſolicitudinem de appell. cùm in ea re in qua deliquerit merito puniendus ſit. l. ex facto. la. 2. ad fin. de vulga. & pupilla. l. conſenſu § & niſi uerſic. æquum eſt. C. de repud. & alias negans ſe poſſeſſionem, de hoc conuictus non poteſt dicere ſe poſſeſſorem, ſe quã negauit ammittit. & in actorem transfertur. l. ulti. ff. de rei uen. Tum quia negãdo male uerſat & prorſus abutitur. Nũc nonnulli, admittunt emphyteutam dominum abnegãtem, deinde conuictum cadere à iure ſuo, ſecundum Spec in tit. loca § nunc aliqua uerſic 65 Et quamuis digladiant in hoc Do. ita affirmatiuè decidit, quando totum negat uidelicet & rem fore domini, & conceſſionem emphyteuticam fuiſſe factam, ita poſt Mar. de ſan. reſidet. ſi tamen iuſtam ignorantiæ cauſam allegare nequeat. Prout his dictis accedunt Bal. bi. in addi. col. 6. verſi. ſi emphyteuta negauit. Inno. in ca. cæterum extra de indi. Angel. Peru in l. vlt. col. 1. ff. de rei uen. Iacobi à ſan. Geor. in inueſtit. feu. in uer. dictiq; uaſalli promiſſion commi. feu. in undecima cauſa ver. quod duxi de uaſallo negante, & in verſic. dictiq, ua. pro. reco dict. feu. col 6. verſic. aduertat tamen Iaſ. inſti. de actio. §. omnium nu. 87. tamen quia diximus huiuſmodi cenſualia minimè eſſe aliquo onere oneranda, ubi cõſuetudo nõ diſpoſuerit, uel conceſſio expræſſe non dixerit, non debemus introducere iſtud. Vt in ſimili decidit Bal. in §. uaſall ſi de feu. uaſa con. ſit inter do. & agna. in uſi. feu. inquit enim gl peu. in ſi. c. ult. de iur. patr. quòd pœna non debet imponi, niſi exprimatur, quam Pau. & omnes ibi admittunt. Io. Cal. cõſi. 10. ſub tit. de reſcr. Alexand. conſi. cui nu. 15. lib. 1 Deci. in rubr. de iudic. colum. 1. Imò in re emphyteu. diſſentit ab his quæ ſuperius diximus Iaſ. in l. 2. num. 86. q. 32. C. de iur. emphy. Franc Purpura. l. 2. in ſi. ff ſi cert. peta & in l. 1. nu. 51. C de tranſ. licet ſentiat, poſſeſſione priuandum tantũ. Cui opi. accedit, Philip. Dec coſi. 28. num 4. per l. ulti. ff. de rei uendi. Sæpe enim id in contentionem uenire ſolet, nunquid cenſuarius licitè poſſit, pro ſuo arbitrio voluntatis rem cenſualem mutare, incidere arbores, & alia facere ex quibus taliter res deterioretur, quòd redditus fortè non poſſet in poſterum percipi? & in hoc, ubi taliter fundus cenſualis, aut domus deterioratur aut deuaſtatur, ut redditum ordinarium non faciliter (ut adſolet) dominus percipere ualeat, meritò doct admitiũt poſſe impediri ne faciat. Cæpo. in tracta. de ſer. ruſtico. prædio. c. 22. de montibus Bal. & alij in l. 1. C. de iur. emphy. Franc. Cur. Senior conſil. 70. col. ulti. Io. de Ami conſi. 107. hinc eſt, ꝙ Ager iuri campi partis ſubiectus, nõ poteſt paſcuus fieri ſine conſenſu domini.

116 Nõ poſſe plures hæredes inter ſe in præiudicium domini, diuidere cenſum, vt unus teneatur pro certa rata, alij uerò pro al js; ſed bene ad habendum recurſum inter ſe ipſos; iuxta no in l. debitorum. C. de pact. nemo ignorare debet. Sicut pariter plures hæredes emphyteutæ non poſſunt eandem conuentionem inter ſe facere in præiudiciũ domini; nec particularis ſolutio aliquorum impedit pœnam cõmiſſi, totius rei, ut eſt gl. not. in l. communi diuidundo in gl. magna. ff com. diui. quã ſequitur Old. q. 29. Io. And. in addi. Spec. in titu. loca. §. nũc ali-

qua verſ. 71. Bal. in d. l. communi diuidundo. Bal. in l. ſi neceſſarias. §. ſi vnus. ff de pign. actio. Duo enim impediunt quominus diuiſionem cenſus in præiudicium domini fieri non poſſe, conſtat, primum quia in cenſu magis conſideratur qualitas ipſa, honor & recognitio domini directi, & acceptæ ab eo primæ inueſtituræ, quæ vna eſt, quam quantitas. vt no. Bal. in l. ædem. col. 2. C. loca & ſic eũm ratione eiuſdem conceſſionis & inueſtituræ ſit præſtatum, non tenetur dominus particulariter ſolutionem recipere: poteſt tamẽ cogere ad ſoluendum ſaltem ſub denominatione eiuſdem rei cenſualis (hoc eſt ad vnum cenſum ab initio ſiue vni, ſiue etiam pluribus, ſed ſub denominatione eiuſdem inueſtituræ & vnius cenſus conceſſæ) ad vnã profeſſionem & recognitionem ſub nomine vnius cenſus compellere. Ita quòd ſinguli poſſeſſores, ſiue pro diuiſo, ſiue pro indiuiſo, poſſideant, tenebuntur ad ſolutionem totius inſolidum; ſaluo pro contributione recurſo mutuo, cùm ſit vnum onus reale & annuum. Et hæc ſanè intellige niſi aliter conſuetudine, vel ſtatuto caueatur. Et quia ſuperius iã dictũ fuit ad hoc vt poſſit fieri præſcriptio per lapſum longi, vel longiſſimi temporis debere allegari titulum, ſi nullã ſcio cauſam, niſi quia ego & prædeceſſores mei conſueuimus recipere ab antiquo qua actione agam. Nã ſi falſa cauſa ſupponatur videtur eſſe periculoſum animę, prout etiã aduertit Odof. & Alberi. in l. ſi certis Annis. C. de pactis & in hac quæſtione eſt aduertendum, ſecundum Bar. Caſſa in tit. de cenſes rubrica decimaprima §. ſecundo folio. 351. nume. 25. Nam aut quis agit ad annuum cenſum, vel ſeruitium, quod dicit deberi ratione certæ rei immobilis, quæ ad hoc eſt affecta, puta ad cenſum aut non dicitur res ad hoc affecta, primo caſu quãdo agitur de redditu Annuo tantum, & in eum caſum dicit Io. Fab. in § præiudiciales in 10. col. inſtit. de actio. quod credit poſſe agi ex conſuetudine, & ſufficit proponere quod ita præſtare conſueuit ratione talis rei, maximè ſi ponatur tẽpus de cuius initio non extat memoria in contrarium, Immò et ſufficeret longum tempus de iure canonico, & idem de iure ciuili (ſecundum eum) vt l. litibus. C. de agri. & cenſi. lib. 11. nec hoc caſu dicit obſtate tex. in c. peruenit de cẽlib. & alia iura quæ dicunt cauſa requiri, quia ſatis eſt cauſę conſuetudo, item res ꝓ qua præſtatur habetur pro cauſa, dicit tamẽ idem Caſſa. quod idem videtur eſſe dicendum ſi non dicatur rem affectã, quia etiam eo caſu ſufficiens videtur conſuetudo: dicit quod cauere debet aduocatus ne dicat quod ratione certæ rei. tibi ſoluerit, olim datæ ad cenſum, ſeu in emphyteuſim, quia tunc oporteret probare præſtationes, & quod ratione illius rei ſoluerit, & ideo ſi hoc non poterit probari, ſolum allegãda eſt pręſtatio diuturna, nec facienda eſt mentio de aliqua re ratione cuius præſtetur. Quid enim ſi
17 cenſus ſoluebatur per aliquem, demum mortuo eo, eius hæres denegat mihi ſoluere, an poſſim, & valeam intentare recuperandæ interd.ctum poſſeſſionis? hanc quæſtionem late examinauit Guido Papę in deciſio. 629. & tandem poſt multa
18 concludit quod ſic. Quid ſi conceſſi rem in cenſum alicui ita quod in perpetuum pro cenſu mihi ſolueret decem corbes frumenti, & alias duas corbes Sempronio, ille qui debebat cenſum ſoluere, non ſoluit. Imo reliquit rem datam incultam, factum eſt, ut res illa conceſſa ad me reuertatur, an teneat in perpetuum dare Sempronio duas corbes frumenti? hanc quæſtionem poſuit Gulielm de Cune. in l. adoptiuum §. patronum ff. de in ius vocand. vbi finaliter concludit quòd ego in perpetuum tenebor Sempronio ad prædictas duas corbes frumenti per illum text. & text. in l. prima. C. ſi mancip. ita fue. eliem. in quibus dicitur quod ſi res fuerit ad me reuerſa, debeo ſeruare conuentionẽ quam volebam ſeruari per alium, cum quo ſuper re ipſa contraxi, & eum eo tenet Angel. in d. § patronum, & ibi Alexand. & Iaſo. poſt Paul. de Caſt. ſed Iaſo. in l. 2. in 42. colum. verſicu. 23. quęſio. C. de iure emphyteu. dicit quod veritas huius

quæſtionis pendet ab his quæ ponunt Bar. Ange. & Imo. in l. qui Romæ. §. Flauius ff de uer. oblig. & latè Bar. in l. cum à ſocero. C. de iure dotium. in quibus locis tangitur an per pactum ſit aliter tertio ius quæſitum, vt amplius reuocari nequeat. an uerò reuocabiliter. primo caſu non eſſet dubium quòd teneretur, ſecundo uerò caſu nequaquam, & ita pertranſit Caſſan. in conſue. Burg. in tit. des cenſes. § 5. rubric. 11 fol. 360. Eſt etiam aduertendum quòd ſi res ſuper qua conſtitutus eſt cenſus in totum Perijt, nō poteſt ulterius per ementem aliquid peti, ſed in totum liberatur uenditor ut habetur in ſumma conſilio Mar. & Cali. in quinta conclu. fol 387. in paruo uolumine. Sed quid ſi non perit in totum, verū per duos vel tres annos impeditur nequis poſſit percipere fructus, ex illa re, an debeat fieri remiſſio? dicas quód tres caſus ſunt diſtinguendi, Aut enim penſio eſt modica, aut magna, aut mediocris, primo caſu non eſt facienda remiſſio, ſecundo uero caſu ſic: magna enim penſio reſpicit compenſationem fructuum, meritò illis fortuito caſu ceſſantibus, remitti debet, niſi cum maior præcedentium annorū ubertate, ſterilitatis vel belli calamitas compenſari poſſit. l. licet. C loc. pariter ſi poſtea uenerit maxima ubertas, ſuppleri debet quod tempore calamitatis miſſum fuit. l ſi ſeruo in prin. loca. etiam ſi remittens ſimpliciter dixerit ſe donare ut ibi: quia ubi debetur remiſſio, uerba intelliguntur ſecúdum materiam ſubiectam, & in neceſſitatibus nemo liberalis exiſtit. l. rem legatam. ff. de adi. lega l. nouiſſimè ff. quod fal. tuto. auto. Cum enim propter magnitudinem penſionis huiuſmodi conceſſio in cēſum vel emphyteuſim excedat ſuos terminos, merito a non ſuis terminis exceditur l. Lucius & ibi glo. in uerbo terminos, depoſ. ut idem ibi, quod in locatione cui magis accedit inſpecta quantitate mercedis; quæ eſt potiſsima præſumptio Bar. in l. 1 §. poſt gl. ibi de ſuperficie; Bal. in l. 1. C. de iur. emph. ſed quando eſt penſio modica eſt ſecus, quia tunc nullo modo ſoluitur in compenſationem fructuum, ſed in merā recognitionem directi dominij tantū, & ſic perpetuò percipit naturám ſuam, vt nulla fiat remiſſio propter ſterilitatem, vel bellum etiam diuturnum l. quicunque. C. ſun pa. lib. 11. quia tota res non perit etiam ſi periculum ſit ſolius cenſuarij: imò quamuis ad tempus pereāt fructus, tamen tota res remanet in dominio utili & poſſeſſione cenſuarij, qui ſemper poteſt de ea diſponere uendendo, donando vel permutando. l. licet. C. de acquir. vel re poſ. ergo ſemper currit huiuſmodi pēſio. Et ſic uidetur malè ſenſiſſe Iaſo. in d l quicunque ut procedat in ſterilitate quæ non abſorbet omnes fructus, ſed ſuperſint ſuſſicientes ad canonis ſolutionem, ſecus ait ſi deductis impenſis, non ſupereſſent fructus ad hoc ſuſſicientes, ut tunc fieri debeat remiſsio, quòd eſt contra d. l. quicunque & apertius contra text. in d. l. 1. C. de iu. emp. & §. adeò inſt. de loc. ubi tex. hoc ſolum diſtinguit, an res in totum uel non in totum perierit, & in hoc pedes figit, & ſic præciſè ſtandum eſt. iuxtà gl. pe. in fi. in l. ſi non fuerint pro ſoc. Cœpo. in tract. de ſimula. cōtra. col. 14 uidelicet in proprijs terminis in quibus ex loquitur, ſcilicet in uera & propria emphyteuſi ſub modica penſione data uel in terminis fortioribus, ut in cenſu ualde modico. Tertiò caſu quādo. ſ. penſio eſt mediocris, tunc ut de natura duorum extremorum participet, media uia eligenda eſt, ut nec abſolutè denegetur, nec ſtatim fiat remiſſio; aſſumendo diſtinct. Anto. de But. in c. propter ſterilitatem loca. Aut bellum & ſterilitas longa fuerit, & fiat, aut breuis fuit, & non fiat remiſſio. Sed in quantum idē Anto. & alij teneant longum tempus eſſe trium annorum vel ſupra, & breue tempus trium annorum vel infra; nimis enim declinant in alterum extremum, ideò melius eſt dicere, longum vel multum tempus eſſe quinque continuorum annorum, tale enim tempus iure dicitur multū tēpus inſt. de lite. obli. §. multum. Sed infra quinque modicū. Et etiam hoc caſu vbi diximus faciendam eſſe remiſſionem, intellige, niſi ex

annorum

annorum præcedentium maiori ideſt plus ſolito ubertate calamitas compenſetur, vel ſaltem annorum pauló poſt ſequentium inſigni ubertate ſuppleatur, ſi enim itá eſt in colono uel conductore cui magis ſubueniendum eſt multò magis habet locum in ſuperficiario, emphyteuta, & cenſuario: aut multo magis. C. de ſac. ſan. eccle.

SVMMARIVM.

1 *Contractus cenſualis approbatur ita tamẽ ſi fiat pactum de retrouendendo.*
2 *Ex contractu cum pacto de retrouendendo aliàs ſumitur coniectura fraudis.*
3 *Pactum de retrouendendo an omni iure approbatum?*
4 *Contractus ſimulatus quibus concurrentibus iudicetur?*
5 *Si pactum de retrouendendo non apponatur an valeat contractus?*
6 *Vendita res cum pacto de retrouendendo eſt minoris pretij.*
Vide Loffre. in conſi. 52. nu. 29.
7 *Quid ſi eſt tranſactum tempus ad retrouendendum?*
8 *De eadem re.*
9 *Pactum ne cenſus poſſit redimi niſi poſt certum tempus an valeat?*
10 *Ex pacto de retrouendendo quot oriuntur actiones?*
11 *Pactũ de retrouendendo eſt pars emptionis.*
12 *Aſſenſus impetratus ſuper emptione an intelligatur impetratus ſuper pacto de retrouendendo?*
Opinio Dom. Authoris.
13 *Feudum primo loco venditum cum pacto licet abſq; aſſenſu in pacto ſi vendatur ſecũdo loco libere an primus venditor poſſit repetere & retroemere feudum?*
14 *Emptor infra quantum tempus teneatur retrouendere, ſi nullum tempus eſt adiectũ.*
15 *Pactum de retrouendendo an extendatur contra ſecundum emptorem?*
Vide Aymo Craue. conſi. 1. lib. 2.
16 *Pactum de retrouendendo quandocunque an perpetuo duret? Opinio Dom. Auth. cũ infra dicendis nu. 20.*
17 *Promittens retrouendere totiens quotiens pacto de retrouendendo eſſet præſcriptum an perpetuo teneatur?*
18 *Promittens retrouendere infra certum tẽpus an eo elapſo teneatur?*
19 *Promittens intra certum tẽpus retrouẽdere ſi nõdũ elapſo tpe dixerit ſe uelle retrouẽdere quandocũque qualiter intelligatur?*
20 *Promittens retrouendere tenetur ad id ẽt elapſo termino cõuento, ſi res minori pretio fuerit vendita.*
Opinio Domini Autho. ad præcedentem quæſtionem.
21 *Reſtitutio in integrum an concedatur minori aduerſus tempus præfinitum ad retroemendum?*
Opinio Dom. Autho.
22 *Reſtitutio datur propter affectionem rei minoribus.*
23 *Intereſſe mirabile eſt non redimere rem patrimonialem.*
24 *Venditor an ſtatim poſſit reemere.*
Opinio Dom. Autho.
25 *Retrouenditio pro quo pretio debet fieri ſi non eſt dictum.*
26 *Hæredes uenditoris an poſſint redimere?*
27 *Heres venditoris an excludatur per dictionem tantum?*
28 *Dictionis taxatiuæ ſi affirmatiuè ponantur omnes perſonas & caſus excludunt.*
29 *Venditor promittens de facto ſuo tantum tenetur de facto ſui prædeceſſoris.*
Opinio Dom. Auth.
30 *Pactũ de redimendo ſi voluerit võditor an trãſeat ad ſucceſſores mortuo võditore?*
31 *Hæres hæredes poſſit redimere?*
32 *Hæredes etiam extraneus poteſt redimere.*
33 *Pupillus an poſſit abſque decreto retrouendere rem emptam per eius patrem?*
34 *Pupillus an poſſit intimari vt retrouendat, & fiat moroſus?*
Opinio Dom. Autho.
35 *Vſufructuarius an proprietarius teneatur retrouendere?*
36 *Pretium rei adempta virtute pacti, an debeat remanere apud vſufructuarium.*
Opinio Do. Autho.
37 *Cenſus an poſſit pro parte ab vno hæredum redimi?*
Opinio Do. Autho.
38 *Cenſum redimere cogitur vnus ex inſolidũ obligatis.*
39 *Reemere an poſſit vnus tantum, offerendo*

totum dubitatur?

40 *Ius redimendi an facto diuiſione transfera tur in unum in quem ſunt translata omnia bona que ſunt in regione illa, vbi eſt conſtitutus cenſus?*

41 *Redimens virtute pacti vnus ex inſolidum obligatis partem cenſus, an cenſeatur liberatus à ſolutione cẽſus pro reliqua parte?*

42 *Hæredes emptoris an inſolidum poſſint conueniri ad retrouendendum?*
Opinio Do. Auth.

43 *Cenſus ſi ſit vẽditus duobus, an unus teneatur retrouendere eum?*

44 *Pactum ad retrouendendo an ſi factum eſt in apoca valeat?*
Opinio Dom. Autho.

45 *Cenſus venditus ſi fuit pluribus obligatus, ſi poſtea redimitur omnes obligatione reſo luuntur.*
Opinio Dom. Autho.

46 *Oblatio verbalis vel realis ſufficit ad redimendum.*

47 *Cenſus currit etiã facto depoſito, nõ facta fide hæredibus de pacto de retrouendẽ do.*
Opinio Dom. Autho.

48 *Confeſſio depoſitarij an ſufficiat, uel requiratur uera numeratio?*
Opini Do. Autho.

49 *Depoſitũ dẽt eſſe integrũ ne cenſus currat.*
Opinio Dom. Auth.

50 *Depoſitum ſi recuſatur recipi per emptorẽ & interim pereat, debet perire riſico ipſius emptoris.*
Opinio Do. Autho.

51 *Depoſitum quãdo dicatur legitimè factũ?*
Defenditur Bar. per Do Auth.
Defenditur Bal. per Do. Autho.
Opinio Do. Autho.

52 *Depoſitum non debet eſſe conditionale.*
Opinio Dom. Auth.

53 *Reſtitutio in integrum an cõcedatur militi mulieri, & ruſtico, aduerſus depoſitum nõ legitimè factum?*
Opinio Do. Autho.

54 *Depoſitum quando poſſit repeti per depo nentem?*
Opinio Do. Autho.

55 *Citatio facit ut reſcriptum ſit commune.*

56 *Citatio inducit litis pendentiam vt nihil in nouetur lite pendente.*

57 *Depoſitum repetens an videatur renuncia re iuri redimendi?*
Opinio Dom. Auth.

58 *Cenſus non currit à tempore moræ in retrouendendo.*

59 *Cẽſus ſolus debet ꝓ rata tẽporis reẽptione.*
Opinio Do. Auth.

60 *Minor an poſſit facere pactum de retrouen dendo ſine decreto curiæ?*
Opinio Dom. Auth.

61 *Minor an poſſit prorogare tempus ad retrouendendum?*
Opinio Dom Auth.

62 *Facultati de retrouendendo ſeu retroemendo an poſſit renunciare tutor vel curator abſque decreto.*

63 *Minor non poteſt alteri vendere facultatẽ de retrouendo.*

64 *Pactum quod ius redimendi non poſſit vendi, an valeat?*
Opinio Dom Auth.

VT vides contractum cenſualem ita demum approbari, hac Regia Pragma. conſtitutum eſt, ſi modo fiat pactum de retrouendendo, & non aliter, concordant in hoc duæ extrauagantes regimini, extra de
2 empt & uendi. Alias autem ex pacto de retrouendendo ſumebatur coniectura ſimulationis fraudi, per text. in l. 4 §. ſi ab ignoto. ff de manum. Bart. in conſil. Petri Nicolæ, & firmant Doctor. in titu. de feu. da. in hi. le. com. in his præ-
3 ſum. Adeo quod ex pretij modicitate, ex pacto de retrouendendo ſimpliciter iudicatur contractus ſimulatus, ſecundũ veram opinionem, quæ fuit in Sacro Regio Cõſilio Neapolitano approbata, referente Dom Thom. Gram. in deciſ. Sacri Regij Conſ. 76. de quo ad longum cõgerit And. Tiraquel. in ſuo tra. de utr. retr in præfa. ti. de rettaict. conuentionel. in prin. Non autem ex hoc concluſionem ſumere licet huiuſmodi pactum de retrouendendo illicitum. & improbatũ eſſe, cũ approbatũ prorſus habeas de iure ciuili. l. 2 C. de pactis inter empt. & vẽdi. & ibi no. per Ang. & Pau de Caſt. nec tãtũ id de iure ciuili habes ſed etiam de iure canonico, vt not. gloſſ. & Doct. in c. ad noſtram. de empt. & uen. & in c con-

quæſtus

quæſtus. de vſur. & Ang. in l. ad officium. C. communi diuidun. & Saly. in l. 29. q. C. de reſcin. ven. & Guid. Pap. in deciſ. 6.6. an per confeſſionem, nec Theologi diſſentire videntur, ut ſatis adnotatum habes ex dictis per And. Tiraquel. ubi ſupra, num. 4. & voluit Alber. in d. l. ij. C. de pa[illegible] inter emptio. & vend. & Archid. in c. pleri[illegible]que. 14 q 3. & habetur (ſecundum P[illegible] de Ancha. in conſi. 30) referente And. Tiraquell. Leuit. 25. Dominum hæc dixiſſe filijs Iſrael, cuncta regio poſſeſſionis veſtræ ſub redemptionis condi-
5 tione ve[illegible]detur. † An autem non appoſito huiuſmodi redemptionis pacto in co[illegible]tractu cenſuali annulletur contractus? & videtur quòd non annulletur, quia nullitas actus eſt pœna. c. decet de immun. eccl[illegible]. in 6 & plenè per Gome. in regu canc[illegible]. 14. & 19. in fine, cum lex non proc[illegible]dat vltra annullando actum & videtur dicendum quod non appoſito, dicto pacto, con[illegible] actus eſſet nullus, nã hæc noſt[illegible]a Prag. non dare videtur formã qua[illegible]r con[illegible]actus cenſualis debeat cel[illegible]rari, [illegible]t e[illegible]m poteſtatem vendendi c[illegible]nſt[illegible]tu[illegible]ndi, & emendi cenſum med[illegible]a[illegible] tamen pacto [illegible]demptiuo, illud en[illegible]m aducibium med[illegible]te, videtur tantu[illegible] [illegible]pol[illegible]tare, ac ſi d[illegible]ctetur, dũmodo p[illegible]ctum de retrou[illegible]n[illegible]do interueniat, & [illegible] in d[illegible]tione leg[illegible]s vel h[illegible]s p[illegible] [illegible]id conditionaliter, [illegible]d dicitu[illegible] de [illegible] ſecundũ Bald. in auth matr. & auiæ [illegible] col. ibi quidam tamen d[illegible] C. qua[illegible]o ma. tute. offic. fun. p[illegible]. & [illegible]us [illegible]cit quòd conditio, quæ apponitu[illegible] p[illegible] legem nunquam cõ[illegible] c[illegible] [illegible]atem leuem, immo oport[illegible]t quòd conditio exiſtat, arg. l. prætor in prin ff de co[illegible]a. bon & omne illud quod g[illegible]ſtum eſt con[illegible]a formam eſt nullum c c[illegible]m dilecta extra de reſcri. & in c P[illegible]s. de reſt. ſpo[illegible] & c. venerabili. de offi. de[illegible]. l. cũ hi § ſi. Prætor. ff. de trãſac. & habetur plenè per Fel. in d. c. cũ dilecta. extra de reſc[illegible]ntarem tamen circunſcripto huiuſmo[illegible] pacto, poſſe vẽdi cenſũm ab antiqu[illegible] [illegible]nſtitutũ, cũ alias abſque diſpoſi[illegible] huius Prag. cenſus antiquus pot[illegible]at vendi, vt ſuò loco dixi,

6 Et eſt aduertendum quòd res vendita cũ hoc pacto de retrouẽdendo, eſt minoris pretij, quam ſi ſimpliciter ſine iſto pacto venderetur ſecundum Panor. in c. ad noſtram. col. 2. & ibi Barb. & Anto. de Butr. col. 11 verſ veniam modo, de emp. & vendi. & idem Panor. in c. in aliquibus. 2. no. extra de deci. & Maria. in c cum Ioãnes. 7. no. per illum tex. extra de fi. inſtru. & Bartho. Socyn. in conſi. 15. viſis prædictis col. vlt. lib. 7. ubi dicit quòd res quæ ualet centum ſine illo pacto, valet ſeptuaginta ſi cùm pacto iſto ematur, & è theologis Ang. Cla. in ſua ſumma verbo vſura. lib. 1. nu. 66 & Io. Gerſon in tract. de contractibus parte. 1. conſ. 8. inquiunt quòd tanto plus valet res, quanto ius & dominium pinguius vberiuſque transfertur, & è contrario eo minus valet, quò tenuis infirmiuſque transfertur, & ſic ſi minori pretio ematur res cum dicto pacto, non ex hoc contractus eſſet illicitus, licet Guido Pa. tenuerit contrarium in deciſio. 6.6. an per confeſſionem, nam res minus valet, quæ ſub aliqua conditione auocari poſſit l. 1. §. ſi hæres ex præcept ff. ad Tre. & in l. idem Labeo § vlt. & l. ſeq ff fam. her. ſemper enim quoduis pactum & quodlibet onus in venditione appoſitum, eſt quodammodo quædam pars pretij, & ob id vilior venditur, vt probatur in l. fundi partem, ibi icdo illius, fundum vendidiſti, & ibi glo. in d. uerbo uendiſti, & Bal. & Salyc. ibi. ff. de contrahen. emp. & eſt optimus tex. in l. ſi vẽditor. § ſi quid emptor in ſi ff. de ſer. export. ex quo Bald. no. rem uenditam cum aliquo pacto minus ualere, quam liberè venditam, & voluit latius id Tiraquell. in tract. de utro. retra. in titu de retraict. conuentionel. in præfa. nu 20. cum ſeq.
7 Vbi plus dicit adeò eſſe vera prædicta, quòd etiam ſi eſſet tranſactum tempus ad retrouendendum appoſitum. & ex cõſequenti res uendita libera emptori remanſiſſet, nihilominus cenſebitur res illa uendita minori pretio, cum uenderetur, per l. habitationum quæ eſt pen. iuncta glo. 1. ff. de peri. & com. rei uen. & dicir uoluiſſe expreſſim Phil. dec. cõſ. 398. col. 1. & Hieron. Cagno. in l. 1. C. de pact.

inter emp. nam & alias valor & extimatio rei venditæ cenſetur ex tempore venditionis, quicquid poſtea contingat l. ſi voluntate in ſi. C de reſcind. vend & dicam in verbo dummodo annualis cen-
8 ſus. Hæc amen intelligenda ſunt vbicūque venditor poſſet redimere ad ſui libitum infra tempus in inſtrumento compræhenſum, et ſi vellet ſtatim, alias ſi nō poſſet redimere niſi poſt certum tempus ex pacto ſpeciali, tunc ob id pactum nō cenſetur res minus valere, vt dicit Dom. And. Tiraq. ubi ſupra voluiſſe nouiter Ant Burg in d.c. ad noſtrā, de emp. & vē.
9 col 13 Nunquid autem (nè aliquid omittamus) valeat pactum, ut redimere nō liceat niſi poſt tale tempus, & nō infra; & in primis Guido Pa. deciſ 6 16. & in ſing. 467. licet pactum ver quæro mutuaſti, ibi nunc quæro, tenet contractum eſſe illicitum tali pacto appoſito, & idem verſ. voluiſſe Panor. in c. ad noſtrā. de empt. & uen. in 3 caſu, & Laur. de Rodul. in repet. c. conſuluit in 2 parte. q. 61. de uſur. Additio vide Abb. conſi. 76. & Alex. cōſi. 54 1. col. 6. vol & Hier. Cagn l. 2. 4 col. C de pact. inter. emp & ven. & Soc. conſi. 24 vide Loffre. conſi 51 nu. 31. & pro certo ego crederem iſtud pactum non eſſe tutum in foro conſcientiæ, nec licitum in Terminis Regiæ Prag cum iſtud pactum de retinuendendo non ſimpliciter ſit ex voluntate emptoris & venditoris, quo caſu poſſet procedere hæc opinio quod pactum prædictum eſſet efficax, ſed in caſu noſtro ſit ex diſpoſitione uris hoc volētis pactum, vt contractus cēſualis cēſeatur approbatus, ergo facere pactum ad voluntatem emptoris non dicitur liberè factum, & ſic non dicitur gratia, prout noſtra Prag vocat, & ſi rectè pōderetur tex. noſter requirit liberum pactum, & vide Lanfran Oria. in cle. diſpēdioſam. col. pen. extra de iudi. & Hoſti. & Ioan. And. in d.c. ad noſtram, & è theologis Diuum Bernadinum in tracta. de contractibus, & vſur. in 49 ſermonū arg. 2.c.1. & Bald. in conſi. 487 apparet circa medium lib. 1 And. Tiraq. in tract. alleg. titu de ret. tract. conuentionel. §. 1. glo. 2. in fin. nu 67. dicit quòd tale pactum de per ſe ſolum non ſufficit, ut reddatur contractus illicitus, ſed concurrentibus al[illegible] videlicet modicitate pretii bene ſufficeret, & ita in his terminis loquutur [illegible] mit. ubi ſupra, & Hoſt & Ian. A[illegible] in loco citato debent intelligi ſe[illegible] capitulum in quo ſe fundāt [illegible] ad noſtram. de emp & uendi & [illegible] tuenti text. ille aliud requirit [illegible] tur contractus ſimulatus, qua[illegible] dactum. Et quòd dictum pactum ſit efficax, & ualidum (ſecundum eu[illegible] Ioan. Fab. in l. ultima. C. de pact. p[illegible] finem. dummodo tempus p[illegible] ex pacto ad redimendum n[illegible] annos triginta. & id uoluerun[illegible] de Bellaper. & Cy. ibidem & [illegible] c. ſignificante, col. 2 uerſ[illegible] ſed q[illegible] bitor. extra de pigno. A[illegible] Alex[illegible] l. qui Romæ. in princ. [illegible] ſubdit tamen Tiraquel [illegible] pactum appoſitum faci[illegible] mt contractum eſſe ſim[illegible] non eſſet appoſitum, & [illegible] Alex. conſil 46. circa p[illegible] conſil. 109. u. ſo proceſſu, [illegible] ne. conſi 366 uiſa copia col [illegible]
10 enim temporis libro 1 [illegible] O[illegible] tem ex huiuſmodi pacto d[illegible] dendo duæ actiones [illegible] qua ex contra[illegible] informata ad [illegible] ctum. Altera præſ[illegible] ex dicto pacto [illegible] ſecundum S[illegible] Hon[illegible] tuto ciuitatis. c[illegible] 3. [illegible] natura, & conſi 139. [illegible] 1. verſicu. ſecundo p[illegible] iuncta gloſſ. C. d[illegible] idem uolu[illegible] Saly[illegible] viſo inſtr[illegible] tat Tiraqu. l. in trac de [illegible] tu. de retract [illegible] prin. num. 2 [illegible] tium per doctr[illegible] A[illegible] 106 in ſeptim[illegible] filius familias [illegible] non poteſt facere pa[illegible] ndendo eidem uenditor[illegible] obeſt patri de cuius ueritate [illegible] Boer. deciſio. 181. nume. 30. [illegible] ſignum

ER

11 Eſt etiam aduertendum quòd pactum de retrouendendo eſt pars cõtractus emptionis, & venditionis, adeo quòd qui acceptauerit contractum emptionis videtur acceptare pactum de retrouendendo, [illegible] ſit factum in eodem contractu [illegible]io, dummodo incontinenti, & co[illegible] ſdem iudice notario, & teſtibus [illegible]uit Bertran conſil. 15. in ſecundo [illegible] torum. Immò dicit Alexan. in conſ. [illegible] uiſo proceſſu utriuſque cauſæ, col[illegible]na prima verſic. ſed iſte teſtis [illegible] quòd ſi in contractu fuit factum [illegible] de retrouendendo 1. tempore [illegible]tionis, demum ſubſequatur [illegible]m uenditionis purum & a[illegible] etiam ex interuallo, nõ [illegible]ea receſſum ab illo pacto [illegible] quia eſt pars contractus ſed hoc non [illegible]cedit quando in præfa[illegible] [illegible]ctus eſſet promiſſum de [illegible]a ſi poſtea ex interuallo [illegible] contractus purus, & abſq; d[illegible] uidetur receſſum ab eo [illegible] Tiraq. in eo. trac ne [illegible] § primo de con-

12 [illegible] Sed ſi prædicta ue[illegible] ſi quereretur quod [illegible] ſuper venditione [illegible]tione de pacto de [illegible]on obſtaret, ex [illegible] ſuper principali [illegible] parte pſius, & ſic [illegible]na eſt difficul[illegible] aſſ[illegible] ſuper uenditio n[illegible] pactum de retrouendendo de [illegible] in aſſenſu ? ut [illegible] Do. Marin. Fri. in [illegible] ſecundo 16 q. tandem [illegible] in tali contingen[illegible] [illegible] contra emptorem [illegible] retrouendere [illegible] pacto de retrouendendo [illegible] mentio facta non fuit, non tamen [illegible] ratione, quia pactum de retro[illegible] eſt p[illegible] contractus, ſed quia ag[illegible] emptorem ex pacto, & era[illegible]citas, & æquũ erat & eſt uend[illegible] decipi, quem conſtat noluiſſ[illegible]endere niſi cum pacto de retrou[illegible]endo, & emptor non debet locupletari cum aliena iactura, uam emptor tractat de lucro, & uenditor de damno, quia ſemper quod uend[illegible] res cum pacto de retrouendendo, uenditur pro minori pretio, putarem tamen quòd ſi impetraretur aſſenſus ſuper uenditione cenſus ſuper bonis feudalibus, quòd non eſſet neceſſarium facere mentionẽ de pacto de retro[illegible]dendo, eò quia pactum illud in eo caſu non ex conuentione partium, ſed ex legis huius diſpoſitione de neceſſitate eſt apponendũ, aliàs contractus eſſet nullus (ut ſupra dixi) & ideo Rex aſſenſum præſtando ſuper uenditione, uidetur preſtare ſuper pacto tanquam ille qui ſcit non aliter contrarium poſſe fieri & pactum illud ex legis diſpoſitione uenire, quod nota in facti contin-

13 gentia. Sed pone quòd quidã emit feudum obtento aſſenſu, & non facta mentione de pacto, demum iſte emptor uendit Titio illud feudum liberè cũ aſſenſu ſuperioris, primus uenditor vult retroemere quomodo eſſet ei ſuccurſum? nã contra ſecundum emptorem non poteſt uendicare feudum ex pacto, quia actio perſonalis non ſequitur fundum. l. ſi § 1. de contrahen. empt. actione primæua ac ſi feudum non tradidiſſet, & uendidiſſet minimè, quia ipſemet contra factũ ſuũ, à ſuperiore approbatum uenire non poteſt. l. ſi ab eo C de libera. cauſa hanc difficultatem mouet id[illegible]m Do. Maria. in loco ſuperius citato, tandem uidetur decidere quod uenditor primus agere non poſſit, licet clare non decidat, ſed tantũ alleget cauſam, & rões in contrarium facientes. Solet quæri ſi nullum tempus ad retroemendum adiectum eſt, ſed tantummodo dictũ ſit quòd poſſit retroemere, quanto tempore eo caſu teneatur emptor ad retrouendendũ, in hoc igitur caſu dicendũ eſt ꝙ uſque ad 30. annos põt redimere, ſecundum Ang cõſ 55. ex quo pacto de retrouendendo, & Alexan. conſil. 218 ponderatis ijs, quæ lerioſè. col. ult. lib 6 & Fran. Balb. in tracta. piæ in tertia quæſtione quartæ partis quintæ partis principalis, & per Do. Boer. deciſio. 183 & uoluit idem Tiraquell vbi ſupra in gloſ. in princi. quòd quidem di-

cit ipſe procedere quãdo primus emptor habuerit penes ſe rem, alias ſi in alium alienauerit, ille 2. emptor per 10. annos inter præſentes, & 20. inter abſentes con ueniri poterit, & non ultrà, ſed aduertẽdum eſt, quod in contrarium expreſsè decidit Boer. bonis iuribus, & doctrinis in deciſ. 182. ubi uoluit primum uenditorem poſſe contra ipſum ſecundum poſſeſſorem immediatũ, uel etiam aliũ mediatum vſque ad annos 30 agere, pro quo dicit facere tex. in l. debitorem C. de pig. & l. poſſeſſiones. C. ſi quis ignorans rem minoris, & in l. ſi nulla ſecundum unum intellectum gloſſ. C. de aeq. poſſeſ. & Barto. in l 1 § ꝙ autem ait ff. de ſuperficie, & Petr. de Aneha. in conſil. 106. item hæc intelligenda ſunt (ſecundum eundem Tiraquell. ubi ſupra) quando non eſt dictum, ꝙ poſſit redimere ad aliquod, uel certum tempus, ſed ſimpliciter dictum, quòd poſſit redimere, ſed quando dictum eſt, ꝙ poſſit redimere illinc ad aliquod tempus, licet non determinatũ, poteſt per decem annos redimere per l. fine præfinitio. ff de pœn. & ibi gl Bar. Bald. & Salyc. & idem Bald. in l. minoribus C. de decurio. lib. 10. uide quæ infra

15 dicam num 16 Nunquid an primus venditor vigore pacti de retrouendendo agere poſſet contra ſecundum, & tertium emptorem ad retrouendendum. hanc quæſtionem plene tetigit, & diſcutit Boer. deciſio. 182. ubi finaliter poſt multorum contrariorum diſcuſſione tenuit ꝙ ſic maximè, quia in inſtrumento pacti de retrouendendo ſolet communiter apponi hypoteca, & obligatio omnium bonorum cui non præſcribitur, niſi ſpatio 40. annorum, ut l. prima § primo. C. de anna. excep & tenet Alb. Brun. conſil. 66 in quæſtio vlt. & Guido Papæ in quæſt 565. col. 2. ante fin. & in conſil. 49. col. 2. verſic. alia etiam ratione. vide Alexan. in conſi. 10. primo. lib. Iaſ. in l. ab emptione. 3. col. ff. de pact. Franc Cur. in cõſi. 12 & Do. Fabia. de monte S. Sauin. in tra. emp. & uen. in fina. uerbis dicti tractatus. Fulg. in l ſi cũ daret de pig actio. & Affli. in conſti. pacis cultum. 7. col. & Ang. conſi. 184 & Dec. conſil. 614 2. col. & Soc. conſil 80. in 3. lib. Et quòd remediũ contra ſingularem ſucceſſorum, & à quo ſpe deberet fructus, & quanto [illegible] re præſcribatur, & an detur reſtitu[illegible] Socy. conſil. 16. in 4. lib. & per Anc[illegible] cap. conquæſtus 3. col. de uſur. & A[illegible] de Burgos in capit. ad noſtram pe[illegible] col de empr. & uendi. & Caſſan. in c[illegible] Purgun. in tit. des rentes vend[illegible]s [illegible] cat. fol. 1205. numero 38. & D[illegible] c[illegible] 187. 1 col & Aret. conſil 6. prima &[illegible] da colum. & Socy. conſil. 253 4 co[illegible] & Caſſan. conſil. 33. & Affl. in conſ[illegible]

16 ſtitutionem. Quid autem ſi d[illegible] in inſtrumento pacti de retro[illegible] do, ꝙ quandocũque uel tot [illegible] q[illegible] placuerit emptori liceat redim[illegible] ſemper, & omni tẽpore poſſit re[illegible] re? hanc quęſtionem ple[illegible]ſſimè [illegible] & diſcutit Do. And. Tira[illegible]uel. in [illegible] utro retra. titu. de retract. conu[illegible] glo. 2. § 1. nume. 6. cum mul[illegible] tibus, ubi tandem conc[illegible]d[illegible] hu[illegible] tati præſcribi ſpatio 30 a[illegible] no[illegible] ita iudicatum fuit, ſed quicqu[illegible] iure communi (de quo ad [illegible] mitto) in terminis noſtræ P[illegible] puto dicendum, quod tam ap[illegible] to tempore, quàm [illegible]on app[illegible] tenetur emptor [illegible]uede[illegible] des, dubium erat [illegible] contractus [illegible] les eſſent liciti, an uſurar[illegible] & [illegible] noſtram Regiã Pra[illegible] & p[illegible] ex[illegible] prio & uend. [illegible], eſt app[illegible] lis contractus [illegible], ita [illegible] tur facultas retroemend[illegible], alias a[illegible] data facultate retroemendi c[illegible] eſſet illicitus, & po[illegible]ius præ[illegible] vſurarius, & ſic uend[illegible] q[illegible] retroemere, & non fundans ſe[illegible] ex ſ[illegible] pacto de retrouendendo, ſed qu[illegible] aliàs eſſet uſurarius, non ſ[illegible] ſpatio 30. anno[illegible] ſecu[illegible] conſil. 322. utrum po[illegible] 30 Ann[illegible]s ve[illegible] dubitatur lib. 1. & ſequitur [illegible] hi[illegible] D[illegible] in l. petens col 3. C d[illegible] pactis, & Fran Balb. tracta præſcri. in 3. [illegible] 4 pa[illegible]tis u[illegible] partis in fi. & Hieron. Cag[illegible] repe[illegible]. 2. col. 5. ver. illi uerò cui factum eſt C de pac. in empt & uendi. & Alex[illegible]d c[illegible]nſi 46. circa preſentis in 2. dub. lib. 3. & conſ[illegible]l. 54 circa

ca primum dubium col. 3.uerſic quo ad ſecundum lib.5.& Pet de Gegar.ſing 18. nota diligenter.col.1.& Iac.a ſan.Georg. in l. mutuum quæ eſt l. 2. col.1 ff.ſi cert. peta. dicit quod.ſi uenditio fuerit facta minori iuſto pretio, audietur emptor uolens red mere in perpetuum, etiam tran ſacta facultate ei tradita ad redimẽdum, & late ſequitur Tiraquell. in loco citato .num 31 quem uide omnino,& tanto mag prima procedunt, quia uenditor cẽſus poteſt ſe tueri uia exceptionis, ſeu retentionis, nam quando ab eo petitur cenſus poteſt offerre pretium, pro quo uendidit illum cenſum, vt ſic redimat eum. & competit eidem ius exeipiendi, vt vlterius non poſſit ad ſoluendum cẽſum cogi perpetuo,nam ſicut natura exceptionis perpetua eſt l.pure.§ ult ff.de do.exc p. ita & iſtud ius offerẽdi præt ũ redimendi cenſum, ꝙ eſt ſequella exceptionis,perpetuum quoq; eſt,& nullo tẽ pore præſcribitur ſecundum Barto loquentem de iure offerendi in l. pignori. ff.de vſucapio per l.Paulus §. primo. ff. quibus mod. pigno. uel hypo. ſol. & ita voluit S nore in conſil.139. caſus pretio, & ſequitur Philip Dec. in leg. petens colum 3 de pactis, & conſil.164. in vlt.dubio,& Tiraquel ubi ſupra,& ꝙ huius intentionis fuerit hæc noſtra Prag. patet,quia vult per n um pactum poſ ſe fieri,ꝙ cenſualia bona incidant in cõmiſſum,non per ſolutionem non factã, non per alienationem, aut deteriorationẽ,vel alias per alium pactum,ullo modo (vt uerbis eius utar) ſic teneo ſaltim per uiam exceptionis & retentionis ut

17 ſupra E. ſi dicatur ſeu promittatur retrouenditio toties quoties huic facul tati.redimendi eſſet pręſcriptũ,aut Alijs ſimilibus uerbis , eò caſu perpetuo, & ſemper pôt peti ur retrouendatur, quia unius finis, eſt alterius origo per l. ſicut in annos ff qui.mo.uſus amitt.& uoluit Barto.in l.nemo poteſt col pe.uerſi.quæ io ſtatutum eſt & ibi Iaſ. col. antepen. verſi. nota etiam dil genter in 1.lectura & in 2 colum.penult. ſic quinto & ultimo ff.de lega.1. in l.a uerſic ſed nũ quid econtra. C. ut in poſ.lega.& plenè proſequitur Tiraq in tract.de utro. retr:

18 nu.37.vbi ſupra. Et ſi ſuprà dixi nõ obſtantè pacto redimendi infra certum tẽpus poſſe perpetuo, redimi, ſaltem per uiam exceptionis uigore noſtræ prag: eſt tamen aduertendum ꝙ de iure communi circunſcriptis rationibus ſuperius conſideratis,tranſacto tempore ſpeciali tẽr appoſito in inſtrumento, non poteſt. vlterius cogi emptor ad retrouendendũ, ſecundum Angel. in conſil. 199. Titius rem quam emit , & dicit de hoc eſſe caſum in l 1.C de pac.inter emp. & uendi, vbi ponitur caſus de eo qui promiſit reuendere pro eodem pretio quandocunque,uel intra certa tempora, & dicit ibi tex. quòd lex conuentionis ſeruanda eſt ubi igitur promiſit infra certũ tẽpus,tenet infra ipſum adimplere, ſi autẽ qñcũ que promittit, etiam quandocunq; tenebitur,& hanc opinionẽ ſequitur Barb. in c. ad noſtram. col. ultima in duob. locis extra de empt.& uendi. & Fra.Cur.ſeni. conſ.59.Chriſti glorioſiſſimę,matris,ſu per præmiſſa.col.ultima.uerſic. ultimo confirmari uidetur, & Philip. Dec.in l. petens colum. tertia. C.de pact. ſequitur ad longum Tiraquell. in loco ſuperius citato , nume.40.& pluribus ſequen.

19 Et adeo ſunt uera prædicta , quòd ſi nondum elapſo termino dixiſſet emptor uenditori, quòd quandocunque uellet retroemere retrouenderet, intelligitur ſi modo ueniat infra tempus,in inſtrumento appoſitum,non autem ſi elapſum eſt, ſecundum Roma conſil.17 uiſo themate,in quarto & ultimo dubio, & habetur

20 per Tiraquel.ubi ſupra nu.52. Prædicta tamen non procedunt ubi uenditio facta eſſet minus iuſto pretio, quia tunc dato, quid eſſe elapſum tempus datum ad retrouendendum , nihilominus eo caſu cogetur emptor in ppetuũ retrouendere,hoc autem uoluit Iacobi. de San Geor.in l.mutuum. ff ſi cert.peta. in prin.quod dicit colligi ex ijs quæ vult notabiliter Bal.in c.1.de feu da.in 6.l eõ miſſo,in libello feudorum,& uoluit(ſecundum eum) expreſsè Hoſtien.in ſumma,in tit.de uſur § an aliquo.uerſic.10. & hanc opinionem tenuit Caſſan. in tit.

des rentes uendue a rechap. §. 1. colum 4. numero 22 & in titu. de rettact. 2. 10. in verbo a faict diligente, in fine, & hanc opinionē æquitati conſonā dicit Andr. Tiraquel. ubi ſupra numero. 53 & quod ſolet Senatus Pariſienſis in venditionibus annuorum redditum concedere aliquod tempus debitoribus ultra tempus conuentum, uel etiam ſi nullum eſſet conuentum, ut poſſint redimere reſtituto prætio, quod quidem ſatis confert ad opinionem meam, ideo diligēter nota, ſed ulterius, iam ad ea quæ ſupra dixi, quàm ad proxime dicta aduertendum eſt. quod aut cenſus uenditus & conſtitutus eſt iuxta metam taxatam per hanc Regiam Pragma. ut non excedat decimam partem principalis pretij, (de quo infra dicemus) & tunc quia contractus eſt approbatus, nulla poteſt conſiderari læſio, & ex cōſequenti uidetur ꝙ elapſo tempore dato ad retrouendendum, ulterius ad id cogi nō poſſit, aut nō eſt ſecūdum metam huius pr. ꝑ ma. conſtitutus, & uenditus, & tunc quia contractus eſt reprobatus, & uidentur procedere ſuper allegata, & ita uidetur loqui Hoſtiē. ubi ſupra ſi recte inſpiciatur, imo Hoſtien. in loco citato non aliud dicit, niſi quod emptor cum pacto de retrouendendo, faciet fructus ſuos pendente termino ad retrouendendum aſſignato, dummodo pretium ſit iuſtum, & nihil fiat in fraudem uſurarum, & idē uidetur uelle Bal. vbi ſupra, & pro certo non habemus in hoc noſi doctri. Iacobi, qui pulchre loquitur, & Caſſane & Tiraquel. ideo cogita ſuper prædictis in facti contingentia

21 Sed poſito quod elapſo tempore conuento ulterius ad redimendum non admittatur, an ratione minoris ætatis eius hæres per viam reſtitutionis in integrū, vel etiam maior ex clauſula generali propter aliquam iuſtam cauſam hanc quæſtionem mouet Andr. Tiraquel. in loco ſæpius citato, & prima facie dicit quod non conceditur reſtitutio in integrum, nec minori reſpectu minoris ætatis, nec maiori, propter aliquam iuſtam cauſam ex clauſula generali, & ita dicit

conſuluiſſe Curt. ſenio. in conſi. 59 per totum, & Bertran. in conſilio 184. in [illegible] libr. ſed ſalua pace, Bertran. nihil [illegible] hoc dicit, hoc tantum inquit ſi [illegible] promiſit venditori per hæc u[illegible] met retrouendere quod, huiu[illegible] trouendatio non debet fieri n[illegible] non hæredi. hanc rurſus opin[illegible] nuit Hierony Cagno. in repet [illegible] pact inter empt. & uendi. in 6 [illegible] etiam allegat gloſſ. in l. ſi e[illegible] bus, in verbo diſtraxerūt C. d[illegible] quæ dicit militem abſentem [illegible] ſa aut etiam minorem non [illegible] uerſus tempus, aut pœna [illegible] nalem, licet reſtituerentu[illegible] galem, & illam gloſſ. ſequ[illegible] Bal ibi qui dicunt illa[illegible] Paul. de Caſt. & Bar[illegible] 2. C [illegible] pig uen & Bald. in e. [illegible] ticul [illegible] col. 1. in uerbo infantia [illegible] mil & Ro in rūbr. d[illegible] co[illegible] ducit etiam pro ha[illegible] bit Car. Flo. in c exc[illegible] col[illegible] ſicu ego dico extra [illegible] quod tempus conuentio[illegible] pedito, per not in c vlti[illegible] gale non curiat [illegible] quia [illegible] conceſſ præ. & [illegible] colum. 11. verſi[illegible] mira [illegible] tra de excep [illegible] dicit [illegible] opin. quia d[illegible] na conuention[illegible] lud & ib gl[illegible] l. ad diem [illegible] iuſta cauſa ex[illegible] uentionali, h[illegible] dum Bald. [illegible] ædita in 2 [illegible] 8 verſicu. octauo opp[illegible] l. eos § cum [illegible] ca hunc articulum C. de a[illegible] tio omnium p[illegible] lo un[illegible] agitur cum [illegible] ſus in princ & [illegible] mil. Sed poſt[illegible] opinionem add[illegible] malia in l. ſi c[illegible] § [illegible] de diſtra. pigno. videlice[illegible] uenierit, ut ſi intra cer[illegible] pecunia ſoluta fue[illegible] reſcindatur ſi tempus præterierit, [illegible] poterit [illegible] di

di uenditio, niſi minor ſit. 25. annis debitor, an pupillus, aut reipublicæ cauſa ab [illegible]s, uel in aliqua earum cauſarum, ex qui[illegible] ęd[illegible]cto ſuccurritur, licet dicat ad [illegible] poſſe reſponderi dupliciter, primo [illegible] bi minor uel abſens non reſti tu[illegible] [illegible]eius tempus a creditore præſt[illegible] [illegible] uenditioni, ſe aduerſus ipſam [illegible]itionem, uel ibi ideo reſtituitu[illegible] quia agitur de eo quod geſtū eſt [illegible] quod multum differt. ab eo quod geſt[illegible]t a patre, aut prædeceſſo re [illegible] per [illegible] æmilius. ff. de mino quam uis [illegible] non c[illegible]gruat caſui illius. §. & ſic dic[illegible] poſſe quod ſi uenditor iuſtū habu[illegible]t impedimentum, ne poſſe redim[illegible] [illegible]a tempus, quia forte miſit pec[illegible]s per nuntium uel procuratorē, vt red[illegible]meret, q[illegible] ab hoſtibus uel latronibus captus eſſ[illegible]t, aut aliud iuſtum imped[illegible] debet admitti etiam poſt tēpus [illegible] per remediū reſtitutionis in integrum, ut e[illegible] tex. loquēs in luitione p[illegible], c[illegible]mpus certum fuerat pr[illegible], in c. [illegible]ficante & ibi doct. extra de pigno. hic [illegible] Anto. d. c. ſignificant[illegible] co[illegible] 3 [illegible] p[illegible]teota, qui [illegible], quia interim d[illegible] car[illegible]us excuſatur, [illegible] tamen cogi[illegible]c, Balbus au[illegible] 6. & ultima parte in [illegible] us caſus nume 3 [illegible] [illegible]udit non dari [illegible] in integ[illegible] minori reſp[illegible] [illegible] reſpectu tēporis [illegible]ncti, quam [illegible] po[illegible], p[illegible] æmilius. ff. de [illegible]ur reſtitutio ipſi in no[illegible], [illegible] ex e[illegible], q[illegible]a minor, ſed ex eo qu[illegible] ignotabat co[illegible]tionem pat[illegible]s, & [illegible] ex capi[illegible] ignorāt[illegible], ex clauſula generali ſi q[illegible] mih[illegible] cauſa, & [illegible] uirtus conſiſtit in m[illegible]o practicandi. Ego autem puto dicendum quod etiam ratione mi[illegible] ætatis concedatur reſtitut[illegible] in in[illegible], per tex. in l. ſi creditor § illud ff. [illegible]ſtra. pigno. & p doctor Albe[illegible] in d. l. æm[illegible]lius, in quantum in fin. colum. [illegible] quòd ſi caſus contingeret ſtandum e[illegible]t æquitati potius Imperatoris; qui in d. l. æmilius permittebat reſtitutionem dari, ratione minoris ætatis, quam rigori Pauli iureſconſulti, quod non concedatur, & hāc opinionē (ſecundum eum) ſequuntur Gulielm. &

22 Guido de ſuz. ibidem, qui quantæ authoritatis ſint nemo qui neſciat, præterea in pacto de retrouendendo datur reſtitutio minori propter affectionem rei duntaxat, quia fuit maiorum ſuorum, ſine alia læſione per tex ſingularem in l. ſi in emptionem ff. de mino per quem ita determinauit Guliel. de Beneſi repe. c Ray de teſta in uerbo in eodem teſtamento relinquens el. 1. in 34 nec ad paria iudicandum eſt pactum l. commiſſoriæ, & pactum de retrouendendo, quia per primum nihil auferrur ab hæredib. defuncti emptoris, ſed tantummodo, res reuertitur ad eū, qui eius fuerat, & erat Dominus, taliter qd nulla læſio pōt cōſiderari in caſu iſto reſpectu minoris non ſoluentis per ſecundum autem non retroemendo infra tempus, res quæ erat & fuerat minori, ſeu maiorum, ſuorum ab eo auferiur, & dupliciter læditur, primo, qa perdit rē in qua cadit affectio, qa fuit maiorum ſuorum, cuius rei cā fine alia in læſione datur reſtitutio in integ (ut ſupra dixi) 2. quia nulli dubium ē quod res q̄ uenditur cū pacto de retrouēdendo uendi ſolet pro minori pretio q̄ valet abſque dicto pacto, & ſic ualde læditur minor non ualēs redimire, ſicque

23 danda erit reſtitutio in integrum, dicit enim Accurſius in d. l. ſi in emptionem. ff de minor. quod eſt intereſſe mirabile non redimere rem quæ fuit ſuorum maiorum, & ibi Bal dicit quod ob hanc ſolam cauſam, quòd res fuit maiorū ſuorum fingitur minor enormiter lædi, & ſequitur Alex. in conſ. 67. videtur ſtanti bus column. 1. lib. 5. & Pau. de Ca. in repe. l. 2. num. 72. uerſic. 4 habemus C. de re. uend. & Philip Dec. conſi. 403 uerſic. quamuis colum 6. & Albet. in l ultima. §. in computatione colum. 2. C de iure delibe. Ang conſ. 243 multi conſortes, & Barba. in c. Raynaldus columna 143. extra de teſta. & conſ. 13. Clementiſſimi Dei colum. 2. lib. 1. & Iaſon in l. 1. col. 6.

ff. 1

in perpetuum ſit conſtitutus cenſus. Si verò non appareat de huiuſmodi ſpeciali & limitata aſſignatione: ſed inchoatur à conſtitutione certi annui redditus in genere, poſteà dicitur quòd ſoluitur & capietur de fructibus talis fundi, & ex hoc ſolo non eſt inducta hypoteca. Videtur enim dictum cauſa deſignandæ ſolutionis, & nõ cauſa inducẽdæ nouæ diſpoſitionis. l. quidã in teſtamẽto in prin. de leg. 1. & in dubio quod minus eſt, accipitur. l. ſemper in obſcuris de reg. iur.

115 Illud quidem animaduertẽdum eſt, quòd licet de ſtricto iuris rigore, cenſuarius ſecundum prædictum modum, conuentus, ad cenſum, negans cenſualem eſſe rem, & cenſum deberi ſit puniendus in ipſa re, ut illam amittat; nec poſtquã dominus probauerit rectè intionem & ſuam, uolens allegare conceſſionem & inueſtituram cenſualem quàm negauit, ſit audiendus, uelut contraria allegans. l. 1. C. de fur. c. ſolicitudinem de appell. cùm in ea re in qua deliquerit merito puniendus ſit. l. ex facto. la. 2. ad fin. de vulga. & pupilla. l. conſenſu. §. & niſi uer ſie. æquum eſt. C. de repud. & alias negans ſe poſſeſſionem, de hoc conuictus non poteſt dicere ſe poſſeſſorem, ſe quã negauit ammittit. & in actorem transfertur. l. ulti. ff. de rei uen. Tum quia negãdo male uerſat & prorſus abutitur. Nũc nonnulli, admittunt emphyteutam dominum abnegãtem, deinde conuictum cadere à iure ſuo, ſecundum Spec in tit. loca § nunc aliqua uerſic. 65 Et quamuis digladiant in hoc Do. ita affirmatiuè decidit, quando totum negat uidelicet & rem fore domini, & conceſſionem emphyteuticam fuiſſe factam, ita poſt Mar. de ſan. reſidet. ſi tamen iuſtam ignorantiæ cauſam allegare nequeat. Prout his dictis accedunt Bal. bi. in addi. col. 6. verſi. ſi emphyteuta negauit. Inno. in ca. cæterum extra de indi. Angel. Peru in l. vlt. col. 1. ff. de rei uen. Iacobi à ſan. Geor. in inueſtit. feu. in uer. dictiq; uaſalli promiſſionum commi. feu. in undecima cauſa ver. quod duxi de uaſallo negante, & in verſic. dictiq, ua. pro. reco dict. feu. col 6. verſic. aduertat tamen Iaſ. inſti. de actio. §. omnium nu. 87. tamen quia diximus huiuſmodi cenſualia minimè eſſe aliquo onere oneranda, ubi cõſuetudo nõ diſpoſuerit, uel conceſſio expræſſe non dixerit, non debemus introducere iſtud. Vt in ſimili decidit Bal. in §. uaſall ſi de feu. uaſa con. ſit inter do. & agna. in uſi. feu. inquit enim gl pen. in fi. c. ult. de iur. patr. quòd pœna non debet imponi, niſi exprimatur. quam Pau. & omnes ibi admittunt. Io. Cal. cõſi. 10. ſub tit. de reſcr. Alexand. conſi. cui nu. 15. lib. 1 Deci. in rubr. de iudic. colum. 1. Imò in re emphyteu. diſſentit ab his quæ ſuperius diximus Iaſ. in l. 2. num. 86. q. 32. C. de iur. emphy. Franc Purpura. l. 2. in fi. ff. ſi cert. peta & in l. 1. nu. 51. C de tranſ. licet ſentiat, poſſeſſione priuandum tantũ. Cui opi. accedit, Philip. Dec coſi. 28. num 4. per l. ulti. ff. de rei uendi. Sæpe enim id in contentionem uenire ſolet, nunquid cenſuarius licitè poſſit, pro ſuo arbitrio voluntatis rem cenſualem mutare, incidere arbores, & alia facere ex quibus taliter res deterioretur, quòd redditus fortè non poſſet in poſterum percipi? & in hoc, ubi taliter fundus cenſualis, aut domus deterioratur aut deuaſtatur, ut redditum ordinarium non faciliter (ut adſolet) dominus percipere ualeat, meritò doct admittũt poſſe impediri ne faciat. Cæpo. in tracta. de ſer. ruſtico. prædio. c. 22. de montibus Bal. & alij in l. 1. C. de iur. emphy. Franc. Cur. Senior conſil. 70. col. ulti. Io. de Ami conſi. 107. hinc eſt, ꝙ Ager iuri campi partis ſubiectus, nõ poteſt paſcuus fieri ſine conſenſu domini.

116 Nõ poſſe plures hæredes inter ſe in præiudicium domini, diuidere cenſum, vt unus teneatur pro certa rata, alij uerò pro al js; ſed bene ad habendum recurſum inter ſe ipſos; iuxta no in l. debitorum. C. de pact. nemo ignorare debet. Sicut pariter plures hæredes emphyteutæ non poſſunt eandem conuentionem inter ſe facere in præiudiciũ domini; nec particularis ſolutio aliquorum impedit pœnam cõmiſſi, totius rei, ut eſt gl. not. in l. communi diuidundo in gl. magna. ff com. diui. quã ſequitur Old. q. 29 Io. And. in addi. Spec. in titu. loca. §. nũc aliqua

qua verſ. 71. Bal. in d. l. communi diui-dundo. Bal. in l. ſi neceſſarias. §. ſi vnus. ff de pign. actio. Duo enim impediunt quominus diuiſionem cenſus in præiudicium domini fieri non poſſe, conſtat, primum quia in cenſu magis conſideratur qualitas ipſa, honor & recognitio domini directi, & acceptæ ab eo primæ inueſtituræ, quæ vna eſt, quam quantitas. vt no. Bal. in l. ædem. col. 2. C. loca & ſic cùm ratione eiuſdem conceſſionis & inueſtituræ ſit præſtarum, non tenetur dominus particulariter ſolutionem recipere: poteſt tamẽ cogere ad ſoluendum ſaltem ſub denominatione eiuſdem rei cenſualis (hoc eſt ad vnum cenſum ab initio ſiue vni, ſiue etiam pluribus, ſed ſub denominatione eiuſdem inueſtituræ & vnius cenſus conceſſæ) ad vnã profeſſionem & recognitionem ſub nomine vnius cenſus compellere. Ita quòd ſinguli poſſeſſores, ſiue pro diuiſo, ſiue pro indiuiſo, poſſideant, tenebuntur ad ſolutionem totius inſolidum; ſaluo pro contributione recurſo mutuo, cùm ſit vnum onus reale & annuum. Et hæc ſanè intellige niſi aliter conſuetudine, vel ſtatuto caueatur. Et quia ſuperius iẽ dictũ fuit ad hoc vt poſſit fieri præſcriptio per lapſum longi, vel longiſſimi temporis debere allegari titulum, ſi nullã ſcio cauſam, niſi quia ego & prædeceſſores mei conſueuimus recipere ab antiquo qua actione agam. Nã ſi falſa cauſa ſupponatur videtur eſſe periculoſum amboꝝ, prout etiã aduertit Odof. & Alberi. in l. ſi certis Annis. C. de pactis & in hac quæſtione eſt aduertendum, ſecundum Bar. Caſſã in tit. de cenſes rubrica decimaprima §. ſecundo folio. 351. nume. 25. Nam aut quis agit ad annuum certum, vel ſeruitium, quod dicit deberi ratione certæ rei immobilis, quæ ad hoc eſt affecta, pura ad cenſum aut non dicitur res ad hoc affecta, primo caſu quãdo agitur de redditu Annuo tantum, & in eum caſum dicit Io. Fab. in § præiudiciales in 10. col. inſtit. de actio. quod credit poſſe agi ex conſuetudine, & ſufficit proponere quod ita præſtare conſueuit ratione talis rei, maximè ſi ponatur tẽpus de cuius initio non extat memoria in contrarium, Immò & ſufficeret longum tempus de iure canonico, & idem de iure ciuili (ſecundum eum) vt l. ſi ſinibus. C. de agri. & cenſi. lib. 11. nec hoc caſu dicit obſtare tex. in c. peruenit de cẽſib. & alia iura quæ dicunt cauſa requiri, quia ſatis eſt cauſę conſuetudo, item res ꝑ qua præſtatur habetur pro cauſa, dicit tamẽ idem Caſſa. quod idem videtur eſſe dicendum ſi non dicatur rem affectã, quia etiam eo caſu ſufficiens videtur conſuetudo: dicit quod cauere debet aduocatus ne dicat quod ratione certæ rei. tibi ſoluerit, olim datæ ad cenſum, ſeu in emphyteuſim, quia tunc oporteret probare præſtationes, & quod ratione illius rei ſoluerit, & ideo ſi hoc non poterit probari, ſolum allegãda eſt præſtatio diuturna, nec facienda eſt mentio de aliqua re ratione cuius præſtetur. Quid enim ſi
17 cenſus ſoluebatur per aliquem, demum mortuo eo, eius hæres denegat mihi ſoluere, an poſſim, & valeam intentare recuperandæ interd. ctum poſſeſſionis? hanc quæſtionem late examinauit Guido Bapę in deciſio. 619. & tandem poſt multa
18 concludit quod ſic. Quid ſi conceſſi rem in cenſum alicui ita quod in perpetuum pro cenſu mihi ſolueret decem corbes frumenti, & alias duas corbes Sempronio, ille qui debebat cenſum ſoluere, non ſoluit. Imo reliquit rem datam incultam, factum eſt, ut res illa conceſſa ad me reuertatur, an teneat in perpetuum dare Sempronio duas corbes frumenti? hanc quæſtionem poſuit Gulielm. de Cune. in l. adoptiuum §. patronum ff. de in ius vocand. vbi finaliter concludit quòd ego in perpetuum tenebor Sempronio ad prædictas duas corbes frumenti per illum text. & text. in l. prima. C. ſi mancip. ita ſue. eſſem. in quibus dicitur quod ſi res fuerit ad me reuerſa, debeo ſeruare conuentionẽ quàm volebam ſeruari per alium, cum quo ſuper re ipſa contraxi, & cum eo teuet Angel. in d. § patronum, & ibi Alexand. & Iaſo. poſt Paul. de Caſt. ſed Iaſo. in l. 2. in 42. colum. verſicu. 23. quęſio. C. de iure emphyteu. dicit quod veritas huius

quæſtionis pendet ab his quæ ponunt Bar. Ange. & Imo. in l. qui Romæ. §. Flauius ff de uer. oblig. & latè Bar. in l. cum à socero. C. de iure dotium. in quibus locis tangitur an per pactum ſit alteri tertio ius quæſitum, vt amplius reuocari nequeat. an uerò reuocabitur. primo caſu non eſſet dubium quòd teneretur, ſecundo uerò caſu nequaquam, & ita pertranſit Caſſan. in conſue. Burg. in tit. des cenſes. § 5. rubric. 11 fol. 360. Eſt etiam aduertendum quòd ſi res ſuper qua conſtitutus eſt cenſus in totum Perijt, nō poteſt ulterius per ementem aliquid peti, ſed in totum liberatur uenditor ut habetur in ſumma conſilio Mat. & Cali. in quinta conclu. fol 387 in paruo uolumine. Sed quid ſi non perit in totum, verū per duos vel tres annos impeditur nequis poſſit percipere fructus, ex illa re, an debeat fieri remiſſio? dicas quòd tres caſus ſunt diſtinguendi, Aut enim penſio eſt modica, aut magna, aut mediocris, primo caſu non eſt facienda remiſſio, ſecundo uero caſu ſic: magna enim penſio reſpicit compenſationem fructuum, meritò illis fortuito caſu ceſſantibus, remitti debet, niſi cum: maior pręcedentium annorū ubertate, ſterilitatis vel belli calamitas compenſari poſſit. l. licet. C loc. pariter ſi poſtea uenerit maxima ubertas, ſuppleri debet quod tempore calamitatis miſſum fuit. l ſi ſeruo in prin. loca. etiam ſi remittens ſimpliciter dixerit ſe donare ut ibi: quia ubi debetur remiſſio, uerba intelliguntur ſecūdum materiam ſubiectam, & in neceſſitatibus nemo liberalis exiſtit. l. rem legatam. ff. de adi. lega l. nouiſſimè ff. quod fal. tuto. auto. Cum enim propter magnitudinem penſionis huiuſmodi conceſſio in cēſum vel emphyteuſim excedat ſuos terminos, meritò à non ſuis terminis exceditur l. Lucius & ibi glo. in uerbo terminos, depoſ. ut idem ſit, quod in locatione cui magis accedit inſpecta quantitate mercedis; quæ eſt potiſsima præſumptio Bar. in l. 1 §. poſt gl. ibi de ſuperficie; Bal. in l. 1. C. de iur. emph. ſed quando eſt penſio modica eſt ſecus, quia tunc nullo modo ſoluitur in compenſationem fructuum, ſed in merā recognitionem directi dominij tantū, & ſic perpetuò percipit naturam ſuam, vt nulla fiat remiſſio propter ſterilitatem, vel bellum etiam diuturnum l. quicunque. C. ſun pa. lib. 11. quia tota res non petit etiam ſi periculum ſit ſolius cenſuarij: imò quamuis ad tempus pereāt fructus, tamen tota res remanet in dominio uti li & poſſeſſione cenſuarij, qui ſemper poteſt de ea diſponere uendendo, donando vel permutando. l. licet. C. de acquir. vel re poſ. ergo ſemper currit huiuſmodi pēſio. Et ſic uidetur malè ſenſiſſe Iaſo. in d l quicunque ut procedat in ſterilitate quæ non abſorbet omnes fructus, ſed ſuperſint ſufficientes ad canonis ſolutionem, ſecus ait ſi deductis impenſis, non ſupereſſent fructus ad hoc ſufficientes, ut tunc fieri debeat remiſsio, quòd eſt contra d. l. quicunque & apertius contra text. in d. l. 1. C. de iu. emp. & §. adeò inſt. de loc. ubi tex. hoc ſolum diſtinguit, an res in totum uel non in totum perierit, & in hoc pedes figit, & ſic præciſè ſtandum eſt. iuxtà gl. pe. in fi. in l. ſi non fuerint pro ſoc. Cœpo. in tract. de ſimula. cōtra. col. 14 uidelicet in proprijs terminis in quibus ex loquitur, ſcilicet in uera & propria emphyteuſi ſub modica penſione data uel in terminis fortioribus, ut in cenſu ualde modico. Tertiò caſu quādo. ſ. penſio eſt mediocris, tunc ut de natura duorum extremorum participet, media uia eligenda eſt, ut nec abſolutè denegetur, nec ſtatim fiat remiſſio; aſſumendo diſtinct. Anto. de But. in c. propter ſterilitatem loca. Aut bellum & ſterilitas longa fuerit, & fiat, aut breuis fuit, & non fiat remiſſio. Sed in quantum idē Anto. & alij teneant longum tempus eſſe trium annorum vel ſupra, & breue tempus trium annorum vel infra; nimis enim declinant in alterum extremum, ideò melius eſt dicere, longum vel multum tempus eſſe quinque continuorum annorum, tale enim tempus in re dicitur multū tēpus inſt. de litt. obli. §. multum. Sed infra quinque modicū. Et etiam hoc caſu vbi diximus faciendam eſſe remiſſionem, intellige, niſi ex

annorum

annorum præcedentium maiori ideſt plus ſolito ubertate calamitas compenſetur, vel ſaltem annorum pauló poſt ſequentium inſigni ubertate ſuppleatur, ſi enim itá eſt in colono uel conductore cui magis ſubueniendum eſt multò magis habet locum in ſuperficiario, emphyteuta, & cenſuario: aut. multo magis. C. de ſac. ſan. eccle.

SVMMARIVM.

1 Contractus cenſualis approbatur ita tamē ſi fiat pactum de retrouendendo.

2 Ex contractu cum pacto de retrouendendo aliàs ſumitur coniectura fraudis.

3 Pactum de retrouendendo an omni iure approbatum?

4 Contractus ſimulatus quibus concurrentibus iudicetur?

5 Si pactum de retrouendendo non apponatur an valeat contractus?

6 Vendita res cum pacto de retrouendendo eſt minoris pretij.
Vide Loffre. in conſi. 52. nu. 29.

7 Quid ſi eſt tranſactum tempus ad retrouendendum?

8 De eadem re.

9 Pactum ne cenſus poſſit redimi, niſi poſt certum tempus an valeat?

10 Ex pacto de retrouendendo quot oriuntur actiones?

11 Pactū de retrouendendo eſt pars emptionis.

12 Aſſenſus impetratus ſuper emptione an intelligatur impetratus ſuper pacto de retrouendendo?
Opinio Dom. Authoris.

13 Feudum primo loco venditum cum pacto licet abſq; aſſenſu in pacto ſi vendatur ſecūdo loco libere an primus venditor poſſit repetere & retroemere feudum?

14 Emptor infra quantum tempus teneatur retrouendere, ſi nullum tempus eſt adiectū.

15 Pactum de retrouendendo an extendatur contra ſecundum emptorem?
Vide Aymo Craue. conſi. 1. lib. 2.

16 Pactum de retrouendendo quandocunque an perpetuo duret? Opinio Dom. Auth. cū infra dicendis nu. 20.

17 Promittens retrouendere totiens quotiens pacto de retrouendendo eſſet praeſcriptum an perpetuo teneatur?

18 Promittens retrouendere infra certum tēpus an eo elapſo teneatur?

19 Promittens intra certum tēpus retrouēdere ſi nō dū elapſo t. p. e dixerit ſe uelle retrouēdere quandocūque qualiter intelligatur?

20 Promittens retrouendere tenetur ad id etiā elapſo termino cōuento, ſi res minori pretio fuerit vendita.
Opinio Domini Autho. ad praecedentem quaeſtionem.

21 Reſtitutio in integrum an concedatur minori aduerſus tempus praefinitum ad retroemendum?
Opinio Dom. Autho.

22 Reſtitutio datur propter affectionem rei minoribus.

23 Intereſſe mirabile eſt non redimere rem patrimonialem.

24 Venditor an ſtatim poſſit reemere.
Opinio Dom. Autho.

25 Retrouenditio pro quo pretio debet fieri ſi non eſt dictum.

26 Haeredes uenditoris an poſſint redimere?

27 Heres venditoris an excludatur per dictionem tantum?

28 Dictionis taxatiuæ ſi affirmatiuè ponantur omnes perſonas & caſus excludunt.

29 Venditor promittens de facto ſuo tantum tenetur de facto ſui praedeceſſoris.
Opinio Dom. Auth.

30 Pactū de redimendo ſi voluerit vēditor an trāſeat ad ſucceſſores mortuo vēditore?

31 Haeres haeredes poſſit redimere?

32 Haeredes etiam extraneus poteſt redimere.

33 Pupillus an poſſit abſque decreto retrouendere rem emptam per eius patrem?

34 Pupillus an poſſit intimari vt retrouendat, & fiat moroſus?
Opinio Dom. Autho.

35 Vſufructuarius an proprietarius teneatur retrouendere?

36 Pretium rei adempta virtute pacti, an debeat remanere apud vſufructuarium.
Opinio Do. Autho.

37 Cenſus an poſſit pro parte ab vno haeredum redimi?
Opinio Do. Autho.

38 Cenſum redimere cogitur vnus ex inſolidū obligatis.

39 Reemere an poſſit vnus tantum, offerendo

totum dubitum?

40 *Ius redimendi an facto diuiſione transferatur in unum in quem ſunt translata omnia bona que ſunt in regione illa, vbi eſt conſtitutus cenſus?*

41 *Redimens virtute pacti unus ex inſolidum obligatis partem cenſus, an cenſeatur liberatus à ſolutione cẽſus pro reliqua parte?*

42 *Haredes emptoris an inſolidum poſſint conueniri ad retrouendendum?*
Opinio Do. Auth.

43 *Cenſus ſi ſit vẽditus duobus, an unus teneatur retrouendere eum?*

44 *Pactum ad retrouendendo an ſi factum eſt in apoca valeat?*
Opinio Dom. Autho.

45 *Cenſus venditus ſi fuit pluribus obligatus, ſi poſtea redimitur omnes obligatione reſoluuntur.*
Opinio Dom. Autho.

46 *Oblatio verbalis vel realis ſufficit ad redimendum.*

47 *Cenſus currit etiã facto depoſito, nõ facta ſide haredibus de pacto de retrouendẽdo.*
Opinio Dom. Autho.

48 *Cenfeſſio depoſitarij an ſufficiat, uel requiratur uera numeratio?*
Opini Do. Autho.

49 *Depoſitũ dẽt eſſe integrũ ne cenſus currat.*
Opinio Dom. Auth.

50 *Depoſitum ſi recuſatur recipi per emptorẽ & interim pereat, debet perire riſico ipſius emptoris.*
Opinio Do. Autho.

51 *Depoſitum quãdo dicatur legitimè factũ?*
Defenditur Bar. per Do. Auth.
Defenditur Bal. per Do. Autho.
Opinio Do. Autho.

52 *Depoſitum non debet eſſe conditionale.*
Opinio Dom. Auth.

53 *Reſtitutio in integrum an cõcedatur militi mulieri, & ruſtico, aduerſus depoſitum nõ legitimè factum?*
Opinio Do. Autho.

54 *Depoſitum quando poſſit repeti per deponentem?*
Opinio Do. Autho.

55 *Citatio facit ut reſcriptum ſit commune.*

56 *Citatio inducit litis pendentiam ut nihil innouetur lite pendente.*

57 *Depoſitum repetens an videatur renunciare iuri redemendi?*
Opinio Dom. Auth.

58 *Cenſus non currit à tempore more in retrouendendo.*

59 *Cẽſus ſolus debet ꝑ rata tẽporis reẽptione.*
Opinio Do. Auth.

60 *Minor an poſſit facere pactum de retrouendendo ſine decreto curia?*
Opinio Dom. Auth.

61 *Minor an poſſit prorogare tempus ad retrouendendum?*
Opinio Dom Auth.

62 *Facultati de retrouendendo ſeu retroemendo an poſſit renunciare tutor vel curator abſque decreto.*

63 *Minor non poteſt alteri vendere facultatẽ de retrouendo.*

64 *Pactum quod ius redimendi non poſſit vendi, an valeat?*
Opinio Dom Auth.

VT vides contractum cenſualem
ita demum approbari, hac Re-
gia Pragma. conſtitutum eſt, ſi
modo fiat pactum de retrouen
dendo, & non aliter, concordant in hoc
duæ extrauagantes regimini, extra de
2 empt & uendi. Alias autem ex pacto
de retrouendendo ſumebatur coniectu-
ra ſimulationis fraudi, per text. in l. 4 §.
ſi ab ignoto. ff de manum. Bart. in con-
ſil. Petri Nicolæ, & firmant Doctor. in
titu. de feu. da. in lit. le. com. in his præ-
3 ſum. Adeo quod ex pretij modicitate,
ex pacto de retrouendendo ſimpliciter
iudicatur contractus ſimulatus, ſecundũ
veram opinionem, quæ fuit in Sacro Re
gio Cõſilio Neapolitano approbata, re-
ferente Dom Thom. Gram. in deciſ. Sa-
cri Regij Conſ. 76. de quo ad longum cõ
gerit And. Tiraquel in ſuo tra. de utr. re-
tr in præfa. ti. de retraict. conuentionel.
in prin. Non autem ex hoc concluſio-
nem ſumere licet huiuſmodi pactum de
retrouendendo illicitum. & improbatũ
eſſe, cũ approbatũ prorſus habeas de iu-
re ciuili. l. 2 C. de pactis inter empt. & vẽ
di. & ibi no. per Ang. & Pau de Caſt. nec
tãtũ id de iure ciuili habes ſed etiam de
iure canonico, vt not. gloſſ. & Doct. in c.
ad noſtram. de empt. & uen. & in c. con-
quæſtus

quæſtus. de vſur. & Ang. in l. ad officium. C. communi diuidun. & Saly. in l. 29. q. C. de reſcin. ven. & Guid. Pap. in decis. 6 6. an per confeſſionem, nec Theologi diſſentire videntur, ut ſatis adnotatum habes ex dictis per And. Tiraquel. ubi ſupra, nume. 4. & voluit Alber. in d. l. ij C. de pact. inter emptio. & vend & Archid. in c. plerique. 14 q 3. & habetur (ſecundum Pet. de Ancha. in conſi. 30) referente And. Tiraquell Leuit. 25. Dominum hæc dixiſſe filijs Iſrael, cuncta regio poſſeſſionis veſtræ ſub redemptionis condi-

5 tione vendatur. † An autem non appoſito hu[illegible]modi redemptionis pacto in co[illegible]tractu cenſuali annulletur contractus? & videtur quòd non annulletur, quia nullitas actus eſt pœna. c. decet de immun. eccl[illegible] in 6 & plenè per Gome. in regu canc. l. 14. & 19. in fine, cum lex non procedat vltra annullando actum & videtur dicẽdum quod non appoſito, d[illegible]cto pacto, con[illegible] actus eſſet nullus, nã hæc [illegible] Prag. non dare videtur formã qual[illegible] con[illegible]actus cenſualis debeat cel[illegible]rari, [illegible] enim poteſtatem vendend[illegible] c[illegible] tu[illegible]di, & emendi cenſum med[illegible]ante tamen pacto [illegible]emptiuo, illud en[illegible] aduerbium med[illegible]te, videtur tantu[illegible] m[illegible]rtare, ac ſi dic[illegible]retur, dũmodo pa[illegible]um de retrou[illegible]do interueniat, & [illegible]que in d[illegible]tione leg[illegible]s vel h[illegible]s p[illegible] d conditionaliter, [illegible] dic[illegible] de [illegible] ſecundũ Bald. in au[illegible]h ma[illegible] & auiæ [illegible] col. ibi quidam tamen d[illegible]cũt. C. quan[illegible]o ma. tute. offic. fun po. & [illegible] d[illegible]c[illegible] quòd conditio, q[illegible] apponit[illegible] legem nunquam cõt[illegible] dicitur [illegible] atem leuem, immo oportet quòd c[illegible]ditio exiſtat, arg. l. pretor in prin. ff. de co la. bon & omne illud quod geſtum eſt contra formam eſt null[illegible] c cum dilecta extra de reſcri. & in c. P[illegible]s. de reſt. ſpol & c. venerabili. de offi. de[illegible]. l. cũ hi § ſi. Prætor. ff. de trãſac. & habetur plenè per Fel. in d. c. cũ dilecta. extra d[illegible] putarem tamen circunſcripto huiuſ[illegible] pacto, poſſe vẽdi cenſum ab ant[illegible] conſtitutũ, cũ alias abſque diſpoſi[illegible] huius Prag. cenſus antiquus po[illegible] vendi, vt ſuo loco dixi.

6 Et eſt aduertendum quòd res vendita cũ hoc pacto de retrouẽdendo, eſt minoris pretij, quam ſi ſimpliciter ſine iſto pacto venderetur ſecundum Panor. in c. ad noſtram. col. 2. & ibi Barb. & Anto. de Butr. col. 11 verſ. veniam modo, de emp. & vendi. & idem Panor. in c. in aliquibus. 2. no. extra de deci. & Maria. in c cum Ioãnes. 7. no. per illum tex. extra de fi. inſtru. & Bartho. Socyn. in conſi. 15. viſis prædictis col. vlt. lib. 7. ubi dicit quòd res quæ valet centum ſine illo pacto, valet ſeptuaginta ſi cum pacto iſto ematur, & è theologis Ang. Cla. in ſua ſumma verbo vſura. lib. 1. nu. 66 & Io. Gerſon in tract. de contractibus parte. 1. conſ. 8. inquiunt quòd tanto plus valet res, quanto ius & dominium pinguius vberiuſque transfertur, & è contrario eo minus valet, quò tenuis infirmiuſque transfertur, & ſic ſi minori pretio ematur res cum dicto pacto, non ex hoc contractus eſſet illicitus, licet Guido Pa. tenuerit contrarium in deciſio. 616. an per confeſſionem, nam res minus valet, quæ ſub aliqua conditione auocari poſſit l. 1. §. ſi hæres ex percept ff. ad Tre. & in l. idem Labeo. § vlt. & l. ſeq ff fam. her. ſemper enim quoduis pactum & quodlibet onus in venditione appoſitum, eſt quodammodo quædam pars pretij, & ob id viliori venditur, vt probatur in l. fundi partem, ibi iedo illius, fundum vendiſti, & ibi glo. in d. uerbo uendiſti, & Bal. & Salyc. ibi. ff. de contrahen. emp. & eſt optimus tex. in l. ſi vẽditor. § ſi quid emptor in fi ff. de ſer. expor. ex quo Bald. no. rem uenditam cum aliquo pacto minus ualere, quam liberè venditam, & voluit latius id Tiraquell. in tract. de utro. retra. in titu de retract. conuentionel. in præfa. nu 20. cum ſeq.

7 Vbi plus dicit adeò eſſe vera prædicta, quòd etiam ſi eſſet tranſactum tempus ad retrouendendum appoſitum. & ex eõ ſequenti res uendita libera emptori remanſiſſet, nihilominus cenſebitur res illa uendita minori pretio, cum uenderetur, per l. habitationum. quæ eſt pen. iuncta glo. 1. ff. de peri. & com. rei uen. & dicit uoluiſſe expreſſim Phil. dec. cõſ. 398. col. 1. & Hieron. Cagno. in l. 1. C. de pact.

inter emp. nam & alias valor & extimatio rei venditæ cenſetur ex tempore venditionis, quicquid poſtea contingat l. ſi voluntate in ſi. C de reſcind. vend. & dicam in verbo dummodo annualis cenſus. Hæc amen intelligenda ſunt vbicunque venditor poſſet redimere ad ſui libitum infra tempus in inſtrumento compræhenſum, et ſi vellet ſtatim, alias ſi nō poſſet redimere niſi poſt certum tempus ex pacto ſpeciali, tunc ob id pactum nō cenſetur res minoris valere, vt dicit Dom. And. Tiraq. ubi ſupra voluiſſe nouiter Ant Burg in d. c. ad noſtrā, de emp. & vē.
9 col 13 Nunquid autem (nē aliquid omittamus) ualeat pactum, ut redimere nō liceat niſi poſt tale tempus, & nō infra; & in primis Guido Pa. deciſ 616. & in ſing. 467. licet pactum ver. quæro mutuaſti, ibi nunc quæro, tenet contractum eſſe illicitum tali pacto appoſito; & idem verſ. voluiſſe Pauor. in c. ad noſtrā. de empt. & uen. in 3 caſu, & Laur. de Rodul. in repet. c. conſuluit in 2. parte. q. 61. de uſur. Additio vide Abb. conſi 76. & Alex. cōſi. 54 i. col. 6. vol & Hier. Cagn l. 2. 4 col. C de pact. inter. emp & ven. & Soc. conſi. 24 vide Loffre. conſi 51 nu. 31. & pro certo ego crederem iſtud pactum non eſſe tutum in foro conſcientiæ, nec licitum in Terminis Regiæ Prag cum iſtud pactum de retrouendendo non ſimpliciter ſit ex voluntate emptoris & venditoris, quo caſu poſſet procedere hæc opinio quod pactum prædictum eſſet efficax, ſed in caſu noſtro ſit ex diſpoſitione uriis hoc volētis pactum, vt contractus cēſualis cēſeatur approbatus, ergo facere pactum ad voluntatem emptoris non dicitur liberè factum, & ſic non dicitur gratia, prout noſtra Prag vocat, & ſi rectè pōderetur tex. noſter requirit liberum pactum, & vide Lanfran O... in cle. diſpēdioſam. col. pen. extra de iudi. & Hoſti. & Ioan. And. in d. c. ad noſtram, & è theologis Diuum Bernadinum in tracta. de contractibus, & vſur. in 49 ſermonū arg. 2 c. 1. & Bald. in conſi. 487 apparet circa medium lib. 1 And. Tiraq. in tract alleg. titu de retract. conuentionel. §. 1. glo. 2. in ſin. nu. 67. dicit quòd tale pactum de per ſe ſolum non ſufficit, ut reddatur contractus illicitus, ſed concurrentibus aliis videlicet modicitate pretii bene ſufficeret, & ita in his terminis loquitur ... mit. ubi ſupra, & Hoſt & Ian. A... loco citato debent intelligi ... capitulum in quo ſe fundāt ... ad noſtram. de emp & uendi ... tinenti text. ille aliud requirit ... tur contractus ſimulatus, qua... dictum. Et quód dictum pact... cax, & ualidum (ſecundum eu... Ioan Fab. in l. ultima. C. de pa... finem. dummodo tempus ... ex pacto ad redimendum ... annos triginta. & id uoluerunt ... de Bellaper. & Cy. ibidem & ... c. ſignificante, col. 2 uerſic. ... bitor. extra de pigno. A... l. qui Romæ. in princ ... ſubdit tamen Tiraquel ... pactum appoſitum ... mi contractum eſſe ſim... non eſſet appoſitum ... Alex. conſil 46. circa ... conſil. 109. uiſo proceſſu, ... ne. conſi 366 uiſa copia col ...
10 enim temporis. libro 1. ¶ O... tem ex huiuſmodi pacto de ... dendo duæ actiones altera ... qua ex contractu ... informata ad id ... ctum. Altera ... ex dicto pacto ... ſecundum S... tuto ciuitatis. col. 3. ... natura, & conſi 139. ... 1. verſicu. ... iuncta gloſſ. C. d... idem uoluit Sal... & F... an A... viſo inſtrumento col 3 & ... tat Tiraqu l. in trac. d... tu. de retract ... prin. num 2 ... rium per doc... A... 106 in ſeptima ... filius familias ... non poteſt facere pact... endendo eidem uendito... obeſt patri de cuius uetitate ... no Boer. deciſio. 181. nume. 30 ... ſignum

Et

11 Eſt etiam aduertendum quòd pactum de retrouendendo eſt pars cõtractus emptionis, & venditionis, adeo quód qui a[illegible]ptauerit contractum emptionis videt[illegible]acceptare pactum de retrouendendo, [illegible]ue ſit factum in eodem contractu [illegible]lio, dummodo incontinenti, & e[illegible]iſdem iudice notario, & teſtibus [illegible]luit Bertran. conſil 15. in ſecund[illegible]rum. Immò dicit Alexan in con[illegible].uiſo proceſſu utriuſque cauſæ [illegible]na prima verſic. ſed ille teſtis [illegible]o quòd ſi in contractu fuit factum [illegible]o de retrouendendo 1. tempo[illegible]tionis, demum ſubſequatur in[illegible]m uenditionis purum & a[illegible] etiam ex interuallo, nõ [illegible]terea receſſum ab illo pacto [illegible] quia eſt pars contractus ſed h[illegible]edit quando in præfa[illegible]ctus eſſet promiſſum de retro[illegible]a ſi poſtea ex interuallo [illegible] contractus purus, & abſq; d[illegible] uidetur receſſum ab eo pacto[illegible] Tiraq. in eo. trac ne [illegible]prima § primo de con-

12 [illegible] Sed ſi prædicta uera [illegible] ſequeretur quod [illegible] ſuper venditione [illegible]tione de pacto de r[illegible]on obſtaret, ex [illegible] ſuper principali [illegible]r parte ipſius, & ſic [illegible] na eſt difficul[illegible] aſſ[illegible] ſuper uenditio n[illegible] pactum de retrouendendo de [illegible]m[illegible]o in aſſenſu? ut [illegible] Do. Marin Fri. in [illegible] 16 q. tandem [illegible] contingen[illegible] Nea[illegible] contra emptorem, & [illegible] retrouendere n[illegible] quod de pacto de retrouendendo [illegible] mentio facta non fuit, non tamen [illegible], quia pactum de retrouend[illegible] eſt pars contractus, ſed quia ag[illegible] emptorem ex pacto, & era[illegible]etas, & æquũ erat & eſt uend[illegible]n decipi, quem conſtat noluiſſ[illegible] uendere niſi cum pacto de retrouendendo, & emptor non debet locupletari cum aliena iactura, nam emptor tractat de lucro, & uenditor de damno, quia ſemper quod uendi[illegible] res cum pacto de retrouendendo, uenditur pro minori pretio, putarem tamen quod ſi impetraretur aſſenſus ſuper uenditione cenſus ſuper bonis feudalibus, quòd non eſſet neceſſarium facere mentionẽ de pacto de retrouendendo, eò quia pactum illud in eo caſu non ex conuentione partium, ſed ex legis huius diſpoſitione de neceſſitate eſt apponendũ, aliàs contractus eſſet nullus (ut ſupra dixi) & ideo Rex aſſenſum præſtando ſuper uenditione, uidetur præſtare ſuper pacto tanquàm ille qui ſcit non aliter contrarium poſſe fieri & pactum illud ex legis diſpoſitione uenire, quod nota in facti contin-

13 gentia. Sed pone quòd quidã emit feudum obtento aſſenſu, & non facta mentione de pacto, demum iſte emptor uendit Titio illud feudum liberè cũ aſſenſu ſuperioris, primus uenditor vult retroemere quomodo eſſet ei ſucceſſum? nã contra ſecundum emptorem non poteſt uendicare feudum ex pacto, quia actio perſonalis non ſequitur fondum. l. ſi § 1. de contrahen. empt. actione primæua ac ſi feudum non tradidiſſet, & uendidiſſet minimè, quia ipſemet contra factũ ſuũ, à ſuperiore approbatum uenire non poteſt. l. ſi ab eo C de libera. cauſa hanc difficultatem mouet id m Do. Maria. in loco ſuperius citato, tandem uidetur decidere quod uenditor primus agere non poſſit, licet elate non decidat, ſed tantũ alleget cauſam, & rõnes in contrarium facientes. Solet quæri ſi nullum tempus ad retroemendum adiectum eſt, ſed tantummodo dictũ ſit quòd poſſit retroemere, quanto tempore eo caſu teneatur emptor ad retrouendendũ, in hoc igitur caſu dicendũ eſt ꝙ uſque ad 30. annos põt redimere, ſecundum Ang cõſ 55. ex quo pacto de retrouendendo, & Alexan. con ſil. 218 ponderatis ijs, quæ lerioſè. col. ult. lib 6. & Fran. Balb. in tracta. præ. in tertia quæſtione quartæ partis quintæ partis principalis, & per Do. Boer. deciſio. 183 & uoluit idem Tiraquell vbi ſupra in gloſ. 1 in princi. quòd quidem di-

cit ipſe procedere quādo primus emptor
habuerit penes ſe rem, alias ſi in alium
alienauerit, ille 2. emptor per 10. annos
inter præſentes, & 20. inter abſentes con
ueniri poterit, & non ultrà, ſed aduertē-
dum eſt, quod in contrarium expreſsè
decidit Boer bonis juribus, & doctrinis
in deciſ. 182. ubi uoluit primum uendi-
torem poſſe contra ipſum ſecundum
poſſeſſorem immediatū, uel etiam aliū
mediatum vſque ad annos 30 agere, pro
quo dicit facere tex. in l. debitorem C. de
pig. & l. poſſeſſiones. C. ſi quis ignorans
rem minoris, & in l. ſi nulla ſecundum
unum intellectum gloſſ. C. de acq. poſ-
ſeſ. & Barto. in l. 1 § φ autem ait ff. de ſu-
perficie, & Petr. de Ancha. in conſil. 106.
item hæc intelligenda ſunt (ſecundum
eundem Tiraquell. ubi ſupra) quando
non eſt dictum, φ poſſit redimere ad ali-
quod, uel certum tempus, ſed ſimpliciter
dictum, quòd poſſit redimere, ſed quan-
do dictum eſt, φ poſſit redimere illinc
ad aliquod tempus, licet non determina
tū, poteſt per decem annos redimere per
l. ſine præfinitio. ff de pœn. & ibi gl Bar.
Bald. & Salyc. & idem Bald. in l. minori-
bus C. de decurio. lib. 10. uide quæ infra
15 dicam num. 16 Nunquid an primus
venditor vigore pacti de retrouenden-
do agere poſſet contra ſecundum, & ter-
tium emptorem ad retrouendendum.
hanc quæſtionem plene tetigit, & diſcu-
tit Boer. deciſio. 182. ubi finaliter poſt
multorum contrariorum diſcuſſione te-
nuit φ ſic maximè, quia in inſtrumen-
to pacti de retrouendendo ſolet commu
niter apponi hypoteca, & obligatio om-
nium bonorum cui non præſcribitur,
niſi ſpatio 40. annorum, ut l. prima § pri
mo. C. de anna. excep & tenet Alb. Brun.
conſil. 66 in quæſtio ult. & Guido Papæ
in quæſt 565. col. 2. ante fin. & in conſil.
49. col. 2. verſic. alia etiam ratione. vide
Alexan. in conſi. 10. primo. lib. Iaſ. in l. ab
emptione. 3. col. ff. de pact. Franc Cur. in
cōſi. 12 & Do. Fabia. de monte S. Sauin.
in tra. emp. & uen. in fina. uerbis dicti tra
ctatus. Fulg. in l ſi cū daret de pig actio.
& Affli. in conſti. pacis cultum. 7. col. &
Ang. conſi. 184 & Dec. conſil. 614 2. col.
& Soc. conſil 80. in 3. lib. Et quòd reme-
diū contra ſingularem ſucceſſorum, & à
quo ipſe debetur fructus, & quanto tēpo
re præſcribatur, & an detur reſtituti[illegible] r
Socy. conſil. 16. in 4. lib. & per Anc[illegible]
cap. conqnæſtus. 3. col. de uſur. & A[illegible]
de Burgos in capit. ad noſtram pe[illegible]
de empt. & uendi. & Caſſan. in c[illegible]
Purgun. in tit. des rentes vend[illegible] a [illegible]
cat. fol. 1205. numero 38. & D[illegible]
187. 1 col & Aret. conſil 6. prima [illegible]
da colum. & Socy. conſil. 253 4 co[illegible]
& Caſſan. conſil. 33. & Affl. in con[illegible]
16 ſtitutionem. Quid autem ſi d[illegible]
in inſtrumento pacti de retro[illegible]
do, φ quandocūque uel tot [illegible]
placuerit emptori liceat redime[illegible]
ſemper, & omni tēpore poſſ[illegible] re[illegible]
re? hanc quęſtionem ple[illegible]ſſimè tetigi[illegible],
& diſcutit Do. And. Tiraq[illegible]l. [illegible] de
utro retra. titu. de retract. con[illegible] on[illegible]
glo. 2. § 1. nume. 6. cum mul[illegible]
tibus, ubi tandem conc[illegible] hu[illegible]
rati præſcribi ſpatio 30 an[illegible] & [illegible]
ita iudicatum fuit, ſed quicqu[illegible] d[illegible]
iure communi (de quo ad eum me re
mitto) in terminis noſtræ Pragmat[illegible]
puto dicendum, quod tam appoſito c[illegible]
to tempore, quàm non appoſito, [illegible] r
teneatur emptor r[illegible]rouedere, na[illegible]
des, dubium erat [illegible] contract[illegible] c[illegible]
les eſſent liciti, an uſurarij? & ta[illegible]
noſtram Regiā Pra[illegible] & per ext[illegible]a[illegible]
ptio & uend.[illegible], eſt appro[illegible]
lis contractus [illegible]uatis, ita tame[illegible]
tur facultas retro[illegible]mēdi alias an[illegible]
data facultate retroemendi co[illegible]
eſſet illicitus, & p[illegible]tius præ[illegible]
vſurarius, & ſic uend[illegible]tor qui u[illegible]
emere, & non fundans ſe ex ſ[illegible]o [illegible]
de retrouendendo. ſed quòd con[illegible]
aliàs eſſet uſurarius, non ſu[illegible] m[illegible] ue[illegible]
ſpatio 30. annorum ſecu[illegible]d[illegible]m [illegible] co[illegible]
ſil. 322. utrum poſt 30 Ann[illegible]s ve[illegible]o
dubitatur lib. 1. & ſequitur Phil D[illegible]
l. petens col 3. C d[illegible] pactis, & Fran Balb.
tracta præſcri. in 3. [illegible] 4 pa[illegible]tis u[illegible]ſ partis
in fi. & Hieron. Cag[illegible] repe[illegible]. 2. col. 5.
ver. illi uerò cui factum eſt C. de pac. in
empt & uendi. & Alexand. co[illegible]ſi 46. circa
preſentis in 2. dub. lib. 3. & conſil. 54. cir-

ca

ea primum dubium col. 3.uerſic quo ad
ſecundum lib.5.& Pet de Gegar.ſing 18.
nota diligenter. col.1.& Iac.a ſan.Georg.
in l mutuum quæ eſt l. 2. col.1 ff. ſi cert.
peta dicit quod. ſi uenditio fuerit facta
minus iuſto pretio, audietur emptor uo-
lens redimere in perpetuum, etiam tran
ſacta facultate ei tradita ad redimẽdum,
& late ſequitur Tiraquell. in loco cita-
to .num. [illegible] quem uide omnino,& tanto
magis prima procedunt, quia uenditor
cẽſus poteſt ſe tueri uia exceptionis, ſeu
retentionis, nam quando ab eo petitur
cenſus poteſt offerre pretium, pro quo
uendidit illum cenſum, vt ſic redimat
eum & competit eidem ius excipiendi,
vt vlterius non poſſit ad ſoluendum cẽ-
ſum cogi perpetuo, nam ſicut natura ex-
ceptionis perpetua eſt l.pure. § ult ff. de
do.excep. ita & iſtud ius offerẽdi pretiũ
redimendi cenſum, ꝙ eſt ſequella exce-
ptionis, perpetuum quoq; eſt,& nullo tẽ
pore præſcribitur ſecundum Barto lo-
quentem de iure offerendi in l. pignori.
ff. de vſucapio per l. Paulus §. primo. ff.
quibus mod. pigno. uel hypo. ſol. & ita
voluit S. [illegible]nore. in conſil.139. caſus pre-
tio, & ſequitur Philiph. Dec. in leg pe-
tens colum 3 de pactis. & conſil.264 in
vlt dubio,& Tiraquel. ubi ſupra,& ꝙ hu
ius intentionis fuerit hæc noſtra Prag.
patet quia vult per nullum pactum poſ
ſe fieri, ꝙ cenſualia bona incidant in cõ-
miſſum,non per ſolutionem non factã,
non per alienationem, nor deterioratio-
nẽ,vel alias per aliud pactum,ullo mo-
do (vt uerbis eius utar) ſic teneo ſaltim
per uiam exceptionis & retentionis ut
17 ſupra. Et ſi dicatur ſen promittatur re-
trouend tio tot ens quotiens huic facul
tati redimendi eſſet præſcriptũ,aut Alijs
ſimilibus uerbis, eò caſu perpetuo, &
ſemper põt peti ut retrouendatur, quia
unius finis, eſt alterius origo per l. ſicut
in annos ff. qui mo. uſus amitt. & uoluit
Barto. in l. nemo poteſt col. pe. uerſi. quæ
ro ſtatutum eſt & ib Iaſ. col. antepen.
verſi. nota etiam diligenter in 1. lectura
& in 2 colum. pen. uerſic quinto & ulti-
mo ff. de lega. 1 [illegible] in l. 2 uerſic ſed nũ
quid econtrà. C. ut in poſ. lega. & plenè

proſequitur Tiraq in tract. de utro. retr.
18 nu.37.vbi ſupra. Et ſi ſuprà dixi nõ ob-
ſtantè pacto redimendi infra certum tẽ-
pus poſſe perpetuo, redimi, ſaltem per
uiam exceptionis uigore noſtræ prag:
eſt tamen aduertendum ꝙ de iure com-
muni circunſcriptis rationibus ſuperius
conſideratis, tranſacto tempore ſpeciali
tẽr appoſito in inſtrumento, non poteſt
vlterius cogi emptor ad retrouendendũ
ſecundum Angel. in conſil. 199. Titius
rem quam emit, & dicit de hoc eſſe ca-
ſum in l 2.C de pac. inter emp. & uendi.
vbi ponitur caſus de eo qui promiſit re-
uendere pro eodem pretio quandocun-
que,uel intra certa tempora, & dicit ibi
tex. quòd lex conuentionis ſeruanda eſt
ubi igitur promiſit infra certũ tẽpus,te
netur infra ipſum adimplere, ſi autẽ qñcũ
que promittit, etiam quandocunq; tene
bitur,& hanc opinionẽ ſequitur Barb. in
c. ad noſtram. col. ultima in duob. locis
extra de empt.& uendi. & Fra.Cur.ſeni.
conſ.59.Chriſti glorioſiſſimę matris,ſu
per præmiſſa col.ultima.uerſic. ultimo
confirmari uidetur, & Philip. Dec.in l.
petens. colum. tertia. C. de pact. ſequi-
tur ad longum Tiraquell. in loco ſupe-
rius citato, nume.40.& pluribus ſequen.
19 Et adeo ſunt uera prædicta, quòd ſi
nondum elapſo termino dixiſſet emptor
uenditori, quòd quandocunque uellet
retroemere retrouenderet, intelligitur ſi
modo ueniat infra tempus,in inſtrumen
to appoſitum,non autem ſi elapſum eſt,
ſecundum Roma conſil. 27 uiſo thema-
te,in quarto & ultimo dubio, & habetur
20 per Tiraquel. ubi ſupra nu. 52. Prædi-
cta tamen non procedunt ubi uendi-
tio facta eſſet minus iuſto pretio, quia
tunc dato, quid eſſe elapſum tempus da
tum ad retrouendendum, nihilomi-
nus eo caſu cogetur emptor in ppetuũ
retrouendere, hoc autem uoluit Iacobi.
de San Geor. in l. mutuum ff ſi cert. peta.
in prin. quod dicit colligi ex ijs quæ vult
notabiliter Bal. in c. 1. de feu da. in 6. l cõ
miſſo, in libello feudorum,& uoluit (ſe-
cundum eum) expreſsè Hoſtien. in ſum-
ma, in tit. de uſur § an aliquo. uerſic. 10.
& hanc opinionem tenuit Caſſan. in tit.

des

di uenditio, niſi minor ſit. 25. annis debitor, an pupillus, aut reipublicæ cauſa ab [illegible]s, uel in aliqua earum cauſarum, ex q[illegible]b[illegible] edicto ſuccurritur, licet dicat ad e[illegible] [illegible] o[illegible]ſſe reſponderi dupliciter, prim[illegible] [illegible] ibi minor uel abſens non ieſti tu[illegible] [illegible]e[illegible]ius tempus a creditore præſti[illegible] uenditioni, ſe aduerſus ipſam [illegible]tionem, uel ibi ideo reſtitui tu[illegible] quia agitur de eo quod geſtũ eſt cum e[illegible] quod multum differt. ab eo quod [illegible]eſt[illegible] a patre, aut prædeceſſo re [illegible]s p[illegible] æmilius. ff. de mino quam u[illegible]s d[illegible] non [illegible]ngruat caſui illius. §. & ſic dic[illegible] poſſe quod ſi uenditor iuſtũ habu[illegible] [illegible]pedimentum, ne poſſe redim[illegible]e [illegible]a tempus, quia ſorte miſit pecunias p[illegible] nuntium uel procuratorẽ, vt re[illegible]me[illegible]et, qui ab hoſtibus uel latron[illegible]us captus eſ[illegible], aut aliud iuſtum impe[illegible]m[illegible]tũ, deb[illegible]t admitti etiam poſt tẽpus [illegible] per [illegible]mediũ reſtitutionis in integrum, u[illegible] etiam tex. loquẽs in luitione p[illegible]oris, cui [illegible]mpus certum fuerat præfinitum, in c. [illegible]ficante & ibi doct. extra d[illegible] pigno h[illegible] Anto. d. c. ſignifi[illegible] colum 3. quod [illegible]phiteota, qui c[illegible], quia interim d[illegible] in ca[illegible]bus exc[illegible]ſatur, [illegible] tamen cogita[illegible]c, Balbus autem [illegible].6. & ultima par t[illegible] us caſus nume 3 cum [illegible]uen[illegible]udit non dari r[illegible]em [illegible] minori reſp[illegible]u [illegible] ætati[illegible], [illegible] reſpectu tẽporis inceptæ [illegible]nati, quam in [illegible] p[illegible] æmilius. ff. de [illegible] d[illegible] r reſtitutio ip[illegible] min[illegible], [illegible] ex eo, q[illegible] a minor, ſed ex eo qui a [illegible]orabat co[illegible]tionem pat[illegible]s, & [illegible]ic [illegible]x cap[illegible] ignorã[illegible]æ, ex clauſula g[illegible]nerali [illegible] cauſa, & ſic ui[illegible]s conſiſtit in [illegible]o practicandi. Ego autem puto d[illegible]cendum quod etiam ratione mino[illegible]is ætatis conceda tur reſtitut[illegible] o in int[illegible]m per tex. in l. ſi creditor § [illegible]ud ff. [illegible]iſtra. pigno. & p doctor Albe in d. l. æmilius, in quantum in fin. colum. [illegible]uod ſi caſus contigeret ſtandum [illegible] æquitati potius Imperatoris; qui in d. l. æmilius permittebat reſtitutionem dari, ratione minoris ætatis, quam rigori Pauli iureſconſulti, quod non concedatur, & hãc opinionẽ (ſecundum eum) ſequuntur Gulielm. &

22 Guido de ſuz. ibidem, qui quantæ authoritatis ſiut nemo qui neſciat, præterea in pacto de retrouendendo datur reſtitutio minori propter affectionem rei duntaxat, quia fuit maiorum ſuorum, ſine alia læſione per tex. ſingularem in l. ſi in emptionem. ff. de mino per quem ita determinauit Guliel. de Beneſi tepe. e Ray de teſta in uerbo in eodem teſtamento relinquens el. 1. in 34 nec ad paria iudicandum eſt pactum l. commiſſoriæ, & pactum de retrouendendo, quia per primum nihil auferetur ab hæredib. defuncti emptoris, ſed tantummodo, res reuertitur ad eũ, qui eius fuerat, & erat Dominus, taliter qd nulla læſio põt cõſiderari in caſu iſto reſpectu minoris non ſoluentis per ſecundum autem non retroemendo infra tempus, res quæ erat & fuerat minori, ſeu maiorum, ſuorum ab eo aufertur, & dupliciter læditur, primo, qa perdit rẽ in qua cadit affectio, q a fuit maiorum ſuorum, cuius rei cã ſine alia in læſione datur reſtitutio in integ. (ut ſupra dixi) 2. quia nulli dubium ẽ quod res q̃ uenditur cũ pacto de retrouẽdendo uendi ſolet pro minori pretio q̃ valet abſque dicto pacto, & ſic ualde læditur minor non ualẽs redimere, ſicque

23 danda erit reſtitutio in integrum, dicit enim Accurſius in d. l. ſi in emptiõnem. ff de minor. quod eſt intereſſe mirabile non redimere rem quæ fuit ſuorum maiorum, & ibi Bal dicit quod ob hanc ſolam cauſam, quòd res fuit maiorũ ſuorum fingitur minor enormiter lædi, & ſequitur Alex. in conſ. 67. videtur ſtantibus column. 1 lib. 5. & Pau. de Ca. in repe. l. 2. num. 72. uerſic. 4 habemus C. de re. uend. & Philip Dec. conſi. 403 uerſic. quamuis colum 6. & Alber. in l. ultima. § in computatione colum. 2. C de iure delibe. Ang conſ. 243 multi conſortes, & Barba. in c. Raynaldus columna 143. extra de teſta. & conſ. 13. Clementiſſimi Dei colum. 2. lib. 1. & Iaſon. in l. 1. col. 6. ff. /

ff. de verbo. obliga. & Do. Io. Ignc. in repe. l. dudum colum. 8 & Ludo. Gozæ. cõſilio 44 non eſt dubium colum. 2. num. 7 & per illum text. dicit glo. in l. nam ꝙ § primo in ueibo pupillum. ff. ad ſena. conſul. Trebel. reſtitui minorem in caſu illius. § licet alias non reſtitueretur nõ alia contemplationem, niſi quia res fuerat maiorum ſuorum, pro quo ſatis facit tex. in l. lex quæ tutorum, ubi ſcribitur in hæc uerba, maxima habenda eſt eius domus ratio, in qua pater defecit, filij creuerunt, in qua maiorum imagines, aut non uidere fixas, aut uidere reuulſas ſatis eſt lucubre, quem tex. multum cõmendat Bald. in conſ. 57. Item inſtituto columna ultima. libro ſecundo, & Angelus in conſilio lxviij. repetito conſilio cclxxxj. Martinus, Ioannes de Florẽtia, colum. tertia, ſicque clarum eſt res quæ fuerunt noſtrorum maiorum nobis eſſe in maximo affectu ac prætio, quod com probat textus in l. libertus qui ſoluendo. ff. de bonis liberto. ubi iſta intereſt adire hereditatem, quæ non eſt ſoluendo, ob id tantum, quod in ea prædia ſint aliqua, in quibus maiorum noſtrorum ſepulchra ſunt. ad hæc multum conferunt ea quæ late ſcribit Andreas Tiraquellus in tractatu de utroque retra. in præfetione. nu 32. cum pluribus ſequentibus, ſicque tenendum eſſe arbitror, ſaluo ſemper meliori conſilio cui ſemper me ſubijcio, maxime in terminis noſtræ Pragmaticæ, per ſupra allegata in ſuperioribus quæſtionibus, unde etiam Ioannem Mauri. in tractat de reſtitutione in integrum. c 98 uſque ad cap. 102.

24 Sed an uenditor poſſit quolibet die temporis præſtitui ad retrouendendum retroemere? uel ſit neceſſe quod expectet ultimum diẽ? & in hoc dicas quod aut hoc dictum eſt expreſſe In inſtrumẽto, & ſeruandum eſt inſtrumẽtum & pactum, aut dictum, eſt infra decem, aut uiginti annos fiet reuenditio, & poterit uẽditor quocunque tempore illorum 10. vel 20. anno. aut alterius temporis in id præſtitui redimere, aut dictum eſt, ut poſſit redimere in decem annis, & tunc Guido Papæ in deciſione. 516. an per conſeſſionẽ, uer. ſed quid ſi emptor dicit nõ poſſe redimere quocunque tempore uoluerit, ſed expectandum eſſe ulti[illegible] annum illorum decẽ, & quolib[illegible]s anni die poſſe redimere. per l. ſi [illegible] fuerit libertas. ff. de manumiſ. & teſtam & l. pri. § quod dicimus. ff. de ſucc[illegible] & hanc opinionem ſequitur Hie[illegible]s Cagnol. in repetitio. l. ſecun. C de p[illegible]s inter empt. & uendit. in nona [illegible] And. Tiraquel. in loco ſæp[illegible] mero 64. tenet in hoc con[illegible] Gu[illegible]n. & dicit quod tex. in d. l. ſi ita fuerit [illegible] loquitur in diſſimili caſu, nam d[illegible] in duodecimo anno non au[illegible] cim annis, priora quidem [illegible] dubium quod tantũmodo d[illegible] vltimum annum, ſed poſter[illegible] ſtrant omnes duodeci[illegible] annos [illegible] dicit ipſe, quod etiam i[illegible] hoc ca[illegible] venditor redimere quol[illegible] dictum foret intra dece[illegible] anno[illegible], & [illegible] Domi. Andr. Tiraq[illegible] dicit [illegible] eſt dicere in annis d[illegible] in ſpatium duodec[illegible] an[illegible] C[illegible] de re ruſti ſi quid d[illegible] u c[illegible] paretur, & Cice[illegible]o. 4 verſic[illegible] 9 e[illegible] ille atque bonus [illegible] illum a[illegible] deberi putaba[illegible] L[illegible] V[illegible] deſignati Con[illegible] rant, & ibidẽ [illegible] nouarentur, & i[illegible]em, utr[illegible] annum recreat[illegible] & [illegible] in annum d[illegible] m q[illegible] P[illegible] in eum ann[illegible] catus erat, & [illegible] ſtipendium ex[illegible] cum [illegible] penſum, & Su[illegible]ton[illegible]us de C[illegible] mati. 17. docuitque in a[illegible]o Catilinę [illegible] mus quę p[illegible]rs palat[illegible] & [illegible] tia Centen[illegible] in annum Accepit. [illegible]a dato quod ex ſi[illegible]nificat[illegible] non hoc ſig[illegible]ficare[illegible], [illegible] ponit Gui. P[illegible] quod [illegible] pa[illegible] non niſi in fi[illegible] duodecim Anno[illegible] ſit redimi, e[illegible]llicitum, & f[illegible] p[illegible] cõtractum uſur[illegible] de quo ſupra [illegible]) deberet improp[illegible] ne actus pereat, ſed vt potius ualea[illegible] de præſeri. verſic. c. conſt[illegible] de rel[illegible]o. d. l ſi una in princ. ff. loca[illegible] C[illegible]od. tit p Alexand. conſ. 42. in 4. p[illegible] plene, & ſic

25 teneo cum Do. Tiraq. Ante hanc Prag. ſanctionem erat dubium, ſi promiſſum extiterat de retrouẽdẽdo, nullo adiecto pretio qualiter intelligebatur, ſi de pretio quo res uendita fuit uel de iuſto, uel de eo quod ab alio reperiri pōt? ut apud Hiero. Cagnol. ĩ rep. in d. l. 2. C. de pact. inter emp & uendi. colum. 6 not & glo. in l. 1. in uerbo nō actus & ibi Saly. col. 1 uerſic. quæritur gl. quando res. C. quando li. ab em. di & Socy. in l. qui Romæ in prin. col. ult. ff. de uerbo. obliga. quæ quidem duplicatio. ceſſat per hanc noſtram Prag. cum expreſſim dicatur intelligi de pretio uenditionis, cui quidem eſt conformis conſuetudo Regni Franciæ, ut per Tiraquel. ubi ſupra gl. 3. num. 1. & 2.

26 Et non ſolum ipſe uenditor ex pacto adiecto poteſt redimere, ſed etiam eius hæredes, etiam ſi de eis pacto mentio facta non fuerit. per l. ſi pactum ff. de proba. & Ita uoluerunt gl. Petr. a Bell. Pet. Cyn. Bal. Ioan. Fab. Saly. & Angel. in d. l. 2. C. de pact. inter emp. & uendi.

27 Sed ſi in inſtrumento diceretur, ita uidelicet, quod liceat uenditori tãtum rẽ venditam redimere, an per illam dictionem tantum ſit excluſus hæres ipſius venditoris? Bertran. ſuper hoc facto conſultus in conſil. 184 uide caſum in 2. dubio li. 1. dicit eo caſu hæredem cenſeri

28 excluſum, eo quia dictiones taxatiuæ affirmatiuè poſitæ, omnes alia perſonas, & caſus præter expreſſos excludunt, ut uoluit Bat. in l. 1. ff. ſi quis ius dic. non obtempe. & facit text. in l. non ſolum §. tale. ff. de libe. lega. Tiraquel. uero in loco ſuperius citato in gl. 6. num. 4. dicit contra opinionem Bertran. ſatis facere text. in l. ſi neceſſarius. §. de uendendo. ff. de pig. actio. cuius hæc ſunt uerba, ſed & ſi creditoris dumtaxt perſona fuerit compræhenſa, etiam hæres eius iure uẽdet ſi nihil in contrarium actum eſſet, & ad hoc illum tex. ſingularẽ dicit Iaſ. in l. ſecundum. § item ſi in facto colum. 2. ff. de uerbo. obligatio. nam dicit Bald. in l. ultima paulo ante finem. C. de actio. emp. dictio taxatiua excludit perſonas penitus extraneas, non autem ſucceſſores, per tex. quem dicit ſingu. in l. ſtipulatio iſta, uer. ſed ſi ſe obligat ff. de uerb. obl. & idem uoluit Roma. rubri. de arbi. colum. 9 uerſic. ſcias tamen, ubi non loquitur de dictione tantum, ſed eo qui promittit in uẽditione nolle teneri niſi de facto ſuo, & non de facto alterius, quod nihilominus tenetur de facto ſucceſſoris.

29 Pro quo facit, quia ſi quis uenditor ꝓmiſit de ſuo facto tantum, tenetur tamen de facto ſui prædeceſſoris, ut uoluerunt Bat. Bal. Ful. Pau. de Caſt. & alij in l. ſeruus furtiuus in princip. per gl. ibi in verbo, intereſt. ff. de cond. fur. Bat. Mar. lauden. & Cardi. Alexandrinus in c. 1. in fi. col. fi. in titulo qui ſucce. tenea. Pau. de Caſtro, Rom. & Alij in l. ſtipulatio iſta. ff. de uerbo. obliga. & alij quos recenſet Tiraquel. ubi ſupra nume. 5 glo. 6. & licet multa poſſẽt aduerſus hæc allegari, ut conſiderat etiam Domi. Tiraq. ubi ſupra. tamen in terminis noſtrę Prag. nō dubito, quin etiam appoſita illa diſtinctione tantum admittatur ad redimendum etiam eius hæres eo quia non tantum facit emptor gratiam uenditori, vt redimat, quia ita inter eos conuentum eſt, ſed quia ad id cogitur, ut contractus valeat, ut noſtra hac Prag. cauetur, & in extraua. de emptio. & uendi. longa enim differentia eſt, an quis aliquid faciat ſua voluntate contrarium ualens facere ſi vellet, an quis faciat aliquid non ualẽs aliter facere, priori, enim caſu ad ſui libitũ lẹgẽ facere, pōt, at poſteriori caſu, debet taliter facere, ne prouiſio legis reddatur fruſtratoria, uel parum inſeruiens.

30 Et ex hoc infero non eſſe dubitandũ quo qualitercunque dicatur in pacto, ſiue dicatur quod poſſit uenditor redimere ſi noluerit, ſeu ſi petierit uel arbitratu ſuo, ſemper (dato quod uẽditor mortuus fuerit antequam declarauerit, ſeu petierit) hæres eius admittitur ad redimendũ licet ſatis dubitetur apud And. Tiraquellus in tract. de utro. tetra. in titu de retract. Conuentionel. § 1. gl. 6. nu. 14 cũ ſequentibus.

31 Et nedum ad hæredem uẽditoris trãſit huiuſmodi pactum, ſed etiam ad hæredem hæredis, de quo ad modum dubitauit

tatis eã receptũ eſt, ut tũc ſi nõ habet tutorem ſibi ſoli fieri poſſit, & quod interpellatio facta ſoli pupillo ſine authoritate tutoris non conſtituat pupillum in mora, eſt text in l. ſi pupillus (ad hoc per Doc. non allegatus) ff. de uerborum obliga. prout ita intelligit ibi Alber. Prçterea ille qui vult ad cẽſum amplius nõ teneri, debet ſoluere pretiũ, uel offerre, ſed ſolutio nõ poteſt fieri pupillo abſq; authoritate tutoris, l. pupillo ff de ſolu. & l. ſtichum § uſumfructum. ff de ſolu. ibi Albe. reputat eum text. ſing. & habetur in l. ſi ſeruus decem eodem titulo. & inſtit. de author. tu § 1. & ſimiliter oblatio debet ei fieri qui poteſt ſolutionem recipere, & non alteri, ſecundum Bal in l. acceptam. 3 q. C. de uſur. Solutio autem fieri non poteſt pupillo abſq; authoritate tutoris, ergo minime poteſt fieri oblatio, per ſupra allegata, & quod oblatio non poteſt fieri niſi ei qui poteſt recipere ſolutionem, eſt text. in l ſi reus paratus. ff. de procura. ſecundum unam lecturam. Ego autem diſtinguerem in terminis noſtræ Pragm. nam aut quæritur an pupillo poſſit oblatio fieri pretij recepti pro uenditione cenſus, & intimari, aut retrouendat, ut ipſe offerens non incurrat in moram, & ne tempus labatur, aut ut fieri poſſit oblatio, & intimatio ad conſtituendum pupillum in mora, ut ex mora ad aliquam pœnam incurrat, uel ex tertio, ut facta oblatione, & depoſitione pecuniæ ulterius non teneatur offerrens ad cenſum, primo caſu puto ſufficere oblationem, & intimationem etiam factam pupillo, maxime ſi non habebat tutorem. ſecundo uero caſu indubitanter teneo non ſufficere, niſi fiat authoritate tutoris. Tertio & ultimo caſu forte poſſet dici ualidam eſſe intimationem ſeu oblationem pupillo factam ad effectum, ne amplius teneatur ad cenſum, ſi una cum oblatione, facta eſſet depoſito pretij cenſus uenditi. Nam licet ſolutio non poſſit fieri pupillo, tamen ſi facta fuit, & pecunia ſoluta extat, ope exceptionis ſummouebitur d. l. pupillo. ff. de ſolu. cũ ergo in caſu iſto pecunia ſit ſalua, quando pupillus petit cenſum, poteſt ope exceptionis ſe tueri venditor. Nam pupillus tractat de lucro captando, & uenditor cenſus tractat de damno uitando, præterea nedum conuẽtio patris arctat pupillum ad retrouendendum, ſed etiam lex noſtra, & ita pro nunc teneo ſaluo ſemper meliori iuditio, cui me ſubiicio.

35 Quid ergo ſi defunctus ſit emptor cẽſus, relicta uxore vſufructuaria durante vita ſua, & inſtituto hçrede extraneo, uẽditor cenſus uult redimere cenſum, cui tenetur offerre pecuniam uxori uſufructuariæ, vel hæredi? & licet de ſtricto iuris rigore teneri poſſit proprietarium tãtum eſſe cõueniendum, & ei intimari, tñ tutius eſt, quod ambo conueniantur ſecundum Hiero. Cagnol. in repe. l. 2. C. de pac. inter emp. & uendi. 32. q. ubi etiam dicit pretium rei ſeu cenſus redempti, debere manere apud uſufructuarium, per l. uxori meæ ff de uſufru lega. & per uo. per Alex. in l. diuortio. § ſi fundum colum. penul ff. ſol. matr. Adde text in l. fundi trebatiani. ff de uſufr. lega. qui habetur, quod ſi relictus eſt uſufructus capiendus à manu hæredis, poteſt uendi prædium per proprietarium alias non. Et quo ad id quod dictum eſt de uocando uſufructuarium eſt tex. in l. is qui fundum. ff de uſu. & vſufr. leg. quem tex. ad propo. adducit Tiraq. in tract. de utr. ret. in tit de retract. conuentionel. §. 1. gl 6.
36 num. 29. Sed aduertendum eſt ad id quod dicebat Dom. Hieron. Cagnolus, quod pretium redempti cenſus, ſeu alterius rei debet pmanere apud ipſum uſufructuarium per text. in l. uxori meæ. ff. de uſu lega. ꝙ Tiraquel. in loco ſupra alleg dicit quod tex. ille non ꝓbat intentũ ipſius, ſed ſalua pace, quia mihi uidetur, quod ille tex. optime probet intentũ ipſius, nam ibi dicitur, quod relicto uſufructu uxori debetur uſufructus tam prçdiorum ruſticorum, quam urbanorum, & mancipiorum, & ſuppellectilis, & omnium aliarum rerum ſi ergo omnium rerum uſufructus debetur, & uenditur aliquod prædium, ſeu cenſus, pretio ſuccedit, & ſuccedere debet loco rei uẽditæ per tex. in l. ſi cũ ſeruũ cum glo ff. ſi cer.

pet.

pet.l.ſi rem & pretium, & ibi Bart. ff. de pet. hær. ſed pro hac opin. nouiter allego tex. in l. fundi trebatiani. ff. de uſufr. lega. nã ibi dicitur, quod ſi relictus eſt uſufructus prædij capiẽdus dictus uſusfructus a manu hæredis, tunc hæres uendere poteſt prædium, & uſufructuariæ dare illã penſionem quam ſolebat uiuus paterfamilias ex locatione percipere glo ibi, & Doctor. & maxime Alber dicunt id non procedere, quãdo ſimpliciter eſt relictus vſufructus alicuius, quia eo caſu hæres non poteſt uendere prædium, & ſi forte uenderetur, pretium debet in ſubſidium peruenire penes uſufructuarium cum cautione, differt enim uſufructus legatus, ut capiatur a manu hæredis, & uſufructus ſimpliciter relictus, & legatus, & ĩt dicit ibi tex. in fine puto tamen, quod ſi hæres uoluerit illum met cenſum reddere ipſi uſufructuario annuatim, prout tenebatur ille redimens, quod eo caſu pretium debet peruenire penes hæredẽ & non penes ipſum uſufructuarium, nõ enim eſt ſoluere aliud pro alio in caſu iſto imò idem, & ſic non obſtat regula. l.ſi aliam. ff. ſol. & licet creditor inuitus non cogatur nouare debitorem. l.ſi man dato meo §.1. ff. man. & Bald in l pater. C. de coll. tamen in caſu iſto cogitur inuitus, quia redemptio in caſu iſto non fit ex uoluntate hæredis, ſed ex neceſſitate pacti adiecti per defunctum in inſtrumẽto, vnde poſtquam primus debitor cẽſus liberatur per reemptionem, ſubintrare hæredem in locum primi debitoris eſt vtile ipſi uſufructuario, & de iure propter neceſſitatem cogitur ered to recipere aliud pro alio, ut not. Docto. in l. ſecunda. § primo. ff. ſi certum pet. licet recipiatur idem in caſu iſto, ſed non ab eodem, non enim nocet ipſi uſufructuario habere cenſum ab hærede, uel ab alio, ergo cogitur facere l.3. ff. ſolu. mat. ſi tamẽ hæres non eſſet idoneus, tũc puto, quòd pretium debet peruenire penes ipſum uſufructuarium cum cautione, & ita iuris eſſe puto. Quid enim ſi plures hæ-
37 redes uenditoris cenſus remanſerunt, uel forte plures fuerunt principales uenditores, & unus eorum uult. redimere ſuã partem, an teneatur emptor retrouendere ei partem? in quo quidem magis cõmunis opinio Docto. quod non tenetur ſecundum Bartol. conſilio. 95. Augelotus, nam quando conditio, ſiue facultas quæ conſiſtit in faciendo ſimpliciter, vel mixtim in dando & faciendo ponitur etiam in perſona duorum, tunc non põt impleri per vnũ eorũ pro parte. l. ſi ita fuerit in princip. & §. quæſtione ff. de man. teſtamen. & not. in lege ſi plures. C. de condi. in ſer. ſed hæc facultas redimendi conſiſtit in dando, & faciendo. lege conſilio, & ibi not. ff. de cur fu. & no. gl. in lege certi condictio ff ſi certũ pet. & eodem Bartol. in lege cui vſufru ff de vſufru. leg. & Bartol. in lege ſi quis aliam in fina. & ibi Angel. & Paul. de Caſtr. ff de ſol. & Bald. in l.2. ad fin. & ibi Hieron. Cagnolus. 14 q C. de pact. inter emp. & uend. & Bal. conſi 384. duo ſunt colum. 2. lib. 1. & plene per Tiraq. in loco de quo ſupra §. 23 gloſſ. 1. nu. 6. licet idem Tiraquel. in eod. tracta. in tit. de retraict. conuentionel. glo 6 § 1. nu. 30. dixerit; quod in contrariũ facit text. in l. uxorem. §. agri. plagam. ff. de lega. 3. vbi ſi hæres eſt grauatus a teſtatore, ut vendat fundum duobus, & unus ex illis noluit emere, tenetur hæres alteri ſuam partem uendere. Hinc authoritate illius tex. dicit Alex. in conſi. 126. uiſis his de quibus col. 1 lib 5 ꝙ ſtante ſtatuto, quod locator non poſſit uendere rem locatã, niſi prius denunciauerit conductori an emere uelit, ſi ſint duo conductores, & alter nolit emere, poterit tamen alter ꝓ ſua portione emere, & dicit eſſe ſimilem tex. in l. ſi quis legata § duobus, & in l. cui fundus. ff. de condi. & demonſt. Item facit ſecundum eum, quia qui promiſit pluribus, uidetur promiſiſſe ſeparatim, & cuilibet pro uirili l. reos § cum tabulis, cum ibi not. ff. de duob. reis. videtur tamẽ concludere, quod ſi a principio uẽditus eſt cẽſus a pluribus, quod eo caſu vnus põt redimere partem at ſi tantum ab uno uenditus ſit cenſus, licet poſtea mortuo eo remanſerint plures hęredes, vnus ex his nõ eſt audiendus, non enim ex pſona hæredum cõditio obligationis mutatur

mutatur in l. 2 §. ex his ff. de uerbo. obli. Ego autem ſum in noua opinione, nam aut tractatur de fundo uendito, & unus hæredum uellet redimere partem fundi ex pacto, de retrouendendo facto cum defuncto, & tunc procedant prædicta, quod non teneatur emptor retrouendere niſi totum, nam diuidere fundum damno afficitur emptor, quia plus ualet, pluriſque emitur totum in toto, quam pars reſpectu rei. l. Meuius. §. in fundo. ff. de leg. ſecundo, ſecundũ Bal. conſi. 284. duo ſunt. col. 2. lib. 1. & conſi. 32. lib. 2 & l. ſi quis aliam. ff. de ſolut. & l. fundus ille cũ gl. ff. de cõtrahen. empt. & l. Meuius. § ult. ff. famil. hæreiſ & l. ſi quis id quod in ſi. ff. de in diem adie. & glo. in l. 1. in uebo partis, & ibi etiam Bal. in quarto notab. & Salyc. in quinto nota. C. com diuidun. & Bar. in l. uxorem. § agri plagam. in fi. ff. de lega. 3. Præterea eſt & alia ratio quia damno afficitur emptor, ſi cogeretur reuendere partem fundi, quia præter eius intentionem incideret in communionem cum illo redimente partem, ad quam nemo inuitus compellitur. l ſi non ſortem § ſi centum. ff. de cond. inde. nã communio multa afferi incommoda, & difficultates l. pater §. dulciſſimis & ibi Docto ff de lega. 2 & l. in re communi, & ibi Bald & Floria. ff de ſeruitu. urbæ prædio & l. ſancimus § ne autem. C. de dona. Ubi uerò tractatur de cenſu uendito (ut eſt noſtra materia) & tũc aut unus hæredum uult redimere partem cenſus, & ſe eximere ne amplius teneatur ad reliquum cenſum, & non poteſt inuito emptore duplici enim damno afficitur tũc emptor, primo circa diuiſionem cenſus (ſi damnũ dici debet) 2. diminueretur obligatio, nam ſi habet obligatos omnes hæredes, non cogitur liberare unum per nota. per Bal. in l. ſi pater. C. de colla. Aut uult redimere partem cenſus, & nihilominus teneri ad reliquum cenſum vnà cum alijs hæredibus, & iſto caſu puto cogi emptorem ad reuendendum primo, quia rationes quæ ſuperius conſiderantur in fundo, non habent locum in cenſu, ut manifeſtè, & euidenter apparet, nam ſi cenſus erat ducatorum 20. & rediment decem nullum ex hoc damnum patitur emptor, quia tanto pretio uendi tur cenſus 10. ducatorum annuorũ reſpectu ipſorũ ſi venditor ſeparatim quanto ſi venderetur coniunctim cũ alijs decẽ, necnõ cõis militet in caſu iſto, nec etiã põt dici emptorẽ non aliter empturum fuiſſe 10. ducatos annuos, ſi non emiſſet 20. annuos, quia eadẽ vtilitas, & affectio conſiderabatur, & conſiderari põt circa emptionẽ partis cenſus reſpectu ipſius partis, quæ conſiderabatur, & conſiderari põt circa emptionẽ cẽſus ducatorum 20. annuorum reſpectu ipſorũ, nõ enim plurius eſt æſtimatio in 20. quã ſit in 10: reſpectu ipſorum decẽ, in fundo tamen longè diuerſa eſt ratio, quia habere fundum totũ, & habere partem fundi ingẽs differentia eſt, nimirum ſi in eo caſu non debet quis inuito emptore admitti ad redimendum partem, quòd non eſt in cenſu, nam habemus ẽt quòd ſi defunctus in ſolidum tenebatur, hęredes tenentur pro parte, quia cum actio perſonalis inter hæredes diuiditur, licet actio hypothecæ non, nam actio perſonalis ex perſona hęredum variatur quòd ad modum ſoluendi, ſed non actio hypothecaria, quæ eſt in diuidua; ſecundum Bar. Bal. Salyc. & cęteros Doctores in l. iij C. de neg. geſt. vnde licet ſoluat & redimat partem cenſus vnus hæredum, non eſt ſublata actio hypothecaria in bonis quę ſibi obuenerunt ex hæreditate quò ad aliã partem cenſus reſtantem, licet quilibet hæredum teneatur in ſolidum ad cenſum, vt refert fuiſſe deciſum Afflic in ſac. Regio. Conſil. deciſ. 153. venditur domus, cũ ergo intereſſe creditoris conſiderari ne queat, ſequitur quòd cogetur reuẽdere partem cenſus, & ita pro nunc teneo, ſaluo ſemper meliori iudicio. Hinc inoleuit practica notariorũ Neapolis dicendi, qui non poſſit redimi niſi in totum.

28 In caſibus tamen vbi non poteſt vnus redimere partem ſuam, uel vult redimere partem ſuam in caſibus in quib. poteſt, non tamen vult teneri ad ſolutionem alterius partis, poteſt tamen ille vnus qui vult redimere cogi facere cohæredem, uel ſocium quòd uelit ẽt ipſe redimere

partem ſuam, uel quod ei cedat ius ſuũ
per l. his conſequẽter. §. Celſus. ff. famil.
hercisc. & l. heredes. §. idem iuris. eo titu.
& l. cum fructuarius. ff. de vſufru. & l. is
cum quo. in fin. ff. de aqua plu. arcen. &
Hierony. Cagnol. in repet. d. l. 2. 15. q. C.
39 de pact. inter empt. & vendit. Poteſt
etiam abſq; dubio unus ſolus offerendo
totum pretium, redditum totum ſeu cen
ſum redimere; ſecundum Pul. de Caſtr.
in conſ. 221. In hoc paſſu duo ſunt an-
te ſi. lib. 1. & conſ. 74. In cauſa mota per
dominam Dorotheam. in fi. li. 2. & Iaſ.
in l. ſtipulationes non diuidũtur. col. 13.
ver. ſed pulchrum eſt. ff. de verb. obliga.
Socy. in l. 1. §. ſed & quoties. ff. ad Senat.
conſul. Treb. & conſ. 6 Anno Dñi li. 4.
& dom. Boer. decī. 251 licet multi tenue
rit contrariũ, & cumulat Tiraq. in loco
de quo ſupra de retraict. conuentionel.
§ 1. gl. 6. nu. 32 cum plurib. ſequẽtib. ſed
prędicta opi. eſt uerior, debet tamen is
qui petit totum reuendi, ſatiſdare de dã-
do partem ſocio. per l. t. §. ſi pecuniã in
40 ſaeculo. verſic. ſed ſi res. ff. depoſi. Quid
enim ſi duo fratres dum ſtarẽt pro com-
muni, & indiuiſo, vendiderint cenſum
pro cõi & indiuiſo ſuper quadam domo
ſita in terra ſancti Seuerini cũ pacto de
retrouendendo, deinde diuiſerunt hęre
ditatem, & fuit dictum quod omnia quę
ad eos pertinebant in terra ſancti Seue-
rini eſſent vnius tãtum, an illud ius re-
luendi ſit tantum illius? In quo Frã. Are.
in conſ. 6. in 2. dubio uiſo inſtrumento
diuiſionis, dicit quod eſt vtriuſque & nõ
unius tantũ, & idem conſuluit Alex. in
conſ. 79. uiſo themathe, & maturata. li. 6.
41 Sed quid ſi duo in ſolidum vẽdiderit
Annuum cenſum cum pacto reluẽdi, &
unus iſtorum fuit per emptorem admiſ-
ſus ad reluendum pro eius parte, an ui-
deatur liberatus etiã a ſolutione cenſus
pro alia parte, cum eſſet inſolidum obli-
gatus ad ſolutionem cenſus? & videbatur
dicendũ quod ſic, per ea quæ not. Doct.
in l. ſi creditores. C. de pact. ubi hr̃ quod
propter receptionem ſolutionis ab uno
ex correis debendi, ſibi præiudicat ne
poſſit amplius in ſolidum conuenire, &
hoc eſt uerum, quando emptor admitte-
ret illum ſic ad reluendũ pro parte ſua
cenſum, tãquam reluentem quo ad par-
tẽ ad eũ ſpectantem, & ſic ſimpliciter eũ
admitteret per no. per Cy. Oldra. Bal. &
Saly. in d. l. ſi creditores at ſecus ſi ſimpli
citer reuendidit partem cenſus, reſerua-
ta alia parte, quia non uidetur ſibi præ-
iudicaſſe. itẽ intellige niſi emptor reſer-
uaſſet ſibi ius ſolidi expreſſe, uel tacitẽ:
quod ex coniecturis perpendi poterit, &
uide Alcia. in d. l. ſi creditores.
42 Sed quid ſi emptor cum pacto de re-
trouendendo deceſſerit ſuperſtitib. plu-
ribus hæredibus, an ſufficiat conueni-
ri unum eorum inſolidum ad retrouen
dendum? & dicas quod ſic ſecundum
Socy. in conſi. 253. lib. 2. & hoc ſi com-
muniter eum cenſum poſſideãt, qui non
ſolum nec ſimpliciter tenetur emptor
ad reſtituendum cenſum, ſed ad eum
tradendum, ut voluerunt Richar. & Car.
& Saly. in l. 2. C. de pact. inter emp. & uen
di. ſed obligatio rem tradi cum indiui
dua ſit, etiam obligatione, & ſolutione,
trãſit ad quẽlibet hęredũ inſolidũ ut de
clarat Bar. in l. 4 § Cato. in 2. oppo. ff. de
uer. oblig & ibi quoq; Ang. Imol. & Ra
pha. Cum. & Paul. Caſtren. & ſequitur
Hiero. Cagnol. in repe. d. l. 2. in 15. q. de
quo uide Tiraq. in tit. de retraict. conuẽ-
tionel § 1. gloſ. 6. num. 44. ſed conſidera
quia Doct. ſupra allegati loquuntur quã
do uenditus eſt fundus cum pacto de re
trouendendo, demum mortuo emptore
ſuperſtitibus pluribus hæredibus, fun-
dus poſſidetur in totũ per unum ex eis,
hoc etenim caſu non eſt dubium quod
teneatur ille inſolidum, & inſolidum
poſſit conueniri, ſed dubium ſtat in cen
ſu uendito, quo caſu ego diſtinguerem,
nam aut facta eſt diuiſio inter ipſos hę-
redes, & cẽſus remanſit penes unum ex
eis, & tunc ille tantum eſt conuenien-
dus, & tenetur retrouendere, aut illi hæ-
redes ſtant pro communi, & indiuiſo cõ
muniterque poſſident, ſeu quaſi poſſidẽt
illud ius percipiendi cenſum, & tunc nõ
uideo quomodo eo caſu poſſit unus tan
tum hæredem conueniri ad retrouendẽ
dum cenſum, cum regulariter hæredes
non poſſint cõueniri niſi pro parte, licet
defunctus

defunctus tenebatur inſolidum; per ea quæ habetur per Bar. Bal. & Saly. in l. 3. C. de nego. geſt. Sed quando totum ius percipiendi cenſum peruenisſet ad unũ æquum eſt quod ipſe ſolus teneatur ad retrouendendum, per not. per Floria. in l. ſi pẽdẽtes. §. ſi quid cloacarij. ff. de uſu. & per Specu. in titul. de feu. §. quoniam verſic. 9 quæritur. ubi dicunt quod ſi plu res hęredes debitoris obligati ad homagium pro certa re, ſi res illa peruenisſet ad unum tantum, ille ad quem peruenit tota illa res tenetur inſolidum ad homagium: non alij cohæredes ſic ẽt dicendũ eſt de fundo, quod ille tantum teneatur, ad quem totus fundus peruenisſet. & ſic
43 in practica tenendum arbitror. Quid enim ſi duo fuerint emptores, an unus eorum posſit cogi qui retrouendat partẽ ſuam, ſoluto pro eadem parte pretio? & dicas quòd ſic, ſecundum. Stehpa Bertrã. in cõſ. 41. licet contractus lib. 3. & Rom. conſ. 304 quo ad ſeptimum & ita uoluit Tiraq in loco ſupra citato nu. 45. ſed de hoc habes ueritatem ex is quæ late di-
44 xi ſuperiori loco, uide ibi. Quid ſi homini pactum de retrouendẽdo ſit factũ non in inſtrumento, ſed ex ea, in quadã apocha & ſcriptura; an ſit ualidũ? dicas quod ſic, l. publica, §. ult. ff. de poſ. & l. generaliter. C. de nu. pec. l. cũ Tabernã. §. idem quæſijt & ibi Bar. in l. no. & Ang. ibi. ff. de pig. gl. in ſcriptutas, in uerbo notarij, & ibi Bald. C. q po. in pi. habea. Imò dico unum, ꝙ licet pactũ de retro uendendo nõ ſit poſitum in inſtrumẽto, ſed ab extra ex interuallo, nihilominus cenſetur contractaui ineſſe, per tex. in l. pacta conuenta. ff. de cõtrahen. emp. ubi hr̃ quòd pacta quæ ex interuallo ſiũt ad diminutionem emptionis cenſetur cõtractui ineſſe, ſed pactum de retrouendẽdo nõ eſt dubium ꝙ diminuat de emptione, ergo cẽſetur ineſſe, & hoc tanto magis habet locum in caſu noſtro, ex quo uirtute Regię Pragma. no aliter cõ tractus cẽſualis ualet niſi adiecto pacto, vnde ut contractus ualeat debemus dice re, quod pactum licet ex interuallo ap-
45 poſitũ, cenſetur contractui ineſſe. Quid ſi emptor cenſus obligauit & ſubmiſit il-

lum cenſum nonnullis perſonis, demũ redimitur per uẽditorẽ, an illę ſubmisſiones, & obligationes reſoluantur? & dicẽdum eſt, ꝙ ſic ſecundum Bart. in l. ſi ex duabus. §. ſed & Marcellus ff. de in diem adiect. & ſequũt ibi Bal. & Francis. Curt. Seni. in conſ. 12 Lucius, col. penul. Fabia. in trac. emp. & uẽdi. in 4. quęſtio. 9. ꝙ princ. Philip. Dec. in l ſi ſocius. col. 2. ff. ſi certum petatur, & conſ. 88 ualet ſtatutum col. 2. uer. & ſpecialiter in propoſito, & conſ 238. proponitur quod nobilis colum. ulti. in 5. dubio, & Hierõ. Cagnol. in repet. l. 2. in 5. quæſt. C. de hac. in ter emp. & uendi. quod ego puto uerum quando reuenditur infra tempus præſtitutum reuenditioni, alias ſi elapſo tempore reuenditioni præſtituto ex gratia emptor reuẽderet uel prorogauit tp̃s ad aliud tp̃s longius, tunc in præiudiciũ ere ditorum puto non potuiſſe fieri, argum. lex. in l. ait Prætor. § ſi cum in diem ff. quæ in fraud. credito. & l. omne debito res. § ſi uir uxori, eo tit & l. ſi pignus co.
46 tit. Nunquid ſi uenditor uoluerit redimere cenſum debeat offerre pretium tã tum an enim conſignare, & depouere? & uidetur quod opus ſit conſignatione ſeu depoſito, per tex. in l. ſi a te, & ibi gl. Bar. & Salye. de pac. inter emp. & uendi. & gl. in l 2. & in uerbo oblatam, & ibi Io. Fab. C. eo tit & Io. And. & ĩ c. illo uos columna ulti. extra de pign licet aliqui teneant ſufficere ſolam oblationem, ſecundum Ioann. Andr. ſibi contrarium in addi. Specu. in rubrica de empt. & vendit. & Bal. ſibi contrarium in l. acceptam in quinta quæſtione C. de uſufr. & ibi Alber. columna ſecũda in uerſic. ſed hinc obſtat. C de uſur P. ul. Caſtiẽ. in d. l. ſecunda. C de pac. inter empt & uendi. quos ad inuicem conatur concordare, Tiraquell. in loco de quo ſupra de contraict conuentionel § 4. gloſ. 6. numero quarto, ut primi loquantur ad effectum lucrandi fructus a die conſignationis & depoſitionis, ſecundi uero quando non fit oblatio ad effectum lucrandi fructus.
47 Et eſt aduertendum quod ſi iuuat emptor cenſus facta cõſignatione, & depoſito, non currit amplius cẽſus, ſed ſi mor-

tuus fuerit, currit cēſus; donec facta nō
fuerit fides de pacto de retrouendendo
hæredibus argumen. l. ſi quis inficiatus,
& quæ ibi not. Bartol. ff. depoſit. & ita uo
luit Hieron. Cagno. in repet. l. 2. C. de
pact. inter emptio. & uendit. col. 7. uer.
ſicu. intellige prædicta procedere & ita
dicit ſe alias obtinuiſſe, & ſequitur nun-
cupatim Tiraquell. ubi ſupra. §. 3. gloſſ.
num. 5. Ego autem puto contrarium eſ-
ſe ſeruandum in terminis noſtræ Prag-
ma. nam retrouenditio quidem fieri de-
bet in terminis cenſus ex uirtute pacti
præſtiti per uenditorem & emptorem in
contractu, ſed etiam uirtute leg. ſ. noſtræ,
cuius quidem ignorantiam minimè al-
legare ualeāt, toto titulo ff. de iur. & fac.
ignoran. maximè, quia hæredes tractant
de acquirendo, uenditor autē de lucro
perdendo per text. in l. iuris ignorantia
cod. titu. & ſi diceretur quod licet non
poſſent allegare ignorantiam, an tenean
tur ad reuendendum an non, poſſent ta-
men allegare an tempora reuenditioni
præſtituta largiantur uia uel ne ad hoc re
ſpondeo, nam aut uenditor facto depoſi
to & facta citatione hæredibus quod ue
lint retrouendere, de cætero nihil ulte-
rius agit, & hæredes emptoris agūt poſt
ea ad cenſum & uenditor dicat non te-
neri uirtute depoſiti facti, & tunc repel
luntur hæredes per uiam exceptionis,
quia agentes ad cenſum debuerunt & de
bent inueſtigare de iuribus eorum, & ue
nire inſtructi, aliàs non excuſantur ex
ignorantia. l. qui in alterius. & ibi Barto.
ff. de re. iur. & ideò cautè ſe gerit uendi-
tor, ſi facto depoſito nihil agit, & non ſol
uit cenſum, aut de cætero agit & proſe-
quitur litem, & eo caſu forte poſſet dici
quod teneatur facere fidem de pacto, ſi
tamen ſit extra inſtrumentum uenditio
nis cenſus dictum pactum, & idem dico
in ſuperiori caſu, ſed ſi eſt pactum in eo-
dem inſtrumento, puto non neceſſitari
venditorem ad oſtendendum ſeu ad fa-
ciendum fidem de inſtrumento ſeu pa-
cto, ad tollendas tamen omnes ſuſpitio-
nes cautius ſe gerit, ſi facit fidem de pa
48 cto ipſo. Nunquid ſufficiat ſi apparet de
confeſſione depoſitarij confitentis ſe ha-
bere depoſitum penes ſe, an uerò requira
tur quod appareat de uera numeratio-
ne? & uidetur dicendum quod ſufficiat
confeſſio, nam in depoſito ſola cōfeſſio
probat numerationem, nec tunc poteſt
opponi exceptio nō numeratæ pecuniæ
l. publia. § ultimo. ff. depoſ. & l. in cōtra
ctibus C. de non num. pecu. & uoluit ex-
preſſè Bal. in conſ. 297. actum fuit depo
ſiti libro primo, & iterum conſ. 270. qui
dam nomen. l. proponit in fine libro pri
mo, & conſ. 364. tribus rationibus libro
ſecundo, hanc igitur quæſtionem latiſſi
mè tetigit Tiraquel. in tract. de utro. re-
tra. titulo de retra. ex conuentione gloſ.
6 § 4 nu. 8 cum pluribus ſequentibus,
ubi tandem concludit non ſufficere tam
confeſſionem, ſed requiritur quod appa-
reat de uera numeratione, nec allegata
ratio obſtat, quia habet locū quò ad præ
iudicium confitentis, non aūt tertij, nec
confeſſatū depoſitū habet priuilegia ue
ri depoſiti, prout dicit uoluiſſe Bal. conſ.
384. duo ſunt uidenda in fin. lib 1. & ſe-
quitur Soc. conſ. 143. dicto perfecto col. ul
ti. uerſi. confirmatur prædicta li. 1. hinc
dos confeſſata non habet priuilegia ue-
ræ dotis aduerſus tertium, ſecundum gl.
in l. aſſiduis in uerbo datæ per illū text.
& ibi Cy. Ray. Forli. & Bal. ante fi. qui eā
gl. dicit auream. C. qui pot. pign. habe.
& idem Bal. in l. diuerſis. eod. titu. immò
unum plus dicit Tiraquel. in eo. loco
quod ſi ultra confeſſionem, cōſtaret fuiſ
ſe uiſum ſacculum & marſupium plenū
ſi nō fuit numerata pecunia adhuc dicit
nō ſufficere, ſed ſi emptor recuſaſſet reci-
pere tūc credit & cōfeſſionē ſolā ſuffice
re, ut ibi p eū, ego aūt diſtinguerē ꝙ aut
confeſſio depoſiti eſt facta in iudicio pe
nes acta, pactuariū, uel aliū, & tūc quia
confeſſio in iudicio facta, tū de iure cōi
habet paratam exequutionem, ſecundū
Bar. & Doc. in l 1. in 3. no. C. de confe. tū
etiam ſecundum formam Ritus magnæ
curiæ Vicariæ in cip. item ſeruat ipſa cu
ria quod quandocunque, & hoc tam ad
vtilitatē eius pro quo præſentialiter fuit
facta obligatio, & confeſſio quam eius
qui fuit abſens tempore quo facta fuit,
vt habetur, in deciſ. 135. per Affli. ſequi-

tur quòd iſto caſu perinde habetur ac ſi
facta eſſet numeratio, maximè quo ad
effectum ne currat cenſus, & imò ubi a-
liàs requiritur numeratio, & conſigna-
tio ſufficit in iuditio ſola uerbalis obla-
tio per tex. in l. ſi rem. § fin. ff. de pigno.
actio. & ibi no. Bar. & in l. item ſoluitur.
§. qui paratus ff. qui. mo. pig. uel hyp. ſol.
& per Bal. in l. inuicem. C. de compen &
per gl. & doct. in l. nec creditores. C. de pi
gno. actio. & uoluit Pet. Phil. Cor. in con
ſi. 58. nu. 8. in 4 lib. Aut confeſſio facta
fuit per aliquem extra iudicium, & tunc
aut de mandato iudicis, & tunc idem pu
to dicendum, per not. per Bald. in l acce
ptam. C. de uſur. in 10. q. & probat ille
text. aut fuit facta confeſſio extra iudi-
cium, non mandate iudice, & eo caſu
non ſufficit non apparente de numera-
tione, ſi tamen uenditor cenſus cum ſac
culo paratus extra iudicium requireret
emptorem, ut retrouenderet cenſum, &
caperet pretium quòd demonſtrabat in
ſacculo, & ille emptor recuſaſſet, tunc ſi
poſtea ſequatur confeſſio extraiudicia-
lis ſcripta ſufficeret, quia recuſante credi
tore recipere pecuniam, ſufficit ſola abla
tio uerbalis per tex. ſing. in l. qui Romæ.
in prin ff. de uerbo. oblig. & in c. cum qui
de dol. & contu. & c. de eo qui mitti. in
po. & glo. ult. in cap. paſtoralis extra de
offi ordi. Bal. in l. 1. col. 2. verſicu. modo
quæro utrum. C. ne l. ter. pro. & uoluit
Alexan. in l. ſi ſeruus. ff. de vulga. & pup.
col. 2. & Bar in l qui ſolidum in prin. ff.
de lega. 2 & hoc quoque admittit Tira-
quel. in eo loco nume. 22. ergo tanto ma
gis, ſi ultra oblationem extat confeſſio
fidi mercatoris dicentis habere pecuniã
penes ſe. Aut fuit facta confeſſio extra iu
dicium non de mandato iudicis, nec præ
cedẽte oblatione uerbali, & recuſatione
creditoris, ſed ſola confeſſio fieret per fi-
dum banchum; & tunc idem eſt dicen-
dum ac ſi fuiſſet facta in iudicio, uel de
mandato iudicis, & ita ſeruatur hodie in
49 omnibus partibus Regni. Item eſt ad-
uertendum quòd depoſitum pretij cẽſus
redimendi, debet eſſet integrum, ad effe-
ctus ne cenſus currat a die. facti depoſi-
ti, aliàs uno nummo deficiente cenſus
curreret, & emptor non tenetur retrouẽ
dere uoluit Cæpo. in conſ. 46 col. 2. uer.
prætereã etſi appareret, & ſequitur Iaſ. ĩ
auth qui rem col 5. C de ſac ſan eccle. &
in l ſancimus. col. 3. uerſ. 8 extende. C de
iudi. pro quo facit id quòd tradit Ang in
l. acceptã. col. 12. notab. & ibi Saly. co.
2 uerſi. conſtat autem & Pau. Caſt. col.
2. C. de uſur. quòd ſi in obligatione to-
tius pretij & uſurarum deſit unus num-
mus, nullus effectus inducitur ex obla-
tione per l. quandiu C. de diſtra. pig. & ſe
quitur ultra omnes latiſſimè And. Tira-
quel. ubi ſupra nu. 23 cum ſ. q. quòd q
dem dicit eſſe intelligendum ſi ſcienter
omiſſus eſt ille nummus, at ſecus ſi per
errorem calculi, uel ignoranter fuerit
omiſſus, nam tunc nocere nõ debet per
tex. in l. quamuis ff. de cond. & demõ ſed
hoc, dicit ipſe habet locũ quando tracta
tur de excuſatione pœnæ, tunc enim ue-
rũ eſt quòd error in tã modica re excu-
ſat à pæna, ſed quo ad effectus, ut emptor
teneatur retrouendere pro non integro
prætio, hoc quidẽ dicendũ non eſt. ego
autem in caſu noſtræ materiæ cenſualis
dico quòd ſi factũ eſt depoſitũ deficiens
& non integrum ſcienter, & ex induſtria
quòd emptor non tenetur retrouendere
(niſi uellet redimere partẽ cẽſus per al
legata in ſuperioribus locis) & cẽſus cur
rit donec, & quouſque integrũ pretium
non fuerit depoſitatum. Currit ẽt tẽpus
datum, & præſtitutum reuenditioni, per
allegata in ſuperiori loco, ſi uerò ex er-
rore depoſitum non integrum fuerit fa-
ctum, tunc non currit cenſus à die depo-
ſiti, nec currit tempus reuenditioni præ-
ſtitutum, tenetur tamen emptor retrouẽ
dere, ſi conſtito de errore depoſiti nõ in-
tegri offeratur in promptu partis deficiẽ
50 tis ſolitudinem fieri. Et ſi contigerit fa
cto depoſito emptores abſq; iuſta, & leg.
cauſa recuſare depoſitum recipere & fa-
cere retrouenditionem, & iſto interim
depoſitum pereat, debet perire periculo
& riſico ipſius emptoris, ſecus ſi ex iuſta
& legitima cauſa recuſaſſet recipere di-
ctum depoſitum per l. qui decẽ in princ.
& l. creditor oblatam in princip & ibi
Bar. & Doc. ff. de ſolu. & l. 1. C. de ſuſcep.

& Archi. lib. 10. & in l. Acceptam. & ibi Bar. col. 1. C. de uſur. Raph. & Pau. de Ca. in l. qui Romæ in princ. de uer. obli. vbi intelligunt ita demum prædicta pro cedere ſi depoſitum factum ſit congruo loco, & tempore, aliàs ſemper perii con ſignati quòd quidem ego ſubintelligo niſi deponens feciſſet id quòd quilibet diligens paterfamilias, & ſagax feciſſet, taliter feciſſet, ut erat conſuetum fieri in illo loco in ſimili caſu, licet legas aliter diſponant de modo faciendi depoſi-
51 tum. Aliàs autem ut depoſitum legitimè fiat, debet fieri authoritate iudicis, vel in ſacris Ædibus, aliàs ſi fieret penes, aliquem mercatorem electum per ipſum deponentem non legitimè erit factum depoſitum; ſecundum Bartolum in l. acceptam paulò ante finem. C. de vſur. ut refert Tiraquell. ubi ſupra. § 4. gloſſ. 7. numero undecimo, dicit tamen quòd contrarium tenuit ipſemet Bartolus in l. ſi ſoluturus. ff. de ſolut. ſed ſalua pace ipſius, quia Bartol. non tenuit contrarium, ſed idem quòd dixit in d. l. acceptam, nam dicit quòd electio mali depoſitarij eſt in culpa, & ideò eſt periculum eligentis, & ideò eſt tutius quòd fiat depoſitio apud ædem ſacram, uel apud aliquem, quem declarauerit iudex ſecundum formam. l. acceptam. C. de uſur. & ſic uides Bartol. ſibi ipſi non contrariari, & licet ſubdat ipſemet Bartolus in eo loco quòd putat quòd ſi quis eligeret nũmularium talem, de quo omnes diligentes communiter confidiſſent, ſatis eſſet, vt non poſſit imputari culpa, argumen. l. eum §. fina. ff. commo. non ex hoc poteſt dici tenere contrarium eius quod tenuit in dicta l. acceptam, quia exceptio firmat regulam, & non deſtruit per iura vulgaria, & id quod dicit Bartolus in dicta l. ſi ſoluturus. ſequitur ibi Alexand. in addi. quod ſequitur Bal. in dicta l. acceptam. quæſt. 9. C. de uſuris ubi firmiter tenuit, quo iuri eſt ſatisfactum ſi depoſitum fieret apud fidum mercatorem, Tiraquellus verò tenet oppoſitum quòd niſi fieret apud iudicem, vel mandato ipſius, aut in ædem ſacram, non legitimè dicitur fieri depoſitum, allegat ita tenete Alexand. in addit. ad Bart. in dicta l. ſoluturus, & ſi uidebitur tenere idem quòd Bartol. ibi, & ita etiam tenuit in additio. ad Bald. in dicta l. acceptam. refert etiam hanc ſuam opinionem tenuiſſe Alber. in dicta l. acceptã, & quòd dicit ſe de facto obtinuiſſe, quod quidẽ in libro meo minimè dicit, hanc etiam opinionem dicit tenere Bald. in l. ſi reus paratus ff. de procur. ſed dico quòd minimè tenet ibi contrarium eius, quod tenuit in dicta l. acceptam, nam ibi dicit quòd ſi non reperitur perſona cui fiat oblatio pecuniæ, debet adiri iudex, & coram eo, vel eius mandato debet fieri depoſitum, quod quidem nec Bal. in dicta l. acceptam, nec Bart. in d. l. ſi ſoluturus, nec alius negare poterit, nec etiam negant, ſed an ſi fieret depoſitum penes fidem mercatorem ſeu nummularium, hoc aperit Bald. in dicta l. ſi reus paratus, an ſit legitimè factum, unde de hoc ſtandum eſt eius dicto in d. l. acceptam, poſtquam expreſsè contrarium non reperitur tenere, & quòd legitimũ ſit depoſitum factum penes fidum mercatorem, tenuit Angel. in l. ſi à bonæ fidei. ff. de rei uendi. quem ad hoc allegauit Alexand. in additio. ad Bartol. in dicta l. ſi ſoluturus, cuius Angel. uerba formalia hæc ſunt (Not. non imputari ei qui credit homini integræ opinionis reputato, & facit multum pro tutoribus & curatoribus qui depoſuerunt pecuniam minorum apud campſores, ad quorum fidem communiter currebatur, ut non teneantur perditis pecunijs per fugam, & ceſſationem dicti campſoris.) Ad quod dicit facere text. in l. pignus. ff. de pigno. actio. & dicit eſſe caſum in l. ſi tes pupillaris. ff. de admi. tuto. & pro hac opinione faciunt ea quæ congerit Tiraquell. ipſemet in tracta. de nobilita. In capitu. 20. numero 27. cum pluribus ſequentibus, & hanc opinionem teneo maximè, quia ex conſuetudine, & paſſim depoſita hodie fiunt penes mercatores & nummu-
52 larios. Item aduertendum eſt quòd depoſitum debet fieri abſque conditione, & liberè, ut legitimè factum dicatur, ſecundum Bartolum in dicta l. ſi ſolutu-

rus.in fine. ff. de ſolut. de quo per Fran-
ciſc.Curt. in conſil. trigeſimonono, ter-
tia colum.uerſicu nec obſtat,& per Ale-
xand.in conſil. 26. in ſexto libro. ultima
colum. quod quidem intelligo procede
re quando apponeretur in aliqua con-
ditione illud ad quod de iure non ſtrin-
gitur ille pro quo fit depoſitum, aliàs ſi
id quod ponitur in conditione deberet
adimpleri per eum, ante receptionem
depoſiti, non cenſeretur tunc depoſitum
conditionale; vt bene ſentit idem Franc.
Curt.ubi ſupra ſi rectè ponderetur; uerbi
gratia ſi diceretur, non liberari depoſi-
tum niſi factis debitis cautelis,& ex com
putatis omnibus quantitatibus, receptis
vel aliter conditio enim quę tacitè ineſt
non habetur pro conditione l.conditio-
nibus § hæc ſcriptura.ff.de condi & de-
53 monſtra. Quid enim ſi ruſticus, miles;
vel mulier non fecerint legitimè depoſi
tum, an reſtituantur in integrum. Iaſ. in
l.2.colum.55.C.de emphyte.tenet quòd
non, quia hi non reſtituuntur niſi in ca-
ſibus exceptis.l.penul.in princip. in qui-
buſdam cauſis.ff de iur.& fac. ign. & no.
in l.ult & ibi Alber & alij ff. de condi.ſi-
ne cauſ.& glo.in § ulti. 2.q.4. Fulgo.Ro-
ma.& alij in l.iuris ignorantia. C qui ad
mit Roma.conſil. 125 mater & uxor, &
conſil.506.in re præſenti.col.2.Felyn.in
c quoniam uterque,in ult.no.de ſimo. &
ita etiam tenuit Tiraquell. in titu.de re-
traict conuentionel.§ 4 gloſſ 7.num.13.
quo ad terminos ſuæ conſuetudinis, li-
cet contrarium tenuerit Vber. de bob. &
poſt eum Alber.à Roſa. in l.2. C. de iure
emphyteu. num.4. per l.ſi quis id quòd
ff. de iuriſd. omnium iudic. Ego autem
in terminis noſtræ Pragmaticæ teneo in
dubitanter reſtitutionem dari, & conce-
di per allegata per me in ſuperioribus
in ea quęſtione,an concedatur reſtitutio
minori, ſeu etiam maiori aduerſus tem-
pus præfinitum ad retroemendum. ad
quæ dicta me remitto nam nullum præ
iudicium eſt parti, poſtquam ei reſtitui-
tur pecunia ſua cum expenſis, vel ſaltim
iudicandum eſt tale præiudicium modi
cum, ut tenuit Alb. in l. quotiens. C.de
præ.imp.offe. & habetur in c.quæ in ec-
cleſiarum extra de conſt.in antiquis, Itē
quandoque à iure, communi receditur,
vt res priorem ſtatum aſſumat,& induat
ut eſt gl.in l.ſi unus § pactus ne peteret.
ij.de pact.& eſt glo. notabilis. in capitu.
ab exordio.35 diſtinct.quæ docet nemi-
ni iniuriam fieri, ut quis ad priſtinū ſta-
tum reſtituatur,& per Fely. in c cum ac-
ceſſiſſent extra de conſti. nec uera uide-
tur ratio Iaſ. quòd non ſubueniatur ru-
ſtico, & mulieri niſi in caſibus expręſſis
nam in contrarium eſt tex. in l.diuus ff.
de in inte.reſt quam ad hoc propoſitum
allegat Mauri. in tract.de reſti. in integ.
c. 348. ubi habetur reſtitutionis auxiliū
non ſolum in caſibus expræſſis concedi
ſed etiam vbicunque ſuggerit ęquitas,&
hoc tanto magis procedit in Regno, cū
minor & mulier æquiparentur quo ad
beneficium reſtitutionis in integrum p
54 conſti.obſcuritatem. Eſt quoque notan-
dum quòd ſi uenditor facto depoſito no-
luerit illud reaccipere penes ſe, poteſt
antequam emptor declarauerit uelle ſe
recipere,ſecundum Barto. in l.acceptam
paulò ante ſi per illum text. ibi Paul. &
Salye. col.1.& Ang in 4.not C.de uſur. &
Bald.in l ult.in fin.C.de com. ſer. ma. &
Philip Dec.in conſi.443. in caſu propo-
ſito colum.ult.uerſic.in dubio, & uoluit.
Tiraquel. in trac vtro.retra.in titu.de re-
traict conuentionel.§ 4 gl. 9 quòd qui-
dem primo intelligit quando ſua ſpon-
te depoſuit,ſecus ſi iudex eum coegit de
ponere apud ſequeſtrum lite pendente
ut plerunque fit,nam tunc is repetere nō
poteſt niſi lite finita,& aduerſario victo.
ſecundo intelligit ut procedat quando
quis depoſuit ex ſolo ipſius deponentis
conſenſu, ſecus ſi ex conſenſu utriuſque
partis altera earum depoſuit,nam eo ca-
ſu non poteſt repeti depoſitum,niſi fini-
ta cauſa ob quam fuit factum depoſitū,
vel niſi ſtet per alium,quominus ſit fini-
ta,item intelligit niſi uſurarius depoſue
rit pecunias, aut ēt aliud quippiam pro
reſtituendis uſuris apud aliū, nam nō po
teſt pœnitere, nec depoſitum repoſcere,
ego āt licet paſſim Doc tranſeant cū hac
opinione, ſemper dubitaui de huiuſmo-
di dicto,& credo dicta doctorum proce-

 dere

dere ſane quando uenditor non feciſſet
citare emptorem ad retrouẽdendum, &
quod deberet penes ſe recipere depoſi-
tum, & non fuiſſet in mora declarandi
velle depoſitum. Nam licet à principio
fuiſſet in mera poteſtate uenditoris non
deponere pecuniam, tam ea depoſita, &
emptore ĩtimato, ut reciperet depoſitũ,
& eo non exiſtente in mora, non uide-
tur in poteſtate ſua recipere depoſitum,
niſi expreſſim renuntiet iuri ſuo per tex.
in l. nemo poteſt. ff de reg. iur. pro quo
facit id quod notauit Io de Imo. in c. in-
terpoſita. §. ille denique de appella. vbi
ponit quæſtionem de eo qui appellauit
a ſententia, demum vult renuntiare ap-
pellationi qui pôt (ſecundum eum) tenũ
ciare ante citationẽ factam parti aduer-
ſę, ſed poſt citationẽ factã non, pôt quia
effecta eſt appellatio cõmunis, ut plene
perſcribentes in d. §. ille deniq; & habe-
tur per Affl. in conſti. Appellationũ tem
pora iu fin. per citationẽ enim tenent ibi
omnes Doct. rem fieri cõmunẽ, ſed nos
habemus, quod quando quis promiſit
retrouendere, & ille ꝓmiſit retroemere,
ꝙ eo caſu vẽditore non retroemẽte, pôt
cogi, ut retroemat, quia illud pactum de
retrouẽdendo eo modo factũ eſt cõmu-
ne, & ex conſequenti non pôt una pars
renunciare in præiudicium partis, ut ha-
betur per Paulum de Caſtr. in l. ſi hæres.
§. ſi tamen. ff. de eo, quod certo loco, &
plene per eundem Tiraquellum in fine
tracta. numero 102. ea ratione quia pa-
ctum eſt commune, ita pari modo dicen
dum eſt in caſu noſtro, quia per citatio-
nem depoſitam uidetur factum contem-
platione utriuſque partis, & effectũ eſt
commune, ius enim mihi quæſitum ſi-
ne facto meo auferri non poteſt l. fin. ff.
55 de pactis. Item pro hoc facit quia cita
tio facit reſcriptum præſentatum eſſe
commune, quod ante citationem non
erat commune, etiam ſi erat præſentatũ
quo caſu poterat retrahi, & lacerari, ſe-
56 cũdũ Hoſti. Ioa. And. & Do. in c. ex con-
quæſtione de reſtitu. ſpoli. Item citatio
inducit litis pendentiã ad effectum impe
diendi innouationẽ lite pendente, ſi fa-
cta eſt expreſſo eo ad, quod citatur ut
poſſit inſtrui, & ſi eſt facta congruo tem-
pore, & à competẽti iudice, & peruenit
ad notitiam citari, uel per eum ſtetit ne
perueniret, ut eſt tex. in Cle. ſecũda, ut li
te pendente, & ibi not. Cardi ſic ergo, ſi
ꝑ citationem inducitur pendentia litis,
ut nihil lite pendente innouetur, ſeqtur
ꝙ facta citatione, & intimata nõ poteſt
innouari, ut repetatur depoſitum, & ita
teneo ſaluo ſemper meliori conſilio cui
57 me ſubijcio. In eodem quo ſupra loco
Tiraq in gl. decima. § 4. ſubijcit quæſtio
nem de eo qui depoſuit pecuniam, & de
inde recipit depoſitum, & conuertit in
vſus proprios, an uideatur renuntiare iu
ri redimendi? & dicit ꝙ ſic, & dicit eſſe
caſũ in l. debitor, & ibi Floria. ff. de uſu.
& l j. iu fi & ibi Bal. & Aug. C. qui potio.
in pignor. habeantur, & l. ſi priuſquam.
C. de diſt. pig. & dicit uoluiſſe gl. in l ſi
creditricẽ. C. de uſur. Hoſt. in ſumma. iu
rub. de obla. § t. uer item nec eſſe eſt, &
Bal. in l. obſignatione C. de ſolu. cũ alijs
de quib. per eum. Ego autem puto cõtra-
rium eſſe de iure uerius, nam aut quæri-
mus ſi facto deponens conuertat depoſi-
tum in uſus ſuos, tempuſq; ꝑſtitutũ reuẽ
ditioni effluxerit, ita ut ex toto ſit elapsũ
tẽpus datum ad retrouendendũ, & eo ca
ſu dico renunciatum eſſe iuri redimen-
di, non tñ pro repetitionẽ depoſiti, ſed
per lapſum temporis, nam eo caſu depo
ſitum poſtq̃ fuit repetitum & cõuerſum
in proprios uſus deponentis habetur ꝓ
non facto, & ſic non facit ut tempus non
currat, nec habet priuilegia depoſiti, &
in iſtis terminis loquitur tex. in d. l. debi
tor, dum dicit quod ex tempore accepti
depoſiti currunt uſuræ, & ità etiam lo-
quitur tex. in d. l. 1. C. qui pot. in pigno.
hab. & ibi Bald. & Angel. Aut loquimur
vtrũ ꝑ ſolã repetitionẽ depoſiti uideat
renunciatum iuri redimendi? & ꝓculdu-
bio dicendum eſt, quod non quia poteſt
ſi largiantur tempora iterum deponere,
poſtquam primum depoſitum habetur
pro non facto, nam ſi feci depoſitũ ante
tempus, poſſum repetere iure permitten
te depoſitum. l. 1. §. ſic depoſuero, & ibi
Bart. ff. depo. repetens autem iu illud tã-
tum periculũ incidit, ut depoſitum ha-

beatur

beatur per non facto, adeo quòd ſi iterũ
non fieret intra tempus, cenſetur renun-
ciatum iuri redimendi & ita intelligo
58 procedere prædicta. Et ſi emptor fuerit
in mora retrouendendi, proculdubio à
tempore moræ nõ teneatur uenditor ad
cenſum, ꝑ tex. in l. 2. C. de pac inter em.
& uend. & uoluerunt Guihel. Cu. in l. pe-
tens & ibi Bald. colum. vlti uerſi. quæro
de duobus. C. de pact. Bar. Alexan. & alij
in l. qui Romæ in ptin. ff de uerbo. obli-
59 ga. Tenetur tamen ſoluere cenſus præ
teritos, immo redimens ante tempus cõ-
ſtitutum ſolutioni cẽſus, teneatur ſolue-
re cenſum eius anni integrum, argum.
l. qui Romæ in princ. ff. de uerbo. obli.
& eius quod uoluit gloſ. in l. qui pecu-
niam. ff. ſi cert. peta. & facit etiam tex. in
l. a uobis. ff de annu. legat. attamen. Gui-
do Pap. in deci. 271. ſi debcitor dicit quod
de conſuetudine illius patriæ Delfina-
tis, ſeruatur ut ſi per duos uel tres men-
ſes redimatur cenſus quod non tenetur
ad aliquem cenſum ipſe redimens, ſed
Cagnol. in repe. l. 2. C. de pac. inter emp.
& uend. nu. 77 tenet contrarium, cõclu-
dens in effectu quod tenetur ad cenſum
pro rata temporis, & ita practicarunt ho-
die, quod quidem intelligo procedere
niſi factum eſſet pactum de retrouendẽ-
do in fine duorum annorum, quia tunc
emptor lucratur cenſum integrum pro
illis duobus annis, licet uenditor uelit
redimere ante, niſi emptor conſentiat
60 retrouenditioni ante tempus. Nunquid
autem minor emens annuum cenſum,
poſſit ex interuallo facere pactum de
retrouendendo ſine decreto? & uideba-
tur dicendum quod non, per tex. in l. ſi
ad reſoluendam C. de prædi. mi. cum. n.
text. intelligit ibi gloſ. in uerbo emiſit,
cum pactum fiat ex interuallo, & facit
etiam text. in l. 1. C. quando decre. opus
non eſt, & ita concludit Do. Tiraq. in fi-
ne tract num. 1. Ego autem in terminis
noſtræ Prag. teneo contrarium, quod tã
incontinẽti, quam ex interuallo minor,
& Prælatus ſine decreto, & non ſeruatis
ſeruandis poſſunt huiuſmodi pactũ de
retrouendendo facere, & me mouet ea
ratio, quia iſtud pactum prouenit ex hu-
ius l. diſpoſitione, & tendit ad ualidan-
dum contractum ipſum cenſualẽ, quia
(ut ſupradixi) ſine dicto pacto contra-
ctus, non eſſet ualidus, & ſic minor &
Prælatus faciendo tale pactũ uñr potius
geſſiſſe rem utilẽ & expedientem quam
aliter, læſus enim non poteſt dici. minor
propter dictum pactum, cum fecit id ꝙ
de iure facere tenebatur. l. inter eos, § cũ
inter. ff. de fideiu. & ibi ſunt Concor. in
61 gl. An autem minor ipſe vel Prælatus
poſſint ſine decreto, & debitis ſolennita
tibus prorogare terminum preſtitutum
reuenditioni? in quo Tiraq in fin. trac.
num. 17. & 18 uidetur quod non poſſint
mouetur quia ſi dubium eſt an tutor, cu-
rator, aut quiuis alius adminiſtrator, poſ
ſint prorogare debitori pupilli uel mi-
noris, aut alterius cuius adminiſtratio-
nem gerit, tẽpus ſolutioni debiti pręſti-
tutum, vt habetur per Doc. in l. qui Ro-
mæ. § callimacus. ff. de uerbo. obl. in quo
affertur modicum præiudicium, quia
non aufertur, § libertas, & ibi glo. inſti.
de ſingu. re. per fideicom. relic. quanto
magis dicendum eſt in prorogatione pa
cti de retrouendendo per quam immo-
bilia alienãtur, nõ poſſe fieri. Ego aũt pu
to minorem & Prælatum poſſe termi-
num pręſtitutum reuenditioni nondum
elapſum, prorogare ad longiorem dila-
tionem, nam in caſu noſtro cenſuali nõ
poteſt conſiderari aliqua læſio pupilli,
minoris, ſeu Prælati, quia à principio
non emerunt cenſum, nec emere pote-
rant liberè, ſed cum dicto pacto de retro
uendẽdo, qđ quidẽ ex diſpoſitione legis
fieri debebat, & ſemp in mente cõtrahen
tium fuit, & præſumitur fuiſſe dictum
cenſũ ꝑpetuo nõ duraturũ penes emen-
tes ipſos, & licet prorogare terminũ ꝑſti
tutũ, ſit ex grã prorogantis, tñ quia & ſi
ter eſſet elapſus (vt ſupra concludebam)
adhuc intra modicum tẽpus admittitur
vẽditor ad redimendũ; eg · prædicti ter.
nondum elapſum poſſunt prorogare, ad
modicã tamen dilationem, ſtante quia
de iure etiã abſque prorogatione admit-
teretur uenditor ad redimendum ſaltim
ꝑ uiã reſtitutionis integrũ, ut ſupra dixi,
& ſic facere id quod a iure conceditur,

non

non affert læſionem, per l. inter eos § cũ
inter ff. de fideiuſſo immo facere proro-
gationem eſt actus laudabilis & commẽ
dandus, quia per eam exoneratur cõſciẽ-
tia, quia nulli dubium eſt, quod uendi-
tor propter dictum pactum minori pre-
tio uendidit illum cenſum, quam uendi-
diſſet libere abſque pacto, item quia (ut
ſupra dixi) ſi poſſunt apponere pactum
de retrouẽdẽdo, pari etiam ratione poſ-
ſunt terminum præſtitutum prorogare,
intelligerem tamẽ hæc, quando emptio
eſſet facta per ipſum minorem, ſeu præ-
latum, cum dicto pacto, at ſecus ſi per
defunctum patrem ipſius minoris, ſeu
prædeceſſorem prælatum: cogita tamen
62 Sed quid ſi minor cum authoritate
tutoris, & ſeruatis ſeruandis uendiderit.
Annuum cenſum cum pacto de retrouen-
dendo, an ſine ſolemnitate, & decreto mi
nor cum authoritate tutoris poſſit huic
pacto renuntiare? Alex. in ſimili in con-
ſil. 27 attentis narratis lib. 3. col ulti. uer.
plus uidetur, dicit executorem teſta-
menti, qui rem immobilem hæredis pu-
pilli uẽdiderat cum hoc pacto, non poſ-
ſe ei pacto renunciare, nam idẽ iudican-
dum eſt de actione ad rem, ſicut de ipſa
re, ſecundum glo. Bart. & alios in l 1. C.
ſi aduer. trãſa. & ita concludit Tiraquell.
ibidem num 9. quod quidem abſque du-
63 bio puto uerum. Sed an minor poſſit
alteri uendere hoc ius redimendi, quod
habet ex pacto patris? & dicendum eſt
quòd non abſque decreto, & debitis ſo-
lemnitatibus requiſitis in alienatione re-
rum pupillarium ſecundum Alexand. in
conſi. 27. attentis narratis, col. ij. uerſicul.
64 plus uidetur lib 3. An autem ualeat
pactum, ꝙ ius redimendi non poſſit uen-
di, ſeu cedi alteri? & uidetur, ꝙ tale pa-
ctum ualeat, & fieri poſſit, nã cõtractus,
ex conuentione legem accipiunt. l. 1. § ſi
cõuenitur. ff. depo. & ita uolunt Cagno.
in repe d. l ij. C. de pact. inter emp. & uẽ.
col. 8. uerſi. limita niſi pactum, ad ꝙ qui-
dem facit id quod uoluit Gui. Pa. conſi.
181. ex facti narratione, in 1. dubio, ubi
uolunt, quod ſi in uenditione dictum ſit,
ne uenditor poſſit id ius redimendi ei cõ
ceſſum, alteri uendere, quin ipſe emptor

alteri præferatur ualeat iſtud pactum, ex
eoque aſtringitur uenditor præferre em
ptorem alteri: & ſi aliter fieret, impedi-
tur alienatio, & ita refert fuiſſe iudica-
tum in curia parlamẽti Delphi, & in de-
ciſio. 569 pactum, & ita tenuit And. Ti-
raquel. de utroque retra. glo. 3. § 26. fol.
mihi. 627. numero quadrageſimotertio.
Ego autem diſtinguerem, nam aut em-
ptor nullo iure, nec aliqua ratione arcta
batur ad faciendam promiſſionem uen-
ditori de retrouendendo, & tunc ſi facit
poteſt eam promiſſionem limitare, & di
ſtinguere, prout ipſe uoluerit per l. uidea
mus. § iurare, & l. in actionibus § 1. ff. de
in lit. iuran. & hac ratione utitur Tiraq.
ubi ſupra, at ſi contractu, uel aliter aſtrin
gitur ad faciẽdum dictum pactum, pro-
ut in contractu cenſuali, ſecundum for-
mam huius Prag. tunc dicerem, quod ta-
le pactum, quòd alteri non poſſit cedi fa
cultas redimendi, non poſſet fieri: ſimpli
citer, ceſſat enim eo caſu ratio ſupra alle
gata: nam pactum de non alienando id
quod proprium eſt, non ualet. l. nemo, &
ibi Bar. ff. de pac. & habetur per Specu. in
tit. de feu § quoniam. verſic. 19. & Alex.
in d l. nemo, & Imol. in l. qui Romæ §.
cohæredes. ff. de uerb obli. & ſine dubio
hoc procedit præſuppoſito, quòd fiat pa
ctum, ut alteri non poſſit cedi, aut uendi
dicta facultas, ſed ſi diceretur, quòd uo-
lens uendere, aut alieri cedere dictam fa
cultatem, teneatur uẽdere, & cedere ſibi
potius, quàm alteri, tũc ualet pactũ iſtud
etiam in cenſu, & ita quam optimè de-
clarat Imol. in d. §. cohæredes, cõproba-
tur per l. dudum. C. de contrahen. empt.

SVMMARIVM.

1 *Pretium cenſus quod ſit iuſtum?*
2 *Iudex arbitrabitur quale ſit iuſtũ pretiũ.*
3 *Æſtimatores ſunt eligendi ad pretium iſtũ definiendum.*
4 *Æſtimatores an debeant iurare?*
5 *Pretium corporis permanentis qualiter ſciri debeat.*
6 *Teſtes qualiter debent deponere de latitudine, & longitudine.*
7 *Ripa an debeat menſurari uenditio fundo.*

8 Foſſa-

8 Foſſata debent menſurari venditio fundo.
9 Superficies qualiter menſuratur.
10 Ripæ montuoſæ qualiter menſuratur:
11 Sepes debent menſurari.
12 Foſſata qualiter & quando menſurantur.
13 Plateæ & loca quæ vadunt ad agrum an menſuratur?
14 Domus qualiter menſuratur?
15 Prædium alteri obligatum minus valet.
16 Fundus plus valet in uno ſitu quàm in alio.
17 Pretium rei diſcernitur ex fructuum quantitate.
18 Pretium rei conſideratur ex eo an fundus ſit arboribus plenus.
19 Pretia rerum nõ taxãtur ex eo quia alias res vendita fuit pro tanto pretio.
20 Pretia poſſũt diſcerni ex eo quòd ſolet ſimilis res vendi.
21 Mẽſura ſuper terrã non eſt poſſibilis quòd fiat.
22 Aeſtimatio veri pretij fit habito reſpectu ad onera adiecta venditioni.
23 De eodem.
Dominus Author inuehit contra Alex.
24 Caldaria vendita ad pondus non debet ponderari manica.
25 Pretia rerum non conſtituuntur ex affectione ſingularem.
26 Vſura non committitur, quando eſt cõformitas vnius ad alium.
27 Vſura an poſſit permitti ad decem per centenario.

1 VIdiſtis enim ſuperiori loco text. noſtrum ita tamen coutractum cenſualem permittere, ſi pactũ de retrouendendo in eo contractu apponeretur, nunc vero hoc in loco aliud dicit debere interuenire ſcilicet iuſtum pretiũ, vt annualis cenſus huiuſmodi nõ excedat decimam partẽ pretij recepti, hoc enim reputantem iuſtum pretium. ante autem hanc Prag nonnulli dicebant quòd emere vnum pro quindecim erat iuſtum pretium. per l. ſi quis argentum. § ſin autẽ donator. verſic. in reditibus. C. de donat. alij dicebant quòd 20. pro uno erat iuſtũ pretium, per gl. in l. perpetua. in uerbo iuſta, quæ eſt ultima. C. de ſacroſan. eccle. quatenus dicit iuſtam penſionem eſſe eam, quæ 20. annis valorem rei conficit per tex. in §. ſi verò alicuius eccleſiaſtici, in authen. de non aliena. vbi & id not. Ang. & Rapha. Fulg. & Paul. de Caſtr. in d. l. ꝑpetua, & Alij plures ſequũtur quos congerit Tiraq. in tra. vtro. retra. in §. 1. glo 6. in verbo rentes. nu. 19 Alij verò dicebant quod vnum pro decem erat iuſtum pretium vt habetur per Paul. in ca. ſolum in l. vlti § præterea colum. 2. verſic. adhuc eſt dubium. C. de iure do. & in cap. cõſultationibus. colũ. 2: verſic. ſed nunquid valeat extra de offi. dele. & ita refert Tiraquell. apud nonnullos fuiſſe ſeruatum, & hanc ultimam opinionem (ut vices) approbat hęc noſtra Pragmat. Et cum hęc Pragmatica arbitretur, & ſtatuat huiuſmodi eſſe iuſtum pretium, iuſtiſſimum, & ęquum reputari debet. Aliquando illud dicitur iuſtum pretium ꝙ per iudicem arbitrabitur ſecundum Bat. in l. per diuerſas. C. man. 12. q. & iudex ſecundum nõnullas circunſtantias, & pręſertim ſecundum qualitatem perſonarũ debet declarare quod ſit iuſtum pretiũ, nam ſæpe expedit vni quod alteri non expedit, & id uoluit Bar in l. non dubiũ. §. ſi ff. de leg 3. ꝑ tex. in l. alũno. §. ſi quis ex lege ff de fideicõ. liber. & vltra eum eſt tex. in l. ſi. iu ſi. C. de iure do. Impe. & tex. in l. ſi qui ex pamphila § ſi. ff. de leg. 2. & ibi Bar. & no. Barr. in l. 1. ad ſi. C. de re. uen. & in l. & ſi equo ff. de lega. 1. & ꝑ Abb. in capitu cum cauſam el ſecundo de teſtibus. & faciũt nota per Bat. & alios in l. vnica. in fin. C. de ſenten quæ pro eo quod intereſt, poteſt enim ĩſpicere, & cõſiderare iudex rem, & ſe informare de eius qualitate ſecundum Alex. in l. pretia rerum. ff. ad falcid. & hanc informationem poteſt capere familiaribus, & domeſticis, ſecundum Do. meum Io. Bolo. in l. uni. C. de ſenten. quæ pro eo quod inte. deficientibus tamen alijs probationibus, dicit tamen pulchrè D. Abb. in ca. cum cauſam extra de teſti. quòd iudex poteſt ſe informare de iuſto pretio, per rei qualitatem, per fructum quantitatem, per communem uenditionem rei, per opportunitatem, & qualitatem loci,

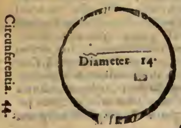
&

8 *Foſſata debent menſurari venditio fundo.*
9 *Superficies qualiter menſuratur.*
10 *Ripa montuoſa qualiter menſuratur:*
11 *Sepes debent m nſurari.*
12 *Foſſata qualiter & quando menſurantur.*
13 *Platea & loca qua vadunt ad agrum an menſuratur?*
14 *Domus qualiter menſuratur?*
15 *Pradium alteri ob'igatum minus valet.*
16 *Fundus plus valet in uno ſitu quàm in alio.*
17 *Pretium rei diſcernitur ex fructuum quantitate.*
18 *Pretium rei conſideratur ex eo an fundus ſit arboribus plenus.*
19 *Pretia rerum nõ taxãtur ex eo quia alias res vendita fuit pro tanto pretio.*
20 *Pretia poſsũt diſcerni ex eo quòd ſolet ſimilis res vendi.*
21 *Mẽſura ſuper terrã non eſt poſsibilis quòd fiat.*
22 *Aeſtimatio veri pretij fit habito reſpectu ad onera adiecta venditioni.*
23 *De eodem.*
Dominus Author inuehit contra Alex.
24 *Caldaria vendita ad pondus non debet ponderari manica.*
25 *Pretia rerum non conſtituuntur ex affectione ſingularem.*
26 *Vſura non committitur, quando eſt cõformitas vnius ad alium.*
27 *Vſura an poſſit permitti ad decem per centenario.*

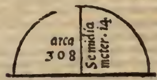
1 Vidiſtis enim ſuperiori loco text. noſtrum ita tamen contractum cenſualem permittere, ſi pactũ de retrouendendo in eo contractu apponeretur, nunc vero hoc in loco aliud dicit debere interuenire ſcilicet iuſtum pretiũ, vt annualis cenſus huiuſmodi nõ excedat decimam partẽ pretij recepti, hoc enim reputantem iuſtum pretium. ante autem hanc Prag nonnulli dicebant quòd emere vnum pro quindecim erat iuſtum pretium. per l. ſi quis argentum. § ſin autẽ donator. verſic. in reditibus. C. de donat. alij dicebant quòd 20. pro uno erat iuſtũ pretium, per gl. in l. perpetua. in uerbo iuſta, quæ eſt ultima. C. de ſacroſan. eccle. quatenus dicit iuſtam penſionem eſſe eam, quæ 20. annis valorem rei conficit per tex. in §. ſi verò alicuius eccleſiaſtici, in authen. de non aliena. vbi & id not. Ang. & Rapha. Fulg. & Paul. de Caſtr. in d. l. ꝑpetua, & Alij plures ſequũtur quos congerit Tiraq. in tra. vero. retra in §. 1. glo 6. in verbo rentes. nu. 19 Alij verò dicebant quod vnum pro decem erat iuſtum pretium vt habetur per Paul. in ca. ſolum in l. vlti § præterea colum. 2. verſic. adhuc eſt dubium. C. de iure do. & in cap. cõſultationibus. colũ. 2: verſic. ſed nunquid valeat extra de offi. dele. & ita refert Tiraquell. apud nonnullos fuiſſe ſeruatum, & hanc ultimam opinionem (ut vices) approbat hęc noſtra Pragmat. Et cum hęc Pragmatica arbitretur, & ſtatuat huiuſmodi eſſe iuſtum pretium, iuſtiſſimum, & ęquum reputari debet. Aliquando illud dicitur iuſtum pretium ꝙ per iudicem arbitrabitur ſecundum Bal. in l. per diuerſas. C. man. 12. q. & iudex ſecundum nõnullas circunſtantias, & pręſertim ſecundum qualitatem perſonarũ debet declarare quòd ſit iuſtum pretiũ, nam ſæpe expedit vni quod alteri non expedit, & id uoluit Bar in l. non dubiũ. §. ſi ff. de leg 3. ꝑ tex. in l. alũno. §. ſi quis ex lege. ff de fideicõ. liber. & vltra eum eſt tex. in l. fi. iu fi. C. de iure do. Impe. & tex. in l. ſi qui ex pamphila § fi. ff. de leg. 2. & ibi Bar. & no. Bart. in l. 1. ad fi. C. de re. uen. & in l. & ſi equo ff. de lega. 1. & ꝑ Abb. in capitu. cum cauſam el ſecundo de teſtibus. & faciũt nota per Bar. & alios in l. vnica. in fin. C. de ſenten quæ pro eo quod intereſt, poteſt enim iſpicere, & cõſiderare iudex rem, & ſe informare de eius qualitate ſecundum Alex. in l. pretia rerum. ff. ad faleid. & hanc informationem poteſt capere familiaribus, & domeſticis, ſecundum Do meum Io. Bolo. in l. uni. C. de ſenten. quæ pro eo quod inte. deficientibus tamen alijs probationibus, dicit tamen pulchrè D. Abb. in ca. cum cauſam extra de teſti. quòd iudex poteſt ſe informare de iuſto pretio, per rei qualitatem, per fructum quantitatem, per communem uenditionem rei, per opportunitatem, & qualitatem loci,

&

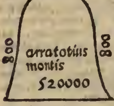
continet rotulos centum, Stadius uero
cōtinet octauam partem miliarij, uide-
licet pedes. 615. qui faciunt paſſus. 125.
palmus cōtinet digitos quatuor, ſed pal
mus maior geometricus continet lon-
gitudinem quæ eſt à radice indicis vſq;
ad medium vnguis eiuſdem digiti. Di-
gitus verò continet quatuor ordei gra-
na prolatum diſpoſita. Cubitus conti-
net pedē vnum & dimidium, vel habet
pedes duos, ſed cubitus magnus conti-
net pedes nouem. Pertica continet decē
pedes. Et dicitur pertica quaſi portica à
portando ſunt tamen alia pondera apud
antiquos, & modernos etiam in vſu vt
Statera, Quadrans, Drachma, Schrupu-
lus, Obulus, Semiobulus, Siliqua, Pun-
ctus, Minutum, & Momentum, Rotulū,
Vncia, Quartum, Barrelis, Quarantenū,
Semiquarantenum, Tumulus Semitu-
5 mulus, & ſic de ſingulis. Et ſi quæritur
de menſurando rem per longitudinem,
vt fundum, debent ipſi extimatores red-
dere cauſam ſcientiæ optimam, tam ſi
producuntur, ut teſtes, quam ſi ut periti
aſſumpti, ut ſupra uidelicet, quod eſt tā-
tæ longitudinis diſtinctæ, quia menſura
uerunt particulariter, ut docet Bat. in tra
ctat de teſtam. in uerbo qualitas, aliàs ſi
dicerent eſſe tantæ longitudinis, quia ui
derunt, non eſt optima & concludēs cau
ſa ſcientiæ, & ex conſequenti non pro-
barent, niſi eſſet longitudo rei parua, ut
decem pedum, nam poteſt quis iudicio
intellectus per uiſum comprehendere,
ꝙ aliqua res ſit longitudinis decē pedū,
licet non menſurauerit, nec menſurari
viderit, & ſimiliter ſi indeterminatè quæ
ratur de latitudine, & lōgitudine poteſt
teſtis deponere aliquam rem eſſe tantæ
longitudinis, & latitudinis, quia uidit, li
cet non menſurauerit, nec menſurari ui-
7 derit. Eſt tamen ſciendum, quod ripa
fundi debet menſurari cum fundo, ad
eo, quod ſi quæratur de pretio fundi, de-
bet etiam extimari, & menſurari ipſa ri-
pa, & hoc ſi ipſa ripa eſt arabilis, aliàs
nō, ſecundum Bat. in tract. Tiberia. in 2.
char. verſ. idem dico de ripis, Bal. uerò in
rub. C. de cond emp. 4. q. dicit qđ aut de
ripis fit mentio in inſtrumēto, ut termi
ni terminātes excluſiuè, & tunc nō men
ſuratur, aut incluſiuè, & tūc ſi in ripis cō
ſiſtit utilitas notabilis quantitatis, puta
quia ibi eſt Salyceetū, ita ꝙ eſt uериſimile
ꝙ uenditor non fuiſſet gratis conceſſu-
rus, tunc dicit ꝙ ripæ debent menſurari,
de quo per eundem Bal. in l. riparum, ff.
de rer. diui. vbi poſt multa idem tenet, &
Bal in rub ff. de re diui. & per Spe. in tit.
de emp. & uend. § ſciendum ad fi. uerſ. ſi
vero minus, in quibus etiam in locis di-
cunt, ꝙ uēdito fundo cenſetur uēdita ri-
8 pa, quæ adiacet. Itē uēditio fundo debēt
menſurari foſſata priuata, q̄ inter agrum
ſunt, & mēſurabūtur in ſuperficie, ꝑ tex.
in l prædia marciana. § ſi ita, ff de fun. in
ſtru. & ita uoluit Bal. in rub. ff. de re. diuiſ
ſio. nu. 26. & in menſurabitur omnis ter-
minus terminatus, ſed non terminus ex
tra terminans ſecundū eundē Bal. ibidē.
9 Et ſi contigerit tractari de menſurando
ſuꝑficies mōtis, uel ſemicircularis, hoc
mō menſurabitur, nam ſi quis ſcire uelit
cōtinentiam ſuperficiei, debet multipli-
cari medietas circunferentię in medieta
tem diametri, & productum dabit areā,
vt gratia exempli, ſit circulus, cuius cir-
cunferentia. 44. & Diameter 14. erit area.
154. aut ducatur Diameter in ſe, produ-
ctū multiplica, per 14. producti decima-
quarta pars erit area, uel ducatur Diame
ter in circunferentiam, producti quarta
pars erit area quæſita, quod ſi ſola circū-
ferentia nota ſit, multiplicetᷓ in ſe, & pro
ductu rurſum multipl cetur per 7. ꝓdu-
ctū diuidatur ꝑ 88. & patebit area, ſi aūt
ex area nota, ſcire uolueris circunferen-
tiam, multiplica aream per 88. a produ-
cto tolle partem ſeptimam, huius latum
quadratum erit periferia quæſita, ut ſe-
quenti ſigno colligitur.

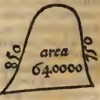
Si uerò Semicirculi area quanta ſit ſcire uelis, hoc ordine reperies, nā multiplicetur baſis per ſemidiametrum, productū rurſus per 11. ducatur producti decimaquarta pars areā dabit. uerbi gratia eſt ſemicirculus, cuius baſis eſt. 28. ſemidiameter. 14. erit area. 308. vt hoc ſigno patet.

Et hæc uoluit tantum dicere de menſurtatione ſuperficierum, licet multa alia eſſent dicenda quæ relinquo geometris
10 Et quia ſupra dixi ripas debere menſurari, quæro qualiter menſurantur ripę montuoſæ, ut ſciatur area ſuperficiei mōtuoſæ? & in hoc eſt ſciendum, quod debet conſiderari circuitus uerticis, & ſimiliter pedis, & aſcenſus, quo facto iungantur circuitus pedis, & circuitus uerticis producti medietatem accipe, quam per aſcenſum multiplica, & productum oſtēdit quæſitum, exemplum, ſit mons, cuius verticis circulus ſit. 300 pedū, circulus pedis ſit. 1000. pedum, aſcenſus uerò ſit 800 pedum, erit area tota. 52000. pedū. 300. Et ſi mons in circuiti uerticis medietatis. & pedis multū diſcrepauerit, ita ut quaſi piramidaliter aſcēdat,

tunc colligi dēt numerus circuitus pedis medij, & uerticis in ſummam unā, cuius tertiā partē p aſcenſum multiplica, & patebit quæſita area, ut ſi circuitus pedis ſit pedum. 2500. circuitus medius. 600. circuitus uerticis. 100. aſcēſus uerò. 200. area erit. 2800000. pedū, ſi uerò mōs in aſcēſu ſimiliter, & in circuitibus inæqualis fuerit, indaganda eſt area alia uia, nam debet iungi circuitus pedis circuitui uerticis producti accipiatur medietas, & ſic aſcēſum colligas, collecti medietatē ſumas, hanc p priorē medietatem ſumas multiplica, & productū area dabit, nā ſic mons cuius uerticis ſit, 200

circuitus pedis. 1400. aſcenſus longior, aſcenſus breuior 750. erit area. 640000.
11 & hæc ſufficiant. Eſt etiam ſciendum, quòd debent menſurari ſæpes. i. tertia illa in qua ſunt ſæpes ſecundum Bald. l. riparum. ff. de te. diui: Item eſt aduertendum q᷑ foſſata, quæ ſunt extra ſæpes. i. iuxta ſæpem, & uiam publicam non mēſurantur licet ſeruiant fundo. ſed ſi eſſēt intra fundum menſurari deberent, (ut dixi ſupra) ita uoluit Bal. in l. triparum. ff.
15 de te. diui. Item plateæ, & loca, quæ uadunt ad agrum meum, quem uendo ad menſuram non debent menſurari, & eſt ratio, quia non ueniunt in comertio, uel contractu, vt ff. de peri. & com. rei. uendi. l. id quod §. 1. & uoluit Bal. in rubr. C.
14 de contrahen. emp. 4. q. Si uerò tractatur de menſurationibus domus, & approbatio. & tunc quia domus conſiſtit ex parietibus, area, & tecto. l. ſolum. ff. de rei vendi. & Bart. in l 1. §. deinde. ff. de cola. & tunc debent menſurari parietes, & appreciari qd in tecto, qd in tignis, aliiſq; cęmentis, potuerit expendi, quid in fundamentis, quid in area, & quid in ſitu, ſecundum conſuetudinem regionis, & ſic de facili habebitur notitia pretij domus. Item debet conſiderari an ſeruiat, uel libera ſit, quia minori pretio æſtimanda eſt propter ſeruitutem quam ſi eſſet li-
15 bera, & ſic de ſingulis. Nam habitis menſuris domus & fundi, quorum iuſtū pretium ſciri prætenditur, debet conſiderari ſi fundus ſint alteri, vel domus obligati, & ſi cum ſeruitute uendantur, uel ſine, uel cum aliquo redditu, uel cum pacto de retrouendendo, vel ſine, nam res minus ualet, & plus ualet, habito reſpectu ad obligationes, ſeruitutes, & onera, cōmoditates, & dilationes datas ad ſoluendum pretium, & ijs ſimilia, ut habetur

tur in l. fundi partem, ibi ideo filius, fundum uendidiſti, & ibi glo. in d. uerbo uendidiſti. Ibiq; Bal. & Saly. ff. de contra. empt. & eſt optimus tex. in l. ſi uenditor. §. ſi quid emptor in fi. ff. de ſer. expor ex quo Bal no. rem uēditam cum aliquo pacto minus ualere, quam libere uenditam, & dixi ſupra in uerbo. inſtrumento gratiæ.

16 Item debet conſiderari in qua regione contratā, ſeu ſitu, eſt fundus, uel domus; nam plus ualet fundus, uel domus in uno loco; quam in alio & ſic de cæteris rebus, ut habetur per Doct. in l. 2. C.

17 de reſcin. uend. & maxime per Ang. Itē debet Conſiderari cuius redditus ſit, nam pretium rei & eius ualor extimatur & cōſideratur ex rei qualitate, & redituū quātitate, ut probatur in l. ſi quod. C. de re-

18 ſcin. uen. & ibi no. Ang debet etiam conſiderari an fundus ſit arboribus & uitibus, ac alijs fructibus bene munitus, uel ſi ſit aptus ad ſeminandum; ut docet idē

19 Ang in d. l. ſi quos. C. de re. uen. Item eſt aduertendum quòd non debet haberi reſpectus ad pretium quo alias fundus uel domus emptus fuit quia non ſequitur res tali pretio empta fuit tali tempore, ergo tantum ualet quia ex uarietate temporis uariantur pretia rerum ut habetur in l. alienus. § corpora. ff ad l. fal. &

20 ibi not. per Alex. Item poteſt haberi reſpectu ad id quod alij fundi ſimiles & in eadem contrata tanto pretio uendi ſolent, ſecundum gl. in l. 2. C. de reſcin. uendica. ſed hæc eſt probatio coniecturalis, non plena; ſecundum Bal. ibi in pēn. col. & ideò cum miniſterio dixi poſſe haberi reſpectum.

21 Item eſt aduertendum quòd ſi fortaſſe fundus non patiatur per terram ex loci diſpoſitione ad menſurandum, quia fortè paluſtris uel ſpinoſus ſit, tunc per aerem menſurabitur, quæ menſura fit cordula per directum traſducta, tamen eſt poſſibilis menſura cuiuslibet diſtantiæ per aſpectum ſed hoc non omnibus, ſed geometris tantum, ſi de hoc determinate loquimur. Indeterminate uero eſt communiter cognoſcibile ſecundum Bar. in tract. de teſti. num. 55. in uerbo uicena.

22 Et adeo uerum eſt id quod ſupra dixi. quod minori pretio extimanda eſt res quæ uenditur cum aliquo onere; quā extimatur illa quæ liberè & francha uenditur, quòd in uenditione eſt adiectum pactum de retrouendēdo, licet non ceſſet remedium. l. 2. C. de reſci. ven ex dicto pacto ut poſt Odo & Nicol. Marta. uoluit Bal in d. l. 2. in 8 q & ibi. Saly col. 4 in 9 q. Pau. Ca. col. 2 4 limi. & Imol. in c. cum contingat col 5 7 uer. 3. caſu quādo dubitatur extra de iur. iuran. tamen ad reputationem extimationemque iuſti pretij in caſu d l 2. id conſiderandum eſt, quòd tale pactum minuit ualorem rei, ut ad hoc propoſitum expræſſe declarat Pano. in d. c. ad noſtrum colu. 2. in 2. caſu de emp. & uen. & Roma. in d. l. ſi quis cum aliter ubi ſupra, & Socy. in dicta. l. prima. § ſi hæres ff. de ſena tieb & conſi. 57 in cauſa reſtitutionis lib. 4. & Philip. Dec. in conſil. 308. In caſu ad nos tranſmiſſo Vbi ex hoc dicunt quòd quis probando ſimpliciter pretium rei uenditæ, nō debet obtinere in remedio d l. 2. quādo fuit appoſitum pactum de retrouendendo, ſed debet probare pretium rei uēditæ cum hoc pacto, & idem dicendum eſt de alijs oneribus & pactis ac cōditio-

23 nibus quibus onetatur res uendita. Itē eſt aduertēdum quod dicit Do. Alexan. in l. pretia retū ff. ad l. fal. ex mente Angel. quòd res plus ualet ſi ematur abſq; grauamine uenditoris, uel cum minori grauamine quam fieri poreſt, pro quo allegat tex in l. 4 § melior. ff de in diē adie. uoluit allegare tex. in l. eū qui emi § melior, ſed pateat mihi reuerentia ſua, nam totum contrarium eius quod refert, eſt, nam ſi res uenditur abſque fideiuſſione euictionis, uel abſq; promiſſione euictionis, uel ſi pretium ſoluatur ſtatim, & in oportuno loco, etiam pro minori pretio eſt aſſignanda emptori, quam ſi emptor noluiſſet fideiuſſionem, uel uoluiſſet ſoluere pecuniam ſtatim, uel licet uoluiſſet ſoluere ſtatim, tamē in alio loco quā contractus, uel non in pecunia numerata, & ſimilibus modis, & ſic quanto magis grauatur uenditor, tanto magis res debet extimari, & quādo minus grauabitur tanto minus debet extimari, & hoc

uoluit

24 uoluit dicere iudicio meo. Itē eſt ſciē-
dum quod ſi uenditur caldaria ad pōdus
non debet ponderari manica ferrea cal-
dariæ. ſecundum Bar. in l. cum aurum in
25 princi ff. de aur. & arg leg. Item eſt ad
uertendum quòd pretium rerum nō po-
teſt neq; debet conſtitui & conſiderari
ex eo quod unus obtuliſſet tantùm dare
& ſoluere, quia pretia rerum non conſti-
tuuntur ex affectione ſingulorum l. pre-
tia rerum. ff. ad l. fal. & l. ſi ſeruus. ff. ad l.
aquil & ideo dixit glo. in l. 2. in glo. ma-
gna in ultim. quæſt. C. de reſcin. uendi. ꝙ
iuſtum pretium eſt extimandum non ex
vnius aut alterius licitatione, ſed com-
muni regionis æſtimatione, ex rei qua-
litate, ex quantitate redditū; hæc enim
uolui dicere in materia iſta, licet uidean
tur extra materiam; tamen non erunt
omnino inutilia, quia cenſus ſolet con-
ſtitui ſuper re quæ illud onus ſupporta-
re poſſet, & ideo conuenit, ut ſciatur ua-
lor; item ſolet conſtitui redditus; ex qua
litate & ualore bonorum, cenſu onera-
torum. Redeundo tamen ad rem unde
diggreſſi ſumus, vides dil. gentiſſime le-
ctor ex noſtra Prag. ſatis reputari ineſſe
cōformitatem emere unum pro decem,
26 & ſic non eſſe eo caſu vſuram. Et pro
certo quando eſt conformitas unius ad
alium non committitur uſura, ut ſingu.
dicit Bal. in l. prima in 5. col C. de ſum.
27 tri. & fi. catho. Et alias uſuræ poſſunt
permitti & taxari per ſtatutum ad decē
pro centenario, ſecundum Bar. in l in le-
ge ia 3. ad l. fal. ſed uerius eſt, quòd nec
in uno nummo permitti poſſunt, ut 10.
diſt c. non liceat cum gl. & per Bald. in
authenti adhęc 2. col. uer. ſed dubitatur.
C. de uſur. & in l. 14. col. uerſi. & quia de
uſuris eſt mentio C de ſum. tri. & in l. cū
allegas. 3. colu. C. de uſur. & probatur in
cle. 1. cum gl. in uerbo facere eodem tit.
& ibi. Cardi. q. 21. niſi per Papam nimi-
rum igitur ſi in caſu noſtro (vt ſupra di-
xi) duplex authoritas atque poteſtas fuit
in condendo hanc legem de quo, d. c. la-
te ut ſupra dixi.

S V M M A R I V M.

1 *Iura an ueniantur appellatione Bonorum.*
2 *Iuriſdictiones regulariter non poſſunt obli-
gari?*
3 *Feuda & iuriſdictionis pro defenſione cen-
ſus an poſſint obligari ſine aſſenſu?
Vide Iudoni. Gozadi conſi. 4. nu. 29.*
4 *Quelibet ſillaba legis non cenſetur fruſtra
poſita.*
5 *Verba ſtatuti debent intelligi ut aliquid
operentur.*
6 *Verba ſtatutorum intelliguntur ſecundum
communem vſum loquendi.*
7 *Verba ſtatuti debent intelligi cum effectu.
Opinio Dom. Autho.*
9 *Iuriſdictione obligata omnes redditus cau-
ſarum ciuilium & criminalium ſunt obli
gati.*
10 *Iuriſdictio dicitur eſſe in patrimonio.*
11 *Iuriſdictio ſemper ſit feudalis.*
12 *Fœmina ſuccedunt in iuriſdictione:*

1 CV M miſterio particularem
mentionem fecit noſtra Prag-
ma. de iuribus, quia an conti-
neatur Appellatione bono-
rum mobilium, & immobilium, ſat in-
tricata, quæſtio uidetur de qua latiſſi-
mè ultra omnes per Tiraquel. in §. 1. de
retraict. lignaier gloſ. 7. ad quem me re-
2 mitto. Et quatenus text. noſter dicat
iuriſdictiones poſſe obligari, eſt maxi-
mum priuilegium ad contractum cen-
ſualem cum alias iuriſdictio non poteſt
obligari nec pignorari, niſi in caſu ex-
tremæ neceſſitatis, ſecundum Bar. in l. is
qui §. iur. de pign. & uoluit Ioan. Neui-
za. in conſi. 12. nu. 150. inter conſilia Al-
ber. Bru. in feudalibus. Et ex hoc alias di
3 cebam quòd contractus cenſualis habet
vnum ſpeciale, quod pro tuitione, & de-
fenſione cenſus empti poſſunt obligari
iuriſdictiones, & feuda, adeo quòd non
requiritur aſſenſus, quia datur hic licen-
tia & poteſtas obligādi, attamen nūc rectè
intuēti mihi uidet cōtrariū poſſe dici, ꝓ
non obſtante quod hic uidetur poteſtas
obligandi iuriſdictionis, quòd nihilo-
minus requiritur aſſenſus domini, & ꝙ
hoc

hoc ſit uerum adduco notabilem doctri-
nã Spec. in tit. de loca § nunc aliqua uer
ſic 94 quem ibi ſequitur Io. And. ubi uo
lunt q̃ ſi dominus in contractu emphi-
teotico concedat emphiteotæ licentiam
uendendi, & concedendi cuicunque uo-
luerit, tamẽ non poteſt uendere ſine cõ-
ſenſu domini, prout etiam de iure com-
muni fieri debet, quia illa clauſula con-
tinens licẽtiam uendendi, debet intelli
gi ſecundum q̃ eſt de natura actus ſuper
quo interponitur l. ſi ſtipulatus in princ.
ff de uſu l. ſi quando in prin. C. de ino. te
ſta. Et hãc opinionẽ in indiuiduo tenuit
conſulendo Alex in conſi. 104. in 4 lib.
viſo th: mate. inſtrumenti conceſſionis.
nu 4 cum puri. ſed in cõſi. 175. aliás 357.
in 2. lib. viſo th: mate & ſcriptis tenuit
contrarium, per Doct. Salyc. in l. ultima.
C. de iure emphyte. in principio vbi Sa-
lyce. expræſſe tenuit contrarium, quia
alias illa licẽtia nihil operaretur, & hãc
contrariam opinionem tenuit etiã Ioã.
de Imo in capitu. potuit. 48. col. & Lud.
de Rom. in ſingu. 350. incipien. emphy-
teota non poteſt alienare ſine conſenſu
domini, motus per bonum ſimilem nam
creditor non poteſt pignus uendere niſi
prius requiſito conſenſu Domini, &
ſufficit una denuntiatio ſibi facta. l. fin.
C de iure. do. impe. niſi ſit factum pactũ
expræſſum contrarium, q̃ alienare non
poſſit, quia tunc, ut alienatio teneat re-
quiritur trina monitio, ut eſt tex. ſingu.
in l. ſi conuenerit in fin. & ibi Bar. ff. de
pig. actio. pone modo quod ſit factum
pactum ſimpliciter inter creditorem &
debitorem q̃ creditor poſſet pignus uen
dere nunquid tale pactũ intelligatur fa-
ctum ſecundum formam legis ſi. facta
denũtiatione Domino? & certe nõ. ut eſt
gl. notabi. in l creditor. la. 2. in uerbo ſta-
tuto. C. de diſtra pigno. ergo dicendũ eſt
in caſu noſtro Affli. in decisi. 307. in ſecũ
do dubio ſimpliciter tenuit licentiã da-
tam alienandi feudum intelligi impe-
4 trato aſſenſu Domini. Sed opinio quę eſt
contra Specu. bene facit quod quælibet
ſillaba legis cenſenda eſt non fruſtrato-
riè appoſita. l. 1. in princ. & ibi not. ff q̃
met. cau. & l. 1. in fi. cum ibi no. ff. ad mu-
ni. cum nonnullis alijs allegatis per Ay-
mo. Crau in conſi. 201. ſecundo lib. & ſe-
cundum Ariſto. in 2. lib. theor. nihil eſt
ſine cauſa ſi ergo vera eſſet opinio Spec.
Certè uerba iſta iura, iuriſdictiones, &c.
fruſtratoria eſſent, quia nulli dubium eſt
quod mediante aſſenſu poſſunt obligari
5 iuriſdictiones, & feuda. Item uerba
ſtatuti debent taliter intelligi, & inter-
prætari, ut aliquid operẽtur. l. 1. ff ad mu
ni. & habetur per Bal. in Rub. C. qui ac-
cu. non poſ. l. ſi quando. ff de leg 1. & in
Rubrica. C. de contra emp 9. queſt. & per
Alex conſil 66. parte, Bart. in l. 4 § præ-
ter. ff. de dam. infe.
6 Item quia uerba ſtatutorum apta ad
ſenſum iuris, & ad communem uſum lo
quendi, debet intelligi ſecundum com-
munem uſum, ſecundum Bar. poſt gl. in
l ſtipulatio 1. 4 § hæc quoque ſtipulatio
ad fi. ff. de uerb. obliga. ſi ergo intelligi-
mus uerba noſtræ Pragm. quod abſque
aſſenſu poſſint iuris dictiores obligari,
certè eſt ſecundum communẽ uſum lo-
quendi, quia data licentia per habentem
dare aſſenſum nihil ulterius eſt quærẽn-
7 dum. Item quia uerba ſtatuti, & legis
ſunt intelligenda cum effectu. l. 1. & ibi
Ang & Alex. ff quod quiſq; iur. ſic ergo
quando dicitur poſſe obligari iuriſdi-
ctiones debent hæc uerba intelligi, de
obligatione cũ effectu, intelligere enim
quod requiratur aſſenſus, non eſſet po-
tentia, & poteſtas obligandi cum effectu
quare de ſtricto iuris rigore, Abſq; du-
bio ego tenerem opinionem contra Spe-
cul. in practica tamen uidi ſemper ſerua
tam opinionem ipſius Specu. ut non ob-
ſtante hac licentia data in Regia Prag.
impetretur aſſenſus, & tutius eſt ad ef-
8 fugiendas opiniones. Et ſi. cta obliga-
tione iuriſdictionis cenſetur obligati
omnes redditus cauſarum criminalium,
& ciuilium, ut dicit Bald. in l. fina. in 1.
lectu. col. 1. uerſi. item nota quod ſi prin-
ceps. ff. de conſt. prin, & Io Fab in § item
ſi quis uerſicu. quid ergo ſi quis habens
9 redditus inſti. de re diui. Item iuriſdi-
ctio ẽ in patrimonio, & fructu, ſicut alij
redditus cle. ſtatutũ & ibi Car. & Bonif.
de Vita de ele, & habetur per Boerium

10 q. 227 in fi. Sed quæro. An omnis iuriſdictio ſit feudalis? in quo Alex in conſil. 87. incip. accuratè pro uiribus colu. 2. li. 6. dicit reperitur iuriſdictio quæ eſt allodialis, imo in dubio præſumitur iuriſdictionē ſpectare ad habentē tanquā allodialem quam ut feudalem, ut dicit habetur per Hoſt. & Ioā. Andr. in c nimis de iur. iuran. & Io. And. in c. fin. in uerbo reſpondere de iudi. & Io. And. in addi. Specul. in tit. de ferijs § quoniam ſuper uerſic 20. in addi. incip ceſſante, & Bal. in c. 2. ſi de feud. fuer. cont. inter do. & agna.

11 Hinc eſt quod in dubio in iuriſdictione ſuccedunt tam maſculi quam fœminæ aſcendentibus, & tranſuerſalibus ut in cap dilecti, & ibi expræſſe not. Hoſti. & Io. And. de arbi. fac. unt not. in l. ſi C. de arbi. & in c. noua. de pœn. & remi. & in c. 1. §. fœmina cum ibi not. per Bal. in tit per quos fiat inue. & quod iuriſdictio etiam ſi allodialis tenuit Purpu. in l. more col. 6. ff. de iuriſ. om. iudi. & Caſſa. in conſuet burgu. in § 8. in tit. quant. le ſegne. verſic. ſeigneur de la haulte iuſtice num. 3. fol. 38 adde qd Caſſa. ſibi ipſi contrarius in conſi Bur. rub. 3 § 4. in tit. des fiedz, le uaſſal eſt tenu. num. 18. fol. 110. tenet contrarium quòd omnis res dicitur feudalis, in qua quis habet iuriſdictionem ſaltem ratione iuriſdictionis.

12 Sed poſtquam iuriſdictio reperitur quædam allodialis (ut uidiſtis) quædā uerò feudalis, an tex. noſter. intelligat de utraque in quo puto dicendum quòd intelligendus ſit tantummodo de Allodiali, quia quantuncunque diſpoſitio ſit generalis, non cōpræhendit feuda, niſi ſpecificè fiat mētio de eis, de quo per Dyn. conſi. 2. in princ & Alex. de Imol. conſi. ſecundo in princ. 4 lib. & Soc. ſen. conſi. 74 col. 3. in 3. lib. Phil. Dec conſil. 139. in fin. 1. lib. Car. par. conſi. 7. nu. 13. cum ſeq 1. lib. & conſi. 12. nu 62. in eod. lib. & conſi. 20. 1. lib. & Io. Campegias conſi. 2. nu 34. inter conſi. Alber. Biu. & ſic ceſſare uideatur difficultas de de qua ſupra.

SVMMARIVM.

1 *Clericus pro cenſibus an poſſit ſe ſubmittere iudici ſeculari?*
Vide Do. Pet. Lenauder, in tract. de onert. Doct. quaſt. 6 1. 4. partis.

2 *Clericus an regulariter poſſit ſe ſubmittere iudici ſeculari?*

3 *An vaſſallus unius poſſit ſe ſubmittere iuriſdictioni alterius?*

4 *Baro an poſſit præcipere vaſſallo quod in præiuditiū ſuæ iuriſdictionis non agat alibi?*

5 *Rex an poſſit ſtatuere quod uaſalli Baronū in præiudicium eorum poſſint ſe ſubmittere iuriſdictioni alienæ?*

6 *Rex obligatur ex Contractu.*

7 *Rex eſt Dominus legum non morum.*

8 *Rex non poteſt ſuo contractui contrauenire.*

9 *Fides plus exuberat in contractibus principum quam priuatorum.*

10 *Fide recta in Principe requiritur.*

11 *Immunitas conceſſa per Principem ex contractu non poteſt reuocari.*

12 *Succeſſor Principis tenetur contractum prædeceſſoris ſeruare.*

13 *Reſcriptum Principis non reſcindit eius ſtatuta.*

14 *Diſpoſitio generalis non extenditur ad iurata.*

15 *Princeps non poteſt derogare priuilegio conceſſo per pecuniam.*

16 *Princeps non poteſt quempiam priuare dominio rei ſuæ.*

17 *Princeps ſi aufert ius quæſitum dicitur tirannus.*

18 *Verba priuilegij impropriantur ne inferant tertio præiudicium.*

19 *Princeps poteſt uenire contra contractum ſuum in regalibus.*

20 *Princeps poteſt conditionem apponere contractui à ſe facto.*

21 *Legum poteſtas eſt in pectore Principis.*

22 *Modum alterare in feudo nō eſt diſueſtire.*

23 *Princeps poteſt apponere conditionem ſuo contractui in cuius defectum non ualeat contractus.*

24 *Princeps poteſt reuocare iuriſditionales conceſſiones.*
Opinio Do. Autho.

25 *Beneficia Principum non debent reduci ad vaſcu-*

vaſculum.

26 *Princeps utitur communi iure in contractibus.*

27 *Princeps an poſſit vaſſallos alteri ſubijcere ipſis inuitijs?*

28 *Contractus Principis continens magnam læſionem non ualet.*

29 *Iuriſdictio conceſſa per Principem poteſt, per l. generalem limitari.*

30 *Baro non poteſt in caſu cenſuali petere uaſſalli remiſſionem.*

31 *Prorogantes iuriſdictionem quando poſſint ſe pœnitere.*

32 *Priuilegium conceſſum per Principem, an poſſit reuocari.*

33 *Statutum in præiudiciũ non ſubditis quando poſſit tolli.*

34 *De eadem re.*

35 *Iuriſdictio conceſſa per priuilegium quando reuocari poſſit.*

36 *Priuilegium conceſſum non ſubdito quando lædit concedentem an reuocari poſſit?*

37 *Priuilegium conceſſum ſubdito quando poſſit reuocari?*

38 *Iuriſdictio conceſſa tendens in maximam læſionem Regis poteſt reuocari.*

39 *Iuriſdictio poteſt reuocari ſi Barones malè utantur.*

1 NVnquid Clericus ſubmittens ſe foro ſeculari in contractu cenſuali poſſit per iſta uerba aſtringi, & conueniri in eo foro? & uidetur dicendum, quod non Papa non poteſt tollere priuilegium Clericorum, quo ad forum, quia illud eſt de iure Diuino nõ cerimonialia; ſed morali, cõtra qđ Papa nõ diſpẽſat. 25. q. 1. c. ſunt qdã, & ſequitur Sicul. in c. 2 de maior. & obe. & uoluit Zabbar. in reperitio. c. perpendimus, de ſenten. exco. licet poſſet dici, id procedere quando Papa uellet ex tollere dictum priuilegiũ, ſecus autẽ ſi uult quo ad aliquos, uel in certo particulari, ſeu ſecũdũ Zabar. in c. lector. 34. diſtin & not. Arch in c. ſunt quidam. 25 q. 1. & eſt c. unicum de cler. coniu. lib. 6. & facit c. uerum, de foro compet. & c. Ro § debet de appell. lib. 6. tãto magis, quia clerici pro cenſib. & tributis poſſunt coram ſeculari cõueniri, eo quia uidentur potius conueniri res clericorum tanquã affectæ, quam eorum perſonæ. Ita tenet Gulicl. de Cuneo in l. de his, C. de epiſc. & cler. alleg. l. uiros de pala. ſacta. largi. lib. 11. & iſta opinio communiter approbatur, ubi tales poſſeſſiones, & bona habent onus perpetuum annexum, & inuariabile, quia talia tranſeunt ad clericos cum oneribus ſuis, pro quod facit Cle. 1. de cenſi. ut plenè habetur, per Do. Stephan. Aufier. in tracta. de poteſta. ſecula. ſuper eccle perſo. in ſecunda regula. num. 27. & hanc opinionem approbauit Remig. in tract. de chari. ſubſi. fol. mihi 252. Regulariter autẽ clericus nõ poteſt ſe ſubmittere iudici ſeculari etiã de expræſſo conſenſu epiſcopi. c. ſignificaſti, & c. ſi diligenti extra de foro competen. & tenet Cappe. quæſtione 121. tamen Steph. Aufier. in dicto tract. de pot. ſecula. ſuper eccle. pro ſecũda regula nu. 20. dicit, ꝙ licet id ſit de iure, tamẽ de cõſuetudine ſeruatur, ut clerici ſe ſubmittẽtes curiæ ſeculari cum obligatione bonorum, poſſit fieri exequutio per ipſam curiam ſecularem in bonis patrimonialibus ipſorum clericorum. An uaſallus in præiudicium Baronis poſſit ſe ſubmittere alteri iuriſdictioni? & uidetur dicendum quod non, ut expreſsè tenuit Bald. conſil. 121. in tertio libro, & eſt ratio ſecundum eum quòd uaſallus eſt ſubditus ſuo Baroni, ſicut clericus ſuo Dioceſano, & habetur per Dom. Abba. in conſil. 82. in primo lib. & Socy. Sen. conſil. 87. col ij. in 3. uolum. ſed in contrarium uidetur dicendum, pro quo benè facit glo. in cap Roma. in princip. in uerbo Clericorum de foro competen. in ſexto. quæ iuncto tex. probat, quod præterquam in clericis regulariter poteſt fieri prorogatio alterius iuriſdictionis, etiam ſine licentia ſuperioris, & ita dicit tenendum Bar. in l. prima, § & poſt operis. ff de noui oper. nunciatio. Si tamen eſt aliquis ſubditus uaſallos, quia tenet feudum à ſuo Dominio, non poſſet iuriſdictionem alterius prorogare abſque licentia ſui ſuperioris, ſecundum Innoc. in c. cæterum de iud. & ibi Dom. Ant. & ibi Fel. plenè, ubi dat 14. limitationes, & per

Boer. in deci. 114. in prima parte, & Hoſtien. in ſumma titu. de foro competen. § primo, uerſic. & uidetur, & Anton. in c. ex tranſmiſſa, & in c. ex tenore de foro competen. & Ludo & Modern. in d. §. & poſt operis, ſed hoc haberet locum quādo vaſallus uellet litigare ſuper re feudali, ſecus ſi ſuper alia re. Ita tenuit Ang. in l. prima. ff. de iudi. ſecundum Iaſo. in d §. & poſt operis, & quòd poſſit ſubditus alterius ſe ſubiicere iuriſdictioni alterius iudicis, habetur in l. eſt receptum. ff. de iuriſd. om. iudic. ſecundum Alber. de Roſa in l. 1. ff. de iudi. ubi dicit, quòd poſtquam ſe ſubiecit non poteſt ſe pœnitere, argum. l. 3 § tameſi ff. de arbi. & l. ſicut. C. de actio. & obligat. & hoc uerū dicit quando facta eſt prorogatio iudicē præſentem, & acceptantē, at ſi ſubiecit ſe quis in iudicem abſentem, & tunc habet locum pœnitentia ante litem conteſtatā, intelligendo, quando ſe quis ſubiecit pacto nudo, ſecus ſi per ſtipulationē, quia tunc poteſt agi ad intereſſe & pœnam, etiam coram illo iudice cuius iuriſdictio eſt prorogata, dicit tamen Alber. in l. ſi conuenerit. ff. de iuriſdi. omn. iudi. quod ſi fiat pactum, quòd quis poſſit conueniri Romæ Capuæ, & udiq; locorum, ut fieri adſolet) & promittatur fieri ſolutionem in dictis locis, ꝙ tunc non eſt dubium, quòd ſi ibi reperiatur, quòd poteſt conueniri, nec habet locum pœnitentiam.

4 Nunquid Baro poſſit præcipere uaſallis, quod in præiudicium ſuæ iuriſdictionis non agant alibi quam in ſuo tribunali, dicas ſic, prout uoluit Card. Alex. in c. 1. § præterea, col. 3 de prohib. feud. aliena per Fed. & habetur nouiſſime per Domi. Maſi. Fric. in ſuo ope. feu. in 10. autho lib. 2. & miror, quòd adhoc non allegauit in term nis Paris de Put. in lib. ſindi. in titulo de exce. Baro in ueibo an Barg, ibique in ſpecie dicit, quod poteſt præcipi uaſallis per Barones, quòd in præiudicium eorum iuriſdictionum nō adeant Curiam Regiam, hodie autem adeò moleſtè ferunt tribunalia Regia, quod tempore meo uidi carcerari, & male tractari officiales Baronum propter dictum bannum. Nunquid potuit in præiudicium Baronū ordini, quòd poſſint uaſalli ſe ſubmittere iuriſdictioni alterius Baronis, ſeu alterius cuiuſuis officialis? & ſic an Rex poſſit præiudicare iuriſdictioni Baronum? & uidebatur dicendum quòd non, nam Princeps & ēt Deus uebent ſeruare contractum, & pactum l. 1. & l. iuriſgentium. §. prætor ait, ff. de pactis, & c. 1. extra eodem, & dicit Bal. in rubr. de conſtit in primis uerbis, quod conſtitutio. pacta ſeruabo, proceſſit ab ore Dei, & habetur in 5. Prouerb. fili ſi ſpopondiſti, illaqueatus es uerbo oris tui, & dicit etiam Bal. in d. l. 1 ff. de pact. quod Deus etiam ligatur pacto, & Corn. in repet. l. ſi paſciſcenda. C. de pac. ij. quæſt. princ. tenet quòd forus fori, & forus poli concordant in hoc, quòd pacta ſeruentur, & Lancel. in l nō amplius §. j ad fin ff. de leg. 1. dicit quòd Deus ſi poſſet contrahere obligaretur ex cōtractu, & dicit Scothus in 4. ſenten. diſtinct. 34. quod etiā maligni ſpiritus, qui ſunt mendaces, pactiones, quas habent cum hominibus ſeruant. & dicit Bal. in conſil. 366 lib. 3 quod nulla maior iuſtitia eſt illa, quam quæ oritur ex pacto & cōtractu, & in conſil. 90. l. b. 2. dicit ꝙ licet per legem nouam tollatur lex uetus, nō tamen tollitur pactum uetus, quia eſſet contra iuſgentium tollere naturalē, obligationē, & illam naturalem iuſtitiā, quæ orta eſt ex conſenſu non improbato, unde ſi princeps conceſſit iuriſdictionem per ſuum contractum tenetur illum con

6 tractum ſeruare. Quia Princeps obligatur ex cōtractu ſicut priuatus c. 1. de probationibus, & cap. 1. in tit. de natu. feud. in uſibus feudorum: nam licet Deus ſubmiſerit Principi leges, non tamen ſubmiſit pacta, & contractus, ſecundū Bartolū, & Baldū, & alios in l. digna uox. C. de legi. & licet ſit ſolutus legibus, nō eſt ſolutus lege diuina, uel naturali, ſub qua ſunt actus ſui. Cle. paſtoralis, de re iud. ita exponitur illud Ioſue primo cuſto-

7 dias, & facias omnem legem. Et licet ſit dominus legum, non tamen eſt morum, ſecundum Baldum in repet. l. ſi aquā. C. de ſeruitu. & aqua, nec eſt ſupra legem con-

contractus, ſecundum Stepha Aufrer. in
repe. Clemẽ. primę. de offic. ord. & Deci.
conſi. 48. & in c. ſi. de cõſtit. & c. 1. de pro
bationibus, vbi poſt Paulum de Caſt in
l. digna vox. C. de legibus.
8 Dicit quòd Princeps contractui ſuo
non poteſt contrauenire etiam de pleni
tudine poteſtatis, & habetur per Socynũ
in conſilio 87 viſis inueſtitura. verſi. po
ſtremo. & Decius conſil. 151. in ſecundo
dubio, & Barbat. in conſil. 20. libro 2 di
cit, quod inſolitum, & inauditum eſt,
quod Princeps veniat contra conuen
tiones, & non ſeruet pacta, & Angel. in
§ fi. inſtitu. quibus modis teſtam. infirm.
per illum text. qui formaliter dicit, licet
legibus ſoluti ſumus, tamen legibus vi
uere volumus, & eſt digna uox in maie
ſtate Regnãtis, legibus alligatũ ſe prin
cipem confiteri dicta lege digna uox.
9 Quinimmo in omnibus contractibus
Principum plus exuberat fides, quam in
alijs contractibus inter priuatos. hinc
dicimus quòd contractus cum principe
omnes ſunt bonæ fidei, propter fidem in
eis exuberantem, ſecundum Bal. de pa
ce conſtan §. ſi qua uero, & Prępoſi. in c.
primo, in titulo de natur. feud & Iaſo.
in §. actionum. inſtitu. de actionibus,
& l. ſi inſulam. ff. de uerborum obliga
tionibus. & in l. ciuitas, uerſicul item at
10 tende. ff. ſi certum petatur. Nihil enim
eſt quòd lumine clariore præfulgeat,
quam recta fides in Principe, epiſtola
inter claras C. de ſumma trinitate, & fi
de catholica. & Alexan. conſil. quinqua
11 geſimoquarto. uiſo puncto, lib quarto.
Item pro hac Parte facit illud quod uo
luit Bar. in l. omnes populi. ff. de iuſti. &
iure. in quarta quæſtio. 3 q. princi. dum
vult, quod licet aliàs immunitas cõceſ
ſa alicui ſubdito per priuilegium poſſet
ex cauſa reuocari, ſecus tamẽ eſt ubi eſt
conceſſa per contractum, uel quaſi con
tractum, quia debet obſeruari, & ſequi
tur eum ibi Bal. de ſanc. Seueri & Io. de
Monteferra. & Tho. Parpaſ. & Ancha. in
reperi. cap. canonum ſtatuta de conſtitu
tionib. in decimaquarta quæſtione prin
cipali, & Iaſ. in l. ciuitas. in princ. ff. ſi cer
tum petatur. Canoniſtæ, & ibi Deci. in c.
primo, de probationib. in cap. nouit de
iudic. Monteferratus in c. 1. de cõſtit lib.
7. Parpal. in reperi. l. placet C. de ſacro
ſanctis eccleſ. Iaſ in l. Barbatius de offic.
prætor. uerſic. 12. inter conſil. Alber. Bru.
12 per totum. Et hoc caſu ſucceſſor Prin
cipis tenetur illum contractum ſeruare,
ſecundum Bal. in cap. 1 de na feu. & ibi
ſequitur Præpoſitus ſequitur Iacob. in
eius inuc feu. verſicu ſed an princeps, &
Ana. in cap. ſi. ne prælati ui. ſuas. & Ro.
pulchrè in conſi. 52 & in conſil. 116. ni
ſi neceſſarijs, & latè Fely. in capit. 1. de
13 probationib. Hinc princeps per ſuum
reſcriptũ non uult ſtatuta reſcindi, ſecũ
dum gl. in c addita. uerſic. non intelleximus.
de reſtit. ſpolia. & ſic poteſt dici qđ
diſpoſitio noſtræ Prag non extendatur
ad iuriſdictionem per contractum con
ceſſam Baronibus.
14 Quia diſpoſitio quantuncunque ge
neralis non trahitur ad iurata c. conſti
tutus de reſcript. ubi Felyn. & Deci. con
gerunt concordantia ad ſaturitatem.
15 Et hoc tantò magis procedit, ſi Prin
ceps pro cõceſſione iuriſdictiõis habuit
pecuniam, quia tunc nullo modo reuo
cari ſeu derogari, aut alienari poteſt, ex
quo tranſit in contractum irreuocabilẽ,
ſecundum Bald. in l. qui ſe patris. C. vn
de libe. verſicul. hoc ſcias. Roman. ſin
gul. 457. an iudex, Cardi. in conſil. 147.
Dominus noſter Papa, Felyn. in dicto c.
primo de pro. & in capit. nouit in verſi.
dicitur autem ſecundum ipſum, & ibi
16 Areti. de iudicijs. Item quia princeps
non poteſt quempiam priuare dominio
rei ſuæ. l. item ſi verberatum ff. de rei uẽ
dicatione Roch. in tractatu de conſum.
verſ. limitatur tamen primo, Felynus, &
alij in cap quę in eccleſiarum de conſti
tutionibus, & ibi dicit Panorm. & Dec.
hoc procedere etiam ſi vnus Iudæus eſ
ſet, refert Guido Pap in conſ. 195. lib. ter
tio facit c ſicut Iudæi, de Iudæis. nec etiã
Papa poteſt clericũ Dominio rei ſuę pri
uare, ſecundum Dominum Antonium,
& Panor. in c. conſtitutus de religioſis
17 domibus. Imò Princeps auferendo
ius quæſitum ſine cauſa, appellat Tirã
nus, quia plenitudo poteſtatis nõ extendi

tur ad aliquod iniquum, ſecundum Cur.
in conſi.73.in fin & Fulgo conſi 61. Do
mina Catherina qui ibi. dicit quod uul-
go de Deo cœleſti dici ſolet, quod om-
nia poteſt, non tamen poteſt iniuſtum
facere, quia id nihil eſt. Io.c.primo habe
tur per Barb.in lib.2.conſi.24.& Cardin.
conſi.141.punctus quæſtionis, & Alex.
lib.2 conſil 37. vide omnino Gomeſ.in
regula de non tollen.iur.quaſi prima.q.
fol.69 & Alex conſi 216.2 lib.incipien.
18 nec arguendo. Et ideo potius impro-
priãtur uerba priuilegij, quam quod ter-
tio pręiudicium inferatur, ſecundũ Dec.
in conſil.11.diuino igitur, & Rom.conſi.
334.circa primum, & Iaſo. in l ex facto.
4.not.ff.de uulg & pupil.etiam ſi dicatur
non obſtantibus. Princeps enim conce-
dendo priuilegium, tertio motu proprio
non uidetur tertio præiudicare, ſecundũ
D Ant.Imol Panor.Aret & Fel in c. cau
ſam quæ el ij de reſtib.& Rotam in enri
quis deciſ. 445. in contrarium uidetur
19 poſſe dici ex pluribus. Et primo, quia
licet uerum ſi non poſſe Principem ue-
nire contra contractum ſuum, id tamen
non habet locum in Regalibus & iuriſ-
dictionalibus conceſſis per ſuum cõtra-
ctum, ut uoluit Bal.in tit. de pa.conſtan.
in uerſi.amplius conſueuerunt, quem ad
hoc allegant Moder.Cano. in capit. pri-
mo de proba de quo etiam per eoſdem
Moder. Cano.in capit ad audientiam de
præſcriptionib. Ad quod etiã facit dum
dicitur in iuriſdictionalibus ius, & au-
thoritatem ſuperioris ſemper intelligi
reſeruatarum, quia talia non poſſunt, niſi
eius autoritate exerceri, cũ in eo reſideat
ſuprema poteſtas inſeparabilis, & poteſt
iuriſdictione quarumcunque ſingulariũ
perſonarum, & etiam ciuitatum ſuppri
mere. uerba ſunt Bal.in l.qui ſe patris. C.
vnde libe: cui conſonant uerba Spec. Io:
And & Bald.addi Specul. in tit.de iuriſ.
om.iu.in verſ quę ẽt meri Imperij ſunt.
20 Item pro hac opinione adduco doct.
Bar. in l.fin. in princip. ff.de Sena. dum
dicit quòd facta conceſſione à Principe,
& tranſlato etiam Dominio rei conceſ-
ſæ, poteſt ab ipſo conditio apponi, non
21 ex ui contractus, ſed ex ui legis. Quia
omnis poteſtas legum eſt in pectore ſuo
allegat l qui fundos.C. de omni agr. de-
22 ſer.lib.11. Item dicit Bald.in conſil.
288.incipien.ad intelligentiam ſequen-
dorum.3.lib.quod alterare modum in
feudo non eſt diſueſtire, & priuare vaſal
los; ſed ponere illos ſub quadam regula
iuſtitię & ęquitatis, & habetur per Ioan.
Campe. in conſil.2. inter conſilia Alber.
23 Brun. Item dicit Luc.de pen.in d.l.
qui fundos; quòd illa lex eſt mirabilis,
quòd Princeps in conceſſionibus ſuis ẽt
perfectis, & quod plus eſt alijs iure pri-
uato quæſitis poteſt conditionem appo-
nere in cuius defectu perfecta conceſſio,
& quæſitum dominium reuocatur, & il-
la.l.ad hoc notauit Bal. in l.nuptæ. ff de
ſena & cumulauit ad hoc multa. Barb.in
cap. fin.de offic. dele. col.17. verſicul.in
quantum dicit tamen Sigiſm. de Loffre
in conſil.39. in feud.num 3. quòd iſtud
non admitteret ipſe in conceſſione facta
per pecuniam, ſeu in quęſitis per contra-
ctum not.in cap. nouit de iudi.& cap. 1.
de prob.& in l.digna vox.C.de legi. Item
Albe Bru.clarè concludit ꝙ poteſt Prin-
ceps reuocare priuilegium a ſe conceſ-
ſum in conſi.1.in feuda. & quod poteſt
vni ius auferre, & alteri concedere, ſecũ-
24 dum Alber.Bru.d.conſi.1.nu 47. Item
ꝓ hac opinione adduco cõſi. Alber Bru.
num.97.vbi dicit quòd Princeps poteſt
etiam ſine cauſa reuocare iuriſdictiona-
les conceſſiones pro quo allegat Bal. in
l.qui ſe patris.C.unde lib.uerſic. item in
conceſſis vbi limitat id non procedere
ſi iuriſdictio eſſet conceſſa cum directo,
vel utili dominio, ut in feudo habente
iuriſdictionẽ, vel niſi princeps propter
conceſſionem conſequutus eſſet emolu-
mentum, & quòd vbi conceditur iuriſdi-
ctio poſſit reuocari uoluit Fely in d. cap.
nouit de iudi.nu.9 in prima limit. Quid
igitur dicendum in tanta Doct. varieta-
te. Ego puto diſtinguendũ eſſe, quòd aut
quærimus de conceſſis per Principẽ per
viam contractus, ſeu priuilegij tranſeun
tis in uim contractus aut de conceſſis ꝑ
viam priuilegij ſimpliciter ſeu per uiam
gratiæ. primo.n.caſu dico per ſupra alle-
gata ꝙ non poteſt tollere nec reuocare
con-

conceſſa nam Princeps in contractibus priuatus conſideratur ſecundum Sigiſ. Loffre. in cōſ. 38. num. 10 & Iaco. de Leonar. in conſi. 140 inter cōſilia Alber. Bru. num. 136. & conſil. 147. nu 99 & ibidem dicit, quod Principi conuenit illud uerbum quod ſcripſi ſcripſi.

25 Item quia dicit Do. Sigiſ. de Loffre. in conſi. 7 nu. 13. quòd abſurdum eſt reducere beneficia Principum ad uaſculum, per ſtrictam interpraetationem & quòd non poſſit reuocare contractum à ſe geſtum, late habetur per Fely in cap. primo de probatio. & ibi caeteros Docto & maxime Dec. & idem uoluit Bal. in l. penul. C. de dona. inter ui. & uxo. in l. fina ad fi. C de manſa. & in cap. primo in princip.

26 per illum text de natur. feu. Nam ſecundum Dec. ibi in contractibus requiritur aequalitas, & ideo Princeps communi iure utitur ſecundum Bal. in l. ex imperfecto ad fin. C. de teſta. nam quamuis Princeps lege poſitiua non obligetur, dictamine tamen rationis non eſt ſolutus, quia animal rationale eſt, ut refert Dec. tenere Bal. in l. ſi aquam col. 11. uerſi. 18. C. de ſer & aqua ſi aliter diceremus (dicit Dec. ubi ſupra) nullus inueniret qui contraheret cum Principe, & ſic hominum priuaretur cōſortio, quòd eſſet ualde graue l hi qui C. de apo. & hanc rationem adducit Rom. in conſil. 352. incip.

27 quaeritur primo nunquid circa fin. Et tenentia hac concluſione pro uera, & communi, illa limitatur per ſcribentes, & p̄ſertim Fely. & Dec. in dicto c. primo de proba. ut procedat quando Princeps per ſuum contractum uellet uaſallis inuitis eos ſubijcere, nam illud facere non poſſet ſecundum Hoſt. quē ibi Io. And. Anto de But. Abb. & Alij ſequuntur in c. dilecti de maio. & obedien. not. Bal. in cap. primo. § ſi quis uero ſic. adde dicit Hoſti.

28 quo. tem mi. Item ſi contractus Principis contineret, maguam laeſionem, & diminutionem ſuę iuriſditionis; nā non teneret ſecundum dictos Doct et ſi contineret iuramentum ca. dilecto, & quòd ibi Bald. extra de iur. iuran. & idem dicit Bar. in l. prohibere. § planè. ff. quòd ui aut clam, ſed Dec. ibi dicit quòd licet contractus non teneret iſto caſu in praeiudiciū tertij, tamen in praeiudicium ipſius Principis, ut teneatur ad intereſſe, bene tenet plures alias limitationes dat Fel. ad prędictā concluſionem, quas per te uideas.

29 Vnum tamen eſt ſciendum, quòd etiam ſi Princeps conceſſiſſet per uiam contractus iuriſdictionem Baronibus, poteſt tamen per legem generalem illā limitare reſtringere, & arctare, ſecundū Bart & Saly. & c. Doctor. in l. omnes. C. ſi contra ius uel utili pub. & Caſt. in eō ſue. But. in § 8 f. 35. in tit. quant. le ſigne. nu 5. intellige tamen ſi concurrit publica utilitas, nō aliter, & ex hoc infero, ꝙ valet bannū emanatū in hoc Regno ꝙ qui praeuenerit in capiendo malefactores non teneatur remittere ad Dominum, & Baronem eorundem. ſic etiam dicendum eſt in caſu noſtrae Pragma. ꝙ ſanctiſſimè proceſſit eius permiſſio, q̄d obligantes ſe ad cenſum poſſint ſe ſubijcere cuicunque foro, uerſatur enim in

30 hoc publica utilitas. Et operatur praeſens noſtra prouiſio ꝙ licet aliàs poſſit Baro mandare ſuo uaſallo proroganti iuriſdictionem in alium, ſine eius uoluntate, & coram alio iudice litiganti, ne ꝑcedat, & agat coram eo iudice. Cuius iuriſdictionem prorogat, & etiā petere remiſſionem cauſę, ſecundum Card. Alex. in c. 1. §. praeterea col. 3 de prohi. feu. aliena per Fede. & per Do. Iac in l. 1. de iud. tamen ſtante prouiſionis noſtrae Prag. in

31 cauſa cenſuali non poſſet. Item licet aliàs circunſcripta praeſenti prouiſione ſit maxima diſceptatio inter Doc. an habeat locum poenitentia inter eos qui ſe ſubmiſerunt iuriſdictioni alterius iudicis, nā gl. in l. 1 ff. de iud. dixit quod licet aliàs teſtes ſe ſubmittant iuriſdictioni alterius iudicis ipſo iudice praeſente, tamē ante litē conteſtatam poterunt uoluntatem mutare, licet Guliel. de Cun. Guid. de Suz. Iac. But. Alb. de Roſ. Ang. & Pau. Caſt. in d. l. 1. uoluerint ꝙ ſi partes in pręſentiam iudicis prorogaſſent iuriſdictionem ipſo iudice praeſente, quod ille iudex ſtatim acquirit iuriſdictionē, adeo quod etiam ante litem cōteſtatā nō erit licita pęnitentia, nec poterūt partes quę

ita ſe ſubmiſerunt mutare uoluntatem,
& recedere ab eo. de quo tamen pleniſſi-
me addo uidendum do. Iac. de ſan. Geor.
in d. l. prima. ff. de iudi. tamen in cauſa
cenſuali utcunque ſit ceſſat hęc difficul-
32 tas ſtante prouiſione noſtræ Prag. Se-
cundo uero caſu ſi loquimur de priuile-
gio conceſſo an poſſit reuocari per Prin
cipem, & tunc diſtingue aut priuilegiũ
conceditur non ſubdito, & tunc non
poteſt reuocari, ſecundum Inno. in cap.
nouit de iu. quem ſequitur Lap & Rom.
conſil. 41. uidendum eſt, colu. fi. in prin.
lib. 1. & in conſil. 352. quæritur. 2. colum.
4. & Alexan. conſil. 101. uiſis inſtrumentis
col. 2. lib. 1. & conſil. 34. uiſo puncto col.
5. lib. 4 & eſt ratio, quia in non ſubditum
ſtatutum non poteſt ualere & lex cap. 2.
de conſtit. in 6. unde tenet in effectu, ut
contractus ualeat, ſecundum Card. con
ſil. 147. videtur prædictam colum. fin. &
Rom. conſil. 352. licet hæc ratio impu-
33 gnetur per Dec. in d. cap. nouit. Am-
pliat ibi Dec. hanc concluſionem quòd
ſicut non poteſt tolli ſtatutum in præiu-
dicium non ſubditi cui ius quæſitũ fuit,
ita pariter in præiudicium eius diſpen-
ſari non poteſt; ſecundum Dom. in cap.
licet canon in prin. colum. penul. uerſi.
an autem epiſcopus de electio. in 6.
34 Item ampliat ut etiam cum cauſa ius
quæſitum non ſubdito tolli non poſſit,
ſecundum Pau. de Caſt. in conſil. 281. pri
35 mum dubium colum. pen. Limitatur
primo ut non procedat ſi per priuilegiũ
eſſet conceſſa iuriſdictio, quia tunc pri-
uilegium reuocari poſſet: quia in con-
ceſſione iuriſdictionis authoritas ſupe-
rioris uidetur excepta c. uenientes de iur.
iura. ſed Dec. in d. c. nouit impugnat di-
ctam limitationem, & dicit eſſe aduertẽ
dũ, ꝙ ſi ab ipſo Imperatore uel Papa aut
alio non recognoſcente ſuperiorẽ, reco-
gnoſceret tale priuilegium, ceſſaret illa
ratio de authoritate ſuperioris Item. 2.
conſiderandum eſt, quia illa authoritas
ſuperioris quæ reſeruata uidetur, facit ꝙ
ipſe ſuperior reuocare poſſet, & non ille
qui priuilegiũ dedit. tertio, illo ratio ẽt
poſſet habere locum in alio priuilegio,
quia ſemper reſeruata intelligit autho-
ritas ſuperioris in l. fi. in prin. ff. ad muni
36 cipa. 366. Secundo limitatur niſi pri-
uilegium cõceſſum non ſubdito ea poſt
facto euidenter læderet concedentem
præter eius intentionem, tunc enim po-
teſt reuocari tale priuilegium, ut eſt tex-
tus in capitulo ſuggeſtum, & ibi habetur
extra de deci. & de hac limitatione uide
plenius per Fely & Dec. in d. c. nouit de
37 iud. Si uerò nos loquimur de priuile-
gio conceſſo ſubdito, ſeu de gratia eidẽ
facta, & tũc dicit Fely. in d. c. nouit quòd
aut per illud priuilegium eſt translatum
dominium rei conceſſæ per priuilegiũ,
ſequuta traditione uera uel ficta, & tunc
uidetur, quod tale priuilegium non poſ-
ſet reuocari ſine cauſa: ratioq; dominiũ
quod eſt per priuilegium translatum eſt
de iure gentium, contra quod princeps
non diſpenſat ſine cauſa, ut auferat ius
quæſitũ alteri, ut latè dicit tradi per Bar.
in l. conſtitu digeſtorum. Aut per priui-
legium non eſt quæſitum aliquod ius de
iure gẽtium (ut puta quia eſt priuilegiũ
exemptionis, ſeu immunitatis) & tunc
dicit quòd ſi ſtatur in meris finibus pri-
uilegij, poteſt reuocari, authen. qua in
prouincia. in uerſiculo priuilegio non
obſtante. C. ubi de crim. agi. opor aut pri
uilegium non ſtat in meris finibus &
terminis meri priuilegij, ſed tranſit in
contractum, & tunc non poteſt reuocari
ſiue iuſta cauſa l. fundi. C. de fun. patri-
mo. libro undecimo. & eo caſu nec à ſuc
ceſſore poteſt reuocari. ſecundum Cynũ
& Baldum in l digna uox. C. de leg. &
idem dicẽdum in ſtatuto ciuitatis, quòd
quando tranſiuit in contractum non po
teſt reuocari, quod quidem ut ſupra in-
telligendum eſt, niſi ex iuſta cauſa, quia
illa ſuperueniente poteſt princeps & ci-
uitas reuocare decretum, uel priuilegiũ
ſuum, licet tranſierit in cōtractum; quæ
omnia probantur in l. Lucius. § fin. ff. ad
municip. & in l. quod ſemel. de decre. ab
ord. fam. & eſt ratio, quia ſi ius ſubditi
nõ ortũ à principe, poteſt per eũ ex cau-
ſa reuocari, ut probatur in d. l. Lucius. ff.
de euictio. à fortiori poteſt reuocare il-
lud quod habuit ortũ ab ipſo Principe,
de quo uide late per Fel. & Dec. in d. c. no
uit.

uir. de iud. Aſſlictus uerò in cōſ. ea quę a decus, latiſſimè tetigit hanc quæſtionem, tandem tenet, φ ſi cōceſſio iuriſdictionis facta eſſet Baronibus ob remunerationem ſeruitiorum, tunc ſiue Barōnes eſſent ſubditi, ſiue non ſubditi, non poſſet fieri reuocatio niſi ex cauſa, ſimiliter ſi iuriſdictio eſſet mediāte pecunia conceſſa Baronibus, tūc licet ſit clarum de iure qđ iuriſdictio non poſſit uēdi, nihilominus Rex ſi conceſſit nō pōt reuocare, niſi ex cauſa publicę utilitatis legē generalem condendo, pro quo facit tex. in l. quod ſemel. ff de decre ab ordi. faci. & dicit Alex. in conſ. 115. in 2. uib. 5 col. qđ creditur Regi dicenti ſe reuocare ex
38 cauſa publicæ utilitatis. Item ſi cōceſſio iuriſdictionis tenderet in maximam læſionem Regis, puta quia ex hoc turbaretur trāquillitas Regni, tunc poteſt reuocari argu. c ſubiectum. de deci. & dicit
39 Bal. in l ſi ff. de ſen. Item ſi Barones male uterentur iuriſdictione affligendo uaſallos, poſſet reuocari. ſecundum And. de Iſer. in d. Conſt. ea quæ ad Deum, & uide Caſſa. in con ue. Burgu. in tit. des iuſtices, & droict. de Ieelles. rub. 1. §. 5. num. 187 fol. 27. mihi.

SVMMARIVM.

1 *Emptor cenſus non poteſt ultra precium ſolutum recipere.*
2 *Correlatiuorum natura an ſit ut diſpoſitū in uno ex correlatiuis extendatur ad alterum?*
3 *Emptor ſi ultra pretium ſolutum quid acci pit quid erit?*
4 *Contractus quando reddatur nullus promiſ ſione in eo contenta quod ultra receptum pretium aliquid ſoluatur?*
5 *Inſtrumentum falſum in uno capitulo an ſit falſum in totum?*
6 *Liber mercatoris in uno reprobatus an uitietur in totum?*
7 *Sententia lata ultima meta Iuriſdictionis non ualet etiam quod ad concernentia iuriſdictionem iudicantis.*
8 *Decretum pro parte latum in caſu uero & pro parte in caſu falſo non ualet.*
9 *Donatio facta de omnibus bonis pſentibus et futuris nō ualet etiā quo ad præſentia*
10 *Iudex competens procedens cum incompetenti facit omnia nulla.*
11 *Laudum non ualet ſi unus arbiter eſt habilis alter inhabilis.*
12 *Vtile quando uitiatur propter inutile.*
13 *Confeſſio erronea in uno capitulo in cæteris*
14 *Metus tortura non minus conſideratur in uno capite confeſſionis quam in cæteris.*
15 *Additio inutilis non uitiat cætera.*
16 *Authoritas falſi tutoris non reddit falſam authoritatem ueri tutoris.*
17 *Ratio non ſuſpecta facit ut credatur rationi ſuſpectæ.*
18 *Iudex procedens ex capite incompetenti cū poſſet ex competenti an uitiet quid facit?*
19 *Actio ineptè expreſſa an uitiet.*
20 *Gabella non ſoluta an faciat ut res licita & illicita confiſchentur.*
21 *Vtile per inutile non eradicatur.*
22 *De eadem re.*
Opinio Dom. Autho.
23 *Pactum quod uenditor teneatur ad impenſas factas in emptione an ualeat.*
24 *Pactum quod uenditor redimens teneatur ad Gabellam ſolutam an ualeat?*
Opino Do. Autho.
25 *Venditor an teneatur ſoluere debita fiſchalia emptori?*
26 *Et teneatur ſoluere id quod ſolutum proxenatis.*
27 *Venditor an teneatur ſoluere impenſas inſtrumentorum.*
28 *Emptor an poſſit paciſci φ uenditor teneatur ſi redimit ſoluere īſtrumētorū īmpēſas.*
Opinio Dō Autho
29 *Pactum quod uenditor redimens reficiat ex penſas facta in ratificatione an ualeat*
30 *Pactum quod mota lite teneatur uenditor ad omnes impenſas ualeat?*

1 VT uides hic, non poteſt emptor in retrouenditione cenſus ultra pretium ſolutum pro eius emptione aliquid petere, uel habere, & ſimiliter uenditor nō poterit emptori ultra dare, & ut uerba ſonāt, nec ſpōte nec pacto
2 ſolui aliquid ultra pōt. An ſi dicebat in hac prag. qđ nihil ultra percipiat ab emptore,

ptore, & potuiſſet intelligo quod uenditor nihil ultra daret, & uidetur quod ſic, nam emptor, & uenditor ſunt correlatiua, & ſtatutum in uno, cenſetur ſtatutũ in alio, ſecundum Bart. in l pen. C. de ru uidei, tolle. ubi dicit quod ſi ſtat ſtatutũ quod nulli liceat uendere frumentum, niſi in platea ſub certa pœna, etiam ꝙ nihil diceret de emptore, nihilominus decidit quod ex quo ſunt correlatiua ꝙ ſtatuitur in uno, cenſetur ſtatutum in alio & pro hoc bene dicit facere text. in l. 1. C. de rapte. l b. 11. & idem uoluit in l. fi. ff de accepti. quod quidem ſequitur Bal. in l. nemo martires. C. de ſacro ſanc. eccleſ. ſed in contrarium eſt gloſ. in c. 1. extra loca in uerbo ſub excõmunicatione, ubi uoluit quod pœna appoſita uni ex correlatiuis non extendit ad alterũ, & cã gl. ad hoc ibi not. Abb. & dicit etiam quod eſt ſimilis gl. contra Bar. in clemẽ. unica de conſan. & affi. iuncto text. ubi apponitur pœna contrahenti matrimonium cum moniali, & eadem replicatur in ipſa moniali, quaſi pœna appoſita in maſculo non extendatur ad ipſam fęminam contrahentem: unde ipſe Do. Abb. d. c. dicit quod eſt diſtingendum, quod aut non eſt eadem ratio in altero ex correlatiuis, & non debet eadem pœna extendi, Aut eſt eadem ratio, ut puta, frumentum non extrahatur de ciuitate, imponitur pœna uendenti frumentum foreñſibus, nunquid pœna intelligatur repetita in emptore, & in hoc caſu dicit ipſe, quod eſt dubium probabile, uerum credo quod ex identitate rationis debet extẽdi cõſtituto, ſed nõ pęna cõſtitutionis, & ſic contrafaciens inuoluitur peccato, ſed non pœna conſtitutionis, & ita pertranſit ipſe cum hac opinione, ſed ipſemet contrarium tenuit in prohem. Decre. ubi ad hoc allegat Butrig. in authẽ. qui ſemel C. quomodo, & quando iu. & idem Abb. ſimiliter contrarium tenuit in c. quia clerici de iur. patro. ubi dicit illã eſſe communem opinionem, quod etiã in pęnalibus ſtatutum in uno etiã reſpectu pęna cenſetur ſtatutum in alio ex idẽtitate rationis, & ita ẽt uoluit in c. fi. in 3. col. dę reſcip. & ita poſt multa dixit tenendum Fel. in prohe decré. quicquid dixerint contrarium tenentes, quod quidem intelligendum eſt, quando non eſſet diuerſa ratio in uno ex correlatiuis, & per hæc uidetur dicendum quod ſuperfluo fuerunt appoſita illa uerba (uel exhibeatur a uenditore) ſed defendendo text. poteſt dici quod illa uerba non ſunt ſuperflua, ſed prorſus neceſſaria, nã quia hic tractatur de materia uſurę ideo pœna, ſeu conſtitutio loquens in dante ad uſuram, non extenditur ad recipientem, & econtra, & eſt ratio, quia diuerſa eſt ratio in eis, ut patet ex not. in c. ſuper eo. de uſur. & habetur per Abb. in c. 1. loca & ad ea quæ ſupra dicta ſunt, quod ſtatutum in uno ex correlatiuis, habęt locum in alio, etiam in pœnalibus, adde quod procedunt in pœna legali, ſecus in pęna conuentionali ſecũdum Bal. & Ia. de Aluar. in c. 1. qualiter do. proprieta. priue. & habetur per Bap. de ſan. Blaſ. in tract. de corre. in uerbo uenio ad quartũ nu. 7.
3 Sed poſito quod ultra precium ſolutum pro emptione cenſus accipiatur aliquid retrouenditione per ipſum emptorẽ, quid erit tex. ultra non procedit, attamen dico indubitanter, quod cõtractus eſt nullus, quia tex. iſte dat formam, & actus factus contra formam per legẽ datam eſt nullus c. cum dilecta de reſcrip. c. cum uenerabili de offi. deleg. & habetur per Bal. in l. placũ col pe. verſi. & no. quod. C. de ſen. & inter om. iudi. & in l. prima ff. de liber. & poſth. ſed uidetur dicendum quod aut ex pacto aliquid ultra promittitur in inſtrumento, & tunc illud non debetur, & non credo quod contractus ſit nullus. quia actus nullitatis ẽ pęna. c. dece. de immu. eccle. in 6 & per Gomes in regu. Canc. 14 & 16. in fi aut nihil ex pacto promittitur, ſed accipitur
4 & debet reſtituere. Sed dubium ſtat poſito quod actus redderetur nullus an cõtractus in totum reddatur nullus uel tantum in ea parte, qua promiſſum eſt aliquid ultra pretium receptum, & uidebatur dicendum quod in totum reddatur nullus, cum contractus de retrouendendo
5 uidetur quod ſit indiuiduus, & ideo uitiato in uno in totum redditur uitiatũ

per

per tex. in l. 1 § illud & § trebatius. ff. de aqua quoti. & æſt. & l. ſi ego. ff. de iniuſto teſtaméto. & l. 1. § generaliter & ibi Bar. ff. de dona. inter uir. & uxo & per Dyn. ĩ capit. utile de regu. iur. in 6 & late per
5 D. And. Tiraq. Item pro hoc facit, quia ſi inſtrumentum eſt falſum in uno capitulo in totum erit falſum lege ſi ex falſis. C de tranſ. & ibi late per Doctor. de quo alias dixi in practica mea c. cri. in verbo item falſitatem commiſit.
6 Item pro hoc facit, quia liber mercatoris in caſibus in quibus probat, ſi fuerit reprobatus in una parte in cæteris uidetur reprobatus de quo per Iaſ. & Doc. in l. admonẽ li. ff. de iur. iur. ſed de ueritate per Pau. de Caſt. in conſ.
7 314. miſſo primo in 2. lib. in nouis. Itẽ pro hoc facit, quia ſi iudex non poteſt cognoſcere niſi uſque ad certam ſummã ſi cognoſcit in maiori ſumma quam ſua ſit iuriſdictio, non ualebit etiam in minori, quia inſtantia iuditij non poteſt pro parte ualere, & pro parte non ualere. l. cum certa ratione. C. de quãdo pro. nõ
8 eſt ne. Item ſi iudex miſit aliquem in poſſeſſionem pro debito qd eſt parte uerum, & pro parte falſum p ſuum decretũ erit in totum decretum nullum, quia decretum iudicis eſt indiuiduum. l. prima. § hæc uerba ne uis fiat ei, & l. in hoc iudicio ff. famili. hereiſcundę. & l. ſi nõ ſortem. §. certum. ff. de cõditione indebiti.
9 Item quia ſiquis donat alicui omnia bona ſua præſentia, & futura, licet ualuiſſet donatio ſi ſimpliciter facta foret de præſentibus, uel de futuris, tamen quia de omnibus dictũ eſt, uitiatur in totũ, ſecundum Bald. in l certi. § quoniam. ff.
10 ſi certum petatur. Item quia ſi iudex cõpetens procedit ſimul cum incompetenti putans eſſe ſuum collegam in iuriſdictione delegata, uitiatur quicquid agitur capitulo cum ſuper extra de offi. delega.
11 Item quia qñ duo ſunt arbitri unus habilis, alter inhabilis, tunc quia forma compromiſſi nõ poteſt ſeruari, ideo laudum non ualet lege pedius. § primo ff.
12 de arbi. Item quia quando inutile eſt cõtra naturam contractus tunc proculdubio uitiat utile & ualidum, lege actus. ff. de regulis. iur. in caſu igitur noſtro abſque dubio recipere pluſquam pretium ſolutum pro emptione cenſus uidetur contra naturam contractus cenſualis, ergo &c. & alijs caſibus utile per inutile uitiatur prout notatur per Bal. in d. l. certi. § quoniam. ff. ſi cert. pet. & per Mayner.
13 in l. non ſolent ff. de reg. iur. Itẽ pro hoc facit quia ſi inquiſitus de aliquibus criminib. cõfitetur oĩa delicta, ſi demũ reuocat confeſſionẽ ſuam, & probat errorem confeſſionis in uno capite, in cæteris capitibus ipſius cõfeſſionis præſumitur erronea ut uoluit pulchre Raph. Cuma. conſ. 154. & uoluit Alcia. in tracta. de præſump. in 1 i. præſu. dicebat Do. meus Ioan Bolog. quod hoc non poteſt eſſe verum in confeſſione habente plura capita, nam licet errafſet quis in uno aut duobus capitibus non ex hoc debet irritari dicta confeſſio quo ad alia capita, quia licet id uerũ eſſet ubi daretur falſitas, p tex. in l. ſi ex falſis, ideo eſt, quia in falſitate cõſideratur dolus, ſed in errore non põt dari dolus, immo poteſt eſſe ꝙ in una parte dicat quis uerũ, & in alia error & licet nihil allegaſſet, tamen allego Bal. in l. nec exemplũ C. de fal. ſed ego dico hoc eſſe uerũ in cõfeſſione ſpõtanea, at ſecus in confeſſione extorta p tormẽta, cui quidem non ſemper ſtandum eſt cum ſit res fragilis & periculoſa, & quæ veritatem fallat, nam pleriq; patientia ſiue duritia tormentorum ita tormẽta cõtemnunt, ut exprimi ab eis ueritas nullo modo poſſit. Alij tanta ſunt impatiẽtia, vt in quouis mentiri quam pati tormenta uendir, & ita fit ut etiam uario modo fateantur, ut non tantum ſe, uerum etiã alios criminentur, uerba ſunt tex. in l. 1. §. quæſtioni. ff. de quæſtion. & ideo debet confeſſio extorta per tormenta uerificari per alias probationes & coniecturas, vn bene. debeat idem Cuma. ubi ſupra, vbi autem nõ eſſet uerificata, & appareret erronea in uno uel duobus capitibus, in cæteris præſumitur erronea, ſic in totum
14 reuocabitur. Item quia metus torturæ a quo cauſatur confeſſio, non magis conſideratur in uno capite confeſſionis, quã in cæteris capitibus, ergo ſi uitiat unũ caput

caput ſeu duo ipſius, probato errore, de-
beo pariſormiter uitiare cętera capita, nã
ſi confitens falſum dixit metu in totum
in uno, præſumitur ita in cæteris eodem
metu feciſſe, metus enim uitiat conſen-
ſum quando cadit ſuper eodem ſuper
quo conſenſus, ſecus ſit ſuper diuerſis, ſe
cundum Inno. in c. cum locum de ſpon-
ſa: & Bal. in tract. ſciſma. quem ponit in
rubri. C. ſi quis al. re. pro 11. col. & 8. co.
metus enim i caſu noſtro (ut dixi) cadit
in omnibus capitibus confeſſionis, & ſic
licet confeſſio contineat diuerſa capita,
ſuper omnibus enim capit metus, ergo
omnia uitiat, Ceſſat enumeratio Domi.
men Bolo. nam licet dolus nõ det cauſã
confeſſioni in caſu noſtro, dat enim cau
ſam ipſi confeſſioni metus qui pariſor-
miter uitiat actum putarem tamẽ, quod
ſi poterit apparere ꝙ data opera quis cõ
feſſus eſſet non uera, ut reſtringeret uera
confeſſata, (ut puta quia eſſet aliquis li-
teratus, aut perſona practica & ſagax) ꝙ
tunc etiam probato errore in uno uel
duobus capitibus, non præſumitur erro-
nea in cæteris capitibus, & ex his omni-
bus dicendum uidetur quod ſi contra-
ctus reddatur nullus in una partita, in cę
15 teris redditur nullus. Sed iſtis nõ obſtã
tibus uidetur dicendum, quod dictus cõ
tractus non erit nullus niſi in ea partita
qua promittitur ſolui certum quid ultra
pretium ſolutum pro emptione cenſus,
& hoc ex pluribus, & primo, quia inutı-
lis adiectio nõ uitiat, ut habetur in text.
l. non ſolent. ff. de regu. iur. ubi in ſpecie
dicitur, quod non ſolent, quæ ſuperabũ-
dant, uitiare ſcripturas, & habetur in l.
cert. § quoniam ff. ſi certum pe. ubi inu
tilis ſtipulatio adiecta numerationis pe-
cuniæ non uitiat, ſic ergo uidetur dicẽ-
dum in caſu iſto, quod licet ultra pretiũ
ſolutum aliquid promittatur non tamẽ
ex hoc totus contractus debet annulla-
ri, ſed tantum in ea partita.
16 Secundo facit id quod habetur in l. ıı
§. 1 ff quod falſ. tut. aut. ubi ſi falſus & ue-
rus tutor pręſtant authoritatem pupillo,
authoritas falſi non reddit inutilem au-
17 thoritatem ueri tutoris. Tertio facit, nã
ſi ſuſpectus & non ſuſpectus edunt ratio
nes creditur tamen editioni propter fidẽ
nõ ſuſpecti, ut habetur per Mayne. in d.
l. non ſolent. & Bal. in d. § quoniam.
18 Item & quarto ſi iudex putans ſe ha-
bere iuriſdictionem ex uno capite, & nõ
habet, ſed habet ex alio capite, & proce-
dat ex capite in competenti non uitiabi-
tur proceſſus ſecundum Innoc. in c. cũ
ex officij extra de præſcrip. facit tex in
l. t. § de iudi. ubi hoc tenet Ang. & alle-
gat Specu. ita tenuiſſe in titu. de iuriſdi.
omnium iudicum. § 1. uer. ultimo not.
quod uerum eſſe dicit, quando litigan-
tes procedunt ex capite competenti, &
ita caſus in dicto § primo, ſecus ſi iudex
& litigantes ſimul errarent, ut eſt tex.
in l ſi in ſeruum § ſi quis iudex ff de ar-
19 bi. Item & quinto ſi narratio, medium,
& cõcluſio libelli bonæ ſint, tñ actio eſ
ſet inepte concepta, non uitiat inutilis
expræſſio actionis ſecundum Innocen-
tium in capitulo examinata extra de iu-
dic. nam tacite ex bona narratione con-
cluditur actio competens; ſed Bald. in di
cto § quoniam igitur, tenet contrarium
quia peccat in forma, & aptitudine libel
li, nec intelligere tacite ꝓponi una actio
ex quo alia exprimatur quia expræſſum
facit ceſſare tacitum, ut lege rogaſti §. ſi
tibi ff ſi certum petatur, & debet imputa
ri illi, qui ineptam actionem expræſſit;
vt l prima. §. primo. ff. ſi meſ. fal. mod. di.
& ita tenet Mayner. in d. l. non ſolent ff.
20 de regu. iur. Item ſexto pro hoc facit,
quia ſi quis portat multas res de quib.
pro parte debet ſolui gabella, & pro par-
te non, ſi gabella non ſoluatur de illis
de quibus ſolui debet, illicitæ tantum
cõfiſcantur, & non licitæ; caſus eſt in l. ſi
publicanus § de reb. & ibi Bart. & Doct.
ff de pu. licet in contrariũ uideatur tex.
in l. 3 C. de nau. fœn. & in l. cotem ferto.
§ dominus & ibi Bar ff. de pu quod qui-
dem dicit Bar. ibi uerum eſſe niſi portãs
licita cum illicitis contra deuectum pu-
niretur pœna capitis, & pub. bonorum,
ſecus ſi ex forma ſtatuti puniretur alia
pœna. Ioannes uero de firmo in tract.
gabell. in ultima parte in quæſtio. 8. re-
fert plures opiniones tandem ex mente
Saly. in l. 3. C. de nau. fœno. diſtinguit,

quod

quod aut quæritur de reb. quæ portari poſſunt licite, ſed non ſine ſolutione gabellæ, & in illis licentia data de cer. quantitate prodeſt pro ea, & ſiquid amplius portatur ꝙ non denuntietur, & gabella nõ ſoluatur & illud plus pditur, & incidit in cõmiſſum, & nõ aliud de quo ſoluit nõ debuit d.l ſi publicanus §. de reb. Aut quæritur de reb. quæ licite portari nõ poſſunt ēt cũ ſolutione gabellæ, ut ſunt res de quib. in dicta l.3. C. de nau fæno. & tũc ſi ſunt alterius quam portantis, & dominus rerum non fuit cõſcius, & tũc non publicantur licite, ſed illicite tãtũ; & hoc niſi expræſſim aliud ſtatuto caueatur ſed nauta uel mulio ad intereſſe damnum paſſo tenetur l. iubemus. § nulla de ſac. ſan. eccle. & ideo Bar. in l. 2. C. de naui, non excu. lib. 11. dicit mulionem portante res mea contra deuetũm teneri fiſco ad æſtimationem rerum, ut ſic damnum ſit ſuum, non meũ, ſi uero res licitæ, & illicitæ ſunt portantis, & tunc de iure communi omnia bona ſua ſunt publicanda, propter talẽ portationẽ, ſed ſi omnia nõ ueniũt confiſcanda, & tũc ſi licita portantur ſeparatim cum illicitis, puta ſuper diuerſis animalib. uel curribus, uel nauibus, non cõfiſcãtur licita propter illicita, ſi uero portãtur ſuper eodem mulo, curru, uel naui, & tunc eſt du-

21 bia quæſtio; ſed dicendum eſt (ſecundũ eum) ut ſupra dictum eſt. item ſeptimo pro hoc facit, id quod habetur in Euangel. Math. cap. 13. de zizania ſuperſeminata inter frumentum, nam dicitur ibi quod non debet eradicari frumentum propter zizaniam, & ſic utile per inutile

22 non debet uitari. At etiam pro prima opinione optime facit id quod habetur in Epiſt. ad Corinthios c. 5. & ad Gallatas. c. 5. ubi ſcribitur quod paulum fermenti totam maſſam corrumpit. Itẽ facit, id quod ſcribitur per Ioan. Chriſo. in caput Math. 10. homil 26. in Litera D. (nam bonum inquit, quãdiu fuerit mixtum & cum malo iacet, & mortuum eſt, quia non poteſt bonum eſſe coniunctũ cum malo: cum autem a malo fuerit ſeparatum, tunc ſurgit & uiuit) licet poſſet dici quod hoc faciat potius pro ſecunda opinione quam pro prima, quid igitur dicendum in caſu noſtro? Ego puto dicẽdum, quod contractus tantummodo uitiatur in eo quod excedit, per allegata ꝓ iſta opinione & tenuit Bal. in l. certi cõditio § quoniam ig. tui. ff. ſi cer. peta. numer. 3. ſed credo puniri contrahentes de vſuraria prauitate, ſuper quo cogitandũ

23 eſt. Quid enim ſi fiat pactum, quod ſi reemptio contigerit fieri non multo tẽpore poſt emptione, quod tunc uenditor teneatur ad impenſas factas forte in emptione, an tale pactũ ualeat? & uidetur dicendum quod ſic, nam ſi uenditor ſtatim uoluit reemere, & emptor fecerit nõnullas expenſas, & tamen nihil ſeu parum habebit de cenſu pro illo paruo tempore, licite poteſt petere illas impenſas ſi nihil de cenſu percepit, aut deducet pro rata cẽſus non percepti per l. ꝙ ſi ſumptus ff. de pet. hær. ubi bonæ fidei poſſeſſor, ſi nihil percepit fructuum, poteſt repetere huiuſmodi impenſas, & ad hoc faciunt nor. in ſimili p And. de Iſer. Aluar. & Cardi. Alex. in § his conſequẽter in tit. hic ſi. lex quod quidem ego puto verum, ſi impenſæ ſunt maiores cẽſu percepto.

24 Quid ſi de contractu deberet ſolui gabella, an fieri poſſit pactum quod uenditor redimẽs teneatur ſoluere gabellas ſolutas? & in hoc dico, ꝙ aut gabellã ex forma ſtatuti tenetur ſoluere emptor & nõ vẽditor, & tunc non poteſt fieri tale pactũ poſtq̃ onus ſoluendi gabellã, principaliter ſpectet ad ipsũ emptorẽ, ideo nõ poſſet repetere arg. tex. in l. neque. ff. de Impe. in rer. dota. fac. ubi maritus ſolu. matri. & dote ad uxorẽ reuerſa, non põt ab eadem exigi ſtipendium aut tributũ ob dotem ipſam præſtitum; ſi ergo non poteſt repetere, ego multominus nõ poteſt in pactum deducere, ſtãte diſpoſitione noſtræ. l. And. uero Tiraq. in tract. de retro. tetra. in titu de retract. conuentionel. §. 6. glo. 2. nu. 2. tenet oppoſitum, per tex. in l. debet in fi. ff. de ædi. ędict. quod etiam quod onus ſoluendi gabellã ſpectaret ad emptorem, nihilominus ſi poſtea reſcinditur uenditio ex uoluntate vtriuſq; emptor debet indemnis conſeruari,

uari, ſed ego dico quod ꝓcederet qñ ſta-
tim eſſet facta reẽptio, adeò quod nullũ,
ſeu non tantũ emolumentum percepiſ-
ſet emptor de emptione illa, quantũ ſol
uit de gabella, & in iſtis terminis loqui-
25 tur tex. in d. l. debet. An autem uendi-
tor teneatur ſoluere emptori debita fiſ-
chalia ante contracta ab ipſo uenditore,
quæ ipſe emptor ſoluit? & dicendũ eſt ꝙ
ſic, per l. Imperatores. ff. de publica & ue
cti. & uoluit in ſimili Bal. conſ. 303 ad
26 euidentiam præmittendum eſt lib. i. An
emptor poſſit a venditore petere illud
quod forte ſoluit ꝓſonetis, ſeu mediato
ribus? & in hoc dicendum eſt, prout dici
27 ſupra de gabella ſoluta. An autem uen-
ditor teneatur emptori ſoluere impen-
ſas inſtrumentorum uenditionis? & uide
tur ꝙ ſic, per ea quæ in ſimili dicunt Do-
ct. quod debitor tenetur creditori refun-
dere impenſas prædictas, ut per Bald. &
Salye. in l. ulti. C. de condi. ex l. Bald. in l.
non ignorat col. 2. uer. modo ego quæro
& ibi Saly. col. 2. uerſicu quæ o in impẽ-
ſa C. de fruct. & lit. expẽ quo quidem ꝓ-
cederet in caſu noſtro, quando ſtatim fie
ret reemptio, ita quod nihil de cẽſu fuit
28 præceptum, per ipſum emptorem. Sed ẽ
notandum, ꝙ licet prædicta, & alia forte
teneretur uenditor retroemens ſoluere
emptori, tamen non poteſt ea pactũ de-
ducere, alias contractus eſſet uſurarius,
etiam circumſcripta diſpoſitione. l. no-
ſtræ: nam Panor. in conſ. 16. in præſenti
col 2 uerſi. 4 coniectura lib. 1 reponit in
ter coniecturas quibus contractus præſu
mendus eſt uſurarius, hãc ſcilicet, quod
dictum eſt in contractu uenditionis, ꝙ
ſi uenditor redemerit teneretur reſtitue-
re gabellam emptori & ſumptus inſtru-
mentorum, quia (inquit) emptor nollet
ſuſtinere, ac ſuffere quippiam ſumptum,
ſed libere & ſine aliquo onere lucra fru-
ctus Ego autem puto poſſe fieri huiuſ-
modi pactum de ſoluendis dictis impen
ſis in eum caſum ubi ſtatim contingeret
redimi cẽſus uẽditos, & ſic nihil apud
emptorẽ remaneret, in hoc etiam caſu
bene procedit diſpoſitio d. l. debet in fin.
ut conſeruari debeat indemnis emptor,
non enim eſt iuſtũ quod emptor ſoluat
pecuniam ſuam, cum qua abſque dubio
potuiſſet lucrari aliter, & emat cenſum,
& faciat nonnullas expenſas, & demum
venditor ſtatim redimat, & ipſum rema-
nere eum tot impenſis factis abſque lu-
29 cro. Et pari ratione uidetur poſſe fieri
pactum ꝙ impenſę quæ fierẽt circa rati
ficationem fiendã per uxorẽ ipſius uẽdi-
toris, (ut ꝓ obtinẽda diſpẽſatione adner
ſus Prag. de uelleiano) uel ꝓ obtinendo
aſſenſum à Rege uel Barone in obliga-
tione rerũ feudaliũ, & ſimilia deberent
reſtitui ꝑ ipſum uenditorẽ facta reẽptio
ne, ſi tamen illico fuerit facta reemptio,
vel parum poſt, ita quod cenſus receptus
nõ aſcenderet ad eã ſummã impenſarũ,
licet And. Tiraq. in trac de utro. retra. ti.
de retraict. lignagier. § 29 gl 4 num. 11.
ſimpliciter renuerit teneri venditorem
dictas impenſas reſtituere emptori facta
reemptione.

30 Poteſt tamẽ abſque dubio fieri pa-
ctum quod ſi mota fuerit lis in cenſu uẽ
dito, quod uenditor teneatur ad omnes
impenſas & intereſſe, de quo tamen per
tex. in l. iam tamen § in hac ſtipulatio-
ne & ibi gloſſ & Docto. ff. iudi. ſol. & in
l. 1. & ibi gloſſ. & Docto. C man. & in l.
ex parte in princ. & ibi gloſſ. in uerbo &
obtinuit. & late Floria. ff. famil. hereiſ &
in l. excep & ibi Bartol. & Paul. de Caſtr.
ff de fideiuſ. in l. qui proprio. § litis. ff. de
procu.

M S V M A R I V M.

1 Dictio tanquam quid importet.
2 De eadem re.
3 Dictio tãquam qualiter in textu ſumatur.
4 Exequutio cenſus nõ regulatur ab exequu tione rei iudicatæ.
5 Sententiam exequi non debet ſi de nullitate opponitur, & quando.
6 Nullitas opponi poteſt coram exequutore.
7 Exequutio contractus cenſualis non impeditur prætextu nullitatis.
8 Exequutioni qualiter demãdabitur res iudicata.
9 De eadem re.
10 De eadem re.
11 Tertius ad impediendum exequutionẽ ſen tentia

tentia poteſt allegare nullitatem.

12 *Exequutio cenſus fit contra tertios poſſeſſores.*

13 *Exequutio parata ex inſtrumento habet locum contra nominatum in eo.*

14 *Exequutio ſententiæ qualiter fit contra hæredem.*

15 *Exequutio cenſus qualiter fit contra hæredem.*

16 *Exequutio cenſus qualiter fit contra tertiũ poſſeſſorem.*

17 *Exequutio fieri non poteſt contra perſonam hæredis niſi facta excuſſione.*

18 *Exequutio cenſus qualiter fiat contra perſonas hæredum.*

19 *Hæredes poteſt cap. pro debito defũcti ſtante ſtatuto quod debitor capiatur.*

20 *Hæres cum beneficio legis & inuentarij non poteſt de perſona capi.*

21 *Hæres debitoris in Regno non capitur pro defuncti debito.*

22 *Sententia exequutio non poteſt fieri contra tertium poſſeſſorem.*

23 *Exequutio pro cenſu fieri poteſt contra tertium poſſeſſorem.*

24 *Hæres opponere poteſt contra cenſus inſtrumenta.*

25 *Aditio hæreditatis an debeat probari ut filius ad patris debita teneatur?*

26 *Inſtrumentum cenſus an exequutioni mandari debeat ad inſtantiam ceſsionarij?*

27 *Cenſus exigi poteſt a quocunque poſſeſſore.*

28 *Perſona poſſeſſoris ut ſit obligata eſt contra ius.*

29 *De eadem re.*

30 *De eadem re.*

31 *Statutum quod ſingularis ſucceſſor teneatur de perſona vatet.*

32 *Tertius poſſeſſor quando de perſona poſſit capi pro cenſu.*

33 *Prioritas an detur in cenſualibus, reſpectu prioris ſolutionis cenſus facta?*

34 *Poſſeſſorium non datur pro annuis præſtationibus.*

35 *Præſcriptio an currat contra cenſum?*

36 *Opinio Dom. Autho.*

De eadem re.

37 *Exequutio parata an detur in inſtrumento cenſus poſt. 20. an.*

38 *Soldens cenſum cum eſſet tutus exceptione quali remedio tueatur:*

Opinio Dom. Aut:

39 *Exequutio fit cõtra tertium poſſeſſorem ſi tenet rem cenſu oneratam.*

40 *Citatio partis nõ requiritur quando aliqua fiũt ad liquidãdũ aliquod ante citationẽ.*

41 *Exequutio an poſſit impediri per officium iudicis?*

42 *Appellatio ab exequutione cenſus an in totum repellatur?*

43 *Fideiuſſor cenſus an poſſit agere priuſquam contra eum fiat exequutio?*

44 *Appellatio non admittitur ad impediendũ exequutionem cenſus.*

45 *Appellatio tolli poteſt per Principem.*

46 *De eodem*

47 *Appellare an poſſit tertius?*

48 *Appellatio an in totum hoc textu prohibetur.*

49 *Cenſuarius an audiatur ſi vult dare fundum inſolutum?*

50 *Inſtrumentũ cenſus an ſtatim exequutioni demandetur.*

51 *Exequutioni inſtrumẽti cenſus promiſſi procuratori. an poſſit pati ceſsione non aliter facta?*

52 *Procurator an poſſit petere exequutionem cenſus.*

53 *Parata & prompta exequutio quæ nam ſit?*

54 *Exequutio cenſus an propria authoritate fieri poſsit?*

55 *Exequutio cenſus an fieri debet virtute inſtrumenti nõ roborati. ſecũdum diſpoſitionem conſtitutio. inſtrumentorum robur.*

56 *Statutum tribuens exequutionem inſtrumẽto, intelligitur ſi inſtrumẽtum eſt liquidũ.*

57 *Cẽſus probatus per teſtes an habeat exequutionem paratam?*

58 *Dominus pro cenſu præfertur omnibus creditoribus.*

59 *Inſtrumẽtũ Pactionatum an poſſit exequi?*

60 *Practica Hodierna in cenſualibus.*

61 *Cenſus conſtitutus in aliqua re an ſi deficit peti poſſit quod ſuppleatur?*

1 TANQVAM Aduerbium ſimilitudinis eſt, verbis ſubiunctiuis iungi ſolet ſecundum Pli. de nat. hyſt. (tanquam neſciamus hanc eſſe ſolam quæ nunquam iraſcatur) i. quaſi neſciamus, & & Cœlius ad Cic. li. 8. § 3. (oĩa deſiderantur

tur ab eo tanquã nihil denegatum ſit ei
quoniã paratiſſimus eſſet qui publico ne
gocio poſitus eſt & Cice. 1. Tuſcu. 177.
(gloria uirtuté tanquã umbra ſequitur)
& in 2. de ora. 24. oratoré in iudicia, &
cõciunculas, tanquam in aliqđ priſtinũ
detrudi & cõpigi uolebamus; itẽ è no-
ſtris habemus eſſe notã improprietatis
ſecũdũ Bar. in l. omnes popul. 6 q prin.
uer. nota dictioné tanquam ff. de iuſti. &
iu. & Bald. in l. apud antiquos circa me-
dium, uer. circa hoc dic. C. de fur. per l. ſi
pater. §. qui duos. ff de adopt. & per Bal.
plenius in l. 1. col. C. de hære. inſti. & in
l meminimus uer. not. dictioné tãquam
C. de leg. hære. itẽ eſt expreſſiua uerita-
tis, ut in c. nimis de excep præla. item eſt
ſimilitudinis, ut in c quoniam, ut lit. nõ
conte. ad fi. ſecundũ Car. in cle. 1. in fi de
uſu. & per D Soc. in conſ 107. inci. proſe-
quendo ordiné circa prin 4 col. uer. 12.
& Franciſ. dẽ Are. in l 2 C. ubi in rem a-
2 ctio. & in l. pecuniã. ff ſi cer pet. Eſt quo
que aduertendũ quod Bart. in l. ſi is qui
pro emptore. 24. col. ibi tuo, uer. ex prędi
ctis. ff. de uſu capio & in l. ſi maritus 2. §.
1. de adult. quem ſequitur But. in c. nup
in fi. extra de biga dicens quod ſi lex, uel
ſtatutum diſponit in materia in qua po-
teſt diſponere uere, ut in ijs, quæ ſunt iu
ris, tunc dictio tanquã eſt expreſſiua ue-
ritatis, exemplum, dicit ſtatutum quod
talis habeatur tanquã ciuis, ſecus in ijs
quæ ſunt facti, ut ſi dicat habeatur tanq̃
ciuis originarius iſta enim eſt fictio, q̃a
non põt ſtatutum facere quod hoc non
factum habeatur pro uero facto, & ſic nõ
poteſt fieri, quod ille qui non eſt ciuis
originarius, habeatur pro ciue origina-
rio; idem ſi dicet talis habeatur pro pręſé
te, nã eſt fictio ſimilitudinaria, & ideo di
xit eleganter Bal. in c. nonnulli extra de
reſcrip. 2. col. quod ſi ſtatutum dixerit ꝙ
talis puniatur tanquã falſarius, non in-
telligit de pęna l. corneliç de falſis, ſed
de pœna arbitraria pillum tex. iuncta ex
poſitione Io. And Regulariter tamè eſt
dictio iſta nota improprietatis ſecundũ
Bar. in l. omnes populi. ff de iuſti. & iur.
3 vt per Fel. in c. nolite. de ma. & obe. Qua
liter aũt accipiatur in tex. noſtro, pro ex

præſſiua veritatis, vel pro nota improprie
tatis, vel ſimilitudinatiè? & videtur dicẽ-
dum quod accipiatur pro expreſſiua ve-
ritatis, tum quia lex noſtra ponit iſtam
dictionem, ſeu aduerbium tanquam, in
materia in qua poteſt vère diſponere, nã
vere lex poteſt diſponere ꝙ contractus
cenſualis habeat exequutioné paratam,
ac ſi eſſet res iudicata, & ideo accipi de-
bet pro expręſſiuã ueritatis per ſupra al-
legata; tamen ẽt quia in diſpoſitione no
ſtræ l. conceditur ſeu ponitur diſtincte
certitudine. & particulariter quomodo,
& qualiter debeat executioni demanda-
ri cõtractus cenſualis, (vt eſt uidere in
litera tex. vſque ad illa verba penſiones
auté) quo caſu tam dictio tanquam quã
ſicut, & quemadmodũ, & prout, ac ijs ſi-
miles dictiones, quę regulariter ſolẽt ſta
re cõditionaliter, & ſimilitudinatiè, ſtãt
diſpoſitiuè, & uere deciſiue, ex quo ponũ
tur in actu diſpoſitiuo ſecundum Bar. in
l. eũ qui § Iulia, per illũ tex. ff. de conſti.
pe. & Abb. in c. examinatas ad fi. de con-
fir. vti. vel inuti & habetur late per Fely.
in c. ex parte de teſcrip. in uerbo clauſu-
la ſi preces, &c. vel ſi ita eſt nu. 5 & vo-
luit gl. in regula cancel. 47 quod quidẽ
confirmatur ex eo qa tex. dicit ibi planè
circà executiones, & c. ibi certũ & deter-
minatum ordine dare volentes, & ſic pa-
tet voluiſſe certitudinaliter ſtatuere, &
non ſimilitudinariè aut impropriè.
4 Et ex hoc infero quod executio contra-
ctus cenſualis non regulatur ab execu-
tione rei iudicatæ.
5 Et quod hoc ſit verũ multis rationibus
oſtenditur, & primò clarũ eſt quod ſi di-
catur de nullitate ſñiæ per uiam appella
tionis, nõ poteſt interim ſententia execu
tioni demandari prout ita not. Come. in
l. ſi expręſſim ff de appellat o. & habetur
late per Philip Frã. in c dilecto de appel
la. nu 25 cum ſeq & idem eſt quando de-
ducitur nullitas per modũ exceptionis,
quia impedit exequutioné cum talis ex-
ceptio dicatur ſummaria, ac perempto-
ria, & præiudicialis, ſi altiorẽ indaginem
non expoſcit, vt ponit Rot. in Dec. 107.
& 115. nota ꝙ caſu nullitatis, & Bart. in
l. 4 § condemnatum, & in l. a Diuo pio.
ff. de

ff. de reg. iur. Affl. deciſ. 183. & Alex. con
6 ſil. 33. uiſo. in fi. li. 1. Item nullitas poteſt oppoui corā exequutorē ſententię nō ꝙ ſup ea nullitate exequutor ille habeat ꝑnunriare, ſed huiuſmodi incidentem quæſtionem remittere, & interim (ſi de exceptione conſtabit (in exequendo ſuperſedere poterit, prout præſcribētes habetur in c de cætero. & ibi Pan. poſt Inn. de ſen. & re iudi. & idem Pan. in c. paſtoralis. §. quia uerò. col. 2. in prin. de offi. de leg. Auch. in cle. 1. col. fi. de reg. iu. Inn. in c. cum in iure of. deleg. Bar. in l. ſi præ
7 tor. ff. de iudi. Et tamē exequutio cōtractus cenſualis nullo falſitatis, nullitatis, aut alterius cuiuſuis exceptionis obiectu impediri ualeat, ut infra uidebimus, & tamen ſi regularetur ab exequutione ſententiæ impediretur exequutio, ut ſu
8 pra dixi. Qualiter ergo res iudicata exequutioni demandabitur in quod dicendum eſt, ꝙ ſententia à quo non eſt appellatum habet exequutionem promptam, & paratam. l. 2 C. de exequu. rei iudi. ſed in hoc eſt aduertendum, quòd uirtus cōſiſtit in modo practicādi, nā aut exequutiō ſententiæ petitur iure actionis, quia fortè intentatur actio in factū, uel actio iudicati, & eo caſu requiritur plena cauſæ cognitio, nam libellus debet offerri, lis conteſtari iurari de calumnia & probationes debent fieri nam qui actionem intentat eam in libellum deducit, & ſuper ea oportet ꝙ procedatur ſecundū formam iuris auth. offeratur de iudi. debent tamen breuiores dilationes dari cum cauſa exequutiua ſit, & ſic intelligitur. l. item ueniūt §. idem rectè ff. de pet. hære. & l. 1. C. quando ex fac. tuto. Si verò petitur exequutio ſententiæ officio, & tūc non requiritur libellus, nec litis conteſtatio, quia officium iudicis miſericorditer imploratur omnis enim cognitio eo caſu ſentētiaria, attamē eſt aduertendū, quòd aut exquutio petitur in alia re quam in petita, aut in re petita, aut petitur exequutio in perſonam cōdemnati, vt fortè qui capiatur, & in carcerem deducatur manſurus ibi, quouſque ſatisfecerit, primo caſu quādo petitur exequutio in alia re, dicendum eſt, quòd requiritur cauſæ cognitio, ut l. cum unus. ff. de bo. auth. iud. poſſi. & l. fulcinius. ff. qui ex cau. in pa. ea. nā ſi eſt actum actioni perſonali, & ſit exequutio ſententiæ ſuper re, debet tunc ſummariè cognoſci & quilibet poteſt impedire miſſionem, oſtēdēs de iure ſuo, & eſt ratio; quia nūquā de iure ſuo fuit cognitū, & ita uoluit Barr. de cæteri Doc. in l. a Diuo pio. §. ſi ſup rebus. ff. de re iud. & plenè ꝑ Bertrā. in conſ 9. 1. lib. & Bal. in l. ob maritorū. C ne uxor ꝑ marito, & ſic habes exequutionem ſententiæ poſſe impedire quēlibet tertiū, qn̄ exequutio ſit ſuper alia re, quam ſuper petita. Item ſimiliter quando ſit exequutio ſententiæ in re petita, & tunc aut res illa à nemine poſſidebatur, & tunc quilibet tertius poteſt impedire exequutionem, argumēto l. ultime. C. de ædicto diui Adriani tollē. ſi uerò res illa non uacabat, ſed ab alio poſſidebatur, tunc tertius ueniens non impedit exequutionē, ſed cauebitur de indēnitate poſſeſſori. l. is à quo. ff. de rei uēd. & ita uoluit Bar. in dicta. l. à Diuo pio, §. ſi ſuper rebus. ff. de re iud. & ibi Alex. ubi refert Imo. in c. ſup eo extra eo dem tit. in gl. uerſic. appellationē uoluiſſe, ꝙ nūquā tertius impedit executionē quando ſciuit litem motam, & ſententiam eſſe latam contra debitorē ſup re, quā ipſe tertius poſſidebat, & à ſnīa non fuerit appellatū, allegat c. quamuis eo. ti. & l. ſæ pe. ff. de re iudic. & dicit ꝙ hoc ſequuntur magis communiter ſcribentes, & hoc dictum multum commēdare Imola. in l. à ſententia in princip. ff. de appellat. quinta colum. dicit tamen ibidem Alex. quòd quatenus Barto. dicebat quod quando res erat poſſeſſa ab alio, ꝙ tunc tertius non impedit executionē, ſed cauebitur de indemnitate poſſeſſori per l. is a quo, hoc eſt uerum ubi ipſe tertius non poſſideret, ſed poſſideret reus cōuentus, ſed ubi poſſideret ipſe tertius ſe opponens, tunc uidetur dicendum ſecūdum eum, quod immmo audiretur ipſe tertius, & ita uoluit Imol. in l. à ſententia in princip. quinta columna, de appellation. Sed adde quod uoluit Alex. allegare Imol. in l. ab exequutore. §. à

11 ſententia ff.de appel. Item eſt ſciēdū ꝙ
tertius pro ſuo intereſſe ad impediendā
exequutionē ſententię, pōt allegare nul
litatem ipſius, & contra eum non poterit
replicari ꝙ ſint latæ tres ſententiæ con-
formes iuxta. Cle. 1. de re iud. prout ita
dicit Io.de ligna. & magis communiter
Doct. ſecundum Alex. in d. § ſi. ſuper re-
bus.
12. In contractu uero cenſuali pro cen-
ſibus poteſt fieri exequutio abſq; diſcuſ
ſione bonorum principalis debitoris, cō
tra perſonas, & bona quorumcunq; poſ-
ſeſſorum, nec poteſt impediri exequutio
per ipſos poſſeſſores, quocūq; obiectu,
etiam nullitatis, ut in litera tex ibi Deo
dante decimus, ꝙ ut uides in exequutio-
ne ſententiæ nō fit. ergo cenſus exequu-
tio non regulatur ab exequutione rei iu
13 dicatæ. Regulariter enim quando ſtatu-
tum tribuit exequutionem paratam in-
ſtrumento, illud habet locum contra il-
lum qui eſt ibi nominatus, ſed non con-
tra tertiū; ut traditur notabiliter p Imo.
in l ſi. qui appel. non lic. 14. col ar. capi.
ſuper eo de offic. de leg. ut late habetur p
Alex. in d § ſi ſuper rebus. 12. col. uerſi. &
pro hoc bene facit, ſed qualiter in hoc
practicatur per magnam curiam uicariæ
14 infra dicemus. Item exequutio ſenten-
tiæ non poteſt fieri contra hæredem, ni-
ſi citetur & cognoſcat ſummariè an ſua
interſit, ſecundum Inn. in c quia gu ex-
tra de iudi. ut referūt ibi Doc. Ant & Car
di. & uoluit Bar. in l creditores. C. de pi-
gnori. & in iſta ſummaria cognitione li-
quidabitur an hæres habeat cauſam ab
eo qui condemnatus eſt, & dicit Ang in
repe. l. primæ. C. de iud quòd licet in exe
quutione non requiratur, citatio maxi-
me ubi fit in eadem re de qua eſt facta
condemnatio, tamen fallit ubi exequu-
tio fit cōtra ſucceſſorem quia debet cita-
ri, & Ang. in l oratione. ff. de fer. dicit ꝙ
licet, defuncto datæ eſſent ſufficientes di
lationes, tamē ſucceſſori adhuc dabitur
vna: cauſa cogita, de quo plenè per Fe-
15 lyn. in d c. gu. de iudi. Et hoc idem
dico ſeruandum in contractu cenſuali
per id quod uoluit Bal. in l. per diuerſas.
C. mā in 6. col ubi dicit ꝙ ſi ex forma ſta-
tuti inſtrumentum guarentigiæ poteſt
mandari exequutioni contra hæredem
defuncti, ſicut ſententia, oportet ꝙ prius
citetur hæres, & ꝙ liquidetur an ſit hæ-
res, & talis perſona contra quam poſſit
fieri exequutio, de qua loquitur ſtatutū,
allegando Inno. in c quia gu de iud. ubi
etiam refert, & ſequitur eum Fel. num 4.
citatio autem qualiter fieri debet caſu
iſto, dicam infra in traditione practicæ
16 huius Pragm. Et ita etiam puto indu-
bitanter ſeruandum in tertio detentore,
prout ita in particulari dicit do. Fely. in
dicto cap. quia gu. allegat Bar. in l. 1. ff.
ſimul uen. nom. & ſequitur Bal. in l 7.
C de exequu. rei iudi. & dicam infra ſuo
17 loco latius. Eſt tamen aduertendum ꝙ
exequutio ſententiæ non poteſt fieri cō-
tra perſonam hæredis debitoris conden
nati, niſi facta excuſſione bonorum iu
confuſo, ꝙ bona nō eſſent, ut eſt gl. repu
tata ſingula ī l. 3 § tutores. de ſuſpectu tu
to & uoluit Alex. qui dicit hanc eſſe cō-
munē opinionem in l. a Diuo pio §. ī
vēditione. ff de re iud. 3. col. & hoc tenet
Pau. de Caſt. ī l. 4 §. ait prætor ff de re iu
di. licet de hoc dubitaſſet Bal. in l ſi §. &
18 ſi præfatam. C. de iur. delib. Tamen pro
cenſu abſque aliqua diſcuſſione poteſt
fieri exequutio contra perſonas hære-
dum, ut dicit manifeſtè tex noſter, ſed in
hoc puto aduertēdum; ꝙ quatenus hęc
Regia Pragma. concedit capturam per-
ſonarum hæredum, debet intelligi præ-
cedente citatione, & facta diſcuſſione an
ſint hæredes, & aliter non poſſunt capi,
& eſt ratio, quia etiam in rebus nō poſ-
ſet fieri exequutio, niſi citatis ipſis hære
dibus, & facta diſcuſſione an ſint hære-
des (ut ſuprà dixi) & tamen captura per-
ſonæ habet iniuriam in ſe, & ſic maior
eſt quàm captura rerum; & hoc uoluit
19 Bal. in l. per diuer. C man. in 9 q. Et ꝙ
poſſint capi hæredes ſtante ſtatuto ꝙ de
bitor capiatur de perſona uoluit Barto.
in l. poſtulanle. ff. de Treb. & ibi Angel.
etiam ſi nulla fieret mentio de hærede,
& ſequitur Philip. Fran. in c. ex ratione
de appella. nu 87. dicit tamen ꝙ ante ca-
pturā debēt citari, & diſcutiam ſint hære
des, & idē uoluit Soc. in cōſ. 231. cū in p-
ſenti

ſenti conſultatione.2. lib. ver. confirmatur hoc pen col.& Arc.in l.qui Romæ.§. augerius de verb.oblig.& Felyn. in c gu. extra.de iudi. dicit tamen. quod oportet quòd citentur(vt dixi) & liquidetur qui ſint hæredes,& ita uoluit Anto.de Cana.
20 in tract, de exe.instru.nu.66. in 3.q. † Si tamen eſſet hæres cum beneficio l & inuentarij non poſſet capi, pro ut ita limitauit præd.cta Saly.in l fi.§. in computatione.C.de iure delib.& Socy. in d.conſi. 231.& Bar.in §.in computatione, & idē voluit Anto.de Cana. in loco citato. nu:
21 63. † In Regno autem ſcitis, quòd eſt Ritus Magnæ curiæ vicariæ concedens exequutionem promptam, & paratam contra debitorem,& eius fideiuſſores,& tamen nunquam ſeruatus fuit nec ſeruatur,ut habeat locum contra hæredem debitoris, vt voluit etiam alter Ritus eiuſdem Magnæ curiæ vicariæ incipiens. item ſeruat ipſa curia quòd ſi debitor: ſed in cenſu expræſsè (vt in litte. a text: vides ſtatuitur quòd habeat locum contra hęredem, quod quidem qualiter pro
22 cedat,dixi,& dicam infra † Item ſciendum eſt, quòd ſententia non poteſt exequi contra tertium poſſeſſorem, vt capiatur de perſona, ut habetur per Docto.in d. l à diuo pio § ſi ſuper rebus.ff.de re iudi.& in l. 1.C.de iu.per Ang.& eſt ratio, quia non exequitur contra eum veluti condemnatur, & debitorem, ſed tertiū poſſeſſorem, & obligatio perſonalis nō ſequitur poſſeſſorem.l.fi.§ fi. & ibi Bar.
23 ff de contrah. emp. † Et tamen pro cenſu poteſt exequi contra tertium poſſeſſorem,etiam vt capiatur de perſona, nulla facta diſcuſſione bonorum principalis debitoris, dummodo ſit poſſeſſor illius rei, ſeu earum rerum ſuper quibus ſpecialiter eſt conſtitutus cenſus, ita apertè dicit litera tex.ibi, ſed etiam, quòd quidem eſt contra diſpoſitionem iuris communis ſecundum Iaſo. in l. certi condictio §. quoniam. 5 colum. ff. ſi certt.peta.
24 † Vnum tamen notes quòd Bar. Caſſa. in conſuet. Burgun.in titu. des cenſes rubrica 11 § 6 fol. 363. nume 6 & 7. dicit quòd licet inſtrumenta cenſus debeant exequutioni mitti contra hæredes, non eſt quin ipſi hæredes non admittātur ad aliquā oppoſitionem,& debet pręcedere ſummaria cognitio contra hærede, ꝙ ſic
25 hęres, ut ſupra dixi. † Nunquid autē ſufficiat probare contra aliquē ꝙ eſt filius, & ꝙ poſſedit bona patris, ſine eo quod probetur aditio, ad docendum ꝙ ſit hæres? & videtur ꝙ ſic,per l.1.C de repu.hęre. quæ dicit ꝙ ex poſſeſſione rerum hæreditariarum præſumitur aditio niſi liquido probetur ꝓ alia de cauſa res hæreditatis poſſederit, ſed in hoc contrariū concludit Rom.in conſ. 154. in princ. & Soc. in conſ 61.2.col in 1.lib. ꝙ eſt probanda aditio & habetur per Alex.in l.nō hoc.in 2.col C.vnde leg & habetur, per Aret.in conſ.136 in prin & hoc etiā voluit Caſſan.in conſuetu. Burgun. in titu.
26 des ſucceſſiones §.10.in ult gl † An autem ad inſtantiam ceſſionarij debeat mādari exequutioni inſtrumentum cenſus, ſicut fieri debet ad inſtantiam principalis creditoris,& in hoc Bar.videtur dicere ꝙ ſic,in l j.ff. de act.& oblig col.5.vbi quæro ex forma ſtatuti,ſed Bald.in l.per diuerſas C.manda. tertia, & quarta col. ibi ad uerrè tamen. videtur tenere contrarium,ſed Caſſan.in conſuet. Burgun. in tit.des cenſes Rubrica 11.§ 6. fol 362 nu 8 dicit quòd procedendo de bono & æquo(prout dicit procedi apud gallos) non conſiderantur hæ ſubtilitates iuris, immò deuenitur ad effectum,qui ita cōſideratetur in habente vtilem actionem, quam in habente directam, & ex conſequenti ſi uia exequutiua habet locum ad inſtantiam cedentis, pari ratione debet habere locum ad inſtantiam ceſſionarij, & opinionem Barto. ſequitur Bald in l. ex legato in fin.C de leg & Paul de Caſt. in l. poſtulante 2.col.in prin.ff.ad Treb. & habetur per Alex.in l poſt dotem.3.colum.ff ſol.mat. & in d l.poſtulante.in 5. col.& inſtrumento cenſuali non eſſet du
27 bium † Et pro certo eſt notandū quod hæc lex noſtra eſt mirabilis, nam licet onus impoſitum rei ſequatur rem quocūque vadat clemen. 1.de cenſibus, vbi gloſſ & l.reſcriptu.§ ſciendum ff de mune. & hono. adeò quòd ſi Eccleſia acquirat rem feudalem obligatur ad onera vaſalli

ſalli, quia tranſit res cum onere ſuo, ſecundum Innocen. in cap. verum. de foro competen. Hoſtien. in ſumma titu. de iure immun. §. à quibus prope princip. idem in fiſco ad quem tranſit res cum onere ſuo l. 2. C. ad leg. Iul. de vi publ. Abba. in conſil. 14. colum. 2. lib. 2. & in terminis cenſus tradit Specu. in titu. de loca. § nunc aliqua verſicu. 87. & Dec. in conſil. 164. colum. 3. circa medium, ubi dicit ius petendi cenſum tranſire contra quemlibet ſingularem ſucceſſorem, ſed tanquam bona ſint obligata pro tali cen
28 ſu per l. hactenus. ff. de vſufruct. † Sed quod ſit obligata perſona poſſeſſoris pro cenſu, uidetur contra regulas iuris, ut eſt in indiuiduo text. in l. fin § fina. ff. de cō trahen. emptio. quia regulariter (ut ſupra dixi) inſtrumentum habens exequutionem paratam, non habet locum niſi contra nominatos in eo. ut per Imol. in l. fina. à qui. appellari non licet. 14 col.
29 † Sed rectè intuenti non uidebitur abſona diſpoſitio text. noſtri, nam ſingularis ſucceſſor cui tradita eſt res ſuper qua conſtitutus eſt cenſus, ex quauis cauſa, cum illo onere cenſus ſoluendi, in traditione, & in inſtrumēto nominati (prout ita intelligi debet text. noſter) videtur ſe tacite & expreſsè obligare ad ſoluendū
30 cenſum illum. † Nam pro illo onere cenſus minus ſoluit pro pretio illius rei (ſi emit) ſecundum Socyn. in conſi. 15. prima parte. verſicu. preterea, circa finē, & cap. cum Ioannes de fide inſtrumentorum, & ibi Abb. & licet debeatur cenſus ratione rei, nihilominus emendo, uel acceptando rem illam, cum illo onere cenſus, proculdubio uidetur preſtatio perſonalis, licet occaſione rei, per nota. per Albe. in d. l. fin. § fi. ff. de contrahen. emptio. ſic ergo patet, cenſus exequutionem ideo fieri contra tertium poſſeſſorem de perſona, eo quia acceptando illam rem videtur acceptaſſe cum ſua cau-
31 ſa. † Nec dubitandum, eſt, ſi potuerit ſtatui per hanc Regiam Prag. quòd obligatio perſonalis tranſeat contra ſingularē ſucceſſorem, nam in terminis, pone proculdubio, & valere ſtatutum, inquit Dec. in conſ 88. col. fi. & eſt ratio, quia perſonalis obligatio non liget ſucceſſorē ſingularem, eſt introductum. de mero iure ciuili. l. ſi fideicommiſſum §. tractatum. ff. de iud. l. fi. §. fi. de cōtrahē. emp. l. 1. in fi. ff. de her. uel actio. ven. l. 1 §. ſi heres. ff. ad Treb. l. 1. C. ſi aduer cred. l. 1 C. ſi cert. peta. ergo tollit potuit ab eodem iure. l. omnes populi ff. de iuſt. & iur. nec per ta le ſtatutum tollitur alicui ius ſuum, nā licet emptor, & ſic ſingularis ſucceſſor conueniatur, hoc tamen procedit ſua uoluntate & facto tunc acceptauit (ut dixi) fundum cum onere cenſus & ita conſuluit Crauer. in conſ. 201. in ſecunda parte
32 num 8. † Nec mireris quod ſupra dixerim hanc Regiam Prag. quatenus concedit exequutionem perſonalem contra perſonas ſingularium rerum detentorum, intelligi debere, quando fuiſſet vendita res onerata cenſu cum ipſo onere ſoluendi cenſum, & non aliter quia cum in hoc Regia iſta Pragma videatur contra ius commune eſt reſtringenda, vt quāto minus poſſit lædat ius cōmune. l. quicquid aſtringendæ, & ibi Doct. ff. de uerb. obl. l. 2 §. is qui nauem ff. de exer. l. 3 § hęc uerba de neg. geſt. & ſic notes ꝙ diſpoſitio tex. noſtri non habet locum in detentoribus rerum generaliter obligatarum ad ſolutionem, & euictionem cenſus, & in detentoribus rerum non traditarum cū onere ſoluendi cenſum, Primum patet per text. noſtrum, in illis uerbis, contra perſonales, & bona quorumcunque ſingularium detentarum rerum, ratium, uel bonorum ſuper quibus cenſu, alia ipſa fuerint ſpecialiter onerata. Secūdum patet
33 per ſupra proximè dicta. † Quid enim ſi duo prætendāt emiſſe cenſum ſupra aliquo fundo, & uterque petat exequutionem, unuſquiſq; ipſorū demonſtrat priorem emptionem, & confeſſionē poſſeſſoris fundi, quod pro cenſu eſt ſibi debitor facto calculo in ducatis decē, quos poſtea recipit, alter uerò demōſtrat ſecundā emptionē, & actualem receptionem penſionis, ſeu cenſus priorem ex confeſſione demonſtrata per primum, quis ergo eorum præferatur? hanc quæſtionem poſuit Caſſan. in conſuet. Burgun. in tit. des cēſes in tex. ibi amēde. §. 1. fo 349. mihi

ibique

ibiq; arguit pro utraq; parte,& primo ar
guit & uidetur debere præferri ſecun-
dum emptorem , nam licet ſit ſecun-
dus emptor,nihilominus eidem uidetur
prius tradita poſſeſſio per receptionem
penſionis ſeu cenſus , & ſic debet præfer-
ri etiam primo emptori,per l.quotiẽs.C.
de rei uend.nam per actualem receptio
nem pẽſionis ſiue cenſus acquiritur qua
ſi poſſeſſio , & non per confeſſionem de
recepto ſecundum Abb.in con.8. in 23.
& ſeq.col.li.2.pro primo arguit ꝙ paria
ſunt ſoluere aut promittere ſoluere. l. fi.
C.de cad toll.ergo primus emptor faciẽ
do confeſſionem de recepto,& faciendo
computum uidetur fuiſſe in poſſeſſione
à die computi facti,ſed hæc ratio parum
aut nihil facit quia dato quòd uerum
eſſet,quod à die computi facti primus
emptor fuiſſet in poſſeſſione , nihilomi
nus extat ſecundus emptor ſecundũ ca-
ſum propoſitum qui prius poſſeſſionem
adeptus fuit,& ſic deberet præferri,ſecũ-
dum caſum d.l. quotiẽs, deinde dicit eſ-
ſe aduertendum , quod quando quæritur
ius ſine titulo , ut in duobus quib. diuer-
ſis temporibus fui hypothecata cadẽ res,
quia ex ſola conuentione ius hypothecę
abſque traditione poſſeſſionis trasfer-
tur.l.1.ff de pignor. actione,ideò eſt prę
ferendus ille cui primo res eſt hypothe-
cata,non ille cui prius fuerit tradita , ut
per Doct in cap qui prior,de regu.iur.&
l.potior,& l qui balneũ ff. qui potior in
pig.habeant,& ita dicit teneri p Cy.Bal.
Salyc.& Paul.de Caſtr.in d.l.quotiens,&
ſic ſentit in caſu propoſito ꝙ in cẽſu abſ
que traditione acquiratur ius, & ꝙ non
34 conſideratur poſſeſſio . Pro quo uidetur
facere , quia pro annuis præſtationibus
& cenſualibus non eſt dare poſſeſſoriũ,
licet detur quidam ſtatus ad quem po-
teſt peti ut fiat reſtitutio , ut fuit ſenten-
tiatum & concluſum per ſacrum Regiũ
conſilium Neapolitanum in deciſio.
395.incipien. pro deciſi.item quia uerũ
eſt quòd in iuribus corporalibus tranſit
poſſeſſio per ſolũ priuilegium , ſecundũ
Inn.in c.cum noſtris de conce. præbe. 3.
col.uerſi.Immo plus dicitur,& ibi Imol.
pen.col. & uide an pro annuis præſtatio-
ne detur poſſeſſorium, eundem Caſſ. in
conſue.Burgun.in tit des cenſes rub.11.
35 §.2.fol.352.nu.27. Quid enim ſi quis p
30.annos non ſoluiſſet cenſum, an præ-
ſcripſerit ut amplius non teneatur ? hac
quæſtionem p ſuit idem Caſſan.in loco
citator nu.33. tandem dicit quòd ſic q a
ſubiecto eum priuato eſt præſcriptibi-
lis,ſecundum Panor.in capit.ad audien
tiam extra de præſcrip.& ibi Fely. & ex-
præſsè dicit gloſſ.in cap tua de decimis,
quam allegat Fely.ubi ſupra,quòd l.cõ-
petit non procedit in cenſu debito priua
to, de quo ad plenum per Caſſa. in loco
ſuperiori,puto tamen quod in Regno p
iſtam Pragmati noſtram non impedi-
tur ex equo cenſus per exceptionem prę
ſcriptionis,quia generaliter loquitur nõ
obſtante quocunque obiecto exceptio-
nis ut eſt docti. Imol. in particulari in
l.1 § interdum alias in l. quæſitum.26.
colum.ff à qui appell. non li.& Bal.in l.
ita pudor.C.de adulte. & Abb.in cap.ex
parte de offi. deleg. niſi ex inſpectione
inſtrumenti appareret de prę ſcriptione,
ſecundum Docto.Anto.de Cana in trac.
de exec inſtrum.11.quæſtio. & Anto.de
Burr & Gemi.in cap ex parte el.2.de of-
36 fic.de leg Sed quid ſi quis uendidit rem
oneratam cenſu alicui pro francha & li-
bera omnibus , ſeruitutibus oneribus &
pro cenſibus,qui emptor dictam rẽ em-
ptam tenuis ſpat o 30 annorum pro frã
ca & libera, an poſſit poſtea moleſtari
pro cenſu?hanc quæſtionem latè exami-
naui ſupra in uerbo huiuſmodi cenſua-
lia ſuper rebus nu 91. uide ibi , & ſimili-
ter ibidem dixi de quæſtione præcedẽti.
37 Nunquid exequutio prõpta & parata
det instrumento cẽſus poſt.20 annos,&
ſic habeãt locum Ritus Magnæ Curiæ
Vicariæ incip. Nota ꝙ iſte ritus?in quo
dicas ꝙ inſtrumẽtũ cẽſus habet exequu-
tionem paratam etiam poſt. 20.annos,
& ſic in eo ceſſat diſpoſitio illius ritus
qui tãtũmodo procedit, & habet locum
quãdo ꝓducitur inſtrumẽtũ p uiã liqui-
38 datoris - Quali ergo rem d o ſuccurra-
tur ei qui ſoluit cẽſum , ſi tñ habebat iu
ſtas exceptiones qb. tueri poterat ut nõ
ſolueret,tamen quia per Regiã Prag. nõ

potuit impedire exequutionem, quin ſol uerat ſoluit? Reſpondetur quod debet ſoluere, & deinde repetere condictione ſine cauſa ſecundum Batt. in l. Iulianus verum debitorem de condi. inde nã ſoluens quia ex forma ſtatuti non poteſt opponere exceptionem doli uel metus uel aliam legitimam non dicitur inſtrumẽtum approbare, ſed uidetur ſoluere ne capiatur, ideo ſolutum repetere poteſt, ſecundum Batt. in l. 2. C. quod met. cau. ad ſi. de quo per Anto. de Canar in tract. de exequu. Inſtr. nu 93 q̃ő. 54. ſed in caſu iſtius Pragma non ſimpliciter reijciuntur exceptiones, ſed potius reſeruãtur ad aliam iudicij inſtantiam, ut habetur in illis uerbis, (cognitione tamen ipſius allegata) & idcò exceptiones ipſę facta ſolutione uel exequutione ordinariè diſcutientur (quod quidem qualiter intelligatur, infra uidebimus) & ſic ad euitandam exequutionem datem cautelam vt fieret depoſitum, quia etiam ꝙ liberatur creditor, liberatur cum cautione de

39 reſtituendo. Nunquid quando fiet exequutio cõtra perſonas tertij poſſeſſoris, ſeu eius bona, debeat conſtare, quòd tũc poſſidet rem oneratã cenſu ſdicas ꝙ ſic, vt habetur in tex. ibi in illis uerbis) quãdiu apud eos illorum detentio fuerit) & ideò præcedere debet hæc informatio.

40 Eſt tamen aduertendum ꝙ in tali informatione capienda non requiritur cit. patris; per ea quæ no Alex in l ſic eorum. ſi ff de leg 1. & habetur per Robert. Venu. in ſuo Aureo ſpec. in 6. parte nu. 9. ſed poteſt iudex ſe de ea ſummariè informare, ad hoc ut uideat ſi eſt concedẽda exequutio ita uel ne:

41 Sed quæro poſtquam per obiectum exceptionem non poteſt impediri exequutio, ant differri, an poſſit implorari iudicis officium, per quod creditor ab agẽdo, ſeu exequendo prohibeatur? & uidetur quòd ſic, quia prohibitus excipere non prohibetur implorare iudicis officium, ut ff. de pet. hæred. l. planè & l. ſi & l. 3. in fin. ff. nau. cau. ſta. ſed in terminis noſtræ. Prag. teneo contrarium, quia nõ ſolum prohibetur excipi, ſe etiam mandatur dari promptam & paratã exequutionem, & ꝙ nõ poſſit impediri, aut differri, & tamen ſi per officium iudicis impediretur exequutio, eſſet de directo cõ-

42 tra mentem tex. Et quia dicitur quòd non obſtante quacunque prouocatione fit exequutio: an intelligatur, ut ſimpliciter ſit prohibita & remota quæuis appellatio? & dicendum eſt quòd non, ſed tantum cenſetur remota appellatio ut per eam nõ impediatur exequutio? ſed quo ad deuoluendum cauſam appellationis ad ſuperiorem, bene tenet appellatio, & a mero exequutore interpoſita, ut not. Spec. in tit. de actio. & pen §. ſuper actionib. & petitionibus, uer. ſed quid ſi antequã in 5. col. de quo per Canar. in tracta. de exe. inſtru. ubi dicit quòd iſto caſu nõ iuſtificatur appellatio ex ſola oblatione probationis, ſicut iuſtificat, ſi exequutor aſſumeret partes cognitoris, ut dicitur not per Innoc. in c. cum inter Ca

43 nonicos de electio. Item eſt aduertẽdũ, quòd cum inſtrumẽtum cenſus habeat promptam & paratam exequutionem, ſi quis eſſet fideiuſſor pro debitore cenſus poſſet agere antequam conueniatur, & antequam contra eum fiat exequutio, p nor. per Cy. in l. certũ C. de fami. hęreiſ. & Bald. in l. 1. & Batt. in l. fideiuſſor pro

44 venditore. ff. de fide. Item (ut uides) diſponit tex. noſter, quòd ſi ad exequutionem fortè fuerit proceſſum non obſtantibus oppoſitis, & obiectionibus allegatis, quòd iſto caſu ſi fuerit per opponentem appellatum, ſupplicatum, uel recurſum, non auditur ipſe appellans, ſupplicans: uel recurrens; quod etiam procedit ſi fuerit allegata ſolutio, & non fuerit de ea facta fides ante captionem perſonæ, & bonorum iudicialem diſtinctio

34 nem. Nec dubitandum eſt, principem poſſe tollere appellationem; l prima §. interdũ, & ibi Bar. 1. & 2. oppo. ff. à quib. appella. non li. & in l. ſi. prima col. in ſi. C. de ſenten. & Specu. in ti. de appell. §. in quibus uerſic. 12. quando appellatio. & uide per Fely. in Rubrica extra de appella. 3. colum. & in c. primo extra de reſcrip. & per Socyn. in conſilio. 195. incip. circa primum conſultationis articulum

6 in princip. in ſecundã parte. Intelligitur

tur tamen de friuola appellatione at ſecus de iuſta.dicta.l.prima. § interdum a qui.appella.non licet, ibi Bar & in l prima § parui.ff quòd met.cauſa. Docto.in capitu debitus de appella.& in capi. pa-
47 ſtoralis de appella. Et licet uerum ſit quòd remota appellatione per principē, non intelligatur remora quo ad tertiū, ſecundum Bar.in d.l.prima § interdum, & not.in capitu. ſuper eo & ibi Abb.de offic.delega.Anto.de Butr. in capit.debitus de appella. Felyn. in cap. ueniens de teſtib.tamen in terminis iſtius Prag.etiā tertius non Auditur appellans ; quia promiſcuè loquitur de tertio, & principali debitore, ſed rectè conſideranti uerum poteſt dici quòd aut loquimur de tertio detentore,& poſſeſſore,& tunc uerum eſt,quia,nec ipſe auditur aut loquimur de alio tertio pro ſuo intereſſe appellante,qui non ſit detētor & poſſeſſor rei cenſuariæ,verum aliud intereſſe prętendit,& tunc puto debere audiri appel-
48 lans per ſupra dicta. Et licet (ut uides) hoc tex.prohibeatur, Appellatio hoc tamen uerum eſt, ad impediendā exequutionem cenſus, tamen facta exequut one admittitur appellatio,ꝙ patet quia licet tollat exceptiones, nihilominus eas reſeruat in alia iudicij inſtantia, ut infra dicemus,ergo pariformiter uidetur reſeruare uoluiſſe, vt Audiatur appellans facta exequutione , & ita Sacrum Regium conſilium interpratatur Ritum magnæ curiæ uicariæ qui remouebat appellationem à decreto affirmatiuo, ut refert antiquus collector Afflictus in deciſi. 161. & eſt ſatis æquum , & iuſtum . Quid enim ſi uenditor cenſus non vult ſoluere cenſum, ſed potius vult fundum oneratum cenſu aſſignare in ſolutum em-
49 ptori , an audiatur ? & uidetur quod ſic, per text.in l.ſi quis argentum.§. ſi uero , & ibi Bal.col.ultima C.de dona.ſed ibi Bal dicit id eſſe ſing.in caſu donationis ꝙ quidem pro ſingula not. Iaſ.in l non amplius. § cum bonorum.ff.de leg.primo.ſed Paul.de Caſt.conſi.47. ultra ea q̄ ſuperius,col.ult.in ult.dub. tenet nō audiri ueuditorem, qui vult aſſignare fundum in ſolutum,& dicit contraria debere intelligi , quando relictus eſt fundus titio:& ex eo grauatus eſt titius pręſtare certum quid Annuatim,nam uerum eſt, iſto caſu liberari cedendo fundum,at ſecus ſi quis obligatus eſt perſonaliter, & per ſuam obligationem ſolnere cēſum, nam licet ſundetur cenſus ſuper rebus, tamen principaliter fundatur in perſonam,& ideo non debet audiri , & ita tenet Tiraquel.in tra.de utro.retra. in § 1. gl. 6. in uerbo Rētes nu.20 & 21.fol.70.
50 Sed quæro,poſtquam hic tex.dicit ꝙ inſtrumentum cenſus exequitur tanquā res iudicata,an ſtatim,mandetur exequutioni , cum certum eſt ſententiam non exequi niſi poſt decem dies authen. hodie. C. de appell. dicas quod ſtatim exequitur , quia cum obligatio ſit puta, ſtatim exequi poteſt. l. eum qui Kalendes. ff.de uerb. oblig. ſed ſententia ideo non poteſt exequi , quia ab ea appellari poteſt , ſed ab inſtrumento conſenſu partium inito appellari non poteſt.l. a ſententia § reſcripſit idem . ff. de appella. & ſicut ſententia à qua non poteſt appellari , ſtatim poteſt exequi. ut not. Ioan.And.in tit.de exequ.ſenten § uidēdum, ita inſtrumentum habēt uim ſent.
51 Quid enim ſi quis uendit cenſum Titio ementi procuratorio nomine ſempronij,an ſempronius poſſit petere exequutionē inſtrumenti pro cenſu,ſi titius procurator non feciſſet ceſſionem? & dico quòd ſic,quia text. noſter dat exequutionem paratam ipſis cenſualibus,& per iuramentum interpoſitum quæritur ius abſenti,cuius intereſt,p no.7.q prima c. quotiens cordis,& firmant Doct. in l.ſtipulatio iſta.§.ſi ſtipuler ff. de uerb. obli. in tantum quod hac ratione fuit concluſum in Sacro Regio Conſilio Nep.ꝙ poteſt peti exequutio obligationis pœnes acta, per eum in cuius abſentiam fuit facta obligatio, ſi tamen illa obligatio facta fuiſſet per aliquem recipientem nomine , & pro parte abſentis , ergo. pariformiter poteſt peti exequutio inſtrumē
52 ti cenſus. Sed an procurator nomine domini poſſit eum ſpeciali mandato petere exequutionem cenſualis inſtrumenti in quo dicendum eſt ꝙ licet procura-

tor non poſſit inſtrumentum præſentare iuxta formam ritus per uiam liquidationis, ut fuit determinatū in Sacro Regio Conſi. ut teſtatur Afflict. in Dec. 64 tamen in caſu iſto nō eſt dubium, quod poteſt peti exequutio cenſu. inſtrumenti, per procuratorem, eo quia non agitur ciuiliter, prout agitur, quando liquidatur inſtrumentū, ſed tantum agitur uia exequutiua, item in Regno quotidie practicatur, ꝙ procurator poteſt accuſare obligationem penes acta, ut petere executionē, ergo pari formiter poteſt petere exequutionem cenſus uirtute Regiæ Prag. & ita paſſim ſeruat. & ſeruari uidi. Quid

53 enim uult dicere tex. in illis uerbis (prōptam, & paratam exequutionem) & qd ſignificent uerba illa? in quo dicas, ꝙ idē eſt dicere, & pro eodē ponuntur (promptā, & paratā) ac ſi diceretur, ꝙ exequutio debet fieri cu celeritate, & manu prōpta, & alacer ac ardenter, inquit enim Saluſtius, (Natura ferox, uehemens, manu promptus erat, maximū bonum in celeritate putabat. idem in de Repu ordinanda ad Cæſarem, uix ſatis apertū os, aut lingua prōpta vī q̄ dicta pectore euoluat) deſcēdit. n. à prōpto prōptas, ꝙ eſt promptare, & eſt frequētatiuum. Plau. Bachid. 8.62 qa malū ſi prōptet, & in dies faciat minus. Idem Plau. q. 35. ſi quidem heredē ēt ſupremi prōptas theſauros Iouis, & pro eodē accipit Ci. 1. Ver. 22. prōptū, & paratū (quo paratior ad uſum forēſē ꝓportiorq; eſſem.) Adde ꝙ Caſſa. in cōſue. Burg. in ti des cēſes n. 4. uer. quartū, fol. mihi 354. dicit, ꝙ pōt q̄s ꝓ cēſu non ſoluto ꝓpria authoritate capere fructus rei cēſualis, uel bona cenſuarij quouſq; fuerit eidē pſolutū, & eſt hoc ſpeciale fauore cēſus, cōtra regulas iuris, arg. C. ne quis in ſua cau. & no p Dy. in l. ea quidē C de accu. & l. fi. C. de exhi. reis, & hoc tāto magis procedit hodie propter clauſulas ſolitas in contractu apponi; ꝙ eſt no

55 tandū. Nūquid exequutio pro cēſu poſſit, & debeat fieri uigore inſtrumēti non cōfecti, & roborati iuxta formā cōſtitutionis Regni inſtrumentorum robur? & dico, ꝙ non, quia ſtatutum nouum debet diſtingui, & intelligi ac interpretari ſecundum antiquū Bar. in extrau. ad reprimendū verſ. non obſtantibus, & Doc. poſt gl. in l. ſciendum. ff. qui ſatiſd. cog. adeo quod ſi non reperitur per ſtatuta noua correctum ſtatutum antiquum, caſus debet decidi ſecundum dictum ſtatutum antiquum in eo ꝙ per illud deciditur ſecundum Pau. de Caſt. poſt Bal in

56 l. cōſt. C. & Alex. in l. fi. ff de ſal. Pro quo facit quia ſi ſtatutum tribuit exequutiōnē paratam inſtrumentis, ac ſi eſſent ſententiæ, debet intelligi dummodo inſtrumenta ſint liquida, p tex. in l. fi. C de cōpenſationib. poſſunt tamē inſtrumenta ipſa liquidari per omnes genus probationis, ſecundum Bar. in l. 1. ff. de leg. 2. & ita in indiuiduo uoluit Bal. in l. 2. C. de exequ. rei iud. uerſ pone dicit ſtatutū.

57 An autem exequutio pro cenſu poſſit fieri ita exequutiuē ſecundū formā huius Prag. q̄n probatur conſtitutum fuiſſe cenſum per teſtes, ſicut fit quando apparet de eo inſtrumentum? & uidetur dicēdum quod non, quia priuilegia data per ſtatutum inſtrumēto guarentigiato nō habent locum in inſtrumento probato per teſtes, ſecundū Bar. in l. 1. in princ. & ibi: & ibi Caſtrē. ff. de ijs quæ in teſta dele. & Fel in c. ſicut, col. 3. ver. prima declarat o extra de re iu. Itē quia priuilegia tributa ſententiæ, non uēdicant ſibi locū in ꝓbata p teſtes, ut voluit Vant. in trac. nulli tam n. de nullita. ſen ex. de ſe. pro. nu. 79. ergo d. cendū eſt in caſu iſto idē.

58 Itē eſt aduertendū, ꝙ Dominus ꝓ cēſu præfertur omnibus alijs creditorib. ēt anterioribus, & ēt habentibus expreſsā hypothecā, ut l ēt. ff qui po. in pig. ha. & l. 1. C. ſi pp pub. penſi. quod intellige procedere, ſi conſtituatur cenſus ſuper re tradicta per eum debēti cenſum, vt puta q̄n quis tradit rem alicui. Ita quod reddat anno quolibet certum quid in recognitionem dominij illius rei, at ſecus ſi cōſtitutus ſit cenſus ſuper re ipſius debitoris cenſus, & ita loquitur. d. l. etiam. ff.

59 qui pot. in pig. hab. Quid enim ſi in contractu cenſuali ſint nonnulla pacta quæ ueniunt adimplenda per creditorē, an poſſit peti exequutio in quo procul dubio dico, quod non, per tex. in l. Iulianus.

60 nus. § offerri. ff. de actio empti. Hodie autem in magna curia. Vicariæ inoleuit practica, ut fiat citatio ad dicendũ cauſam quare non debet exequi exequutiuè inſtrumentum cenſus, uigore pacti in inſtrumento ipſo adiecti, & ſi comparet uiſo pacto fit decretũ quod exequatur, ſi autem non comparet ſolet dici, uiſo pacto in contumaciam, prouidebitur quia tunc uiſo inſtrumento, ac uiſo pacto in eo adiecto (quod poſſit exequi ac ſi eſſent penſiones domus) fit decretum
61 quod exequatur. Quid ſi conſtitutus ſit cenſus ducatorum quinque annuatim ſuper quodam furno, & euenit quod non reddat furnus, niſi quatuor, nec eſt promiſſum de euictione, nec facere tantum ualere, an poſſit peti quod ſuppleatur in alia re? Dicas quod ſic, per tex. in l. Lucius Titius ff. de alim. & ciba. leg. & ita per illum text. tenuit Guido Papa in deciſio. 8. Dominus Humbertus.

SVMMARIVM.

1 *Exequutio non impeditur quouis obiectu.*
2 *De eadem re.*
3 *Exequutio ſentẽtiæ impeditur per exceptionem falſitatis.*
4 *Exceptio uidens impedit exequutionem.*
5 *Exceptiones notoriæ non cenſetur excluſa quouis ſtatuto.*
6 *De eadem re.*
7 *Nullitas proueniens ex defectu perſonarũ non intelligitur remota.*
8 *De eadem re.*
9 *Procurator ad lites an poſſit petere exequutionem inſtrumenti cenſus?*
10 *Exceptio incompetentiæ iudicis an opponi poſſit?*
11 *Exequutio non poteſt peti tempore feriato.*
12 *Exceptiones euidentes & manifeſtæ opponi poſſunt.*
13 *Exceptiones reſultantes ex facta Prag. admittuntur.*
14 *Exceptiones reſultantes ex capite alterius ſtatuti non cenſetur excluſa.*
15 *Statuta generaliter loquentia reſtringitur, ad id quod rationabile eſt.*
16 *Exceptiones non tolluntur, ſed differuntur.*
17 *Differre & tollere an idem ſit.*
18 *Exceptiones quando poſſunt reſeruari ad merita.*
19 *Exceptio periurij an poſſit ad merita reſeruari?*
20 *Exceptiones generaliter propoſitæ non releuant.*
21 *Exceptiones oppoſitæ reijci videntur per proceſſum ad vlteriora.*
22 *Exceptio incompetentiæ iudicis, an per proceſſum ad vlteriora cenſeatur relecta.*
23 *Exceptio quanto poteſt ad merita reſeruari.*
24 *Dilatio non poteſt differri.*
25 *Dilationum materia eſt amputanda.*
26 *Circuitus euitari debet.*
27 *Exceptio non oppoſita in cauſa principali an opponatur in cauſa appellationis.*
28 *Differens accuſare, eſt in dolo.*
29 *Mora ſæpe periculoſa eſt.*
30 *De eadem re.*
31 *De eadem re.*
32 *Celeritas improbatur.*
33 *Exceptio rei iudicatæ opponitur cont cenſus exequutionem.*
34 *Exequutio cenſus fit, præſtita cautione de reſtituendo.*
35 *Inſtantia datur etiã in cauſis exequutiuis.*
36 *Iſtantia in cauſis exequutiuis quando incipiat currere.*
37 *Exceptio ſolutionis impedit exequutionem.*
38 *Solutio realis an quælibet admittitur.*
39 *Additum nõ facit deſinere rem, eſſe talem licet faciat eſſe magis talem.*
40 *Collegium ſi augmentetur eſt idem collegium.*
41 *Statutum continens idem quòd ius ciuile dicitur in ciuile.*
42 *Fideiuſſores primi non liberatur per ſecundos datos.*
43 *Additum ſi eſt diuerſa forma facit rem deſinere eſſe talem.*
44 *Additum ratione extrinſica potentiæ, facit deſinere rem eſſe talem.*
45 *Geminatio quid operetur.*
Pactum necdum reitetatũ quid operetur?
46 *Cõfeſſata ſolutio an retardet exequutionẽ?*
47 *Patris confeſſio de recepto non præiudicat legitima filij.*
48 *Cõfeſſio mariti de receptione dotis an alijs præiudicet?*

49 Con-

49 *Confeſſioni debitoris non ſtatur in praiudicium creditoris.*
50 *De eadem re*
51 *Confeſſio tutoris et procuratoris de recepto an praiudicet pupillis,& dominis?*
52 *Compenſatio an opponatur aduerſus exequutionem cenſus?*
53 *Execeptio qua repellit quem a limina iudicij non excluditur per ſtatutum.*
54 *Exceptio qua reſulta ab ipſomet petente nõ excluditur.*
Deciſio principalis quæſtionis.
55 *Exceptio acceptilationis an impediat exequutionem.*
56 *Solutio non poteſt probari niſi per ſcripturas.*
57 *Statutum ualet quod ſolutio non poſſit probari niſi per inſtrumentum.*
58 *Pactum quod quid non poſſit probari niſi per inſtrumenetum,an valeat?*
59 *Probatio inſtrumentalis cuius efficatia?*
60 *Apocha an contineatur appellatione inſtrumenti?*
61 *Apocha an faciat plenam fidem?*
62 *Apocha ſolutionis quãdo impediat exequutionem.*
63 *Probationis facultas an poſſit arctari?*
64 *Clericus poteſt probare ſolutionem cenſus etiam per teſtes.*
65 *Statutum quod non poſſit probari ſolutio niſi per inſtrumentum,an ualeat?*
66 *Solutio poteſt probari per quinque teſtes nõ obſtante ſtatuto requirente ſcripturam.*
67 *Solutio poteſt probari per teſtes inſtrumento deperdito.*
68 *Solutio poteſt probari per teſtes legatiſſimos.*
69 *Solutio facta pupillo quando liberat ſoluentem.*
70 *Solutio cenſus facta tutori ſine iudicio decreto an liberet ſolutionem?*
71 *Solutio facta marito an liberet cenſuarios uxoris?*
72 *Tertius poſſeſſor,an ex perſona ſua poſſit opponere alias exceptiones quam ſolutionis?*
73 *Statutum excludens omnes exceptiones qualiter intelligatur.*

1 VT uides (diſertiſſime lector) exequutio facienda
pro cenſu non poteſt impediri,aut differri,per exceptionem falſitatis, nullitatis, aut alterius cuiuſuis exceptionis,preterquã tealis ſolutio-
2 nis, & cętera. De iure vero communi exceptio falſitatis impedit exequutionem paratã,ſecundum Bal. in addi. ſpecul.in tit de exequu.ſenten.uer.& no ꝙ iſta exceptio,& Pan.de Caſ.in l.ſi feriatis.ff de fer.& ꝑ Bar.in l.ſi ueritas in priu.C de fi-
3 dei. Itẽ per exceptionẽ falſitatis impeditur exequutio ſententiæ; ſecundũ Bal.in addi ſpec.in tit. de exequu.ſentẽ.in rub. uer.ſententia lata & Abb. in c.de cætero de re iu.& Bal.in Marga verſic.exceptio ver.pen.licet contrariũ uoluerit Inno.in c.licet in ſi de proba & ſic inſtrumẽtum cẽſus non regulatur ab exequutione ſen-
4 tentiæ Credo tamen proculdubio,quod licet textus noſter expræſſe voluit per exceptionem falſitatis & nullitatis non impediri exequutionem, nihilominus ſi eſt nullitas euidens, & manifeſta,& falſitas ſimiliter euidens,& quæ deprehenditur ex facie inſtrumenti, quod poteſt opponi, & impeditur exequutio, ut uoluit Alexander conſilio 59. numero 17. libr. 4 nam remota exceptione,ſeu nullitate non intelligitur de notoria & manifeſta cap.inter cæteras,capit. qua fronte.capitu paſtoralis de appell c.ueniens el.2.de teſtib & gloſſ.in capitu.ex conqnæſtione in uerbo appellationem de reſtitutione ſpoliat.& gl.in capit.ſuſcitata, in uerbo ſententiæ de reſtitutione in integrum facit textus in l.ſecunda.& ibi gl.de ædi. di.Adri.tollen.& gl.in uerſicu. imperfectam,in l.1.§ ſiue autem ff.de ta exhi.& in l.ſi in alterius, in fine.C.ſi mi.ſe maio. dixe. cum alijs de quibus per Abb. in c. ſuper eo de offi dele.& Ant Corſe in ſingu.90 alias in uerbo exceptio, & tenuit Bald in l 1. C.ne. li. ter.pro.& in l. ſi unquam § pactus ne peteret colu 13 ff de pact Imol.& Alex. in l. de pupilio.§ qui opus ff. de nou.ope.nun. Abb. in conſil. 55.in cauſa lib. 2. & conſi 44. in præſenti,li.1.& Anch.in cõſi. 207.de iure communi.

5 Alex.conſ. 77. uiſis col. 3.in fi.lib.3. Im-
mo quod plus eſt, iſtæ nullitates, & falſi-
tates quæ ſunt notoriæ, & apparent ex
inſpectione inſtrumenti etiam ſi a par-
te non opponerētur, iudex ex officio de-
bet eas admittere, hoc enim ad eius offi
cium ſpectat ne fruſtra vexentur homi-
nes, argumen.c 1 extra de pro &c cau-
ſam quę de iud. &c identitati §. ſane, vbi
D. hoc idem uoluit de elect. in 6 & Bal.
in d l.ſi unus §. pactus ne peteret. Hęc
etenim interpratatio, quod p iſtud Prag
maticum ſtatutum non intelligantur ex
cluſæ exceptiones notoriæ, & quæ ex in
ſpectione inſtrumenti apparent, eſt mul
tum æqua iuſta, & rationabilis, nam ali-
ter dicendo, uideretur præcluſa uia qui-
buſuis defenſionibus, ac ſequerētur nul-
le abſurditates, & inconuenientia, & cō-
tineret tale ſtatutum magnam iniquita-
tem, contra ſubſtantiam.l.ut in c.erit au-
tem lex.3.diſtinctio.l.fi.ubi Bal.& alij, &
l.quotiēs, & l.reſcripta.C.ſi conſ.ius, uel
vtilita, pub & not. Innoc.in c. quæ in ec-
cleſiarum, ubi Bal.col 4.extra de conſti.
cum alijs de quibus per Dec. in conſi.
390 colum.4 num. 19 lib 3. & propte-
rea non eſt admittenda talis interpræta-
tio quod & exceptiones notorię, & eui-
dentes cēſeantur excluſæ, ſecundū Ale-
xan.in conſ.83.uiſa, colum. 2.ver.& ſta-
tuta non ſunt lib. & pleniſſime habes p
Van. in tract. nullita.in ea parte, quis
6 po di.de nulli.nu.51.vſque ad finem. Itē
per hanc generalem reiectionem exce-
ptionis nullitatis non uidetur excluſa
nullitas, quę prouenit ex inhabilitate p-
ſonarum, ut declarat Bar.in l.1.§. & par-
ui ff.quod ui aut clam, & ibi Alex. & a-
lij per tex.in l.filio § contratabulas.ff.de
inoffi.teſta.ſequitur Ancha. in Clemen.
1.in 10.not.de re. iu. & Fel.in c. ex parte
de offi. deleg.3. col.uer. 4.limita, cum ſi-
mili, de quibus per Marſi. in l. ſiquis, ne
quæſtio nu.30.ff.de quæſt.aliter.n.dicē-
do ſequerentur, quod per huiuſmodi ge
neralem reiectionem nullitatum, & alia
rum exceptionum, eſſet inducta diſpen
ſatio perſonarum, ſed diſpenſatio perſo
narum ac habilitatio non præſumitur,
niſi quatenus expræſſe, & legitimè de

ea conſtiterit per tex in c.fin.de ſimo.&
in Clem.fi.ubi gl.in uerbo approbare de
ſen.excom. & in c. cum in iure, de offic.
dele. Et ex hoc infero quod ſi eres cre-
ditoris non confecto præambulo. petit
exequutionem inſtrumenti licite repel-
litur, & ſi procurator abſque mādato pe
tit exequutionem inſtrumenti, ſimiliter
repelli debet, & ſi pupillus abſque autho
ritate tutoris, & ſimiles perſonæ repelli
debent. ſed nunquid in pupillum tutore
latentem, & in defenſum poſſit fieri exe
quutio uirtute ipſius pragma. pro cenſu?
Et uidetur quod non, cum nulla ſit per-
ſona idonea, quæ interpellari, aut in
mora conſtitui poſſi l ſed ſi ex ſtipulatu.
l. ſi pupillus.ff. de uerbo.obliga.ſed quia
huiuſmodi executio fit propter onus rea
le in rem, non in perſonam, & eſt quędā
manus iniectio non lucratur, ſed impe-
ditiua duntaxat in conceſſione rei retē-
ta, uel in conſtitutione cenſus ſecundum
formam noſtræ prag.conceſſa, nec cenſe
tur aliquod negotium cum perſona ge-
ri, ſed in rem ipſam huic conditioni affe
ctam, ideo non curatur de perſona, ſed
de re in qua fit exequutio. ſed cum re
plurimum, ſecundum praxim regni an-
tequam de facto exequatur pro cenſu,
ſoleat citari cenſuarius ad dicendū cau-
ſam quare non debeat exequi pro cenſu
puto debere citari pupillum congrue &
bona fide. Nunquid Cenſuarius tenea-
tur ad cenſum ſi non poſſideat fundum
debentem cenſus (loquor de alia ſpecie
cenſus) & dicendum eſt quod non etiā
ſi cenſuarius eſſet ex proprio contractu,
& ex ſpeciali recognitione vel receptio-
ne fundi, ad cenſum obligatus: quia ea
obligatio intelligitur donec & quandiu
poſſederit, licet enim in alium transfere
cum onere vel repudiare. Et hæc proce-
dunt etiam ſi poſſeſſor non ſoluat. Niſi
cenſuarius fuerit in culpa in damnum
domini directi ordinata, vt res ad illum
deueniat, quia poſſidere videtur qui do-
lo facit, quominus poſſideat.c.p poſſeſ-
ſore cum concor. glo.de reg.iur.in 6. ſe-
cus ſi cenſuarius rem culpa ſua amiſerit,
ſed non in damnum dñi directi ordina-
ta, quia non propter hoc tenetur domi-
no

no directo, ſicut nec alij tertio; arg l. uen ditor ver. ſed ubi. ff de hære. uel acto. vẽ. l. is qui. ff. de actio. & oblig. l an in totũ. ff. de impenſ. in re. do. fa. l ult. §. 1. ad l. Ro. de iac. no Bar. in l. ſi ut certo. § nunc videndum. ff eo. faciunt no per Ange. & Paul. in l. inter quos. §. damni infecti. ff.
9 de dam. infe. Et ſi fortaſſe eſſet aliquis procurator conſtitutus ad lites an poſſit petere exequutionem inſtrumenti cenſualis & recte ei ſolui poſſit cenſus? & videtur quod ſic, nam licet procurator non poſſit petere exequutionem ſententiæ in qua ipſe fuit, procurator, tamen bene poteſt petere exequutionem alterius ſententiæ, ſi eſt procurator conſtitutus ad lites præſentes & futuras, ſecundum Bart. in l. hoc iure ff. de ſolutio, ſed non poteſt recipere ſolutionem cenſus, ergo idem videtur dicendum in exequutionem inſtrumẽti cenſus, de quo ſupra dixi in uerbo tanquam res iudicatas.
10 Item poteſt opponi de incõpetentia iudicis, quia exequutio inſtrumenti guarentigiati fieri non poteſt per iudicem incompetentem ſecundum Bald. in l. in criminali. C. de iur. om. jud. ſed forte hoc non procedit vigore clauſularum quæ ſolent apponi paſſim in omnibus inſtrumentis, quod poſſit vbique conue-
11 niri arreſtari, & cap. Item poteſt opponi quod non debet fieri exequutio tempore feriato, nam executio inſtrumentorum dicto tempore non poteſt fieri, quia licet fiat ſine cauſæ cognitione, tamen poſtquam eſt facta queritur de eius iuſtitia, quod quidem fieri non poteſt tempore feriato in honorem Dei ſecundũ Paul. de Caſt. in l. pen. ff. de fer. & Bart. in l. omnes. C de fer. ſed certe actus exequu-
12 tionis fit & conceditur eo tempore. Et quatenus ſupra dixerim, quod non obſtante hac generali prouiſione & diſpoſitione, quod poſſint opponi exceptiones ad impediendam exequutionem, poſſe opponi exceptiones falſitatis, & nullitatis euidentes & manifeſtas, idem dico de alijs iuſtis, & legitimis exceptionibus, quod ſi eſſent notoriæ, & euidentes quod poſſint opponi per ſupra alle-
13 gata. Item ſimiliter poſſunt opponi oẽs illę exceptiones, quę forte reſultarẽt ex facie, & diſpoſitione iſtius met Prag. nam illæ nunquam cenſentur excluſæ per not. per Bart. in l. prima. § & parui.
14 ff quod ui aut clam. Item etiam non cẽſentur excluſæ exceptiones reſultantes ex capite Alterius ſtatuti arg. l. præcipimus in fin. C. de Appe. & l. fi. C. de teſta. & tenet Bar. in l. prima § & parui ſupra alleg. Bal. in l. prima. vlti. col. de cõdi. in de. & firmat Alex. in conſ. 77. viſis col. 4. lib. 3 & col. 145 uiſo proceſſu in fi. li. 5.
15 & conſ 64 circa col. fi li. 4. Statuta. n. ac ſimplices, & generales nullitatum ꝓhibitiones, ad id quod eſt ueriſimile, & rationabile reſtringi debent, arg. c. in generali de reg. iur. in 6. c. fi. de offi. vica. c. 2. de pœn. eo. li. not gl. in c licet in uerbo exceptione de electio, & eſt tex. in c. ad noſtram el. 3. de iur. iuran. tradit Alexand. conſi 3. uiſis col. 2. in li. 2. & Deciſ.
16 cõſ. 64. in fi li. 1. conſ. 532. col. 2. li. 5. Eſt tamẽ aduertendum ꝙ per hanc noſtram Prag. non tolluntur exceptiones, aut remouentur, ſed tantum differũtur in aliã iudicij inſtantiã, & nõ faciunt, impedia-
17 tur exequutio cenſus. Sed videtur quod tollere exceptionem peremptoriam, vel in longum tempus differre, aut tollere exceptionem peremptoriã, uel in longũ tempus differre, aut ſuſpendere, idẽ fit. c. ſuper gratia de offi. dele. in 6 pro quo facit dictũ Bal. in l pen. ff. de execu tuto. ſed in contrarium facit dictum Bal. in l. titius in prin. ff de execu tuto. vbi dicit ꝙ tollere & ſuſpendere multum differunt, & hoc idem uidetur tenere Inn. in c. quæ in eccleſiarum de cõſti. qui uoluit quod licet Papa non poſſit auferre alicui ius ſuum, poteſt tamen dilationem ſuper eo concedere, nam ut dicit tex. in l. ſi debitori. ff de iudi. magnũ damnum non eſt mora modici temporis, ꝑ quem text. ut ibi dicũt Moder. Papa quotidie moratorias concedit, ſed pro prima opinione multa iura allegat Fel. in c. in noſtra. 17. Cotre. de & idẽ ſentit Fely. in c. ad petitione. 2. col. de accu & hoc tenet expreſſe Aegi. deci. 739. in fi. & ꝓbat Gemi. in c. ei cui. 5. col de præ. lib. 6. & in conſ. 114 col. pe. conſiderabat Gomes in Reg. Cã.

cell.

cella. in Regu de nou tolle. in quæſt. 19.
quæſt. ſi dici poſſet ꝙ aut ſuſpenditur ex
ceptio peremptoria ad longum tempus
aut ad modicum, primo caſu procedat
opinio prima ſecundo caſu procedat ſe-
cunda opinio, & ita tenendum eſt in ca-
ſu iſto, cum ad modicum tempus diffe-
18 runtur exceptiones. Sed quod ſuſpende-
re exceptiones ac eas differre ſit modici
præiudicij, procedit hoc quando lex eas
differt, ac ſuſpendit, at ſecus quando iu-
dex per uiam decreti ſuſpēdit, & differt,
quia illud iudex facere non poteſt, niſi
in caſibus a iure permiſſis, & tunc quan-
do iudex differt non cenſetur modicum
præiudiciū ut bene congerit Gomes in
loco de quo ſupra, & ideo infero quoniā
iudex reſeruat exceptiones ad merita in
caſibus a iure non permiſſis uidetur gra-
19 uare partem. Et ex hoc infero, quod ſi
contingerit in aliquo caſu opponi exce-
ptionem periurij, quæ quidem exceptio
eſt litis finitæ impediens omne ingreſ-
ſum, ita quod non quæritur an bene iu-
ratum ſit, ſed an ſit iuratū; ut eleganter
determinat Bal. in l. poſtquā. C de pac. &
in c. 1. de iur. iuran. & Idem Bal. in tit. de
pac. conſtan. in fi. ſuper uerbo nolentib.
& uoluit expræſſe Guliel. de bene in repe
titione. c. Raynutius in uerbo duas ha-
bens filias num 300. in fi. ſi iudex eā re-
ſeruat ad merita dicitur grauare partem.
20 Eſt tamen ſummopere aduertendum
quod exceptiones, & proteſtationes etiā
in caſibus quibus iudicium retardant
autq; perimunt actionem intentatam, ſi
ſunt generaliter, & non expræſſa cauſa
propoſitæ, non reuelant nec iudicium
impediunt; ut noluit Bar. in l. 1. ff. de ex-
ce. & facit tex. in l. ſcire oportet. §. ſcire.
ff. de excu. tut. quæ in propoſito adducit
Alex. conſ. 181. in cauſa, poſt prin. lib. 6.
& facit tex. in l. 1. C de præd. curia. libro.
10. quem text. allegat Bal ad propoſitum
in l. fi. col 6. uer. & not. hic. C. de ædi. diu.
adria. tollē. & Fely. in c. paſtoralis ubi gl.
21 & Doct. col. 4. in princ. de exceptio. Eſt
etiam aduertendum quod regulariter iu-
dex procedēdo ad ulteriora exceptionē
propoſitam iudicij impeditiuam uidet
reijcere ut declarant Doc. per illū text. in
c. ex parte de appella & Bar. in l. ſi a pro-
cedente. C. de dilat. & gl. in uerbo intue-
ri in l. 2 §. ſi dubitet. ff de iudi. & eſt Doc.
Rot. 595. & Alex. conſ 37. uiſo col. 6 ver-
22 ſic. 4. cōfirmatur li. 2. Hoc tamen mini-
me procedere ſcias, in exceptione decli-
natoria; quia ea per proceſſum ad ulte-
riora non eſt remota; ſecundum Fely.
in c. ſuborta col. 5. uer. limita. 4 de regu.
iur & in c. ſuper litteris in uerſic. fallit.
12. de reſcrip. & voluit Van. in tract. de
nullita. in § qui mod. ſenten. null. repa.
nu. 8. ſed dicendum puto, ꝙ aut non fuit
oppoſita expræſſe exceptio incompeten
tiæ iudicis, & non uidetur reiecta per ꝓ-
ceſſum ad ulteriora, aut fuit oppoſita ex
præſſe, & cenſetur reiecta per proceſſum
ad ulteriora. Nec requiritur expræſſa pro
23 nuntiatio ſecundū Dec. in conſ. 107. Itē
eſt aduertendum, ꝙ tunc iudex poteſt li-
cite reſeruare exceptionē ad merita ſi re
quirit altiorē facti indaginē. l 3. § ibidē:
ff. ad exhiben. l. ille a quo § 1. ff. ad Treb.
Bar. in l. nam & poſtea in prin. de iureiu-
ran. late per Fel. in c. exceptionē. 7. col. de
iureiuran & idē eſt, ſi requirit longam &
dubiam iuris altercationem ad inſtar er-
roris iuris intricati, qui æquiparatur er-
rori facti, ſecundum Butr. & Imo. in c.
cum dilectus de conſuetu. Fel. in c. de 4.
11. col. de præ. & dicit Soc. in c. 2. 17. colu.
de lib. obla. & uoluit Capit. in deciſ. 10.
24 nu. 19 Solet enim regulariter rē differre
ad tempus, grauamen inferre, & ideo di-
lationē ad certū tempus limitatam dif-
ferre, eſt inferri grauamen, & regulariter
fieri nō pōt l 2. in fi. C. de tempo. appell.
25 Item dilationum materia eſt ampu-
tandam, ſecundum Specul. in titul. de
excep. § 2. uerſicu. cæterum, hinc Vergi-
lius inquit.

Omnia fert ætas, animum quoque ſæ-
pe ego longos.
Cantando puerum memini me con-
dere ſoles.

Et differens ſoluere, minus ſoluere uide-
tur. l. ſolidum. ff. de ſolu. cum alijs ſimi-
libus.

Et ſcripſit Menander.

Tempus autem aufert omnia, & obli-
uionem inducit.

Et Ariſto. 4. Phiſi.text. Comme. 117. inquit, (tempus eſt cauſa corruptionis ſenij, & obliuionis. (Hinc euitādus eſt circuitus. l. cum fundus § ſeruum tuū impudens, & propter circuitum uitandū, permiſſum eſt agere recta uia de benignitate, & æquitate. l. Dominus teſtamē-
27 to ff. de condi. inde. Hinc differens opponere exceptionem in cauſa principali, non poteſt opponere in cauſa appellationis l. ita demum, & ibi Doct. & Batt. C. de pro. quo eſt uerum in dilatoria at ſecus in peremptoria ſi fuiſſet ignoranter omiſſa, ſecus ſi per dolum & cauſa dilatandi iudicium ſecundum But. & Sicu'. in c. inter monaſterium de re iud.
28 Hinc etiam differens accuſare præſumitur eſſe in dolo ut conſuluit Bald. in conſi. 27. 1. lib. inci. quidam tabellio.
29 His proxime dictis accedit id quod dicit Specu. in titul de aduo § 6 verſ. uel clerici, quod mora ſæpe periculoſa eſt, hinc Poeta, (ſemper nocuit differre paratis.) & mora eſt in culpa g o in l. uideamus. ff. loca. l. ſi is qui, cum glo. ff. de iur. dot. iuncta l ſi mora. ff ſol. ma Alex in l.
30 quod te. ff. ſi cer. pet. Hinc dicitur quod ad præſens oua cras pullis ſunt meliora. l. cum hi. ff. de tranſac & celeritas regulariter laudatur, clemen. 1. & ibi gl. & Card de immu. eccl.
31 Quod etiam in pœnis receptum eſt, nā refert Olaus magnus Goth. Archiepi. in lib. de gentibus ſeptentrio. cap. 32. ob ſtinatis, & contumacibus pro pœna infligi aquam gelatam, nudatis corporibus, & ſi celeriter ita factum fuerit, gratiam referunt amicis, quod feſtinanter, & fide liter expedierint eorū cauſam, ſin autem protractus (ſie forte exigētibus demeritis animi pertinacioris (tunc extracti ex periuntur ſe habuiſſe cenſores. & fautores rigoroſos, quia in graui periculo fuerunt ſuffocationis, hæc ille. Et Cicer. ad Acti. lib. 11. Epiſt. inquit.

(Quoduis ſupplicium leuius eſt hac permanſione.

Et Ouid. li. 2. Metamor.

Sed mora damnoſa eſt, nec res dubitare remittit.
Dum ſupereſt aliquid cuncti coeamus ad arma.

Et Luca. li 2 de bell. ciuil.

Tolle moras, ſemper nocuit differre paratis.

Et Seneca in thyeſte.

Serum eſt cauendi tempus in medijs malis.

Et Sillius italicus li. 4 de bel. pu.

Pelle moras, breuis eſt magni fortuna uoris.

Et Manilius li. 4 aſtrono.

Mora ſæpe malorum dat cauſas.

Et Oui. li. 1. de re. amo.

Vidi ego quod fuerat primo ſanabile vulnus.
Dilatum longæ damna tuliſſe moræ.

E contrario autem multis modis mora proficit, & non nocet hinc Ouid. li. 1 de re. amo. inquit.

Nam mora dat uires, teneras mora percoquit uuas.
Et validas ſegetes, quod fuit herba facit.
Quæ præbet latas arbor ſpatiantib. vmbras.
Quo poſita eſt primum tempore uirga fuit
Tunc poterat manibus ſumma tellure reuelli.
Nunc ſtat immēſa uiribus aucta ſuis.

Ibidem.

Verba dat omnis amans reperitque alimenta morando.

Idem Heroid. Epi. 19.

Aſſumpſit uires, auctaq, flamma mora eſt.
Quique fuit nunquam paruus uel tempore longo.
Ex ſpe quam dederas tu mihi, creſcit amor.

Et Seneca in agamenone.

Quod ratio nequit, ſæpe ſanauit mora.

Et ibidem.

Omniſque nimium longa properanti mora eſt.

Et Oui. li. 4. Metamor.

Ad opem breuis hora ferenda eſt.

Et Seneca in agamenone.

Proinde quicquid eſt dat ſpacium & tempus

tempus ibi.
Quod ratio nequit, ſæpe ſanauit mora.
Et Ouid. lib. 3. faſtor.
Differ, habent paruæ commoda magna moræ.

32 Et celeritas improbatur, ſecundum Spec. in tit. de requir. & li § videndum teſtat, uerſic. Item non exhibeas, & in titulo de appel § nunc. breuiter uerſiculo item iuxta & melius eſt rem cum interuallo temporis peragere, quam repentine, Hinc Them. in 2. phi ſuper 43 inquit, (tempus & longa eius aptiſſima, & efficaciſſima eſt ad ueritatis indaginem ratio) & Ariſto. in 1. Ethico. c. 10. inquit, (Adduamenta artium fiunt cum temporis longitudine,) & Ariſt. 2. met. co. 1. inquit, (temporis longitudo eſt neceſſaria in compræhenſione ueritatis,) & 2. Eth. 1. ſic inquit (quum ſit autem duplex uirtus, mentis, & moris, ea quæ mentis eſt, ortum ex maxima parte habet, & doctrina, & incrementum, qua propter exercitationis indiget ac temporis) & eodem li. 2. c. 2. inquit, ꝙ qui uult exercere actiones uirtuoſas debet obſeruare occaſio-
33 nes, & opportunitates tẽporis. Sed reuertẽdo ad rẽ, unde digreſſi ſumus eſt etiam aduertẽdum, quod poteſt opponi cõtra exequutionem cenſus exceptio rei iudicatæ, non obſtante generali prohibitione, de qua hic ſecundum Doctor. in l. 1. ff de re iudi. ſed puto eam exceptionem non admitti ad impediendam exequutionem, ſed bene admitti, ut de ea poſtea
34 cognoſcatur, in alia inſtantia. Quid. n ſi oppoſitæ ſunt exceptiones, quæ non impediunt exequutionem, an debeat petens exequutionem cauere de reſtituẽdo in caſu retractionis? hoc non dicit tex. ſed dico, quod ſic; per ea quæ ſcribit Affl. in deciſ. 344. & in deciſ. 261. incip.
35 eſt Ritus. Et quia dicitur in tex. ꝙ exceptiones oppoſitæ reſeruantur ad aliam iudicij inſtantiam quæro ad quã inſtantiam reſeruatæ uidẽtur? & in hoc eſt ſciẽdum, ꝙ etiam in cauſis exequutiuis, & inſtrumentalib. in quibus eſt exequutio, parata datur inſtantia, ſecundũ Lud. Ro. conſi. 174 ampliſſime doctor, & Socy. in conſilio 95. 1. volum. & Iaſon. in l. properandum, colum ſecunda, circa fin. de iud. & durat & uenuo, ut in dictis locis habetur.
36 Et incipit currere à tẽpore illius actus qui ſolet fieri immediatẽ poſt litis cõteſtationem in cauſis, in quibus lis conteſtatur, quia ille actus habet uim litis cõteſtationis, ſecundum Bar. Bal. Doc in l. nulla, & l. nihil, C de procu. & Card. in cle cõſtitutione, § ſi in ſi de cle. & Abb. in c. inſinuante in fin de offi. dele. ponit Rober. Mara. in 5 par. ſuæ prax. num. 4. adeo qd inciperet currere ab eo actu, qui fit quando pars cõparet, & dicit nõ poſſe exequi contra eum, & aliqua, & allegat; quando poſtea decernitur debet exequi non obſtantibus oppoſitis: uidetur ſecundum diſpoſitionem tex. noſtri tũc eam inſtantiam finiri, in eo articulo, cũ inſtantia eſt in omni articulo; ſecundum Bald. in l 1 in 2 colum. C. de iura. calum. licet nonnulli teneant contrarium, & ſecũdum hoc. altera inſtantia dicitur quãdo facta eſt exequutio, uel facta eſt ſolutio oppoſitis nõ obſtantib præſtita fideiuſſione de reſtituendo in caſu retractationis, quo facto inchoatur diſcuſſio ſuper exceptionibus oppoſitis ſuper quo
37 cogitandum relinquo Impedit tñ exequutionem exceptio ſolutionis, ſi de illa ante captionẽ perſonæ debitoris, uel eius bonorum iudicialem diſtinctionẽ lege conſtiterit, autenticis documentis, uel aliis ſcripturis plenam fidem facien
38 tibus, ut in litera tex. habetur. Vnum tamen ſumme notandum eſt, ex iſto textu in illis uerbis, (præterquã realis ſolutionis) quod licet appellatione ſolutionis, omnis ſolutio quoquo modo facta compræhenditur lege ſolutionis uerbum. ff. de ſolutio. & lege ſolutionis uerbum, ff. de uerborum obligatio & facit. l. liberationis cod. titulo nihilominus uerbum ſolutionis in caſu noſtro ſtrictiſſime, ac capitur pro ſolutione reali tãtum; eo, qa non ſimpliciter tex. profert uerbum ſolutionis, ſed addit, realis ſolutionis; nam ſciendum eſt, quod quandoque uerbum ſolutionis pfertur ſimpliciter, ſine aliquo

quo adiuncto, & tunc refertur ad omnẽ liberationem quoquo modo factam, & ita loquitur text. in dicta lege ſolutionis uerbum, & idem erit, ſi dicatur, ſi ſoluta fuerit obligatio, quandoque uerbum ſolutionis non profertur ſimpliciter, ſed cum aliquo adiuncto, ut ſi dicatur, ſi ſoluta fuerit pecunia, & tunc accipitur ſtricte, & requiritur naturalis ſolutio rei adiectæ ad uerbum ſolutionis ſecũdum Bartolum in dicta lege ſolutionis verbum. Itá in caſu noſtro, uerbum ſolutionis non profertur ſimpliciter, ſed cũ cauda, illa, realis ſolutionis. Ergo debet intelligi de uera, & reali ſolutione.

39 Et licet nihil additum ſit tãti effectus, quod faciat deſinere rem eſſe talem, immo identitas rei, & formæ facit, ut quid ſit idem in ſubſtantia; tamen teſte Philoſopho omne additum tale facit eſſe magis tale; exemplum eſt, (ſecundum eum) in naturalibus incrementis, ut in homine, qui ab infantia augetur, & creſcit, & ſemper remanet idem homo, licet fiat maior l. proponebatur in fin. ff. de iudic. Idem proprie eſt uidere in grege, & ſimilibus, vt d. l. proponebatur. Idẽ eſt in arbore, & cucurbita, niſi quando arbor, ita tenera eſt, ut loco herbæ ſit. l. certæ. ff. arbor. fur. Cæſa. Idem patet in aquis, & fluminibus. l. quominus ff. de flumin. vbi ex uno flumine non nauigabili, fit aliud nauigabile, ut uidere licet in pado & tanagro, dicitur enim idem flumen, non obſtante flumine addito, & eſt effectus, ſecundum Bald. in l 2. 18 colũ. verſiculo, ſed nunquid poſſeſſio. C de cõ ſt. quia per maiorem, inundationem nõ amittitur poſſeſſio aquæ ſicut territorij, quia nihil additum tale facit deſinere rem eſſe talem, per quam rationem patet, quod quis nõ deſinit poſſidere terrã ſi ei cruſta ſuperadatur, ſecundum Bald.

40 ibi. Hinc ſi collegium augmentetur, vel ciuitas, dicitur idem collegium, & ea dẽ ciuitas d l. proponebatur, & l. ſicut, §.

41 ſi ff. quod cuiuſque uniuer. no. Pro quo etiam facit, id ꝙ dicunt Bald. & Pau. de Caſt. in l. ius ciuile, ff. de iuſt. & iur. ubi ſi ſtatutum diſponit idem quod ius commune nihil addendo, minuendo, uel im mutando, dicetur ius commune, & non municipale, & erit longè & ſtrictè interpretandũ, ſecundum, quod in ea materia ius commune interpretari debet, quamuis regulariter ſtatuta ſint ſtrictè inter-

42 pretanda. Pro prædictis etiam facit illud ꝙ dixi Bar. in l. Valerianus ulti. col. ff. de fideiu. & Bal. in l. reſcripto. §. ſi pacto vlt. col. ff de pact. quod ſi quis debito fideiuſſores, ſi poſtea dat alios, nõ uidetur primos liberare, nã nihil additum tale facit deſinere rem eſſe talẽ, ſed bene facit, ut maioris importantiæ, & effica-

43 ciæ ſit. Tunc uero additũ facit tale deſinere eſſe tale, quãdo ſuperadditũ eſt diuerſæ formæ, uel ueterem formam immutat, quia uel facit rem differre ſpecie, & non eſſe, nec cenſeri talẽ qualis erat, vel remanente prima diſpoſitione aliã addit. ita ꝙ dicantur duæ eſſentiæ, exemplum patet ex notatis in c. 1. de conſec. eccl. uel alt. dum ibi dicitur per Innoc. & Doct ꝙ ſi augmentũ factum altari ſit tale ſeu tantum, ꝙ eius formam mutet,

44 petit eius conſecratio. Item ratione alicuius extrinſecæ qualitatis uel formæ, aut potentiæ. facit deſinere rem eſſe talẽ ſuperaditum, ut ſi contractus metu fiat, ſi tamen poſtea ceſſante metu reiteretur licet primus nõ ualeret, tamẽ quia prior metus purgatur per contractum renouatum, ceſſat primus, & ualidus eſt ſecũdus, licet nihil addatur primo contractui in ſubſtãtia, uel forma, aut circa naturalia contractus, uel aliter. l ij. C qood met. cau. Itẽ ſuperadditum operatur circa effectum, qui attribuitur geminationi, q̃ habet effectum maioris uehementiæ. Iuxta no. in l. Baliſta, ff. ad Trebel.

45 Itẽ pactum nudum reiteratũ, & repetitum circa idem, quamuis uniformiter, parit tamẽ actionẽ de conſt. pecu. ſecundum Bal in l. iuriſgentium. § quinimo, ff. de pact. & Angel. in l ſi certis annis, C. de pact. ſic dicamus, quod licet uerbũ ſolutionis ſimpliciter prolatum extendatur ad omnes ſolutiones (ut ſuperiori loco dictum eſt) tamen propter illã ad-

46 ditionem realis, non extenditur niſi ad efficacem ſolutionem. Reuertendo tamen ad rem unde digreſſi ſumus, quæro

utrum

utrum exceptio ſolutionis fictæ per con feſſionem retardet exequutionem? & uidebatur dicendum quo non, nam uidetur Pragm loqui de actu ſolutionis naturalis, quo caſu ficta non comprahenditur. l. ſolutam. ff de ſolu. & argumen. not. in l. aſſiduis. C. qui po. in pign. ha. in gloſſ parua, contrarium tamẽ tenet Bal. in l. ſi non ſortẽ. §. 1 ff. de cõd ctio. indebi. nam dicit ipſe licet confeſſio non inducat actu naturalem, tamen ipſum probat. l. accepti latum. § apoc. ff. de recc. l. ſi ex plurib. ff. de ſolu l publia §. ſi ff depo. ſi ita ſtipulatus. § griſogonus ff. de uerbo. obliga Io. de Imol. in l quæſitum. ff. a quib. appe. non lib. 10 col. approbat opinionẽ. Bal. dumtamẽ ſit elapſum tempus opponendi exceptionem nõ numeratæ pecuniæ. Sed pro prima parte adducitur, quia confeſſio de recepto arguit fraudem, nec ſtatur illi confeſſioni. l per diuerſas, & ibi Bar. col. 2. poſt Ioan. But. Ray. Forli. C. ma. & in l. Anaſtaſio ibi quę præſtauit, & ibi pecunijs acceptis, quod quidem ſecundum Bartolũ ibi. procedit quo ad tertiũ, non autem quo ab ipſum confitentẽ prout voluerunt Saly. Ang. & Pau. Caſtren. in d l. per diuerſas Saly. in l. 2. col. 2. uer. ſed ultra iſtos. C. ne li. potẽ. Bal. in l. Deo nobis col. uer. quinto no. C. de Epiſcop & cleri. & in l. ultima col. 2. ver. in hac lege. C. de ſponſa. & c. quia veriſimile col. 2. extra de præſum. Panor. in c. vlti. col 3. uer. quinto præſumitur de alie. mu. in cauſ. fac. & alij quos allegat Tiraq. in tract. de urro re. § 1. fol. mihi.
47 366. nume. 99. Item pro hanc contraria parte, bene facit, quia ſola patris confeſſio de recepto etiam cum iuramento nõ pręiudicat filio in legitima, niſi aliter cõſter de reali muneratione pecuniæ confeſſę, neque enim poteſt parer filium priuare legitima cap. Rayuutius & Raynaldus extra de teſta. & ita uoluit. ſpecula. titu. de confe. §. nunc uidendum, ver. ſed nunquid patris confeſſio, & ibi Ioann. Andreas in addi. ſpecu. & uoluit Bart. in l. cum quis decedens. §. codicillus col. 1. uerſicu. præterea teſtator, & ibi Alberi. circa medium. ff. de lega. tertia & Raph. Cuman conſil. 31. teſtator columna prima, & Ioan. de Pla. in d §. item ſiquis ad fin. inſtitu. de inut. ſtipu & Cepol. cautela. 21. Alexan. in l. ultima colum. pe. uer. ex prædictis. ff. de re iudi. & conſi 45. habita ſuper his colum. ulti lib. primo & conſi. 26. uiſo & conſiderato colum. pri-
48 ma lib. 2. Item confeſſioni mariti de receptione dotis non ſtatur in præiudiciũ creditorum, niſi conſter de uera numeratione. ſecũdum gl. in l. aſſiduis in uerbo datę & ibi Bald. ante fi. C. qui pot. in pi. ha & eſt optimus text. in l. ſi quis poſt hæc in princip. C. de bon. damn. ubi confeſſio dotis receptæ non præiudicat fiſco cui bona damnati ſunt cõfiſcata niſi ue-
39 rè conſtet de numeratione. Item confeſſioni debitoris in præiudicium creditoris non ſtatur, vt per Socy. conſilio. 78. uiſis actis col. ſecunda verſi. uerum eſt ꝙ non arbitror. lib. 4. Ideoque creditor poſterior de cuius vera numeratione conſtat, præfertur priori, qui tantum habet confeſſionem debitoris. l. Titius. ff quæ res pigno. obliga. poſt quam ſic, intelligunt gl. Bal. Ang. in l. diuerſis. C. qui po. in pigno. habean.
50 Sed pro prima opinione quod confeſſio de recepto probet veram numerationem, facit l. pecuniæ, & ibi Bldus C. de ſolu. & lege vltim ff. de inſtitutio. acti. & in tãtum hoc eſt uerum, quod ſtatutum loquens de ſolutione procedit in confeſſione, ſecundum Bal. in lege ſi non ſortem. §. indebitum, columna ſecunda uerſicu. quid de exceptione fictę ſolutionis. ff. de condit. inde. per optimum tex. in lege ſi accepti latum §. 1. ff. de accep. & ſequitur Philipp. Deciſ. in l. ſecunda §. ultim. colum 5. verſicu poſtremo Bar. ff. ſi cer. pet. & confeſſio ſolutionis præiudicat fideiuſſoribus, mãdatoribus, & creditoribus confitentium, ſicut ipſis confitentibus, vt ſatis aperte ꝓbat Tiraquel. in tract. de utro. retra §. 1. gl. 18 fol. 367. nume. 83. & ibi reſpõdet ad omnia motiua in contrarium ſuperius facta, uide eũ, & vide Fel. in c. ſicut conſuetudo de proba. nu. 12. Sed vide eundem Tiraq. in tract. de utro. retra in tit. de retract conuentionel. § 4 gloſ. 6. uu. 10. fol. 918. ubi
51 plene. An aũt ſi doceatur de cõfeſſione

P ſolutio-

ſolutionis facti per procuratorem, tuto rem aut curatorē, retardetur exequutio cenſus? & uidetur q̄d non quia confeſſio tutoris procuratoris & curatoris no præiudicat pupillo, aut domino, niſi de numeratione conſtiterit, ſecuudū Bar Bal. Fulgo. Roma. Pau. Caſtr. Alex. Soc. & Iaſ. & alios in l. 2 § ult. ff ſi cer. pet & Bar & Imol. in l. ſi debitorem per illum text. ff. de nouatio. Bar. & Ang. in l. non abſtulit. C eo tit. Barr. in l a Dino pio § ſed ſi em ptor & ibi quoque Ang. diſtinguens, & latè Alex col. 4 uerſic. ſucceſſiue quærit & Pet. Beſut. ff. de re iu Bait. in l. Lucius. ff. de admi. tuto. & in l. alio col. ult. uerſic. quęro quid ſi inſtrumento ff de alimen. leg. Fed. de Sen. conſ 53. Titius fecit ꝓcuratorem Bal. in l. omnes § 1. C. de quadri. præſ. & in l. falſus colum. ſecunda uerſic. tertij dicunt. C. de furt & alios relatos per eundem Tiraquel. in loco ſupra proximè allegato. nu. 12. licet dicat idem Tiraquel. quod contrarium tenet Feder. in d cōſi 54 & Bal. in l. nam & nocere ad ſi ff. de pa & Saly. in l. 2 § ult. ff. ſi cer pet & Imo. ſibi contiarius in c ſi cau tio col ult. extra de fi inſtiu Pau Caſt cō ſil 34 ego Paulus lib. 1. quod reperitur conſ. 293 eo. lib & Raph. Cum. conſi 31. teſtator in 2. dubio in fin. Nicol. Mil. in ſuo reperto uerſi procurator habens mādatū, & alij plures quos ibi refert, tamen dicit præcedentem eſſe magis communem opinionem, ſuper quo cogitandū

52 reliquo. An autem poſſit opponi exceptio compenſationis ad impediendam exequutionem cenſus? & uidetur dicēdū quod ſic, nam lex faciens hanc compenſationem loco ſolutionis, uerum effectū ſolutionis inducere intelligitur, & non fictum, vel immaginatium, & pro hoc facit quod habetur in auth. conſtituto quæ de digni, per totum, & in auth. epiſcopalis dignitas, C. de epiſ & cle. & per Bar. in l ſi ijs qui pro emp. 3. q. ff. de uſu & licet ſolutio uidetur eſſe quid facti, non iuris, tamen effectus ſolutionis, qui eſt liberatio, & qui effectum pōderauit, iuris compēſationem inducens. ff. de cō peten. l. 3 iuris tantū eſſe uidetur, & ideo vera l beratio cōtingit per ꝑdicta, hinc ſequitur ꝙ dicens de compenſatione ad uerſus exequutionem inſtrumenti guarentigati allegat liberationem iam factā à iure, quæ uidetur ſufficere pondera ta mente ſtatuentis, quia uoluit excludere petētem exequutionem eius cuius uiam erat ſequuta liberatio p ſolutionē & pro hoc allegauit id quod habetur per gl in l. tale pact. § qui prouocauit ff. de pact Item ſi ſtatuium prohibet omnem

53 exceptionem, nunquam intelligitur prohibere eam quæ repellit agentem a limine iudicij, vt dixit no Bal. in l. fratres. C de tranſa. & ibi no. p Doc ſed obijciēs de compenſatioue allegat liberationem iam factam à iure (ut dixi) quæ liberatio repellit agentem a limine iudicij, quia agentis non intereſt agere, ut probatur in l 3. ff. de compenſa. Item quia licet ſtatutum prohibeat omnem exceptionem tamen non intelligitur prohibere illam quæ reſultat ex his q̄ facit ipſemet agēs vel petens, quia tunc non excluditur ab aduerſario, ſed potius a ſeipſo tex. eſt ad hoc no. in l. ueteres in ſi ff. de iti. ac priu. ſed exceptio compenſationis eſt huiuſmodi, quia reſultat ex facto aduerſatij ſe obligantis ad ſoluendum, & non ſoluentis ergo, &c. Item ad hoc uidetur facere text in l 4 C. de comp. ubi ad euitandum curſum & pęnam uſurarum, fit cōpenſatio ipſius ſortis, uſque ad quantitatem cōcurrentē abaltero debitā per quē tex. tenent ibi gl. Alber. Bar. Bald. Angel. Paul. Rapha. Fulgo. & omnes, ꝙ ad euitādum commiſſionem pęne compenſatio fit ipſo iure, & quòd generaliter habet locum d. l. cum in omni pœna committenda, ſiue ex cōtractu bonæ fidei, ſiue ex contractu ſtricti iuris, & ubicunque defectus ſolutionis poſſet afferre præiudicium uel dannum debitori, hinc eſt ꝙ ſi quis promiſit ſoluere in Calēdis Marcij & infra eaſdē Calendas creditor efficitur vere debitor iurantis in pati ſumma non incurritur per iurium, tum quia ipſo iure ad euitandam pęnam periurij, fit cōpenſatio d. l. ius. tum quia nihil intereſt compenſare, an ſoluere per text. in l. ſi debitor. ff. qui po. in pigno. ha. tum quia iſte facto creditoris ſui, qui quod ſoluere de-

re de-

re debet non ſoluit, impediri uidetur
quominus ſoluat.& ipſo ſoluere uidetur
l.Iulianus ait. ff. de condit. & demo.l.3.
in princip. ff.de ſtat.lib.tum quia condi
tio quantumcumque in forma ſpecifi-
ca impleri debeat,tamen compenſando
implerut.l.ſi peculium § 1.uerſic.quòd
ſi hæredi. ff.de ſtatulib & ita in eo ſolue-
re iurauit. tenent Ioan. Fabia Ioan. de
Pla.in uerſicul. bonefidei inſti. de actio.
Bartol.Angel.Raph.Cum.in l. amplius.
ff.tem ra.ha.Item pro prædictis bene fa
cit id quod Docto. uolunt de emphiteu-
ſi.in quantum uolunt ut ſi emphyteota
ſteterit per biennium ut non ſolueret
canonem, non cadit à iure ſuo, ſi domi-
nus tenebatur ei in tāta uel maiori quan
titate: eo quia ſit ipſo iure compenſa-
tio,ad uitandam pœnam commiſſi.ſan.
ſpec.in titulo de l.§ nunc aliqua uerſicu.
79 Ioan.Fab.Ioan.de Pla.in § in bonæ-
fidei inſti de actio.Alber.in l. cum aliet.
ff. de compe. in l. ſecundum columna
quatra num. 16. C. de iur.emphit.Bald.
in marga. in uerſicul.emphiteuta quæſt.
prima Angel. in l. ſi mora ff. ſolut.mat.
Abb.antiqu.Imol.Anto.Butri. Panor. in
capitul.bonafides de depoſi.Gui.Pap.de
ciſio.171.ad fin.Socyn. conſil. 99.libro
primo Fran.Cur.Sen.colum.70 colum.
vltima uerſicul. transfer. ad tertius. Sed
prædictis non obſtantibus, in caſu no-
ſtræ Pragma teneo contrarium eo quia
hæc Pragma requirit ueram & realem
ſolutionem, quo caſu non admittitur
quis ad probandum de compenſatione,
ſecundum Baldum in l. in eas in fine C.
de compen.& ſequitur Tindar.in Tract.
de compen.in arti.7.nume.23. cum ſeq.
poſſet dici etiam in omni ſpecie cenſus
id habere locum ex quo cenſuarius ne-
dum tenetur ad cenſum conſiſtentem
in quantitate, ſed etiam in recognitio-
ne directi dominii: imo illa recognitio
cēſetur potior quantitate, & maior pars
obligationis ut per Bal.in l. ædem col.1.
C.de loca & ſic non poteſt recipere fun-
ctionem cum ſimili uel maiori quanti-
tate debita à domino directo ex alia cau
ſa, dominus.n.debet tanquam priuatus
ex cauſa priuata promiſcua, ſed cenſua-
rius debet tanquam ſuperiori) loquor de
alia ſpecie cēſus) ex cauſa protogata ad
finem recognoſcendi directi domini, &
ſic debita ſunt multum inæqualia, inæ-
qualitate & ſine, merito non debet fieri
compenſatio & ex hoc uidetur poſſe cō-
cludi ꝙ etiam in alia ſpecie cenſus, præ-
ter iſtum introductum à noſtra pragma.
55 non admittatur cōpenſatio. Nec etiā
admittitur ad impedienda exequutio-
nem exceptio acceptilationis, quia licet
obtineat uicem ſolutionis, dicitur tamē
ficta ſolutio, ſecundum Io.de Imo. in l.
quæſitum in 12.col.in princ. ff. de reiin.
56 Vt uides hic amantiſſime lector expreſ-
ſe vult litera text. non poſſe probari ſo-
lutionem cenſus niſi per authentica do-
cumenta, uel alias ſcripturas plenā fidē
57 facientes. Nec dubitandum putes, poſ-
ſe fieri per ſtatutū, quod ſolutio nō poſ-
ſit probari niſi per inſtrumentum publi-
cum, licet pactū inter partes non ualeat,
ſecundum Spec in tit.de pro.§.uide uer-
ſi.ſed pone poſt Hoſti.in tit.de renun. §.
quæ poſſunt, uerſi.quid de pacto,& poſt
eos Io.And. in c. ſi diligenti de foro cō-
pe.ſuper. 1.gl.& poſt eū Do.Ant.de Butr.
Cyn.in l.penul.C.de pact.& eſt commu-
nis opinio ſecundum Anto. de Cana.
intra de exeq. iuſt nu.75. q 36. habetur
per Ray in l.cum quædam de iuriſ.om.
iud. Iac.Butr.Bartol.Bald.Rod.Socyn.&
alij recētiores in l.certi condictio §.quo
niam.ff ſi cer.pet.Bal.in repe.l.ſecundæ
ad fi.ff.de le.2 & cōſ.133.caſus talis qui
dam ad medium lib 5.Ang.in § 1.in fi.
in auth ut ſi.pro mat. Sal. in auth. caſſa,
colum.penul.C.de hae.ſac.eccl.Petr.de
Anch.in repe.ca primo in 4.quæſt.prin.
uerſicu.circa iſtam extenſionem colum.
prima extra de conſti. & in capit.acceſ-
ſorium char.antepe. uerſic. quarto quæ-
ro de re.iud.lib 6.Imol. in capit. auditis
extra de reſt. in integ & in c. ſecundo &
58 ibi. Ant. & Pan.de probatio. Et in quan-
tum dixi ſuprà non ualere pactum, non
poſſe probari ſolutionem niſi per inſtru
menta, adde quòd cōtrarium uoluit Bal.
in conſilio 33. uerba inſtrumenti co-
lu prima libro primo & Alber poſt alios
multos in antiq. in l ſi quis in conſcri-
 bendo

bendo colum.3.num.12.C.de epiſco.& cleri.Raph.Fulg.conſi.120.ſuper eo quò primo colum 2.uerſic.ſuper 2.& conſil. 208 proponitur quòd quidam, ſed cõtrarium tenet Afflict.in proœm.conſtit. in 12.quæſt colum.5.uerſic. ſextum exẽ-
59 plum. † Probatio enim per inſtrumenta eſt promptam, & præſens ſecundum Bald in l 1.C.de ædi.diui Adrian.tollen. & ſequitur Philip.Dec cõſil.324.proponitur colum.2.& eſt realis probatio ſecundum Socyn. poſt alios in conſil 59. in cauſa nobilium colum. ſecunda uerſicu.primum clare patet libr. 3. & Bald. in l quoties in fin.C de iudi.appellat probationem,& in conſil.454.quidam Ioannes colum. prima.lib.1.dicit inſtrumentum eſſe ius probatum & in l.Imperator la prima in prima lectu. colum. 2.uerſic. ſed an poterit.ff.de ſtat.homi.dicit quod inſtrumentum eſt ueritas apparens,probatio probata non probanda, nec quæ indiget diſcuſſione ſiue diſceptatione fori,& ita eum allegat Iaſ.in repe.l. admonendi colum. 54. uerſicu. ſucceſſiue nume 154. de iureiuran. & text. in capitu. cum dilecti, ibi ex tenore inſtrumenti euidenter apparet,& ibi not. Panor.primo not. & Barba. colum. ſecunda extra de do.probat probationem inſtrumentalem eſſe euidentem, & gloſſ in l ultima in uerbo manifeſtum.C.de reb cre.appellat probationem manifeſtam, & Franc. Areti.in l.ſi duo colum.ſecunda uerſiculo primum etiam dictum.ff de acqui.hære.dicit eſſe manifeſtiſſimam,& Alexan. in conſi. 137.libro ſexto dicit eſſe liquidam de quo multa uide per Tiraquel.in tract.de utro.retrac §.ſecundo gloſſ.prima fol 392.num.20. & 21. cum plu.ſeq.

60 Nunquid poſſit probari ſolutio per apocham priuatam, & ſic nunquid appellatione inſtrumenti contineatur ſcriptura priuata?& uidetur quòd ſic,ut probatur in l. notationem.§ inſtrumentorũ ff.de uerb. ſignifi. in tantum quòd ſi ſtatutum ſtatuit tempus ad producendum inſtrumenta, debent & intra illud tempus produci priuatæ ſcripturæ, ſecundũ Bal.in l.prima colum.ſecũda uerſi.iuxta hoc quæro,& ibi etiam Caſtren. colum. ſecunda uerſic.in gloſſ.ſecunda. C.de iura.calum.licet ſcriptura priuata appellatione inſtrumenti ex uſu, communi loquendi non comprehendatur ſecundum Rom.conſi.23.neſcio in 2. dubio & Frã. Aret. conſil.51.uidetur dicendum circa med.& Felyn.in Proh.decre. colum.3.in fin.ſed quia noſtra Prag. nedum loquitur de inſtrumetis, ſed etiam de ſcripturis plenam fidem facientibus:

61 Idcirco uideamus ſi apocha facit plenam fidem ita, uel ne? in quo dicendũ eſt,quod apocha priuata non uerificata, & recognita nullam fidem facit; ut not. in l ſcripturas cum authen.ibi poſita, & ibi per Angel. C.qui pot.in pi. ha.& habetur per Afflict. in deciſio. 85.in fin. & qualiter uerificetur, uide per Afflict. in
62 deciſi. 104. per totam. Sed pone producitur apocha ſolutionis ad impediendam exequutionẽ,quæ(ut uides)non ꝓbat ſi non uerificatur,an debeat dari terminus ad uerificandam eam apocham, & interim ſuperſederi in exequutione? in quo puta quod ſi ſubſcripta eſt Apocha manu creditoris, poteſt cogi ut recognoſcat, & quia tunc non requiritur altior indago,debet ſuperſederi in exequutione, ſed ſi forte eſt ſubſcripta tantum à teſtibus,& ſcripta ab alio,& ſic oportet eã uerificari, p teſtes ſubſcriptos, & tũc de facili, & in promptu poſſunt haberi teſtes,& debent admitti ad uerificandũ, ſed ſi non poſſunt de facili, & in promptu haberi teſtes procedetur ad exequutionẽ nam etiam dicitur prompta probatio,quæ infra modicum tempus fieri poteſt ſecundum Bal.in l ulti.colum.2.uerſicu.2.incidenter quæro. ff.de fer.& in l. diffamari col.1. C.de inge.& man.& Iaſ. in l.ædita col.5.uer.5.facit,C.de eden.& Bal.in c.1.col.ult.uerſi.tertio quæro quo
63 tempore extra de mut. pet. An autem Rex potuerit,& poſſit arctare probationum facultatem? dixi ſupra in uerbo Nicolaus epiſcopus, & ultra ibi dicta ſcias quod probatio per inſtrumenta eſt de iur.Diuino introducta fuit,ut habetur per Hiere. 32. legitur enim accepiſſe librum poſſeſſionis ſignalũ,& ſtipulationes, & rata ad probationem factæ emptionis.

64 ptionis † Eſt tamen aduertendũ quod
quatenus hæc Prag. arctat probationem
tantummodo per ſcripturas, non cõpræ-
hendit clericos, etiam ſi ante clericatum
allegauerint ſolutionem ſecundum Io.
Ca. in ſua publica diſp. inci. ſta. ciuitatis
caueturquod ſtante ſtatuto, & ſequitur
Pet. de Anch. in c 1 de conſti. in repet. q.
12. uerſ pro deciſ. præcedentis deciſionis
& uoluit Socy. conſ. 271. in 2. lib in fin.
65 col. † Eſt tamen bene uerum, quod Abb. in
c. ſicut conſeruando de proba. nu. 10. dubi
tauit an poſſit fieri ſtatutũ per quod re-
ſtringatur facultas probandi ad certam
probationis ſpeciem, & refert opinionẽ
Spec. qui reſidet cum opin. Vber. de bo.
vt ualeat ex cauſa, ita tamen, quod ubi re
quiritur probatio inſtrumenti non ex to
to excludatur probatio teſtium, ſe ſit
Arbitrarium ex qualitate teſtium produ
ctorum, utrum deberet admitti, quod di-
cit placere Do. Ant de But. in d c. ſicut cõ
ſuetudo, maximè de æquitate canonica,
ne contingat contra iuſtitiam, alterum
cũ aliena iactura ditari, & hoc etiam di-
66 cit ipſe Do. Abb. ſatis placere. Et ibidem
dicit quod licet ualeat tale ſtatutum, ut
ſupra, nihilominus ſi quis uellet probare
ſolutionem per quinque teſtes, procul-
dubio non obſtante ſtatuto bene poterit
probare ſolutionem ipſam : de quo dat
caſum in l. teſtium C. de teſtib. & dicit
fuiſſe originale dictum Cy. in d l. teſtiũ,
quod ſequitur Marſili ſingu 157 uolo te
docere, & ſequitur Fely. in d. c. ſicut con-
cludendo num. 13 de prob. ubi latiſſimè
67 tractat hãc materiam † Et ad tale ſtatu-
tum dat ipſe nonnullas pulchras intelli
gẽtias, & inter alias dicit prædictũ ſta
tutum debere intelligi, niſi inſtrumentũ
eſſet deperditum, quia probata amiſſio-
ne poterit probari per teſtes id quod con
tinebatur in eo, per d. l. teſtium & hoc e-
tiam uoluit Abb. in d. c. ſicut conſuetu-
do, & expræſſe tenet Bar. in d. l. teſtium.
C. de teſti. dummodo probentur tria, ui-
delicet inſtrumentum fuiſſe cõfectum,
actum fuiſſe celebratum, inſtrumentum
66 eſſe deperditum. † Item ſi quis non ha-
bet ſcripturam de ſolutione, habet ta-
men teſtes legaliſſimos, admittuntur nõ
obſtante ſtatuto, ad probandum dictam
ſolutionem, quod quidem uoluit Dom.
Anto. de But. in d. cap. ſicut conſuetudo
de probatio. & hoc ſaltim de æquitate ca
nonica, ne contingat quem ditari cum
alterius iactura; immo fortius poteſt in
hoc recurri ad iudicem eccleſiaſticum
per uiam denuntiationis euangelicæ, ut
ſentit Domin. Anton. in dicto capitu. ſi-
cut conſuetudo, & medius in capit. cum
Ioannes in 5. colum uerſic. ad primum
de fide inſtrum alias uerò intelligentias
ad hanc Pragma. uide per text. in dicto
capitu. ſicut conſuetudo Felyn. & uide
pulchram additionem ad Domin. Abb.
69 ibidem. Quid etiam ſi fiat ſolutio cen-
ſus pupillo ſine authoritate tutoris, &
iudicis decreto, an ad euitandum exe-
quutionem ſufficiat? & uidetur quòd
non, quia ſolutio quę fit pupillo ſine au-
thoritate tutoris, aut ſaltim iuſſu dicis
non liberat ſoluentem, ut habetur in l.
ait prætor § permittitur. ff. de minor. &
habetur in l. ſancimus. C de adminiſtr.
tuto. gloſſ. in l. iuſiurandum. § 1. ff de iu-
reiur. & licet uerum ſit quòd liberat ſol-
uentem, ſi probatur ſolutionem uerſam
in utilitatem ipſius pupilli; ſecundum
Angel. in l. Stichum, § uſufructum, ff de
ſolutio. tamen interim donec probatur
verſum in utilitatem fieri debet exequu-
70 tio. Eſt tamen ſummè aduertendum,
quod ſolutio facta tutori pupilli adhoc
vt liberet ſoluentem: eſt neceſſe quòd ſit
facta mediante decreto, uel magiſtratu
iudicis, alias non liberat ipſum ſoluen-
tem; ut habetur in l. ſancimus. C. de ad-
mi tuto. quod quidem non procedit, nec
habet locum in annuis cenſibus, nam in
eis ſolutio facta tutori etiam ſine decre-
to iudicis liberat ſoluentem; ut ibidem
71 eſt text. & clarus, & eſt not. Sed pone
quod uxor mea habeat nonnullos debi-
tores cenſuarios, an ego maritus reci-
piendo ſolutionem liberem ipſos debi-
tores? & uidetur, quòd non l. cum mari-
tum, & ibi Bald. C. de ſolutio. quod qui-
dem procedit ſi uxor mea fuiſſet minor,
72 Item eſt aduertendũ, quòd licet alias
ſoleat dubitari, an ſi ſtatutum uult non
admitti niſi ſolutionis exceptionem, &

non aliàs, habeat locum contra tertium poſſeſſorem, ut etiam ipſe poſſit opponere alias exceptiones ex perſona ſua; & tamen videbatur dicendum quod tertius non obſtante ſtatuo poſſit alias exceptiooes allegare; vt voluit Io. de Imo. in l. fi. char. ante pe. verſic. aduertẽ ta ioen ff. à qui. appel. noo lic. pro quo allegat id quod habetur. io c ſuper eo. de off. deleg. idem noluit Io. de Imo. in clem. prima, colum. 4 de num. iud. vbi dicit, quòd ſi contra inſtromentum guarentigiatum ſtatutum nõ permittit opponi certas exceptiones, noo habebit locum quo ad tertium cum quo non eſt confectum inſtrumentum; per id quod ſentit gl. in dicta element. prima uerbo, contra ſe, & quod ibi no. Doct. tamen in caſu noſtro cum hæc Pragma. oedum (ut uidiſtis) loquatur de principali debitore, & eius hæredibus, ſed etiam de quibuſuis tertijs poſſeſſoribus, proculdubio ceſſant prædicta, & dicendum eſt, quod etiã tertius poſſeſſor ad impediendam exequutionem non poteſt allegare, & opponere, niſi eas exceptiones quas potuiſſet opponere ipſe principalis debitor, & pmiſſas à ſtatuto; prout ita in particulari voluit pulchrè Bertran. conſil 303. etiã ſi debitor in ſecundo lib. quod eſt no-

73 tandum. Eſt etiam aduertendum, quòd longa eſt differentia, an ſtatutum dicat ſimpliciter nullas exceptiones admitti aduerſus exequutionem inſtrumẽti, uel noo admitti niſi certas exceptiones, primo caſu, non intelliguntur exclu ſæ exceptiones rationabiles, licet contrarium probet tex. in capit. ex parte de offic. & por. iu. deleg. at per ſecundum ſtatutum, quod admittit aliquas exceptiones, & cæteras reſpuit, (ut in caſu noſtro) non admittuntur etiam aliæ exceptiones rationabiles, quæ permitterẽtur per ius commune, ſed bene admitterentur aliæ rationabiles, quæ eſſent inductæ per aliam partem ſtatuti; prout latè vltra omnes, optime declarat Ioan. de Imo. io l. quæſitum. ff de re iudi. oumero 2. cum ſequen. ad quem rogo, ut recurras, ſi dabitur caſus. Vtrum cenſuarius poſſit ſolutionem facere pro tribus annis inuito domino? Videtur quòd ſic argumen. de emphy. iuxta text. in l. placuit. C. de colla. fuo. pa. emphyt. lib 11. Bart. in l. ſtatuliberi io fin. ff. de ſtatulibe. Iaſ. latè in l. 2. quæſtione 32. C. de iu. emphyteu. Sed in cenſuario dicendum eſt, quòd & pro uno anno futuro non poteſt inuito domino, & ita tenet Guil. Cun. in l. plures apochis. C. de fide inſtrumen. dicens hoc ca u diem eſſe appoſitum in fauorem creditoris, qui per ſolutionem annuam probat ſe dominum directum, uel creditorem. Et ſicut non poteſt cenſuarius in domicilio domini offerre, & ſoluere, prætermiſſo loco antiquo, & ſolito ſine conſenſu domini, ita nec ante tempus; bonum enim eſt argumentum de loco ad tempus, & econtra: quia eſt eadem ratio. l. vlt ff. de triti. l. datio. § ſi per uenditorem. ff. actio emptio. l. quoties in diem cum l. ſequenti. ff de verbo. obligatio. Quid enim ſi probo ſolutionem per tres annos ultimos an præſumetur ſemper retro fuiſſe ſolutum, per l. quicunque. C. de apo publi. lib. 10. Et licet illa loquatur in tributis publicis, & ex conſequenti poſſet dici non extendi, tamen quia in cenſu agitur de modica ſumma, dicendum eſt extendi, ſecundũ Bald. poſt Ioan. Andr. in capit. literæ, in fin. de dila. Angel. in authen. de non alie. aut permu §. ſeribe. col. 2 Fran. Crem. nu. 78. Iaſ. in l. 2. nume. 137. C. de iur. emphyteu. Alexand conſi. 105. libro tertio, Crauet. conſil. 121. colum. 2. libro 2. & in dictis locis extendunt, d. l. quicunque etiam ad colonum, & partionarium. Et licet aliqui tenuerunt contrarium, nihilominus quatuor de cauſis idem prorſus dici debet, prima propter ſubordinatam æquiperationem quam habent cenſus priuatorum ad cenſus fiſcales. ut oot. in l. competit. C. de præ. 30. uel 40. ann. ſecunda propter communem obſeruantiam, tertia propter utilitatem communem. Quarta quia ſolent in libris cenſualibus ſolutiones deſcribi; ſi igitur in dictis libris trium annorum conſecutiuè ſolutiones inueniuntur, ſatis probatum arbitror de ſolutione præcedẽtium. Idem ſi tres recognitæ priuatæ apochæ

domini

domini ſui uel procuratoris etiam generalis trium conſequentium annorũ pro ducatur à cenſuario, cui negligentia domini uel ſui procuratoris qui in libro cenſuale non deſcripſit,uel chartam amiſit,nocere non debet. Item ſimiliter d.l. quicunque extenditur ad canonem emphyteuticam. Eſt tamen benè uerum quòd malè extendatur ad ſuperficiariũ vt per Philip Dec.conſi.550.ſed ex ſolutione trium annorum præcedentium,reſultat quædam non leuis præſumptio ſolutionis præcedentium Malè etiam doćto. extendunt dićta l. ad colonum qui colit nummis,ſiue aliter.ſed bene uerum eſt, quod ſi probetur à teſtibus uel apochis de ſolutione trium præcedentium annorum abſque ulla proteſtatione prętentarum penſionum, magna inſurgit præſumptio Sed non hoc ſolum ſufficit. ſed relinquitur arbitrio iudicis,& circũſtantijs nam d. l. quicunque facit in oppoſitum, tum per locum à ſpeciali per regũ.l.prima.ad munic.tum propter magis exactam ſolemnitatem quæ eſt in publicis tributis. Et quod dićtum eſt de teſtibus non procedit ſecundum diſpoſitionem dićtæ l. quicunque, ſed iuris communis.Male inſuper ſcripſit Hoſtien. in ſumma de loca. ad fin. quod in emphyteuta eccleſiæ ſufficiat ſolutio duorum cohærentium annorum ad præſumendum ſolutiones præcedentium: ſi enim non ſufficit in publicis tributis quæ tanta cautione & ſolicitudine exequuntur? quanto minus in alijs? Nec militat dicere quod in emphyteuta eccleſiæ ſufficiat ceſſatio biennij ut cadat in commiſſum, quia id fauore eccleſiæ inductum eſt,unde in eius læſionem retorqueri non debet per text. in l.plures apochis in fin C. de fide inſtrum.bene tamen fateor quòd ſolutiones duorum annorum una cum alijs coniecturis ſufficere poterit in uim iuris communis a d probationem ſed nõ d.l.quicunque. Dicebat etiam Gul.à Bene in rep.cap. Raynutius in uerbo ſi abſque lib.el.2 num. 186. quod in penſione menſtrua uel uno quoque ſemeſtri debita ſufficiant tres ſolutiones per tres continuos menſes uel tria ſemeſtria, & in hoc male; quia ad talem præſumptionẽ inducẽdam requiritur taciturnitas & patientia triennalis:ideo non minori tempore(in quo etiam non eſt tanta ratio) poſſumus nec debemus præſumere ultra illos terminos, ut etiam rećtè tenuit Alex.conſi.106.magnificæ prætor.col.2. nu.4.uer.ſed dico primo li.3.c. ſed quid de eo qui ſoluit per nouem annos continuos, & ultimo anno ſoluit ſimul pro tribus præcedentibus an habent locum d.l.quicunque?Gul.de Bene.in loco prędićto nu.188.dicit quod non, cum non ſit fatta uniformis præſtatio,ſed contrarium eſt dicendum, quia in terminis d.l. quicunque, & quatenus poteſt extendi, ad eſt formis præſtatio & continuata & ter geminata, & ſilentium de præcedentibus pluſquam triennale & tres apochæ ſimplices ſine ulla præcedentium reſeruatione. Major enim eſt & fortior præſumptio in longiori continuato, quàm in breuiori ſpacio, & ſic in fortioribus terminis, nec obſtat quod ſolutio nõ ſit facta ſingulis annis,ſed tertio quoque anno,quia dico quòd eſt facta de omnibus illis annis, & de toto uno tempore continuo, & per tres diuerſas uices eiuſdem continui temporis & quanto tempus eſt maius tanto fortior eſt præſumptio;quemadmodum fortior eſt pręſumptio quando ſunt quatuor ſolutiones quatuor cohærentium annorum quàm quando ſunt tres tantum.

SVMMARIVM.

1 *Penſiones cenſualium non poſſunt ſequeſtrari aut emparri.*
2 *Sequeſtrum eſt regulariter prohibitum.*
3 *Sequeſtrum de partium voluntate eſt permiſſum.*
4 *Sequeſtrum ſit vbi extat inſtrumentum publicum.*
5 *Penſio quid ſit.*
6 *Penſio & cenſus an differant.*
7 *Penſio debet ſolui in fine anni.*
8 *Penſionem non ſoluens poteſt expelli. Salernitana ciuitas quid in penſionem domus ſeruat.*
9 *Sequeſtrũ an poſſit fieri ꝑ caſu priuilegiato?*
10 *Penſio ſoluitur de re aliena at cenſus de re propria.*

Diſponit

49 *Confeſſioni debitoris non ſtatur in praiudicium creditoris.*

50 *De eadem re*

51 *Confeſſio tutoris et procuratoris de recepto an praiudicet pupillis,& dominis?*

52 *Compenſatio an opponatur aduerſus exequutionem cenſus?*

53 *Execeptio quæ repellit quem a limina iudicij non excluditur per ſtatutum.*

54 *Exceptio quæ reſulta ab ipſomet petente nõ excluditur.*

Deciſio principalis quæſtionis.

55 *Exceptio acceptilationis an impediat exequutionem.*

56 *Solutio non poteſt probari niſi per ſcripturas.*

57 *Statutum ualet quod ſolutio non poſſit probari niſi per inſtrumentum.*

58 *Pactum quod quid non poſſit probari niſi per inſtrumentum,an valeat?*

59 *Probatio inſtrumentalis cuius efficatia?*

60 *Apocha an contineatur appellatione inſtrumenti?*

61 *Apocha an faciat plenam fidem?*

62 *Apocha ſolutionis quãdo impediat exequutionem.*

63 *Probationis facultas an poſſit arctari?*

64 *Clericus poteſt probare ſolutionem cenſus etiam per teſtes.*

65 *Statutum quod non poſſit probari ſolutio niſi per inſtrumentum,an ualeat?*

66 *Solutio poteſt probari per quinque teſtes nõ obſtante ſtatuto requirente ſcripturam.*

67 *Solutio poteſt probari per teſtes inſtrumento deperdito.*

68 *Solutio poteſt probari per teſtes legatiſſimos.*

69 *Solutio facta pupillo quando liberat ſoluentem.*

70 *Solutio cenſus facta tutori ſine iudicio decreto an liberet ſolutionem?*

71 *Solutio facta marito an liberet cenſuarios uxoris?*

72 *Tertius poſſeſſor,an ex perſona ſua poſſit opponere alias exceptiones quam ſolutionis?*

73 *Statutum excludens omnes exceptiones qualiter intelligatur.*

1 VT uides (diſertiſſime lector) exequutio facienda pro cenſu non poteſt impediri, aut differri, per exceptionem falſitatis, nullitatis, aut alterius cuiuſuis exceptionis, prẹterquã realis ſolutio
2 nis, & cẹtera. De iure vero communi exceptio falſitatis impedit exequutionem paratã, ſecundum Bal. in addi. ſpecul. in tit de exequu. ſenten. uer. & no ꝙ iſta exceptio, & Pau. de Caſ. in l. ſi feriatis. ff de fer. & p Bar. in l. ſi ueritas in prin. C de fi-
3 dei. Itẽ per exceptionẽ falſitatis impeditur exequutio ſententiæ; ſecundũ Bal. in addi ſpec. in tit. de exequu. ſentẽ. in rub. uer. ſententia lata & Abb. in c. de cætero de re iu: & Bal. in Marga verſic. exceptio ver. pen. licet contrariũ uoluerit Inno. in c. licet iu ſi de proba & ſic inſtrumẽtum cẽſus non regulatur ab exequutione ſen-
4 tentiæ Credo tamen proculdubio, quod licet textus noſter expræſſe voluit per exceptionem falſitatis & nullitatis non impediri exequutionem, nihilominus ſi eſt nullitas euidens, & manifeſta, & falſitas ſimiliter euidens, & quæ depræhenditur ex facie inſtrumenti, quod poteſt opponi, & impeditur exequutio, ut uoluit Alexander conſilio 59. numero 17. libr. 4 nam remota exceptione, ſeu nullitate non intelligitur de notoria & manifeſta cap. inter cæteras, capit. qua fronte. capitu paſtoralis de appell. c. ueniens el. 2. de teſtib & gloſſ. in capitu. ex conquæſtione in uerbo appellationem de reſtitutione ſpoliat. & gl. in capit. ſuſcitata, in uerbo ſententiæ de reſtitutione in integrum facit textus in l. ſecunda. & ibi gl. de ædi. di. Adri. tollen. & gl. in uerſicu. imperfectam, in l. 1. § ſiue autem ff. de ta exhi. & in l. ſi in alterius, in fine. C. ſi mi. ſe maio. dixe. cum alijs de quibus per Abb. in c. ſuper eo de offi dele. & Ant Corſe in ſingu. 90 alias in uerbo exceptio, & tenuit Bald in l. 1. C. ne. li. ter. pro. & in l. ſi unquam §. pactus ne peteret colu 13 ff de pact Imol. & Alex. in l. de pupillo. § qui opus ff. de nou. ope. nun. Abb. in conſil. 55. in cauſa lib. 2. & conſi 44. in præſenti, li. 1. & Anch. in cõſi. 207. de iure communi.

5 Alex.conſ. 77. uiſis col. 3. in fi. lib. 3. Immo quod plus eſt, iſtæ nullitates, & falſitates quæ ſunt notoriæ, & apparent ex inſpectione inſtrumenti etiam ſi a parte non opponerētur, iudex ex officio debet eas admittere, hoc enim ad eius officium ſpectat ne fruſtra vexentur homines, argumen. e i. extra de pro &c cauſam quę de iud. &c ideuritati §. ſane, vbi D hoc idem uoluit de elect. in 6 & Bal. in d. l. ſi unus §. pactus ne peteret. Hęc etenim interpretatio, quod p iſtud Pragmaticum ſtatutum non intelligantur exclusæ exceptiones notoriæ, & quæ ex inſpectione inſtrumenti apparent, eſt multum æqua iuſta, & rationabilis, nam aliter dicendo, uideretur præcluſa uia quibuſuis defenſionibus, ac ſequerētur nulle abſurditates, & inconuenientia, & cōtineret tale ſtatutum magnam iniquitatem, contra ſubſtantiam. l. ut in c. erit autem lex. 3. diſtinctio. l. fi. ubi Bal. & alij, & l. quotiēs, & l. reſcripta. C. ſi conſ. ius, uel vtilita, pub & not. Innoc. in c. quæ in eccleſiarum, ubi Bal. col 4. extra de conſti. cum alijs de quibus per Dec. in conſi. 390 colum. 4 num. 19 lib 3. & propterea non eſt admittenda talis interpretatio quod & exceptiones notorię, & euidentes cēſeantur excluſæ, ſecundū Alexan. in conſ. 83. uiſa, colum. 2. ver. & ſtatuta non ſunt lib. & pleniſſime habes p Van. in tract. nullita. in ea parte, quis

6 po di. de nulli. nu. 51. vſque ad finem. Itē per hanc generalem reiectionem exceptionis nullitatis non uidetur excluſa nullitas, quę prouenit ex inhabilitate p ſonarum, ut declarat Bar. in l. 1. §. & parui ff. quod ui aut clam, & ibi Alex. & alij per tex. in l. filio § contratabulas. ff. de inoffi. teſta. ſequitur Ancha. in Clemen. 1. in 10. not. de re. iu. & Fel. in c. ex parte de offi. deleg. 3. col. uer. 4. limita, eum ſimili, de quibus per Marſi. in l. ſiquis, ne quæſtio nu. 30. ff. de quæſt. alitor. n. dicēdo ſequerentur, quod per huiuſmodi generalem reiectionem nullitatum, & aliarum exceptionum, eſſet inducta diſpenſatio perſonarum, ſed diſpenſatio perſonarum ac habilitatio non præſumitur, niſi quatenus expreſſe, & legitimè de ea conſtiterit per tex. in c. fin. de ſimo. & in Clem. fi. ubi gl. in uerbo approbare de ſen. excom. & in c. cum in iure, de offic. dele. Et ex hoc infero quod ſi eres creditoris non confecto præambulo. petit exequutionem inſtrumenti licite repellitur, & ſi procurator abſque mādato petit exequutionem inſtrumenti, ſimiliter repelli debet, & ſi pupillus abſque authoritate tutoris, & ſimiles perſonæ repelli debent. ſed nunquid in pupillum tutore latentem, & in defenſum poſſit fieri exequutio uirtute ipſius pragma. procenſu? Et uidetur quod non, cum nulla ſit perſona idonea, quæ interpellari, aut in mora conſtitui poſſi l ſed ſi ex ſtipulatu. l. ſi pupillus. ff. de uerbo. obliga. ſed quia huiuſmodi execu tio fit propter onus reale in rem, non in perſonam, & eſt quędā manus iniectio non lucratur, ſed impeditiua duntaxat in conceſſione rei retēta, uel in conſtitutione cenſus ſecundum formam noſtræ prag. conceſſa, nec cenſetur aliquod negotium eum perſona geri, ſed in rem ipſam huic conditioni affectam, ideo non curatur de perſona, ſed de re in qua fit exequutio. ſed eum re plurimum, ſecundum praxim regni antequam de facto exequatur pro cenſu, ſoleat citari cenſuarius ad dicendū cauſam quare non debeat exequi pro cenſu puro debere citari pupillum congrue & bona fide. Nunquid Cenſuarius teneatur ad cenſum ſi non poſſideat fundum debentem cenſus (loquor de alia ſpecie cenſus) & dicendum eſt quod non etiā ſi cenſuarius eſſet ex proprio contractu, & ex ſpeciali recognitione vel receptione fundi, ad cenſum obligatus: quia ea obligatio intelligitur donec & quandiu poſſederit, licet enim in alium transferre cum onere vel repudiare. Et hæc procedunt etiam ſi poſſeſſor non ſoluat. Niſi cenſuarius fuerit in culpa in damnum domini directi ordinata, vt res ad illum deueniat, quia poſſidere videtur qui dolo facit, quo minus poſſideat. c. p poſſeſſore cum conco. glo. de reg. iur. in 6. ſecus ſi cenſuarius rem culpa ſua amiſerit, ſed non in damnum dñi directi ordinata, quia non propter hoc tenetur domino

no directo, ſicut nec alij tertio; arg l.uen ditor ver.ſed ubi.ff de hære.uel acto vē. l. is qui.ff.de actio. & oblig.l an in totū. ff. de impenſ. in re. do. fa.l ult. §.1.ad l. Rođe iac.uo Bar.in l. ſi ut certo. § nunc videndum.ff eo.faciunt no per Ange. & Paul.in l. inter quos. §.damni infecti.ff.
9 de dam. infe. Et ſi fortaſſe eſſet aliquis procurator conſtitutus ad lites an poſſit petere exequutionem inſtrumenti cenſualis & recte ei ſolui poſſit cenſus? & videtur quod ſic, nam licet procurator non poſſit petere exequutionem ſententiæ in qua ipſe fuit, procurator, tamen bene poteſt petere exequutionem alterius ſententiæ, ſi eſt procurator conſtitutus ad lites præſentes & futuras, ſecundum Bart. in l. hoc iure ff.de ſolutio, ſed non poteſt recipere ſolutionem cenſus, ergo idem videtur dicendum in exequutionem inſtrumēti cenſus, de quo ſupra dixi in uerbo tanquam res iudicatas.
10 Item poteſt opponi de incōpetentia iudicis, quia exequutio inſtrumenti guarentigiati fieri non poteſt per iudicem incompetentem ſecundum Bald. in l.in criminali.C.de iur.om.jud. ſed forte hoc non procedit vigore clauſularum quæ ſolent apponi paſſum in omnibus inſtrumentis, quod poſſit vbique conue-
11 niri arreſtari, & cap. Item poteſt opponi quod non debet fieri exequutio tempore feriato, nam executio inſtrumentorum dicto tempore non poteſt fieri, quia licet fiat ſine cauſæ cognitione, tamen poſtquam eſt facta quæritur de citis iuſtitia, quod quidem fieri non poteſt tempore feriato in honorem Dei ſecundū Paul.de Caſt.in l pen. ff.de fer.& Bart. in l.omnes.C. de fer.ſed certe actus exequu-
12 tionis fit & conceditur eo tempore. Et quatenus ſupra dixerim, quod non obſtante hac generali prouiſione & diſpoſitione, quod poſſint opponi exceptiones ad impediendam exequutionem, poſſe opponi exceptiones falſitatis, & nullitatis euidentes & manifeſtas, idem dico de alijs iuſtis, & legitimis exceptionibus, quod ſi eſſent notoriæ, & euidentes quod poſſint opponi per ſupra alle-
13 gata. Item ſimiliter poſſunt opponi omēs illæ exceptiones, quæ forte reſultarēt ex facie, & diſpoſitione iſtius mer Pragnam illæ nunquam cenſentur excluſæ per not. per Bart. in L. prima. § & parui.
14 ff.quod ui aut clam. Item etiam non cēſentur excluſæ exceptiones reſultantes ex capite Alterius ſtatuti arg. l.præcipimus in fin.C. de Appe.& l.fi. C. de teſta. & tenet Bar. in l. prima § & parui ſupra alleg.Bal.in l.prima. vlti. col.de cōdi.in de.& firmat Alex.in conſ.77. viſis col.4. lib.3 & col. 145 uiſo proceſſu in fi.li.5.
15 & conſ 64 circa col. fi li.4. Statuta. n. ac ſimplices, & generales nullitatum ꝓhibitiones, ad id quod eſt uerisimile, & rationabile reſtringi debent, arg.c.in generali de reg. iur. in 6. c. fi. de offi. vica. c.2.de pœn.co.li. not gl.in c licet in uerbo exceptione de electio, & eſt tex.in c. ad noſtram el.3.de iur, iuran. tradit Alexand. conſi 3.uiſis col.2.in li.2. & Decius
16 cōſ.64.in fi li.1.conſ 532. col. 2.li.5. Eſt tamē aduertendum ꝙ per hanc noſtram Prag. non tolluntur exceptiones, aut remouentur, ſed tantum differūtur in aliā iudicij inſtantiā, & nō faciunt, impedia-
17 tur exequutio cenſus. Sed videtur quod tollere exceptionem peremptoriam, vel in longum tempus differre, aut tollere exceptionem peremptoriā, uel in longū tempus differre, aut ſuſpendere, idē fit.c. ſuper gratia de offi.dele.in 6 pro quo facit dictū Bal.in l pen. ff.de execu tuto.ſed in contrarium facit dictum Bal. in l.titius in prin. ff de execu tuto. vbi dicit ꝙ tollere & ſuſpendere multum differunt, & hoc idem uidetur tenere Inn.in c.quæ in eccleſiarum de cōſti. qui uoluit quod licet Papa non poſſit auferre alicui ius ſuum, poteſt tamen dilationem ſuper eo concedere, nam ut dicit tex. in l. ſi debitori.ff de iudi. magnū damnum non eſt mora modici temporis, ꝑ quem text.ut ibi dicūt Moder.Papa quotidie moratorias concedit, ſed pro prima opinione multa iura allegat Fel. in c.in noſtra.27. Cotte.de & idē ſentit Fely.in c. ad petitione.2 ;col.de accu & hoc tenet expreſſe Aegi. decı.739.in fi. & ꝓbat Gemi. in c. ei cui. 5.col de præ.lib.6. & in conſ. 112 col.pe. conſiderabat Gomes in Reg.Cā-
cell.

cella. in Regu de non tolle.in quæſt. 19.
quæſt.ſi dici poſſet ꝙ aut ſuſpenditur ex
ceptio peremptoria ad longum tempus
aut ad modicum , primo caſu procedat
opinio prima ſecundo caſu procedat ſe-
cunda opinio,& ita tenendum eſt in ca-
ſu iſto , cum ad modicum tempus diffe-
18 runtur exceptiones.Sed quod ſuſpende-
re exceptiones ac eas differre ſit modici
præiudicij,procedit hoc quando lex eas
differt,ac ſuſpendit , at ſecus quando iu-
dex per uiam decreti ſuſpēdit,& differt,
quia illud iudex facere non poteſt , niſi
in caſibus a iure permiſſis,& tunc quan-
do iudex differt non cenſetur modicum
præiudiciū ut bene congerit Gomes in
loco de quo ſupra,& ideo infero quoniā
iudex reſeruat exceptiones ad merita in
caſibus a iure non permiſſis uidetur gra-
29 uare partem. Et ex hoc infero, quod ſi
contingerit in aliquo caſu opponi exce-
ptionem periurij, quæ quidem exceptio
eſt litis finitæ impediens omne ingreſ-
ſum , ita quod non quæritur an bene iu-
ratum ſit , ſed an ſit iuratū ; ut eleganter
determinat Bal.in l. poſtquā.C de pac.&
in c.1.de iur. iuran. & Idem Bal.in tit.de
pac.conſtan. in fi. ſuper uerbo nolentib.
& uoluit expræſſe Guliel.de bene in repe
titione. c. Raynutius in uerbo duas ha-
bens filias num 300.in fi. ſi iudex eā re-
ſeruat ad merita dicitur grauare partem.
20 Eſt tamen ſummopere aduertendum
quod exceptiones,& proteſtationes etiā
in caſibus quibus iudicium retardant
aut perimunt actionem intentatam , ſi
ſunt generaliter , & non expræſſa cauſa
propoſitæ , non reuelant nec iudicium
impediunt; ut uoluit Bar.in l. 1. ff. de ex-
ce.& facit tex.in l. ſcire oportet. §. ſcire.
ff.de excu.tut. quæ in propoſito adducit
Alex.conſ.181. in cauſa, poſt prin.lib. 6.
& facit tex.in l.1.C de præd. curia.libro.
10.quem text.allegat Bal ad propoſitum
in l.fi.col 6.uer.& not.hic. C.de ædi.diu.
adria.tollē.& Fely.in c.paſtoralis ubi gl.
21 & Doct.col.4.in princ. de exceptio. Eſt
etiam aduertendum quod regulariter iu-
dex procedēdo ad ulteriora exceptionē
propoſitam iudicij impeditiuam uideť
reijcere ut declarant Doc.per illū text.in
c.ex parte de appella & Bar.in l.ſi a pro-
cedente.C.de dilat.& gl.in uerbo intue-
ri in l.2 §.ſi dubitet.ff de iudi.& eſt Doc.
Rot.595.& Alex.conſ 37.uiſo col.6 ver-
22 ſic.4.cōfirmatur li. 2. Hoc tamen mini-
me procedere ſcias,in exceptione decli-
natoria ; quia ea per proceſſum ad ulte-
riora non eſt remora ; ſecundum Fely.
in c. ſuborta col. 5.uer.limita.4 de regu.
iur & in c. ſuper litteris in uerſic. fallit.
12. de reſcrip. & voluit Van. in tract.de
nullita.in § qui mod. ſenten. null.repa.
nu.8.ſed dicendum puto, ꝙ aut non fuit
oppoſita expræſſe exceptio incompeten
tiæ iudicis,& non uidetur reiecta per ꝓ-
ceſſum ad ulteriora, aut fuit oppoſita ex
preſſe,& cenſetur reiecta per proceſſum
ad ulteriora.Nec requiritur expræſſa pro
23 nuntiatio ſecundū Dec.in conſ.107. Itē
eſt aduertendum, ꝙ tunc iudex poteſt li-
cite reſeruare exceptionē ad merita ſi re
quirit altiorē facti indaginē.l 3.§ ibidē:
ff.ad exhiben.l.ille a quo § 1.ff. ad Treb.
Bar.in l. nam & poſtea in prin.de iureiu-
ran.late per Fel.in c.exceptionē.7. col.de
iureiuran & idē eſt,ſi requirit longam &
dubiam iuris altercationem ad inſtar er-
roris iuris intricati, qui æquiparatur er-
rori facti , ſecundum Butr. & Imo. in c.
eum dilectus de conſuetu. Fel. in c.de 4.
11.col.de præ.& dicit Soc.in c.2.17. colu.
de lib. obla. & uoluit Capit. in deciſ. 10.
24 nu.19 Solet enim regulariter rē differre
ad tempus,grauamen inferre, & ideo di-
lationē ad certū tempus limitatam dif-
ferre,eſt inferri grauamen,& regulariter
fieri nō pōt l 2.in fi.C.de tempo.appell.
25 Item dilationum materia eſt ampu-
tandam , ſecundum Specul. in titul. de
excep.§.2.uerſicu.cæterum , hinc Vergi-
lius inquit.

Omnia fert ætas,animum quoque ſæ-
pe ego longos.
Cantando puerum memini me con-
dere ſoles.

Et differens ſoluere,minus ſoluere uide-
tur. l. ſolidum. ff. de ſolu. cum alijs ſimi-
libus.

Et ſcripſit Menander.

Tempus autem aufert omnia,& obli-
uionem inducit.

Et

Et Ariſto. 4. Phiſi.text. Comme. 117. inquit, (tempus eſt cauſa corruptionis ſenij, & obliuionis.(Hinc euitādus eſt circuitus. l. cum fundus § ſeruum tuū imprudens, & propter circuitum uitandū, permiſſum eſt agere recta uia de benignitate, & æquitate. l. Dominus teſtamē-
27 to ff. de condi. inde. Hinc differens opponere exceptionem in cauſa principali, non poteſt opponere in cauſa appellationis l. ita demum, & ibi Doct & Batt. C. de pro. quo eſt uerum in dilatoria at ſecus in peremptoria ſi fuiſſet ignoranter omiſſa, ſecus ſi per dolum & cauſa dilatandi iudicium ſecundum But. & Sicul. in c. inter monaſterium de re iud.

28 Hinc etiam differens accuſare præſumitur eſſe in dolo ut conſuluit Bald. in conſi. 27. 1. lib. inci. quidam tabellio.

29 His proxime dictis accedit id quod dicit Specu. in titul de aduo § 6 verſ. uel clerici, quod mora ſæpe periculoſa eſt, hinc Poeta, (ſemper nocuit deffeire paratis.) & mora eſt in culpa. g o in l. uideamus. ff. loca. l. ſi is qui, cum glo. ff. de iur. dot. iuncta l ſi mora. ff ſol. ma Alex. in l.
30 quod te. ff. ſi cer. pet. Hinc dicitur quod ad præſens oua cras pullis ſunt meliora. l. cum hi. ff. de tranſac & celeritas regulariter laudatur, clemen. 1. & ibi gl. & Card de immu. eccl.

31 Quod etiam in pœnis receptum eſt, nā refert Olaus magnus Goth. Archiepi. in lib. de gentibus ſeptentrio. cap. 32. ob ſtinatis, & contumacibus pro pœna infligi aquam gelatam, nudatis corporibus, & ſi celeriter ita factum fuerit, gratiam referunt amicis, quod feſtmantei, & fideliter expedierint eorū cauſam, ſin autem protractus (ſic forte exigētibus demeritis animi pertinacioris (tunc extracti experiuntur ſe habuiſſe cenſores. & fautores rigoroſos, quia in graui periculo fuerunt ſuffocationis, hæc ille. Et Cicer ad Acti. lib. 11. Epiſt. inquit.

(Quoduis ſupplicium leuius eſt hac permanſione.

Et Ouid. li. 2. Metamor.

Sed mora damnoſa eſt, nec res dubitare remittit.

Dum ſupereſt aliquid cuncti coeamus ad arma.

Et Luca. li. 2 de bell. ciuil.

Tolle moras, ſemper nocuit differre paratis.

Et Sæneca in thyeſte.

Serum eſt cauendi tempus in medijs malis.

Et Sillius italicus li. 4 de bel. pu.

Pelle moras, breuis eſt magni fortuna notis.

Et Manilius li. 4 aſtrono.

Mora ſæpe malorum dat cauſas.

Et Oui. li. 1. de re. amo.

Vidi ego quod fuerat primo ſanabile vulnus.

Dilatum longæ damna tuliſſe moræ.

E contrario autem multis modis mora proficit, & non nocet hinc Ouid. li. 1 de re. amo. inquit.

Nam mora dat uires, teneras mora percoquit vuas.

Et validas ſegetes, quod fuit herba facit.

Quæ præbet latas arbor ſpaciantib. vmbras.

Quo poſita eſt primum tempore uirga fuit

Tunc poterat manibus ſumma tellure reuelli.

Nunc ſtat immēſa uiribus aucta ſuis.

Ibidem.

Verba dat omnis amans reperitque alimenta morando.

Idem Heroid. Epi. 19.

Aſſumpſit uires, auctaq; flamma mora eſt.

Quique fuit nunquam paruus uel tempore longo.

Ex ſpe quam dederas tu mihi, creſcit amor.

Et Seneca in agamenone.

Quod ratio nequit, ſæpe ſanauit mora.

Et ibidem.

Omniſque nimium longa properanti mora eſt.

Et Oui. li. 4. Metamor.

Ad opem breuis hora ferenda eſt.

Et Seneca in agamenone.

Proinde quicquid eſt dat ſpacium & tempus

tempus ibi.
Quòd ratio nequit, ſæpe ſanauit mora.
Et Ouid. lib. 3. faſtor.
Differ, habent paruæ commoda magna moræ.

32 Et celeritas improbatur, ſecundum
Spec. in tit. de inſtr. edi. § videndum teſtat, uerſic. Item non exhibeas, & in ti-
tulo de appel. §. nunc. breuiter uerſiculo
item iuxta & melius eſt rem cum inter-
uallo temporis peragere, quam repen-
tine, Hinc Them. in 2. phi. ſuper 43 in-
quit, (tempus & longæuus aptiſſima, &
efficaciſſima eſt ad ueritatis indaginem
ratio) & Ariſto. in 1. Ethico. c. 10. inquit,
(Adiuamenta artium fiunt cum tempo-
ris longitudine,) & Ariſt. 2. met. cō. 1. in-
quit, (temporis longitudo eſt neceſſaria
in compræhenſione ueritatis,) & 2 Eth.
1. ſic inquit (quum ſit autem duplex uir-
tus, mentis, & moris, ea quæ mentis eſt,
ortum ex maxima parte habet, & doctri-
na, & incrementum, qua propter exerci-
tationis indiget ac temporis) & eodem
li. 2. c. 2. inquit, quod qui uult exercere actio-
nes uirtuoſas debet obſeruare occaſio-
33 nes, & opportunitates tēporis. Sed reuer-
tēdo ad rē, unde digreſſi ſumus eſt etiam
aduertēdum, quod poteſt opponi cōtra
exequutionem cenſus exceptio rei iudi-
catæ, non obſtante generali prohibitio-
ne, de qua hic ſecundum Doctor. in l. 1.
ff. de re iudi. ſed puto eam exceptionem
nōn admitti ad impediendam exequu-
tionem, ſed bene admitti, ut de ea poſtea
34 cognoſcatur, in alia inſtantia. Quid. n.
ſi oppoſitæ ſunt exceptiones, quæ non
impediunt exequutionem, an debeat
petens exequutionem cauere de reſtituē-
do in caſu retractionis? hoc non dicit
tex. ſed dico, quod ſic; per ea quæ ſcribit
Affl. in deciſ. 344. & in deciſ. 261. incip.
35 eſt Ritus. Et quia dicitur in text. quod exce-
ptiones oppoſitæ reſeruantur ad aliam
iudicij inſtantiam quæro ad quā inſtan-
tiam reſeruatæ uidentur? & in hoc eſt ſciē-
dum, quod etiam in cauſis exequutiuis, &
inſtrumentalib. in quibus eſt exequutio,
parata datur inſtantia, ſecundū Lud. Ro.
conſi. 174 ampliſſime doctor, & Socy. in
conſilio 95. 1. volum. & Iaſon. in l. pro-
perandum, colum ſecunda, circa fin. de
iud. & durat triennio, ut in dictis locis
habetur.
36 Et incipit currere à tēpore illius actus
qui ſolet fieri immediatè poſt litis cōte-
ſtationem in cauſis, in quibus lis conte-
ſtatur, quia ille actus habet uim litis cō-
teſtationis, ſecundum Bar. Bal. Doc. in l.
nulla, & l. nihil, C. de procu. & Card. in
cle. cōſtitutione, § ſi in fi. de ele. & Abb.
in c. inſinuante in fin. de offi. dele. ponit
Rober. Mara. in 5 par. ſuæ prax. num. 4.
adeo quod inciperet currere ab eo actu, qui
fit quando pars cōparet, & dicit nō poſſe
exequi contra eum, & aliqua, & alle-
gat; quando poſtea decernitur debere exe-
qui non obſtantibus oppoſitis: uidetur
ſecundum diſpoſitionem tex. noſtri tūc
eam inſtantiam finiri, in eo articulo, quia
inſtantia eſt in omni articulo, ſecundum
Bald. in l. 1. in 2. colum. C. de iura. calum.
licet nonnulli teneant contrarium, & ſe-
cūdum hoc altera inſtantia dicitur quā-
do facta eſt exequutio, uel facta eſt ſolu-
tio oppoſitis nō obſtantib. præſtita fide-
iuſſione de reſtituendo in caſu retracta-
tionis, quo facto inchoatur diſcuſſio ſu-
per exceptionibus oppoſitis ſuper quo
37 cogitandum relinquo. Impedit tñ exe-
quutionem exceptio ſolutionis, ſi de il-
la ante captionē perſonæ debitoris, uel
eius bonorum iudicialem diſtinctionē
lege conſtiterit, autenticis documentis,
vel aliis ſcripturis plenam fidem facien-
38 tibus, ut in litera tex. habetur. Vnum ta-
men ſumme notandum eſt, ex iſto textu
in illis uerbis, (præterquā realis ſolutio-
nis) quod licet appellatione ſolutionis,
omnis ſolutio quoquo modo facta com-
præhenditur lege ſolutionis uerbum. ff.
de ſolutio. & lege ſolutionis uerbum, ff.
de uerborum obligatio. & facit. l. libera-
tionis eod. titulo nihilominus uerbum
ſolutionis in caſu noſtro ſtrictiſſime, ac-
cipitur pro ſolutione reali tātum; eo, quia
non ſimpliciter tex. profert uerbum ſolu-
tionis, ſed addit, realis ſolutionis; nam
ſciendum eſt, quod quandoque uerbum
ſolutionis profertur ſimpliciter, ſine ali-
quo

quo adiuncto, & tunc refertur ad omnẽ liberationem quoquo modo factam, & ita loquitur text. in dicta lege ſolutionis uerbum, & idem erit, ſi dicatur, ſi ſoluta fuerit obligatio, quandoque uerbum ſolutionis non profertur ſimpliciter, ſed cum aliquo adiuncto, ut ſi dicatur, ſi ſoluta fuerit pecunia, & tunc accipitur ſtricte, & requiritur naturalis ſolutio rei adiectæ ad uerbum ſolutionis ſecũdum Bartolum in dicta lege ſolutionis verbum. Ità in caſu noſtro, uerbum ſolutionis non profertur ſimpliciter, ſed cũ cauda, illa, realis ſolutionis. Ego debet intelligi de uera, & reali ſolutione.

39 Et licet nihil additum ſit tãti effectus, quod faciat deſinere rem eſſe talem, immo identitas rei, & formæ facit, ut quid ſit idem in ſubſtantia; tamen teſte Philoſopho omne additum tale facit eſſe magis tale; exemplum eſt, (ſecundum eum) in naturalibus incrementis, ut in homine, qui ab infantia augetur, & creſcit, & ſemper remanet idem homo, licet fiat maior l. proponebatur in fin. ff. de iudic. Idem proprie eſt uidere in grege, & ſimilibus, vt d. l. proponebatur. Idẽ eſt in arbore, & cucurbita, niſi quando arbor, ita tenera eſt, ut loco herbæ ſit. l. certæ. ff. arbor. fur. Cæſa. Idem patet in aquis, & fluminibus. l. quominus. ff. de flumin. vbi ex uno flumine non nauigabili, fit aliud nauigabile, ut uidere licet in pado & tanagro, dicitur enim idem flumen, non obſtante flumine addito, & eſt effectus, ſecundum Bald. in l 2. 18 colũ. verſiculo, ſed nunquid poſſeſſio. C de eõ ſc. quia per maiorem, inundationem nõ amittitur poſſeſſio aquæ ſicut territorij, quia nihil additum tale facit deſinere rem eſſe talem, per quam rationem patet, quod quis nõ deſinit poſſidere terrã ſi ei cruſta ſuperadatur, ſecundum Bald.

40 ibi. Hinc ſi collegium augmentetur, vel ciuitas, dicitur idem collegium, & ea dẽ ciuitas d l. proponebatur, & l. ſicut, §.

41 ſi ff. quod cuiuſque uniuer. no. Pro quo etiam facit, id ꝙ dicunt Bald. & Pau. de Caſt in l. ius ciuile, ff. de iuſt. & iur. ubi ſi ſtatutum diſponit idem quod ius commune nihil addendo, minuendo, uel im mutando, dicetur ius commune, & non municipale, & erit longè & ſtrictè inter pretandũ, ſecundum, quod in ea materia ius commune interpretari debet, quamuis regulariter ſtatuta ſint ſtrictè inter-

42 prætanda. Pro prædictis etiam facit illud ꝙ dixi Bar. in l. Valerianus ulti. col. ff. de fideiu. & Bal. in l. reſcripto. §. ſi pacto vlt. col. ff de pact. quod ſi quis debito fideiuſſores, ſi poſtea dat alios, nõ uidetur primos liberare, nã nihil additum tale facit deſinere rem eſſe talẽ, ſed bene facit, ut maioris importantiæ, & effica-

43 ciæ ſit. Tunc uero additũ facit tale deſinere eſſe tale, quãdo ſuperadditũ eſt diuerſæ formæ, uel ueterem formam immutat, quia uel facit rem differre ſpecie, & non eſſe, nec cenſeri talẽ qualis erat, vel remanente prima diſpoſitione aliã addit. ita ꝙ dicantur duæ eſſentiæ, exemplum patet ex notatis in c. 1. de conſec. eccl. uel alta. dum ibi dicitur per Innoc. & Doct ꝙ ſi augmentũ factum altari ſit tale ſeu tantum, ꝙ eius formam mutet,

44 perit eius conſecratio. Item ratione alicuius extrinſecæ qualitatis uel formæ, aut potentiæ. facit deſinere rem eſſe talẽ ſuperaditum, ut ſi contractus metu fiat, ſi tamen poſtea ceſſante metu reiteretur licet primus nõ ualeret, tamẽ quia prior metus purgatur per contractum renouatum, ceſſat primus, & ualidus eſt ſecũdus, licet nihil addatur primo contractui in ſubſtãtia, uel forma, aut circa naturalia contractus, uel aliter. l ij. C quod met. cau. Itẽ ſuperadditum operatur circa effectum, qui attribuitur geminationi, q̃ habet effectum maioris uehementiæ. Iuxta no. in l. Baliſta, ff. ad Trebel.

45 Itẽ pactum nudum reiteratũ, & repetitum circa idem, quamuis uniformiter, parit tamẽ actionẽ de conſt. pecu. ſecundum Bal in l. iuriſgentium. § quinimo, ff. de pact. & Angel. in l ſi certis annis, C. de pact. ſic dicamus, quod licet uerbũ ſolutionis ſimpliciter prolatum extendatur ad omnes ſolutiones (ut ſuperiori loco dictum eſt) tamen propter illã ad-

46 ditionem realis, non extenditur niſi ad efficacem ſolutionem. Reuertendo tamen ad rem unde digreſſi ſumus, quæro

utrum

utrum exceptio ſolutionis fictæ per con
feſſionem retardet exequutionem? & ui
debatur dicendum quo non, nam uide-
tur Pragm. loqui de actu ſolutionis na-
turalis, quo caſu ficta non compræhen-
ditur. l. ſolutam. ff de ſolu. & argumen.
not. in l. aſſiduis. C. qui po. in pign. ha. in
gloſſ parua, contrarium tamē tenet Bal.
in l. ſi non fortē. §. 1 ff. de cōd ĉtio. indebi.
bi. nam dicit ipſe licet confeſſio non in
ducat actu naturalem, tamen ipſum pro
bat. l. accepti latum. § apoc. ff. de decc. l.
ſi ex pluribus. ff. de ſolu l publia §. ſi ff de-
po. ſi ita ſtipulatus. § griſogonus ff. de
uerbo. obliga Io. de Imol. in l quæſitum.
ff. a quib. appe. non lib. 10 col. approbat
opinionē. Bal. dumtamē ſit elapſum tem
pus opponendi exceptionem nō nume-
ratæ pecuniæ. Sed pro prima parte addu-
citur, quia confeſſio de recepto arguit
fraudem, nec ſtatur illi confeſſioni. l per
diuerſas, & ibi Bar. col. 2. poſt Ioan. Buc.
Ray. Forli. C. ma. & in l. Anaſtaſio ibi quę
præſtauit, & ibi pecunijs acceptis, quod
quidem ſecundum Bartolū ibi. procedit
quo ad tertiū, non autem quo ab ipſum
confitentē prout voluerunt Saly. Ang. &
Pau. Caſtren. in d l. per diuerſas Saly. in
l. 2. col. 2. uer. ſed ultra iſtos. C. ne li. potē.
Bal. in l. Deo nobis col. uer. quinto no.
C. de Epiſcop & cleri. & in l. ultima col.
2. ver. in hac lege. C. de ſponſa. & c. quia
veriſimile col. 2. extra de præſum. Panor.
in c. vlti. col. 3. uer. quinto præſumitur de
alie. mu. in cauſ. fac. & alij quos allegat
Tiraq. in tract. de utro re. § 1. fol. mihi.
47 366. nume. 99. Item pro hanc contraria
parte, bene facit, quia ſola patris confeſ-
ſio de recepto etiam cum iuramento nō
pręiudicat filio in legitima, niſi aliter cō
ſtet de reali numeratione pecuniæ con-
feſſę, neque enim poteſt pater filium pri
uare legitima cap. Raynutius & Raynal-
dus extra de teſta. & ita uoluit. ſpecula.
titu. de confe. §. nunc uidendum, ver. ſed
nunquid patris confeſſio, & ibi Ioann.
Andreas in addi. ſpecu. & uoluit Bart. in
l. cum quis decedens. §. codicillus col. 1.
ueſicu. præterea teſtator, & ibi Alberi.
circa medium. ff. de lega. tertia & Raph.
Cuman conſil. 31. teſtator columna pri-
ma, & Ioan. de Pla. in d §. item ſiquis ad
fin. inſtitu. de inut. ſtipu. & Cepol. caute-
la. 21. Alexan. in l. ultima colum. pe. uer.
ex prædictis. ff. de re iudi. & conſi 45. ha
bita ſuper his colum. ulti lib. primo &
conſi. 26. uiſo & conſiderato colum. pri-
48 ma lib. 2. Item confeſſioni mariti de re-
ceptione dotis non ſtatur in præiudiciū
creditorum, niſi conſtet de uera numera
tione. ſecūdum gl. in l. aſſiduis in uerbo
datę & ibi Bald. ante fi. C. qui pot. in pi.
ha & eſt optimus text. in l. ſi quis poſt
hæc in princip. C. de bon. damn. ubi con
feſſio dotis receptæ non præiudicat fiſco
cui bona damnati ſunt cōfiſcata niſi ue-
39 rè conſtet de numeratione. Item con-
feſſioni debitoris in præiudicium credi-
toris non ſtatur, vt per Socy. conſilio. 78.
uiſis actis col. ſecunda verſi. uerum eſt ꝙ
non arbitror. lib 4. Ideoque creditor po
ſterior de cuius vera numeratione con-
ſtat, præfertur priori, qui tantum habet
confeſſionem debitoris. l. Titius. ff quæ
res pigno. obliga. poſt. quam ſic, intelli-
gunt gl. Bal. Ang. in l. diuerſis. C. qui po.
in pigno. habean.
50 Sed pro prima opinione quod confeſ-
ſio de recepto probet veram numeratio-
nem, facit l. pecuniæ, & ibi Bldus C. de
ſolu. & lege vltim ff. de inſtitutio. acti. &
in tātum hoc eſt uerum, quod ſtatutum
loquens de ſolutione procedit in con-
feſſione, ſecundum Bal. in lege ſi non
ſortem. §. indebitum, columna ſecunda
uerſicu. quid de exceptione fictę ſolutio-
nis. ff. de condit. inde. per optimum tex.
in lege ſi acceptilatum §. 1. ff. de accep.
& ſequitur Philipp. Deciſ. in l. ſecunda
§. ultim. colum 5. verſicu poſtremo Bar.
ff. ſi cer. pet. & confeſſio ſolutionis præiu
dicat fideiuſſoribus, mādatoribus, & cre
ditoribus confitentium, ſicut ipſis confi-
tentibus, vt ſatis aperte ꝓbat Tiraquel.
in tract. de utro. retra §. 1. gl. 18 fol. 367.
nume. 83. & ibi reſpōdet ad omnia mo
tiua incontrarium ſuperius facta, uide
eū, & vide Fel. in c. ſicut conſuetudo de
proba. nu. 12. Sed vide eundem Tiraq. in
tract. de utro. retra in tit. de retract con-
uentionel. § 4 gloſ 6. nu. 10. fol. 918. ubi
51 plene. An aūt ſi doceatur de cōfeſſione
P ſolutio-

ſolutionis facta per procuratorem, tuto
rem aut curatorē, retardetur exequutio
cenſus?& videtur qđ non quia confeſſio
tutoris procuratoris & curatoris no præ-
iudicat pupillo, aut domino, niſi de nu-
meratione conſtiterit, ſecundū Bar Bal.
Fulgo.Roma.Pau.Caſtr.Alex.Soc.& Iaſ.
& alios in l.2 § ult.ff ſi cer.pet.& Bar &
Imol. in l. ſi debitorem per illum text. ff.
de nouatio.Bar.& Ang.in l.non abſtulit.
C eo.tit.Barr.in l à Diuo pio § ſed ſi em
ptor & ibi quoque Ang. diſtinguens, &
latè Alex col.4 uerſic. ſucceſſiue quærit
& Pet.Beſut. ff.de re iu Bart.in l. Lutius.
ff.de admi.tuto.& in l.alio col.ult.uerſic.
quęro quid ſi inſtrumento ff de alimen.
leg.Fed.de Sen.conſ 53. Titius fecit ꝓ-
curatorem Bal.in l.omnes § 1.C.de qua-
dri.præſ.& in l.falſus coium. ſecunda
uerſic.tertij dicunt.C.de furt & alios re-
latos per eundem Tiraquel. in loco ſu-
pra proximè allegato. nu. 12. licet dicat
idem Tiraquel. quod contrarium tenet
Feder.in d cōſi 54 & Bal.in l.nam & no-
cere ad ſi ff.de pa & Saly.in l.2 § ult.ff.ſi
cer.pet & Imo.ibi contrarius in c ſi cau
tio col ult.extra de ſi inſtiu.Pau Caſt cō
ſil 34 ego Paulus lib. 1. quod reperitur
conſ.293 co.lib & Raph. Cum.conſi 31.
teſtator in 2.dubio in fin. Nicol.Mil.in
ſuo reperto uerſi procurator habens mā
datū,& alij plures quos ibi refert,tamen
dicit præcedentem eſſe magis commu-
nem opinionem, ſuper quo cogitandū
52 reliquo. An autem poſſit opponi exce-
ptio compenſationis ad impediendam
exequutionem cenſus?& uidetur dicēdū
quod ſic,nam lex faciens hanc compen-
ſationem loco ſolutionis,uerum effectū
ſolutionis inducere intelligitur, & non
fictum, vel immaginarium, & pro hoc
facit quod habetur in auth. conſtituto
quæ de digni, per totum, & in auth.epi-
ſcopalis dignitas,C.de epiſ. & cle & per
Bar.in l ſi ijs qui pro emp. 3. q.ff. de uſu
& licet ſolutio uidetur eſſe quid facti,
non iuris,tamen effectus ſolutionis, qui
eſt liberatio, & qui effectum pōderauit,
iuris compēſationem inducens. ff.de cō
peten.l.3.iuris tantū eſſe uidetur,& ideo
vera liberatio cōtingit per ꝑdicta, hinc
ſequitur ꝙ dicens de compenſatione ad
uerſus exequutionem inſtrumenti gua-
rentigati allegat liberationem iam fa-
ctā à iure,quæ uidetur ſufficere pondera
ta mente ſtatuentis, quia uoluit exclu-
dere petērem exequutionem eius cuius
uiam erat ſequuta liberatio p ſolutionē
& pro hoc allegauit id quod habetur per
gl in l. tale pact. § qui prouocauit ff.de
pact Item ſi ſtatutum prohibet omnem
53 exceptionem,nunquam intelligitur pro
hibere eam quæ repellit agentem a li-
mine iudicij,vt dixit no Bal.in l.fratres.
C de tranſa.& ibi no. p Doc ſed obijciēs
de compenſatione allegat liberationem
iam factam à iure (ut dixi) quæ liberatio
repellit agentem a limine iudicij, quia
agentis non intereſt agere, ut probatur
in l 3 ff.de compenſa, Item quia licet ſta
tutum prohibeat omnem exceptionem
tamen non intelligitur prohibere illam
quæ reſultat ex his q̄ facit ipſemet agēs
vel petens, quia tunc non excluditur ab
aduerſario,ſed potius a ſeipſo tex. eſt ad
hoc no.in l.ueteres in fi ff.de iti.ac priu.
ſed exceptio compenſationis eſt huiuſ-
modi,quia reſultat ex facto aduerſatij ſe
obligantis ad ſoluendum,& non ſoluen
tis ergo, &c. Item ad hoc uidetur fa-
cere text in l 4 C.de comp.ubi ad euitan
dum curſum & pęnam uſurarum, fit cō-
penſatio ipſius ſortis, uſque ad quantita
tem cōcurrentē ab altero debitā per quē
tex.tenent ibi gl.Alber. Bar.Bald Angel.
Paul.Rapha.Fulgo. & omnes,ꝙ ad euitā
dum commiſſionem pęne compenſatio
fit ipſo iure, & quòd generaliter habet
locum d.l.cum in omni pœna commit-
tenda,ſiue ex cōtractu bonæfidei, ſiue ex
contractu ſtricti iuris, & ubicunque de-
fectus ſolutionis poſſet afferre præiudi-
cium uel dannum debitori, hinc eſt ꝙ ſi-
quis promiſit ſoluere in Calēdis Marcij
& infra eaſdē Calendas creditor efficitur
vere debitor iurantis in pari ſumma non
incurritur periurium, tum quia ipſo iu-
re ad euitandam pęnam periurij, fit cō-
penſatio d.l.ius. tum quia nihil intereſt
compenſare, an ſoluere per text. in l. ſi
debitor.ff. qui po.in pigno.ha.tum quia
iſte facto creditoris ſui, qui quod ſolue-
re de-

re debet non ſoluit, impediri uidetur quominus ſoluat.& ipſo ſoluere uidetur l.Iulianus ait. ff. de condit. & demo.l.3. in princip. ff.de ſtat.lib.tum quia conditio quantumcumque in forma ſpecifica impleri debeat,tamen compenſando impletur.l.ſi peculium.§ 1.uerſic.quòd ſi hæredi.ff.de ſtatulib & ita in eo ſoluere iutauit. tenent Ioan. Fabia Ioan. de Pla.in uerſicul.bonæfidei inſti. de actio. Bartol.Angel.Raph.Cum.in l. amplius. ff.rem ra.ha.Item pro prædictis bene facit id quod Docto. uolunt de emphiteuſi.in quantum uolunt ut ſi emphyteota ſteterit per biennium ut non ſolueret canonem,non cadit à iure ſuo, ſi dominus tenebatur ei in tāta uel maiori quantitate: eo quia fit ipſo iure compenſatio,ad uitandam pœnam commiſſi.ſan. ſpec.in titulo de l.§ nunc aliqua uerſicu. 79 Ioan.Fab.Ioan.de Pla.in § in bonæfidei inſti de actio.Alber.in l. cum alter. ff. de compe. in l. ſecundum columna quarta num. 16. C. de iur.emphit.Bald. in marga. in uerſicul.emphiteuta quæſt. prima Angel.in l. ſi mora ff.ſolut.mat. Abb.antiqu.Imol.Anto.Butri. Panor.in capitul.bonafides de depoſi.Gui.Pap.de cioſio.171.ad fin.Socyn. conſil. 99.libro primo Fran.Cur.Sen.colum.70 colum. vltima uerſicul. transfer. ad tertius. Sed prædictis non obſtantibus, in caſu noſtræ Pragma teneo contrarium eo quia hæc Pragma requirit ueram & realem ſolutionem, quo caſu non admittitur quis ad probandum de compenſatione, ſecundum Baldum in l. in eas in fine C. de compen.& ſequitur Tindar.in Tract. de compen.in arti.7.nume.23. cum ſeq. poſſet dici etiam in omni ſpecie cenſus id habere locum ex quo cenſuarius nedum tenetur ad cenſum conſiſtentem in quantitate, ſed etiam in recognitione directi domini: imo illa recognitio cēſetur potior quantitate, & maior pars obligationis ut per Bal.in l. ædem col.1. C.de loca & ſic non poteſt recipere functionem cum ſimili uel maiori quantitate debita à domino directo ex alia cau ſa, dominus.n.debet tanquam priuatus ex cauſa priuata promiſcua, ſed cenſuarius debet tanquam ſuperiori)loquor de alia ſpecie cēſus) ex cauſa prorogata ad finem recognoſcendi directi domini, & ſic debita ſunt multum inæqualia, inæqualitate & fine, merito non debet fieri compenſatio & ex hoc uidetur poſſe cōcludi quod etiam in alia ſpecie cenſus, præter iſtum introductum à noſtra pragma.

55 non admittatur cōpenſatio. Nec etiā admittitur ad impedienda exequutionem exceptio acceptilationis,quia licet obtineat uicem ſolutionis,dicitur tamē ficta ſolutio,ſecundum Io.de Imo.in l. quæſitum in 12.col.in princ. ff. de reiu.

56 Vt uides hic amantiſſime lector expræſſe uult litera text. non poſſe probari ſolutionem cenſus niſi per authentica documenta, uel alias ſcripturas plenā fidē

57 facientes. Nec dubitandum putes, poſſe fieri per ſtatutū, quod ſolutio nō poſſit probari niſi per inſtrumentum publicum,licet pactū inter partes non ualeat, ſecundum Spec in tit.de pro.§.uide uerſi.ſed pone poſt Hoſti.in tit.de renun. §. quæ poſſunt,uerſi.quid de pacto,& poſt eos Io.And.in c. ſi diligenti de foro cōpe.ſuper.1.gl.& poſt eū Do.Ant.de Butr. Cyn.in l.penul.C.de pact.& eſt communis opinio ſecundum Anto. de Cana. intra de exeq. iuſt nu.75.q 36. habetur per Ray in l.cum quædam de iuriſ.om. iud Iac.Butr.Bartol.Bald.Rod.Socyn.& alij recētiores in l.certi condictio §.quoniam.ff ſi cer.per.Bal.in repe.l.ſecundæ ad ſi.ff.de le.2 & cōſ.133.caſus talis quidam ad medium lib 5.Ang.in § 1.in fi. in auth ut ſi.pro mat. Sal.in auth. caſſa, colum.penul.C.de hac.ſac.eccel.Petr.de Anch.in repe.ca primo in 4 quæſt.prin. uerſicu.circa iſtam extenſionem colum. prima extra de conſti. & in capit.acceſſorium char antepe. uerſic. quarto quæro de re.iud.lib 6.Imol. in capit. auditis extra de reſt. in integ & in c. ſecundo &

58 ibi. Ant. & Pan.de probatio.Et in quantum dixi ſuprà non ualere pactum, non poſſe probari ſolutionem niſi per inſtrumenta,adde quòd cōtrarium uoluit Bal. in conſilio 33. uerba inſtrumenti colu prima libro primo & Alber poſt alios multos in antiq. in l ſi quis in conſcribendo

beudo colum.3.num.12.C.de epiſco. & cleri.Raph.Fulg.conſi.120.ſuper eo quò primo colom 2.uerſic.ſuper 2.& conſil. 208 proponitur quòd quidam, ſed cõtrarium tenet Afflict.in proœm.conſtit. in 12.quæſt colum.5.uerſic. ſextum exẽ-
59 plum. † Probatio enim per inſtrumenta eſt promptam, & præſens ſecundum Bald in l 1.C.de ædi.diui Adrian.tollen. & ſequitur Philip.Dec cõſil.324.proponitur colum 2.& eſt realis probatio ſecundum Socyn. poſt alios in conſil 59. in cauſa nobilium colum. ſecunda uerſicu.primum clare patet libr. 3. & Bald. in l quoties in fin.C de indi.appellat probationem,& in conſil.454.quidam Ioannes colum. prima lib.1.dicit inſtrumentum eſſe ius probatum & in l.Imperator la prima in prima lectu. colum. 2.uerſic. ſed an poterit.ff.de ſtat.homi.dicit quod inſtrumentum eſt ueritas apparens,probatio probata non probanda, nec quæ indiget diſcuſſione ſiue diſceptatione ſori,& ita eum allegat Iaſ.in repe.l admonendi colum. 54. uerſicu. ſucceſſiue nume 154. de iureiuran. & text. in capitu. cum dilecti, ibi ex tenore inſtrumenti euidenter apparet, & ibi not. Panor.primo not. & Barba. colum. ſecunda extra de do.probat probationem inſtrumentalem eſſe euidentem, & gloſſ. in l ultima in uerbo manifeſtum.C.de reb cre.appellat probationem manifeſtam, & Franc. Areti.in l.ſi duo colum.ſecunda uerſiculo primum etiam dictum.ff de acqui.hære.dicit eſſe manifeſtiſſimam,& Alexan. in conſi. 137.libro ſexto dicit eſſe liquidam de quo multa uide per Tiraquel.in tract de utro,retrac.§.ſecundo gloſſ. prima fol 392.num.20. & 21. cum plu.ſeq.

60 Nunquid poſſit probari ſolutio per apocham priuatam, & ſic nunquid appellatione inſtrumenti contineatur ſcriptura priuata?& uidetur quòd ſic,ut probatur in l. notationem.§ inſtrumentorũ ff.de uerb.ſignifi. in tantum quòd ſi ſtatutum ſtatuit tempus ad producendum inſtrumenta, debent & intra illud tempus produci priuatæ ſcripturæ, ſecundũ Bal.in l.prima colum.ſecũda uerſi.iuxta hoc quæro,& ibi etiam Caſtren. colum. ſecunda uerſic.in gloſſ.ſecunda. C.de iura.calum.licet ſcriptura priuata appellatione inſtrumenti ex uſu, communi loquendi non comprehendatur ſecundum Rom.conſi.23.neſcio in 2. dubio & Frã. Arer. conſil.51.uidetur dicendum circa med.& Felyn.in Proh.decre. colum.3.in fin.ſed quia noſtra Prag. nedum loquitur de inſtrumetis, ſed etiam de ſcripturis plenam fidem facientibus:

61 Idcirco uideamus ſi apocha facit plenam fidem ita, uel ne? in quo dicendũ eſt,quod apocha priuata non uerificata, & recognita nullam fidem facit; ut not. in l ſcripturas cum authen.ibi poſita, & ibi per Angel. C. qui pot.in pi. ha.& habetur per Afflict. in deciſio. 85.in fin. & qualiter uerificetur, uide per Afflict. in
62 deciſi. 104. per totam. Sed pone producitur apocha ſolutionis ad impediendam exequutionẽ,quæ (ut uides) non ꝓbat ſi non uerificatur,an debeat dari terminus ad uerificandam eam apocham, & interim ſuperſederi in exequutione? in quo puta quod ſi ſubſcripta eſt Apocha manu creditoris, poteſt cogi ut recognoſcat, & quia tunc non requiritur altior indago,debet ſuperſederi in exequutione, ſed ſi forte eſt ſubſcripta tantum à teſtibus,& ſcripta ab alio,& ſic oportet eã uerificari, ꝑ teſtes ſubſcriptos, & tũc de facili, & in promptu poſſunt haberi teſtes,& debent admitti ad uerificandũ, ſed ſi non poſſunt de facili, & in promptu haberi teſtes procedetur ad exequutionẽ nam etiam dicitur prompta probatio,quæ infra modicum tempus fieri poteſt ſecundum Bal.in l ulti.colum.2.uerſicu.2.incidenter quæro. ff.de fer.& in l. diffamari col.1. C.de inge & man.& Iaſ. in l.ædita col.5.uer. 5.facit,C.de eden.& Bal in c.1.col.ult.uerſi.tertio quæro quo
63 tempore extra de mut. per. An autem Rex potuerit,& poſſit arctare probationum facultatem? dixi ſupra in uerbo Nicolaus epiſcopus, & ultra ibi dicta ſcias quod probatio per inſtrumenta eſt de iur.Diuino introducta fuit,ut habetur per Hiere. 32. legitur enim accepiſſe librum poſſeſſionis ſignalũ,& ſtipulationes, & rata ad probationem factæ emptionis.

64 prionis † Eſt tamen aduertendũ quod quatenus hæc Prag. arctat probationem tantummodo per ſcripturas, non cõprę- hendit clericos, etiam ſi ante clericatum allegauerint ſolutionem ſecundum Io. Ca. in ſua publica diſp. inci. ſta. ciuitatis caueturquod ſtante ſtatuto, & ſequitur Pet. de Anch. in c 1 de conſti. in reper. q. 12. uerſ pro deciſ. præcedentis deciſionis & uoluit Socy. conſ. 271. in 2. lib in fin.
65 col. † Eſt tamen bene uerum, ꝙ Abb. in c. ſicut conſeruando de proba. nu. 10. dubitauit an poſſit fieri ſtatutũ per quod reſtringatur facultas probandi ad certam probationis ſpeciem, & refert opinionẽ Spec. qui reſidet cum opin. Vber. de bo. vt ualeat ex cauſa, ita tamen, quod ubi requiritur probatio inſtrumenti non ex toto excludatur probatio teſtium, ſe ſit Arbitrarium ex qualitate teſtium productorum, utrum deberet admitti, quod dicit placere Do. Ant de But. in d c. ſicut cõſuetudo, maximè de æquitate canonica, ne contingat contra iuſtitiam, alterum cũ aliena iactura ditari, & hoc etiam di-
66 cit ipſe Do. Abb. ſatis placere. Et ibidem dicit quod licet ualeat tale ſtatutum, ut ſupra, nihilominus ſi quis uellet probare ſolutionem per quinque teſtes, proculdubio non obſtante ſtatuto bene poterit probare ſolutionem ipſam: de quo dat caſum in l. teſtium C. de teſtib. & dicit fuiſſe originale dictum Cy. in d l. teſtiũ, quod ſequitur Marſil. ſingu. 157 uolo te docere, & ſequitur Fely. in d. c. ſicut concludendo num. 13 de prob. ubi latiſſimè
67 tractat hāc materiam † Et ad tale ſtatutum dat ipſe nonnullas pulchras intelligẽtias, & inter alias dicit prædictũ ſtatutum debere intelligi, niſi inſtrumentũ eſſet deperditum, quia probata amiſſione poterit probari per teſtes id quod continebatur in eo, per d. l. teſtium & hoc etiam uoluit Abb. in d. c. ſicut conſuetudo, & expreſſe tenet Bar. in d. l. teſtium. C. de teſti. dummodo probentur tria, uidelicet inſtrumentum fuiſſe cõfectum, actum fuiſſe celebratum, inſtrumentum
66 eſſe deperditum. † Item ſi quis non habet ſcripturam de ſolutione, habet tamen teſtes legaliſſimos, admittuntur nõ obſtante ſtatuto, ad probandum dictam ſolutionem, quod quidem uoluit Dom. Anto. de But. in d. cap. ſicut conſuetudo de probatio. & hoc ſaltim de æquitate canonica, ne contingat quem ditari cum alterius iactura; immo fortius poteſt in hoc recurri ad iudicem eccleſiaſticum per uiam denuntiationis euangelicæ, ut ſentit Domin. Anton. in dicto capitu ſicut conſuetudo, & medius in capit. cum Ioannes in 5. colum uerſic. ad primum de fide inſtrum aliàs uerò intelligentias ad hanc Pragma. uide pēr text. in dicto capitu. ſicut conſuetudo Felyn. & uide pulchram additionem ad Domin. Abb.
69 ibidem. Quid etiam ſi fiat ſolutio cenſus pupillo ſine authoritate tutoris, & iudicis decreto, an ad euitandum executionem ſufficiat? & uidetur quòd non, quia ſolutio quę fit pupillo ſine authoritate tutoris, aut ſaltim iuſſu dicis non liberat ſoluentem, ut habetur in l. ait prætor § permittitur. ff. de m nor. & habetur in l. ſancimus. C. de adminiſtr. tuto. gloſſ. in l. iuſiurandum. § 1. ff de iureiur. & licet uerum ſit quòd liberat ſoluentem, ſi probatur ſolutionem uerſam in utilitatem ipſius pupilli; ſecundum Angel. in l. Stichum, § uſuſfructum, ff de ſolutio. tamen interim donec probatur verſum in utilitatem fieri debet exequu-
70 tio. Eſt tamen ſummè aduertendum, quod ſolutio facta tutori pupilli adhoc vt liberet ſoluentem: eſt neceſſe quòd ſit facta mediante decreto, uel magiſtratu iudicis, aliàs non liberat ipſum ſoluentem; ut habetur in l. ſancimus. C. de admi tuto. quod quidem non procedit, nec habet locum in annuis cenſibus, uam in eis ſolutio facta tutori etiam ſine decreto iudicis liberat ſoluentem; ut ibidem
71 eſt text. & clarus, & eſt not. Sed pone quod uxor mea habeat nonnullos debitores cenſuarios, an ego maritus recipiendo ſolutionem liberem ipſos debitores? & uidetur, quòd non l. cum maritum, & ibi Bald. C. de ſolutio. quod quidem procedit ſi uxor mea fuiſſet minor,
72 Item eſt aduertendũ, quòd licet aliàs ſoleat dubitari, an ſi ſtatutum uult non admitti niſi ſolutionis exceptionem, &

domini ſui uel procuratoris etiam generalis trium conſequentium annorũ producãtur à cenſuario, cui negligentia domini uel ſui procuratoris qui in libro cenſuale non deſcripſit, uel chartam amiſit, nocere non debet. Item ſimiliter d.l. quicunque extenditur ad canonem emphyteuticam. Eſt tamen benè uerum quòd malè extendatur ad ſuperficiariũ vt per Philip. Dec conſi. 550. ſed ex ſolutione trium annorum præcedentium, reſultat quædam non leuis præſumptio ſolutionis præcedentium Malè etiam docto. extendunt dicta l. ad colonum qui colit nummis, ſiue aliter. ſed bene uerum eſt, quod ſi probetur à teſtibus uel apochis de ſolutione trium præcedentium annorum abſque ulla proteſtatione prętentatum penſionum, magna inſurgit præſumptio Sed non hoc ſolum ſufficit. ſed relinquitur arbitrio iudicis, & circũſtantijs nam d. l. quicuuque facit in oppoſitum, tum per locum à ſpeciali per regú. l. prima. ad munic. rum propter magis exactam ſolemnitatem quæ eſt in publicis tributis. Et quod dictum eſt de teſtibus non procedir ſecundum diſpoſitionem dictæ l. quicunque, ſed iuris communis. Male inſuper ſcripſit Hoſtien. in ſumma de loca: ad fin. quod in emphyteuta eccleſiæ ſufficiat ſolutio duorum cohærentium annorum ad præſumendum ſolutiones præcedentium: ſi enim non ſufficit in publicis tributis quæ tanta cautione & ſolicitudine exequuntur? quanto minus in alijs? Nec militat dicere quod in emphytenta eccleſiæ ſufficiat ceſſatio biennij ut cadat in commiſſum, quia id fauore eccleſiæ inductum eſt, unde in eius læſionem retorqueri non debet per text. in l. plures apochis in fin. C. de fide inſtrum. bene tamen fateor quòd ſolutiones duorum annorum una cum alijs coniecturis ſufficere poterit in uim iuris communis a d probationem ſed nõ d. l. quicunque. Dicebat etiam Gul. à Bene in rep. cap. Raynutius in uerbo ſi abſque lib. el. 2 num. 186. quod in penſione menſtrua uel uno quoque ſemeſtri debita ſufficiant tres ſolutiones per tres continuos menſes uel tria ſemeſtria, & in hoc male; quia ad talem præſumptionẽ inducẽdam requiritur taciturnitas & patientia triennalis: ideo non minori tempore (in quo etiam non eſt tanta ratio) poſſumus nec debemus præſumere ultra illos terminos, ut etiam rectè tenuit Alex. conſi. 106. magnificæ prætor. col. 2. nu. 4. uer. ſed dico primo li. 3. c ſed quid de eo qui ſoluit per nouem annos continuos, & ultimo anno ſoluit ſimul pro tribus præcedentibus an habent locum d l quicunque? Gul. de Bene. in loco prędicto nu. 188. dicit quod non, cum non ſit facta uniformis præſtatio, ſed contrarium eſt dicendum, quia in terminis d. l. quicunque, & quatenus poteſt extendi, ad eſt formis præſtatio & continuata & ter geminata, & ſilentium de præcedentibus pluſquam triennale & tres apochæ ſimplices ſine ulla præcedentium reſeruatione. Major enim eſt & fortior præſumptio in longiori continuato, quàm in breuiori ſpacio, & ſic in fortioribus terminis, nec obſtat quod ſolutio nõ ſit facta ſingulis annis, ſed tertio quoque anno, quia dico quòd eſt facta de omnibus illis annis, & de toto uno tempore continuo, & per tres diuerſas uices eiuſdem continui temporis & quanto tempus eſt maius tanto fortior eſt præſumptio; quemadmodum fortior eſt pręſumptio quando ſunt quatuor ſolutiones quatuor cohærentium annorum quàm quando ſunt tres tantum.

SVMMARIVM.

1 *Penſiones cenſualium non poſſunt ſequeſtrari aut emparri.*

2 *Sequeſtrum eſt regulariter prohibitum.*

3 *Sequeſtrum de partium uoluntate eſt permiſſum.*

4 *Sequeſtrum fit vbi extat inſtrumentum publicum.*

5 *Penſio quid ſit.*

6 *Penſio & cenſus an differant.*

7 *Penſio debet ſolui in fine anni.*

8 *Penſionem non ſoluens poteſt expelli.*

Salernitana ciuitas quid in penſionem domus ſeruat.

9 *Sequeſtrũ an poſſit fieri ꝑ caſu priuilegiato?*

10 *Penſio ſoluitur de re aliena at cenſus de re propria.*

Diſponit

1 DIſponit hic tex (ut uides) quod penſiones cenſuales non poſſunt cuiuſuis ad inſtantiam empatari aut ſequeſtrari, neque apud debitores, neque penes curiam, niſi qui emparam aut ſequeſtrum fecerit de debito prius docuerit Authenti co documento, & eſt notandum, quod Alibi dicit Albet. de Roſa in authen. ſed iam cautum. C de po quod penſiones domorum non poſſunt ſequeſtrari per illũ
2 texr. Sequeſtratio enim regulariter eſt prohibita. l. prima. C. de pro. ſe. pe & nota per Ioann. Andreas. & Doctor poſt gloſſ. in capitul. examinata extra de iu. gloſſ. & Doctor. in capitul. ſecũdo in uer bo fructus ſequeſtrari extra de ſeq. po. &
3 fru. Intellige tamen de ſequeſtratione quæ fit authoritate iudiciaria, at ſecus de illa quæ fit communi uoluntate partium, nam illa nunquam eſt prohibita gloſſ in dicta. l. prima. C. de pro ſe. pe. & Bartol. in l. intereſſe, ſecunda quæſt. ff de aequi poſſeſ. & Card. in cle. ſecunda. 17. quæſtione & iſto modo nec ſequeſtratio
4 cenſus eſt prohibita Item intellige niſi de debito conſtaret per publicum inſtrumentum, quia tunc permittitur ſequeſtrum, ut hic, & per Bartol. in l litib. ultim. column. uerſi item not. C. de agri. & cenſi. libro. 11. de quo omnino per Alexander in l ſi fideiuſſor. § fin qui ſatis co. Bartol. in l. per hanc al as incipit iubemus in fin. primæ. gloſſ C. de erro. mi. Anno. lib 12. ſed prædictæ intellige procedere in caſib. quibus permittitur ſequeſtrum, nam eo caſu requiritur inſtrumentum, ſed cõtrariam opinionem tenent nonnulli Doctor quos citat Curcius. in tract. de ſequeſt 12 quæſtio. in cẽſu tamen (ut dixi) fit ſequeſtrum ſi extat
4 inſtrumentum publicum. Appellat autẽ text noſter cenſum penſionem (ut uides di ſertiſſime lector) Penſio enim nihil aliud eſt, niſi id quod datur pro rei alienius uſu, ut agri, aut domus (Cice. legiæ li 6. 18. 6. (teneor tamen dũ a Dolabellæ. procurat oribus exigam primam penſionem) ſueto. in Veſpaſiano capit. 13. Repræhendenti filio tito quod etiam urinæ uectigal. commentus eſſet, pecuniam ex prima penſione admouit ad nares, ſciſcitans num odore offenderetur, & illo negante, atqui (inquit) elocio eſt (Cic. pro Roſ. Comedo. 29.) cur tam ſero? cur quũ altera penſio ſoluenda eſſet, non tum cũ prima? (idem 2. Philipp. 108.) etenim iſta tua minime auara coniunx. quam ego ſine contumelia deſcribo, nimium debet diu populo Romano, penſionem tertiam (idem ad Atticum. lib. 11. 2 1. 2. 3.) de penſione altera, oro te omni cura conſidera quid ſit faciendum (Liui. 6 Bel. Mac 16) & ſtipendium quod prioribus penſionibus in multos annos de-
6 beiet, præſens omne daturos.) Et licet cenſus & penſio ſint ſeparata. ſecundum Card. in c. conſtitutus de rei. do. colum. 4. uerſicul. 11. oppo. & de uno non infertur ad aliud, nihilominus penſio accipitur ſæpe pro cenſu, ut habetur per gl. in dict. c conſtitutus; ut etiam ibi te-
7 net Car. in 12. oppo. Et eſt notandum quod penſio debet ſolui locatori per conductorem in fine anni, ſi aliter non eſt conuẽtum, ſecundum gl. & Dec. in l defuncta. ff. de uſu. in l. diuortio § primo. ſol. ma. in l. ſed addes §. ſiquis eum, & ibi B. r. ff. loca & per Bar. in l. prima ff. de migra. per
7 glo in l quæro. §. inter. ff. loc. Item eſt notandum quod non ſoluens penſionem poteſt expelli ſtatim, & priuari commoditate fruendi re conducta. l. ædem & ibi Doct C. loca. l utique ff de damn. infe. & Bar. in l. ſecunda C. de iur. emphi. & in l. 3. in 4. quæſt. princip. C. de pig. ubi uerũ dicit etiam propria authoritate, & tenet Bal. in l. certa. C. ut in poſ. lega. ſed aliter loquitur in l. ædem. C. loca. uide gloſſ. & Bal. in l. ſi quis in tantam. C. unde ui. & Bartol. in authen qui rem. C. de ſac. ſan. eccle. & nihilominus expulſus tenetur ad penſionem. l. colonus in princi. & ibi Bart. ff. loca. quod dicit uerum etiam ad integram, & pro toto tempore, quia culpa ſua expellitur, & tenent gl. Bar & Doctor. in dict. l. ædem in ciuitate Salerni extat conſuetudo quod non ſoluens penſionem domus ad ſimplicem requiſitionem domini domus clauditur, cum claui domus, & expellitur inquilinus, quod etiam eſt de iure, ut teſtatur. Ang. in l. eſt

eſt differentia.ff.in quibus cau.pign.tac.
6 cont. An autem poſſit fieri empara. uel
ſequeſtrum pro caſu ſpeciali, & priuile-
giato?uide Deci.conſ.30.& conſ. 305.&
Gomeſ. in prohe.Reg.can q.4 Eſt quoq;
aduertendum quod cenſum ſoluere di-
citur quis de re ſua, at penſionem ſoluit
de re aliena, ut in c cõſtitutus de reli.do.
& faciunt no.per Bald.in l. t.C quando
non peten. pat. & ſic differt, cenſus a
penſione.

SVMMARIVM.

1 *Cenſus nunquam publicatur pro delictis.*
2 *Bona propter delictum regulariter non publicantur.*
3 *Domus delinquentis an dectrui poſſit?*
4 *Emphiteotica bona non confiſcantur.*
5 *Bona feudalia non confiſcatur.*
6 *Exequutio cenſus non impeditur per moratorias.*
7 *Bona cenſualia nõ incidunt in commiſſum propter cenſum non ſolutum.*
8 *Excuſatio Do Authoris cur opus magis ſacundum non reddidit.*

1 NOtatur ex iſto text. aliud
priuilegiũ triburum cen-
ſibus, uidelicet ut ꝑ quo-
uis delicto emptoris cẽ
ſus, aut debitoris cẽſus,
& ſucceſſorũ, preterquã
pro crimine læſę maieſtat. in 1. capite
non poſſit cenſus publicari etiam inſtã-
te fiſco, aut ſequeſtrari uel, in cauſam pi
2 gnoris c. Regulariter enim propter de-
licta non publicantur nec deſtruuntur
bona delinquentium, niſi in illis caſib.
in quibus de iure uel de conſuetudine
aliud ſtatutum ſit, ut optime dicit tex.in
auth.de man.princ §.oportet, el.2.& eſt
ratio, quia nõ delinquit bona, ſed per-
ſonę, ideo perſonæ puniendæ ſunt non
autem bona, ut ibi dicit tex.

3 Et an & quãdo domus delinquentis deſtrui debeat? uide pleniſſime Guliel. de Bene.in repe.c. Rainutius in uerbo domum num.22.cum plurib.ſeq.hodie autem ex contumacia iudices ſuperiores deſtruunt domo contumacis, ut habetur plene per Par.de Put.in tra. ſindi. in uerbo contumacia, uerſic an iudex propter contumaciã, ſed ſi ſuper domum aliquã eſſet conſtitutus cenſus, non poſſet domus ipſa deſtrui, priuilegio ipſius Prag. & ſic dicendum eſt de alijs bonis ſuper quibus conſtitutus eſt cenſus & alias Salerni ſeruatum uidi in domo illorũ de Alfano qui occiderunt quondam Magnificum Ferdinandum de Vicarijs, nã cum in ea eſſet conſtitutus cenſus non fuit deſtructa

4 Simile eſt in bonis emphiteoticis, ut bonorum confiſcatio non noceat domino in bonis emphiteoticis, ſecundum Hieron Grat.conſi 133 num 8.1.lib.

5 Item ſimile eſt in bonis feudalibus, ut bonorum confiſcatio non includat ea, ſecundum Deciſ.conſil. 343 num. 39.3. lib.& Pari conſi.101.nu.25.1.li.

6 Notatur etiam ex iſto tex. aliud mirabi
le priuilegium cenſualium, ut ſalui con-
ducti moratoriæ, elongamenta ac gui-
datica pro quauis cauſa impetrarentur,
non poſſunt neque debent aliquo mo-
do impedire exequutionem ipſorum cẽ-
7 ſuum, ut ibi in tex.& ſi forte a nobis. Itẽ
ulterius notatur ex hoc eodem text.ibi
in illis verbis præterea diſpoſitionibus,
&c. quod propter cenſum non ſolutum,
aut deteriorationem uel alienationem
rerum oneratarum cenſu, non incidunt
bona ipſa in commiſſum, ſed tantũmo-
do agi poteſt ad cenſum. non obſtanti-
bus quibuſuis pactionibus in contrariũ
factis, & hæc eſt propria natura cenſus,
ut in c. conſtitutus extra de relig. domi.
& habetur late per Par. de Put. in tra. de
reinte.feu.fol.mihi. 76 num 1. cum ſeq.
plura alia eram dicturus in hoc opere
diſertiſſime lector quæ quidem non po-
tui, eo quia euocatus fui per Eccellentiã
Marchioniſſæ Vaſti Aymonis, proprio
motu ad officium dictæ terræ Vaſti, & li-
cet diuerſis modis quæſiuiſſem effugere
tale onus, non tamen potui, qua de re
hęc pauca dixi, ad communem utilitatẽ,
in quibus ſi aliquid boni dixi, nõ mihi,
ſed Deo, & Beatus Matthæo Apoſtolo, &
Seuerino referantur gratiæ.

LAVS DEO.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA ... EMANUELE

Series Chartarum.

a b c A B C D E F G H I K L M N O P.

Omnes ſunt quaternionem præter a b c duernionem. P Ternionem.

VENETIIS, Apud Marcum Antonium Zalterium.

Digitized by Google